متن و ترجمه

کتاب نفیس

فروع کافی

جلد چهارم

تألیف

محدّث عالی مقام ثقة الاسلام محمّد یعقوب کلینی رازی رحمه‌الله

ترجمه : گروه مترجمان

اشراف و ویرایش : محمّد حسین رحیمیان

فهرست موضوعات

ادامهٔ کتاب حج
(۱۹ ـ ۵۶۷)

بخش صد و هشتاد و چهارم

بخش صد و هشتاد و پنجم

بخش صد و هشتاد وششم

بخش صد و هشتاد و هفتم

بخش صد و هشتاد و هشتم

بخش صد و هشتاد و نهم

بخش صد و نودم

بخش صد و نود و یکم

بخش صد و نود و دوم

بخش صد و نود و سوم

بخش صد و نود و چهارم

بخش صد و نود و پنجم

بخش صد و نود و ششم

بخش صد و نود و هفتم

بخش دویست و دوازدهم

بخش‌های مربوط به زیارت ها (۵۶۸ ـ ۶۵۶)

بخش یکم

بخش دوم

بخش سوم

بخش چهارم

بخش پنجم

بخش ششم

بخش هفتم

بخش هشتم

بخش نهم

بخش دهم

بخش یازدهم

بخش دوازدهم

بخش سیزدهم

بخش چهاردهم

بخش پانزدهم

(۴۹)
بَابُ أَشْهُرِ الْحَجِّ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ مُثَنًّى الْحَنَّاطِ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:
﴿**الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ**﴾: شَوَّالٌ وَ ذُو الْقَعْدَةِ وَ ذُو الْحِجَّةِ، لَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَحُجَّ فِيمَا سِوَاهُنَّ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿**الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ**﴾.

بخش چهل و نهم
ماههای حج

۱ ـ زراره گوید: امام باقر عليه السلام در تفسير آيه شريفه‌ای كه خدای متعال می‌فرمايد: «مراسم حج در ماههای شناخته شده، انجام می‌شود» فرمود:
شوّال، ذی‌قعده و ذی‌حجّه است كه جايز نيست كسی در غير اين ماهها حج را بر خود فرض و واجب سازد.

۲ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام در مورد اين آيه كه می‌فرمايد: «مراسم حج در ماههای شناخته شده، انجام می‌شود. (فرمود:)

وَ الْفَرْضُ التَّلْبِيَةُ وَ الْإِشْعَارُ وَ التَّقْلِيدُ، فَأَيَّ ذَلِكَ فَعَلَ فَقَدْ فَرَضَ الْحَجَّ وَ لا يُفْرَضُ الْحَجُّ إِلَّا فِي هَذِهِ الشُّهُورِ الَّتِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ﴾ وَ هُوَ شَوَّالٌ وَ ذُو الْقَعْدَةِ وَ ذُو الْحِجَّةِ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بِإِسْنَادِهِ قَالَ:
أَشْهُرُ الْحَجِّ شَوَّالٌ وَ ذُو الْقَعْدَةِ وَ عَشْرٌ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ، وَ أَشْهُرُ السِّيَاحَةِ عِشْرُونَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ وَ الْمُحَرَّمُ وَ صَفَرُ وَ شَهْرُ رَبِيعٍ الْأَوَّلِ وَ عَشْرٌ مِنْ شَهْرِ رَبِيعٍ الْآخِرِ.

(۵۰)
بَابُ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ وَ الْأَصْغَرِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ يَوْمِ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ.

مراسم حج واجب با گفتن لبیک، یا شکافتن کوهان شتر قربانی و یا آویختن نعلین بر گردن قربانی، فرض و واجب می‌شود.

پس هر یک از این سه کار که صورت بگیرد، انجام مراسم حج در آن سال بر عهدهٔ حاجی واجب خواهد شد. کسی حق ندارد مراسم حج را بر خود فرض و واجب سازد، مگر در همین سه ماهی که خداوند عزّ و جلّ فرموده است. این سه ماه عبارتند از: ماههای شوّال، ذی‌قعده و ذی‌حجّه است.

۳ ـ علی بن ابراهیم با سند خود نقل می‌کند که حضرتش فرمود:
ماههای انجام مراسم حج، شوّال، ذی‌قعده، و ده روز از ماه ذی‌حجّه است و ماههای سیاحت بیست روز از ذی‌حجه و ماه محرّم، صفر، ربیع‌الاول و ده روز از ماه ربیع‌الثانی است.

بخش پنجاهم
حج اکبر و حج اصغر

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم: روز حج اکبر چه روزی است؟

فَقَالَ: هُوَ يَوْمُ النَّحْرِ وَ الْحَجُّ الْأَصْغَرُ الْعُمْرَةُ.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ ذَرِيحٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْحَجُّ الْأَكْبَرُ يَوْمُ النَّحْرِ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ جَمِيعاً عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ عِيَاضٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ، فَإِنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ كَانَ يَقُولُ: يَوْمُ عَرَفَةَ.

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام:

الْحَجُّ الْأَكْبَرُ يَوْمُ النَّحْرِ وَ يَحْتَجُّ بِقَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿فَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ﴾ وَ هِيَ عِشْرُونَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ وَ الْمُحَرَّمُ وَ صَفَرٌ وَ شَهْرُ رَبِيعٍ الْأَوَّلِ، وَ عَشْرٌ مِنْ رَبِيعٍ الْآخِرِ. وَ لَوْ كَانَ الْحَجُّ الْأَكْبَرُ يَوْمَ عَرَفَةَ لَكَانَ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَ يَوْماً.

فرمود: حج اکبر روزی است که مراسم قربانی صورت می‌گیرد. حج اصغر همان عمره است (که روز مشخصی ندارد).

۲ ـ ذریح گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

حج اکبر، روز مراسم قربانی است.

۳ ـ فضیل بن عیاض گوید: از امام صادق عليه السلام دربارهٔ حج اکبر پرسیدم، چرا که ابن عبّاس در مورد آن می‌گفت: حج اکبر روز عرفه است.

امام صادق عليه السلام فرمود: امیرمؤمنان علی صلوات الله علیه فرمود:

حج اکبر همان روز مراسم قربانی است که به گفتار خدای متعال استدلال می‌شود که می‌فرماید: «پس چهار ماه در روی زمین بگردید» که بیست روز از ذی حجّه، ماه محرّم، صفر، ربیع‌الاوّل و ده روز از ربیع‌الثانی است. اگر حج اکبر روز عرفه بود بایستی چهار ماه و یک روز بود.

(۵۱)
بَابُ أَصْنَافِ الْحَجِّ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

الْحَجُّ ثَلَاثَةُ أَصْنَافٍ حَجٌّ مُفْرَدٍ وَ قِرَانٍ وَ تَمَتُّعٍ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ، وَ بِهَا أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ الْفَضْلُ فِيهَا وَ لا نَأْمُرُ النَّاسَ إِلَّا بِهَا.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ مَنْصُورٍ الصَّيْقَلِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

الْحَجُّ عِنْدَنَا عَلَى ثَلَاثَةِ أَوْجُهٍ: حَاجٌّ مُتَمَتِّعٌ، وَ حَاجٌّ مُفْرِدٌ سَائِقٌ لِلْهَدْيِ، وَ حَاجٌّ مُفْرِدٌ لِلْحَجِّ.

بخش سوم
انواع حجّ

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

حج بر سه گونه است: حج مفرد، حج قِران و حج به اضافهٔ عمره که رسول خدا صلى الله عليه وآله به آن فرمان داده و همان فضیلت دارد. ما مردم را به همین نوع حج تمتّع فرمان می‌دهیم.

۲ ـ منصور صیقل گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

حج در نزد ما به سه گونه انجام می‌پذیرد: حج به اضافه عمره تمتّع، حج اِفراد با قربانی و حج اِفراد خالص (یعنی بدون عمره و بدون قربانی).

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَيُّ أَنْوَاعِ الْحَجِّ أَفْضَلُ؟

فَقَالَ: التَّمَتُّعُ. وَ كَيْفَ يَكُونُ شَيْءٌ أَفْضَلَ مِنْهُ وَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَقُولُ: لَوِ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ لَفَعَلْتُ مِثْلَ مَا فَعَلَ النَّاسُ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

مَا نَعْلَمُ حَجّاً لِلَّهِ غَيْرَ الْمُتْعَةِ إِنَّا إِذَا لَقِينَا رَبَّنَا قُلْنَا: رَبَّنَا عَمِلْنَا بِكِتَابِكَ وَ سُنَّةِ نَبِيِّكَ، وَ يَقُولُ الْقَوْمُ: عَمِلْنَا بِرَأْيِنَا. فَيَجْعَلُنَا اللَّهُ وَ إِيَّاهُمْ حَيْثُ يَشَاءُ.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي عليه السلام قَالَ:

كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ:

---

۳ ـ ابو ايّوب خزّاز گويد: از امام صادق عليه السلام پرسيدم: كدام يک از انواع حج فضيلت بيشترى دارد؟

فرمود: حج تمتّع فضيلت بيشترى دارد. چگونه امكان دارد كه حجّى برتر از حج تمتّع باشد در حالى كه رسول خدا صلى الله عليه وآله آرزو مى‌كرد و مى‌فرمود: اگر من امروز شروع مى‌كردم به آن‌چه تاكنون انجام داده‌ام، حج خود را به همان صورتى انجام مى‌دادم كه مردم انجام مى‌دهند (كه عمره خود را با حج تمتّع انجام مى‌دهند).

۴ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

حجّى كه مورد قبول خداوند است جز حج تمتّع نيست. هنگامى كه ما پروردگار خود را ملاقات كنيم مى‌گوييم: پروردگارا! ما به كتاب تو و سنّت پيامبرت عمل نموديم. و اين مردم گويند: ما به نظر خود عمل نموديم. آن‌گاه خداوند ما و آنها را در هر جايگاهى كه بخواهد، قرار مى‌دهد.

۵ ـ احمد بن محمّد بن ابى نصر گويد: امام جواد عليه السلام فرمود:

امام باقر عليه السلام همواره مى‌فرمود:

الْمُتَمَتِّعُ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ أَفْضَلُ مِنَ الْمُفْرِدِ السَّائِقِ لِلْهَدْيِ.

وَ كَانَ يَقُولُ: لَيْسَ يَدْخُلُ الْحَاجُّ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنَ الْمُتْعَةِ.

۶ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

مَنْ حَجَّ فَلْيَتَمَتَّعْ إِنَّا لا نَعْدِلُ بِكِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ سُنَّةِ نَبِيِّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله.

۷ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ وَ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: إِنَّ بَعْضَ النَّاسِ يَقُولُ: جَرِّدِ الْحَجَّ. وَ بَعْضَ النَّاسِ يَقُولُ: اقْرُنْ وَ سُقْ، وَ بَعْضَ النَّاسِ يَقُولُ: تَمَتَّعْ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ.

فَقَالَ: لَوْ حَجَجْتُ أَلْفَ عَامٍ لَمْ أَقْرُنْهَا إِلَّا مُتَمَتِّعاً.

۸ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ قَالَ:

کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد، برتر از کسی است که حج مفرد را با قربانی انجام می‌دهد.

حضرتش همواره می‌فرمود: برای حاجی چیزی بهتر از حج تمتّع نیست.

۶ـ معاویة (بن عمار) گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

هر کس عازم حج می‌شود، باید به حج تمتّع بپردازد. ما فرمان کسی را با فرمان کتاب خدا و فرمان سنّت پیامبر او برابر نمی‌دانیم.

۷ـ صفوان جمّال گوید: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: برخی از مردم می‌گویند: حج خالص به جا بیاور. برخی دیگر گویند: قربانی با خود بیاور و برخی دیگر می‌گویند: عمره تمتّع به جا بیاور و بعد از عمره به حج بپرداز.

امام صادق عليه‌السلام فرمود: اگر من هزار سال به حج بروم، جز با حج تمتّع به خانهٔ خدا نزدیک نمی‌شوم.

۸ـ علی بن حدید گوید:

كَتَبَ إِلَيْهِ عَلِيُّ بْنُ مُيَسِّرٍ يَسْأَلُهُ عَنْ رَجُلٍ اعْتَمَرَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ ثُمَّ حَضَرَ لَهُ الْمَوْسِمُ أَ يَحُجُّ مُفْرِداً لِلْحَجِّ أَوْ يَتَمَتَّعُ ؟ أَيُّهُمَا أَفْضَلُ ؟

فَكَتَبَ إِلَيْهِ: يَتَمَتَّعُ أَفْضَلُ.

۹ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْحَجِّ.

فَقَالَ: تَمَتَّعْ.

ثُمَّ قَالَ: إِنَّا إِذَا وَقَفْنَا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قُلْنَا: يَا رَبِّ! أَخَذْنَا بِكِتَابِكَ وَ سُنَّةِ نَبِيِّكَ، وَ قَالَ النَّاسُ: رَأَيْنَا بِرَأْيِنَا.

۱۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُتْعَةُ وَ اللَّهِ أَفْضَلُ وَ بِهَا نَزَلَ الْقُرْآنُ وَ جَرَتِ السُّنَّةُ.

علی بن میسّر طی نامه‌ای به امام عليه السلام این گونه نوشت: شخصی در ماه رمضان عمره به جا آورده است، آن گاه موسم حج فرا رسیده است، آیا حج مفرد انجام دهد یا حج تمتّع؟ کدام برتر است؟

حضرتش در پاسخ نوشت: حج تمتّع انجام دهد برتر است.

۹ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام دربارهٔ حج پرسیدم.

فرمود: حج تمتّع به جا آور.

آن گاه فرمود: هنگامی که ما در پیشگاه خدای عزّ و جلّ بایستیم، می‌گوییم: پروردگارا! ما از کتاب تو وسنّت پیامبر تو پیروی کردیم ومردم می‌گویند: ما طبق نظر خود عمل نمودیم.

۱۰ ـ حفص بن بختری گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

به خدا سوگند! حج تمتّع فضیلت بیشتری دارد. آیهٔ قرآن به حج تمتّع نازل شده و سنّت به حج تمتّع جاری گشته است.

۱۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام فِي السَّنَةِ الَّتِي حَجَّ فِيهَا وَ ذَلِكَ فِي سَنَةِ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ وَ مِائَتَيْنِ، فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! بِأَيِّ شَيْءٍ دَخَلْتَ مَكَّةَ مُفْرِداً أَوْ مُتَمَتِّعاً؟

فَقَالَ: مُتَمَتِّعاً.

فَقُلْتُ لَهُ: أَيُّمَا أَفْضَلُ ؟ الْمُتَمَتِّعُ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ، أَوْ مَنْ أَفْرَدَ وَ سَاقَ الْهَدْيَ؟

فَقَالَ: كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ: الْمُتَمَتِّعُ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ أَفْضَلُ مِنَ الْمُفْرِدِ السَّائِقِ لِلْهَدْيِ.

وَ كَانَ يَقُولُ: لَيْسَ يَدْخُلُ الْحَاجُّ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنَ الْمُتْعَةِ.

۱۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ التَّمَتُّعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ.

---

۱۱ ـ احمد بن محمّد بن ابی‌نصر گوید: سال دویست و دوازدهٔ هجری امام جواد عليه السلام به حج خانهٔ خدا مشرّف بود. من به حضرتش عرض کردم: قربانت گردم! شما با چه نیّتی به حج آمده‌اید؟ با نیّت حج خالص یا حج تمتّع؟

فرمود: با نیّت حج تمتّع.

گفتم: کدام یک برتر است؟ آن کسی که حج تمتّع به جا می‌آورد، یا آن کسی که فقط به مراسم حج می‌پردازد و قربانی با خود می‌آورد؟

فرمود: امام باقر عليه السلام همواره می‌فرمود: «حجّ و عمرهٔ تمتّع برتر از حج بی‌عمره و آوردن قربانی است».

و آن حضرت همواره می‌فرمود: «هیچ انجام دهنده حجّی به حج خانهٔ خدا مشرّف نمی‌شود که از حاجیان حجّ تمتّع برتر باشد».

۱۲ ـ عبدالملك بن عمرو گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد حج وعمره تمتّع پرسیدم.

فَقَالَ: تَمَتَّعْ.

قَالَ: فَقَضَى أَنَّهُ أَفْرَدَ الْحَجَّ فِي ذَلِكَ الْعَامِ أَوْ بَعْدَهُ.

فَقُلْتُ: أَصْلَحَكَ اللَّهُ! سَأَلْتُكَ فَأَمَرْتَنِي بِالتَّمَتُّعِ وَ أَرَاكَ قَدْ أَفْرَدْتَ الْحَجَّ الْعَامَ؟

فَقَالَ: أَمَا وَ اللَّهِ، إِنَّ الْفَضْلَ لَفِي الَّذِي أَمَرْتُكَ بِهِ وَ لَكِنِّي ضَعِيفٌ فَشَقَّ عَلَيَّ طَوَافَانِ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ فَلِذَلِكَ أَفْرَدْتُ الْحَجَّ.

۱۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ عَنْ عَمِّهِ عُبَيْدِ اللَّهِ أَنَّهُ قَالَ:

سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام وَ أَنَا حَاضِرٌ فَقَالَ: إِنِّي اعْتَمَرْتُ فِي الْحُرُمِ وَ قَدِمْتُ الْآنَ مُتَمَتِّعاً.

فَسَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام يَقُولُ: نِعْمَ مَا صَنَعْتَ. إِنَّا لا نَعْدِلُ بِكِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله فَإِذَا بَعَثَنَا رَبُّنَا أَوْ وَرَدْنَا عَلَى رَبِّنَا قُلْنَا: يَا رَبِّ! أَخَذْنَا بِكِتَابِكَ وَ سُنَّةِ نَبِيِّكَ صلى‌الله‌عليه‌وآله، وَ قَالَ النَّاسُ: رَأَيْنَا رَأْيَنَا. فَصَنَعَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِنَا وَ بِهِمْ مَا شَاءَ.

فرمود: حجّ تمتّع به جا آور.

راوی گوید: زمان گذشت و آن حضرت در آن سال یا بعد از آن، حج افراد به جا آورد. عرض کردم: خداوند کارهای شما را اصلاح نماید! من از شما در مور نیّت حج پرسیدم، به من دستور دادید که حج تمتّع به جا آورم، اکنون شما حج افراد انجام می‌دهید؟

فرمود: هان سوگند به خدا! برترین حج همان است که به تو دستور دادم، ولی من ناتوان شده‌ام وانجام دو طواف بین صفا ومروه برای من سخت است. از این رو حج افراد انجام می‌دهم.

۱۳ ـ عبیدالله حلبی گوید: من در حضور امام صادق عليه‌السلام بودم که یک نفر پرسید: من در ماه حرام به نیّت عمره احرام بسته‌ام واینک به قصد حج تمتّع وارد شده‌ام. (کار من صحیح است؟)

پس شنیدم که امام صادق عليه‌السلام به او فرمود: کار بسیار خوبی کرده‌ای. ما اهل بیت، فرمان کتاب خدا و رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله را با فرمان هیچ‌کسی برابر نمی‌دانیم. هنگامی که (روز رستاخیز) پروردگار ما، همهٔ ما را برانگیزد و در برابر او بایستیم، ما می‌گوییم: بار پروردگارا! ما به فرمان کتاب تو و سنّت رسولت چنگ زدیم.

و اهل تَسنّن خواهند گفت: ما چنین تصوّر کردیم و به نظر خود عمل نمودیم.

در آن روز خداوند عزّوجلّ آن طور که بخواهد با ما و آنان رفتار خواهد کرد.

۱۴ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ دُرُسْتَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ الْهَاشِمِيِّ قَالَ:

دَخَلْتُ مَعَ إِخْوَتِي عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقُلْنَا: إِنَّا نُرِيدُ الْحَجَّ وَ بَعْضُنَا صَرُورَةٌ.

فَقَالَ: عَلَيْكُمْ بِالتَّمَتُّعِ، فَإِنَّا لا نَتَّقِي فِي التَّمَتُّعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ سُلْطَاناً وَ اجْتِنَابِ الْمُسْكِرِ وَ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ.

۱۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنِّي اعْتَمَرْتُ فِي رَجَبٍ وَ أَنَا أُرِيدُ الْحَجَّ أَ فَأَسُوقُ الْهَدْيَ وَ أُفْرِدُ الْحَجَّ أَوْ أَتَمَتَّعُ.

فَقَالَ: فِي كُلٍّ فَضْلٌ وَ كُلٌّ حَسَنٌ.

قُلْتُ: فَأَيُّ ذَلِكَ أَفْضَلُ؟

فَقَالَ: تَمَتَّعْ هُوَ وَ اللَّهِ أَفْضَلُ.

---

۱۴ ـ محمّد بن فضل هاشمی گوید: من با برادرانم خدمت امام صادق عليه السلام شرف‌یاب شدیم و گفتیم: ما عازم حج شده‌ایم و برخی از ما برای نوبت اول به حج می‌رویم. با چه نیّتی عازم شویم؟

فرمود: بر شما باد به حج تمتّع. ما خاندان پیامبر دربارهٔ حجّ و عمرهٔ تمتّع، پرهیز از مسکرات و مسح کشیدن بر پشت پاها از هیچ سلطان و قدرتی واهمه نداریم.

۱۵ ـ معاویة بن عمّار گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: من در سال جاری ماه رجب به عمره رفته‌ام، و اینک عازم حجّ گشته‌ام. آیا با خودم قربانی ببرم و حجّ بی‌عمره به جا آورم؟ یا این‌که از نو به نیّت عمره احرام ببندم و حج تمتّع به جا آورم؟

فرمود: در هر کدام، فضیلتی است و هر دو خوب و بهتر است.

گفتم: کدام یک فضیلت بیشتری دارد؟

فرمود: به نیّت عمره و حجّ تمتّع احرام ببند. به خدا سوگند! حج تمتّع بهتر است.

ثُمَّ قَالَ: إِنَّ أَهْلَ مَكَّةَ يَقُولُونَ: إِنَّ عُمْرَتَهُ عِرَاقِيَّةٌ وَ حَجَّتَهُ مَكِّيَّةٌ، كَذَبُوا أَ وَ لَيْسَ هُوَ مُرْتَبِطاً بِحَجِّهِ لا يَخْرُجُ حَتَّى يَقْضِيَهُ.

ثُمَّ قَالَ: إِنِّي كُنْتُ أَخْرُجُ لِلَيْلَةٍ أَوْ لِلَيْلَتَيْنِ تَبْقَيَانِ مِنْ رَجَبٍ، فَتَقُولُ أُمُّ فَرْوَةَ: أَيْ أَبَهْ! إِنَّ عُمْرَتَنَا شَعْبَانِيَّةٌ، وَ أَقُولُ لَهَا: أَيْ بُنَيَّةُ! إِنَّهَا فِيمَا أَهْلَلْتُ وَ لَيْسَتْ فِيمَا أَحْلَلْتُ.

۱۶ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ:

مَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ هَدْيٌ وَ أَفْرَدَ رَغْبَةً عَنِ الْمُتْعَةِ فَقَدْ رَغِبَ عَنْ دِينِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

۱۷ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِنَّهُمْ يَقُولُونَ فِي حَجَّةِ الْمُتَمَتِّعِ: حَجُّهُ مَكِّيَّةٌ وَ عُمْرَتُهُ عِرَاقِيَّةٌ.

آن گاه حضرتش فرمود: مردم مکّه دربارهٔ ما می‌گویند: عمرهٔ اینان عمرهٔ عراقی و حج آنان حج مکّی است. اینان دروغ می‌گویند. مگر عراقی پایبند حج نیست که نمی‌تواند از حرم خارج شود تا موقعی که حج خود را نیز به پایان برساند؟

سپس حضرتش فرمود: من شب بیست و نهم یا بیست و هشتم ماه رجب برای عمره احرام بستم. اُمّ فروه گفت: پدر جان! عمرهٔ ما عمرهٔ ماه شعبان خواهد بود.

گفتم: دخترم! عمرهٔ ما به حساب آن ماهی حساب می‌شود که لبّیک گفته‌ایم، نـه آن ماهی که از لباس احرام خارج می‌شویم.

۱۶ ـ صفوان جمّال گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

هر که قربانی با خود نیاورد و به جهت روی گردانی از حج تمتّع، حج اِفراد به جا آورد، در واقع از دین خداوند عزّ و جلّ روی گردان شده است.

۱۷ ـ معاویة (بن عمّار) گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: اهل تسنّن درباره کسی که حجّ تمتّع به جا می‌آورد می‌گویند: حج او مکّی وعمرهٔ او عراقی است.

فَقَالَ: كَذَبُوا. أَ وَ لَيْسَ هُوَ مُرْتَبِطاً بِحَجَّتِهِ لا يَخْرُجُ مِنْهَا حَتَّى يَقْضِيَ حَجَّتَهُ ؟!

۱۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ:

حَجَّ جَمَاعَةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا فَلَمَّا قَدِمُوا الْمَدِينَةَ دَخَلُوا عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام، فَقَالُوا: إِنَّ زُرَارَةَ أَمَرَنَا أَنْ نُهِلَّ بِالْحَجِّ إِذَا أَحْرَمْنَا.

فَقَالَ لَهُمْ: تَمَتَّعُوا.

فَلَمَّا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِهِ دَخَلْتُ عَلَيْهِ فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! لَئِنْ لَمْ تُخْبِرْهُمْ بِمَا أَخْبَرْتَ زُرَارَةَ لَنَأْتِيَنَّ الْكُوفَةَ وَ لَنُصْبِحَنَّ بِهِ كُذَّاباً.

فَقَالَ: رُدَّهُمْ.

فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالَ: صَدَقَ زُرَارَةُ.

ثُمَّ قَالَ: أَمَا وَ اللَّهِ، لا يَسْمَعُ هَذَا بَعْدَ هَذَا الْيَوْمِ أَحَدٌ مِنِّي.

فرمود: دروغ گفته‌اند. مگر کسی که عمرهٔ تمتّع به جا می‌آورد، پایبند حج تمتّع نیست که تا حج خود را تکمیل نکند، حق ندارد از حرم خارج شود؟!

۱۸ ـ عبدالملک بن اعین گوید: گروهی از اصحاب ما عازم حج بودند. هنگامی که به مدینه رسیدند، خدمت امام باقر عليه السلام شرف‌یاب شدند و گفتند: زراره به ما گفته که در موقع احرام به عزم حج لبیک بگوییم.

حضرتش به آنان فرمود: به عزم حجّ تمتّع لبّیک بگویید.

وقتی از خدمت امام باقر عليه السلام خارج شدند و این خبر را آوردند، من به خدمت رسیدم و گفتم: قربانت گردم! اگر آن‌چه را به برادرم زراره گفته‌ای به اینان بازگو نکنی، فردا که ما وارد کوفه شویم، همهٔ مردم خاندان اعین را دروغگو می‌خوانند.

امام باقر عليه السلام فرمود: آنان را بازگردان.

وقتی که آنان مجدّداً به خدمت امام باقر عليه السلام شرف‌یاب شدند، حضرتش به آنان فرمود: زراره راست گفته است.

سپس امام باقر عليه السلام فرمود: هان به خدا سوگند! از امروز به بعد، دیگر هیچ‌کس این سخن را از من نخواهد شنید.

(۵۲)
بَابُ مَا عَلَى الْمُتَمَتِّعِ مِنَ الطَّوَافِ وَ السَّعْيِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ جَمِيعاً عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
عَلَى الْمُتَمَتِّعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ ثَلَاثَةُ أَطْوَافٍ بِالْبَيْتِ، وَ سَعْيَانِ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ عَلَيْهِ إِذَا قَدِمَ مَكَّةَ طَوَافٌ بِالْبَيْتِ وَ رَكْعَتَانِ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام وَ سَعْيٌ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ، ثُمَّ يُقَصِّرُ وَ قَدْ أَحَلَّ هَذَا لِلْعُمْرَةِ وَ عَلَيْهِ لِلْحَجِّ طَوَافَانِ وَ سَعْيٌ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ، وَ يُصَلِّي عِنْدَ كُلِّ طَوَافٍ بِالْبَيْتِ رَكْعَتَيْنِ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

بخش پنجاه و دوم
واجبات حج تمتّع

۱ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:
کسی که حجّ و عمرهٔ تمتّع به جا می‌آورد، باید سه نوبت دور خانهٔ کعبه طواف کند و دو نوبت بین صفا و مروه سعی کند، به این صورت که در آغاز ورود به مکّه، یک نوبت طواف کند، پس از آن دو رکعت نماز طواف پشت مقام ابراهیم عليه السلام بخواند. بعد بین صفا و مروه سعی کند، سپس موی یا ناخن خود را بچیند و از احرام خارج شود. این مراسم ویژهٔ عمره است.

برای حج تمتّع نیز، باید دو نوبت دور خانه طواف کند و یک نوبت بین صفا و مروه سعی کند. و بعد از هر طواف، دو رکعت نماز طواف در پشت مقام ابراهیم عليه السلام بخواند.

۲ ـ ابو بصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

الْمُتَمَتِّعُ عَلَيْهِ ثَلَاثَةُ أَطْوَافٍ بِالْبَيْتِ، وَ طَوَافَانِ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ قَطْعُ التَّلْبِيَةِ مِنْ مُتْعَتِهِ إِذَا نَظَرَ إِلَى بُيُوتِ مَكَّةَ وَ يُحْرِمُ بِالْحَجِّ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ وَ يَقْطَعُ التَّلْبِيَةَ يَوْمَ عَرَفَةَ حِينَ تَزُولُ الشَّمْسُ.

۳ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

عَلَى الْمُتَمَتِّعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ ثَلَاثَةُ أَطْوَافٍ بِالْبَيْتِ وَ يُصَلِّي لِكُلِّ طَوَافٍ رَكْعَتَيْنِ وَ سَعْيَانِ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ.

کسی که حج وعمرهٔ تمتّع انجام می‌دهد بایستی سه نوبت دور خانه خدا طواف کند ودو نوبت بین صفا ومروه سعی کند وچنین فردی هنگامی که خانه‌های مکّه را دید تلبیه را قطع کند وبرای حج در روز ترویه احرام ببندد ودر روز عرفه هنگام ظهر تلبیه را قطع نماید.

۳ـ منصور بن حازم گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

کسی که حجّ و عمرهٔ تمتّع به جا آورد، باید سه نوبت دور خانه کعبه طواف کند و برای هر طوافی دو رکعت نماز بخواند، و دو نوبت بین صفا و مروه سعی کند.

(۵۳)
بَابُ صِفَةِ الْإِقْرَانِ وَ مَا يَجِبُ عَلَى الْقَارِنِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
لا يَكُونُ الْقَارِنُ إِلَّا بِسِيَاقِ الْهَدْيِ وَ عَلَيْهِ طَوَافَانِ بِالْبَيْتِ وَ سَعْيٌ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ، كَمَا يَفْعَلُ الْمُفْرِدُ لَيْسَ بِأَفْضَلَ مِنَ الْمُفْرِدِ إِلَّا بِسِيَاقِ الْهَدْيِ.
۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
الْقَارِنُ لا يَكُونُ إِلَّا بِسِيَاقِ الْهَدْيِ وَ عَلَيْهِ طَوَافٌ بِالْبَيْتِ وَ رَكْعَتَانِ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام، وَ سَعْيٌ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ طَوَافٌ بَعْدَ الْحَجِّ وَ هُوَ طَوَافُ النِّسَاءِ.
۳ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

بخش پنجاه و سوم
چگونگی حج قِران و واجبات آن

۱ ـ منصور بن حازم گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:
حجّ قِران انجام نمی‌پذیرد مگر با همراه بودن قربانی از محلّ احرام؛ به این صورت که باید دو نوبت دور خانهٔ کعبه طواف کند و یک نوبت بین صفا و مروه سعی نماید، مانند حج افراد ـ که نه عمره دارد و نه قربانی ـ حج قِران برتر از حج اِفراد نیست مگر به جهت همراه بردن قربانی.
۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:
کسی به حجّ قِران نمی‌رسد، جز با همراه بردن قربانی. در این حج، یک نوبت باید دور خانهٔ کعبه طواف کند، سپس در پشت مقام ابراهیم عليه السلام دو رکعت نماز طواف بخواند، سپس بین صفا و مروه سعی کند و در پایان یک نوبت دیگر دور خانه طواف کند، که همان طواف نساء است.
۳ ـ عبدالله بن سنان گوید:

قُلْتُ لَهُ: إِنِّي سُقْتُ الْهَدْيَ وَ قَرَنْتُ؟
قَالَ: وَ لِمَ فَعَلْتَ ذَلِكَ ؟ التَّمَتُّعُ أَفْضَلُ ؟
ثُمَّ قَالَ: يُجْزِئُكَ فِيهِ طَوَافٌ بِالْبَيْتِ وَ سَعْيٌ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَاحِدٌ.
وَ قَالَ: طُفْ بِالْكَعْبَةِ يَوْمَ النَّحْرِ.

(٥٤)
بَابُ صِفَةِ الْإِشْعَارِ وَ التَّقْلِيدِ

١ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ:
قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنِّي قَدِ اشْتَرَيْتُ بَدَنَةً فَكَيْفَ أَصْنَعُ بِهَا؟
فَقَالَ: انْطَلِقْ حَتَّى تَأْتِيَ مَسْجِدَ الشَّجَرَةِ فَأَفِضْ عَلَيْكَ مِنَ الْمَاءِ وَ الْبَسْ ثَوْبَيْكَ ثُمَّ أَنِخْهَا مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ ثُمَّ ادْخُلِ الْمَسْجِدَ فَصَلِّ ثُمَّ افْرِضْ بَعْدَ صَلَاتِكَ ثُمَّ اخْرُجْ إِلَيْهَا فَأَشْعِرْهَا مِنَ الْجَانِبِ الْأَيْمَنِ مِنْ سَنَامِهَا. ثُمَّ قُلْ:

به امام صادق عليه السلام گفتم: من قربانی آورده‌ام تا حج قِران به جا آورم.
فرمود: چرا این کار را کرده‌ای؟ حج تمتّع بهتر از حج قِران است.
سپس فرمود: در صورت حج قِران، کافی است که روز ورود به مکّه یک نوبت دور خانه طواف کنی و بعد یک نوبت بین صفا و مروه سعی کنی.
حضرتش فرمود: در روز عید قربان، یک نوبت دیگر دور خانه طواف کن.

بخش پنجاه و چهارم
چگونگی علامت گذاری به قربانی

۱ ـ یونس بن یعقوب گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: من یک شتر قربانی خریده‌ام تا حج قِران به جا آورم. چگونه آن‌را علامت بگذارم؟
فرمود: حرکت کن تا به مسجد شجره برسی. در آن‌جا غسل کن و دو لباس احرامت را بر تن کن و شتر قربانی را رو به قبله بخوابان سپس وارد مسجد شو و نماز بخوان، سپس بعد از نماز نیّت کن سپس به سوی شتر برو و سمت راست کوهان شتر را با کارد، خون آلود کن. آن گاه بگو:

«بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ مِنْكَ وَ لَكَ، اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي».
ثُمَّ انْطَلِقْ حَتَّى تَأْتِيَ الْبَيْدَاءَ فَلَبِّهْ.
۲ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانٍ عَنْ مُحَمَّدٍ الْحَلَبِيِّ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ تَجْلِيلِ الْهَدْيِ وَ تَقْلِيدِهَا.
فَقَالَ: لا تُبَالِي أَيَّ ذَلِكَ فَعَلْتَ.
وَ سَأَلْتُهُ عَنْ إِشْعَارِ الْهَدْيِ.
فَقَالَ: نَعَمْ مِنَ الشِّقِّ الْأَيْمَنِ.
فَقُلْتُ: مَتَى نُشْعِرُهَا؟
قَالَ: حِينَ تُرِيدُ أَنْ تُحْرِمَ.
۳ ـ أَبَانٌ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ وَ زُرَارَةُ قَالا:

«به نام خدا، بارخدایا! این قربانی مال توست و برای توست. بار خدایا! از من بپذیر»
بعد، حرکت کن تا به وادی بیداء برسی. (موقعی که به وادی بیداء رسیدی) بگو: «لبّیك اللهم لبّیك».

۲ ـ محمّد حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد علامت‌گذاری وآویختن نعلین از گردن قربانی پرسیدم.
فرمود: مشکلی ندارد که چگونه انجام دهی.
از حضرتش در مورد علامت گذاری پرسیدم.
فرمود: آری می‌توان از سمت راست قربانی انجام داد.
عرض کردم: کی علامت گذاری کنیم؟
فرمود: آن گاه که می‌خواهی احرام ببندی.
۳ ـ عبدالرحمان وزراره گویند:

سَأَلْنَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الْبُدْنِ كَيْفَ تُشْعَرُ وَ مَتَى يُحْرِمُ صَاحِبُهَا؟ وَ مِنْ أَيِّ جَانِبٍ تُشْعَرُ؟ وَ مَعْقُولَةً تُنْحَرُ أَوْ بَارِكَةً؟

فَقَالَ: تُنْحَرُ مَعْقُولَةً وَ تُشْعَرُ مِنَ الْجَانِبِ الْأَيْمَنِ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْبُدْنِ كَيْفَ تُشْعَرُ؟

قَالَ: تُشْعَرُ وَ هِيَ مَعْقُولَةٌ وَ تُنْحَرُ وَ هِيَ قَائِمَةٌ تُشْعَرُ مِنْ جَانِبِهَا الْأَيْمَنِ وَ يُحْرِمُ صَاحِبُهَا إِذَا قُلِّدَتْ وَ أُشْعِرَتْ.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ: إِذَا كَانَتِ الْبُدْنُ كَثِيرَةً قَامَ فِيمَا بَيْنَ ثِنْتَيْنِ ثُمَّ أَشْعَرَ الْيُمْنَى ثُمَّ الْيُسْرَى وَ لا يُشْعِرُ أَبَداً حَتَّى يَتَهَيَّأَ لِلْإِحْرَامِ لِأَنَّهُ إِذَا أَشْعَرَ وَ قَلَّدَ وَ جَلَّلَ وَجَبَ عَلَيْهِ الْإِحْرَامُ وَ هِيَ بِمَنْزِلَةِ التَّلْبِيَةِ.

از امام صادق عليه‌السلام پرسیدیم: چگونه قربانی علامت گذاری شود؟ و صاحب قربانی چه هنگامی احرام ببندد؟ از کدام سمت قربانی علامت گذاری می‌شود؟ آیا شتر بسته شده نحر می‌شود یا خوابانیده شود؟

فرمود: پای شتر را بسته ونحر می‌شود واز سمت راست کوهان علامت گذاری می‌شود.

۴ ـ عبدالله بن سنان گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: شتر قربانی به چه صورت علامت گذاری می‌شود؟

فرمود: خوابیده و پا بسته علامت گذاری می‌شود و ایستاده نحر می‌شود. علامت گذاری در سمت راست کوهان صورت می‌گیرد و صاحب قربانی از همان لحظه که بر گردن گوسفند قربانی نعلین بیاویزد، یا کوهان شتر را زخمی کند، در حال احرام خواهد بود.

۵ ـ جمیل بن درّاج گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

هرگاه قربانی بسیار شد، صاحب قربانی بین دو قربانی می‌ایستد آن گاه شتر سمت راستی را علامت گذاری کند، سپس شتر سمت چپی را ودیگر هرگز علامت گذاری نمی‌کند تا آمادهٔ احرام شود، چرا که هنگامی که علامت گذاری کرد و نعلین از گردن قربانی آویخت احرام بر او واجب می‌شود، و این عمل به سان تلبیه است.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْبُدْنُ تُشْعَرُ مِنَ الْجَانِبِ الْأَيْمَنِ وَ يَقُومُ الرَّجُلُ فِي جَانِبِ الْأَيْسَرِ ثُمَّ يُقَلِّدُهَا بِنَعْلٍ خَلَقٍ قَدْ صَلَّى فِيهَا.

(۵۵)

بَابُ الْإِفْرَادِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُفْرِدُ بِالْحَجِّ عَلَيْهِ طَوَافٌ بِالْبَيْتِ وَ رَكْعَتَانِ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام وَ سَعْيٌ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ طَوَافُ الزِّيَارَةِ وَ هُوَ طَوَافُ النِّسَاءِ وَ لَيْسَ عَلَيْهِ هَدْيٌ وَ لَا أُضْحِيَّةٌ.

---

۶ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

شتر قربانی را از سمت راست، علامت می‌گذارند. صاحب قربانی باید در سمت چپ به ایستد و علامت بگذارد، سپس یک جفت نعلین کهنه که در آن نماز خوانده باشد، به گردن شتر بیاویزد.

بخش پنجاه و پنجم
واجبات حج افراد

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

کسی که حج اِفراد به جا می‌آورد، باید (در ابتدای ورود به مسجدالحرام) یک نوبت دور خانهٔ کعبه طواف کند، دو رکعت نماز طواف در پشت مقام ابراهیم عليه السلام بخواند و یک نوبت بین صفا و مروه سعی کند و (بعد از عرفات و منا) یک نوبت دیگر نیز دور خانه طواف کند که همان طواف زیارت است و این همان طواف نساء است. کسی که حج اِفراد به جا می‌آورد، روز عید قربان، نه قربانی واجب دارد و نه قربانی مستحب.

قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُفْرِدِ لِلْحَجِّ هَلْ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ بَعْدَ طَوَافِ الْفَرِيضَةِ؟
قَالَ: نَعَمْ مَا شَاءَ وَ يُجَدِّدُ التَّلْبِيَةَ بَعْدَ الرَّكْعَتَيْنِ، وَ الْقَارِنُ بِتِلْكَ الْمَنْزِلَةِ يَعْقِدَانِ مَا أَحَلَّا مِنَ الطَّوَافِ بِالتَّلْبِيَةِ.

(٥٦)
بَابُ فِيمَنْ لَمْ يَنْوِ الْمُتْعَةَ

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ لَبَّى بِالْحَجِّ مُفْرِداً فَقَدِمَ مَكَّةَ وَ طَافَ بِالْبَيْتِ وَ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام وَ سَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ.
قَالَ: فَلْيَحِلَّ وَ لْيَجْعَلْهَا مُتْعَةً إِلَّا أَنْ يَكُونَ سَاقَ الْهَدْيَ.

٢ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ:

راوی گوید: از حضرتش سؤال کردم: کسی که حج افراد به جا می‌آورد، بعد از طواف اوّل، باز هم می‌تواند دور خانه طواف کند؟
فرمود: آری، هر چند که مایل باشد می‌تواند طواف کند، ولی بعد از خواندن دو رکعت نماز طواف، بلافاصله باید از نو لبّیک بگوید. کسی که حجّ قِران به جا می‌آورد نیز همین حکم را دارد، چرا که در هر دو مورد با گفتن لبّیک، احرام خود را تحکیم می‌کنند، و با طواف خانه کعبه، از احرام آزاد می‌شوند.

بخش پنجاه و ششم
حکم کسی که نیّت حج تمتّع نمی‌کند

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: اگر کسی در موقع احرام به عزم حجّ اِفراد لبّیک بگوید و بعد از ورود به مکّه طواف کند و در مقام ابراهیم عليه السلام نماز طواف بخواند، سپس سعی صفا و مروه را به پایان برساند، (وظیفه او چیست؟)
فرمود: باید از احرام بیرون آید و حج تمتّع به جا بیاورد، مگر این‌که با خود قربانی آورده باشد.
۲ ـ زراره گوید: از امام باقر عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

مَنْ طَافَ بِالْبَيْتِ وَ بِالصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ أَحَلَّ أَحَبَّ أَوْ كَرِهَ.

۳ـ أَحْمَدُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه‌السلام قَالَ:

مَا طَافَ بَيْنَ هَذَيْنِ الْحَجَرَيْنِ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ أَحَدٌ إِلَّا أَحَلَّ إِلَّا سَائِقَ الْهَدْيِ.

(۵۷)
بَابُ حَجِّ الْمُجَاوِرِينَ وَ قُطَّانِ مَكَّةَ

۱ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ سَعِيدٍ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

لَيْسَ لِأَهْلِ سَرِفٍ وَ لَا لِأَهْلِ مَرٍّ وَ لَا لِأَهْلِ مَكَّةَ مُتْعَةٌ، يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿ذٰلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرامِ﴾.

هر کس دور کعبه طواف کند و سعی صفا و مروه را بـه پـایان بـرساند، از احـرام آزاد می‌شود، چه مایل باشد چه اکراه داشته باشد.

۳ـ راوی گوید: امام ابا الحسن عليه‌السلام فرمود:

هر کس بین دو کوه صفا ومروه سعی کند، از احرام بیرون می‌آید، مگر کسی که با خود قربانی آورده باشد.

بخش پنجاه و هفتم
چگونگی حجّ مجاورین مکّه و اهل حرم

۱ ـ سعید اعرج گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

برای مردم سَرِف، مَرّ ومکّه انجام حج تمتّع لازم نیست، خداوند متعال می‌فرماید: «این (حج) از آنِ کسی است که از ساکنان مسجد الحرام نباشد».

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

قُلْتُ: لِأَهْلِ مَكَّةَ مُتْعَةٌ؟

قَالَ: لا، وَ لا لِأَهْلِ بُسْتَانَ، وَ لا لِأَهْلِ ذَاتِ عِرْقٍ، وَ لا لِأَهْلِ عُسْفَانَ وَ نَحْوِهَا.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿ذٰلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرامِ﴾.

قَالَ: مَنْ كَانَ مَنْزِلُهُ عَلَى ثَمَانِيَةَ عَشَرَ مِيلاً مِنْ بَيْنِ يَدَيْهَا وَ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ مِيلاً مِنْ خَلْفِهَا وَ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ مِيلاً عَنْ يَمِينِهَا وَ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ مِيلاً عَنْ يَسَارِهَا فَلَا مُتْعَةَ لَهُ مِثْلَ مَرٍّ وَ أَشْبَاهِهَا.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ دَاوُدَ عَنْ حَمَّادٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنْ أَهْلِ مَكَّةَ أَ يَتَمَتَّعُونَ؟

قَالَ: لَيْسَ لَهُمْ مُتْعَةٌ؟

---

۲ ـ ابو بصیر گوید: به امام صادق عليه‌السلام عرض کردم: آیا انجام حج تمتّع برای مردم مکّه نیز لازم است؟

فرمود: نه، هم چنین برای مردم بستان، ذات عرق، عسفان و نظایر آن نیز لازم نیست.

۳ ـ حریز گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: منظور از این گفتار خداوند که می‌فرماید: «حج تمتّع ویژه کسانی است که خانوادهٔ آنان به اندازهٔ مسافت سفر از مسجدالحرام فاصله دارند» چیست؟

فرمود: کسانی که در هیجده میلی مکّه زندگی می‌کنند، می‌توانند حج تمتّع به جا نیاورند، خواه در سمت مقابل حرم باشند و یا در سمت پشت و یا دست راست و یا دست چپ مانند درهٔ «مَرّ» ـ که تا مکّه یک روز راه فاصله دارد ـ و نظایر آن.

۴ ـ داوود بن حمّاد گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: آیا مردم مکّه نیز می‌توانند حج تمتّع انجام دهند؟

فرمود: برای آنان انجام حج تمتّع لازم نیست.

قُلْتُ: فَالْقَاطِنُ بِهَا؟

قَالَ: إِذَا أَقَامَ بِهَا سَنَةً أَوْ سَنَتَيْنِ صَنَعَ صُنْعَ أَهْلِ مَكَّةَ؟

قُلْتُ: فَإِنْ مَكَثَ الشَّهْرَ.

قَالَ: يَتَمَتَّعُ.

قُلْتُ: مِنْ أَيْنَ؟

قَالَ: يَخْرُجُ مِنَ الْحَرَمِ.

قُلْتُ: أَيْنَ يُهِلُّ بِالْحَجِّ؟

قَالَ: مِنْ مَكَّةَ نَحْواً مِمَّا يَقُولُ النَّاسُ.

۵ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنِّي أُرِيدُ الْجِوَارَ فَكَيْفَ أَصْنَعُ؟

عرض کردم: کسی که در مکّه اقامت می‌کند چه وظیفه‌ای دارد؟

فرمود: اگر یک سال یا دو سال اقامت کند، مانند مردم مکّه رفتار خواهد کرد.

گفتم: اگر یک ماه در مکّه اقامت کند چه؟

فرمود: حج تمتّع انجام می‌دهد.

گفتم: از کجا احرام می‌بندد؟

فرمود: از حرم بیرون می‌رود (و از آن‌جا احرام می‌بندد).

گفتم: از کجا از احرام حج بیرون می‌آید؟

فرمود: از مکّه، از نظیر مکانی که مردم می‌گویند.

۵ ـ عبدالرحمان بن حجّاج گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: می‌خواهم در حرم خدا مجاور بمانم. موقع حج تکلیف من چه خواهد بود؟

قَالَ: إِذَا رَأَيْتَ الْهِلَالَ هِلَالَ ذِي الْحِجَّةِ فَاخْرُجْ إِلَى الْجِعْرَانَةِ فَأَحْرِمْ مِنْهَا بِالْحَجِّ.

فَقُلْتُ لَهُ: كَيْفَ أَصْنَعُ إِذَا دَخَلْتُ مَكَّةَ أُقِيمُ إِلَى يَوْمِ التَّرْوِيَةِ لا أَطُوفُ بِالْبَيْتِ؟

قَالَ: تُقِيمُ عَشْراً لا تَأْتِي الْكَعْبَةَ؟ إِنَّ عَشْراً لَكَثِيرٌ إِنَّ الْبَيْتَ لَيْسَ بِمَهْجُورٍ، وَ لَكِنْ إِذَا دَخَلْتَ فَطُفْ بِالْبَيْتِ وَ اسْعَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ.

فَقُلْتُ لَهُ: أَ لَيْسَ كُلُّ مَنْ طَافَ بِالْبَيْتِ وَ سَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ فَقَدْ أَحَلَّ؟

قَالَ: إِنَّكَ تَعْقِدُ بِالتَّلْبِيَةِ.

ثُمَّ قَالَ: كُلَّمَا طُفْتَ طَوَافاً وَ صَلَّيْتَ رَكْعَتَيْنِ فَاعْقِدْ بِالتَّلْبِيَةِ.

ثُمَّ قَالَ: إِنَّ سُفْيَانَ فَقِيهَكُمْ أَتَانِي فَقَالَ: مَا يَحْمِلُكَ عَلَى أَنْ تَأْمُرَ أَصْحَابَكَ يَأْتُونَ الْجِعْرَانَةَ فَيُحْرِمُونَ مِنْهَا؟

فَقُلْتُ لَهُ: هُوَ وَقْتٌ مِنْ مَوَاقِيتِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ.

فرمود: موقعی که هلال ماه ذی حجّه را مشاهده کردی، از حرم خارج شو تا به منطقه جِعرانه برسی. در آن‌جا به احرام حجّ مبادرت کن.

پرسیدم: موقعی که با حال احرام به مکّه بازگشتم چه کنم؟ آیا تا روز هشتم معطل بمانم و دور خانه کعبه طواف نکنم؟

فرمود: می‌خواهی ده روز در مکّه باشی و دور خانه کعبه طواف نکنی؟ ده روز خیلی زیاد است. خانهٔ خدا را نمی‌توان متروک و مهجور وانهاد. بلکه هنگام ورود به مکّه وارد مسجد شو و دور خانهٔ کعبه طواف کن و بین صفا و مروه نیز، سعی کن.

پرسیدم: مگر نه این است که هر کس دور خانهٔ کعبه طواف کند و بین صفا و مروه سعی کند، در واقع از احرام خارج شده است؟

فرمود: ولی تو بعد از سعی، لبیّك می‌گویی و از نو احرام خود را تحکیم می‌کنی.

حضرتش فرمود: بعد از آن (تا روز هشتم) هر وقت که طواف به جا آوردی، فوری بعد از نماز طواف، لبّیک می‌گویی و احرام خود را می‌بندی.

آن گاه امام صادق علیه‌السلام فرمود: فقیه شما (مردم کوفه) سفیان ثوری نزد من آمد و گفت: چه باعث شده است که به اصحابت دستور می‌دهی که به جِعرانه بروند و از آن‌جا محرم شوند؟

به او گفتم: جِعرانه میقاتی از میقات‌های رسول خدا ﷺ است.

فَقَالَ: وَ أَيُّ وَقْتٍ مِنْ مَوَاقِيتِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ هُوَ؟

فَقُلْتُ لَهُ: أَحْرَمَ مِنْهَا حِينَ قَسَمَ غَنَائِمَ حُنَيْنٍ وَ مَرْجِعُهُ مِنَ الطَّائِفِ؟

فَقَالَ: إِنَّمَا هَذَا شَيْءٌ أَخَذْتُهُ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، كَانَ إِذَا رَأَى الْهِلَالَ صَاحَ بِالْحَجِّ.

فَقُلْتُ: أَ لَيْسَ قَدْ كَانَ عِنْدَكُمْ مَرْضِيّاً؟

قَالَ: بَلَى، وَ لَكِنْ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِنَّمَا أَحْرَمُوا مِنَ الْمَسْجِدِ؟

فَقُلْتُ: إِنَّ أُولَئِكَ كَانُوا مُتَمَتِّعِينَ فِي أَعْنَاقِهِمُ الدِّمَاءُ، وَ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَطَنُوا بِمَكَّةَ فَصَارُوا كَأَنَّهُمْ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ، وَ أَهْلُ مَكَّةَ لا مُتْعَةَ لَهُمْ، فَأَحْبَبْتُ أَنْ يَخْرُجُوا مِنْ مَكَّةَ إِلَى بَعْضِ الْمَوَاقِيتِ وَ أَنْ يَسْتَغِبُّوا بِهِ أَيَّاماً.

فَقَالَ لِي: وَ أَنَا أُخْبِرُهُ، أَنَّهَا وَقْتٌ مِنْ مَوَاقِيتِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ! فَإِنِّي أَرَى لَكَ أَنْ لا تَفْعَلَ.

سفیان گفت: جعرانه چه زمانی میقات رسول خدا ﷺ بود؟

گفتم: رسول خدا ﷺ از جِعرانه به عزم عمرهٔ مفرده احرام بست؛ آن روزی که غنایم جنگ حنین را قسمت کرد و از محاصرهٔ طائف بازگشته بود.

سفیان گفت: تو این فتوا را از عبدالله بن عمر گرفته‌ای. او بعد از دیدن هلال ذی حجه احرام می‌بست و فریاد لبیک به حج می‌زد.

گفتم: مگر جایگاه عبدالله بن عمر پیش شما مورد پسند نیست؟

سفیان گفت: چرا، اما مگر ندانسته‌ای که اصحاب رسول خدا ﷺ فقط از مسجدالحرام لباس احرام پوشیده‌اند؟

گفتم: اصحاب رسول خدا ﷺ به عزم حجّ تمتّع از مسجدالحرام لبیک گفته‌اند که بر همهٔ آنان واجب شده بود که قربانی کنند، امّا من به کسانی دستور داده‌ام از جِعرانه لباس احرام بپوشند که در حرم مکّه مجاور شده‌اند و چنانند که گویا مردم مکّه هستند. مردم مکّه حق ندارند که حجّ تمتّع به جا آورند. از این رو من دوست دارم که مجاوران حرم از شهر مکّه خارج شوند و تا رسیدن به میقات جِعرانه برای چند روزی از حرم خدا دور شده باشند.

موقعی که من می‌گفتم: جِعرانه هم میقاتی از میقات‌های رسول خدا ﷺ است، سفیان ثوری به من گفت: ای ابا عبدالله! من مصلحت نمی‌دانم که چنین دستوری را به اصحاب بدهی.

فَضَحِكْتُ وَ قُلْتُ: وَ لَكِنِّي أَرَى لَهُمْ أَنْ يَفْعَلُوا.

فَسَأَلَ عَبْدُ الرَّحْمانِ عَمَّنْ مَعَنَا مِنَ النِّسَاءِ كَيْفَ يَصْنَعْنَ؟

فَقَالَ: لَوْ لا أَنَّ خُرُوجَ النِّسَاءِ شُهْرَةٌ لَأَمَرْتُ الصَّرُورَةَ مِنْهُنَّ أَنْ تَخْرُجَ، وَ لَكِنْ مُرْ مَنْ كَانَ مِنْهُنَّ صَرُورَةً أَنْ تُهِلَّ بِالْحَجِّ فِي هِلَالِ ذِي الْحِجَّةِ. فَأَمَّا اللَّوَاتِي قَدْ حَجَجْنَ فَإِنْ شِئْنَ فَفِي خَمْسٍ مِنَ الشَّهْرِ، وَ إِنْ شِئْنَ فَيَوْمَ التَّرْوِيَةِ.

فَخَرَجَ وَ أَقَمْنَا فَاعْتَلَّ بَعْضُ مَنْ كَانَ مَعَنَا مِنَ النِّسَاءِ الصَّرُورَةِ مِنْهُنَّ، فَقَدِمَ فِي خَمْسٍ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ.

فَأَرْسَلْتُ إِلَيْهِ أَنَّ بَعْضَ مَنْ مَعَنَا مِنْ صَرُورَةِ النِّسَاءِ قَدِ اعْتَلَلْنَ فَكَيْفَ تَصْنَعُ؟

فَقَالَ: فَلْتَنْظُرْ مَا بَيْنَهَا وَ بَيْنَ التَّرْوِيَةِ، فَإِنْ طَهُرَتْ فَلْتُهِلَّ بِالْحَجِّ وَ إِلَّا فَلَا يَدْخُلْ عَلَيْهَا يَوْمُ التَّرْوِيَةِ إِلَّا وَ هِيَ مُحْرِمَةٌ، وَ أَمَّا الْأَوَاخِرُ فَيَوْمَ التَّرْوِيَةِ.

فَقُلْتُ: إِنَّ مَعَنَا صَبِيّاً مَوْلُوداً فَكَيْفَ نَصْنَعُ بِهِ؟

من خندیدم وگفتم: اما من مصلحت می‌دانم که آنان را با خبر سازم.

در این‌هنگام عبدالرحمان از امام‌صادق علیه السلام پرسید: بانوانی‌که همراه ما هستند، چه تکلیفی‌دارند؟

فرمود: اگر خارج شدن بانوان مایهٔ شهرت نبود، به زنانی که برای نخستین بار در مراسم حج شرکت می‌کنند، دستور می‌دادم تا به جِعرانه بروند. (اما اینک که مایهٔ شهرت می‌شود.) ولی به زنانی که برای نخستین بار حج می‌گزارند بگو: اوّل ماه ذی‌حجه لباس احرام بپوشند و لبیک بگویند و اما زنانی که پیشتر حج انجام داده‌اند، اگر مایل باشند، در روز پنجم ذی‌حجه لباس احرام بپوشند وگرنه مانند دیگر زنان در روز هشتم لباس احرام بپوشند.

امام صادق علیه السلام از مکّه خارج شد و ما ماندیم. به ناگاه یکی از بانوان که برای نوبت اول در مراسم حج شرکت می‌کرد، قاعده شد. روز پنجم ذی‌حجه امام صادق علیه السلام به مکّه بازگشت و ما به حضرتش پیام دادیم که یکی از بانوان ما که قرار بود در اول ماه لباس احرام بپوشند، قاعده شد. تکلیف او چیست؟

حضرتش فرمود: تا روز هشتم منتظر شود اگر پاک شد، فوری آماده شود و لباس احرام بپوشد و لبّیک بگوید، و اگر پاک نشد، حتماً شب هشتم لباس احرام بپوشد و لبّیک بگوید. امّا دیگران که پیشتر به حج آمده‌اند، در روز هشتم لباس احرام بپوشند.

عرض کردم: با ما، نوزادی است، با آن کودک چه باید کرد؟

فَقَالَ: مُرْ أُمَّهُ تَلْقَى حَمِيدَةَ فَتَسْأَلَهَا كَيْفَ تَصْنَعُ بِصِبْيَانِهَا؟
فَأَتَتْهَا فَسَأَلَتْهَا كَيْفَ تَصْنَعُ؟
فَقَالَتْ: إِذَا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ فَأَحْرِمُوا عَنْهُ وَ جَرِّدُوهُ وَ غَسِّلُوهُ كَمَا يُجَرَّدُ الْمُحْرِمُ وَ قِفُوا بِهِ الْمَوَاقِفَ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ النَّحْرِ فَارْمُوا عَنْهُ وَ احْلِقُوا عَنْهُ رَأْسَهُ وَ مُرِي الْجَارِيَةَ أَنْ تَطُوفَ بِهِ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ.
قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ يَخْرُجُ إِلَى بَعْضِ الْأَمْصَارِ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى مَكَّةَ فَيَمُرُّ بِبَعْضِ الْمَوَاقِيتِ أَ لَهُ أَنْ يَتَمَتَّعَ؟
قَالَ: مَا أَزْعُمُ أَنَّ ذَلِكَ لَيْسَ لَهُ لَوْ فَعَلَ وَ كَانَ الْإِهْلَالُ أَحَبَّ إِلَيَّ.
۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ:
الْمُجَاوِرُ بِمَكَّةَ سَنَةً يَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ مَكَّةَ. يَعْنِي يُفْرِدُ الْحَجَّ مَعَ أَهْلِ مَكَّةَ وَ مَا كَانَ دُونَ السَّنَةِ فَلَهُ أَنْ يَتَمَتَّعَ.

فرمود: به مادر آن نوزاد بگو: شخصاً خدمت حمیده (همسر امام صادق عليه السلام) برسد و از او بپرسد چه کند؟
مادر نوزاد خدمت حمیده خاتون شرف‌یاب شد و تکلیف کودک را پرسید.
حمیده خاتون فرمود: روز ترویه (هشتم) او را به لباس احرام درآورید؛ کودک را عریان کنید و غسل بدهید همان‌طور که مرد محرم عریان می‌شود (و غسل می‌کند)، سپس لباس احرام بر تن او بپوشانید و او را در همهٔ مراسم شرکت دهید و روز عید قربان عوض او ریگ بر سر مجسمهٔ شیطان بکوبید و به نیابت کودک، سرش را بتراشید و به یکی از کنیزان خود بگویید تا او را بین صفا و مروه طواف دهد.
راوی گوید: از حضرتش پرسیدم: اگر کسی اهل مکّه باشد و به شهری از شهرها سفر کند و در راه مراجعت به وطن به یکی از میقات‌ها گذر کند، آیا می‌تواند به نیّت حجّ تمتّع لباس احرام بپوشد؟
فرمود: تصوّر نمی‌کنم مانعی داشته‌باشد. امّا به‌نظر من لبّیک‌گفتن او به‌عنوان حجّ اِفراد بهتر است.
۶ ـ عبدالله بن سنان گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:
کسی که یک سال تمام در شهر مکّه سکونت داشته باشد، باید مانند اهل مکّه حج افراد به جا بیاورد. و هر کس که کمتر از یک سال در مکّه مجاورت کرده باشد، می‌تواند حجّ تمتّع به جا بیاورد.

۷ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُجَاوِرِ أَ لَهُ أَنْ يَتَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ؟

قَالَ: نَعَمْ يَخْرُجُ إِلَى مُهَلِّ أَرْضِهِ فَيُلَبِّي إِنْ شَاءَ.

۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

مَنْ دَخَلَ مَكَّةَ بِحَجَّةٍ عَنْ غَيْرِهِ ثُمَّ أَقَامَ سَنَةً فَهُوَ مَكِّيٌّ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَحُجَّ عَنْ نَفْسِهِ أَوْ أَرَادَ أَنْ يَعْتَمِرَ بَعْدَ مَا انْصَرَفَ مِنْ عَرَفَةَ فَلَيْسَ لَهُ أَنْ يُحْرِمَ بِمَكَّةَ، وَ لَكِنْ يَخْرُجُ إِلَى الْوَقْتِ وَ كُلَّمَا حَوَّلَ رَجَعَ إِلَى الْوَقْتِ.

۹ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ أَبِي الْفَضْلِ قَالَ:

كُنْتُ مُجَاوِراً بِمَكَّةَ فَسَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِنْ أَيْنَ أُحْرِمُ بِالْحَجِّ؟

---

۷ ـ سماعه گويد: از امام ابی الحسن عليه السلام در مورد مجاور مكّه پرسيدم كه آيا می‌تواند حج وعمره تمتّع انجام دهد؟

فرمود: آری، اگر خواست به جايگاه احرام سرزمين خود بيرون می‌رود و از آن‌جا لبيک می‌گويد.

۸ ـ راوی گويد: امام باقر عليه السلام فرمود:

هركه برای انجام حج از جانب ديگری وارد مكّه شود و يک سال در آن سكونت كند، او اهل مكّه است. پس هرگاه بخواهد از جانب خود حج انجام دهد، يا پس از پايان مراسم عرفه عمره انجام دهد نمی‌تواند از مكّه احرام ببندد، ولی بايستی به ميقات بيرون رود و هرگاه به مكّه رود بايستی به ميقات برگردد.

۹ ـ ابی الفضل گويد: من در شهر مكّه مجاور بودم. از امام صادق عليه السلام پرسيدم: برای حج، در كجا لباس احرام بپوشم؟

فَقَالَ: مِنْ حَيْثُ أَحْرَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْجِعْرَانَةِ، أَتَاهُ فِي ذَلِكَ الْمَكَانِ فُتُوحٌ فَتْحُ الطَّائِفِ وَ فَتْحُ خَيْبَرَ وَ الْفَتْحُ.

فَقُلْتُ: مَتَى أَخْرُجُ؟

قَالَ: إِنْ كُنْتَ صَرُورَةً فَإِذَا مَضَى مِنْ ذِي الْحِجَّةِ يَوْمٌ، وَ إِنْ كُنْتَ قَدْ حَجَجْتَ قَبْلَ ذَلِكَ فَإِذَا مَضَى مِنَ الشَّهْرِ خَمْسٌ.

۱۰ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُجَاوِرُ بِمَكَّةَ إِذَا دَخَلَهَا بِعُمْرَةٍ فِي غَيْرِ أَشْهُرِ الْحَجِّ فِي رَجَبٍ أَوْ شَعْبَانَ أَوْ شَهْرِ رَمَضَانَ أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ مِنَ الشُّهُورِ إِلَّا أَشْهُرَ الْحَجِّ، فَإِنَّ أَشْهُرَ الْحَجِّ شَوَّالٌ وَ ذُو الْقَعْدَةِ وَ ذُو الْحِجَّةِ مَنْ دَخَلَهَا بِعُمْرَةٍ فِي غَيْرِ أَشْهُرِ الْحَجِّ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يُحْرِمَ فَلْيَخْرُجْ إِلَى الْجِعْرَانَةِ فَيُحْرِمُ مِنْهَا ثُمَّ يَأْتِي مَكَّةَ وَ لا يَقْطَعُ التَّلْبِيَةَ حَتَّى يَنْظُرَ إِلَى الْبَيْتِ ثُمَّ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ وَ يُصَلِّي الرَّكْعَتَيْنِ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ فَيَطُوفُ بَيْنَهُمَا، ثُمَّ يُقَصِّرُ وَ يُحِلُّ ثُمَّ يَعْقِدُ التَّلْبِيَةَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ.

فرمود: در همان جا که رسول خدا ﷺ لباس احرام پوشیده؛ از جِعرانه لباس احرام بر تن کن. در این جا بود که فتوحاتی نصیب رسول خدا ﷺ شد: فتح طائف، فتح خیبر و فتح (حنین).

پرسیدم: در چه زمانی به جِعرانه حرکت کنم؟

فرمود: اگر برای نخستین بار به حج آمده‌ای، هنگامی که یک روز از اول ذی‌حجّه گذشت از جِعرانه لباس احرام بر تن کن و اگر پیش از آن نیز به مناسک حج موفق بوده‌ای، روز پنجم ذی‌حجه احرام ببند.

۱۰ ـ سماعه گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر کس در مکّه مجاور باشد، در صورتی که در غیر از ماههای حج؛ در ماه رجب یا شعبان یا ماه رمضان یا غیر از این ماهها ـ البته غیر از ماههای حج، که شوال، ذی‌قعده و ذی‌حجه هستند ـ با عمرهٔ مفرده وارد مکّه شده باشد، و بعد در ماه حج بخواهد برای حج احرام ببندد، (که یک سال کامل از مجاورت او نگذشته، باید حج تمتّع به جا آورد) به جِعرانه عزیمت کند و لباس احرام بپوشد و لبّیک گویان برای عمره تمتّع وارد مکّه شود و تا دیدارش به کعبه نیفتد، لبّیک را قطع نکند، و موقعی که وارد مسجد شد، دور کعبه طواف کند و در پشت مقام ابراهیم عليه السلام دور رکعت نماز طواف بخواند و بعد از آن بین صفا و مروه سعی کند و با کوتاه کردن ناخن و موی سر و صورت از لباس احرام خارج شود، سپس روز هشتم ذی حجه برای حجّ، لبیک گوید و لباس احرام بپوشد.

(۵۸)

بَابُ حَجِّ الصِّبْيَانِ وَ الْمَمَالِيكِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ مُثَنَّى الْحَنَّاطِ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما‌السلام قَالَ:

إِذَا حَجَّ الرَّجُلُ بِابْنِهِ وَ هُوَ صَغِيرٌ، فَإِنَّهُ يَأْمُرُهُ أَنْ يُلَبِّيَ وَ يَفْرِضَ الْحَجَّ، فَإِنْ لَمْ يُحْسِنْ أَنْ يُلَبِّيَ لُبِّيَ عَنْهُ وَ يُطَافُ بِهِ وَ يُصَلَّى عَنْهُ.

قُلْتُ: لَيْسَ لَهُمْ مَا يَذْبَحُونَ.

قَالَ: يُذْبَحُ عَنِ الصِّغَارِ وَ يَصُومُ الْكِبَارُ وَ يُتَّقَى عَلَيْهِمْ مَا يُتَّقَى عَلَى الْمُحْرِمِ مِنَ الثِّيَابِ وَ الطِّيبِ، فَإِنْ قَتَلَ صَيْداً فَعَلَى أَبِيهِ.

۲ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ عَنْ أَيُّوبَ أَخِي أُدَيْمٍ قَالَ: سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام مِنْ أَيْنَ يُجَرَّدُ الصِّبْيَانُ؟

بخش پنجاه و هشتم

حکم حجّ کودکان و حجّ بردگان

۱ ـ زراره گوید: امام (باقر یا امام صادق عليهما‌السلام) فرمود:

هرگاه فردی با کودک صغیرش در مراسم حج شرکت کند، بایستی به او دستور دهد که لبّیک گوید و حج را بر خود لازم دارد، هرگاه کودک نتواند خوب لبیک گوید از عوض او لبّیک گفته شده، دور خانه طواف می‌شود و نماز طواف خوانده می‌شود.

عرض کردم: کودکان قربانی ندارند (چه باید کرد؟)

فرمود: از عوض آنها قربانی ذبح می‌شود و بزرگترها عوض قربانی بایستی روزه بگیرند و مواردی که محرم باید از آنها خودداری کند ـ مانند لباس وعطر ـ آنها نیز باید از این موارد خودداری کنند. پس هرگاه صیدی را بکشند کفارهٔ آن به عهدهٔ پدر کودک است.

۲ ـ ایّوب برادر ادیم گوید: از امام‌صادق عليه‌السلام پرسیده شد: کودکان از کجا لباس احرام بپوشند؟

فَقَالَ: كَانَ أَبِي يُجَرِّدُهُمْ مِنْ فَخٍّ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: إِنَّ مَعِي صِبْيَةً صِغَاراً وَ أَنَا أَخَافُ عَلَيْهِمُ الْبَرْدَ فَمِنْ أَيْنَ يُحْرِمُونَ؟

قَالَ: ائْتِ بِهِمُ الْعَرْجَ فَيُحْرِمُوا مِنْهَا، فَإِنَّكَ إِذَا أَتَيْتَ الْعَرْجَ وَقَعْتَ فِي تِهَامَةَ. ثُمَّ قَالَ: فَإِنْ خِفْتَ عَلَيْهِمْ فَائْتِ بِهِمُ الْجُحْفَةَ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

انْظُرُوا مَنْ كَانَ مَعَكُمْ مِنَ الصِّبْيَانِ فَقَدِّمُوهُ إِلَى الْجُحْفَةِ أَوْ إِلَى بَطْنِ مَرٍّ وَ يُصْنَعُ بِهِمْ مَا يُصْنَعُ بِالْمُحْرِمِ وَ يُطَافُ بِهِمْ وَ يُرْمَى عَنْهُمْ وَ مَنْ لا يَجِدُ مِنْهُمْ هَدْياً فَلْيَصُمْ عَنْهُ وَلِيُّهُ.

فرمود: پدر بزرگوارم عليه‌السلام کودکان را از منطقه فخ لباس احرام می‌پوشانید.

۳ ـ یعقوب گوید: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: چند کودک خردسال به همراه آورده‌ام و می‌ترسم با لباس احرام، سرما بخورند، از کجا می‌توانند لباس احرام بپوشند؟

فرمود: شما به همراه کودکان به گردنهٔ عَرْج بروید و در آن‌جا کودکان باید لباس احرام بپوشند. هنگامی که به گردنهٔ عرج رسیدی، در سراشیبی تهامه قرار می‌گیری.

آن گاه حضرتش فرمود: اگر باز هم بر حال کودکان بیمناک می‌باشی، به جحفه برسید و کودکان از جحفه لباس احرام بپوشند.

۴ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

ملاحظه کنید! هر که کودک خود را به همراه می‌آورد، از جحفه یا درهٔ مَرّ [1] باید لباس احرام بپوشانید و تکالیف ویژهٔ احرام را دربارهٔ آنان رعایت کنید: آنان را طواف بدهید و به نیابت از آنان شیطان را سنگ بزنید. (هر کودکی که در حجّ تمتّع لباس احرام بپوشد، باید یک قربانی از عوض او ذبح شود؛) و اگر مقدور نباشد، باید ولیّ او به نیابت وی روزه بگیرد.

---

۱ ـ مَرّ منطقه‌ای است که یک روز تا مکه فاصله دارد.

وَ كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام يَضَعُ السِّكِّينَ فِي يَدِ الصَّبِيِّ، ثُمَّ يَقْبِضُ عَلَى يَدَيْهِ الرَّجُلُ فَيَذْبَحُ.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ يُونُسَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

لَيْسَ عَلَى الْمَمْلُوكِ حَجٌّ وَ لا عُمْرَةٌ حَتَّى يُعْتَقَ.

۶ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ غِلْمَانٍ لَنَا دَخَلُوا مَعَنَا مَكَّةَ بِعُمْرَةٍ وَ خَرَجُوا مَعَنَا إِلَى عَرَفَاتٍ بِغَيْرِ إِحْرَامٍ.

قَالَ: قُلْ لَهُمْ: يَغْتَسِلُونَ ثُمَّ يُحْرِمُونَ وَ اذْبَحُوا عَنْهُمْ كَمَا تَذْبَحُونَ عَنْ أَنْفُسِكُمْ.

۷ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

امام سجّاد عليه السلام همواره کارد قصّابی را در دست کودک می‌نهاد و قصّاب، دست خود را روی دست کودک می‌نهاد و گوسفند را قربانی می‌کرد.

۵ ـ فضل بن یونس گوید: امام کاظم عليه السلام فرمود:

کسی که در قید بردگی است، تکلیف انجام حجّ و عمره ندارد، مگر موقعی که از قید بردگی آزاد شود.

۶ ـ اسحاق بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: از خاندان ما، چند کودک به عزم عمره با لباس احرام وارد مکّه شدند و بعد از پایان عمره، بدون احرام در مراسم عرفات حاضر شده‌اند. (تکلیف آنان چیست؟)

امام صادق عليه السلام فرمود: به آنان بگو: غسل کنند، آن‌گاه لباس احرام بپوشند و از عوض آنان ـ آن سان که از جانب خود قربانی می‌کنید ـ بایستی قربانی ذبح کنید.

۷ ـ حریز گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

كُلُّ مَا أَصَابَ الْعَبْدُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ فِي إِحْرَامِهِ فَهُوَ عَلَى السَّيِّدِ إِذَا أَذِنَ لَهُ فِي الْإِحْرَامِ.

۸ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ غُلَامٍ لَنَا خَرَجْتُ بِهِ مَعِي وَ أَمَرْتُهُ فَتَمَتَّعَ وَ أَهَلَّ بِالْحَجِّ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ وَ لَمْ أَذْبَحْ عَنْهُ أَ لَهُ أَنْ يَصُومَ بَعْدَ النَّفْرِ وَ قَدْ ذَهَبَتِ الْأَيَّامُ الَّتِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ.

فَقَالَ: أَلا كُنْتَ أَمَرْتَهُ أَنْ يُفْرِدَ الْحَجَّ؟

قُلْتُ: طَلَبْتُ الْخَيْرَ.

فَقَالَ: كَمَا طَلَبْتَ الْخَيْرَ، فَاذْبَحْ شَاةً سَمِينَةً، وَ كَانَ ذَلِكَ يَوْمَ النَّفْرِ الْأَخِيرِ.

۹ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ سَمَاعَةَ:

هر برده‌ای که در حال احرام مرتکب عمل منافی حج شود اگر با اجازه مولا وآقایش احرام ببندد، به عهده مولای اوست.

۸ـ علی بن ابی حمزه گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: با یکی از کودکانم برای انجام حج به مکّه مشرّف شدیم، به او دستور دادم نیّت حج تمتّع کند وروز ترویه از احرام حج خارج شد؛ ولی از عوض او قربانی نکشتیم. آیا لازم است پس از کوچ از مکّه روزه بگیرد در حالی که روزهایی که خداوند معیّن فرموده پایان یافته است؟

فرمود: آیا به او دستور ندادی که حج اِفراد انجام دهد؟

گفتم: برای او آرزوی خیر کردم.

فرمود: آن سان که آرزوی خیر کرده‌ای، پس گوسفند چاقی قربانی کن. و این در واپسین روز کوچ از منا بود.

۹ـ سماعه گوید:

أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ أَمَرَ غِلْمَانَهُ أَنْ يَتَمَتَّعُوا؟
قَالَ: عَلَيْهِ أَنْ يُضَحِّيَ عَنْهُمْ.
قُلْتُ: فَإِنَّهُ أَعْطَاهُمْ دَرَاهِمَ فَبَعْضُهُمْ ضَحَّى وَ بَعْضُهُمْ أَمْسَكَ الدَّرَاهِمَ وَ صَامَ.
قَالَ: قَدْ أَجْزَأَ عَنْهُمْ وَ هُوَ بِالْخِيَارِ إِنْ شَاءَ تَرَكَهَا.
قَالَ: وَ لَوْ أَنَّهُ أَمَرَهُمْ وَ صَامُوا كَانَ قَدْ أَجْزَأَ عَنْهُمْ.

(۵۹)
بَابُ الرَّجُلِ يَمُوتُ صَرُورَةً أَوْ يُوصِي بِالْحَجِّ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي رَجُلٍ تُوُفِّيَ وَ أَوْصَى أَنْ يُحَجَّ عَنْهُ؟
قَالَ: إِنْ كَانَ صَرُورَةً فَمِنْ جَمِيعِ الْمَالِ إِنَّهُ بِمَنْزِلَةِ الدَّيْنِ الْوَاجِبِ، وَ إِنْ كَانَ قَدْ حَجَّ فَمِنْ ثُلُثِهِ، وَ مَنْ مَاتَ وَ لَمْ يَحُجَّ حَجَّةَ الْإِسْلَامِ وَ لَمْ يَتْرُكْ إِلَّا قَدْرَ نَفَقَةِ الْحَمُولَةِ وَ لَهُ وَرَثَةٌ فَهُمْ أَحَقُّ بِمَا تَرَكَ، فَإِنْ شَاءُوا أَكَلُوا وَ إِنْ شَاءُوا أَحَجُّوا عَنْهُ.

از امام عليه السلام پرسيدند: مردى به كودكانش دستور داده كه حج تمتّع انجام دهند.
فرمود: آن فرد بايستى از جانب آنها قربانى ذبح كند.
عرض كردم: او مقدارى پول به آنها داده، برخى قربانى ذبح كرده‌اند وبرخى ديگر پول‌ها را براى خود نگه داشته وروزه گرفته‌اند.
فرمود: همين براى آنها كافى است. او نيز مخيّر است اگر خواست مى‌تواند قربانى نكشد.
فرمود: اگر به آنها دستور مى‌داد كه روزه بگيرند، از آنها كفايت مى‌كرد.

بخش پنجاه و نهم
حكم كسى كه پيش از انجام حج واجب مى‌ميرد يا به انجام حج وصيّت مى‌كند

۱ ـ معاوية بن عمّار گويد: از امام صادق عليه السلام در مورد كسى كه پيش از انجام حج واجب از دنيا رفته و وصيّت كرده كه از جانب او حجّى انجام شود (پرسيدم.)
فرمود: اگر نخستين حج باشد، بايد از همهٔ دارايى او مبلغ حج را بردارند، چرا كه اين حج به سان بدهى واجب است. واگر به حج رفته باشد، مبلغ حج را از يک سوم مال برمى‌دارند. واگر فردى بميرد وحجّة الاسلام را انجام ندهد وجز هزينه سفر چيزى نداشته باشد در عين حال ورثه‌اى داشته باشد كه به ما ترک نيازمندتر باشند، در اين صورت ورثه مى‌توانند همان مقدار ما ترک را مصرف كنند واگر خواستند مى‌توانند از جانب او حجّى انجام دهند.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي خَلَفٍ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى علیه‌السلام عَنِ الرَّجُلِ الصَّرُورَةِ يَحُجُّ عَنِ الْمَيِّتِ؟
قَالَ: نَعَمْ إِذَا لَمْ يَجِدِ الصَّرُورَةُ مَا يَحُجُّ بِهِ عَنْ نَفْسِهِ، فَإِنْ كَانَ لَهُ مَا يَحُجُّ بِهِ عَنْ نَفْسِهِ فَلَيْسَ يُجْزِئُ عَنْهُ حَتَّى يَحُجَّ مِنْ مَالِهِ وَ هِيَ تُجْزِئُ عَنِ الْمَيِّتِ إِنْ كَانَ لِلصَّرُورَةِ مَالٌ وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه‌السلام:
فِي رَجُلٍ صَرُورَةٍ مَاتَ وَ لَمْ يَحُجَّ حَجَّةَ الْإِسْلَامِ وَ لَهُ مَالٌ.
قَالَ: يَحُجُّ عَنْهُ صَرُورَةٌ لا مَالَ لَهُ.

۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

---

۲ ـ سعد بن ابی خلف گوید: از امام کاظم علیه‌السلام پرسیدم: آیا مردی که برای نخستین بار حج انجام می‌دهد می‌تواند از جانب مرده‌ای حج انجام دهد؟

فرمود: آری، اگر چنین فردی توانِ مالی نداشته باشد که از جانب خود حج انجام دهد، اگر توانِ مالی برای انجام حج داشته باشد، برای او کافی نیست مگر این‌که از مال خود حج انجام دهد وهمان از جانب مرده کفایت می‌کند، اگر چنین فردی توانِ مالی داشته باشد، گرچه مرده مالی نداشته باشد.

۳ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق علیه‌السلام پرسیدم: مردی توانِ مالی داشته ولی حجة الاسلام را انجام نداده اینک از دنیا رفته است (تکلیف چیست؟)

فرمود: حج او را فردی که توان مالی ندارد ونخستین بار به حج می‌رود، انجام می‌دهد.

۴ ـ اسحاق بن عمّار گوید:

سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَمُوتُ وَ يُوصِي بِحَجَّةٍ فَيُعْطَى رَجُلٌ دَرَاهِمَ يَحُجُّ بِـهَا عَـنْهُ فَيَمُوتُ قَبْلَ أَنْ يَحُجَّ ثُمَّ أُعْطِيَ الدَّرَاهِمَ غَيْرُهُ.

قَالَ: إِنْ مَاتَ فِي الطَّرِيقِ أَوْ بِمَكَّةَ قَبْلَ أَنْ يَقْضِيَ مَنَاسِكَهُ، فَإِنَّهُ يُجْزِئُ عَنِ الْأَوَّلِ.

قُلْتُ: فَإِنِ ابْتُلِيَ بِشَيْءٍ يُفْسِدُ عَلَيْهِ حَجَّهُ حَتَّى يَصِيرَ عَلَيْهِ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ أَيُجْزِئُ عَنِ الْأَوَّلِ؟

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: لِأَنَّ الْأَجِيرَ ضَامِنٌ لِلْحَجِّ؟

قَالَ: نَعَمْ.

۵ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عُثْمَانَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فِي رَجُلٍ أعطى رَجُلاً ما يَحُجُّهُ فَحَدَث بِالرَّجُلِ حَدَثٌ فَقالَ:

از حضرتش پرسیدم: مردی پیش از مرگ وصیّت می‌کند که حجّی از جانب او انجام شود. در این راستا به فردی مبلغی پول می‌دهند که به نیابت از او حج را انجام دهد، او پیش از انجام حج از دنیا می‌رود. در این هنگام پول‌ها را به فرد دیگری می‌دهند. (وظیفه چیست؟)

فرمود: اگر نایب در راه یا در مکّه پیش از انجام اعمال حج بمیرد، همان از فوت شده نخستین کفایت می‌کند.

عرض کردم: اگر گرفتار مشکلی شود که حج او باطل گردد و حجّی در سال آینده به عهدهٔ او بیاید، آیا باز از فوت شده اول کفایت می‌کند؟

فرمود: آری.

گفتم: چون اجیر ضامن حج است؟

فرمود: آری.

۵ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام دربارهٔ مردی که به مردی هزینهٔ سفر حج را پرداخته که انجام دهد، ولی برای نایب حادثه‌ای رخ می‌دهد فرمود:

إِنْ كَانَ خَرَجَ فَأَصَابَهُ فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ فَقَدْ أَجْزَأَتْ عَنِ الْأَوَّلِ وَ إِلَّا فَلَا.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ سُوَيْدٍ الْقَلَّاءِ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ بُرَيْدٍ الْعِجْلِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ اسْتَوْدَعَنِي مَالاً فَهَلَكَ وَ لَيْسَ لِوُلْدِهِ شَيْءٌ وَ لَمْ يَحُجَّ حَجَّةَ الْإِسْلَامِ؟

قَالَ: حُجَّ عَنْهُ وَ مَا فَضَلَ فَأَعْطِهِمْ.

(٦٠)
بَابُ الْمَرْأَةِ تَحُجُّ عَنِ الرَّجُلِ

١ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ مُصَادِفٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فِي الْمَرْأَةِ تَحُجُّ عَنِ الرَّجُلِ الصَّرُورَةَ، فَقَالَ:

اگر نایب برای انجام حج از شهر بیرون رفته و این حادثه در مسیر حج رخ داده، از فرد اول کفایت می‌کند، وگر نه کفایت نمی‌کند.

۶ ـ برید عجلی گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم: فردی مبلغی به من سپرده بود که از دنیا رفت و فرزندان او چیزی ندارند. از طرفی، حجّة الاسلام را نیز انجام نداده است (وظیفه چیست؟)

فرمود: از جانب او حجّی انجام شود ومانده پول را به فرزندان او بپرداز.

بخش شصتم
حکم نیابت زن از مرد

۱ ـ مصادف گوید: امام صادق علیه السلام در مورد زنی که نایب حج مردی می‌شود که به حج نرفته بود، فرمود:

إِنْ كَانَتْ قَدْ حَجَّتْ وَ كَانَتْ مُسْلِمَةً فَقِيهَةً فَرُبَّ امْرَأَةٍ أَفْقَهُ مِنْ رَجُلٍ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: الرَّجُلُ يَحُجُّ عَنِ الْمَرْأَةِ وَ الْمَرْأَةُ تَحُجُّ عَنِ الرَّجُلِ؟ قَالَ: لا بَأْسَ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: امْرَأَةٌ مِنْ أَهْلِنَا مَاتَ أَخُوهَا فَأَوْصَى بِحَجَّةٍ وَ قَدْ حَجَّتِ الْمَرْأَةُ.

فَقَالَتْ: إِنْ صَلَحَ حَجَجْتُ أَنَا عَنْ أَخِي وَ كُنْتُ أَنَا أَحَقَّ بِهَا مِنْ غَيْرِي.

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: لا بَأْسَ بِأَنْ تَحُجَّ عَنْ أَخِيهَا، وَ إِنْ كَانَ لَهَا مَالٌ فَلْتَحُجَّ مِنْ مَالِهَا فَإِنَّهُ أَعْظَمُ لِأَجْرِهَا.

اگر زن پیشتر حج انجام داده وزن مسلمان وآگاه به مسایل حج باشد، (اشکالی ندارد)؛ چرا که چه بسا زنی که در مسایل شرعی از مرد آگاه‌تر است.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: مردها که می‌توانند به نیابت از زن‌ها به حج بروند، آیا زن‌ها نیز می‌توانند به نیابت از مردها به حج بروند؟

فرمود: مانعی ندارد.

۳ ـ ابی ایّوب گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: یک نفر از فامیل ما فوت نموده و وصیّت کرده است که از میراث او کسی را به نیابت حج بفرستند. خواهرش که پیشتر به حج رفته است، می‌گوید: اگر درست باشد، خود من به نیابت از برادرم به حج می‌روم. من از دیگران سزاوارترم که با مال برادرم، مراتب وصیّت را عملی کنم. (تکلیف ما چیست؟)

فرمود: مانعی ندارد که آن خانم به نیابت از برادرش به حج برود. و اگر این خانم صاحب مال است، چه بهتر که از مال خودش به حج برود که اجر و پاداش بیشتری دارد.

۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ رِفَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ:

تَحُجُّ الْمَرْأَةُ عَنْ أَخِيهَا وَ عَنْ أُخْتِهَا.

وَ قَالَ: تَحُجُّ الْمَرْأَةُ عَنِ ابْنِهَا.

(٦١)

بَابُ مَنْ يُعْطَى حَجَّةً مُفْرَدَةً فَيَتَمَتَّعُ أَوْ يَخْرُجُ مِنْ غَيْرِ الْمَوْضِعِ الَّذِي يُشْتَرَطُ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام:

فِي رَجُلٍ أَعْطَى رَجُلاً دَرَاهِمَ يَحُجُّ بِهَا عَنْهُ حَجَّةً مُفْرَدَةً أَ يَجُوزُ لَهُ أَنْ يَتَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ.

---

۴ ـ رفاعه گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

زن می‌تواند به نیابت از برادر و خواهرش به حج برود.

حضرتش فرمود: مادر نیز می‌تواند به نیابت از پسرش به حج برود.

بخش شصت و یکم

حکم کسی که برای حج اِفراد اجیر شده به جای آن، حج تمتّع انجام می‌دهد یا به شرط عمل نمی‌کند

۱ ـ ابوبصیر گوید: به امام (باقر عليه السلام یا امام صادق عليه السلام) گفتم: مردی نایب گرفته است که برای او حج افراد انجام دهد. آیا نایب می‌تواند به جای حج افراد، حج و عمرهٔ تمتّع به جا آورد؟

فَقَالَ: نَعَمْ، إِنَّمَا خَالَفَهُ إِلَى الْفَضْلِ.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ حَرِيزٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ أَعْطَى رَجُلاً حَجَّةً يَحُجُّ بِهَا عَنْهُ مِنَ الْكُوفَةِ فَحَجَّ عَنْهُ مِنَ الْبَصْرَةِ.

قَالَ: لا بَأْسَ إِذَا قَضَى جَمِيعَ مَنَاسِكِهِ فَقَدْ تَمَّ حَجُّهُ.

(٦٢)

بَابُ مَنْ يُوصِي بِحَجَّةٍ فَيُحَجُّ عَنْهُ مِنْ غَيْرِ مَوْضِعِهِ أَوْ يُوصِي بِشَيْءٍ قَلِيلٍ فِي الْحَجِّ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ آدَمَ قَالَ:

فرمود: آری. او فقط در فضیلت عمل مخالفت کرده است.

۲ ـ حریز گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: مردی نایب گرفته است برای او از کوفه به حج برود و او از بصره حرکت کرده است (چه حکمی دارد؟)

فرمود: اگر همهٔ اعمالش را انجام داده ایرادی ندارد؛ چرا که حج او پایان یافته است.

بخش شصت و دوم

حکم کسی که به حج وصیت می‌کند، اما از غیر آن جایی که او وصیت نموده بود، برای او حج انجام دهند، یا به چیز اندکی برای انجام حج وصیّت می‌کند

۱ ـ زکریّا بن آدم گوید:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ مَاتَ وَ أَوْصَى بِحَجَّةٍ أَيَجُوزُ أَنْ يُحَجَّ عَنْهُ مِنْ غَيْرِ الْبَلَدِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ؟

فَقَالَ: مَا كَانَ دُونَ الْمِيقَاتِ فَلَا بَأْسَ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي رَجُلٍ أُوصِيَ بِحَجَّةٍ فَلَمْ تَكْفِهِ مِنَ الْكُوفَةِ: إِنَّهَا تُجْزِئُ حَجَّتُهُ مِنْ دُونِ الْوَقْتِ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام عَنِ الرَّجُلِ يَمُوتُ فَيُوصِي بِالْحَجِّ مِنْ أَيْنَ يُحَجُّ عَنْهُ؟

قَالَ: عَلَى قَدْرِ مَالِهِ إِنْ وَسِعَهُ مَالُهُ فَمِنْ مَنْزِلِهِ، وَ إِنْ لَمْ يَسَعْهُ مَالُهُ مِنْ مَنْزِلِهِ فَمِنَ الْكُوفَةِ، فَإِنْ لَمْ يَسَعْهُ مِنَ الْكُوفَةِ فَمِنَ الْمَدِينَةِ.

از امام ابوالحسن عليه السلام پرسیدم: مردی پیش از مرگش وصیّت به انجام حج کرده است. آیا می‌توان حج او را از شهر دیگری ـ که فوت کرده ـ انجام داد؟

فرمود: اگر پیش از میقات باشد، ایرادی ندارد.

۲ ـ عمر بن یزید گوید: امام صادق عليه السلام در مورد فردی که به انجام حج وصیّت کرده؛ ولی بودجه مالی او از کوفه کفایت نکند، فرمود:

برای او پیش از میقات کفایت می‌کند.

۳ ـ محمّد بن عبدالله گوید: به امام رضا عليه السلام گفتم: اگر کسی بمیرد و وصیّت کرده باشد که برای او حج نیابتی به عمل آورند، از چه مکان باید نایب بگیرند؟

فرمود: از آن مکانی که بودجهٔ مالی او کفایت کند؛ اگر بودجه مالی او به حدّ کفایت باشد، باید از محلّ سکونت او نایب بگیرند و اگر کافی نباشد از کوفه و اگر باز هم کافی نباشد از مدینه نایب بگیرند.

۴ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:
فِي رَجُلٍ أَوْصَى أَنْ يُحَجَّ عَنْهُ حَجَّةُ الْإِسْلَامِ فَلَمْ يَبْلُغْ جَمِيعُ مَا تَرَكَ إِلَّا خَمْسِينَ دِرْهَماً.
قَالَ: يُحَجُّ عَنْهُ مِنْ بَعْضِ الْأَوْقَاتِ الَّتِي وَقَّتَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مِنْ قُرْبٍ.
۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ أَوْ عَنْ رَجُلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَمَّنْ سَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:
عَنْ رَجُلٍ أَوْصَى بِعِشْرِينَ دِرْهَماً فِي حَجَّةٍ.
قَالَ: يَحُجُّ بِهَا رَجُلٌ مِنْ مَوْضِعٍ بَلَغَهُ.

(۶۳)
بَابُ الرَّجُلِ يَأْخُذُ الْحَجَّةَ فَلَا تَكْفِيهِ أَوْ يَأْخُذُهَا فَيَدْفَعُهَا إِلَى غَيْرِهِ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ قَالَ:

---

۴ ـ ابن رئاب گوید: امام صادق عليه السلام درباره مردی که وصیّت کرده که برای او نایب بگیرند تا حج فریضهٔ اسلامی را عوض او انجام دهد. بعد از بررسی معلوم شد که فقط پنجاه درهم از او به جا مانده است فرمود:
از نزدیکترین میقات‌های حج ـ که رسول خدا صلى الله عليه وآله برای احرام مقرّر کرده است ـ نایب بگیرند.
۵ ـ ابو سعید از شخصی روایت می‌کند از امام صادق عليه السلام پرسید: مردی به حج وصیّت نموده و برای این کار به ۲۰ درهم وصیّت نموده (تکلیف چیست؟)
فرمود: شخصی از آن‌جایی که آن مبلغ کفایت می‌کند، برای او حج گزارد.

بخش شصت و سوم
حکم فردی که انجام حج را به عهده می‌گیرد، ولی هزینه‌ای که به او داده‌اند کفایت نمی‌کند. یا حج را به عهده می‌گیرد اما آن را به دیگری واگذار می‌کند

۱ ـ محمّد بن اسماعیل گوید:

أَمَرْتُ رَجُلاً يَسْأَلُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الرَّجُلِ يَأْخُذُ مِنْ رَجُلٍ حَجَّةً فَلَا تَكْفِيهِ أَ لَهُ أَنْ يَأْخُذَ مِنْ رَجُلٍ أُخْرَى وَ يَتَّسِعَ بِهَا وَ يُجْزِئُ عَنْهُمَا جَمِيعاً أَوْ يُشْرِكُهُمَا جَمِيعاً إِنْ لَمْ تَكْفِهِ إِحْدَاهُمَا.

فَذَكَرَ أَنَّهُ قَالَ: أَحَبُّ إِلَيَّ أَنْ تَكُونَ خَالِصَةً لِوَاحِدٍ، فَإِنْ كَانَتْ لا تَكْفِيهِ فَلَا يَأْخُذْهَا.

٢ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ جَعْفَرٍ الْأَحْوَلِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام: مَا تَقُولُ فِي الرَّجُلِ يُعْطَى الْحَجَّةَ فَيَدْفَعُهَا إِلَى غَيْرِهِ؟

قَالَ: لا بَأْسَ بِهِ.

٣ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَسِّنِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَبَانٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ:

به فردی دستور دادم که از امام رضا عليه السلام پرسید: اگر انسان از یک نفر حج نیابتی بگیرد، ولی هزینه‌ای که دریافت می‌کند کافی نباشد، آیا می‌تواند به منظور وسعت و گشایش، از یک نفر دیگر هم حج نیابتی بگیرد و با یک حج برای هر دو نفر نیابت کند و یا هر دو نفر را در ثواب حج شریک سازد اگر برای یکی کافی نباشد؟

آن شخص برای من خبر آورد که حضرتش در جواب فرمود: من دوست دارم که یک حج، فقط به نیابت از یک نفر برگزار شود، و اگر مبلغ دریافتی کفایت نمی‌کند، حج نیابتی نگیرد.

٢ ـ عثمان بن عیسی گوید: به امام رضا عليه السلام گفتم: نظر شما در مورد فردی که حج نیابتی را دریافت می‌کند اما آن‌را به فرد دیگری واگذار می‌کند چیست؟

فرمود: ایرادی ندارد.

٣ ـ عمربن یزید گوید:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: رَجُلٌ أُوصِيَ بِحَجَّةٍ فَلَمْ تَكْفِهِ.
قَالَ: فَيُقَدِّمُهَا حَتَّى يُحَجَّ دُونَ الْوَقْتِ.

(٦٤)

بَابُ الْحَجِّ عَنِ الْمُخَالِفِ

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ وَهْبِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ قَالَ:
قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَ يَحُجُّ الرَّجُلُ عَنِ النَّاصِبِ؟
فَقَالَ: لا.
فَقُلْتُ: فَإِنْ كَانَ أَبِي؟
قَالَ: فَإِنْ كَانَ أَبَاكَ فَنَعَمْ.
٢ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ قَالَ:

به امام صادق عليه السلام گفتم: فردی وصيّت كرده كه برای او حج نيابتی به جا آورند، ولی مبلغی كه معيّن كرده است كفايت نمی‌كند. (تكليف چيست؟)
فرمود: بايد از جايی نايب بگيرند كه به ميقات حرم نزديک باشد.

بخش شصت و چهارم
حكم نيابت از مخالفان مذهب

۱ ـ وهب بن عبد ربّه گويد: به امام صادق عليه السلام گفتم: انسان می‌تواند از جانب ناصبی نيابت بگيرد و به حج برود؟
فرمود: نه.
گفتم: اگر چنين فردی پدرم باشد، چه صورت دارد؟
فرمود: اگر به نيابت از پدرت باشد، مانعی ندارد.
۲ ـ علی بن مهزيار گويد:
به امام عليه السلام نوشتم: شخصی به نيابت از يک ناصبی حج انجام می‌دهد آيا گناهی بر گردن اوست؟ و آيا آن شخص ناصبی با عمل اين شخص، نفع و پاداشی می‌برد؟
حضرتش در جواب نوشت: از جانب ناصبی حج انجام نمی‌شود و نمی‌توان ناصبی را برای انجام حج نايب قرار داد.

كَتَبْتُ إِلَيْهِ الرَّجُلُ يَحُجُّ عَنِ النَّاصِبِ هَلْ عَلَيْهِ إِثْمٌ إِذَا حَجَّ عَنِ النَّاصِبِ وَ هَلْ يَنْفَعُ ذَلِكَ النَّاصِبَ أَمْ لا؟

فَكَتَبَ: لا يَحُجَّ عَنِ النَّاصِبِ وَ لا يَحُجَّ بِهِ.

(٦٥)

بَابٌ

١ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَهْزِيَارَ قَالَ:

كَتَبْتُ إِلَى أَبِي مُحَمَّدٍ عليه السلام أَنَّ مَوْلاكَ عَلِيَّ بْنَ مَهْزِيَارَ أَوْصَى أَنْ يُحَجَّ عَنْهُ مِنْ ضَيْعَةٍ صَيَّرَ رُبُعَهَا لَكَ فِي كُلِّ سَنَةٍ حَجَّةً إِلَى عِشْرِينَ دِينَاراً وَ أَنَّهُ قَدِ انْقَطَعَ طَرِيقُ الْبَصْرَةِ فَتَضَاعَفُ الْمَئُونَةُ عَلَى النَّاسِ فَلَيْسَ يَكْتَفُونَ بِعِشْرِينَ دِينَاراً وَ كَذَلِكَ أَوْصَى عِدَّةٌ مِنْ مَوَالِيكَ فِي حِجَجِهِمْ.

فَكَتَبَ: يُجْعَلُ ثَلَاثُ حِجَجٍ حَجَّتَيْنِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

---

١ ـ ابراهيم بن مهزيار گويد: طى نامه‌اى به امام حسن عسكرى عليه السلام نوشتم: دوستدار شما على بن مهزيار وصيّت كرد كه از مزرعه‌اى كه يک چهارم آن مالِ شماست در هر سال حجى تا بيست دينار انجام شود. اكنون راه بصره مسدود است وهزينه سفر براى مردم بيشتر شده وبيست دينار كافى نيست. البته عدّه‌اى ديگر از دوستان شما نيز اين گونه وصيّت كرده‌اند (تكليف چيست؟)

حضرتش مرقوم فرمود: هزينه سه سفر حج را دو سفر حج قرار دهيد، ان شاء الله.

۲ ـ إِبْرَاهِيمُ قَالَ: وَ كَتَبَ إِلَيْهِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحُصَيْنِيُّ:
أَنَّ ابْنَ عَمِّي أَوْصَى أَنْ يُحَجَّ عَنْهُ بِخَمْسَةَ عَشَرَ دِينَاراً فِي كُلِّ سَنَةٍ فَلَيْسَ يَكْفِي فَمَا تَأْمُرُ فِي ذَلِكَ؟
فَكَتَبَ: يَجْعَلُ حَجَّتَيْنِ فِي حَجَّةٍ إِنَّ اللَّهَ عَالِمٌ بِذَلِكَ.

(٦٦)
بَابُ مَا يَنْبَغِي لِلرَّجُلِ أَنْ يَقُولَ إِذَا حَجَّ عَنْ غَيْرِهِ

١ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
قُلْتُ لَهُ: الرَّجُلُ يَحُجُّ عَنْ أَخِيهِ أَوْ عَنْ أَبِيهِ أَوْ عَنْ رَجُلٍ مِنَ النَّاسِ هَلْ يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَتَكَلَّمَ بِشَيْءٍ؟
قَالَ: نَعَمْ يَقُولُ بَعْدَ مَا يُحْرِمُ:

---

۲ ـ ابراهیم گوید: علی بن محمّد حصینی نیز طی نامه‌ای به آن حضرت نوشت:
پسر عموی من وصیّت کرد که هر سال با پانزده دینار یک حج انجام شود، اکنون این مبلغ کافی نیست. چه امر می‌فرمایید؟
حضرتش نوشت: هزینه دو حج برای انجام یک حج قرار داده شوده، چرا که خداوند از این امر آگاه است.

بخش شصت و ششم
آداب حج نیابتی و نیّت آن

۱ ـ حلبی گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: کسی که می‌خواهد به نیابت از برادر، پدر یا فرد دیگری حج انجام دهد، شایسته است چیزی بگوید؟
فرمود: آری، آن گاه که احرام بست می‌گوید:

«اللَّهُمَّ مَا أَصَابَنِي فِي سَفَرِي هَذَا مِنْ تَعَبٍ أَوْ شِدَّةٍ أَوْ بَلَاءٍ أَوْ شَعَثٍ فَأْجُرْ فُلَاناً فِيهِ وَ أْجُرْنِي فِي قَضَائِي عَنْهُ».

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنِ الْحَلَبِيِّ مِثْلَهُ.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: مَا يَجِبُ عَلَى الَّذِي يَحُجُّ عَنِ الرَّجُلِ؟

قَالَ: يُسَمِّيهِ فِي الْمَوَاطِنِ وَ الْمَوَاقِفِ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

قِيلَ لَهُ: أَ رَأَيْتَ الَّذِي يَقْضِي عَنْ أَبِيهِ أَوْ أُمِّهِ أَوْ أَخِيهِ أَوْ غَيْرِهِمْ أَ يَتَكَلَّمُ بِشَيْءٍ؟

قَالَ: نَعَمْ يَقُولُ عِنْدَ إِحْرَامِهِ:

«اللَّهُمَّ مَا أَصَابَنِي فِي سَفَرِي هَذَا مِنْ تَعَبٍ أَوْ شِدَّةٍ أَوْ بَلَاءٍ أَوْ شَعَثٍ فَأْجُرْ فُلَاناً فِيهِ وَ أْجُرْنِي فِي قَضَائِي عَنْهُ».

۲ ـ محمّد بن مسلم گويد: به امام باقر عليه‌السلام گفتم: کسی که حج نيابتی به جا می‌آورد، چه آدابی را بايد رعايت کند؟

فرمود: در همه جا و همهٔ مراسم، نام صاحب حج را ببرد.

۳ ـ معاوية بن عمّار گويد: به امام صادق عليه‌السلام گفتند: به نظر شما کسی که به نيابت از جانب پدر، مادر، يا برادر و يا ديگران به حج می‌رود، آيا بايد چيزی بگويد؟

فرمود: آری. موقع احرام بگويد:

«اللّٰهُمَّ مَا أَصَابَنِي مِنْ نَصَبٍ أَوْ شَعَثٍ أَوْ شِدَّةٍ فَأْجُرْ فُلَاناً فِيهِ وَ أْجُرْنِي فِي قَضَائِي عَنْهُ».

(٦٧)

بَابُ الرَّجُلِ يَحُجُّ عَنْ غَيْرِهِ فَحَجَّ عَنْ غَيْرِ ذَلِكَ أَوْ يَطُوفُ عَنْ غَيْرِهِ

١ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ يَحْيَى الْأَزْرَقِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام: الرَّجُلُ يَحُجُّ عَنِ الرَّجُلِ يَصْلُحُ لَهُ أَنْ يَطُوفَ عَنْ أَقَارِبِهِ؟ فَقَالَ: إِذَا قَضَى مَنَاسِكَ الْحَجِّ فَلْيَصْنَعْ مَا شَاءَ.

٢ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى رَفَعَهُ قَالَ:

سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: عَنْ رَجُلٍ أَعْطَى رَجُلاً مَالاً يَحُجُّ عَنْهُ فَحَجَّ عَنْ نَفْسِهِ؟ فَقَالَ: هِيَ عَنْ صَاحِبِ الْمَالِ.

«اللّٰهُمَّ مَا أَصَابَنِي مِنْ نَصَبٍ أَوْ شَعَثٍ أَوْ شِدَّةٍ فَأْجُرْ فُلَاناً فِيهِ وَ أْجُرْنِي فِي قَضَائِي عَنْهُ».

بخش شصت و هفتم

حکم کسی که در اثنای حج نیابتی از حج یا طواف دیگری نایب شود

۱ ـ یحیی ازرق گوید: به امام کاظم عليه السلام گفتم: کسی که به حج نیابتی می‌رود، آیا می‌تواند به نیابت از خویشاوندان خودش طواف کند؟

فرمود: بعد از آن‌که مراسم حج را به جا آورد، هر کاری که خواست انجام می‌دهد.

۲ ـ محمّد بن یحیی در روایت مرفوعه‌ای گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدند: مردی هزینه سفر حج را به فردی داد که از جانب او حج انجام دهد و او از جانب خودش انجام داد (چه حکمی دارد؟)

فرمود: حج در واقع از جانب صاحب هزینه صورت پذیرفته است.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام: فِي رَجُلٍ أَخَذَ مِنْ رَجُلٍ مَالاً وَ لَمْ يَحُجَّ عَنْهُ وَ مَاتَ لَمْ يُخَلِّفْ شَيْئاً.
قَالَ: إِنْ كَانَ حَجَّ الْأَجِيرُ أُخِذَتْ حَجَّتُهُ وَ دُفِعَتْ إِلَى صَاحِبِ الْمَالِ، وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ حَجَّ كُتِبَ لِصَاحِبِ الْمَالِ ثَوَابُ الْحَجِّ.

(٦٨)

بَابُ مَنْ حَجَّ عَنْ غَيْرِهِ إِنَّ لَهُ فِيهَا شِرْكَةً

١ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِنَا يُقَالُ لَهُ: عَبْدُ الرَّحْمانِ بْنُ سِنَانٍ قَالَ:
كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ فَأَعْطَاهُ ثَلَاثِينَ دِينَاراً يَحُجُّ بِهَا عَنْ إِسْمَاعِيلَ وَ لَمْ يَتْرُكْ شَيْئاً مِنَ الْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ إِلَّا اشْتَرَطَهُ عَلَيْهِ حَتَّى اشْتَرَطَ عَلَيْهِ أَنْ يَسْعَى عَنْ وَادِي مُحَسِّرٍ.

۳ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام در مورد مردی که نایب شده از جانب کسی حج انجام دهد و پیش از انجام آن مرده و مالی از خود نگذاشته است (چه حکمی دارد؟) فرمود:
اگر نایب حجّی انجام داده بود، حج او به صاحب مال منظور می‌شود و اگر حجّی نداشت برای صاحب مال پاداش حج نگاشته می‌شود.

بخش شصت و هشتم
حکم کسی که به نیابت از دیگری حج انجام داده و خود در آن شریک بوده است

۱ ـ عبدالرحمان بن سنان گوید: خدمت امام صادق عليه السلام حضور داشتم که مردی وارد شد، حضرتش سی دینار به او داد که به نیابت از (فرزندش) اسماعیل حج انجام دهد و هر چه از احکام حج وعمره تمتّع بود به اوگوش زد نمود که انجام دهد تا آن‌که شرط کرد که از وادی محسّر سعی کند.

ثُمَّ قَالَ: يَا هَذَا! إِذَا أَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا كَانَ لِإِسْمَاعِيلَ حَجَّةٌ بِمَا أَنْفَقَ مِنْ مَالِهِ وَ كَانَ لَكَ تِسْعٌ بِمَا أَتْعَبْتَ مِنْ بَدَنِكَ.

٢ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يُوسُفَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْمُؤْمِنِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: الرَّجُلُ يَحُجُّ عَنْ آخَرَ مَا لَهُ مِنَ الْأَجْرِ وَ الثَّوَابِ.

قَالَ: لِلَّذِي يَحُجُّ عَنْ رَجُلٍ أَجْرُ وَ ثَوَابُ عَشْرِ حِجَجٍ.

(٦٩)

بَابٌ نَادِرٌ

١ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام: رَجُلٌ دَفَعَ إِلَى خَمْسَةِ نَفَرٍ حَجَّةً وَاحِدَةً.

آن گاه فرمود: فلانی! اگر این حج را انجام دهی از جانب اسماعیل در ازای مالش یک حج صورت می‌پذیرد، ولی برای تو نه حج در ازای رنج و زحمتی که کشیده‌ای می‌باشد.

۲ ـ ابن مسکان گوید: به امام صادق عليه السلام عرض کردم: کسی که به نیابت از فردی حج انجام می‌دهد چه پاداش و مزدی دارد؟

فرمود: برای چنین فردی که به نیابت از دیگری حج انجام می‌دهد مزد و پاداش ده حج می‌باشد.

بخش شصت و نهم

یک روایت نکته‌دار

۱ ـ علی بن یقطین گوید: به امام کاظم عليه السلام گفتم: فردی به پنج نفر انجام یک حج را داده است (چه حکمی دارد؟)

فَقَالَ: يَحُجُّ بِهَا بَعْضُهُمْ فَسَوَّغَهَا رَجُلٌ مِنْهُمْ.
فَقَالَ لِي: كُلُّهُمْ شُرَكَاءُ فِي الْأَجْرِ.
فَقُلْتُ: لِمَنِ الْحَجُّ؟
قَالَ: لِمَنْ صَلَّى فِي الْحَرِّ وَ الْبَرْدِ.

(۷۰)

بَابُ الرَّجُلِ يُعْطَى الْحَجَّ فَيَصْرِفُ مَا أَخَذَ فِي غَيْرِ الْحَجِّ أَوْ تَفْضُلُ الْـفَضْلَةُ مِمَّا أُعْطِيَ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ جَمِيعاً عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْقُمِّيِّ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام عَنِ الرَّجُلِ يُعْطَى الْحَجَّةَ يَحُجُّ بِهَا وَ يُوَسِّعُ عَلَى نَفْسِهِ فَيَفْضُلُ مِنْهَا أَ يَرُدُّهَا عَلَيْهِ؟

فرمود: برخی آن‌را انجام می‌دهند و یکی از آنها آن‌را جایز می‌شمارد.
حضرتش به من فرمود: همهٔ آنها در پاداش شریک هستند.
گفتم: حج از آنِ کیست؟
فرمود: کسی که در سرما و گرما نماز خوانده است.

بخش هفتادم

حکم فردی که هزینهٔ نیابت را در غیر حج مصرف می‌کند یا از هزینه نیابت، مقداری اضافه می‌آید

۱ ـ محمّد بن عبدالله قمی گوید: از امام رضا عليه السلام پرسیدم: اگر کسی برای نیابت حج هزینه‌ای دریافت کند و در اثنای سفر با وسعت و گشایش خرج کند و مقداری هم از مبلغ دریافتی بماند. آیا ماندهٔ هزینه را باید به صاحب آن برگرداند؟

قَالَ: لا هِيَ لَهُ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُصَدِّقِ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مُوسَى السَّابَاطِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَأْخُذُ الدَّرَاهِمَ لِيَحُجَّ بِهَا عَنْ رَجُلٍ هَلْ يَجُوزُ لَهُ أَنْ يُنْفِقَ مِنْهَا فِي غَيْرِ الْحَجِّ؟

قَالَ: إِذَا ضَمِنَ الْحَجَّ فَالدَّرَاهِمُ لَهُ يَصْنَعُ بِهَا مَا أَحَبَّ وَ عَلَيْهِ حَجَّةٌ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: بَعَثَنِي عُمَرُ بْنُ يَزِيدَ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ الْأَحْوَلِ بِدَرَاهِمَ وَ قَالَ: قُلْ لَهُ: إِنْ أَرَادَ أَنْ يَحُجَّ بِهَا فَلْيَحُجَّ، وَ إِنْ أَرَادَ أَنْ يُنْفِقَهَا فَلْيُنْفِقْهَا.

قَالَ: فَأَنْفَقَهَا وَ لَمْ يَحُجَّ.

قَالَ حَمَّادٌ: فَذَكَرَ ذَلِكَ أَصْحَابُنَا لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام.

فَقَالَ: وَجَدْتُمُ الشَّيْخَ فَقِيهاً.

فرمود: نه. مال خود اوست.

۲ ـ عمّار بن موسی ساباطی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: فردی نایب می‌شود که از جانب دیگری حج انجام دهد. آیا می‌تواند از مبلغ آن مقداری را در غیر حج مصرف کند؟

فرمود: هرگاه ضامن انجام حج شده است همه مبلغ درهم‌ها مالِ اوست. هرجا دوست داشت مصرف کند وفقط انجام یک حج به عهدهٔ اوست.

۳ ـ حمّاد بن عثمان گوید: عمر بن یزید مبلغی به من داد که آن‌را به ابوجعفر احول بدهم و بگویم: اگر بخواهد به حج برود و اگر بخواهد به مصرف شخصی برساند.

ابو جعفر احول به حج نرفت و آن مبلغ را در مصارف شخصی خرج کرد. حمّاد گوید: اصحاب ما این قضیّه را به امام صادق عليه السلام گزارش دادند.

امام صادق عليه السلام فرمود: بر شما روشن شد که ابو جعفر شیخی فقیه است.

(٧١)
بَابُ الطَّوَافِ وَ الْحَجِّ عَنِ الْأَئِمَّةِ عليهم‌السلام

١ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ الْبَجَلِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام: يَا سَيِّدِي! إِنِّي أَرْجُو أَنْ أَصُومَ فِي الْمَدِينَةِ شَهْرَ رَمَضَانَ.
فَقَالَ: تَصُومُ بِهَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ.
قُلْتُ: وَ أَرْجُو أَنْ يَكُونَ خُرُوجُنَا فِي عَشْرٍ مِنْ شَوَّالٍ وَ قَدْ عَوَّدَ اللَّهُ زِيَارَةَ رَسُولِ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله وَ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ زِيَارَتَكَ فَرُبَّمَا حَجَجْتُ عَنْ أَبِيكَ وَ رُبَّمَا حَجَجْتُ عَنْ أَبِي وَ رُبَّمَا حَجَجْتُ عَنِ الرَّجُلِ مِنْ إِخْوَانِي وَ رُبَّمَا حَجَجْتُ عَنْ نَفْسِي فَكَيْفَ أَصْنَعُ؟
فَقَالَ: تَمَتَّعْ.
فَقُلْتُ: إِنِّي مُقِيمٌ بِمَكَّةَ مُنْذُ عَشْرِ سِنِينَ.
فَقَالَ: تَمَتَّعْ.

بخش هفتاد و یکم
حکم طواف و حج به نیابت از ائمّهٔ اطهار عليهم‌السلام

١ ـ موسی بن قاسم بجلی گوید: به امام جواد عليه‌السلام گفتم: ای سرور من! امیدوارم که ماه رمضان در مدینه بمانم و روزه بگیرم.
فرمود: اگر خدا بخواهد در مدینه روزه خواهی گرفت.
عرض کردم: و امیدوارم که دههٔ شوال برای حج حرکت کنم. من مکرر به زیارت رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله و خاندان او عليهم‌السلام و زیارت شما موفّق شده‌ام، گاهی به نیابت از پدر شما امام رضا عليه‌السلام به حج رفته‌ام، گاهی به نیابت از پدر خودم، گاهی به نیابت از برادر ایمانیم و گاهی برای خودم. اینک چگونه حجّی به جا آورم؟
فرمود: حج تمتّع.
گفتم: من از ده سال پیش تاکنون در شهر مکّه اقامت داشته‌ام. باز هم می‌توانم حج تمتّع به جا بیاورم؟
فرمود: (آری،) حج تمتّع به جا بیاور.

۲ ـ أَبُو عَلِيّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي عليه السلام: قَدْ أَرَدْتُ أَنْ أَطُوفَ عَنْكَ وَ عَنْ أَبِيكَ، فَقِيلَ لِي: إِنَّ الْأَوْصِيَاءَ لا يُطَافُ عَنْهُمْ.

فَقَالَ لِي: بَلْ طُفْ مَا أَمْكَنَكَ، فَإِنَّهُ جَائِزٌ.

ثُمَّ قُلْتُ لَهُ بَعْدَ ذَلِكَ بِثَلَاثِ سِنِينَ: إِنِّي كُنْتُ اسْتَأْذَنْتُكَ فِي الطَّوَافِ عَنْكَ وَ عَنْ أَبِيكَ، فَأَذِنْتَ لِي فِي ذَلِكَ فَطُفْتُ عَنْكُمَا مَا شَاءَ اللَّهُ. ثُمَّ وَقَعَ فِي قَلْبِي شَيْءٌ فَعَمِلْتُ بِهِ.

قَالَ: وَ مَا هُوَ؟

قُلْتُ: طُفْتُ يَوْماً عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله.

فَقَالَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ: صَلَّى اللَّهُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ.

---

۲ ـ موسی بن قاسم گوید: به امام جواد عليه السلام گفتم: می‌خواستم به نیابت از شما و از پدر بزرگوارتان امام رضا عليه السلام طواف انجام دهم. مردم گفتند: اوصیا نیازی به طواف ندارند. (آیا درست است؟)

فرمود: بلکه هر چند که ممکن باشد به نیابت از اوصیا طواف کن که نیابت از اوصیا جایز است.

سه سال بعد به امام جواد عليه السلام گفتم: من پیشتر از شما اجازه گرفتم که به نیابت از شما و نیابت از پدر بزرگوارتان طواف کنم، شما اجازه دادید و من مدّت‌ها طواف کردم. بعد، فکری در خاطرم گذشت که به آن عمل کردم.

امام جواد عليه السلام فرمود: چه فکری؟

عرض کردم: یک روز به نیابت از رسول خدا صلى الله عليه وآله طواف کردم.

حضرتش بلافاصله سه مرتبه فرمود: صلوات خدا بر رسول خدا نثار باد.

ثُمَّ الْيَوْمَ الثَّانِيَ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام، ثُمَّ طُفْتُ الْيَوْمَ الثَّالِثَ عَنِ الْحَسَنِ عليه السلام وَ الرَّابِعَ عَنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام وَ الْخَامِسَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام وَ السَّادِسَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام وَ الْيَوْمَ السَّابِعَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام وَ الْيَوْمَ الثَّامِنَ عَنْ أَبِيكَ مُوسَى عليه السلام وَ الْيَوْمَ التَّاسِعَ عَنْ أَبِيكَ عَلِيٍّ عليه السلام وَ الْيَوْمَ الْعَاشِرَ عَنْكَ يَا سَيِّدِي. وَ هَؤُلاءِ الَّذِينَ أَدِينُ اللَّهَ بِوَلايَتِهِمْ.

فَقَالَ: إِذَنْ وَ اللَّهِ، تَدِينَ اللَّهَ بِالدِّينِ الَّذِي لا يَقْبَلُ مِنَ الْعِبَادِ غَيْرَهُ.

قُلْتُ: وَ رُبَّمَا طُفْتُ عَنْ أُمِّكَ فَاطِمَةَ عليها السلام وَ رُبَّمَا لَمْ أَطُفْ.

فَقَالَ: اسْتَكْثِرْ مِنْ هَذَا، فَإِنَّهُ أَفْضَلُ مَا أَنْتَ عَامِلُهُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

عرض کردم: روز دوم به نیابت از امیرمؤمنان علی عليه السلام طواف کردم، روز سوم، به نیابت از امام حسن مجتبی عليه السلام، روز چهارم به نیابت از سیّدالشهداء عليه السلام، روز پنجم به نیابت از امام سجّاد عليه السلام، روز ششم به نیابت از امام باقر عليه السلام، روز هفتم به نیابت از امام صادق عليه السلام، روز هشتم به نیابت از جدّ بزرگوارت امام کاظم عليه السلام، روز نهم به نیابت از پدر بزرگوارت امام رضا عليه السلام و روز دهم به نیابت از شما ای سرور من! این اوصیا همان رهبرانی هستند که من با ولایت آنان خدا را بندگی می‌کنم.

امام جواد عليه السلام فرمود: به خدا سوگند! در این صورت خدا را با دین و آیینی بندگی می‌کنی که خداوند، غیر آن‌را از بندگان نمی‌پذیرد.

گفتم: گاهی به نیابت از مادر بزرگوارت فاطمه عليها السلام طواف می‌کنم و گاهی طواف نمی‌کنم.

فرمود: هر چه بیشتر به نیابت از مادرم فاطمه عليها السلام طواف کن که بهترین اعمالی است که انجام می‌دهی، ان شاءالله.

(۷۲)

بَابُ مَنْ يُشْرِكُ قَرَابَتَهُ وَ إِخْوَتَهُ فِي حَجَّتِهِ أَوْ يَصِلُهُمْ بِحَجَّةٍ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ أُشْرِكُ أَبَوَيَّ فِي حَجَّتِي؟

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: أُشْرِكُ إِخْوَتِي فِي حَجَّتِي.

قَالَ: نَعَمْ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَاعِلٌ لَكَ حَجّاً وَ لَهُمْ حَجّاً.

وَ لَكَ أَجْرٌ لِصِلَتِكَ إِيَّاهُمْ قُلْتُ فَأَطُوفُ عَنِ الرَّجُلِ وَ الْمَرْأَةِ وَ هُمْ بِالْكُوفَةِ؟

فَقَالَ: نَعَمْ تَقُولُ: حِينَ تَفْتَتِحُ الطَّوَافَ: اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنْ فُلَانٍ الَّذِي تَطُوفُ عَنْهُ.

بخش هفتاد و دوم

حکم کسی که خویشان خود را در ثواب حج خود شریک می‌کند و با آنان صله رحم می‌نماید

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: می‌توانم پدر و مادرم را در حج خود شریک سازم؟

فرمود: آری.

گفتم: می‌توانم برادرانم را در حج خود شریک سازم؟

فرمود: آری. خداوند عزوجل برای خودت پاداش یک حج منظور می‌کند و برای آنان نیز، پاداش یک حج و پاداش دیگری هم به تو عنایت خواهد کرد که صله رحم کرده‌ای.

گفتم: آیا می‌توانم به نیابت از مردان و زنانی که در کوفه هستند طواف کنم؟

فرمود: آری، موقع شروع به طواف، می‌گویی: خدایا! این طواف را از فلانی بپذیر.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ عَمْرِو بْنِ إِلْيَاسَ قَالَ:

حَجَجْتُ مَعَ أَبِي وَ أَنَا صَرُورَةٌ فَقُلْتُ: إِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَجْعَلَ حَجَّتِي عَنْ أُمِّي، فَإِنَّهَا قَدْ مَاتَتْ.

قَالَ: فَقَالَ لِي: حَتَّى أَسْأَلَ لَكَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام.

فَقَالَ إِلْيَاسُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: وَ أَنَا أَسْمَعُ ـ جُعِلْتُ فِدَاكَ ـ إِنَّ ابْنِي هَذَا صَرُورَةٌ وَ قَدْ مَاتَتْ أُمُّهُ فَأَحَبَّ أَنْ يَجْعَلَ حَجَّتَهُ لَهَا أَ فَيَجُوزُ ذَلِكَ لَهُ؟

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يُكْتَبُ لَهُ وَ لَهَا وَ يُكْتَبُ لَهُ أَجْرُ الْبِرِّ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ:

دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَدَخَلَ عَلَيْهِ الْحَارِثُ بْنُ الْمُغِيرَةِ فَقَالَ: بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي! لِيَ ابْنَةٌ قَيِّمَةٌ لِي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَ هِيَ عَاتِقٌ أَ فَأَجْعَلُ لَهَا حَجَّتِي؟

---

۲ ـ عمرو بن الیاس گوید: به همراه پدرم برای نخستین بار به حج مشرّف شدم، به پدرم گفتم: دوست دارم از جانب مادرم ـ که از دنیا رفته است ـ حج انجام دهم.

پدرم گفت: صبر کن تا از امام صادق علیه السلام بپرسم.

در حضور امام صادق علیه السلام بودیم که پدرم الیاس به آن حضرت عرض کرد: قربانت گردم! این فرزند برای نخستین بار به حج آمده، مادرش از دنیا رفته است، دوست دارد حج خود را از جانب مادرش انجام دهد، آیا می‌تواند چنین نماید؟

امام صادق علیه السلام فرمود: در این صورت هم برای او وهم برای مادرش حج نوشته می‌شود، افزون بر این‌که برای فرزندش پاداش نیکی به مادر نیز نگاشته می‌شود.

۳ ـ صفوان جمّال گوید: خدمت امام صادق علیه السلام شرف‌یاب شدم. حارث بن مغیره نیز شرف‌یاب شد وعرض کرد: پدر ومادرم به فدایت! دختر ارزشمندی دارم آیا می‌توانم حج را به او واگذار کنم؟

قَالَ: أَمَا إِنَّهُ يَكُونُ لَهَا أَجْرُهَا وَ يَكُونُ لَكَ مِثْلُ ذَلِكَ، وَ لا يُنْقَصُ مِنْ أَجْرِهَا شَيْءٌ.

۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَحُجُّ فَيَجْعَلُ حَجَّتَهُ وَ عُمْرَتَهُ أَوْ بَعْضَ طَوَافِهِ لِبَعْضِ أَهْلِهِ وَ هُوَ عَنْهُ غَائِبٌ بِبَلَدٍ آخَرَ.

قَالَ: قُلْتُ: فَيَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أَجْرِهِ؟

قَالَ: لا، هِيَ لَهُ وَ لِصَاحِبِهِ وَ لَهُ أَجْرٌ سِوَى ذَلِكَ بِمَا وَصَلَ.

قُلْتُ: وَ هُوَ مَيِّتٌ هَلْ يَدْخُلُ ذَلِكَ عَلَيْهِ.

قَالَ: نَعَمْ حَتَّى يَكُونُ مَسْخُوطاً عَلَيْهِ فَيُغْفَرُ لَهُ أَوْ يَكُونُ مُضَيَّقاً عَلَيْهِ فَيُوَسَّعُ عَلَيْهِ.

فرمود: هان که پاداش حج به دخترت می‌رسد ومانند آن نیز به تو می‌رسد با این‌که از پاداش او چیزی کاسته نمی‌شود.

۴ ـ اسحاق بن عمّار گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: اگر کسی به حج برود و حج و عمرهٔ خود ـ یا قسمتی از طواف خود ـ را برای خویشاوند خود که در شهر دیگری زندگی می‌نماید منظور کند. آیا از اجر و پاداش خودش کاسته می‌شود؟

فرمود: نه، پاداش یک حج کامل برای خودش و پاداش یک حج کامل برای خویشاوند او منظور می‌شود. پاداش دیگری هم دارد که به خویشان و دوستان خود صله و خدمت کرده است.

گفتم: اگر آن شخص، مرده باشد باز هم پاداش حج به او می‌رسد و در موقعیّت او تأثیر می‌گذارد؟

فرمود: آری. حتّی ممکن است مورد خشم و غضب خدا باشد و به وسیلهٔ ثواب حج مورد آمرزش قرار بگیرد و یا اگر در تنگنا باشد، وسعت و گشایش یابد.

قُلْتُ: فَيَعْلَمُ هُوَ فِي مَكَانِهِ أَنَّ عَمَلَ ذَلِكَ لَحِقَهُ.

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: وَ إِنْ كَانَ نَاصِباً يَنْفَعُهُ ذَلِكَ؟

قَالَ: نَعَمْ يُخَفَّفُ عَنْهُ.

۵ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَةِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ أَنَا بِالْمَدِينَةِ بَعْدَ مَا رَجَعْتُ مِنْ مَكَّةَ: إِنِّي أَرَدْتُ أَنْ أَحُجَّ عَنِ ابْنَتِي.

قَالَ: فَاجْعَلْ ذَلِكَ لَهَا الْآنَ.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فِي الرَّجُلِ يُشْرِكُ أَبَاهُ وَ أَخَاهُ وَ قَرَابَتَهُ فِي حَجِّهِ.

عرض کردم: مرده‌ای که در تنگنا بوده باشد، می‌فهمد که این گشایش و وسعت از کجا به او رسیده است؟

فرمود: آری.

عرض کردم: اگر فرد ناصبی باشد که با مذهب حق به دشمنی و ستیزه می‌پرداخته، باز هم پاداش حج برای او مفید واقع می‌شود؟

فرمود: آری عذاب او تخفیف می‌یابد.

۵ ـ حارث بن مغیره گوید: آن گاه که از مکّه به مدینه بازگشتم به امام صادق عليه السلام گفتم: می‌خواهم حجّی را از جانب دخترم انجام دهم؟

فرمود: هم اکنون آن حج را به دخترت واگذار کن.

۶ ـ هشام بن حکم گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: اگر انسان پدر، برادر و خویشاوند خود را در حج خود شریک سازد، چه صورت دارد؟

فَقَالَ: إِذاً يُكْتَبَ لَكَ حَجٌّ مِثْلُ حَجِّهِمْ وَ تُزْدَادَ أَجْراً بِمَا وَصَلْتَ.

۷ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنِ ابْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

مَنْ وَصَلَ أَبَاهُ أَوْ ذَا قَرَابَةٍ لَهُ فَطَافَ عَنْهُ كَانَ لَهُ أَجْرُهُ كَامِلاً وَ لِلَّذِي طَافَ عَنْهُ مِثْلُ أَجْرِهِ وَ يُفَضَّلُ هُوَ بِصِلَتِهِ إِيَّاهُ بِطَوَافٍ آخَرَ.

وَ قَالَ: مَنْ حَجَّ فَجَعَلَ حَجَّتَهُ عَنْ ذِي قَرَابَتِهِ يَصِلُهُ بِهَا كَانَتْ حَجَّتُهُ كَامِلَةً، وَ كَانَ لِلَّذِي حَجَّ عَنْهُ مِثْلُ أَجْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَاسِعٌ لِذَلِكَ.

۸ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَثِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

رَجَعْتُ مِنْ مَكَّةَ فَلَقِيتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام فِي الْمَسْجِدِ وَ هُوَ قَاعِدٌ فِيمَا بَيْنَ الْقَبْرِ وَ الْمِنْبَرِ فَقُلْتُ: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! إِنِّي إِذَا خَرَجْتُ إِلَى مَكَّةَ رُبَّمَا قَالَ لِيَ الرَّجُلُ: طُفْ عَنِّي أُسْبُوعاً وَ صَلِّ رَكْعَتَيْنِ فَأَشْتَغِلُ عَنْ ذَلِكَ، فَإِذَا رَجَعْتُ لَمْ أَدْرِ مَا أَقُولُ لَهُ.

فرمود: در آن صورت، یک حج در نامهٔ عمل تو ثبت می‌شود و همانند آن در نامهٔ عمل آنان ثبت می‌شود. و تو پاداش افزون‌تری دریافت می‌کنی چون که صله رحم کرده‌ای.

۷ـ ابو بصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر که پدر یا نزدیکان خود را صله کرده و از جانب او طواف کند، اجر او کامل شده و برای کسی که از جانبش طواف نموده اجری مانند اجر اوست و به جهت صله رحم یک طواف برای او افزوده می‌شود.

فرمود: هر که حج انجام دهد و آن‌را برای نزدیکان خود قرار دهد حج او کامل شده و برای آن طرف همانند اجر او خواهد بود، چرا که خداوند توسعه دهنده است.

۸ـ ابراهیم حضرمی گوید: از مکّه بازگشتم و امام کاظم عليه السلام را که در مسجد بین قبر و منبر نشسته بود، ملاقات نمودم و عرض کردم: ای فرزند رسول خدا! زمانی که به طرف مکّه خارج شدم هر کسی می‌گفت: از جانب من هفت شوط طواف انجام ده و دو رکعت نماز بخوان اما من مشغول اعمالم شدم و نتوانستم این کار را انجام دهم وقتی بازگشتم ندانستم به او چه بگویم.

قَالَ: إِذَا أَتَيْتَ مَكَّةَ فَقَضَيْتَ نُسُكَكَ فَطُفْ أُسْبُوعاً وَ صَلِّ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ قُلِ:

«اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا الطَّوَافَ وَ هَاتَيْنِ الرَّكْعَتَيْنِ عَنْ أَبِي وَ أُمِّي وَ عَنْ زَوْجَتِي وَ عَنْ وُلْدِي وَ عَنْ حَامَّتِي وَ عَنْ جَمِيعِ أَهْلِ بَلَدِي حُرِّهِمْ وَ عَبْدِهِمْ وَ أَبْيَضِهِمْ وَ أَسْوَدِهِمْ».

فَلَا تَشَاءُ أَنْ قُلْتَ لِلرَّجُلِ إِنِّي قَدْ طُفْتُ عَنْكَ وَ صَلَّيْتُ عَنْكَ رَكْعَتَيْنِ إِلَّا كُنْتَ صَادِقاً.

فَإِذَا أَتَيْتَ قَبْرَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَضَيْتَ مَا يَجِبُ عَلَيْكَ فَصَلِّ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ قِفْ عِنْدَ رَأْسِ النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ قُلْ:

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ مِنْ أَبِي وَ أُمِّي وَ زَوْجَتِي وَ وُلْدِي وَ جَمِيعِ حَامَّتِي وَ مِنْ جَمِيعِ أَهْلِ بَلَدِي حُرِّهِمْ وَ عَبْدِهِمْ وَ أَبْيَضِهِمْ وَ أَسْوَدِهِمْ».

فَلَا تَشَاءُ أَنْ تَقُولَ لِلرَّجُلِ: إِنِّي أَقْرَأْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْكَ السَّلَامَ إِلَّا كُنْتَ صَادِقاً.

فرمود: هنگامی که به مکّه رفتی و مناسک خود را به جا آوردی، هفت دور طواف کن و دو رکعت نماز بخوان آن گاه بگو:

خدایا! این طواف و این دو رکعت نماز را از جانب پدر و مادر، همسر و فرزندان، نزدیکان و از تمامی اهل شهرم آزاد و برده و سفید و سیاه آنها انجام دادم.

پس اگر بخواهی بگویی که من از جانب تو طواف کرده و دو رکعت نماز خواندم راست گفته‌ای.

و آن گاه که به نزد قبر پیامبر ﷺ رفتی، پس آن‌چه بر تو لازم است به جا آوردی، پس دو رکعت نماز بخوان و نزد سر پیامبر ﷺ بایست سپس بگو:

سلام بر تو ای پیامبر خدا از جانب پدرم و مادرم، همسرم و فرزندانم و همه نزدیکانم و از تمامی اهل شهرم آزاد و بنده و سفید و سیاه آنها.

پس اگر بخواهی به کسی بگویی که از جانب تو به رسول خدا ﷺ سلام دادم راست گفته‌ای .

۹ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام كَمْ أُشْرِكُ فِي حَجَّتِي؟
قَالَ: كَمْ شِئْتَ.

۱۰ ـ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْأَرْمَنِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: لَوْ أَشْرَكْتَ أَلْفاً فِي حَجَّتِكَ لَكَانَ لِكُلِّ وَاحِدٍ حَجَّةٌ مِنْ غَيْرِ أَنْ تَنْقُصَ حَجَّتُكَ شَيْئاً.

(۷۳)
بَابُ تَوْفِيرِ الشَّعْرِ لِمَنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَ الْعُمْرَةَ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

---

۹ ـ محمّد بن اسماعيل گويد: از امام رضا عليه السلام پرسيدم: چند نفر را مى‌توانم در حج خود شريک سازم؟

فرمود: هر چند نفر كه مايل باشى.

۱۰ ـ محمّد بن حسن گويد: امام كاظم عليه السلام فرمود: امام صادق عليه السلام فرمود:
اگر در حج خود هزار نفر را شريک كردى براى هر يک از آن‌ها يک حج خواهد بود، بى‌آن‌كه از حج تو كاسته شود.

بخش هفتاد و سوم
زياد كردن موى سر براى كسى كه مى‌خواهد حج و عمره انجام دهد

۱ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ شَوَّالٌ وَ ذُو الْقَعْدَةِ وَ ذُو الْحِجَّةِ، فَمَنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَفَّرَ شَعْرَهُ إِذَا نَظَرَ إِلَى هِلَالِ ذِي الْقَعْدَةِ، وَ مَنْ أَرَادَ الْعُمْرَةَ وَفَّرَ شَعْرَهُ شَهْراً.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الرَّجُلِ يُرِيدُ الْحَجَّ أَ يَأْخُذُ مِنْ رَأْسِهِ فِي شَوَّالٍ كُلِّهِ مَا لَمْ يَرَ الْهِلَالَ؟

قَالَ: لا بَأْسَ مَا لَمْ يَرَ الْهِلَالَ.

۳ ـ أَحْمَدُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي خَالِدٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

لا تَأْخُذْ مِنْ شَعْرِكَ وَ أَنْتَ تُرِيدُ الْحَجَّ فِي ذِي الْقَعْدَةِ، وَ لا فِي الشَّهْرِ الَّذِي تُرِيدُ فِيهِ الْخُرُوجَ إِلَى الْعُمْرَةِ.

۴ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ سَعِيدٍ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

حج، ماههای معلوم شوال، ذی‌قعده و ذی‌حجه است. هر که می‌خواهد حج انجام دهد از هنگامی که هلال ذی‌قعده را رؤیت نمود، مویش را زیاد کند و هر که قصد عمره کند یک ماه مویش را زیاد کند.

۲ ـ حسین بن ابی‌العلاء گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: مردی که می‌خواهد حج انجام دهد آیا می‌تواند موی سر را در تمام ماه شوال کوتاه کند تا هنگامی که ماه را ندیده است؟

فرمود: اشکالی ندارد، مادامی که هلال را ندیده است.

۳ ـ ابو حمزه گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

وقتی می‌خواهی در ماه ذی‌قعده برای انجام حج وماهی که می‌خواهی برای انجام عمره خارج شوی موی سر خود را کوتاه نکن.

۴ ـ سعید اعرج گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

لا يَأْخُذُ الرَّجُلُ إِذَا رَأَى هِلَالَ ذِي الْقَعْدَةِ، وَ أَرَادَ الْخُرُوجَ مِنْ رَأْسِهِ وَ لا مِنْ لِحْيَتِهِ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَعْفِ شَعْرَكَ لِلْحَجِّ إِذَا رَأَيْتَ هِلَالَ ذِي الْقَعْدَةِ وَ لِلْعُمْرَةِ شَهْراً.

(۷٤)

بَابُ مَوَاقِيتِ الْإِحْرَامِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مِنْ تَمَامِ الْحَجِّ وَ الْعُمْرَةِ أَنْ تُحْرِمَ مِنَ الْمَوَاقِيتِ الَّتِي وَقَّتَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ لا تُجَاوِزَهَا إِلَّا وَ أَنْتَ مُحْرِمٌ، فَإِنَّهُ وَقَّتَ لِأَهْلِ الْعِرَاقِ وَ لَمْ يَكُنْ يَوْمَئِذٍ عِرَاقٌ

مردی که ماه ذی‌قعده را دید و می‌خواهد به مکّه برود، نباید از موی سرو ریش خود کوتاه کند.

۵ ـ عبدالله بن سنان گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هنگامی که هلال ماه ذی‌قعده را دیدی برای حج موی سر خود را زیادکن و برای انجام عمره یک ماه پیش چنین کن.

بخش هفتادو چهارم

میقات‌های احرام

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

از کمال حج و عمره این است که از میقات‌هایی که رسول خدا صلى الله عليه وآله قرار داده، محرم شوی و فاصله از آن‌جاها نگذری مگر این‌که محرم باشی ، زیرا حضرتش آن میقات «بطن العقیق» را برای اهل عراق قرار داده را که در آن روز عراق نبوده،

بَطْنَ الْعَقِيقِ مِنْ قِبَلِ أَهْلِ الْعِرَاقِ وَ وَقَّتَ لِأَهْلِ الْيَمَنِ يَلَمْلَمَ وَ وَقَّتَ لِأَهْلِ الطَّائِفِ قَرْنَ الْمَنَازِلِ وَ وَقَّتَ لِأَهْلِ الْمَغْرِبِ الْجُحْفَةَ وَ هِيَ مَهْيَعَةُ وَ وَقَّتَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ ذَا الْحُلَيْفَةِ وَ مَنْ كَانَ مَنْزِلُهُ خَلْفَ هَذِهِ الْمَوَاقِيتِ مِمَّا يَلِي مَكَّةَ فَوَقْتُهُ مَنْزِلُهُ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

الْإِحْرَامُ مِنْ مَوَاقِيتَ خَمْسَةٍ وَقَّتَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لا يَنْبَغِي لِحَاجٍّ وَ لا لِمُعْتَمِرٍ أَنْ يُحْرِمَ قَبْلَهَا وَ لا بَعْدَهَا وَقَّتَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ ذَا الْحُلَيْفَةِ وَ هُوَ مَسْجِدُ الشَّجَرَةِ يُصَلَّى فِيهِ وَ يُفْرَضُ فِيهِ الْحَجُّ وَ وَقَّتَ لِأَهْلِ الشَّامِ الْجُحْفَةَ وَ وَقَّتَ لِأَهْلِ نَجْدٍ الْعَقِيقَ وَ وَقَّتَ لِأَهْلِ الطَّائِفِ قَرْنَ الْمَنَازِلِ وَ وَقَّتَ لِأَهْلِ الْيَمَنِ يَلَمْلَمَ، وَ لا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَرْغَبَ عَنْ مَوَاقِيتِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ قَالَ:

که از طرف اهل عراق قرار داده است و برای اهل یمن «يَلَمْلَم» را میقات قرار داد. و برای اهل طائف «قرن المنازل» و برای اهل مغرب جحفه که همان مهیعه است و برای اهل مدینه «ذوالحلیفه» و هر که منزلش بعد از میقات تا مکه باشد، منزلش میقات او است.

۲ـ حلبی گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

احرام از پنج میقات است که رسول خدا صلی الله علیه و آله قرار داده که برای حج کننده و عمره کننده شایسته نیست که پیش از آن و بعد از آن محرم شود. برای اهل مدینه «ذوالحلیفه» را ـ که آن مسجد شجره است ـ میقات قرار داد که در آن نماز خوانده و نیّت حج را می‌کنند و برای اهل شام «جحفه»، برای اهل نجد «عقیق»، برای اهل طائف «قرن المنازل» و برای اهل یمن «یلملم» را میقات قرار داده است و سزاوار نیست کسی از میقات‌های رسول خدا صلی الله علیه و آله روگردان باشد.

۳ ـ ابو ایّوب خزّاز گوید:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: حَدِّثْنِي عَنِ الْعَقِيقِ أَ وَقْتٌ وَقَّتَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَوْ شَيْءٌ صَنَعَهُ النَّاسُ؟

فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: وَقَّتَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ ذَا الْحُلَيْفَةِ وَ وَقَّتَ لِأَهْلِ الْمَغْرِبِ الْجُحْفَةَ وَ هِيَ عِنْدَنَا مَكْتُوبَةٌ مَهْيَعَةُ، وَ وَقَّتَ لِأَهْلِ الْيَمَنِ يَلَمْلَمَ، وَ وَقَّتَ لِأَهْلِ الطَّائِفِ قَرْنَ الْمَنَازِلِ، وَ وَقَّتَ لِأَهْلِ نَجْدٍ الْعَقِيقَ وَ مَا أَنْجَدَتْ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

آخِرُ الْعَقِيقِ بَرِيدُ أَوْطَاسٍ.

وَ قَالَ: بَرِيدُ الْبَعْثِ دُونَ غَمْرَةَ بِبَرِيدَيْنِ.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

حَدُّ الْعَقِيقِ مَا بَيْنَ الْمَسْلَخِ إِلَى عَقَبَةِ غَمْرَةَ.

به امام صادق عليه السلام عرض كردم: براى من از ميقات «عقيق» بگو؛ آيا ميقاتى است كه رسول خدا صلى الله عليه وآله قرار داده يا مردم قرار داده‌اند؟

فرمود: به راستى رسول خدا صلى الله عليه وآله براى اهل مدينه «ذوالحليفه»، براى اهل مغرب «جحفه» ـ كه نزد ما «مهيعه» نوشته شده ـ براى اهل يمن «يلملم»، براى اهل طائف «قرن المنازل» و براى اهل نجد «عقيق» و آن‌چه به خدا منتهى مى‌شود، ميقات قرار داده است.

۴ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

پايانى‌ترين بخش عقيق، بريد او طاسى است.

و فرمود: بريد بعث كمتر از دو بريد به غمره است.

۵ ـ ابو بصير گويد: امام (باقر يا امام صادق عليهما السلام) فرمود:

حد و مرز ميقات عقيق مابين قربانگاه تا عقبه غمره است.

۶ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَوْطَاسٌ لَيْسَ مِنَ الْعَقِيقِ.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْإِحْرَامِ مِنْ أَيِّ الْعَقِيقِ أَفْضَلُ أَنْ أُحْرِمَ؟

فَقَالَ: مِنْ أَوَّلِهِ أَفْضَلُ.

۸ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمانِ قَالَ:

كَتَبْتُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام: أَنَّا نُحْرِمُ مِنْ طَرِيقِ الْبَصْرَةِ وَ لَسْنَا نَعْرِفُ حَدَّ عَرْضِ الْعَقِيقِ.

فَكَتَبَ: أَحْرِمْ مِنْ وَجْرَةَ.

---

۶ ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: منطقه اوطاس از میقات عقیق به شمار نمی‌آید.

۷ ـ یونس بن یعقوب گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: احرام بستن از کدام بخش میقات بهتر است؟

فرمود: از اولش بهتر است.

۸ ـ یونس بن عبدالرحمان گوید: طی نامه‌ای خدمت امام کاظم عليه السلام نوشتم: ما از راه بصره محرم می‌شویم و حدود میقات عقیق را نمی‌دانیم؟

حضرتش در جواب نوشت: از منطقه وجره محرم شو.

۹ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

مَنْ أَقَامَ بِالْمَدِينَةِ شَهْراً وَ هُوَ يُرِيدُ الْحَجَّ ثُمَّ بَدَا لَهُ أَنْ يَخْرُجَ فِي غَيْرِ طَرِيقِ أَهْلِ الْمَدِينَةِ الَّذِي يَأْخُذُونَهُ، فَلْيَكُنْ إِحْرَامُهُ مِنْ مَسِيرَةِ سِتَّةِ أَمْيَالٍ فَيَكُونُ حِذَاءَ الشَّجَرَةِ مِنَ الْبَيْدَاءِ.

وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: يُحْرِمُ مِنَ الشَّجَرَةِ ثُمَّ يَأْخُذُ أَيَّ طَرِيقٍ شَاءَ.

۱۰ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

أَوَّلُ الْعَقِيقِ بَرِيدُ الْبَعْثِ وَ هُوَ دُونَ الْمَسْلَخِ بِسِتَّةِ أَمْيَالٍ مِمَّا يَلِي الْعِرَاقَ وَ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ غَمْرَةَ أَرْبَعَةٌ وَ عِشْرُونَ مِيلاً بَرِيدَانِ.

بَعْضُ أَصْحَابِنَا قَالَ:

إِذَا خَرَجْتَ مِنَ الْمَسْلَخِ فَأَحْرِمْ عِنْدَ أَوَّلِ بَرِيدٍ يَسْتَقْبِلُكَ.

---

۹ ـ عبدالله بن سنان گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

هر که در مدینه یک ماه اقامت کرد و خواست در مراسم حج شرکت نماید آن گاه تصمیم گرفت که از غیر راه اهل مدینه برود، احرام او از ۶ میلی و از بیداء مقابل مسجد شجره خواهد بود.

در روایت دیگری آمده است: او بایستی از مسجد شجره محرم شود و از هر راهی بخواهد برود.

۱۰ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

نخستین بخش میقات عقیق، برید البعث است و آن از طرف عراق شش میل مانده به قربانگاه است و ما بین او و غمره بیست و چهار میل دو برید است.

یکی از اصحاب ما گوید: هنگامی که از قربانگاه بیرون رفتی نزد اولین برید محرم شو.

(٧٥)
بَابُ مَنْ أَحْرَمَ دُونَ الْوَقْتِ

١ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْكَرْخِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنْ رَجُلٍ أَحْرَمَ بِحَجَّةٍ فِي غَيْرِ أَشْهُرِ الْحَجِّ دُونَ الْوَقْتِ الَّذِي وَقَّتَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله.

قَالَ: لَيْسَ إِحْرَامُهُ بِشَيْءٍ، إِنْ أَحَبَّ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى مَنْزِلِهِ فَلْيَرْجِعْ وَ لا أَرَى عَلَيْهِ شَيْئاً، وَ إِنْ أَحَبَّ أَنْ يَمْضِيَ فَلْيَمْضِ، فَإِذَا انْتَهَى إِلَى الْوَقْتِ فَلْيُحْرِمْ مِنْهُ وَ يَجْعَلُهَا عُمْرَةً، فَإِنَّ ذَلِكَ أَفْضَلُ مِنْ رُجُوعِهِ، لِأَنَّهُ أَعْلَنَ الْإِحْرَامَ بِالْحَجِّ.

٢ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ مُثَنًّى عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام قَالَ:

بخش هفتادو پنجم
حکم کسی که در غیر میقات محرم شود

١ ـ ابراهیم کرخی گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: کسی که در غیر ماههای حج و غیر از میقات‌هایی که رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله قرار داده، محرم می‌شود (تکلیفش چیست؟)

فرمود: احرامش درست نیست، اگر دوست دارد به خانه‌اش برگردد، پس برگردد و ایرادی بر او نمی‌بینم و اگر خواست حج را انجام دهد، می‌تواند و زمانی که به میقات رسید از آن‌جا محرم می‌شود و آن را عمره قرار می‌دهد، زیرا آن، بهتر از برگشت اوست، چون با احرامش اعلان حج نموده است.

٢ ـ زراره گوید: امام باقر عليه‌السلام فرمود:

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ شَوَّالٌ وَ ذُو الْقَعْدَةِ وَ ذُو الْحِجَّةِ لَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يُحْرِمَ بِالْحَجِّ فِي سِوَاهُنَّ وَ لَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يُحْرِمَ دُونَ الْوَقْتِ الَّذِي وَقَّتَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَإِنَّمَا مَثَلُ ذَلِكَ مَثَلُ مَنْ صَلَّى فِي السَّفَرِ أَرْبَعاً وَ تَرَكَ الثِّنْتَيْنِ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ اشْتَرَى بَدَنَةً قَبْلَ أَنْ يَنْتَهِيَ إِلَى الْوَقْتِ الَّذِي يُحْرِمُ فِيهِ فَأَشْعَرَهَا وَ قَلَّدَهَا أَ يَجِبُ عَلَيْهِ حِينَ فَعَلَ ذَلِكَ مَا يَجِبُ عَلَى الْمُحْرِمِ؟

قَالَ: لا، وَ لَكِنْ إِذَا انْتَهَى إِلَى الْوَقْتِ فَلْيُحْرِمْ ثُمَّ لْيُشْعِرْهَا وَ يُقَلِّدْهَا، فَإِنَّ تَقْلِيدَهُ الْأَوَّلَ لَيْسَ بِشَيْءٍ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

مَنْ أَحْرَمَ بِالْحَجِّ فِي غَيْرِ أَشْهُرِ الْحَجِّ فَلَا حَجَّ لَهُ وَ مَنْ أَحْرَمَ دُونَ الْمِيقَاتِ فَلَا إِحْرَامَ لَهُ.

حج در ماههای معلوم شوّال، ذی‌قعده و ذی‌حجه است، هیچ کس نمی‌تواند در غیر آن ماهها و در غیر آن میقات‌هایی که رسول خدا ﷺ قرار داده، محرم شود، همانا مَثَل این شخص، مَثَل کسی است که در هنگام سفر چهار رکعتی نماز گزارد و نماز دو رکعتی (شکسته) را ترک کند.

۳ ـ فضیل بن یسار گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که شتر قربانی را پیش از آن‌که در میقات محرم شود، خریده و آن‌را علامت گذاری کرده و بر آن قلاده‌ای نهاده است، آیا واجبات محرم بر او نیز واجب می‌شود؟

فرمود: نه، ولی هنگامی که به میقات رسید، بایستی محرم شود، سپس اشعار و تقلید کند، زیرا تقلید اوّل او اعتبار ندارد.

۴ ـ ابن اذینه گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر که در غیر ماههای حج، احرام بندد، حج او ارزشی ندارد و هر که در غیر میقات محرم شده احرام او ارزش ندارد.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ مِهْرَانَ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ أَخِيهِ رَبَاحٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنَّا نُرَوَّى بِالْكُوفَةِ أَنَّ عَلِيّاً عليه السلام قَالَ: إِنَّ مِنْ تَمَامِ الْحَجِّ وَ الْعُمْرَةِ أَنْ يُحْرِمَ الرَّجُلُ مِنْ دُوَيْرَةِ أَهْلِهِ، فَهَلْ قَالَ هَذَا عَلِيٌّ عليه السلام؟

فَقَالَ: قَدْ قَالَ ذَلِكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لِمَنْ كَانَ مَنْزِلُهُ خَلْفَ الْمَوَاقِيتِ، وَ لَوْ كَانَ كَمَا يَقُولُونَ مَا كَانَ يَمْنَعُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَنْ لا يَخْرُجَ بِثِيَابِهِ إِلَى الشَّجَرَةِ.

۶ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ مَيْسَرَةَ قَالَ:

دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ أَنَا مُتَغَيِّرُ اللَّوْنِ، فَقَالَ لِي: مِنْ أَيْنَ أَحْرَمْتَ؟

قُلْتُ: مِنْ مَوْضِعِ كَذَا وَ كَذَا.

فَقَالَ: رُبَّ طَالِبِ خَيْرٍ تَزِلُّ قَدَمُهُ.

---

۵ ـ رباح گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: به ما در کوفه روایت می‌کنند که علی عليه السلام فرموده است: از کامل بودن حج و عمره انسان احرام بستن او از خانه اهلش است. آیا علی عليه السلام این حدیث را فرموده است؟

فرمود: علی عليه السلام این را برای کسی فرموده که خانه‌اش بعد از میقات باشد و اگر چنین بود که می‌گویند، رسول خدا صلى الله عليه و آله مانع از خروج با لباس خود از مسجد شجره نمی‌شد.

۶ ـ میسره گوید: من رنگ پریده خدمت امام صادق عليه السلام شرف‌یاب شدم، حضرتش فرمود: از کجا محرم شدی؟

گفتم: از محل چنین و چنان.

فرمود: چه جویندگان خیری که پایش بلغزد.

ثُمَّ قَالَ: يَسُرُّكَ إِنْ صَلَّيْتَ الظُّهْرَ فِي السَّفَرِ أَرْبَعاً؟

قُلْتُ: لَا.

قَالَ: فَهُوَ وَ اللَّهِ، ذَاكَ.

۷ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَحْرَمَ دُونَ الْوَقْتِ وَ أَصَابَ مِنَ النِّسَاءِ وَ الصَّيْدِ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ.

۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

لَيْسَ يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يُحْرِمَ دُونَ الْمَوَاقِيتِ الَّتِي وَقَّتَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِلَّا أَنْ يَخَافَ فَوْتَ الشَّهْرِ فِي الْعُمْرَةِ.

سپس فرمود: دوست داری به هنگام ظهر در سفر چهار رکعت نماز بخوانی؟

گفتم: نه.

فرمود: به خدا سوگند! آن عمل، چنین است.

۷ ـ حریز گوید: یکی از اصحاب ما گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

هر که در غیر از میقات محرم شود و با همسرش نزدیکی کند و صید نماید، چیزی به عهدهٔ او نیست.

۸ ـ معاوية بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

سزاوار نیست کسی از غیر میقات هایی که رسول خدا صلى الله عليه وآله قرار داده، محرم شود مگر این‌که بیم آن داشته باشد که ماه عمره سپری شود.

۹ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَجِيءُ مُعْتَمِراً عُمْرَةَ رَجَبٍ فَيَدْخُلُ عَلَيْهِ هِلَالُ شَعْبَانَ قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ الْوَقْتَ أَ يُحْرِمُ قَبْلَ الْوَقْتِ وَ يَجْعَلُهَا لِرَجَبٍ أَوْ يُؤَخِّرُ الْإِحْرَامَ إِلَى الْعَقِيقِ وَ يَجْعَلُهَا لِشَعْبَانَ؟

قَالَ: يُحْرِمُ قَبْلَ الْوَقْتِ فَيَكُونُ لِرَجَبٍ لِأَنَّ لِرَجَبٍ فَضْلَهُ وَ هُوَ الَّذِي نَوَى.

(٧٦)

بَابُ مَنْ جَاوَزَ مِيقَاتَ أَرْضِهِ بِغَيْرِ إِحْرَامٍ أَوْ دَخَلَ مَكَّةَ بِغَيْرِ إِحْرَامٍ

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ نَسِيَ أَنْ يُحْرِمَ حَتَّى دَخَلَ الْحَرَمَ.

قَالَ: قَالَ أَبِي: يَخْرُجُ إِلَى مِيقَاتِ أَهْلِ أَرْضِهِ فَإِنْ خَشِيَ أَنْ يَفُوتَهُ الْحَجُّ أَحْرَمَ مِنْ مَكَانِهِ، فَإِنِ اسْتَطَاعَ أَنْ يَخْرُجَ مِنَ الْحَرَمِ فَلْيَخْرُجْ ثُمَّ لْيُحْرِمْ.

---

۹ ـ اسحاق بن عمّار گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: کسی جهت عمره رجب عازم حج می‌شود و پیش از رسیدن به میقات، ماه شعبان فرا می‌رسد، آیا پیش از میقات محرم شده و می‌تواند آن‌را برای ماه رجب قرار دهد و یا تأخیر اندازد تا به عقیق برسد و برای شعبان قرار دهد؟

فرمود: پیش از میقات محرم شود و آن‌را برای رجب قرار دهد؛ زیرا برای رجب فضیلت است و آن، همانی است که نیّت کرد.

بخش هفتادو ششم
حکم کسی که از میقات شهر خود بدون احرام عبور کند یا بدون احـرام وارد مکّه شود

۱ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که فراموش کرده محرم شود وارد حرم شده است (چه حکمی دارد؟)

فرمود: پدرم فرمود: بایستی به میقات شهر خود برگردد و اگر بیم دارد که حج او فوت شود، از همان مکان احرام ببندد و اگر بتواند از حرم بیرون رود پس بیرون رود، آن‌گاه محرم شود.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ:

كَتَبْتُ إِلَيْهِ: أَنَّ بَعْضَ مَوَالِيكَ بِالْبَصْرَةِ يُحْرِمُونَ بِبَطْنِ الْعَقِيقِ وَ لَيْسَ بِذَلِكَ الْمَوْضِعِ مَاءٌ وَ لا مَنْزِلٌ وَ عَلَيْهِمْ فِي ذَلِكَ مَئُونَةٌ شَدِيدَةٌ وَ يُعْجِلُهُمْ أَصْحَابُهُمْ وَ جَمَّالُهُمْ وَ مِنْ وَرَاءِ بَطْنِ الْعَقِيقِ بِخَمْسَةَ عَشَرَ مِيلاً مَنْزِلٌ فِيهِ مَاءٌ وَ هُوَ مَنْزِلُهُمُ الَّذِي يَنْزِلُونَ فِيهِ فَتَرَى أَنْ يُحْرِمُوا مِنْ مَوْضِعِ الْمَاءِ لِرِفْقِهِ بِهِمْ وَ خِفَّتِهِ عَلَيْهِمْ؟

فَكَتَبَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَقَّتَ الْمَوَاقِيتَ لِأَهْلِهَا وَ لِمَنْ أَتَى عَلَيْهَا مِنْ غَيْرِ أَهْلِهَا، وَ فِيهَا رُخْصَةٌ لِمَنْ كَانَتْ بِهِ عِلَّةٌ فَلَا يُجَاوِزِ الْمِيقَاتَ إِلَّا مِنْ عِلَّةٍ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْحَضْرَمِيِّ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

إِنِّي خَرَجْتُ بِأَهْلِي مَاشِياً فَلَمْ أُهِلَّ حَتَّى أَتَيْتُ الْجُحْفَةَ وَ قَدْ كُنْتُ شَاكِياً، فَجَعَلَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ يَسْأَلُونَ عَنِّي فَيَقُولُونَ: لَقِينَاهُ وَ عَلَيْهِ ثِيَابُهُ وَ هُمْ لا يَعْلَمُونَ وَ قَدْ رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِمَنْ كَانَ مَرِيضاً أَوْ ضَعِيفاً أَنْ يُحْرِمَ مِنَ الْجُحْفَةِ.

---

۲ ـ صفوان بن یحیی گوید: طی نامه‌ای به امام رضا عليه السلام نوشتم: بعضی از دوستان شما در بصره از وسط میقات عقیق محرم می‌شوند، در آن‌جا آب ومنزل نیست وآنها در آن‌جا به مشقّت وسختی می‌افتند وهمراهان وشتردارانشان آن‌ها را به عجله وامی دارند وپس از بطن عقیق به فاصله ۱۵ میلی منزلی است که در آن آب است و آن منزلی است که در آن فرود می‌آیند، آیا اجازه می‌فرمایید که از آن‌جا که آب است محرم شوند تا به آسانی و راحتی انجام دهند؟

حضرتش در پاسخ نوشت: رسول خدا صلى الله عليه وآله میقات‌ها را برای مردمان آنها قرار داد و همین طور برای غیر مردمان آن میقات‌ها، از آن بگذرد. و اگر کسی بیمار باشد برای او رخصت داده شده است و بنا بر این کسی نمی‌تواند (بدون احرام) از میقات بگذرد مگر کسی که بیمار باشد.

۳ ـ ابوبکر حضرمی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

من با خانواده‌ام پیاده (از مدینه) حرکت کردم و محرم نشدم تا این‌که به جحفه رسیدم در حالی که بیمار بودم مردم مدینه از من سؤال می‌کردند و می‌گفتند که او را با لباس دیدیم در حالی که آنها نمی‌دانند که پیامبر خدا صلى الله عليه وآله به بیمار و ناتوان اجازه داده که از جحفه محرم شود.

۴ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ مُوسَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَعْرِضُ لَهُ الْمَرَضُ الشَّدِيدُ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ مَكَّةَ.

قَالَ: لا يَدْخُلْهَا إِلَّا بِإِحْرَامٍ.

۵ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أُنَاسٍ مِنْ أَصْحَابِنَا، حَجُّوا بِامْرَأَةٍ مَعَهُمْ فَقَدِمُوا إِلَى الْوَقْتِ وَ هِيَ لا تُصَلِّي فَجَهِلُوا أَنَّ مِثْلَهَا يَنْبَغِي أَنْ يُحْرِمَ فَمَضَوْا بِهَا كَمَا هِيَ حَتَّى قَدِمُوا مَكَّةَ وَ هِيَ طَامِثٌ حَلَالٌ فَسَأَلُوا النَّاسَ، فَقَالُوا: تَخْرُجُ إِلَى بَعْضِ الْمَوَاقِيتِ فَتُحْرِمُ مِنْهُ وَ كَانَتْ إِذَا فَعَلَتْ لَمْ تُدْرِكِ الْحَجَّ.

فَسَأَلُوا أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ: تُحْرِمُ مِنْ مَكَانِهَا قَدْ عَلِمَ اللَّهُ نِيَّتَهَا.

۶ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ:

۴ـ رفاعة بن موسی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که قبل از ورود به مکّه دچار بیماری سختی شده (چگونه وارد مکّه شود؟)

فرمود: فقط با احرام وارد مکّه شود.

۵ـ زراره گوید: گروهی از اصحاب ما به حج مشرّف شدند که یک زن نیز به همراه داشتند. وقتی به میقات رسیدند، آن زن دوران عادت ماهانه را می‌گذراند و نمی‌دانستند که آیا او می‌تواند محرم شود؟ وارد مکّه شدند و در این مورد از مردم سؤال کردند، آن‌ها جواب دادند: به یکی از میقات‌ها برود و از آن‌جا محرم شود و چنین بود که اگر این کار را می‌کرد به حج نمی‌رسید.

از امام باقر عليه السلام در این مورد پرسیدند.

فرمود: از همان مکانش محرم شود که همانا خداوند از نیّت او آگاه است.

۶ـ عبدالله بن سنان گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ مَرَّ عَلَى الْوَقْتِ الَّذِي يُحْرِمُ النَّاسُ مِنْهُ فَنَسِيَ أَوْ جَهِلَ فَلَمْ يُحْرِمْ حَتَّى أَتَى مَكَّةَ فَخَافَ إِنْ رَجَعَ إِلَى الْوَقْتِ أَنْ يَفُوتَهُ الْحَجُّ.

فَقَالَ: يَخْرُجُ مِنَ الْحَرَمِ وَ يُحْرِمُ وَ يُجْزِئُهُ ذَلِكَ.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ جَهِلَ أَنْ يُحْرِمَ حَتَّى دَخَلَ الْحَرَمَ كَيْفَ يَصْنَعُ؟

قَالَ: يَخْرُجُ مِنَ الْحَرَمِ ثُمَّ يُهِلُّ بِالْحَجِّ.

۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام:

فِي رَجُلٍ نَسِيَ أَنْ يُحْرِمَ أَوْ جَهِلَ وَ قَدْ شَهِدَ الْمَنَاسِكَ كُلَّهَا وَ طَافَ وَ سَعَى.

قَالَ: تُجْزِئُهُ نِيَّتُهُ إِذَا كَانَ قَدْ نَوَى ذَلِكَ فَقَدْ تَمَّ حَجُّهُ وَ إِنْ لَمْ يُهِلَّ.

وَ قَالَ فِي مَرِيضٍ أُغْمِيَ عَلَيْهِ حَتَّى أَتَى الْوَقْتَ فَقَالَ: يُحْرِمُ مِنْهُ.

از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که از یکی از میقات‌هایی که مردم از آن‌جا محرم می‌شوند می‌گذرد و فراموش می‌کند، یا وظیفه‌اش را نمی‌داند و محرم نمی‌شود تا این‌که وارد مکّه می‌شود (پس از دانستن مسأله) بیم آن دارد که اگر به میقات برگردد حج از او فوت شود (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: از حرم خارج شود و احرام ببندد که همان کفایتش می‌کند.

۷ ـ ابو الصباح کنانی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که نداند باید محرم شود تا هنگامی که وارد حرم شود چه وظیفه‌ای دارد؟

فرمود: از حرم بیرون رود آن گاه محرم به حج شود.

۸ ـ یکی از اصحاب گوید: امام (باقر یا امام صادق عليهما السلام) در مورد شخصی که از روی فراموشی یا ناآگاهی محرم نشد و تمامی مناسک حج، طواف و سعی را انجام داد فرمود:

اگر نیّت کند، همان کافی است. همانا حج او تمام شده، اگر چه محرم نشده باشد.

هم چنین حضرتش در مورد کسی که بی‌هوش بوده تا به میقات رسیده فرمود:

از آن‌جا احرام می‌بندد.

۹ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الْإِحْرَامِ مِنْ غَمْرَةَ.

قَالَ: لَيْسَ بِهِ بَأْسٌ أَنْ يُحْرِمَ مِنْهَا، وَ كَانَ بَرِيدُ الْعَقِيقِ أَحَبَّ إِلَيَّ.

۱۰ ـ صَفْوَانُ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ امْرَأَةٍ كَانَتْ مَعَ قَوْمٍ فَطَمِثَتْ فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِمْ فَسَأَلَتْهُمْ، فَقَالُوا: مَا نَدْرِي أَ عَلَيْكِ إِحْرَامٌ أَمْ لا وَ أَنْتِ حَائِضٌ، فَتَرَكُوهَا حَتَّى دَخَلَتِ الْحَرَمَ.

قَالَ: إِنْ كَانَ عَلَيْهَا مُهْلَةٌ فَلْتَرْجِعْ إِلَى الْوَقْتِ فَلْتُحْرِمْ مِنْهُ، وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا وَقْتٌ فَلْتَرْجِعْ إِلَى مَا قَدَرَتْ عَلَيْهِ بَعْدَ مَا تَخْرُجُ مِنَ الْحَرَمِ بِقَدْرِ مَا لا يَفُوتُهَا.

۱۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ وَرْدَانَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ كَانَ مِنْ مَكَّةَ عَلَى مَسِيرَةِ عَشَرَةِ أَمْيَالٍ لَمْ يَدْخُلْهَا إِلَّا بِإِحْرَامٍ.

---

۹ ـ اسحاق بن عمّار گويد: از امام كاظم عليه السلام در مورد احرام از غمره ـ كه در عقيق است ـ پرسيدم.

فرمود: ايرادى ندارد، كه از آن‌جا محرم شود و «بريد عقيق» نزد من بهتر است.

۱۰ ـ معاوية بن عمّار گويد: از امام صادق عليه السلام پرسيدم: زنى كه به همراه گروهى به سفر حج مى‌رفت، پيش از احرام حايض شد، از آنها وظيفه‌اش را پرسيد.

گفتند: نمى‌دانيم كه در اين حال بر تو احرام واجب است يا نه.

او را وا گذاشتند تا وارد حرم شد (چه وظيفه‌اى دارد؟)

فرمود: اگر فرصت دارد به ميقات برگردد و از آن‌جا محرم شود و اگر فرصت ندارد هر مسافتى كه مى‌تواند و حج او از بين نمى‌رود از حرم بيرون شود.

۱۱ ـ وردان گويد: امام كاظم عليه السلام فرمود:

هر كه ده ميل با مكه فاصله داشته باشد فقط با احرام وارد مكّه شود.

۱۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ سَوْرَةَ بْنِ كُلَيْبٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: خَرَجَتْ مَعَنَا امْرَأَةٌ مِنْ أَهْلِنَا فَجَهِلَتِ الْإِحْرَامَ فَلَمْ تُحْرِمْ حَتَّى دَخَلْنَا مَكَّةَ وَ نَسِينَا أَنْ نَأْمُرَهَا بِذَلِكَ.

قَالَ: فَمُرُوهَا فَلْتُحْرِمْ مِنْ مَكَانِهَا مِنْ مَكَّةَ أَوْ مِنَ الْمَسْجِدِ.

(۷۷)

بَابُ مَا يَجِبُ لِعَقْدِ الْإِحْرَامِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ جَمِيعاً عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

---

۱۲ ـ سورة بن کلیب گوید: به امام باقر عليه السلام گفتم: خانمی از خویشاوندانم به همراه ما به مکه حرکت کرد. او از روی ناآگاهی محرم نشد تا هنگامی که وارد مکه شدیم و ما نیز فراموش کردیم که به او دستور دهیم لباس احرام بپوشد.

فرمود: به او دستور دهید که از همان جا در مکّه یا از مسجد محرم شود.

بخش هفتاد و هفتم

واجبات احرام بستن

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

إِذَا انْتَهَيْتَ إِلَى الْعَقِيقِ مِنْ قِبَلِ الْعِرَاقِ أَوْ إِلَى الْوَقْتِ مِنْ هَذِهِ الْمَوَاقِيتِ وَ أَنْتَ تُرِيدُ الْإِحْرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَانْتِفْ إِبْطَيْكَ وَ قَلِّمْ أَظْفَارَكَ وَ اطْلِ عَانَتَكَ وَ خُذْ مِنْ شَارِبِكَ وَ لا يَضُرُّكَ بِأَيِّ ذَلِكَ بَدَأْتَ ثُمَّ اسْتَكْ وَ اغْتَسِلْ وَ الْبَسْ ثَوْبَيْكَ، وَ لْيَكُنْ فَرَاغُكَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ، فَلَا يَضُرُّكَ غَيْرَ أَنِّي أُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ذَاكَ مَعَ الِاخْتِيَارِ عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ.

۲ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

السُّنَّةُ فِي الْإِحْرَامِ تَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ، وَ أَخْذُ الشَّارِبِ، وَ حَلْقُ الْعَانَةِ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

سَأَلَ أَبُو بَصِيرٍ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ أَنَا حَاضِرٌ فَقَالَ: إِذَا طَلَيْتُ لِلْإِحْرَامِ الْأَوَّلِ كَيْفَ أَصْنَعُ فِي الطَّلْيَةِ الْأَخِيرَةِ؟ وَ كَمْ بَيْنَهُمَا؟

قَالَ: إِذَا كَانَ بَيْنَهُمَا جُمْعَتَانِ خَمْسَةَ عَشَرَ يَوْماً فَاطَّلِ.

هنگامی که از طرف عراق به سرزمین عقیق رسیدی، یا به میقاتی از این میقات‌ها وارد شدی؛ و قصد داری که به خواست خداوند احرام کنی، موی زیر بغل‌هایت را بزدای، ناخن‌هایت را بگیر، خود را نظافت کن سبیل خود را کوتاه کن، و ایرادی ندارد که با کدامیک اعمال خود را آغاز کنی، سپس مسواک بزن و غسل کن و لباس‌های احرامت را به تن کن، و چنان باش که به خواست خدا تا ظهر به این اعمال پایان دهی و اگر هنگام ظهر پایان نرسید ایرادی ندارد مگر این‌که من دوست دارم پایان اعمال، ـ همراه با اختیار ـ هنگام ظهر باشد.

۲ ـ حریز گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

سنّت و روش رسول خدا صلى الله عليه وآله به هنگام احرام، ناخن گرفتن و کوتاه کردن سبیل و تراشیدن موی عانه است.

۳ـ ابوبصیر گوید: در خدمت امام صادق عليه السلام بودم، شخصی از حضرتش سؤال کرد: اگر برای احرام اول (عمره تمتّع) نوره استعمال کنم برای احرام دوم (حج تمتّع) چه کنم؟ و فاصله میان این دو چقدر است؟

فرمود: اگر بین دو احرام، دو جمعه ـ پانزده روز ـ باشد، پس نوره بکش .

۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمُكَارِي عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا بَأْسَ بِأَنْ تَطَّلِيَ قَبْلَ الْإِحْرَامِ بِخَمْسَةَ عَشَرَ يَوْماً.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ قَالَ:

كَتَبَ الْحَسَنُ بْنُ سَعِيدٍ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام: رَجُلٌ أَحْرَمَ بِغَيْرِ غُسْلٍ أَوْ بِغَيْرِ صَلَاةٍ عَالِمٌ أَوْ جَاهِلٌ مَا عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ وَ كَيْفَ يَنْبَغِي أَنْ يَصْنَعَ؟

فَكَتَبَ عليه السلام: يُعِيدُ.

۶ ـ بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنِ ابْنِ جُمْهُورٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ:

كُنَّا بِالْمَدِينَةِ فَلَاحَانِي زُرَارَةُ فِي نَتْفِ الْإِبْطِ وَ حَلْقِهِ فَقُلْتُ: حَلْقُهُ أَفْضَلُ. وَ قَالَ زُرَارَةُ: نَتْفُهُ أَفْضَلُ.

---

۴ ـ ابو بصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

اشکالی ندارد که قبل از احرام به فاصله پانزده روز، نوره استعمال شود.

۵ ـ علی بن مهزیار گوید: حسن بن سعید طی نامه‌ای خدمت امام رضا عليه السلام نوشت:

کسی که از روی عمد یا ناآگاهی بدون غسل، یا نماز احرام بسته است چه وظیفه‌ای دارد؟

حضرتش مرقوم فرمود: باید اعاده کند.

۶ ـ عبدالله بن ابی یعفور گوید: در مدینه بودیم که زراره در مورد کندن موی زیر بغل و تراشیدنش با من مجادله و بحث کرد. پس من گفتم: تراشیدنش بهتر است. زراره گفت: کندنش بهتر است.

فَاسْتَأْذَنَّا عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام، فَأَذِنَ لَنَا وَ هُوَ فِي الْحَمَّامِ يَطَّلِي وَ قَدِ اطَّلَى إِبْطَيْهِ، فَقُلْتُ لِزُرَارَةَ: يَكْفِيكَ.

قَالَ: لا، لَعَلَّهُ فَعَلَ هَذَا لِمَا لا يَجُوزُ لِي أَنْ أَفْعَلَهُ.

فَقَالَ: فِيمَا أَنْتُمَا؟

فَقُلْتُ: إِنَّ زُرَارَةَ لاحَانِي فِي نَتْفِ الْإِبْطِ وَ حَلْقِهِ، قُلْتُ: حَلْقُهُ أَفْضَلُ وَ قَالَ زُرَارَةُ: نَتْفُهُ أَفْضَلُ.

فَقَالَ: أَصَبْتَ السُّنَّةَ وَ أَخْطَأَهَا زُرَارَةُ، حَلْقُهُ أَفْضَلُ مِنْ نَتْفِهِ، وَ طَلْيُهُ أَفْضَلُ مِنْ حَلْقِهِ.

ثُمَّ قَالَ لَنَا: اطَّلِيَا.

فَقُلْنَا: فَعَلْنَا مُنْذُ ثَلَاثٍ.

فَقَالَ: أَعِيدَا، فَإِنَّ الِاطِّلَاءَ طَهُورٌ.

پس از آن، از امام صادق عليه السلام اجازه ملاقات گرفتیم. حضرتش اجازه فرمود در حالی که در حمّام بر زیر بغل نوره استعمال می‌نمود. پس به زراره گفتم: قبول نمودی؟

گفت: نه، شاید آن حضرت این کار را به دلیلی انجام می‌دهد که برای من جایز نیست انجام دهم.

حضرت فرمود: شما در مورد چه چیزی سخن می‌گویید؟

عرض کردم: زراره با من در مورد تراشیدن موی زیر بغل و کندنش گفت و گو می‌کرد من گفتم: تراشیدنش بهتر است و زراره گفت: کندنش.

حضرت فرمود: تو به سنّت دست یافتی و زراره خطاء رفته است. تراشیدنش بهتر از کندن است و نوره کشیدنش بهتر از تراشیدن است.

سپس به ما فرمود: نوره استعمال کنید!

عرض کردیم: سه روز پیش انجام دادیم.

فرمود: دوباره استعمال کنید، زیرا نوره پاکیزگی است.

(۷۸)
بَابُ مَا يُجْزِئُ مِنْ غُسْلِ الْإِحْرَامِ وَ مَا لا يُجْزِئُ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ: غُسْلُ يَوْمِكَ لِيَوْمِكَ وَ غُسْلُ لَيْلَتِكَ لِلَيْلَتِكَ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَغْتَسِلُ بِالْمَدِينَةِ لِإِحْرَامِهِ أَ يُجْزِئُهُ ذَلِكَ مِنْ غُسْلِ ذِي الْحُلَيْفَةِ؟

قَالَ: نَعَمْ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ وَ أَنَا عِنْدَهُ، فَقَالَ: اغْتَسَلَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا فَعَرَضَتْ لَهُ حَاجَةٌ حَتَّى أَمْسَى.

بخش هفتاد و هشتم
غسلی که برای احرام کفایت می‌کند و غسلی که کفایت نمی‌کند

۱ ـ عمر بن یزید گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

غسل روز تو برای احرام روز توست و غسل شبت برای احرام همان شب توست.

۲ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: مردی که در مدینه برای احرام خود غسل کند، آیا آن غسل از غسل ذی الحلیفه کفایت می‌کند؟

فرمود: آری. در این هنگام مردی خدمت آن حضرت شرف‌یاب شد ـ من نیز نزد ایشان بودم ـ و عرض کرد: یکی از یاران ما غسل کرد پس کاری برای او پیش آمد تا شب فرا رسید (چه حکمی دارد؟)

قَالَ: يُعِيدُ الْغُسْلَ يَغْتَسِلُ نَهَاراً لِيَوْمِهِ ذَلِكَ وَ لَيْلاً لِلَيْلَتِهِ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَغْتَسِلُ لِلْإِحْرَامِ ثُمَّ يَنَامُ قَبْلَ أَنْ يُحْرِمَ.

قَالَ: عَلَيْهِ إِعَادَةُ الْغُسْلِ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ اغْتَسَلَ لِلْإِحْرَامِ ثُمَّ لَبِسَ قَمِيصاً قَبْلَ أَنْ يُحْرِمَ.

قَالَ: قَدِ انْتَقَضَ غُسْلُهُ.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

فرمود: غسل را اعاده می‌کند، روز برای آن روزش غسل می‌کند، و شب برای همان شبش.

۳ ـ نضر بن سوید گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: شخصی برای احرام غسل می‌کند پس پیش از این‌که محرم شود می‌خوابد؟

فرمود: باید دوباره غسل کند.

۴ ـ علی بن ابی حمزه گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که برای احرام غسل کرد و پیش از این‌که محرم شود پیراهن پوشید (چه حکمی دارد؟)

فرمود: به طور قطع غسل او شکسته شد.

۵ ـ علی بن ابی حمزه گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه‌السلام عَنْ رَجُلٍ اغْتَسَلَ لِلْإِحْرَامِ ثُمَّ نَامَ قَبْلَ أَنْ يُحْرِمَ.

قَالَ: عَلَيْهِ إِعَادَةُ الْغُسْلِ.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام فِي رَجُلٍ اغْتَسَلَ لِإِحْرَامِهِ ثُمَّ قَلَّمَ أَظْفَارَهُ.

قَالَ: يَمْسَحُهَا بِالْمَاءِ وَ لا يُعِيدُ الْغُسْلَ.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ:

أَرْسَلْنَا إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام وَ نَحْنُ جَمَاعَةٌ وَ نَحْنُ بِالْمَدِينَةِ إِنَّا نُرِيدُ أَنْ نُوَدِّعَكَ.

فَأَرْسَلَ إِلَيْنَا أَنِ اغْتَسِلُوا بِالْمَدِينَةِ، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَعْسُرَ عَلَيْكُمُ الْمَاءُ بِذِي الْحُلَيْفَةِ، فَاغْتَسِلُوا بِالْمَدِينَةِ وَ الْبَسُوا ثِيَابَكُمُ الَّتِي تُحْرِمُونَ فِيهَا، ثُمَّ تَعَالَوْا فُرَادَى أَوْ مَثَانِيَ.

شخصی برای احرام غسل می‌کند پس پیش از این‌که محرم شود می‌خوابد (چه حکمی دارد؟)

فرمود: باید دوباره غسل کند.

۶ ـ راوی گوید: امام باقر عليه‌السلام درباره مردی که برای احرام غسل کرد، سپس ناخن‌هایش را گرفت فرمود:

ناخن‌هایش را با آب می‌شوید و لازم نیست غسل را اعاده کند.

۷ ـ هشام بن سالم گوید: گروهی در مدینه بودیم که پیامی برای امام صادق عليه‌السلام فرستادیم که ما می‌خواهیم با شما وداع کنیم.

حضرتش به ما پاسخ داد: در مدینه غسل کنید، زیرا بیم آن دارم که در ذوالحلیفه (مسجد شجره) آب کمیاب باشد. پس در مدینه غسل کنید و لباس‌هایی را که در آن محرم می‌شوید بپوشید و آن گاه یک به یک یا دو به دو حرکت کنید.

۸ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام قَالَ:

إِذَا اغْتَسَلَ الرَّجُلُ وَ هُوَ يُرِيدُ أَنْ يُحْرِمَ فَلَبِسَ قَمِيصاً قَبْلَ أَنْ يُلَبِّيَ فَعَلَيْهِ الْغُسْلُ.

۹ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ دَرَّاجٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما‌السلام.

فِي الرَّجُلِ يَغْتَسِلُ لِلْإِحْرَامِ ثُمَّ يَمْسَحُ رَأْسَهُ بِمِنْدِيلٍ.

قَالَ: لا بَأْسَ بِهِ.

(۷۹)

بَابُ مَا يَجُوزُ لِلْمُحْرِمِ بَعْدَ اغْتِسَالِهِ مِنَ الطِّيبِ وَ الصَّيْدِ وَ غَيْرِ ذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يُلَبِّيَ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

---

۸ ـ محمّد بن مسلم گوید: امام باقر عليه‌السلام فرمود: هنگامی که شخص غسل کند و تصمیم دارد که احرام بپوشد و پیش از این‌که تلبیه بگوید پیراهنی بپوشد باید (دوباره) غسل کند.

۹ ـ ابن درّاج گوید: امام (صادق یا امام باقر عليهما‌السلام) درباره مردی که برای احرام غسل می‌کند سپس سرش را با حوله پاک می‌کند فرمود:

ایرادی ندارد.

بخش هفتاد و نهم

چیزهایی که پس از غسل و قبل از تلبیه گفتن بر محرم جایز است مانند استعمال عطر، شکار کردن و موارد دیگر

۱ ـ علی بن ابی حمزه گوید:

سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَدَّهِنُ بِدُهْنٍ فِيهِ طِيبٌ وَ هُوَ يُرِيدُ أَنْ يُحْرِمَ.

قَالَ: لا تَدَّهِنْ حِينَ تُرِيدُ أَنْ تُحْرِمَ بِدُهْنٍ فِيهِ مِسْكٌ وَ لا عَنْبَرٌ تَبْقَى رَائِحَتُهُ فِي رَأْسِكَ بَعْدَ مَا تُحْرِمُ وَ ادَّهِنْ بِمَا شِئْتَ مِنَ الدُّهْنِ حِينَ تُرِيدُ أَنْ تُحْرِمَ قَبْلَ الْغُسْلِ وَ بَعْدَهُ، فَإِذَا أَحْرَمْتَ فَقَدْ حَرُمَ عَلَيْكَ الدُّهْنُ حَتَّى تَحِلَّ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا تَدَّهِنْ حِينَ تُرِيدُ أَنْ تُحْرِمَ بِدُهْنٍ فِيهِ مِسْكٌ وَ لا عَنْبَرٌ مِنْ أَجْلِ رَائِحَةٍ تَبْقَى فِي رَأْسِكَ بَعْدَ مَا تُحْرِمُ وَ ادَّهِنْ بِمَا شِئْتَ مِنَ الدُّهْنِ حِينَ تُرِيدُ أَنْ تُحْرِمَ، فَإِذَا أَحْرَمْتَ فَقَدْ حَرُمَ عَلَيْكَ الدُّهْنُ حَتَّى تَحِلَّ.

۳ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ وَ فُضَيْلٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الطِّيبِ عِنْدَ الْإِحْرَامِ وَ الدُّهْنِ.

از امام عليه السلام سؤال كردم: كسى كه مى‌خواهد احرام ببندد مى‌تواند از روغنى كه آميخته به عطر استفاده كند؟

فرمود: وقتى كه مى‌خواهى محرم شوى از روغنى آميخته به مشك و عنبر كه بعد از محرم شدن بوى آن در سرت باقى مى‌ماند، استفاده مكن (و چون اين را رعايت كردى) از هرگونه روغنى كه بخواهى ـ چه پيش از غسل و چه بعد از غسل ـ استفاده نما؛ چرا كه آن گاه كه محرم شدى استفاده روغن بر تو حرام است تا وقتى كه احرام را به پايان برى.

۲ ـ حلبى نيز نظير اين روايت را از امام صادق عليه السلام نقل كرده است.

۳ ـ عبد الرحمان بن ابى عبدالله، فضيل و محمّد بن مسلم گويند: از امام صادق عليه السلام در مورد استعمال عطر و روغن به هنگام احرام پرسيدند.

فَقَالَ: كَانَ عَلِيٌّ عليه‌السلام لا يَزِيدُ عَلَى السَّلِيخَةِ.

۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام:

لا بَأْسَ بِأَنْ يَدَّهِنَ الرَّجُلُ قَبْلَ أَنْ يَغْتَسِلَ لِلْإِحْرَامِ، أَوْ بَعْدَهُ وَ كَانَ يَكْرَهُ الدُّهْنَ الْخَاثِرَ الَّذِي يَبْقَى.

۵ ـ أَحْمَدُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الرَّجُلِ الْمُحْرِمِ يَدَّهِنُ بَعْدَ الْغُسْلِ.

قَالَ: نَعَمْ.

فَادَّهَنَّا عِنْدَهُ بِسَلِيخَةِ بَانٍ وَ ذَكَرَ أَنَّ أَبَاهُ كَانَ يَدَّهِنُ بَعْدَ مَا يَغْتَسِلُ لِلْإِحْرَامِ، وَ أَنَّهُ يَدَّهِنُ بِالدُّهْنِ مَا لَمْ يَكُنْ غَالِيَةً، أَوْ دُهْناً فِيهِ مِسْكٌ أَوْ عَنْبَرٌ.

۶ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ:

فرمود: علی عليه‌السلام چیزی بر روغن اضافه نمی‌کرد.

۴ ـ محمّد بن مسلم گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

ایرادی ندارد که شخص پیش از غسل برای احرام و یا بعد از آن، از روغن استفاده کند.

(محمّد بن مسلم گوید:) امام صادق عليه‌السلام اکراه داشت روغن غلیظی که بویش بماند استفاده شود.

۵ ـ حسین بن ابی علاء گوید: از امام صادق عليه‌السلام در مورد مُحرمی که پس از غسل (و پیش از احرام) عطر و روغن استعمال می‌کند پرسیدم.

فرمود: آری (ایرادی ندارد).

(حسین بن ابی علاء گوید:) پس ما نزد او روغن خوشبو استعمال کردیم و آن حضرت برای ما تعریف نمود که پدر بزرگوارش عليه‌السلام پس از غسلِ احرام، روغن استعمال می‌نمود. و این‌که حضرتش روغنی استعمال می‌نمود که معطّر نباشد و روغنی که در آن مشک یا عنبر باشد نیز نباشد.

۶ ـ علی بن عبدالعزیز گوید:

اغْتَسَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لِلْإِحْرَامِ، ثُمَّ دَخَلَ مَسْجِدَ الشَّجَرَةِ، فَصَلَّى، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْغِلْمَانِ فَقَالَ: هَاتُوا مَا عِنْدَكُمْ مِنْ لُحُومِ الصَّيْدِ حَتَّى نَأْكُلَهُ.

۷ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فِي الرَّجُلِ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْإِحْرَامِ فَلَهُ أَنْ يَأْتِيَ النِّسَاءَ مَا لَمْ يَعْقِدِ التَّلْبِيَةَ أَوْ يُلَبِّ.

۸ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام:

فِي رَجُلٍ صَلَّى الظُّهْرَ فِي مَسْجِدِ الشَّجَرَةِ وَ عَقَدَ الْإِحْرَامَ ثُمَّ مَسَّ طِيباً أَوْ صَادَ صَيْداً أَوْ وَاقَعَ أَهْلَهُ.

قَالَ: لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ مَا لَمْ يُلَبِّ.

۹ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ:

امام صادق عليه السلام برای احرام غسل نمود، سپس وارد مسجد شجره شد، نماز خواند بعد نزد غلامانش رفت و فرمود: آن‌چه در نزد شما از گوشت شکار است بیاورید تا بخوریم.

۷ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام درباره کسی که برای احرام آماده شده فرمود:

می‌تواند نزد زنان برود مادامی که نیّت تلبیه نکرده یا نیّت تلبیه کرده امّا آن‌را نگفته باشد.

۸ـ جمیل بن درّاج از شخصی از اصحاب ما این گونه روایت می‌کند: امام (باقر و یا امام صادق عليهما السلام) دربارهٔ کسی که نماز ظهر را در مسجد شجره خواند و احرام بست، سپس عطر زد، یا شکار نمود و یا با زنش همبستر شد فرمود:

اشکالی بر او نیست مادامی که لبیّک نگفته است.

۹ـ نضر بن سوید از یکی از یارانش این گونه روایت می‌کند:

كَتَبْتُ إِلَى أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام: رَجُلٌ دَخَلَ مَسْجِدَ الشَّجَرَةِ فَصَلَّى وَ أَحْرَمَ وَ خَرَجَ مِنَ الْمَسْجِدِ فَبَدَا لَهُ قَبْلَ أَنْ يُلَبِّيَ أَنْ يَنْقُضَ ذَلِكَ بِمُوَاقَعَةِ النِّسَاءِ أَ لَهُ ذَلِكَ؟

فَكَتَبَ عليه السلام: نَعَمْ، أَوْ لا بَأْسَ بِهِ.

١٠ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ زِيَادِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام: مَا تَقُولُ فِي رَجُلٍ تَهَيَّأَ لِلْإِحْرَامِ وَ فَرَغَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ الصَّلَاةِ وَ جَمِيعِ الشُّرُوطِ إِلَّا أَنَّهُ لَمْ يُلَبِّ أَ لَهُ أَنْ يَنْقُضَ ذَلِكَ وَ يُوَاقِعَ النِّسَاءَ؟

فَقَالَ: نَعَمْ.

(٨٠)
بَابُ صَلَاةِ الْإِحْرَامِ وَ عَقْدِهِ وَ الِاشْتِرَاطِ فِيهِ

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ وَ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ جَمِيعاً عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

طی نامه‌ای از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: آیا مردی که به مسجد شجره داخل شده و نماز به جا آورده و محرم شده و آن گاه از مسجد بیرون آمده و پیش از گفتن لبیک در کار خود تجدید نظر کرده و می‌خواهد به وسیلهٔ نزدیکی با زنان، آن‌چه را که به جا آورده است نقض کند، آیا می‌تواند؟

امام عليه السلام در جواب نوشت: آری، ـ یا نوشت: ـ ایرادی بر او نیست.

١٠ ـ زیاد بن مروان نیز نظیر این روایت را از امام کاظم عليه السلام نقل کرده است.

بخش هشتادم
نماز احرام، احرام بستن و شرایط آن

١ ـ حلبی و معاویة بن عمّار گویند: امام صادق عليه السلام فرمود:

لا يَضُرُّكَ بِلَيْلٍ أَحْرَمْتَ أَمْ نَهَارٍ إِلَّا أَنَّ أَفْضَلَ ذَلِكَ عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ.

۲ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ جَمِيعاً عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ:

لا يَكُونُ إِحْرَامٌ إِلَّا فِي دُبُرِ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ أَحْرَمْتَ فِي دُبُرِهَا بَعْدَ التَّسْلِيمِ، وَ إِنْ كَانَتْ نَافِلَةً صَلَّيْتَ رَكْعَتَيْنِ وَ أَحْرَمْتَ فِي دُبُرِهِمَا، فَإِذَا انْفَتَلْتَ مِنْ صَلَاتِكَ فَاحْمَدِ اللَّهَ وَ أَثْنِ عَلَيْهِ وَ صَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله وَ قُلِ:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَنِي مِمَّنِ اسْتَجَابَ لَكَ وَ آمَنَ بِوَعْدِكَ وَ اتَّبَعَ أَمْرَكَ فَإِنِّي عَبْدُكَ وَ فِي قَبْضَتِكَ لا أُوقَى إِلَّا مَا وَقَيْتَ وَ لا آخُذُ إِلَّا مَا أَعْطَيْتَ وَ قَدْ ذَكَرْتَ الْحَجَّ، فَأَسْأَلُكَ أَنْ تَعْزِمَ لِي عَلَيْهِ عَلَى كِتَابِكَ وَ سُنَّةِ نَبِيِّكَ وَ تُقَوِّيَنِي عَلَى مَا ضَعُفْتُ عَنْهُ وَ تَسَلَّمَ مِنِّي مَنَاسِكِي فِي يُسْرٍ مِنْكَ وَ عَافِيَةٍ، وَ اجْعَلْنِي مِنْ وَفْدِكَ الَّذِينَ رَضِيتَ وَ ارْتَضَيْتَ وَ سَمَّيْتَ وَ كَتَبْتَ اللَّهُمَّ فَتَمِّمْ لِي حَجِّي وَ عُمْرَتِي.

ایرادی ندارد که شب هنگام محرم شوی و یا روز هنگام مگر این‌که بهتر است به هنگام زوال ظهر باشد.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

هیچ احرامی جز در پی نماز واجب که پس از سلام آن محرم شوی تحقّق نمی‌یابد، پس اگر نماز مستحبی باشد دو رکعت نماز می‌خوانی در پی آن محرم می‌شوی. چون نماز را به جا آوردی، پس خدا را ستایش کن و ثنایش بگوی و بر پیامبر صلى الله عليه وآله درود بفرست و بگو:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَنِي مِمَّنِ اسْتَجَابَ لَكَ وَ آمَنَ بِوَعْدِكَ وَ اتَّبَعَ أَمْرَكَ فَإِنِّي عَبْدُكَ وَ فِي قَبْضَتِكَ لا أُوقَى إِلَّا مَا وَقَيْتَ وَ لا آخُذُ إِلَّا مَا أَعْطَيْتَ وَ قَدْ ذَكَرْتَ الْحَجَّ، فَأَسْأَلُكَ أَنْ تَعْزِمَ لِي عَلَيْهِ عَلَى كِتَابِكَ وَ سُنَّةِ نَبِيِّكَ وَ تُقَوِّيَنِي عَلَى مَا ضَعُفْتُ عَنْهُ وَ تَسَلَّمَ مِنِّي مَنَاسِكِي فِي يُسْرٍ مِنْكَ وَ عَافِيَةٍ، وَ اجْعَلْنِي مِنْ وَفْدِكَ الَّذِينَ رَضِيتَ وَ ارْتَضَيْتَ وَ سَمَّيْتَ وَ كَتَبْتَ اللَّهُمَّ فَتَمِّمْ لِي حَجِّي وَ عُمْرَتِي».

اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ التَّمَتُّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ عَلَى كِتَابِكَ وَ سُنَّةِ نَبِيِّكَ۹ فَإِنْ عَرَضَ لِي شَيْءٌ يَحْبِسُنِي فَحُلَّنِي حَيْثُ حَبَسْتَنِي لِقَدَرِكَ الَّذِي قَدَّرْتَ عَلَيَّ.

اللَّهُمَّ إِنْ لَمْ تَكُنْ حَجَّةً فَعُمْرَةً أَحْرَمَ لَكَ شَعْرِي وَ بَشَرِي وَ لَحْمِي وَ دَمِي وَ عِظَامِي وَ مُخِّي وَ عَصَبِي مِنَ النِّسَاءِ وَ الثِّيَابِ وَ الطِّيبِ أَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَكَ وَ الدَّارَ الْآخِرَةَ.

قَالَ: وَ يُجْزِئُكَ أَنْ تَقُولَ هَذَا مَرَّةً وَاحِدَةً حِينَ تُحْرِمُ، ثُمَّ قُمْ فَامْشِ هُنَيْئَةً فَإِذَا اسْتَوَتْ بِكَ الْأَرْضُ مَاشِياً كُنْتَ أَوْ رَاكِباً فَلَبِّ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَتَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَكَيْفَ أَقُولُ.

قَالَ: تَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَتَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ عَلَى كِتَابِكَ وَ سُنَّةِ نَبِيِّكَ صلى الله عليه و آله» وَ إِنْ شِئْتَ أَضْمَرْتَ الَّذِي تُرِيدُ.

اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ التَّمَتُّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ عَلَى كِتَابِكَ وَ سُنَّةِ نَبِيِّكَ۹ فَإِنْ عَرَضَ لِي شَيْءٌ يَحْبِسُنِي فَحُلَّنِي حَيْثُ حَبَسْتَنِي لِقَدَرِكَ الَّذِي قَدَّرْتَ عَلَيَّ.

اللَّهُمَّ إِنْ لَمْ تَكُنْ حَجَّةً فَعُمْرَةً أَحْرَمَ لَكَ شَعْرِي وَ بَشَرِي وَ لَحْمِي وَ دَمِي وَ عِظَامِي وَ مُخِّي وَ عَصَبِي مِنَ النِّسَاءِ وَ الثِّيَابِ وَ الطِّيبِ أَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَكَ وَ الدَّارَ الْآخِرَةَ».

حضرتش افزود: هنگامی که محرم می‌شوی یک مرتبه این دعا را بگویی، بس است. و آن گاه برخیز چند لحظه گام بردار، چون وارد جادّه مکّه شدی ـ چه پیاده و چه سواره ـ لبیک را آغاز کن.

۳ ـ حمّاد بن عثمان گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: من می‌خواهم حج و عمره انجام دهم پس چگونه نیّت کنم و چه بگویم؟

فرمود: می‌گویی: «خدایا! من به پیروی از کتاب تو و سنّت پیامبر تو قصد تمتّع به عمره به سوی حج را دارم» و اگر بخواهی خواسته خود را در دل می‌گذرانی.

۴ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ أَ لَيْلاً أَحْرَمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَمْ نَهَاراً؟

فَقَالَ: نَهَاراً.

قُلْتُ: أَيَّ سَاعَةٍ؟

قَالَ: صَلَاةَ الظُّهْرِ.

فَسَأَلْتُهُ مَتَى تَرَى أَنْ نُحْرِمَ؟

فَقَالَ: سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ، إِنَّمَا أَحْرَمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله صَلَاةَ الظُّهْرِ، لِأَنَّ الْمَاءَ كَانَ قَلِيلاً كَأَنْ يَكُونَ فِي رُءُوسِ الْجِبَالِ فَيُهَجِّرُ الرَّجُلُ إِلَى مِثْلِ ذَلِكَ مِنَ الْغَدِ، وَ لا يَكَادُ يَقْدِرُونَ عَلَى الْمَاءِ وَ إِنَّمَا أُحْدِثَتْ هَذِهِ الْمِيَاهُ حَدِيثاً.

۵ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

---

۴ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: آیا رسول خدا صلى الله عليه وآله شبانه محرم شد یا به هنگام روز؟

فرمود: به هنگام روز

گفتم در چه ساعتی؟

فرمود: وقت نماز ظهر.

پرسیدم: به نظر شما، ما کی مُحرم شویم؟

فرمود: برای شما مساوی است، رسول خدا صلى الله عليه وآله از آن جهت به هنگام نماز ظهر محرم گشت که آب کم بود، چنانکه در قلّه کوه‌ها جای داشت و از این رو کسی که امروز به طلب آب می‌رفت روز بعد در همین وقت باز می‌گشت و به همین جهت دست یابی ایشان به آب بسیار دشوار بود، و این آب‌ها که اکنون وجود دارد تازه پدید آمده است.

۵ ـ اسحاق بن عمّار گوید:

قُلْتُ لِأَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه‌السلام: إِنَّ أَصْحَابَنَا يَخْتَلِفُونَ فِي وَجْهَيْنِ مِنَ الْحَجِّ يَقُولُ بَعْضٌ: أَحْرِمْ بِالْحَجِّ مُفْرِداً فَإِذَا طُفْتَ بِالْبَيْتِ وَ سَعَيْتَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ فَأَحِلَّ وَ اجْعَلْهَا عُمْرَةً وَ بَعْضُهُمْ يَقُولُ: أَحْرِمْ وَ انْوِ الْمُتْعَةَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ. أَيُّ هَذَيْنِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟

قَالَ: انْوِ الْمُتْعَةَ.

۶ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ حُمْرَانَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الَّذِي يَقُولُ حُلَّنِي حَيْثُ حَبَسْتَنِي.

قَالَ: هُوَ حِلٌّ حَيْثُ حَبَسَهُ. قَالَ أَوْ لَمْ يَقُلْ.

۷ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

هُوَ حِلٌّ إِذَا حُبِسَ اشْتَرَطَ أَوْ لَمْ يَشْتَرِطْ.

به امام کاظم عليه‌السلام گفتم: اصحاب ما در دو نوع از حج اختلاف نظر دارند. بعضی می‌گویند: احرام به حج مفرد ببند و زمانی که طواف کعبه نمودی وسعی ما بین صفا و مروه کردی محل شو (از احرام بیرون بیا) و آن‌را عمره قرار ده.

و بعضی از آنها می‌گویند: محرم شو و نیّت عمره تمتّع به عمره حج کن. کدام یک از این‌ها نزد شما بهتر است؟

فرمود: نیّت عمره تمتّع کن

۶ـ حمزة بن حمران گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: کسی که به هنگام احرام می‌گوید: (خداوندا!) هر جا که محبوس شدم و مانعی پیش آمد که نتوانستم به قصدم ادامه دهم، مرا از احرام بیرون آور).

فرمود: هر جا که گرفتار شد و نتوانست احرام را ادامه دهد از احرام بیرون می‌آید، چه آن کلمات را گفته باشد چه نگفته باشد.

۷ـ زراره نیز نظیر این روایت را از امام صادق عليه‌السلام نقل می‌کند.

۸ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْحَضْرَمِيِّ وَ زَيْدٍ الشَّحَّامِ وَ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ قَالُوا:

أَمَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنْ نُلَبِّيَ وَ لا نُسَمِّيَ شَيْئاً.

وَ قَالَ: أَصْحَابُ الْإِضْمَارِ أَحَبُّ إِلَيَّ.

۹ـأَحْمَدُ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ سَيْفٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام قَالَ: الْإِضْمَارُ أَحَبُّ إِلَيَّ فَلَبِّ وَ لا تُسَمِّ.

۱۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَ رَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلاً أَحْرَمَ فِي دُبُرِ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ أَ كَانَ يُجْزِئُهُ ذَلِكَ؟

قَالَ: نَعَمْ.

---

۸ ـ ابوبکر حضرمی، زید شحّام و منصور بن حازم گویند:

امام صادق عليه السلام به ما امر فرمود که لبیک بگوییم و چیزی را نام نبریم و فرمود: یاران و افراد پنهان کننده (نیّت) نزد من بهتر هستند.

۹ ـ اسحاق بن عمّار نیز نظیر این روایت را از امام کاظم عليه السلام نقل کرده است.

۱۰ ـ ابو صباح کنانی گوید: به امام صادق عليه السلام عرض کردم: به نظر شما اگر کسی در پی نماز واجب محرم شود آیا کفایت می‌کند؟

فرمود: آری.

۱۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ وَ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ الْحَجَّاجِ وَ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْحَلَبِيِّ جَمِيعاً عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

إِذَا صَلَّيْتَ فِي مَسْجِدِ الشَّجَرَةِ فَقُلْ وَ أَنْتَ قَاعِدٌ فِي دُبُرِ الصَّلَاةِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مَا يَقُولُ الْمُحْرِمُ ثُمَّ قُمْ فَامْشِ حَتَّى تَبْلُغَ الْمِيلَ وَ تَسْتَوِيَ بِكَ الْبَيْدَاءُ فَإِذَا اسْتَوَتْ بِكَ فَلَبِّهْ.

۱۲ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام:

هَلْ يَجُوزُ لِلْمُتَمَتِّعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ أَنْ يُظْهِرَ التَّلْبِيَةَ فِي مَسْجِدِ الشَّجَرَةِ؟

فَقَالَ: نَعَمْ، إِنَّمَا لَبَّى النَّبِيُّ صلى‌الله‌عليه‌وآله عَلَى الْبَيْدَاءِ، لِأَنَّ النَّاسَ لَمْ يَكُونُوا يَعْرِفُونَ التَّلْبِيَةَ، فَأَحَبَّ أَنْ يُعَلِّمَهُمْ كَيْفَ التَّلْبِيَةُ.

---

۱۱ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

هرگاه در مسجد شجره نماز به جا آوردی در آن حال که در پی نماز نشسته باشی، پیش از آن‌که از جای برخیزی همان چیزی را که محرم می‌گوید بگو و آن گاه برخیز و گام بردار تا به یک میلی جایگاه برسی و در بیداء قرارگیری وقتی در سطح آن قرار گرفتی لبیّک بگو.

۱۲ ـ عبدالله بن سنان گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: آیا برای کسی که عمره حج تمتع انجام می‌دهد جایز است تلبیه را در مسجد شجره بگوید؟

فرمود: آری، همانا پیامبر صلى‌الله‌عليه‌وآله در بیداء تلبیه گفت، چون مردم تلبیه را نمی‌دانستند، پس دوست داشت که به مردم بیاموزد که چگونه تلبیه گویند.

۱۳ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: إِذَا أَحْرَمَ الرَّجُلُ فِي دُبُرِ الْمَكْتُوبَةِ أَيُلَبِّي حِينَ يَنْهَضُ بِهِ بَعِيرُهُ أَوْ جَالِساً فِي دُبُرِ الصَّلَاةِ؟

قَالَ: أَيَّ ذَلِكَ شَاءَ صَنَعَ.

قَالَ الْكُلَيْنِيُّ رحمه الله: وَ هَذَا عِنْدِي مِنَ الْأَمْرِ الْمُتَوَسَّعِ إِلَّا أَنَّ الْفَضْلَ فِيهِ أَنْ يُظْهِرَ التَّلْبِيَةَ حَيْثُ أَظْهَرَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله عَلَى طَرَفِ الْبَيْدَاءِ، وَ لا يَجُوزُ لِأَحَدٍ أَنْ يَجُوزَ مِيلَ الْبَيْدَاءِ إِلَّا وَ قَدْ أَظْهَرَ التَّلْبِيَةَ، وَ أَوَّلُ الْبَيْدَاءِ أَوَّلُ مِيلٍ يَلْقَاكَ عَنْ يَسَارِ الطَّرِيقِ.

۱۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

---

۱۳ ـ اسحاق بن عمّار گوید: به امام کاظم عليه السلام عرض کردم: هنگامی که کسی در پی نماز واجب محرم می‌شود آیا باید به هنگام سوار شدن بر شتر تلبیه گوید و یا بعد از نماز واجب بگوید؟

فرمود: هر کدام را خواست انجام دهد.

کلینی رحمه الله گوید:

در هر دو مورد اجازه و رخصت داده شده است، ولی بهتر آن است که تلبیه را آن‌جا بلند گوید که پیامبر صلى الله عليه و آله بر جانب بیداء بلند فرموده است و بر کسی جایز نیست از یک میلی بیداء بگذرد مگر این‌که تلبیه را بلند کند و آغاز بیداء میل اولین بخش از سمت چپ راه است که با تو رو به رو می‌شود.

۱۴ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

صَلِّ الْمَكْتُوبَةَ ثُمَّ أَحْرِمْ بِالْحَجِّ أَوْ بِالْمُتْعَةِ وَ اخْرُجْ بِغَيْرِ تَلْبِيَةٍ حَتَّى تَصْعَدَ إِلَى أَوَّلِ الْبَيْدَاءِ إِلَى أَوَّلِ مِيلٍ عَنْ يَسَارِكَ، فَإِذَا اسْتَوَتْ بِكَ الْأَرْضُ رَاكِباً كُنْتَ أَوْ مَاشِياً فَلَبِّ فَلَا يَضُرُّكَ لَيْلاً أَحْرَمْتَ أَوْ نَهَاراً وَ مَسْجِدُ ذِي الْحُلَيْفَةِ الَّذِي كَانَ خَارِجاً عَنِ السَّقَائِفِ عَنْ صَحْنِ الْمَسْجِدِ، ثُمَّ الْيَوْمَ لَيْسَ شَيْءٌ مِنَ السَّقَائِفِ مِنْهُ.

۱۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُعْتَمِرُ عُمْرَةً مُفْرَدَةً يَشْتَرِطُ عَلَى رَبِّهِ أَنْ يُحِلَّهُ حَيْثُ حَبَسَهُ، وَ مُفْرِدُ الْحَجِّ يَشْتَرِطُ عَلَى رَبِّهِ إِنْ لَمْ يَكُنْ حَجَّةً فَعُمْرَةً.

۱۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِي الْمَغْرَاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ إِذَا قَرَّبَتِ الْقُرْبَانَ تَخْرُجُ نَارٌ تَأْكُلُ قُرْبَانَ مَنْ قُبِلَ مِنْهُ، وَ إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ الْإِحْرَامَ مَكَانَ الْقُرْبَانِ.

در مسجد شجره نماز فریضه را خوانده سپس احرام به حج یا تمتّع به عمره را ببند و بدون تلبیه از مسجد بیرون رو تا از نخستین بخش بیداء بالا روی، ـ تا اول یک میلی دست چپ خود ـ چون بر زمین مسطح رسیدی، خواه سواره خواه پیاده لبیّک را بلند بگو. پس به تو ضرر نمی‌رساند که شب هنگام محرم شدی و یا روز. و مسجد ذی الحلیفه همان جایی که بیرون از سقف‌های مسجد بوده است و امروزه چیزی از آن سقف‌ها وجود ندارد.

۱۵ ـ فضیل بن یسار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

کسی که عمره مفرده انجام می‌دهد با پروردگار خویش شرط می‌کند که او را از قید احرام بگشاید در جایی که او را باز دارد و افراد کننده حج شرط می‌کند با پروردگار خویش که اگر (به سبب مانعی) حجّی صورت نگیرد، پس عمره محسوب شود.

۱۶ ـ ابی مغراء گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

همواره در بنی اسرائیل این‌گونه مرسوم بود که زمانی که قربانی خود را (به درگاه الهی) نزدیک می‌کردند آتشی بیرون می‌آمد و قربانی پذیرفته شده را می‌سوزانید. به راستی که خداوند متعال احرام را به جای قربان قرار داده است.

(۸۱)
بَابُ التَّلْبِيَةِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ: سَأَلْتُهُ لِمَ جُعِلَتِ التَّلْبِيَةُ؟

فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَوْحَى إِلَى إِبْرَاهِيمَ عليه السلام أَنْ أَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالاً وَ عَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ. فَنَادَى فَأُجِيبَ مِنْ كُلِّ وَجْهٍ يُلَبُّونَ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام: أَنَّ عَلِيّاً عليه السلام قَالَ:

تَلْبِيَةُ الْأَخْرَسِ وَ تَشَهُّدُهُ وَ قِرَاءَتُهُ الْقُرْآنَ فِي الصَّلَاةِ تَحْرِيكُ لِسَانِهِ وَ إِشَارَتُهُ بِإِصْبَعِهِ.

بخش هشتادو یکم
لبیک گفتن

۱ ـ حلبی گوید: از امام عليه السلام پرسیدم: برای چه باید لبیک گفت؟

فرمود: که خداوند عزّوجلّ به ابراهیم عليه السلام وحی فرمود که در بین مردم اعلان کن که به صورت پیاده، سواره از هر راه دور به حج بیایند.

وقتی حضرت ابراهیم عليه السلام ندا داد از هر جانبی با لبیک گفتن جواب داده شد.

۲ ـ سکونی گوید: امام صادق عليه السلام از پدر بزرگوارش عليه السلام نقل می‌نماید که حضرتش فرمود: همانا امیرمؤمنان حضرت علی عليه السلام فرمود:

لبیک گفتن لال، تشهّد او و قرآن خواندنش در نماز تکان دادن زبانش و اشارهٔ او به انگشتانش می‌باشد.

۳ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ جَمِيعاً عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: التَّلْبِيَةُ : «**لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَ النِّعْمَةَ لَكَ وَ الْمُلْكَ، لا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، ذَا الْمَعَارِجِ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ دَاعِياً إِلَى دَارِ السَّلَامِ، لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ غَفَّارَ الذُّنُوبِ، لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ أَهْلَ التَّلْبِيَةِ، لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ ذَا الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ، لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ مَرْهُوباً وَ مَرْغُوباً إِلَيْكَ، لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ تُبْدِئُ وَ الْمَعَادُ إِلَيْكَ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ كَشَّافَ الْكُرَبِ الْعِظَامِ، لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ عَبْدُكَ وَ ابْنُ عَبْدَيْكَ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ يَا كَرِيمُ لَبَّيْكَ**».

تَقُولُ ذَلِكَ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ أَوْ نَافِلَةٍ وَ حِينَ يَنْهَضُ بِكَ بَعِيرُكَ وَ إِذَا عَلَوْتَ شَرَفاً أَوْ هَبَطْتَ وَادِياً أَوْ لَقِيتَ رَاكِباً أَوِ اسْتَيْقَظْتَ مِنْ مَنَامِكَ وَ بِالْأَسْحَارِ وَ أَكْثِرْ مَا اسْتَطَعْتَ مِنْهَا وَ اجْهَرْ بِهَا، وَ إِنْ تَرَكْتَ بَعْضَ التَّلْبِيَةِ فَلَا يَضُرُّكَ غَيْرَ أَنَّ تَمَامَهَا أَفْضَلُ.

۳ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود: لبيک گفتن چنين است:

«**لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَ النِّعْمَةَ لَكَ وَ الْمُلْكَ، لا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، ذَا الْمَعَارِجِ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ دَاعِياً إِلَى دَارِ السَّلَامِ، لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ غَفَّارَ الذُّنُوبِ، لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ أَهْلَ التَّلْبِيَةِ، لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ ذَا الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ، لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ مَرْهُوباً وَ مَرْغُوباً إِلَيْكَ، لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ تُبْدِئُ وَ الْمَعَادُ إِلَيْكَ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ كَشَّافَ الْكُرَبِ الْعِظَامِ، لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ عَبْدُكَ وَ ابْنُ عَبْدَيْكَ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ يَا كَرِيمُ لَبَّيْكَ**».

اين تلبيه را در پی هر نماز واجب يا نافله می‌گويی و زمانی که شترت تو را از بالای بلندی می‌برد يا از درّه‌ای پايين آمدی يا با سواره‌ای ملاقات کردی يا از خواب بيدار شدی و سحرگاهان بخوان، هر چه می‌توانی آن‌را با آواز بلند بخوان و اگر قسمتی از تلبيه را ترک کردی ضرری ندارد مگر اين‌که گفتن تمامی آن بهتر است .

وَ اعْلَمْ أَنَّهُ لا بُدَّ مِنَ التَّلْبِيَاتِ الْأَرْبَعِ فِي أَوَّلِ الْكَلَامِ وَ هِيَ الْفَرِيضَةُ وَ هِيَ التَّوْحِيدُ وَ بِهَا لَبَّى الْمُرْسَلُونَ وَ أَكْثِرْ «مِنْ ذِي الْمَعَارِجِ»، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كَانَ يُكْثِرُ مِنْهَا وَ أَوَّلُ مَنْ لَبَّى إِبْرَاهِيمُ علیه السلام.

قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَدْعُوكُمْ إِلَى أَنْ تَحُجُّوا بَيْتَهُ فَأَجَابُوهُ بِالتَّلْبِيَةِ فَلَمْ يَبْقَ أَحَدٌ أُخِذَ مِيثَاقُهُ بِالْمُوَافَاةِ فِي ظَهْرِ رَجُلٍ وَ لا بَطْنِ امْرَأَةٍ إِلَّا أَجَابَ بِالتَّلْبِيَةِ.

۴ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ عَنْ أَسَدِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَمَّنْ رَأَى أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هُوَ مُحْرِمٌ قَدْ كَشَفَ عَنْ ظَهْرِهِ حَتَّى أَبْدَاهُ لِلشَّمْسِ هُوَ يَقُولُ: لَبَّيْكَ فِي الْمُذْنِبِينَ لَبَّيْكَ.

۵ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ رَفَعَهُ قَالَ:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا أَحْرَمَ أَتَاهُ جَبْرَئِيلُ علیه السلام فَقَالَ لَهُ: مُرْ أَصْحَابَكَ بِالْعَجِّ وَ الثَّجِّ وَ الْعَجُّ رَفْعُ الصَّوْتِ بِالتَّلْبِيَةِ وَ الثَّجُّ نَحْرُ الْبُدْنِ.

و بدان که از گفتن لبیک‌های چهارگانه‌ای که در اول کلام آمده است و همان واجب است و آن توحید است و پیامبران مرسل بر آن تلبیه گفته‌اند و فراز «ذی المعارج» را بیشتر بگو، زیرا رسول خدا صلی الله علیه و آله آن‌را بیشتر می‌گفت و نخستین کسی که لبیک گفت ابراهیم علیه السلام بود.

حضرتش فرمود: به راستی که خداوند عز و جل شما را به حج فرا می‌خواند که خانه، او را قصد نمایید پس او را با تلبیه اجابت نمایید، هیچ کسی در وفا به پیمان باقی نمی‌ماند؛ در صلب پدر و شکم مادر مگر این‌که به لبیک پاسخ می‌دهد.

۴ـ محمّد بن فضیل گوید: کسی امام صادق علیه السلام را در حال احرام دید که حضرتش پشت خود را برای آفتاب باز نموده و می‌فرمود:

لبیک، من در کنار گناهکارانم.

۵ـ حریز در روایت مرفوعه‌ای گوید:

هنگامی که رسول خدا صلی الله علیه و آله محرم شد، جبرئیل نزد او آمد و عرض کرد: اصحاب خود را به عجّ و ثجّ مأمور کن. پس عجّ همان بانگ برآوردن به لبیک و ثجّ قربانی کردن شتران است.

وَ قَالَ: قَالَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: مَا بَلَغْنَا الرَّوْحَاءَ حَتَّى بَحَّتْ أَصْوَاتُنَا.

۶ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
لا بَأْسَ بِأَنْ تُلَبِّيَ وَ أَنْتَ عَلَى غَيْرِ طُهْرٍ وَ عَلَى كُلِّ حَالٍ.

۷ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمُكَارِي عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
لَيْسَ عَلَى النِّسَاءِ جَهْرٌ بِالتَّلْبِيَةِ.

۸ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ رِجَالٍ شَتَّى عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله:
مَنْ لَبَّى فِي إِحْرَامِهِ سَبْعِينَ مَرَّةً إِيمَاناً وَ احْتِسَاباً أَشْهَدَ اللَّهُ لَهُ أَلْفَ أَلْفِ مَلَكٍ بِبَرَاءَةٍ مِنَ النَّارِ، وَ بَرَاءَةٍ مِنَ النِّفَاقِ.

و گوید: جابر بن عبدالله گوید: هنوز به منطقه روحاء نرسیده بودیم که صدایمان گرفت.

۶ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:
ایرادی ندارد که بدون طهارت و بر هر حال که باشی لبیک بگویی.

۷ ـ ابو بصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:
بلندگفتن تلبیه بر زنان جایز نیست.

۸ ـ ابن فضّال از راویان مختلفی نقل می‌کند که گویند: امام صادق عليه السلام فرمود: رسول خدا صلى الله عليه و آله فرمود:
کسی که در احرام خود از روی ایمان و پاداش بسیار، هفتاد مرتبه لبیک گوید، خداوند یک میلیون فرشته را برای دوری او از آتش و نفاق گواه گیرد.

(۸۲)

بَابُ مَا يَنْبَغِي تَرْكُهُ لِلْمُحْرِمِ مِنَ الْجِدَالِ وَ غَيْرِهِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلا رَفَثَ وَ لا فُسُوقَ وَ لا جِدَالَ فِي الْحَجِّ﴾.

فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ اشْتَرَطَ عَلَى النَّاسِ شَرْطاً وَ شَرَطَ لَهُمْ شَرْطاً.

قُلْتُ: فَمَا الَّذِي اشْتَرَطَ عَلَيْهِمْ، وَ مَا الَّذِي اشْتَرَطَ لَهُمْ؟

فَقَالَ: أَمَّا الَّذِي اشْتَرَطَ عَلَيْهِمْ، فَإِنَّهُ قَالَ: ﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلا رَفَثَ وَ لا فُسُوقَ وَ لا جِدَالَ فِي الْحَجِّ﴾ وَ أَمَّا مَا شَرَطَ لَهُمْ، فَإِنَّهُ قَالَ: ﴿فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلا إِثْمَ عَلَيْهِ وَ مَنْ تَأَخَّرَ فَلا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَىٰ﴾.

قَالَ: يَرْجِعُ لا ذَنْبَ لَهُ.

بخش هشتاد و دوم
خودداری محرم از جدال و موارد مشابه

۱ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام دربارهٔ گفتار خداوند عزّوجلّ که می‌فرماید: «حج در ماههای معیّنی انجام شود پس کسی که در این ماه حج واجب انجام می‌دهد نباید با زنان نزدیکی کند و نه کار زشت و نه جنگ و جدال نماید». فرمود:

خداوند عزّوجلّ شرطی را بر مردم و شرطی را برای آنان مقرر داشته است.

عرض کردم: شرطی که بر آنان مقرر داشته کدام است، و شرطی که برای آنها مقرر داشته است چیست؟

فرمود: امّا شرطی که بر آنان مقرر داشته همان است که فرموده: «حج در ماههای معلومی انجام می‌گیرد پس کسی که در این ماهها حج را بر خود واجب کند باید از مباشرت با زنان و فحش و سخنان زشت و دروغ و مجادله در حج خودداری کند».

و امّا شرطی که برای ایشان مقرر داشته همان است که فرموده:

«پس کسی که مناسک خود را شتابان در ظرف این دو روز انجام دهد، گناهی بر او نیست و هم چنین کسی که (ماندن در منا را ادامه دهد)و مناسک را به تأخیر اندازد، گناهی بر او نیست و این احکام برای کسی است که تقوا پیشه کند.

امام عليه السلام فرمود: چنین حاجی به شهر خود باز می‌گردد در حالی که هیچ گناهی ندارد.

قَالَ: قُلْتُ: أَرَأَيْتَ مَنِ ابْتُلِيَ بِالْفُسُوقِ مَا عَلَيْهِ.
قَالَ: لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ حَدّاً يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَ يُلَبِّي.
قُلْتُ: فَمَنِ ابْتُلِيَ بِالْجِدَالِ مَا عَلَيْهِ.
قَالَ: إِذَا جَادَلَ فَوْقَ مَرَّتَيْنِ فَعَلَى الْمُصِيبِ دَمٌ يُهَرِيقُهُ وَ عَلَى الْمُخْطِئِ بَقَرَةٌ.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿وَ أَتِمُّوا الْحَجَّ وَ الْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾.
قَالَ: إِتْمَامُهَا أَنْ لا رَفَثَ وَ لا فُسُوقَ وَ لا جِدَالَ فِي الْحَجِّ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ جَمِيعاً عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

راوی گوید: عرض کردم: به نظر شما کسی که گرفتار فسق شود چه بر گردن اوست؟
فرمود: خدا بر او حدّی قرار نداده است. او باید استغفار کند و لبیک گوید.
عرض کردم: اگر کسی به جدال گرفتار شود حکمش چیست؟
فرمود: در صورتی که از دوبار زیادتر مجادله کند، اگر مجادله‌اش درست بوده باید یک (گوسفند) قربانی کند و اگر به خطاء بوده یک گاو قربانی نماید.

۲ ـ عبدالله بن سنان گوید: امام عليه السلام در مورد آیه شریفه «و حج و عمره را برای خدا کامل کنید» فرمود: کامل بودن آنها این است که در حج نزدیکی با زن، فسوق و جدال نباشد.

۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

إِذَا أَحْرَمْتَ فَعَلَيْكَ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَ ذِكْرِ اللَّهِ كَثِيراً وَ قِلَّةِ الْكَلَامِ إِلَّا بِخَيْرٍ، فَإِنَّ مِنْ تَمَامِ الْحَجِّ وَ الْعُمْرَةِ أَنْ يَحْفَظَ الْمَرْءُ لِسَانَهُ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ، كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ: ﴿فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلا رَفَثَ وَ لا فُسُوقَ وَ لا جِدالَ فِي الْحَجِّ﴾ وَ الرَّفَثُ: الْجِمَاعُ وَ الْفُسُوقُ الْكَذِبُ وَ السِّبَابُ وَ الْجِدَالُ قَوْلُ الرَّجُلِ: «لا وَ اللَّهِ وَ بَلَى وَ اللَّهِ».

وَ اعْلَمْ أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا حَلَفَ بِثَلَاثِ أَيْمَانٍ وِلاءً فِي مَقَامٍ وَاحِدٍ وَ هُوَ مُحْرِمٌ فَقَدْ جَادَلَ، فَعَلَيْهِ دَمٌ يُهَرِيقُهُ وَ يَتَصَدَّقُ بِهِ، وَ إِذَا حَلَفَ يَمِيناً وَاحِدَةً كَاذِبَةً فَقَدْ جَادَلَ وَ عَلَيْهِ دَمٌ يُهَرِيقُهُ وَ يَتَصَدَّقُ بِهِ.

وَ قَالَ: اتَّقِ الْمُفَاخَرَةَ وَ عَلَيْكَ بِوَرَعٍ يَحْجُزُكَ عَنْ مَعَاصِي اللَّهِ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ: ﴿ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَ لْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾.

هنگامی که احرام بستی بر تو باد به تقوای خدا و زیاد یاد خدا کردن و کم سخن گفتن مگر به نیکی، زیرا از کامل بودن حج و عمره این است که انسان زبانش را باز دارد مگر از نیکی چنانکه خداوندﷻ فرمود، زیرا خداوندﷻ می‌فرماید: «هر که در آن ماهها حج را لازم کرد پس رفث، فسوق و جدال در حج نیست» رفث همان نزدیکی با زنان، فسوق، دروغ و فحش است و جدال گفتار «نه والله» و «آری والله» است و بدان که هنگامی که شخص سه بار در حال احرام در یک مکان سوگند یاد کند پس جدال نموده است و بایستی قربانی کند و آن‌را صدقه دهد و زمانی که یک سوگند دروغ بخورد پس جدال نموده است بر اوست یک قربانی نماید و آن‌را صدقه دهد.

و فرمود: از فخر فروشی بهر اسید، و بر تو باد تقوا و پرهیزکاری که تو را از عصیان به خدا دور نماید، زیرا خداوند متعال می‌فرماید: «سپس باید آلودگی‌هایشان را بزدایند و نذرهایشان را به جا آورند و به خانه خدا طواف کنند.»

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مِنَ التَّفَثِ أَنْ تَتَكَلَّمَ فِي إِحْرَامِكَ بِكَلَامٍ قَبِيحٍ، فَإِذَا دَخَلْتَ مَكَّةَ وَ طُفْتَ بِالْبَيْتِ وَ تَكَلَّمْتَ بِكَلَامٍ طَيِّبٍ، فَكَانَ ذَلِكَ كَفَّارَةً.

قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَقُولُ: لَا لَعَمْرِي وَ بَلَى لَعَمْرِي.

قَالَ: لَيْسَ هَذَا مِنَ الْجِدَالِ، إِنَّمَا الْجِدَالُ «لَا وَ اللَّهِ وَ بَلَى وَ اللَّهِ».

۴ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

إِذَا حَلَفَ ثَلَاثَ أَيْمَانٍ مُتَتَابِعَاتٍ صَادِقاً فَقَدْ جَادَلَ وَ عَلَيْهِ دَمٌ، وَ إِذَا حَلَفَ بِيَمِينٍ وَاحِدَةٍ كَاذِباً فَقَدْ جَادَلَ وَ عَلَيْهِ دَمٌ.

۵ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يُرِيدُ أَنْ يَعْمَلَ الْعَمَلَ فَيَقُولُ لَهُ: صَاحِبُهُ وَ اللَّهِ لَا تَعْمَلْهُ فَيَقُولُ: وَ اللَّهِ لَأَعْمَلَنَّهُ فَيُخَالِفُهُ مِرَاراً أَيَلْزَمُهُ مَا يَلْزَمُ صَاحِبَ الْجِدَالِ؟

امام صادق عليه السلام فرمود: از آلودگی این است که در حال احرام سخن زشتی بگویی، پس زمانی که وارد مکّه شدی و کعبه را طواف نمودی و سخن نیکویی گفتی، پس همین کفّاره (گناهان) می‌شود.

راوی گوید: از حضرتش پرسیدم: کسی که می‌گوید: «نه به جانم آری و «به جانم» چه؟

فرمود: این گونه گفتار از جدال نیست، بلکه جدال‌گفتن «نه به خدا» و «آری به خدا» است.

۴ ـ ابو بصیر گوید: امام (باقر یا امام صادق عليهما السلام) می‌فرماید:

هر گاه انسان سه مرتبه پشت سر هم سوگند راست یاد کند در واقع مجادله کرده است و یک قربانی به عهدهٔ اوست. و هر گاه یک مرتبه به دروغ سوگند یاد کند در واقع مجادله کرده است و یک قربانی به عهدهٔ اوست.

۵ ـ ابوبصیر گوید: از حضرتش پرسیدم: مُحرمی که می‌خواهد خدمتی به برادر دینی خود کند رفیقش به او می‌گوید: به خدا سوگند! آن‌را انجام نده. او می‌گوید: به خدا سوگند! حتماً آن‌را انجام می‌دهم و بارها با او مخالفت می‌کند، آیا کفاره‌ای بر گردن او لازم می‌آید مانند آن‌چه به گردن جدال کننده لازم می‌آید؟

قَالَ: لا، إِنَّمَا أَرَادَ بِهَذَا إِكْرَامَ أَخِيهِ، إِنَّمَا ذَلِكَ مَا كَانَ لِلَّهِ فِيهِ مَعْصِيَةٌ.

۶ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ أَبِي الْمَغْرَاءِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: فِي الْجِدَالِ شَاةٌ وَ فِي السِّبَابِ وَ الْفُسُوقِ بَقَرَةٌ وَ الرَّفَثِ فَسَادُ الْحَجِّ.

(۸۳)

بَابُ مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ وَ مَا يُكْرَهُ لَهُ لِبَاسُهُ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ بَعْضِهِمْ عليهم السلام قَالَ:

أَحْرَمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي ثَوْبَيْ كُرْسُفٍ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

فرمود: نه، زیرا که می‌خواهد برادرش را گرامی بدارد، بلکه آن در موردی است که به خدا معصیت شود.

۶ ـ سلیمان بن خالد گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

در جدال، یک گوسفند قربانی می‌شود، در فحش و فسوق یک گاو است و نزدیکی با زنان موجب بطلان حج است.

بخش هشتادو سوم

لباس محرم و آن چه پوشیدنش بر او مکروه است

۱ ـ یکی از راویان گوید: یکی از ائمّه عليهم السلام می‌فرماید:

رسول خدا صلى الله عليه وآله با دو لباس پنبه‌ای احرام بست.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

كَانَ ثَوْبَا رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الَّذِي أَحْرَمَ فِيهِمَا يَمَانِيَّيْنِ عِبْرِيٌّ وَ ظَفَارِ وَ فِيهِمَا كُفِّنَ.

۳ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
كُلُّ ثَوْبٍ يُصَلَّى فِيهِ فَلَا بَأْسَ أَنْ يُحْرَمَ فِيهِ.

۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:
سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْخَمِيصَةِ سَدَاهَا إِبْرِيسَمٌ وَ لَحْمَتُهَا مِنْ غَزْلٍ.
قَالَ: لا بَأْسَ بِأَنْ يُحْرَمَ فِيهَا، إِنَّمَا يُكْرَهُ الْخَالِصُ مِنْهُ.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ شُعَيْبٍ أَبِي صَالِحٍ عَنْ خَالِدٍ أَبِي الْعَلَاءِ الْخَفَّافِ قَالَ:
رَأَيْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام وَ عَلَيْهِ بُرْدٌ أَخْضَرُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

آن دو لباسی که رسول خدا ﷺ در آن دو محرم شد از پارچه‌های عبری وظفار یمنی بود و حضرتش در همان دو کفن شد.

۳ ـ حریز گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:
هر جامه‌ای که در آن نماز گذارده شود پس ایرادی نیست که در آن احرام بسته شود

۴ ـ ابی بصیر گوید: از امام صادق عليه السلام درباره پارچه‌ای که تار آن از ابریشم و پودش از پنبهٔ رشته شده است پرسیدند.
فرمود: ایرادی ندارد در آن لباس محرم شود و همانا خالص آن کراهت دارد.

۵ ـ خالد ابی‌العلاء خفّاف گوید: امام باقر عليه السلام را دیدم که در حال احرام، لباس برد سبزی بر تن داشت.

۶ ـ حنان بن سدیر گوید:

كُنْتُ عِنْدَهُ جَالِساً فَسُئِلَ عَنْ رَجُلٍ يُحْرِمُ فِي ثَوْبٍ فِيهِ حَرِيرٌ.

فَدَعَا بِإِزَارٍ قُرْقُبِيٍّ. فَقَالَ: أَنَا أُحْرِمُ فِي هَذَا وَ فِيهِ حَرِيرٌ.

۷ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الْمُحْرِمِ يَلْبَسُ الطَّيْلَسَانَ الْمَزْرُورَ.

فَقَالَ: نَعَمْ، وَ فِي كِتَابِ عَلِيٍّ عليه‌السلام: لَا يُلْبَسُ طَيْلَسَانٌ حَتَّى يُنْزَعَ أَزْرَارُهُ، فَحَدَّثَنِي أَبِي: إِنَّمَا كُرِهَ ذَلِكَ مَخَافَةَ أَنْ يَزُرَّهُ الْجَاهِلُ عَلَيْهِ.

۸ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام مِثْلَ ذَلِكَ وَ قَالَ:

إِنَّمَا كُرِهَ ذَلِكَ مَخَافَةَ أَنْ يَزُرَّهُ الْجَاهِلُ، فَأَمَّا الْفَقِيهُ فَلَا بَأْسَ أَنْ يَلْبَسَهُ.

در خدمت امام صادق عليه‌السلام حضور داشتم که از آن حضرت درباره مردی که در لباس حریردار محرم می‌شود پرسیدند:

پس امام عليه‌السلام دستور داد تا پیراهن قرقبی بیاورند آن گاه فرمود: من در این لباس محرم می‌شوم در صورتی که حریر دارد.

۷ـ یعقوب بن شعیب گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: محرمی که لباس بارانی دگمه‌دار می‌پوشد چگونه است؟

فرمود: آری، در کتاب حضرت علی عليه‌السلام آمده است: محرم نباید بارانی بپوشد مگر آن‌که دگمه‌های آن را بکَند.

و پدر بزرگوارم عليه‌السلام به من خبر داد: همانا از این جهت مکروه است که بیم آن می‌رود شخص ناآگاه دگمه‌های آن را ببندد.

۸ـ حلبی نظیر این روایت را نقل می‌کند و در پایان آن می‌افزاید:

فرمود: امّا برای شخص فقیه و آگاه از مسایل ایرادی ندارد که چنین لباسی بپوشد.

۹ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا تَلْبَسْ ثَوْباً لَهُ أَزْرَارٌ وَ أَنْتَ مُحْرِمٌ إِلَّا أَنْ تَنْكُسَهُ وَ لا ثَوْباً تَدَرَّعُهُ وَ لا سَرَاوِيلَ إِلَّا أَنْ لا يَكُونَ لَكَ إِزَارٌ وَ لا خُفَّيْنِ إِلَّا أَنْ لا يَكُونَ لَكَ نَعْلَانِ.

قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يُقَارِنُ بَيْنَ ثِيَابِهِ الَّتِي أَحْرَمَ فِيهَا وَ غَيْرِهَا.

قَالَ: لا بَأْسَ بِذَلِكَ إِذَا كَانَتْ طَاهِرَةً.

۱۰ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُحْرِمِ يَتَرَدَّى بِالثَّوْبَيْنِ.

قَالَ: نَعَمْ وَ الثَّلَاثَةِ إِنْ شَاءَ يَتَّقِي بِهَا الْبَرْدَ وَ الْحَرَّ.

۱۱ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

لا بَأْسَ بِأَنْ يُغَيِّرَ الْمُحْرِمُ ثِيَابَهُ، وَ لَكِنْ إِذَا دَخَلَ مَكَّةَ لَبِسَ ثَوْبَيْ إِحْرَامِهِ اللَّذَيْنِ أَحْرَمَ فِيهِمَا وَ كُرِهَ أَنْ يَبِيعَهُمَا.

---

۹ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه محرم باشی لباس دگمه‌دار مپوش، مگر آن‌که آن‌را وارونه سازی، هم چنین لباسی را که دست‌هایت را در آستین‌هایش کنی و نیز شلواری را به تن مکن مگر آن‌که لنگی برای پوشش پایین تنه نداشته باشی و نیز کفشی را نپوش مگر آن‌که نعلین نداشته باشی.

راوی گوید: از امام عليه السلام در مورد محرمی که لباس‌های احرام را با لباس‌های دیگری نزدیک می‌کند و می‌پوشد پرسیدم.

فرمود: ایرادی ندارد اگر پاک باشد.

۱۰ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد محرمی که دو لباس می‌پوشد، پرسیدم.

فرمود: آری، و سه لباس هم ـ اگر بخواهد از سرما و گرما خود را نگاه دارد ـ می‌تواند بپوشد.

۱۱ ـ معاویه گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

ایرادی ندارد که محرم لباس‌هایش را تغییر دهد، ولی وقتی وارد مکّه شد باید آن دو لباسی را که در آنها محرم شده است بپوشد و فروختن آنها مکروه است.

۱۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الْمُحْرِمِ يَلْبَسُ الْخَزَّ.

قَالَ: لا بَأْسَ.

۱۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِذٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُخْتَارٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يُحْرِمُ الرَّجُلُ فِي الثَّوْبِ الْأَسْوَدِ.

قَالَ: لا يُحْرِمُ فِي الثَّوْبِ الْأَسْوَدِ وَ لا يُكَفَّنُ بِهِ الْمَيِّتُ.

۱۴ ـ أَحْمَدُ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يُحْرِمُ فِي ثَوْبٍ وَسِخٍ.

---

۱۲ ـ عبدالرحمان بن حجّاج گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد محرمی که لباس خزّ می‌پوشد پرسیدم.

فرمود: ایرادی ندارد.

۱۳ ـ حسین بن مختار گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: آیا جایز است مرد در لباس سیاه محرم شود؟

فرمود: احرام با لباس سیاه بسته نمی‌شود و مرده در آن کفن نمی‌گردد.

۱۴ ـ محمّد بن مسلم گوید: از امام (باقر یا صادق عليهما السلام) پرسیدم: کسی که در لباس چرکین محرم می‌شود، (آیا این کار شایسته است؟)

قَالَ: لا وَ لا أَقُولُ إِنَّهُ حَرَامٌ، وَ لَكِنْ أُحِبُّ أَنْ يُطَهِّرَهُ وَ طَهُورُهُ غَسْلُهُ، وَ لا يَغْسِلُ الرَّجُلُ ثَوْبَهُ الَّذِي يُحْرِمُ فِيهِ حَتَّى يَحِلَّ وَ إِنْ تَوَسَّخَ إِلَّا أَنْ يُصِيبَهُ جَنَابَةٌ، أَوْ شَيْءٌ فَيَغْسِلَهُ.

۱۵ ـ أَحْمَدُ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سُئِلَ عَنْ خَلُوقِ الْكَعْبَةِ لِلْمُحْرِمِ أَ يُغْسَلُ مِنْهُ الثَّوْبُ؟

قَالَ: لا هُوَ طَهُورٌ.

ثُمَّ قَالَ: إِنَّ بِثَوْبِي مِنْهُ لَطْخاً.

۱۶ ـ أَحْمَدُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ لَيْثٍ الْمُرَادِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الثَّوْبِ الْمُعْلَمِ هَلْ يُحْرِمُ فِيهِ الرَّجُلُ؟

قَالَ: نَعَمْ، إِنَّمَا يُكْرَهُ الْمُلْحَمُ.

۱۷ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ هِلَالٍ قَالَ:

فرمود: نه، و نمی‌گویم که آن حرام است، ولی نزد من بهتر است که آن‌را تطهیر کند و طهارتش به شستن آن است و انسان نباید لباسی را که در آن محرم می‌شود بشوید تا وقتی که از احرام بیرون آید، گر چه آن لباس چرکین گردد، مگر آن‌که منی یا چیزی به آن اصابت کند، که باید آن‌را بشوید.

۱۵ ـ ابن ابی عمیر از یکی از شیعیان نقل می‌کند که گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد عطر کعبه پرسیده شد که آیا محرم باید به خاطر آلوده شدن لباسش به آن، لباس خود را بشوید؟

فرمود: نه، آن پاک است.

آن گاه فرمود: همانا لباس من به آن آلوده است.

۱۶ ـ لیث مرادی گوید: از امام صادق عليه السلام درباره لباس نشان‌دار سؤال کردم که آیا مرد می‌تواند در آن محرم شود؟

فرمود: آری، همانا پارچه ملحم (قماشی از ابریشم) مکروه است.

۱۷ ـ عبدالله بن هلال گوید:

سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: عَنِ الثَّوْبِ يَكُونُ مَصْبُوغاً بِالْعُصْفُرِ ثُمَّ يُغْسَلُ أَلْبَسُهُ وَ أَنَا مُحْرِمٌ.

قَالَ: نَعَمْ لَيْسَ الْعُصْفُرُ مِنَ الطِّيبِ، وَ لَكِنْ أَكْرَهُ أَنْ تَلْبَسَ مَا يَشْهَرُكَ بِهِ النَّاسُ.

۱۸ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الثَّوْبِ يُصِيبُهُ الزَّعْفَرَانُ ثُمَّ يُغْسَلُ فَلَا يَذْهَبُ أَيُحْرَمُ فِيهِ؟

قَالَ: لا بَأْسَ بِهِ إِذَا ذَهَبَ رِيحُهُ وَ لَوْ كَانَ مَصْبُوغاً كُلُّهُ إِذَا ضَرَبَ إِلَى الْبَيَاضِ وَ غُسِلَ فَلَا بَأْسَ بِهِ.

۱۹ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ الْفَضْلِ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْمُحْرِمِ يَلْبَسُ الثَّوْبَ قَدْ أَصَابَهُ الطِّيبُ.
قَالَ: إِذَا ذَهَبَ رِيحُ الطِّيبِ فَلْيَلْبَسْهُ.

از امام صادق عليه السلام سؤال شد: لباسی که با عصفر رنگ‌آمیزی شده باشد سپس آن‌را بشویند آیا در حال احرام می‌توانم آن‌را بپوشم؟

فرمود: آری، عصفر از عطریّات نیست، ولی من دوست ندارم تو لباسی بپوشی که مردم به وسیله آن تو را شهره سازند.

۱۸ ـ حسین بن ابی علاء گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: لباسی که به زعفران آغشته شود، سپس شسته شود، پس رنگ آن از بین نرود آیا می‌توان در آن محرم شد؟

فرمود: ایرادی ندارد، اگر بوی آن برود و اگر تمام آن با زعفران رنگ‌آمیزی شود، در صورتی که به سفیدی بزند و شسته شود، ایرادی ندارد.

۱۹ ـ اسماعیل بن فضل گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرم می‌تواند لباسی را که معطّر شده بپوشد؟

فرمود: زمانی که بوی عطر از بین برود بپوشد.

۲۰ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا بَأْسَ بِأَنْ يُحْرِمَ الرَّجُلُ فِي ثَوْبٍ مَصْبُوغٍ بِمِشْقٍ وَ لا بَأْسَ بِأَنْ يُحَوِّلَ الْمُحْرِمُ ثِيَابَهُ.

قُلْتُ: إِذَا أَصَابَهَا شَيْءٌ يَغْسِلُهَا؟

قَالَ: نَعَمْ وَ إِنِ احْتَلَمَ فِيهَا.

۲۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُصَدِّقِ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مُوسَى قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الرَّجُلِ يَلْبَسُ لِحَافاً ظِهَارَتُهُ حَمْرَاءُ وَ بِطَانَتُهُ صَفْرَاءُ قَدْ أَتَى لَهُ سَنَةٌ وَ سَنَتَانِ.

قَالَ: مَا لَمْ يَكُنْ لَهُ رِيحٌ فَلَا بَأْسَ، وَ كُلُّ ثَوْبٍ يُصْبَغُ وَ يُغْسَلُ يَجُوزُ الْإِحْرَامُ فِيهِ، فَإِنْ لَمْ يُغْسَلْ فَلَا.

---

۲۰ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

ایرادی ندارد که مرد در لباس رنگ‌آمیزی شده، با مشق (گل ارمنی) محرم شود و ایرادی ندارد که محرم لباس خود را عوض کند.

گفتم: هر گاه به آن چیزی برسد باید آن‌را بشوید؟

فرمود: آری، و اگر چه در آن محتلم شود.

۲۱ ـ عمّار بن موسی گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد کسی که لباسی می‌پوشد که بیرون آن قرمز و داخل آن زرد است و یک سال و دو سال بر او می‌گذرد پرسیدم

فرمود: مادامی که بو نداشته باشد، ایرادی ندارد و هر لباسی که رنگ‌آمیزی شود و شسته شود احرام در آن‌جایز است و اگر شسته نشود، جایز نیست.

۲۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ نَجِيحٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ: لا بَأْسَ بِلُبْسِ الْخَاتَمِ لِلْمُحْرِمِ.
وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: لَا يَلْبَسُهُ لِلزِّينَةِ.

(۸٤)
بَابُ الْمُحْرِمِ يَشُدُّ عَلَى وَسَطِهِ الْهِمْيَانَ وَ الْمِنْطَقَةَ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ:
قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنَّ مَعِي أَهْلِي وَ أَنَا أُرِيدُ أَنْ أَشُدَّ نَفَقَتِي فِي حَقْوَيَّ.
فَقَالَ: نَعَمْ، فَإِنَّ أَبِي عليه السلام كَانَ يَقُولُ: مِنْ قُوَّةِ الْمُسَافِرِ حِفْظُ نَفَقَتِهِ.
۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

---

۲۲ ـ نجیح گوید: امام کاظم عليه السلام فرمود:
ایرادی ندارد که محرم در دست خود انگشتر کند.
در روایت دیگر آمده است: به شرط آن‌که انگشتر را برای زینت در دستش نکند.

بخش هشتادو چهارم
حکم محرمی که بر کمر خود همیان و کمربند می‌بندد

۱ ـ صفوان جمّال گوید: به امام صادق عليه السلام عرض کردم: به همراه خانواده‌ام در مکّه هستم و می‌خواهم که هزینه سفر خود را در کمربندم ببندم (آیا می‌توانم؟)
فرمود: آری، زیرا پدرم عليه السلام می‌فرمود: از توانایی مسافر، حفظ هزینه سفر است.
۲ ـ ابوبصیر گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُحْرِمِ يَشُدُّ عَلَى بَطْنِهِ الْعِمَامَةَ.

قَالَ: لا.

ثُمَّ قَالَ: كَانَ أَبِي يَقُولُ: يَشُدُّ عَلَى بَطْنِهِ الْمِنْطَقَةَ الَّتِي فِيهَا نَفَقَتُهُ يَسْتَوْثِقُ مِنْهَا، فَإِنَّهَا مِنْ تَمَامِ حَجِّهِ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُحْرِمِ يَصُرُّ الدَّرَاهِمَ فِي ثَوْبِهِ؟

قَالَ: نَعَمْ وَ يَلْبَسُ الْمِنْطَقَةَ وَ الْهِمْيَانَ.

(۸۵)

بَابُ مَا يَجُوزُ لِلْمُحْرِمَةِ أَنْ تَلْبَسَهُ مِنَ الثِّيَابِ وَ الْحُلِيِّ وَ مَا يُكْرَهُ لَهَا مِنْ ذَلِكَ

۱ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عِيصِ بْنِ الْقَاسِمِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرمی که بر شکم خود عمامه می‌بندد چه حکمی دارد؟

فرمود: نه (جایز نیست).

سپس فرمود: پدربزرگوارم همواره می‌فرمود: محرم کمربندی را که هزینه سفرش در آن است بر شکمش ببندد تا اطمینان داشته باشد، زیرا این کار از کامل نمودن حج است.

۳ ـ یعقوب بن شعیب گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرمی که پول‌های خود را در زیر لباسش پنهان می‌کند چه حکمی دارد؟

فرمود: آری، و می‌تواند کمربند و همیان ببندد.

بخش هشتاد و پنجم

لباس‌ها و زیورآلاتی که بر زن محرم پوشیدنش جایز است و آن چه که از آن‌ها بر او مکروه است

۱ ـ عیص بن قاسم گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

الْمَرْأَةُ الْمُحْرِمَةُ تَلْبَسُ مَا شَاءَتْ مِنَ الثِّيَابِ غَيْرَ الْحَرِيرِ وَ الْقُفَّازَيْنِ وَ كُرِهَ النِّقَابُ.

وَ قَالَ: تَسْدِلُ الثَّوْبَ عَلَى وَجْهِهَا.

قُلْتُ: حَدُّ ذَلِكَ إِلَى أَيْنَ؟

قَالَ: إِلَى طَرَفِ الْأَنْفِ قَدْرَ مَا تُبْصِرُ.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمَرْأَةِ الْمُحْرِمَةِ أَيَّ شَيْءٍ تَلْبَسُ مِنَ الثِّيَابِ.

قَالَ: تَلْبَسُ الثِّيَابَ كُلَّهَا إِلَّا الْمَصْبُوغَةَ بِالزَّعْفَرَانِ وَ الْوَرْسِ وَ لا تَلْبَسُ الْقُفَّازَيْنِ وَ لا حُلِيّاً تَتَزَيَّنُ بِهِ لِزَوْجِهَا وَ لا تَكْتَحِلُ إِلَّا مِنْ عِلَّةٍ وَ لا تَمَسُّ طِيباً، وَ لا تَلْبَسُ حُلِيّاً وَ لا فِرِنْداً وَ لا بَأْسَ بِالْعَلَمِ فِي الثَّوْبِ.

زن محرم می‌تواند از لباس‌ها هر چه خواست ـ جز ابریشم و دستکش‌ها ـ بپوشد و برای او روبند مکروه است.

حضرتش فرمود: می‌تواند لباس را بر روی خود بیندازد.

گفتم: اندازه آویختن تا کجاست؟

فرمود: تا نزدیکی بینی به اندازه‌ای که بتواند ببیند.

۲ ـ نضر بن سوید گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: زن محرم می‌تواند چه لباس‌هایی بپوشد؟

فرمود: همه لباس‌ها را می‌تواند بپوشد، جز لباس‌های رنگ شده با زعفران، اسپرک و نمی‌تواند دستکش بپوشد و زیور آلاتی که جهت شوهر خود آرایش می‌کند و سرمه نمی‌کشد مگر این‌که بیماری داشته باشد و عطر استعمال نمی‌کند و نمی‌تواند زیور آلات و ابریشم خالص بپوشد و ایرادی ندارد که لباس معروف بپوشد.

٣ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَرَّ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام بِامْرَأَةٍ مُتَنَقِّبَةٍ وَ هِيَ مُحْرِمَةٌ.

فَقَالَ: أَحْرِمِي وَ أَسْفِرِي وَ أَرْخِي ثَوْبَكِ مِنْ فَوْقِ رَأْسِكِ، فَإِنَّكِ إِنْ تَنَقَّبْتِ لَمْ يَتَغَيَّرْ لَوْنُكِ.

فَقَالَ رَجُلٌ: إِلَى أَيْنَ تُرْخِيهِ؟

فَقَالَ: تُغَطِّي عَيْنَيْهَا.

قَالَ: قُلْتُ: يَبْلُغُ فَمَهَا؟

قَالَ: نَعَمْ.

وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام :الْمُحْرِمَةُ لا تَلْبَسُ الْحُلِيَّ، وَ لا الثِّيَابَ الْمُصَبَّغَاتِ إِلَّا صِبْغٌ لا يَرْدَعُ.

٣ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: امام باقر عليه السلام از کنار زن محرمی که روبند بسته بود گذشت و فرمود: احرام ببندد و نقاب از رو بردار و از بالای سر خود لباست را بر روی خود آویزان کن، زیرا اگر نقاب ببندی رنگ صورتت ـ از آفتاب ـ متغیّر نمی‌شود.

مردی گفت: روبند را تا کجا آویزان نماید؟

فرمود: دو چشمش را بپوشاند.

گوید: عرض کردم: به دهانش برسد؟

فرمود: آری.

امام صادق عليه السلام فرمود: زن محرم نباید از زیور آلات استفاده کند، هم چنین نباید لباس‌هایی که رنگ‌آمیزی شده بپوشد مگر این‌که رنگ آن‌ها با شستن از بین نرود.

۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الْمَرْأَةِ يَكُونُ عَلَيْهَا الْحُلِيُّ وَ الْخَلْخَالُ وَ الْمَسَكَةُ وَ الْقُرْطَانِ مِنَ الذَّهَبِ وَ الْوَرِقِ تُحْرِمُ فِيهِ وَ هُوَ عَلَيْهَا وَ قَدْ كَانَتْ تَلْبَسُهُ فِي بَيْتِهَا قَبْلَ حَجِّهَا أَ تَنْزَعُهُ إِذَا أَحْرَمَتْ أَوْ تَتْرُكُهُ عَلَى حَالِهِ؟

قَالَ: تُحْرِمُ فِيهِ وَ تَلْبَسُهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُظْهِرَهُ لِلرِّجَالِ فِي مَرْكَبِهَا وَ مَسِيرِهَا.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَحْمَسِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْعِمَامَةِ السَّابِرِيَّةِ فِيهَا عَلَمُ حَرِيرٍ تُحْرِمُ فِيهَا الْمَرْأَةُ؟

قَالَ: نَعَمْ، إِنَّمَا كُرِهَ ذَلِكَ إِذَا كَانَ سَدَاهُ وَ لَحْمَتُهُ جَمِيعاً حَرِيراً.

ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: قَدْ سَأَلَنِي أَبُو سَعِيدٍ عَنِ الْخَمِيصَةِ سَدَاهَا إِبْرِيسَمٌ أَنْ أَلْبَسَهَا وَ كَانَ وَجَدَ الْبَرْدَ؟ فَأَمَرْتُهُ أَنْ يَلْبَسَهَا.

---

۴ ـ عبدالرحمان بن حجاج گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: زنی که احرام می‌بندد و بر خود زیور آلات، خلخال، دستبند و گوشواره طلا و نقره دارد که آن‌ها را در منزلش هم پوشیده آیا به هنگام احرام بیرون آورد و یا آن‌ها را وا گذارد؟

فرمود: در آن‌ها محرم می‌شود بدون این‌که در حال سواره و در مسیر برمردان نمایان کند.

۵ ـ احمسی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: آیا زن می‌تواند در عمامه سابری (که سفید و رقیق است) که در آن تار ابریشم است محرم شود؟

فرمود: آری، فقط در صورتی مکروه است که تار و پود آن همگی از ابریشم باشد.

سپس حضرتش فرمود: ابو سعید از من درباره خمیصه ـ که تار آن ابریشم است ـ پرسید که آیا می‌تواند آن‌را به هنگام سرما بپوشد؟

پس به او دستور دادم که آن‌را بپوشد.

۶ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ أَوْ غَيْرِهِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحُصَيْنِ عَنْ أَبِي عُيَيْنَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَا يَحِلُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَلْبَسَ وَ هِيَ مُحْرِمَةٌ؟

قَالَ: الثِّيَابُ كُلُّهَا مَا خَلَا الْقُفَّازَيْنِ وَ الْبُرْقُعَ وَ الْحَرِيرَ.

قُلْتُ: تَلْبَسُ الْخَزَّ.

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: فَإِنَّ سَدَاهُ الْإِبْرِيسَمُ وَ هُوَ حَرِيرٌ؟

قَالَ: مَا لَمْ يَكُنْ حَرِيراً خَالِصاً فَلَا بَأْسَ.

۷ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عليهما السلام قَالَ:

الْمُحْرِمَةُ لا تَتَنَقَّبُ، لِأَنَّ إِحْرَامَ الْمَرْأَةِ فِي وَجْهِهَا وَ إِحْرَامَ الرَّجُلِ فِي رَأْسِهِ.

۶ـ ابو عُيَيْنه گويد: از امام صادق عليه السلام پرسيدم: پوشيدن چه چيزى براى زن مُحرم حلال است؟

فرمود: همه نوع لباس‌ها را مى‌تواند بپوشد، جز دستكش و روبند و ابريشم.

گفتم: مى‌تواند لباس خز بپوشد؟

فرمود: آرى.

گفتم: تارهاى آن از ابريشم است كه همان حرير است؟

فرمود: مادامى كه حرير خالص نباشد ايرادى ندارد.

۷ ـ عبدالله بن ميمون گويد: امام صادق از پدرش عليهما السلام نقل مى‌كند كه حضرتش فرمود: زن محرم نمى‌تواند روبند بزند؛ زيرا احرام زن در روى او و احرام مرد در سر اوست .

۸ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ الْفَضْلِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الْمَرْأَةِ هَلْ تَصْلُحُ لَهَا أَنْ تَلْبَسَ ثَوْباً حَرِيراً وَ هِيَ مُحْرِمَةٌ؟ قَالَ: لا، وَ لَهَا أَنْ تَلْبَسَهُ فِي غَيْرِ إِحْرَامِهَا.

۹ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه‌السلام قَالَ:

مَرَّ أَبُو جَعْفَرٍ عليه‌السلام بِامْرَأَةٍ مُحْرِمَةٍ قَدِ اسْتَتَرَتْ بِمِرْوَحَةٍ، فَأَمَاطَ الْمِرْوَحَةَ بِنَفْسِهِ عَنْ وَجْهِهَا.

۱۰ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ عَامِرِ بْنِ جُذَاعَةَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: مُصَبَّغَاتُ الثِّيَابِ تَلْبَسُهُ الْمُحْرِمَةُ؟

فَقَالَ: لا بَأْسَ بِهِ إِلَّا الْمُفْدَمَ الْمَشْهُورَ وَ الْقِلَادَةَ الْمَشْهُورَةَ.

۸ـ اسماعیل بن فضل گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: آیا زن می‌تواند در حال احرام لباس حریر بپوشد؟

فرمود: نه، در غیر احرام می‌تواند بپوشد.

۹ـ احمد بن محمد بن ابی نصر گوید: امام هادی عليه‌السلام فرمود:

امام جواد عليه‌السلام از کنار زنی محرمی می‌گذشت که با بادبزن صورت خود را پوشانیده بود حضرتش با دست خود بادبزن را از صورت او کنار زد.

۱۰ـ عامر بن جذاعه گوید: به امام صادق عليه‌السلام عرض کردم: آیا زن محرم می‌تواند از لباس‌های رنگ شده بپوشد؟

فرمود: ایرادی ندارد مگر رنگ قرمز تند و مشخص شده و گردنبند نمایان شده.

۱۱ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ مُحَمَّدٍ الْحَلَبِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمَرْأَةِ إِذَا أَحْرَمَتْ أَ تَلْبَسُ السَّرَاوِيلَ؟
قَالَ: نَعَمْ إِنَّمَا تُرِيدُ بِذَلِكَ السُّتْرَةَ.

(۸٦)
بَابُ الْمُحْرِمِ يُضْطَرُّ إِلَى مَا لا يَجُوزُ لَهُ لُبْسُهُ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:
فِي رَجُلٍ هَلَكَتْ نَعْلَاهُ وَ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى نَعْلَيْنِ.
قَالَ لَهُ: أَنْ يَلْبَسَ الْخُفَّيْنِ إِذَا اضْطُرَّ إِلَى ذَلِكَ وَ لْيَشُقَّهُ مِنْ ظَهْرِ الْقَدَمِ، وَ إِنْ لَبِسَ الطَّيْلَسَانَ فَلَا يَزُرَّهُ عَلَيْهِ، فَإِنِ اضْطُرَّ إِلَى قَبَاءٍ مِنْ بَرْدٍ وَ لا يَجِدُ ثَوْباً غَيْرَهُ فَلْيَلْبَسْهُ مَقْلُوباً وَ لا يُدْخِلْ يَدَيْهِ فِي يَدَيِ الْقَبَاءِ.

---

۱۱ ـ محمّد حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: آیا زن به هنگام احرام می‌تواند شلوار بپوشد؟
فرمود: آری، چون می‌خواهد با آن خود را بپوشاند.

بخش هشتاد و ششم
محرمی که ناگزیر به پوشیدن لباسی می‌شود که بر او جایز نیست

۱ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق عليه السلام درباره مردی که نعلین او از بین رفته بود و دست‌رسی به نعلین نداشت به او فرمود:
کفش بپوشد، اگر به آن ناگزیر شده است و پشت پای کفش را پاره نماید و اگر بارانی پوشید تکمه آن‌را نبندد و اگر به جهت سرما ناچار شد، قبا بپوشد و اگر لباس دیگری نیافت آن‌را پشت و رو بپوشد و دست‌هایش را داخل آستین قبا ننماید.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ رِفَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يَلْبَسُ الْخُفَّيْنِ وَ الْجَوْرَبَيْنِ.

قَالَ: إِذَا اضْطُرَّ إِلَيْهِمَا.

۳ ـ سَهْلٌ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَيْمُونٍ الْقَدَّاحِ عَنْ جَعْفَرٍ عليه السلام:

أَنَّ عَلِيّاً عليه السلام كَانَ لا يَرَى بَأْساً بِعَقْدِ الثَّوْبِ إِذَا قَصُرَ ثُمَّ يُصَلِّي فِيهِ وَ إِنْ كَانَ مُحْرِماً.

۴ ـ سَهْلٌ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُثَنًّى عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

لا بَأْسَ بِأَنْ يُحْرِمَ الرَّجُلُ وَ عَلَيْهِ سِلَاحُهُ إِذَا خَافَ الْعَدُوَّ.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ مُثَنًّى الْحَنَّاطِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

---

۲ ـ رفاعه گويد: از امام صادق عليه السلام پرسيدم: محرمى كه كفش و جوراب مى‌پوشد چه حكمى دارد؟

فرمود: زمانى كه ناگزير شد اشكالى ندارد.

۳ ـ عبدالله بن ميمون قدّاح گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

على عليه السلام ايرادى بر گره زدن لباس ـ در صورت كوتاه بودن ـ نمى‌گرفت كه در آن نماز خوانده شود گر چه محرم باشد.

۴ ـزراره گويد: امام باقر عليه السلام فرمود:

ايرادى ندارد كه هر گاه محرم از دشمن بترسد با سلاح محرم شود.

۵ ـ مثنّى حنّاط گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

مَنِ اضْطُرَّ إِلَى ثَوْبٍ وَ هُوَ مُحْرِمٌ وَ لَيْسَ مَعَهُ إِلَّا قَبَاءٌ فَلْيَنْكُسْهُ وَ لْيَجْعَلْ أَعْلَاهُ أَسْفَلَهُ وَ يَلْبَسُهُ.

وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: يَقْلِبُ ظَهْرَهُ بَطْنَهُ إِذَا لَمْ يَجِدْ غَيْرَهُ.

۶ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

الْمُحْرِمُ يَلْبَسُ السَّرَاوِيلَ إِذَا لَمْ يَكُنْ مَعَهُ إِزَارٌ وَ يَلْبَسُ الْخُفَّيْنِ إِذَا لَمْ يَكُنْ مَعَهُ نَعْلٌ.

(۸۷)

بَابُ مَا يَجِبُ فِيهِ الْفِدَاءُ مِنْ لُبْسِ الثِّيَابِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

هر که در حال احرام ناچار باشد که لباس بپوشد و همراه او فقط قبا است پس آن‌را پشت رو کرده و طرف بالای آن‌را پایین و پایین آن‌را بالا نموده و بپوشد.

در روایت دیگری آمده است: اگر غیر از قبا نیافت، بیرون آن‌را داخل قرار دهد.

۶ ـ حمران گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

اگر محرم لنگ نداشته باشد می‌تواند شلوار بپوشد و اگر نعلین نداشته باشد می‌تواند کفش بپوشد.

بخش هشتاد و هفتم

لباسی که در آن قربانی واجب است

۱ ـ زراره گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

مَنْ لَبِسَ ثَوْباً لا يَنْبَغِي لَهُ لُبْسُهُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ فَفَعَلَ ذَلِكَ نَاسِياً أَوْ سَاهِياً أَوْ جَاهِلاً فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ، وَ مَنْ فَعَلَهُ مُتَعَمِّداً فَعَلَيْهِ دَمٌ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ ضُرُوبٍ مِنَ الثِّيَابِ مُخْتَلِفَةٍ يَلْبَسُهَا الْمُحْرِمُ إِذَا احْتَاجَ مَا عَلَيْهِ؟

قَالَ: لِكُلِّ صِنْفٍ مِنْهَا فِدَاءٌ.

(۸۸)

بَابُ الرَّجُلِ يُحْرِمُ فِي قَمِيصٍ أَوْ يَلْبَسُهُ بَعْدَ مَا يُحْرِمُ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ وَ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: فِي رَجُلٍ أَحْرَمَ وَ عَلَيْهِ قَمِيصٌ.

هر محرمی که لباسی بپوشد که پوشیدن آن شایسته نبود و این از روی فراموشی، سهو یا ناآگاهی باشد چیزی بر عهدهٔ او نیست و کسی که از روی عمد بپوشد باید قربانی ذبح کند.

۲ ـ محمّد بن مسلم گوید: از امام (باقر و یا امام صادق عليهما السلام) درباره انواع مختلفی از لباس پرسیدم که محرم می‌تواند آن‌ها را به هنگام نیاز بپوشد؟

فرمود: برای هر نوع از آن لباس‌ها یک قربانی است.

بخش هشتاد و هشتم

حکم کسی که در پیراهن محرم می‌شود، یا بعد از محرم شدن آن را می‌پوشد

۱ ـ معاوية بن عمّار و دیگران گویند: امام صادق عليه السلام درباره کسی که در پیراهن محرم شده فرمود:

قَالَ: يَنْزَعُهُ وَ لا يَشُقُّهُ، وَ إِنْ كَانَ لَبِسَهُ بَعْدَ مَا أَحْرَمَ شَقَّهُ وَ أَخْرَجَهُ مِمَّا يَلِي رِجْلَيْهِ.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ خَالِدِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَصَمِّ قَالَ:

دَخَلَ رَجُلٌ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَ هُوَ مُحْرِمٌ فَدَخَلَ فِي الطَّوَافِ وَ عَلَيْهِ قَمِيصٌ وَ كِسَاءٌ فَأَقْبَلَ النَّاسُ عَلَيْهِ يَشُقُّونَ قَمِيصَهُ وَ كَانَ صُلْباً.

فَرَآهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ هُمْ يُعَالِجُونَ قَمِيصَهُ يَشُقُّونَهُ، فَقَالَ لَهُ: كَيْفَ صَنَعْتَ؟

فَقَالَ: أَحْرَمْتُ هَكَذَا فِي قَمِيصِي وَ كِسَائِي.

فَقَالَ: انْزِعْهُ مِنْ رَأْسِكَ لَيْسَ يُنْزَعُ هَذَا مِنْ رِجْلَيْهِ، إِنَّمَا جَهِلَ.

فَأَتَاهُ غَيْرُ ذَلِكَ، فَسَأَلَهُ فَقَالَ: مَا تَقُولُ فِي رَجُلٍ أَحْرَمَ فِي قَمِيصِهِ؟

قَالَ: يَنْزِعُهُ مِنْ رَأْسِهِ.

باید آن‌را از تنش درآورد و نباید آن‌را پاره کند و اگر آن‌را بعد از احرام پوشیده باید آن‌را پاره کند و از طرف پاهایش در بیاورد.

۲ ـ خالد بن محمد اصمّ گوید: مرد محرمی وارد مسجدالحرام شد و مشغول طواف گشت. او پیراهن محکم و عبایی بر تن داشت و مردم به او رو آورده و پیراهن او را پاره می‌کردند.

امام صادق عليه السلام این منظره را دید که مردم دست و پا می‌کنند که پیراهنش را پاره کنند. حضرت از او پرسید: چه کرده‌ای؟

گفت: این چنین در پیراهن و عبایم محرم شده‌ام.

حضرت فرمود: از سرت بیرون بیاور و چنین شخصی لباس را از طرف پایین درنمی‌آورد، زیرا نمی‌دانسته است.

شخص دیگری نزد حضرت آمد و سؤال کرد: نظر شما در مورد کسی که در پیراهنش محرم شده است چیست؟

فرمود: آن‌را از طرف سرش درمی‌آورد.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ:

إِنْ لَبِسْتَ ثَوْباً فِي إِحْرَامِكَ لا يَصْلُحُ لَكَ لُبْسُهُ فَلَبِّ وَ أَعِدْ غُسْلَكَ، وَ إِنْ لَبِسْتَ قَمِيصاً فَشُقَّهُ وَ أَخْرِجْهُ مِنْ تَحْتِ قَدَمَيْكَ.

(۸۹)
بَابُ الْمُحْرِمِ يُغَطِّي رَأْسَهُ أَوْ وَجْهَهُ مُتَعَمِّداً أَوْ نَاسِياً

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ: الْمُحْرِمُ يُؤْذِيهِ الذُّبَابُ حِينَ يُرِيدُ النَّوْمَ يُغَطِّي وَجْهَهُ؟

قَالَ: نَعَمْ، وَ لا يُخَمِّرْ رَأْسَهُ وَ الْمَرْأَةُ عِنْدَ النَّوْمِ لا بَأْسَ بِأَنْ تُغَطِّيَ وَجْهَهَا كُلَّهُ عِنْدَ النَّوْمِ.

---

۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

اگر در حال احرام لباسی را پوشیدی که پوشیدن آن برای تو جایز نبود، لبیک بگو و غسلت را اعاده کن و اگر پیراهن پوشیدی پس آن را پاره کن و از طرف پایین پاهایت بیرون بیاور.

بخش هشتاد و نهم
حکم محرمی که سر یا روی خود را از روی عمد و یا فراموشی می‌پوشاند

۱ ـ زراره گوید: به امام باقر عليه السلام گفتم: محرمی که مگس آزارش می‌دهد در موقع خوابیدن می‌تواند رویش را بپوشاند؟

فرمود: آری، ولی سرش را نپوشاند و زن به هنگام خوابیدن می‌تواند تمام صورتش را بپوشاند.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ الْقُمِّيِّ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: الْمُحْرِمُ يَتَوَضَّأُ ثُمَّ يُجَلِّلُ وَجْهَهُ بِالْمِنْدِيلِ يُخَمِّرُهُ كُلَّهُ؟

قَالَ: لا بَأْسَ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يَنَامُ عَلَى وَجْهِهِ عَلَى زَامِلَتِهِ.

قَالَ: لا بَأْسَ بِهِ.

۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الْمُحْرِمِ يَجِدُ الْبَرْدَ فِي أُذُنَيْهِ يُغَطِّيهِمَا.

قَالَ: لا.

---

۲ ـ عبدالملک قمی گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: محرمی وضو می‌گیرد سپس صورتش را با حوله پاک می‌کند که همه صورتش را می‌پوشاند.

فرمود: ایرادی ندارد.

۳ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرم می‌تواند بر صورت خود، روی تشک سواری خود بخوابد؟

فرمود: ایرادی ندارد.

۴ ـ عبدالرحمان گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: محرمی که در گوش‌هایش احساس سرما می‌کند می‌تواند گوش‌هایش را بپوشاند؟

فرمود: نه.

(۹۰)
بَابُ الظِّلَالِ لِلْمُحْرِمِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ الْمُثَنَّى الْخَطِيبِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ وَ بِشْرِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ قَالَ:

قَالَ لِي مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ: أَلا أَسُرُّكَ يَا ابْنَ مُثَنًّى؟

قَالَ: قُلْتُ: بَلَى وَ قُمْتُ إِلَيْهِ.

قَالَ: دَخَلَ هَذَا الْفَاسِقُ آنِفاً فَجَلَسَ قُبَالَةَ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ: يَا أَبَا الْحَسَنِ! مَا تَقُولُ فِي الْمُحْرِمِ؟ أَ يَسْتَظِلُّ عَلَى الْمَحْمِلِ؟

فَقَالَ لَهُ: لا.

قَالَ: فَيَسْتَظِلُّ فِي الْخِبَاءِ؟

فَقَالَ لَهُ: نَعَمْ.

بخش نودم
حکم سایه برای محرم

۱ ـ جعفر بن مثّنی خطیب از محمّد بن فضیل و بشر بن اسماعیل نقل می‌کند که گوید محمّد به من گفت: ای پسر مثّنی می‌خواهی تو را خوشحال بکنم؟

گفتم: آری و برخاستم به جانب او رفتم.

گفت: اندکی پیش این فاسق ابو یوسف قاضی شاگرد ابوحنفیه برابر امام کاظم علیه السلام نشست و به حضرتش گفت: ای اباالحسن! نظر تو در مورد محرم چیست؟ آیا می‌تواند در کجاوه در زیر سایه باشد؟

فرمود: نه.

گفت: آیا در خیمه می‌تواند در زیر سایه باشد؟

فرمود: آری.

فَأَعَادَ عَلَيْهِ الْقَوْلَ شِبْهَ الْمُسْتَهْزِئِ يَضْحَكُ، فَقَالَ: يَا أَبَا الْحَسَنِ! فَمَا فَرْقُ بَيْنِ هَذَا وَ هَذَا؟

فَقَالَ: يَا أَبَا يُوسُفَ! إِنَّ الدِّينَ لَيْسَ بِقِيَاسٍ كَقِيَاسِكُمْ، أَنْتُمْ تَلْعَبُونَ بِالدِّينِ، إِنَّا صَنَعْنَا كَمَا صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، وَ قُلْنَا كَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَرْكَبُ رَاحِلَتَهُ فَلَا يَسْتَظِلُّ عَلَيْهَا وَ تُؤْذِيهِ الشَّمْسُ، فَيَسْتُرُ جَسَدَهُ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ، وَ رُبَّمَا سَتَرَ وَجْهَهُ بِيَدِهِ، وَ إِذَا نَزَلَ اسْتَظَلَّ بِالْخِبَاءِ وَ فَيْءِ الْبَيْتِ وَ فَيْءِ الْجِدَارِ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الظِّلَالِ لِلْمُحْرِمِ.
فَقَالَ: اضْحَ لِمَنْ أَحْرَمْتَ لَهُ.
قُلْتُ: إِنِّي مَحْرُورٌ، وَ إِنَّ الْحَرَّ يَشْتَدُّ عَلَيَّ.
قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الشَّمْسَ تَغْرُبُ بِذُنُوبِ الْمُحْرِمِينَ ؟!

او سخنش را همانند مسخره‌گری که می‌خندید تکرار کرد و گفت: بین این و آن‌چه فرقی است؟

فرمود: ای ابا یوسف! به راستی دین همانند قیاس شمابه قیاس سنجیده نمی‌شود، شما با دین بازی می‌کنید ما عمل می‌کنیم آن سان که رسول خدا صلى الله عليه وآله عمل می‌نمود و می‌گوییم آن سان که رسول خدا صلى الله عليه وآله می‌فرمود. رسول خدا صلى الله عليه وآله همواره سوار بر شتر خود می‌شد و چیزی بر آن سایه‌بان نمی‌کرد و آفتاب او را آزار می‌داد پس با قسمتی از بدنش قسمت دیگر را می‌پوشانید و چه بسا با دستش صورتش را می‌پوشانید و چون پیاده می‌شد در زیر سایه می‌رفت و در زیر خیمه و سایه خانه و سایه دیوار قرار می‌گرفت.

۲ ـ عبدالله بن مغیره گوید: از امام کاظم عليه السلام در مورد سایه برای محرم پرسیدم.
فرمود: زیر آفتاب باش برای کسی که به خاطرش محرم شده‌ای.
گفتم: من گرمازده‌ام، و تحمّل گرما بر من سخت است.
فرمود: آیا نمی‌دانی که آفتاب با گناهان احرام شوندگان غروب می‌کند؟!

۳ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الرَّيَّانِ عَنْ قَاسِمٍ الصَّيْقَلِ قَالَ:

مَا رَأَيْتُ أَحَداً كَانَ أَشَدَّ تَشْدِيداً فِي الظِّلِّ مِنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام كَانَ يَأْمُرُ بِقَلْعِ الْقُبَّةِ وَ الْحَاجِبَيْنِ إِذَا أَحْرَمَ.

۴ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمَرْأَةِ يُضْرَبُ عَلَيْهَا الظِّلَالُ وَ هِيَ مُحْرِمَةٌ؟

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: فَالرَّجُلُ يُضْرَبُ عَلَيْهِ الظِّلَالُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ.

قَالَ: نَعَمْ، إِذَا كَانَتْ بِهِ شَقِيقَةٌ وَ يَتَصَدَّقُ بِمُدٍّ لِكُلِّ يَوْمٍ.

۵ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ قَالَ:

كَتَبْتُ إِلَى الرِّضَا عليه السلام: هَلْ يَجُوزُ لِلْمُحْرِمِ أَنْ يَمْشِيَ تَحْتَ ظِلِّ الْمَحْمِلِ؟

۳ـ قاسم بن صیقل گوید: در مسأله «سایه» کسی را سخت گیرتر از امام باقر عليه السلام ندیدم که دستور می‌داد تا گنبد و سایه‌بان‌ها به هنگام احرام کنده شود.

۴ـ ابوبصیر گوید: از امام عليه السلام پرسیدم: آیا می‌توان برای زن در حال احرام سایه بان زد؟

فرمود: آری.

گفتم: پس آیا برای مرد نیز جایز است که در حال احرام سایه‌بان زده شود؟

فرمود: آری، در صورتی که دچار سر درد باشد و باید برای هر روز یک مدّ طعام صدقه بدهد.

۵ـ اسماعیل بن بزیع گوید:

به امام رضا عليه السلام طی نامه‌ای نوشتم: آیا جایز است که محرم در زیر سایه کجاوه راه برود؟

فَكَتَبَ: نَعَمْ.

قَالَ: وَ سَأَلَهُ رَجُلٌ عَنِ الظِّلَالِ لِلْمُحْرِمِ مِنْ أَذَى مَطَرٍ أَوْ شَمْسٍ وَ أَنَا أَسْمَعُ. فَأَمَرَهُ أَنْ يَفْدِيَ شَاةً وَ يَذْبَحَهَا بِمِنًى.

۶ـ أَحْمَدُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ أَشْيَمَ عَنْ مُوسَى بْنِ عُمَرَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الظِّلَالِ لِلْمُحْرِمِ.

قَالَ: لا يُظَلِّلْ إِلَّا مِنْ عِلَّةٍ مَرَضٍ.

۷ـ أَحْمَدُ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى الْكِلَابِيِّ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عليه السلام: إِنَّ عَلِيَّ بْنَ شِهَابٍ يَشْكُو رَأْسَهُ وَ الْبَرْدُ شَدِيدٌ وَ يُرِيدُ أَنْ يُحْرِمَ.

فَقَالَ: إِنْ كَانَ كَمَا زَعَمَ فَلْيُظَلِّلْ، وَ أَمَّا أَنْتَ فَاضْحَ لِمَنْ أَحْرَمْتَ لَهُ.

حضرت در پاسخ نوشت: آری.

راوی گوید: من می‌شنیدم که مردی از حضرتش در مورد سایه‌بان برای محرم به خاطر اذیت شدن از باران یا آفتاب پرسید. حضرت به او دستور فرمود که گوسفندی فدیه دهد و آن‌را در منا ذبح نماید.

۶ـ محمّد بن منصور گوید: از امام رضا عليه السلام در مورد سایه‌بان برای محرم پرسیدم.

فرمود: محرم نباید زیر سایه قرار بگیرد باشد مگر این‌که بیمار باشد.

۷ـ عثمان بن عیسی کلابی گوید: به امام کاظم عليه السلام عرض کردم: علی بن شهاب از دَردِ سرش می‌نالد در حالی که سرمای سختی است و می‌خواهد محرم شود.

فرمود: اگر این گونه که فکر می‌کند، باشد، زیر سایه برود امّا تو، زیر آفتاب باش برای کسی که به خاطرش محرم شده‌ای.

۸ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ الْخَالِقِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام هَلْ يَسْتَتِرُ الْمُحْرِمُ مِنَ الشَّمْسِ؟

فَقَالَ: لا، إِلَّا أَنْ يَكُونَ شَيْخاً كَبِيراً. أَوْ قَالَ: ذَا عِلَّةٍ.

۹ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي مَحْمُودٍ قَالَ:

قُلْتُ لِلرِّضَا عليه السلام: الْمُحْرِمُ يُظَلِّلُ عَلَى مَحْمِلِهِ وَ يَفْتَدِي إِذَا كَانَتِ الشَّمْسُ وَ الْمَطَرُ يُضِرَّانِ بِهِ؟

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: كَمِ الْفِدَاءُ؟

قَالَ: شَاةٌ.

۱۰ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْكَاهِلِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا بَأْسَ بِالْقُبَّةِ عَلَى النِّسَاءِ وَ الصِّبْيَانِ وَ هُمْ مُحْرِمُونَ.

۸ـ اسماعیل بن عبدالخالق گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: آیا محرم می‌تواند زیر سایه برود؟

فرمود: نه، مگر این‌که پیرمرد ـ و یا فرمود: ـ بیمار باشد

۹ـ ابراهیم بن ابی محمود گوید: به امام رضا عليه السلام گفتم: آیا محرم می‌تواند از سایه کجاوه استفاده کند ـ اگر آفتاب و باران او را آزار دهند ـ و فدیه دهد؟

فرمود: آری.

گفتم: چه قربانی بدهد؟

فرمود: یک رأس گوسفند.

۱۰ـ کاهلی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

ایرادی ندارد که سایه بان بر زنان و کودکان مُحرم زده شود.

۱۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ عَنِ الْمُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا يَسْتَتِرُ الْمُحْرِمُ مِنَ الشَّمْسِ بِثَوْبٍ وَ لا بَأْسَ أَنْ يَسْتَتِرَ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ.

۱۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ قَالَ:

كَتَبْتُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: أَنَّ عَمَّتِي مَعِي وَ هِيَ زَمِيلَتِي وَ الْحَرُّ تَشْتَدُّ عَلَيْهَا إِذَا أَحْرَمَتْ فَتَرَى لِي أَنْ أُظَلِّلَ عَلَيَّ وَ عَلَيْهَا.

فَكَتَبَ عليه السلام: ظَلِّلْ عَلَيْهَا وَحْدَهَا.

۱۳ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ أَ يَتَغَطَّى؟

قَالَ: أَمَّا مِنَ الْحَرِّ وَ الْبَرْدِ فَلَا.

۱۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَلِيِّ بْنِ رَاشِدٍ قَالَ:

---

۱۱ ـ معلّی بن خنیس گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

محرم نباید با لباسی خود را از آفتاب بپوشاند و ایرادی ندارد که با قسمتی از بدنش قسمت دیگر را بپوشاند.

۱۲ ـ بکر بن صالح گوید: به امام باقر عليه السلام طی نامه‌ای نوشتم: عمّه‌ام به همراه من به حج آمده در کجاوه ماست و گرما هم بر او سخت است، به هنگام محرم شدن آیا به من اجازه می‌فرمایید که برای خودم و او سایه‌بان بسازم؟

حضرتش نوشت: فقط برای او سایه بان بساز.

۱۳ ـ زراره گوید: از امام عليه السلام پرسیدم: آیا محرم می‌تواند خود را بپوشاند؟

فرمود: امّا از گرما و سرما، نه.

۱۴ ـ ابی علی بن راشد گوید:

سَأَلْتُهُ عَنْ مُحْرِمٍ ظَلَّلَ فِي عُمْرَتِهِ.
قَالَ: يَجِبُ عَلَيْهِ دَمٌ.
قَالَ: وَ إِنْ خَرَجَ إِلَى مَكَّةَ وَ ظَلَّلَ وَجَبَ عَلَيْهِ أَيْضاً دَمٌ لِعُمْرَتِهِ وَ دَمٌ لِحَجَّتِهِ.
۱۵ ـ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ قَالَ:
كُنَّا فِي دِهْلِيزِ يَحْيَى بْنِ خَالِدٍ بِمَكَّةَ وَ كَانَ هُنَاكَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام وَ أَبُو يُوسُفَ، فَقَامَ إِلَيْهِ أَبُو يُوسُفَ وَ تَرَبَّعَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ: يَا أَبَا الْحَسَنِ! جُعِلْتُ فِدَاكَ! الْمُحْرِمُ يُظَلِّلُ؟
قَالَ: لَا.
قَالَ: فَيَسْتَظِلُّ بِالْجِدَارِ وَ الْمَحْمِلِ وَ يَدْخُلُ الْبَيْتَ وَ الْخِبَاءَ؟
قَالَ: نَعَمْ.
قَالَ: فَضَحِكَ أَبُو يُوسُفَ شِبْهَ الْمُسْتَهْزِئِ.

از امام عليه السلام درباره محرمی که در عمره، زیر سایه قرار می‌گیرد، پرسیدم.
فرمود: بر او قربانی واجب می‌شود و اگر برای بازگشت به مکه زیر سایه برود نیز قربانی بر او واجب می‌شود یک قربانی برای عمره یک قربانی برای حج.
۱۵ ـ محمّد بن فضیل گوید: ما در مکّه در دهلیز یحیی بن خالد بودیم، امام کاظم عليه السلام نیز حضور داشتند، ابو یوسف (شاگرد ابو حنیفه) نیز در آن‌جا بود. او برخاست و چهار زانو برابر امام کاظم عليه السلام نشست و به حضرتش گفت: ای اباالحسن! قربانت گردم! آیا محرم می‌تواند در زیر سایه باشد؟
فرمود: نه.
گفت: آیا می‌تواند در سایه دیوار و کجاوه باشد و درون اتاق و خیمه برود؟
فرمود: آری.
راوی گوید: ابو یوسف همانند مسخره‌گری خندید.

فَقَالَ لَهُ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام: يَا أَبَا يُوسُفَ! إِنَّ الدِّينَ لَيْسَ بِالْقِيَاسِ كَقِيَاسِكَ وَ قِيَاسِ أَصْحَابِكَ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَمَرَ فِي كِتَابِهِ بِالطَّلَاقِ وَ أَكَّدَ فِيهِ بِشَاهِدَيْنِ وَ لَمْ يَرْضَ بِهِمَا إِلَّا عَدْلَيْنِ، وَ أَمَرَ فِي كِتَابِهِ بِالتَّزْوِيجِ وَ أَهْمَلَهُ بِلَا شُهُودٍ، فَأَتَيْتُمْ بِشَاهِدَيْنِ فِيمَا أَبْطَلَ اللَّهُ وَ أَبْطَلْتُمْ شَاهِدَيْنِ فِيمَا أَكَّدَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ، وَ أَجَزْتُمْ طَلَاقَ الْمَجْنُونِ وَ السَّكْرَانِ، حَجَّ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَأَحْرَمَ وَ لَمْ يُظَلِّلْ وَ دَخَلَ الْبَيْتَ وَ الْخِبَاءَ، وَ اسْتَظَلَّ بِالْمَحْمِلِ وَ الْجِدَارِ، فَعَلْنَا كَمَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله. فَسَكَتَ.

(۹۱)
بَابُ أَنَّ الْمُحْرِمَ لا يَرْتَمِسُ فِي الْمَاءِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

امام کاظم عليه السلام فرمود: ای ابا یوسف! به راستی دین به سان قیاس تو و قیاس یاران تو سنجیده نمی‌شود.

به راستی که خداوند عزّوجلّ در کتابش امر فرمود به طلاق و در آن به دو شاهد تأکید کرد و راضی نشد در آن مگر به دو عادل و امر فرمود در کتابش بـه ازدواج و بـرای آن شـاهد نخواست پس شما در جایی که خدا شاهد نخواسته، شاهد آوردید و در جایی که خداوند تأکید به شاهد فرموده شاهد نیاوردید. شما طلاق دیوانه و مست را جایز شمردید. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله مراسم حج را انجام داد و احرام بست ولی در سایه قرار نگرفت و درون اتاق و خیمه رفت و از سایه کجاوه و دیوار استفاده کرد. ما نیز به سان پیامبر خدا صلى الله عليه وآله رفتار کردیم. در این حال ابو یوسف خاموش شد.

بخش نود و یکم
محرم نباید در آب فرو رود

۱ ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

لا يَرْتَمِسُ الْمُحْرِمُ فِي الْمَاءِ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا يَرْتَمِسُ الْمُحْرِمُ فِي الْمَاءِ وَ لا الصَّائِمُ.

(۹۲)

بَابُ الطِّيبِ لِلْمُحْرِمِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا تَمَسَّ شَيْئاً مِنَ الطِّيبِ وَ لا مِنَ الدُّهْنِ فِي إِحْرَامِكَ، وَ اتَّقِ الطِّيبَ فِي طَعَامِكَ، وَ أَمْسِكْ عَلَى أَنْفِكَ مِنَ الرَّائِحَةِ الطَّيِّبَةِ، وَ لا تُمْسِكْ عَنْهُ مِنَ الرِّيحِ الْمُنْتِنَةِ، فَإِنَّهُ لا يَنْبَغِي لِلْمُحْرِمِ أَنْ يَتَلَذَّذَ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ.

محرم نباید در آب فرو رود.

۲ ـ یعقوب بن شعیب گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: محرم روزه‌دار نباید در آب فرو روند.

بخش نود و دوم

حکم عطر برای محرم

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

نباید در حال احرامت بوی خوش به‌کار ببری و نباید به خودت روغن بمالی و در غذا نیز از بوی خوش بپرهیز و بینی خود را از بوی خوش بازدار و جلوی بینیت را از بوی بد نگیر، زیرا برای محرم سزاوار نیست که از بوی خوش لذّت ببرد.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

لا يَمَسَّ الْمُحْرِمُ شَيْئاً مِنَ الطِّيبِ وَ لا الرَّيْحَانِ، وَ لا يَتَلَذَّذْ بِهِ وَ لا بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ، فَمَنِ ابْتُلِيَ بِشَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ فَلْيَتَصَدَّقْ بِقَدْرِ مَا صَنَعَ قَدْرَ سَعَتِهِ.

۳ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام قَالَ:

مَنْ أَكَلَ زَعْفَرَاناً مُتَعَمِّداً أَوْ طَعَاماً فِيهِ طِيبٌ فَعَلَيْهِ دَمٌ، فَإِنْ كَانَ نَاسِياً فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ وَ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

الْمُحْرِمُ يُمْسِكُ عَلَى أَنْفِهِ مِنَ الرِّيحِ الطَّيِّبَةِ، وَ لا يُمْسِكُ عَلَى أَنْفِهِ مِنَ الرِّيحِ الْمُنْتِنَةِ.

---

۲ ـ راوی گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

محرم نباید از عطر و ریحان استفاده کند و از آن لذّت ببرد و همین طور نباید از بوی خوش استفاده کند و هر که از آن استفاده کند بایستی به اندازه توانایی خود صدقه دهد.

۳ ـ زراره گوید: امام باقر عليه‌السلام فرمود:

کسی که از روی عمد زعفران و یا غذایی که در آن عطر باشد بخورد بر عهدهٔ اوست که قربانی کند. اگر این کار از روی فراموشی باشد چیزی بر عهدهٔ او نیست و از خدای متعال طلب آمرزش کند.

۴ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود: محرم باید از بوییدن بوی خوشی خودداری کند، ولی لازم نیست بینی‌اش را از بوی گند باز دارد.

۵ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ مِثْلَهُ وَ قَالَ:
لا بَأْسَ بِالرِّيحِ الطَّيِّبَةِ فِيمَا بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ مِنْ رِيحِ الْعَطَّارِينَ، وَ لا يُمْسِكْ عَلَى أَنْفِهِ.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ قَالَ:
رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام كُشِفَ بَيْنَ يَدَيْهِ طِيبٌ لِيَنْظُرَ إِلَيْهِ وَ هُوَ مُحْرِمٌ، فَأَمْسَكَ عَلَى أَنْفِهِ بِثَوْبِهِ مِنْ رِيحِهِ.

۷ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
قُلْتُ لَهُ: الْأُشْنَانُ فِيهِ الطِّيبُ أَغْسِلُ بِهِ يَدَيَّ وَ أَنَا مُحْرِمٌ.
قَالَ: إِذَا أَرَدْتُمُ الْإِحْرَامَ فَانْظُرُوا مَزَاوِدَكُمْ فَاعْزِلُوا الَّذِي لا تَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ.
وَ قَالَ: تَصَدَّقْ بِشَيْءٍ كَفَّارَةً لِلْأُشْنَانِ الَّذِي غَسَلْتَ بِهِ يَدَكَ.

---

۵ ـ نظیر این روایت را هشام بن حکم از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند و حضرتش افزود: ایرادی نیست که محرم از بوی خوش مغازه‌های بین صفا و مروه استشمام کند و نباید بینی خود بگیرد.

۶ ـ محمّد بن اسماعیل گوید: امام کاظم عليه السلام را در حال احرام دیدم که مقابلش عطر باز شده بود که به آن نگاه کند. حضرتش با لباسش بینی خود را از بوی آن گرفته بود.

۷ ـ حسن بن زیاد گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: آیا می‌توانم در حال احرام با اشنان معطر دست خود را بشویم؟

فرمود: هر گاه خواستید محرم شوید، اثاثیه خود را بررسی کنید و چیزهایی را که به آنها احتیاج ندارید کنار گذارید.

و فرمود: چیزی صدقه ده تا کفّاره باشد برای اشنانی که دست خود را به آن شستی.

۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام فِي الْمُحْرِمِ يُصِيبُ ثَوْبَهُ الطِّيبُ.

قَالَ: لا بَأْسَ بِأَنْ يَغْسِلَهُ بِيَدِ نَفْسِهِ.

۹ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ هَارُونَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: إِنِّي أَكَلْتُ خَبِيصاً حَتَّى شَبِعْتُ وَ أَنَا مُحْرِمٌ.

فَقَالَ: إِذَا فَرَغْتَ مِنْ مَنَاسِكِكَ وَ أَرَدْتَ الْخُرُوجَ مِنْ مَكَّةَ فَابْتَعْ بِدِرْهَمٍ تَمْراً فَتَصَدَّقْ بِهِ، فَيَكُونَ كَفَّارَةً لِذَلِكَ وَ لِمَا دَخَلَ فِي إِحْرَامِكَ مِمَّا لا تَعْلَمُ.

۱۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام: مَا تَقُولُ فِي الْمِلْحِ فِيهِ زَعْفَرَانٌ لِلْمُحْرِمِ؟

قَالَ: لا يَنْبَغِي لِلْمُحْرِمِ أَنْ يَأْكُلَ شَيْئاً فِيهِ زَعْفَرَانٌ، وَ لا شَيْئاً مِنَ الطِّيبِ.

---

۸ ـ ابن ابی عمیر گوید: یکی از اصحاب ما گوید: امام صادق عليه‌السلام درباره محرمی که لباسش معطّر می‌شود فرمود:

ایرادی ندارد که با دست خود آن‌را بشوید.

۹ ـ حسن بن هارون گوید: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: من در حال احرام حلوای خرمایی که با زعفران بود خوردم تا سیر شدم

فرمود: هرگاه اعمالت پایان یافت و خواستی از مکّه بیرون بروی یک درهم خرما بخر و آن‌را صدقه بده تا کفّاره آن و آن‌چه از روی ناآگاهی بر احرامت داخل شده است، باشد.

۱۰ ـ سدیر گوید: به امام باقر عليه‌السلام گفتم: نظر شما در مورد نمک آمیخته به زعفران برای محرم چیست؟

فرمود: سزاوار نیست برای محرم چیزی بخورد که در آن زعفران و چیزی از عطر باشد.

۱۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ عَنِ الْمُعَلَّى أَبِي عُثْمَانَ عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كُرِهَ أَنْ يَنَامَ الْمُحْرِمُ عَلَى فِرَاشٍ أَصْفَرَ أَوْ عَلَى مِرْفَقَةٍ صَفْرَاءَ.

۱۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَا تَمَسَّ رَيْحَاناً وَ أَنْتَ مُحْرِمٌ وَ لَا شَيْئاً فِيهِ زَعْفَرَانٌ وَ لَا تَطْعَمْ طَعَاماً فِيهِ زَعْفَرَانٌ.

۱۳ ـ صَفْوَانُ عَنْ أَبِي الْمَغْرَاءِ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُحْرِمِ يَغْسِلُ يَدَهُ بِالْأُشْنَانِ.

قَالَ: كَانَ أَبِي يَغْسِلُ يَدَهُ بِالْحُرُضِ الْأَبْيَضِ.

---

۱۱ ـ معلّی بن خنیس گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: خوشایند نیست که محرم بر بستر یا بالش زرد بخوابد

۱۲ ـ عبدالله بن سنان گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

نباید در حال احرام هیچ نوع گلی و نه چیزی را که در آن زعفران باشد، لمس کنی و غذایی که در آن زعفران باشد مخور.

۱۳ ـ ابوالمغراء گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرم می‌تواند دست خود را با اشنان بشوید؟

فرمود: پدرم همواره دستش را با اشنان سفید می‌شست .

۱۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: لا بَأْسَ بِأَنْ تَشَمَّ الْإِذْخِرَ وَ الْقَيْصُومَ وَ الْخُزَامَى وَ الشِّيحَ وَ أَشْبَاهَهُ وَ أَنْتَ مُحْرِمٌ.

۱۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ هِلَالٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يَمَسُّ الطِّيبَ وَ هُوَ نَائِمٌ لا يَعْلَمُ.

قَالَ: يَغْسِلُهُ وَ لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.

وَ عَنِ الْمُحْرِمِ يَدْهُنُهُ الْحَلَالُ بِالدُّهْنِ الطَّيِّبِ وَ الْمُحْرِمُ لا يَعْلَمُ مَا عَلَيْهِ.

قَالَ: يَغْسِلُهُ أَيْضاً وَ لْيَحْذَرْ.

۱۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ قَالَ:

سَأَلْتُ ابْنَ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ التُّفَّاحِ وَ الْأُتْرُجِّ وَ النَّبِقِ وَ مَا طَابَ رِيحُهُ.

قَالَ: تُمْسِكُ عَنْ شَمِّهِ وَ تَأْكُلُهُ.

---

۱۴ ـ معاوية بن عمّار گويد: ايرادى ندارد كه در حال احرام گياهان خوشبوى:اذخر، قيصوم، خزامى، شيح و مانند آن‌ها را استشمام كنى.

۱۵ ـ اسحاق بن عمّار گويد: از امام صادق عليه السلام پرسيدم: آيا محرم مى‌تواند در حال خواب كه نمى‌داند به عطر دست مى‌زند؟

فرمود: دست خود را بشويد و چيزى بر عهدهٔ او نيست.

و هم چنين از حضرتش در مورد محرمى كه غير محرم او را با روغن معطّرى روغن مالى مى‌كند و محرم هم نمى‌داند، پرسيدم

فرمود: او نيز خود را مى‌شويد و از اين كار پرهيز نمايد.

۱۶ ـ على بن مهزيار گويد: از ابن ابى عمير دربارهٔ سيب، ترنج، ميوهٔ سدر و هرچه كه خوشبو است پرسيدم.

فرمود: محرم از استشمام آنها خوددارى كند و مى‌تواند آنها را بخورد.

۱۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُصَدِّقِ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مُوسَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يَأْكُلُ الْأُتْرُجَّ.

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: لَهُ رَائِحَةٌ طَيِّبَةٌ؟

قَالَ: الْأُتْرُجُّ طَعَامٌ لَيْسَ هُوَ مِنَ الطِّيبِ.

۱۸ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْحِنَّاءِ.

فَقَالَ: إِنَّ الْمُحْرِمَ لَيَمَسُّهُ وَ يُدَاوِي بِهِ بَعِيرَهُ وَ مَا هُوَ بِطِيبٍ وَ مَا بِهِ بَأْسٌ.

۱۹ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ:

---

۱۷ ـ عمّار بن موسی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: آیا محرم می‌تواند ترنج بخورد؟

فرمود: آری.

عرض کردم: آن بوی خوش دارد؟

فرمود: ترنج خوردنی است، از عطریات نیست.

۱۸ ـ عبدالله بن سنان گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد حنا پرسیدم؟

فرمود: محرم می‌تواند آن‌را لمس کند و شترش را با آن معالجه کند، آن عطر نیست و ایرادی ندارد.

۱۹ ـ حمّاد بن عثمان گوید:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنِّي جَعَلْتُ ثَوْبَيْ إِحْرَامِي مَعَ أَثْوَابٍ قَدْ جُمِّرَتْ فَأَجِدُ مِنْ رِيحِهَا؟

قَالَ: فَانْشُرْهَا فِي الرِّيحِ حَتَّى يَذْهَبَ رِيحُهَا.

(۹۳)

بَابُ مَا يُكْرَهُ مِنَ الزِّينَةِ لِلْمُحْرِمِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا تَنْظُرْ فِي الْمِرْآةِ وَ أَنْتَ مُحْرِمٌ، لِأَنَّهُ مِنَ الزِّينَةِ وَ لا تَكْتَحِلِ الْمَرْأَةُ الْمُحْرِمَةُ بِالسَّوَادِ، إِنَّ السَّوَادَ زِينَةٌ.

۲ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: لا يَنْظُرِ الْمُحْرِمُ فِي الْمِرْآةِ لِزِينَةٍ، فَإِنْ نَظَرَ فَلْيُلَبِّ.

به امام صادق عليه السلام گفتم: من لباس‌های احرام خود را با لباس‌هایی که بُخور داده شده بود نهادم، اکنون بوی آن‌را استشمام می‌کنم؟

فرمود: آن‌ها را در معرض باد پهن کن تا بوی آن‌ها برود.

بخش نود و سوم

کراهت استفاده از زیور آلات برای محرم

۱ ـ حریز گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

وقتی محرم هستی به آینه نگاه مکن، زیرا که آن از زینت است و زن محرم نباید سرمه سیاه استعمال کند، زیرا سیاهی آن زینت است.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

نباید محرم برای آرایش به آیینه نگاه کند، پس اگر نگاه کرد بایستی لبیک بگوید.

۳ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْكُحْلِ لِلْمُحْرِمِ.

قَالَ: أَمَّا بِالسَّوَادِ فَلَا، وَ لَكِنْ بِالصَّبِرِ وَ الْحُضُضِ.

۴ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا اشْتَكَى الْمُحْرِمُ عَيْنَيْهِ فَلْيَكْتَحِلْ بِكُحْلٍ لَيْسَ فِيهِ مِسْكٌ وَ لَا طِيبٌ.

۵ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُحْرِمُ لَا يَكْتَحِلْ إِلَّا مِنْ وَجَعٍ.

وَ قَالَ: لَا بَأْسَ بِأَنْ تَكْتَحِلَ وَ أَنْتَ مُحْرِمٌ بِمَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ طِيبٌ يُوجَدُ رِيحُهُ، فَأَمَّا لِلزِّينَةِ فَلَا.

---

۳ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: به‌کار بردن سرمه برای محرم چه حکمی دارد؟

فرمود: سرمه سیاه نه ولی به‌کار بردن سرمه صبر و حضض (که نوعی دارو هستند) اشکالی ندارد.

۴ ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

وقتی چشم محرم درد کند بایستی سرمه‌ای به‌کار ببرد که در آن مشک و عطر نباشد.

۵ ـ معاویه گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: محرم نباید سرمه به‌کار ببرد مگر چشمش درد کند.

و فرمود: ایرادی ندارد در حال احرامت از سرمه‌ای استفاده کنی که بوی معطّر نداشته باشد؛ ولی برای آرایش نباید سرمه به‌کار ببری.

(٩٤)
بَابُ الْعِلَاجِ لِلْمُحْرِمِ إِذَا مَرِضَ أَوْ أَصَابَهُ جُرْحٌ أَوْ خُرَاجٌ أَوْ عِلَّةٌ

١ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا اشْتَكَى الْمُحْرِمُ فَلْيَتَدَاوَ بِمَا يَأْكُلُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ.

٢ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عَلَى كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ وَ الْقَمْلُ يَتَنَاثَرُ مِنْ رَأْسِهِ وَ هُوَ مُحْرِمٌ فَقَالَ لَهُ: أَتُؤْذِيكَ هَوَامُّكَ؟

فَقَالَ: نَعَمْ.

فَأُنْزِلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضاً أَوْ بِهِ أَذىً مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ﴾.

بخش نودو چهارم
معالجه محرم به هنگام بیماری یا زخمی شدن، درآوردن دمل یا بیماری دیگر

۱ ـ ابو صباح کنانی گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

وقتی محرم بیمار شود باید با همان دارویی که در حال احرام آن‌را می‌خورد مداوا نماید.

۲ ـ راوی گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله از کنار کعب بن عجره، که محرم بود، گذشت، در حالی که شپش از سر او فرو می‌ریخت. حضرت به او فرمود: آیا جانوران تو را آزار می‌دهند؟

گفت: آری.

پس این آیه فرود آمد که «هرکس از شما بیمار باشد، یا ناراحتی در سر داشت (و ناگزیر باید سرش را بتراشد) پس بر اوست فدیه‌ای از قبیل روزه یا صدقه یا قربانی بدهد».

فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَحْلِقَ وَ جَعَلَ الصِّيَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، وَ الصَّدَقَةَ عَلَى سِتَّةِ مَسَاكِينَ لِكُلِّ مِسْكِينٍ مُدَّيْنِ وَ النُّسُكَ شَاةً.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: وَ كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الْقُرْآنِ أَوْ فَصَاحِبُهُ بِالْخِيَارِ يَخْتَارُ مَا شَاءَ وَ كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الْقُرْآنِ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ كَذَا فَعَلَيْهِ كَذَا فَالْأُولَى الْخِيَارُ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى الْكَاهِلِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلَهُ رَجُلٌ ضَرِيرُ الْبَصَرِ وَ أَنَا حَاضِرٌ فَقَالَ: أَكْتَحِلُ إِذَا أَحْرَمْتُ.

قَالَ: لَا، وَ لِمَ تَكْتَحِلُ؟

قَالَ: إِنِّي ضَرِيرُ الْبَصَرِ، فَإِذَا أَنَا اكْتَحَلْتُ نَفَعَنِي وَ إِذَا لَمْ أَكْتَحِلْ ضَرَّنِي.

قَالَ: فَاكْتَحِلْ.

قَالَ: فَإِنِّي أَجْعَلُ مَعَ الْكُحْلِ غَيْرَهُ.

قَالَ: مَا هُوَ؟

پس رسول خدا ﷺ امر فرمود که او سرش را بتراشد و روزه را سه روز قرار داد و صدقه را بر شش فقیر، برای هر فقیری دو مُدّ و قربانی را گوسفند قرار داد.

امام صادق عليه السلام فرمود: هر موردی که در قرآن «او» باشد، انسان مختار است که در هر کدام خواست برگزیند و هر چیزی از قرآن اگر نتوانست چنین کند پس شایسته است که اختیار کند.

۳ ـ عبدالله بن یحیی کاهلی گوید: من در خدمت امام صادق عليه السلام بودم، مردی که چشمش ضعیف بود از حضرتش پرسید: به هنگام محرم شدن می‌توانم سرمه بکشم؟

فرمود: نه، چرا سرمه می‌کشی؟

گفت: چشمم ضعیف است، چون سرمه می‌کشم مرا بهبود می‌کند و چون سرمه نمی‌کشم به من ضرر می‌رساند.

فرمود: سرمه بکش

گفت: سرمه را با چیز دیگری روی چشمم قرار می‌دهم.

حضرت فرمود: با چه چیزی؟

قَالَ: آخُذُ خِرْقَتَيْنِ فَأُرَبِّعُهُمَا فَأَجْعَلُ عَلَى كُلِّ عَيْنٍ خِرْقَةً وَ أُعَصِّبُهُمَا بِعِصَابَةٍ إِلَى قَفَايَ، فَإِذَا فَعَلْتُ ذَلِكَ نَفَعَنِي، وَ إِذَا تَرَكْتُهُ ضَرَّنِي.

قَالَ: فَاصْنَعْهُ.

۴ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ تَشَقَّقَتْ يَدَاهُ وَ رِجْلَاهُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ أَ يَتَدَاوَى؟

قَالَ: نَعَمْ بِالسَّمْنِ وَ الزَّيْتِ.

وَ قَالَ: إِذَا اشْتَكَى الْمُحْرِمُ فَلْيَتَدَاوَ بِمَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَأْكُلَهُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يَعْصِرُ الدُّمَّلَ وَ يَرْبِطُ عَلَى الْقَرْحَةِ؟

قَالَ: لَا بَأْسَ.

گفت: دو پارچه را چهارگوش می‌کنم بر هر چشمم پارچه‌ای می‌گذارم و آنها را گره می‌زنم و از پشت سرم می‌بندم، چون این کار را انجام دهم بهبود می‌یابم و اگر آن‌را انجام ندهم به چشمم ضرر می‌رساند.

فرمود: چنین انجام ده.

۴ ـ راوی گوید: از امام صادق عليه السلام سؤال شد: مرد محرمی که دست‌ها و پاهایش ترک می‌خورد آیا مداوا کند؟

فرمود: آری با روغن و زیتون.

و فرمود: هرگاه محرم مریض شود پس مداوا کند به آن‌چه که خوردنش در حال احرام بر او حلال است.

۵ ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرم دمل را می‌فشارد و می‌بندد؟

فرمود: ایرادی ندارد.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنْ خَرَجَ بِالرَّجُلِ مِنْكُمُ الْخُرَاجُ أَوِ الدُّمَّلُ فَلْيَرْبِطْهُ وَ لْيَتَدَاوَ بِزَيْتٍ أَوْ سَمْنٍ.

۷ ـ أَحْمَدُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ سَعِيدٍ الْأَعْرَجِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُحْرِمِ يَكُونُ بِهِ شَجَّةٌ أَ يُدَاوِيهَا أَوْ يُعَصِّبُهَا بِخِرْقَةٍ؟ قَالَ: نَعَمْ وَ كَذَلِكَ الْقَرْحَةُ تَكُونُ فِي الْجَسَدِ.

۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُحْرِمِ يَكُونُ بِهِ الْجُرْحُ فَيَتَدَاوَى بِدَوَاءٍ فِيهِ زَعْفَرَانٌ. قَالَ: إِنْ كَانَ الْغَالِبَ عَلَى الدَّوَاءِ فَلَا، وَ إِنْ كَانَتِ الْأَدْوِيَةُ الْغَالِبَةَ عَلَيْهِ فَلَا بَأْسَ.

۹ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ نَاجِيَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ مَرْوَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

---

۶ ـ هشام بن سالم گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه جوش یا دملی بر بدن یکی از شما برآید باید آن‌را بسته و با زیتون یا روغن مداوا کند.

۷ ـ سعید اعرج گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرمی که سرش شکسته می‌تواند آن‌را مداوا کند و یا با پارچه ببندد؟

فرمود: آری، و همین‌گونه است دملی که در بدن ایجاد شده است.

۸ ـ عمران حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام سؤال شد: محرمی که جراحتی دارد می‌تواند از داروی مخلوط به زعفران استفاده کند؟

فرمود: اگر زعفران بر آن دارو غالب باشد نه؛ ولی اگر دارو به زعفران غالب باشد، ایرادی ندارد.

۹ ـ سماعه گوید:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يُصِيبُ أُذُنَهُ الرِّيحُ فَيَخَافُ أَنْ يَمْرَضَ هَلْ يَصْلُحُ لَهُ أَنْ يَسُدَّ أُذُنَيْهِ بِالْقُطْنِ.

قَالَ: نَعَمْ لا بَأْسَ بِذَلِكَ إِذَا خَافَ ذَلِكَ وَ إِلَّا فَلَا.

۱۰ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ:

لا بَأْسَ بِأَنْ يُعَصِّبَ الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ مِنَ الصُّدَاعِ.

(۹۵)
بَابُ الْمُحْرِمِ يَحْتَجِمُ أَوْ يَقُصُّ ظُفُراً أَوْ شَعْراً أَوْ شَيْئاً مِنْهُ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُحْرِمِ يَحْتَجِمُ قَالَ:

لا إِلَّا أَنْ لا يَجِدَ بُدّاً فَلْيَحْتَجِمْ وَ لا يَحْلِقْ مَكَانَ الْمَحَاجِمِ.

از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرمی که به گوشش باد می‌خورد و می‌ترسد که بیمار شود آیا می‌تواند بر گوشش پنبه نهد؟

فرمود: آری، زمانی که از آن ترسید، ایرادی ندارد و اگر نترسد، نه.

۱۰ ـ معاویة بن وهب گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

اشکالی ندارد که محرم به جهت سر درد، سرش را ببندد.

بخش نود و پنجم
حکم محرمی که حجامت می‌کند، یا ناخن‌ها یا موها یا چیزی از آن را کوتاه می‌کند

۱ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرم می‌تواند حجامت کند؟

فرمود: نه، مگر آن‌که ناچار باشد، در این صورت حجامت کرده و جای آن‌را نتراشد.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ مُثَنًّى بْنِ عَبْدِ السَّلَامِ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

لا يَحْتَجِمِ الْمُحْرِمُ إِلَّا أَنْ يَخَافَ عَلَى نَفْسِهِ أَنْ لا يَسْتَطِيعَ الصَّلَاةَ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُحْرِمِ تَطُولُ أَظْفَارُهُ أَوْ يَنْكَسِرُ بَعْضُهَا فَيُؤْذِيهِ ذَلِكَ.

قَالَ: لا يَقُصُّ مِنْهَا شَيْئاً إِنِ اسْتَطَاعَ، فَإِنْ كَانَتْ تُؤْذِيهِ فَلْيَقُصَّهَا وَ لْيُطْعِمْ مَكَانَ كُلِّ ظُفُرٍ قَبْضَةً مِنْ طَعَامٍ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي مُحْرِمٍ قَلَّمَ ظُفُراً.

قَالَ: يَتَصَدَّقُ بِكَفٍّ مِنْ طَعَامٍ.

قَالَ: ظُفُرَيْنِ.

قَالَ: كَفَّيْنِ.

---

۲ ـ زراره گوید: امام باقر عليه السلام فرمود: محرم نمی‌تواند حجامت کند مگر این‌که بترسد توانایی بر خواندن نماز نداشته باشد.

۳ ـ معاوية بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرمی که ناخن‌هایش بلند می‌شود، یا بعضی از آنها می‌شکند و او را آزار می‌دهد، (آیا می‌تواند بچیند؟)

فرمود: اگر بتواند نباید آنها را بچیند، ولی اگر موجب آزار او شود بایستی آنها را بچیند و در مقابل هر ناخنی مشتی از طعام اطعام کند.

۴ ـ راوی گوید: امام باقر عليه السلام درباره محرمی که ناخن خود را بچیند فرمود: مشتی از طعام صدقه دهد.

راوی عرض کرد: دو ناخن باشد چطور؟

فرمود: دو مشت از طعام.

قُلْتُ: ثَلَاثَةً.

قَالَ: ثَلَاثَةِ أَكُفٍّ.

قُلْتُ: أَرْبَعَةً؟

قَالَ: أَرْبَعَةِ أَكُفٍّ.

قُلْتُ: خَمْسَةً؟

قَالَ: عَلَيْهِ دَمٌ يُهَرِيقُهُ، فَإِنْ قَصَّ عَشَرَةً أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَلَيْسَ عَلَيْهِ إِلَّا دَمٌ يُهَرِيقُهُ.

۵ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنْ حَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ رِبَاطٍ عَنْ هَاشِمِ بْنِ الْمُثَنَّى عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا قَلَّمَ الْمُحْرِمُ أَظْفَارَ يَدَيْهِ وَ رِجْلَيْهِ فِي مَكَانٍ وَاحِدٍ، فَعَلَيْهِ دَمٌ وَاحِدٌ وَ إِنْ كَانَتَا مُتَفَرِّقَتَيْنِ فَعَلَيْهِ دَمَانِ.

[راوی گوید:] عرض کردم: سه ناخن چطور؟

فرمود: سه مشت از طعام.

عرض کردم: چهار ناخن چطور؟

فرمود: چهار مشت از طعام.

عرض کردم: پنج ناخن چطور؟

فرمود: بایستی یک قربانی کند. پس اگر ده ناخن یا بیشتر از آن‌را بچیند، فقط یک قربانی بر عهده اوست.

۵ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

وقتی محرم ناخن‌های دست و پایش را یک جا بچیند بر او یک قربانی است و اگر جداگانه باشد بر او دو قربانی است.

۶ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ نَسِيَ أَنْ يُقَلِّمَ أَظْفَارَهُ عِنْدَ إِحْرَامِهِ.

قَالَ: يَدَعُهَا.

قُلْتُ: فَإِنَّ رَجُلاً مِنْ أَصْحَابِنَا أَفْتَاهُ بِأَنْ يُقَلِّمَ أَظْفَارَهُ وَ يُعِيدَ إِحْرَامَهُ فَفَعَلَ.

قَالَ: عَلَيْهِ دَمٌ يُهَرِيقُهُ.

۷ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا يَأْخُذِ الْمُحْرِمُ مِنْ شَعْرِ الْحَلَالِ.

۸ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

مَنْ حَلَقَ رَأْسَهُ أَوْ نَتَفَ إِبْطَهُ نَاسِياً أَوْ سَاهِياً أَوْ جَاهِلاً فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ وَ مَنْ فَعَلَهُ مُتَعَمِّداً فَعَلَيْهِ دَمٌ.

---

۶ ـ اسحاق بن عمّار گويد: از امام كاظم عليه السلام پرسيدم: مردى كه از روى فراموشى در حال احرام ناخن‌هايش را بچيند (چه وظيفه‌اى دارد؟)

فرمود: آنها را رها مى‌كند.

عرض كردم: يكى از اصحاب ما فتوا داده كه ناخن‌هايش را بچيند و احرامش را اعاده كند. او نيز اين كار را انجام داد.

فرمود: بر او قربانى است.

۷ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

محرم نبايد موى غير محرم را بچيند.

۸ ـ زراره گويد: امام باقر عليه السلام فرمود:

هر كه سر يا موى زير بغل خود را از روى فراموشى يا سهو يا ناآگاهى بتراشد، چيزى بر عهده او نيست و كسى كه از روى عمد انجام دهد بر عهده اوست كه يک قربانى نمايد.

۹ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنْ نَتَفَ الْمُحْرِمُ مِنْ شَعْرِ لِحْيَتِهِ وَ غَيْرِهَا شَيْئاً فَعَلَيْهِ أَنْ يُطْعِمَ مِسْكِيناً فِي يَدِهِ.

۱۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ لَيْثٍ الْمُرَادِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الرَّجُلِ يَتَنَاوَلُ لِحْيَتَهُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ فَيَعْبَثُ بِهَا فَيَنْتِفُ مِنْهَا الطَّاقَاتِ يَبْقَيْنَ فِي يَدِهِ خَطَأً أَوْ عَمْداً.

قَالَ: لا يَضُرُّهُ.

۱۱ ـ أَحْمَدُ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ أَوْ لِحْيَتِهِ وَ هُوَ مُحْرِمٌ فَسَقَطَ شَيْءٌ مِنَ الشَّعْرِ فَلْيَتَصَدَّقْ بِكَفَّيْنِ مِنْ كَعْكٍ أَوْ سَوِيقٍ.

---

۹ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هرگاه محرم چیزی از موی ریشش و یا غیر آن‌را بکند بر اوست که مسکینی را با دستش اطعام نماید.

۱۰ ـ لیث مرادی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرمی که ریش خود را می‌جود و با آن بازی می‌کند پس چند تار موی آن کنده شده در دستش می‌ماند این کار از روی عمد یا سهو انجام پذیرد چه حکمی دارد؟

فرمود: ضرری به او نمی‌رساند.

۱۱ ـ هشام بن سالم گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

وقتی یکی از شما در حال احرام دستش را بر سر یا ریش خود بگذارد و چیزی از مو بیافتد، بایستی پس دو مشت کعک یا سویق صدقه دهد.

(۹۶)

بَابُ الْمُحْرِمِ يُلْقِي الدَّوَابَّ عَنْ نَفْسِهِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ قَالَ:

سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا جَعْفَرٍ علیه‌السلام عَنْ رَجُلٍ قَتَلَ قَمْلَةً وَ هُوَ مُحْرِمٌ.

قَالَ: بِئْسَ مَا صَنَعَ!

قَالَ: فَمَا فِدَاؤُهَا؟

قَالَ: لا فِدَاءَ لَهَا.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه‌السلام: مَا تَقُولُ فِي مُحْرِمٍ قَتَلَ قَمْلَةً؟

قَالَ: لا شَيْءَ عَلَيْهِ فِي الْقَمْلِ، وَ لا يَنْبَغِي أَنْ يَتَعَمَّدَ قَتْلَهَا.

بخش نود و ششم

حکم محرمی که جانوران را از خود دور می‌کند

۱ ـ ابی جارود گوید: مردی از امام باقر علیه‌السلام پرسید: کسی که در حال احرام شپشی را کشت (چه حکمی دارد؟)

فرمود: چه کار بدی کرده است!

گفت: فداء و کفّارهٔ آن چیست ؟

فرمود: برای او فداء و کفّاره‌ای نیست.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: به امام صادق علیه‌السلام گفتم: نظر شما درباره محرمی که شپشی را می‌کشد چیست؟

فرمود: در این مورد چیزی بر عهدهٔ نیست و سزاوار نیست که از روی عمد به کشتن آن اقدام کند.

۳ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِذٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

لا يَرْمِي الْمُحْرِمُ الْقَمْلَةَ مِنْ ثَوْبِهِ، وَ لا مِنْ جَسَدِهِ مُتَعَمِّداً، فَإِنْ فَعَلَ شَيْئاً مِنْ ذَلِكَ فَلْيُطْعِمْ مَكَانَهَا طَعَاماً.

قُلْتُ: كَمْ؟

قَالَ: كَفّاً وَاحِداً.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَ رَأَيْتَ إِنْ وَجَدْتُ عَلَيَّ قُرَاداً أَوْ حَلَمَةً أَطْرَحُهُمَا؟

قَالَ: نَعَمْ وَ صَغَارٌ لَهُمَا، إِنَّهُمَا رَقِيَا فِي غَيْرِ مَرْقَاهُمَا.

---

۳ ـ حسین بن ابی‌علا گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

محرم نباید از روی عمد شپش را از لباس و بدن خود دور کند و اگر این کار را انجام داد پس در ازای آن بایستی اطعام کند.

عرض کردم: چقدر؟

فرمود: یک مشت.

۴ ـ عبدالله بن سنان گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: اگر در حال احرام در بدن خود کنه‌ای و یا کرمی ببینم می‌توانم آنها را دور کنم؟

فرمود: آری، برای خوار ساختن آنها؛ چرا که آنها در جایی بر آمده‌اند که جایشان نیست.

(۹۷)
بَابُ مَا يَجُوزُ لِلْمُحْرِمِ قَتْلُهُ وَ مَا يَجِبُ عَلَيْهِ فِيهِ الْكَفَّارَةُ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

كُلُّ مَا خَافَ الْمُحْرِمُ عَلَى نَفْسِهِ مِنَ السِّبَاعِ وَ الْحَيَّاتِ وَ غَيْرِهَا فَلْيَقْتُلْهُ، فَإِنْ لَمْ يُرِدْكَ فَلَا تُرِدْهُ.

۲ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

إِذَا أَحْرَمْتَ فَاتَّقِ قَتْلَ الدَّوَابِّ كُلِّهَا إِلَّا الْأَفْعَى وَ الْعَقْرَبَ وَ الْفَأْرَةَ، فَإِنَّهَا تُوهِي السِّقَاءَ وَ تُحْرِقُ عَلَى أَهْلِ الْبَيْتِ، وَ أَمَّا الْعَقْرَبُ، فَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله مَدَّ يَدَهُ إِلَى الْحَجَرِ فَلَسَعَتْهُ عَقْرَبٌ فَقَالَ: «لَعَنَكِ اللَّهُ لا بَرّاً تَدَعِينَ وَ لا فَاجِراً».

بخش نود و هفتم
چیزهایی که کشتن آن‌ها برای محرم جایز است و چیزهایی که کفاره‌آور است

۱ ـ راوی گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

از جانداری که محرم بر جان خود بترسد ـ از درندگان، مارها و غیر آن... ـ می‌تواند آن را بکشد و اگر جانوری با تو کاری نداشته باشد تو نیز با آن کاری نداشته باش.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

آن گاه که محرم شدی از کشتن تمام جنبنده‌ها بپرهیز، مگر مار افعی، عقرب و موش. زیرا موش خیک را پاره کرده و خانه را بر اهلش آتش می‌زند، در مورد عقرب؛ پس پیامبر خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله دستش را بر سنگی دراز کرد. عقربی دستش را نیش زد. حضرتش فرمود: خدا تو را لعنت کند! خوب و بد را رها نمی‌گذاری.

وَ الْحَيَّةُ إِذَا أَرَادَتْكَ فَاقْتُلْهَا، فَإِنْ لَمْ تُرِدْكَ فَلَا تُرِدْهَا، وَ الْكَلْبُ الْعَقُورُ وَ السَّبُعُ إِذَا أَرَادَاكَ فَاقْتُلْهُمَا، فَإِنْ لَمْ يُرِيدَاكَ فَلَا تُرِدْهُمَا وَ الْأَسْوَدُ الْغَدِرُ فَاقْتُلْهُ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَ ارْمِ الْغُرَابَ رَمْياً وَ الْحِدَأَةَ عَلَى ظَهْرِ بَعِيرِكَ.

۳ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يُقْتَلُ فِي الْحَرَمِ وَ الْإِحْرَامِ الْأَفْعَى وَ الْأَسْوَدُ الْغَدِرُ وَ كُلُّ حَيَّةِ سَوْءٍ وَ الْعَقْرَبُ وَ الْفَأْرَةُ وَ هِيَ الْفُوَيْسِقَةُ وَ يُرْجَمُ الْغُرَابُ وَ الْحِدَأَةُ رَجْماً، فَإِنْ عَرَضَ لَكَ لُصُوصٌ امْتَنَعْتَ مِنْهُمْ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ غِيَاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يَقْتُلُ الْمُحْرِمُ الزُّنْبُورَ وَ النَّسْرَ وَ الْأَسْوَدَ الْغَدِرَ وَ الذِّئْبَ وَ مَا خَافَ أَنْ يَعْدُوَ عَلَيْهِ وَ قَالَ: الْكَلْبُ الْعَقُورُ هُوَ الذِّئْبُ.

و هر گاه ماری به طرف تو آمد آن را بکش، اگر با تو کاری نداشت تو به آن کار نداشته باش. اگر سگ‌ها و درندگان به تو حمله کردند، آنها را از پای درآور و اگر با تو کاری نداشتند با آنها کاری نداشته باش. مار سیاه پلید است، پس در هر جایی آن را بکش و به کلاغ و زَغن (که نوعی کلاغ است) سنگ بزن، گرچه بر پشت شترت باشد.

۳ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

حیوانات ذیل در محدودهٔ حرم و در حال احرام کشته می‌شوند: مار افعی، مار سیاه پلید و هر مار پلیدی، عقرب و موش ـ که همان فویسه نام دارد ـ و کلاغ و زَغن با سنگ زده می‌شوند. پس اگر با دزدانی رو به روی شدی، از آن‌ها امتناع کن.

۴ ـ ابراهیم گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

محرم می‌تواند زنبور، کرکس، مار سیاه پلید، گرگ ـ و هرچه را که می‌ترسد با او دشمنی کند ـ بکشد.

فرمود: سگ درنده همان گرگ است.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ مُحْرِمٍ قَتَلَ زُنْبُوراً.

قَالَ: إِنْ كَانَ خَطَأً فَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.

قُلْتُ: لَا، بَلْ مُتَعَمِّداً.

قَالَ: يُطْعِمُ شَيْئاً مِنْ طَعَامٍ.

قُلْتُ: إِنَّهُ أَرَادَنِي.

قَالَ: كُلُّ شَيْءٍ أَرَادَكَ فَاقْتُلْهُ.

۶ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ مُثَنَّى بْنِ عَبْدِ السَّلَامِ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يَقْتُلُ الْبَقَّةَ وَ الْبُرْغُوثَ إِذَا أَرَادَاهُ؟

قَالَ: نَعَمْ.

---

۵ ـ معاویه گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرمی که زنبوری را می‌کشد (چه حکمی دارد؟)

فرمود: اگر از روی اشتباه باشد چیزی بر او نیست.

گفتم: نه، بلکه از روی عمد بوده است؟

فرمود: چیزی از غذا اطعام می‌کند.

گفتم: زنبور می‌خواست مرا نیش بزند؟

فرمود: هر چه تو را قصد کرد پس آن را بکش.

۶ ـ زراره گوید: از امام (باقر یا امام صادق عليهما السلام) پرسیدم: آیا محرم می‌تواند پشّه و کک را که آزارش می‌دهند بکشد؟

فرمود: آری.

۷ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ مِسْمَعٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْيَرْبُوعُ وَ الْقُنْفُذُ وَ الضَّبُّ إِذَا أَمَاتَهُ الْمُحْرِمُ فِيهِ جَدْيٌ وَ الْجَدْيُ خَيْرٌ مِنْهُ وَ إِنَّمَا قُلْتُ هَذَا كَيْ يَنْكُلَ عَنْ صَيْدِ غَيْرِهَا.

۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْقُرَادَ لَيْسَ مِنَ الْبَعِيرِ وَ الْحَلَمَةُ مِنَ الْبَعِيرِ بِمَنْزِلَةِ الْقَمْلَةِ مِنْ جَسَدِكَ فَلَا تُلْقِهَا وَ أَلْقِ الْقُرَادَ.

۹ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يُقَرِّدُ الْبَعِيرَ.

قَالَ: نَعَمْ وَ لَا يَنْزِعِ الْحَلَمَةَ.

---

۷ ـ مسمع گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه محرم کلا نگوش، خارپشت و سوسمار را بکشد بایستی یک بزغاله قربانی کند و بزغاله از آن (مقتول) برتر است و این را گفتم تا محرم از صید غیر آن سرباز زند.

۸ ـ حریز گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

کنه از شتر پدید نمی‌آید و حَلَمه (نوعی کرمک) از شتر مانند شپش از بدن توست. پس آن را از شتر نینداز و کنه را بینداز.

۹ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرم می‌تواند کنه را از شتر دور کند؟ فرمود: آری، ولی حلمه (نوعی کرمک) را دور نکند.

۱۰ ـ أَحْمَدُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ الْعَرْزَمِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ عليهم السلام قَالَ:

يَقْتُلُ الْمُحْرِمُ كُلَّ مَا خَشِيَهُ عَلَى نَفْسِهِ.

۱۱ ـ أَحْمَدُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا بَأْسَ بِقَتْلِ الْبُرْغُوثِ وَ الْقَمْلَةِ وَ الْبَقَّةِ فِي الْحَرَمِ.

۱۲ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ الْقَلَانِسِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: حَكَكْتُ رَأْسِي وَ أَنَا مُحْرِمٌ فَوَقَعَتْ قَمْلَةٌ.

قَالَ: لا بَأْسَ.

قُلْتُ: أَيَّ شَيْءٍ تَجْعَلُ عَلَيَّ فِيهَا؟

قَالَ: وَ مَا أَجْعَلُ عَلَيْكَ فِي قَمْلَةٍ، لَيْسَ عَلَيْكَ فِيهَا شَيْءٌ.

---

۱۰ ـ عبدالرحمان عرزمی گوید: امام صادق عليه السلام از پدر بزرگوارش عليه السلام نقل می‌کند که حضرت علی عليه السلام فرمود:

محرم هر جانداری را که بر جان خویش احساس خطر کند، می‌تواند به قتل برساند.

۱۱ ـ زراره گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

ایرادی ندارد که انسان در حرم کک، شپش و پشه را بکشد.

۱۲ ـ ابو جارود گوید: به امام صادق عليه السلام عرض کردم: سرم را در احرام خاراندم پس شپشی افتاد (چه حکمی دارد؟)

فرمود: ایرادی ندارد.

گفتم: چه کفّاره‌ای بر عهده من ـ به خاطر این کار ـ قرار می‌دهی؟

فرمود: در مورد شپش چیزی بر عهده تو قرار نمی‌دهم. چیزی در آن برتو لازم نیست.

(۹۸)
بَابُ الْمُحْرِمِ يَذْبَحُ وَ يَحْتَشُّ لِدَابَّتِهِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُحْرِمُ يَذْبَحُ الْبَقَرَ وَ الْإِبِلَ وَ الْغَنَمَ وَ كُلَّ مَا لَمْ يَصُفَّ مِنَ الطَّيْرِ، وَ مَا أُحِلَّ لِلْحَلَالِ أَنْ يَذْبَحَهُ فِي الْحَرَمِ وَ هُوَ مُحْرِمٌ فِي الْحِلِّ وَ الْحَرَمِ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُوسَى بْنِ سَعْدَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: الْمُحْرِمُ يَنْحَرُ بَعِيرَهُ أَوْ يَذْبَحُ شَاتَهُ؟

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ لَهُ: يَحْتَشُّ لِدَابَّتِهِ وَ بَعِيرِهِ.

قَالَ: نَعَمْ وَ يَقْطَعُ مَا شَاءَ مِنَ الشَّجَرِ حَتَّى يَدْخُلَ الْحَرَمَ، فَإِذَا دَخَلَ الْحَرَمَ فَلَا.

بخش نود و هشتم
حکم محرمی که ذبح می‌کند و برای چهارپای خود علف می‌چیند

۱ ـ حریز گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

محرم می‌تواند گاو، شتر، گوسفند، پرندگان حلال گوشت و آن‌چه را که بر غیر محرم حلال است در حرم در حال احرام ـ خواه در حرم و خواه بیرون آن باشد ـ ذبح کند.

۲ ـ عبدالله بن سنان گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: محرم می‌تواند شترش را نحر کند و یا گوسفندش را ذبح نماید؟

فرمود: آری.

گفتم: محرم می‌تواند برای چهارپا و شترش علف بچیند؟

فرمود: آری و آن‌چه خواست می‌تواند از درخت ببرد تا وارد حرم شود، چون وارد حرم شد دیگر نمی‌تواند چنین نماید.

(۹۹)
بَابُ أَدَبِ الْمُحْرِمِ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا حَكَكْتَ رَأْسَكَ فَحُكَّهُ حَكّاً رَفِيقاً وَ لا تَحُكَّنَّ بِالْأَظْفَارِ، وَ لَكِنْ بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا اغْتَسَلَ الْمُحْرِمُ مِنَ الْجَنَابَةِ يَصُبُّ عَلَى رَأْسِهِ وَ يُمَيِّزُ الشَّعْرَ بِأَنَامِلِهِ بَعْضَهُ مِنْ بَعْضٍ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

بخش نود و نهم
آداب محرم

۱ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه سرت را خاریدی آن‌را آهسته بخاران و با ناخن‌هایت مخاران، ولی با اطراف انگشتانت بخاران.

۲ ـ حریز گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه محرم می‌خواهد از جنابت غسل کند بایستی آب را بر سرش ریخته و با انگشتانش لای موهایش را وا کند.

۳ ـ یکی از اصحاب ما گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

لا بَأْسَ بِأَنْ يَدْخُلَ الْمُحْرِمُ الْحَمَّامَ، وَ لَكِنْ لا يَتَدَلَّكُ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَيْسَ لِلْمُحْرِمِ أَنْ يُلَبِّيَ مَنْ دَعَاهُ حَتَّى يَقْضِيَ إِحْرَامَهُ.

قُلْتُ: كَيْفَ يَقُولُ؟

قَالَ: يَقُولُ: يَا سَعْدُ!

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَ أَحْمَدُ بْنُ إِدْرِيسَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُصَدِّقِ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مُوسَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يَتَخَلَّلُ.

قَالَ: لا بَأْسَ.

ایرادی نیست که محرم به حمام رود، ولی نباید کیسه بمالد.

۴ ـ حمّاد بن عیسی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

محرم نمی‌تواند در پاسخ کسی لبیک بگوید تا وقتی که احرامش را به پایان برساند.

راوی گوید: گفتم: پس چگونه پاسخ دهد؟

فرمود: بگوید: ای سعادتمند!

۵ ـ عمّار بن موسی گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد محرمی که خلال می‌کند پرسیدم ؟

فرمود: ایرادی ندارد.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ:
قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: الْمُحْرِمُ يَسْتَاكُ؟
قَالَ: نَعَمْ.
قُلْتُ: فَإِنْ أَدْمَى يَسْتَاكُ.
قَالَ: نَعَمْ هُوَ مِنَ السُّنَّةِ.
وَ رُوِيَ أَيْضاً: لا يَسْتَدْمِي.
۷ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: هَلْ يَحُكُّ الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ وَ يَغْتَسِلُ بِالْمَاءِ؟
قَالَ: يَحُكُّ رَأْسَهُ مَا لَمْ يَتَعَمَّدْ قَتْلَ دَابَّةٍ، وَ لا بَأْسَ بِأَنْ يَغْتَسِلَ بِالْمَاءِ وَ يَصُبَّ عَلَى رَأْسِهِ مَا لَمْ يَكُنْ مُلَبِّداً، فَإِنْ كَانَ مُلَبِّداً فَلَا يُفِيضُ عَلَى رَأْسِهِ الْمَاءَ إِلَّا مِنَ الِاحْتِلَامِ.

---

۶ ـ معاوية بن عمّار گويد: به امام صادق عليه السلام گفتم: آيا محرم می‌تواند مسواک بزند؟
فرمود: آری.
گفتم: پس اگر از لثه‌هايش خون بيايد چه حکمی دارد؟
فرمود: آری، مسواک زدن از سنّت است.
هم چنين روايت شده است: سعی کند از لثه‌هايش خون نياورد.
۷ـزراره گويد: از امام صادق عليه السلام پرسيدم: آيا محرم می‌تواند سر خود را بخاراند و با آب بشويد؟
فرمود: می‌تواند سرش را بخاراند در صورتی که قصد کشتن جانوری را نداشته باشد و ايرادی ندارد که با آب سرش را بشويد و آب را بر سر خود بريزد در صورتی که موهايش بهم چسبيده نباشد. پس اگر چنين باشد فقط در غسلِ از احتلام می‌تواند بر سرش آب بريزد.

۸ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

يُكْرَهُ الِاحْتِبَاءُ لِلْمُحْرِمِ، وَ يُكْرَهُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ.

۹ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي حَلَّالٍ الرَّازِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلَيْنِ اقْتَتَلَا وَ هُمَا مُحْرِمَانِ.

قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ! بِئْسَ مَا صَنَعَا.

قُلْتُ: قَدْ فَعَلَا فَمَا الَّذِي يَلْزَمُهُمَا؟

قَالَ: عَلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا دَمٌ.

۱۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْعَمْرَكِيِّ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ أَبِي الْحَسَنِ عليه‌السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يُصَارِعُ هَلْ يَصْلُحُ لَهُ؟

---

۸ ـ حمّاد بن عثمان گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

احتباء (جمع کردن پشت پای ساق‌ها در لباس) بر محرم و در مسجدالحرام مکروه است.

۹ ـ ابو حلاّل رازی گوید: از امام صادق عليه‌السلام در مورد ستیز دو محرم پرسیدم؟

فرمود: سبحان‌الله! چه کار بدی کردند!

گفتم: مرتکب چنین عملی شده‌اند چه چیزی بر ذمّه آنهاست؟

فرمود: بر هر کدام از آن‌ها یک قربانی است.

۱۰ ـ علی بن جعفر گوید: از برادرم امام کاظم عليه‌السلام پرسیدم: آیا شایسته است که محرم کشتی بگیرد؟

قَالَ: لا يَصْلُحُ لَهُ مَخَافَةَ أَنْ يُصِيبَهُ جِرَاحٌ أَوْ يَقَعَ بَعْضُ شَعْرِهِ.

۱۱ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ:

سَأَلَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمانِ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُحْرِمِ يُعَالِجُ دَبَرَ الْجَمَلِ.

قَالَ: فَقَالَ: يُلْقِي عَنْهُ الدَّوَابَّ وَ لا يُدْمِيهِ.

۱۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُصَدِّقِ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مُوسَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يَكُونُ بِهِ الْجَرَبُ فَيُؤْذِيهِ.

قَالَ: يَحُكُّهُ، فَإِنْ سَالَ مِنْهُ الدَّمُ فَلَا بَأْسَ.

فرمود: خوب نیست، چرا که بیم آن می‌رود که دچار جراحتی شود یا از مویش کنده شود.

۱۱ ـ عبدالله بن سعید گوید: ابو عبدالرحمان از امام صادق عليه السلام در مورد محرمی که زخم پشت شتر را معالجه می‌کند پرسید؟

فرمود: حشرات را از او دور کنند به گونه‌ای که خون آلود نشود.

۱۲ ـ عمّار بن موسی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرمی که مبتلا به بیماری جَرَب است و بیماری او را اذیّت می‌کند چه حکمی دارد؟

فرمود: می‌تواند آن‌را بخاراند و اگر خون هم جاری شود، ایرادی ندارد.

(۱۰۰)
بَابُ الْمُحْرِمِ يَمُوتُ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنِ ابْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام فِي الْمُحْرِمِ يَمُوتُ قَالَ:

يُغَسَّلُ وَ يُكَفَّنُ وَ يُغَطَّى وَجْهُهُ وَ لا يُحَنَّطُ، وَ لا يُمَسُّ شَيْئاً مِنَ الطِّيبِ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يَمُوتُ.

قَالَ: يُغَسَّلُ وَ يُكَفَّنُ بِالثِّيَابِ كُلِّهَا يُصْنَعُ بِهِ كَمَا يُصْنَعُ بِالْمُحِلِّ غَيْرَ أَنَّهُ لا يُمَسُّ الطِّيبَ.

۳ ـ مُحَمَّدٌ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ أَبِي مَرْيَمَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

بخش صدم
حکم محرمی که از دنیا برود

۱ ـ ابن ابو حمزه گوید: امام کاظم عليه السلام دربارهٔ محرمی که بمیرد فرمود:

او غسل و کفن گردد و صورتش پوشیده می‌شود، حنوط نمی‌شود و معطّر نمی‌گردد.

۲ ـ سماعه نیز گوید: از حضرتش دربارهٔ محرمی که بمیرد پرسیدم.

فرمود: او غسل داده می‌شود و همهٔ تنش با پارچه‌کفن می‌شود و همه احکامی که برای مرده غیر محرم اجرا می‌شود برای او نیز اجرا می‌گردد، مگر این‌که او معطّر نمی‌گردد.

۳ ـ ابو مریم گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

تُوُفِّيَ عَبْدُ الرَّحْمانِ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيّ بِالْأَبْوَاءِ وَ هُوَ مُحْرِمٌ وَ مَعَهُ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عليهما السلام وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ وَ عَبْدُ اللَّهِ وَ عُبَيْدُ اللَّهِ ابْنَا الْعَبَّاسِ، فَكَفَّنُوهُ وَ خَمَّرُوا وَجْهَهُ وَ رَأْسَهُ وَ لَمْ يُحَنِّطُوهُ.

وَ قَالَ: هَكَذَا فِي كِتَابِ عَلِيّ عليه السلام.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ هِلَالٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمَرْأَةِ الْمُحْرِمَةِ تَمُوتُ وَ هِيَ طَامِثٌ.

قَالَ: لا تُمَسَّ الطِّيبَ، وَ إِنْ كُنَّ مَعَهَا نِسْوَةٌ حَلَالٌ.

(۱۰۱)

بَابُ الْمَحْصُورِ وَ الْمَصْدُودِ وَ مَا عَلَيْهِمَا مِنَ الْكَفَّارَةِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ سِرْحَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ فَرْقَدٍ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

عبدالرحمان بن حسن بن علی در حال احرام در ابواء از دنیا رفت، همراه او امام حسن و امام حسین علیهما السلام ،عبدالله بن جعفر و عبدالله و عبیدالله دو فرزندان عبّاس بودند. پس او را کفن کردند صورت و سرش را پوشانیدند و بر او حنوط نکردند.

حضرت فرمود: در کتاب علی عليه السلام این گونه آمده است.

۴ ـ اسحاق بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: زن محرمی که در عادت ماهانه بمیرد چه حکمی دارد؟

فرمود: به او عطر زده نمی‌شود، گرچه همراه او زنان غیر محرم نیز باشند.

بخش صد و یکم

حکم کسی که به علّت بیماری و یا مانع شدن دشمن نمی‌تواند وارد مکّه شود و کفّاره‌ای که بر این موارد تعلّق می‌گیرد

۱ ـ حمران گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ حِينَ صُدَّ بِالْحُدَيْبِيَةِ قَصَّرَ وَ أَحَلَّ وَ نَحَرَ ثُمَّ انْصَرَفَ مِنْهَا وَ لَمْ يَجِبْ عَلَيْهِ الْحَلْقُ حَتَّى يَقْضِيَ النُّسُكَ. فَأَمَّا الْمَحْصُورُ فَإِنَّمَا يَكُونُ عَلَيْهِ التَّقْصِيرُ.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ مُحْرِمٍ انْكَسَرَتْ سَاقُهُ أَيَّ شَيْءٍ يَكُونُ حَالُهُ وَ أَيُّ شَيْءٍ عَلَيْهِ؟

قَالَ: هُوَ حَلَالٌ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ.

قُلْتُ: مِنَ النِّسَاءِ وَ الثِّيَابِ وَ الطِّيبِ.

فَقَالَ: نَعَمْ مِنْ جَمِيعِ مَا يَحْرُمُ عَلَى الْمُحْرِمِ.

وَ قَالَ: أَمَا بَلَغَكَ قَوْلُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: حُلَّنِي حَيْثُ حَبَسْتَنِي لِقَدَرِكَ الَّذِي قَدَّرْتَ عَلَيَّ.

قُلْتُ: أَصْلَحَكَ اللَّهُ! مَا تَقُولُ فِي الْحَجِّ؟

هنگامی که رسول خدا صلّی الله علیه و آله در روز حدیبیه از ورود به مکّه ممنوع شد تقصیر نمود و از احرام بیرون آمد و شتر قربانی کرد، آن گاه از همان جا بازگشت و بر او تراشیدن مو نیز واجب نشد تا مناسک را به پایان برساند.

ولی کسی که به جهت بیماری از ورود به مکّه ممنوع شود، فقط باید تقصیر کند.

۲ ـ احمد بن محمّد بن ابی‌نصر گوید: از امام رضا علیه السلام پرسیدم: محرمی که ساق پایش شکسته چه وظیفه‌ای دارد؟

فرمود: او از همه چیز آزاد است.

گفتم: حتی در ارتباط با زنان، لباس و عطر ؟

فرمود: آری از همه آن چیزهایی که بر محرم حرام است.

و فرمود: آیا سخن امام صادق علیه السلام به تو نرسیده که فرمود: مرا آزاد کن هنگامی که مرا بازداشتی به تدبیر خود که بر من تدبیر کردی.

عرض کردم: خداوند کارهای شما را اصلاح فرماید! نظر شما در مورد حج آن محرم چیست؟

قَالَ: لا بُدَّ أَنْ يَحُجَّ مِنْ قَابِلٍ.

قُلْتُ: أَخْبِرْنِي عَنِ الْمَحْصُورِ وَ الْمَصْدُودِ هُمَا سَوَاءٌ؟

فَقَالَ: لا.

قُلْتُ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ النَّبِيِّ ﷺ حِينَ صَدَّهُ الْمُشْرِكُونَ قَضَى عُمْرَتَهُ؟

قَالَ: لا، وَ لَكِنَّهُ اعْتَمَرَ بَعْدَ ذَلِكَ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ:

الْمَحْصُورُ غَيْرُ الْمَصْدُودِ الْمَحْصُورُ الْمَرِيضُ وَ الْمَصْدُودُ الَّذِي يَصُدُّهُ الْمُشْرِكُونَ كَمَا رَدُّوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَ أَصْحَابَهُ لَيْسَ مِنْ مَرَضٍ وَ الْمَصْدُودُ تَحِلُّ لَهُ النِّسَاءُ وَ الْمَحْصُورُ لا تَحِلُّ لَهُ النِّسَاءُ.

قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ أُحْصِرَ فَبَعَثَ بِالْهَدْيِ.

فرمود: باید در سال آینده حج نماید.

عرض کردم: مرا از محصور (ممنوع به مرض) و مصدود (ممنوع به دشمن) آگاه کن، آیا حکم آنها برابر است؟

فرمود: نه .

عرض کردم: مرا از پیامبر خدا ﷺ آگاه‌کن آن گاه که مشرکان او را منع کردند، آیا عمره خود را قضاء کرد؟

فرمود: نه، ولی بعد از آن، عمره به جا آورد.

۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

محصور غیر از مصدود است. محصور مریض است و مصدود کسی است که مشرکان او را از مراسم حج باز دارند، چنانچه رسول خدا ﷺ و اصحابش را برگردانیدند و این در اثر بیماری نبوده است و زنان بر مصدود حلال می‌شوند ولی بر محصور حلال نمی‌شوند.

گوید: از حضرتش پرسیدم: مردی محصور می‌شود و قربانی را با یارانش می‌فرستد.

قَالَ: يُوَاعِدُ أَصْحَابَهُ مِيعَاداً إِنْ كَانَ فِي الْحَجِّ فَمَحِلُّ الْهَدْيِ يَوْمُ النَّحْرِ فَإِذَا كَانَ يَوْمُ النَّحْرِ، فَلْيَقُصَّ مِنْ رَأْسِهِ وَ لا يَجِبُ عَلَيْهِ الْحَلْقُ حَتَّى يَقْضِيَ الْمَنَاسِكَ، وَ إِنْ كَانَ فِي عُمْرَةٍ فَلْيَنْظُرْ مِقْدَارَ دُخُولِ أَصْحَابِهِ مَكَّةَ وَ السَّاعَةَ الَّتِي يَعِدُهُمْ فِيهَا، فَإِذَا كَانَ تِلْكَ السَّاعَةُ قَصَّرَ وَ أَحَلَّ.

وَ إِنْ كَانَ مَرِضَ فِي الطَّرِيقِ بَعْدَ مَا أَحْرَمَ فَأَرَادَ الرُّجُوعَ رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ وَ نَحَرَ بَدَنَةً أَوْ أَقَامَ مَكَانَهُ حَتَّى يَبْرَأَ إِذَا كَانَ فِي عُمْرَةٍ وَ إِذَا بَرَأَ فَعَلَيْهِ الْعُمْرَةُ وَاجِبَةً، وَ إِنْ كَانَ عَلَيْهِ الْحَجُّ رَجَعَ أَوْ أَقَامَ فَفَاتَهُ الْحَجُّ، فَإِنَّ عَلَيْهِ الْحَجَّ مِنْ قَابِلٍ، فَإِنَّ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ عليهما السلام خَرَجَ مُعْتَمِراً فَمَرِضَ فِي الطَّرِيقِ.

فَبَلَغَ عَلِيّاً عليه السلام ذَلِكَ وَ هُوَ فِي الْمَدِينَةِ فَخَرَجَ فِي طَلَبِهِ فَأَدْرَكَهُ بِالسُّقْيَا وَ هُوَ مَرِيضٌ بِهَا فَقَالَ: يَا بُنَيَّ! مَا تَشْتَكِي؟

فَقَالَ: أَشْتَكِي رَأْسِي.

فرمود: با یارانش در جایی وعده می‌کند، اگر در حج باشد قربانگاه در روز قربانی وعده‌گاه است، پس هنگامی که روز قربانی فرا رسید از سرش تقصیر می‌کند و تراشیدن سر بر او واجب نمی‌شود تا هنگامی که مناسک را به پایان برساند و اگر در عمره باشد به اندازه ورود یارانش به مکه منتظر می‌ماند و ساعتی که در آن با آنها وعده کرده، چون آن ساعت فرا رسید تقصیر می‌کند و از احرام بیرون می‌آید.

و اگر بعد از احرام در راه بیمار شد و خواست به سوی خانواده خویش برگردد، یک شتر قربانی کند و یا همان جا درنگ کند تا بهبود یابد. و اگر در عمره باشد پس هنگامی که سالم شد بر اوست که عمره را به صورت وجوب انجام دهد و اگر بر عهده او حج باشد، چه برگردد و چه بماند حج از او فوت شده است و در سال آینده حج بر او واجب است. همانا امام حسین بن علی علیهما السلام برای عمره خارج شد و در راه بیمار شد، خبر به علی علیه السلام ـ که در مدینه بود ـ رسید. حضرتش در پی آن حضرت بیرون آمد در «سقیا» ـ که در آن جا بیمار بود ـ به او رسید و فرمود: فرزندم! کجای بدنت درد می‌کند؟

عرض کرد: سرم درد می‌کند.

فَدَعَا عَلِيٌّ عليه السلام بِبَدَنَةٍ فَنَحَرَهَا وَ حَلَقَ رَأْسَهُ وَ رَدَّهُ إِلَى الْمَدِينَةِ، فَلَمَّا بَرَأَ مِنْ وَجَعِهِ اعْتَمَرَ.

قُلْتُ: أَرَأَيْتَ حِينَ بَرَأَ مِنْ وَجَعِهِ قَبْلَ أَنْ يَخْرُجَ إِلَى الْعُمْرَةِ حَلَّتْ لَهُ النِّسَاءُ؟.

قَالَ: لا تَحِلُّ لَهُ النِّسَاءُ حَتَّى يَطُوفَ بِالْبَيْتِ وَ بِالصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ.

قُلْتُ: فَمَا بَالُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حِينَ رَجَعَ مِنَ الْحُدَيْبِيَةِ حَلَّتْ لَهُ النِّسَاءُ وَ لَمْ يَطُفْ بِالْبَيْتِ.

قَالَ: لَيْسَا سَوَاءً كَانَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله مَصْدُوداً وَ الْحُسَيْنُ عليه السلام مَحْصُوراً.

۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِذَا أُحْصِرَ الرَّجُلُ بَعَثَ بِهَدْيِهِ فَإِذَا أَفَاقَ وَ وَجَدَ مِنْ نَفْسِهِ خِفَّةً فَلْيَمْضِ إِنْ ظَنَّ أَنَّهُ يُدْرِكُ النَّاسَ، فَإِنْ قَدِمَ مَكَّةَ قَبْلَ أَنْ يَنْحَرَ الْهَدْيَ فَلْيُقِمْ عَلَى إِحْرَامِهِ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ جَمِيعِ الْمَنَاسِكِ وَ لْيَنْحَرْ هَدْيَهُ وَ لا شَيْءَ عَلَيْهِ وَ إِنْ قَدِمَ مَكَّةَ وَ قَدْ نَحَرَ هَدْيَهُ، فَإِنَّ عَلَيْهِ الْحَجَّ مِنْ قَابِلٍ أَوِ الْعُمْرَةَ.

علی عليه السلام شتری خواست و آن‌را قربانی کرد و سر امام حسین عليه السلام را تراشید و به مدینه برگردانید. و آن‌گاه که بهبود یافت عمره انجام داد.

عرض کردم: هنگامی که از درد بهبود یافت پیش از این‌که به سوی عمره بیرون رود آیا زنان بر او حلال می‌شود؟

فرمود: زنان بر او حلال نمی‌شود، تا زمانی که کعبه را طواف کرده و مابین صفا و مروه سعی نماید.

عرض کردم: چگونه رسول خدا صلی الله علیه و آله آن‌گاه که از حدیبیه برگشت زنان بر او حلال شدند در حالی که طواف کعبه نکرد؟

فرمود: این دو امر برابر نیستند، پیامبر صلی الله علیه و آله مصدود بود و امام حسین عليه السلام محصور.

۴ ـ زراره گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

وقتی انسان محصور شد قربانی خود را می‌فرستد. پس اگر حالش بهتر شد و در خود احساس سبکی کرد به مکّه برود اگر گمان می‌کند که مردم را در می‌یابد پس اگر پیش از این‌که قربانی نحر شود به مکّه برسد، باید بر انجام اعمال احرام خود قیام کند تا از تمامی مناسک حج فارغ شود و قربانی خود را نحر کند و چیزی بر عهده او نیست و اگر بعد از نحر قربانی به مکّه رسید بر اوست که در سال آینده حج یا عمره انجام دهد.

قُلْتُ: فَإِنْ مَاتَ وَ هُوَ مُحْرِمٌ قَبْلَ أَنْ يَنْتَهِيَ إِلَى مَكَّةَ.

قَالَ: يُحَجُّ عَنْهُ إِنْ كَانَتْ حَجَّةَ الْإِسْلَامِ، وَ يُعْتَمَرُ إِنَّمَا هُوَ شَيْءٌ عَلَيْهِ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام أَنَّهُ قَالَ فِي الْمَحْصُورِ وَ لَمْ يَسُقِ الْهَدْيَ.

قَالَ: يَنْسُكُ وَ يَرْجِعُ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ ثَمَنَ هَدْيٍ صَامَ.

۶ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ مُثَنًّى عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

إِذَا أُحْصِرَ الرَّجُلُ فَبَعَثَ بِهَدْيِهِ فَآذَاهُ رَأْسُهُ قَبْلَ أَنْ يَنْحَرَ هَدْيَهُ، فَإِنَّهُ يَذْبَحُ شَاةً فِي الْمَكَانِ الَّذِي أُحْصِرَ فِيهِ أَوْ يَصُومُ أَوْ يَتَصَدَّقُ وَ الصَّوْمُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ وَ الصَّدَقَةُ عَلَى سِتَّةِ مَسَاكِينَ نِصْفُ صَاعٍ لِكُلِّ مِسْكِينٍ.

۷ ـ سَهْلٌ عَنِ ابْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ رِفَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

گفتم: اگر در حال احرام و پیش از رسیدن به مکه بمیرد چه می‌شود؟

فرمود: اگر حجةالاسلام باشد از جانب او حج و عمره به جا آورده می‌شود چون همان برگردن اوست.

۵ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام درباره محصور به مرض که قربانی نفرستاده است فرمود:

قربانی می‌کند و باز می‌گردد و اگر مبلغ قربانی را نداشته باشد روزه می‌گیرد.

۶ ـ زراره گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

هر گاه انسان محصور شد، قربانی خود را به سوی مکّه بفرستد و پیش از این‌که قربانی او ذبح شود سر درد او را آزار دهد پس او گوسفندی را در مکانی که محصور به مرض شده ذبح می‌کند یا روزه می‌گیرد، یا صدقه می‌دهد و روزه سه روز است و صدقه بر شش مسکین که بر هر یک نصف صاع صدقه می‌دهد.

۷ ـ رفاعه گوید:

سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَشْتَرِطُ وَ هُوَ يَنْوِي الْمُتْعَةَ فَيُحْصَرُ هَلْ يُجْزِئُهُ أَنْ لا يَحُجَّ مِنْ قَابِلٍ؟

قَالَ: يَحُجُّ مِنْ قَابِلٍ وَ الْحَاجُّ مِثْلُ ذَلِكَ إِذَا أُحْصِرَ.

قُلْتُ: رَجُلٌ سَاقَ الْهَدْيَ ثُمَّ أُحْصِرَ.

قَالَ: يَبْعَثُ بِهَدْيِهِ.

قُلْتُ: هَلْ يَسْتَمْتِعُ مِنْ قَابِلٍ؟

فَقَالَ: لا، وَ لَكِنْ يَدْخُلُ فِي مِثْلِ مَا خَرَجَ مِنْهُ.

۸ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ يُونُسَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ عَرَضَ لَهُ سُلْطَانٌ فَأَخَذَهُ ظَالِماً لَهُ يَوْمَ عَرَفَةَ قَبْلَ أَنْ يُعَرِّفَ فَبَعَثَ بِهِ إِلَى مَكَّةَ فَحَبَسَهُ فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ النَّحْرِ خَلَّى سَبِيلَهُ كَيْفَ يَصْنَعُ؟

از امام صادق عليه السلام پرسيدم: كسى كه به صورت مشروط محرم مى‌شود در حالى كه او نيّت احرام به عمره تمتّع مى‌كند و محصور به مرض مى‌شود آيا مى‌تواند كه در سال آينده حج را انجام ندهد؟

فرمود: سال آينده حج را انجام مى‌دهد و حاجى همانند آن است هنگامى كه محصور شود.

گفتم: كسى كه قربانى خود را همراه آورده سپس محصور به مرض شده وظيفهٔ او چيست؟

فرمود: قربانى خود را مى‌فرستد.

گفتم: آيا او بايد حج تمتع را در سال آينده انجام دهد؟

فرمود: نه، اما داخل مى‌شود در مثل آن‌چه كه از آن خارج شده بود.

۸ ـ فضل بن يونس گويد: از امام كاظم عليه السلام پرسيدم: كسى را پادشاه ستمگرى در روز عرفه پيش از اين‌كه وقوف به عرفه كند دستگير كرد و او را به مكّه فرستاد و باز داشت كرد، چون روز قربانى شد او را رها نمود، وظيفهٔ او چيست؟

قَالَ: يَلْحَقُ فَيَقِفُ بِجَمْعٍ ثُمَّ يَنْصَرِفُ إِلَى مِنًى فَيَرْمِي وَ يَذْبَحُ وَ يَحْلِقُ وَ لا شَيْءَ عَلَيْهِ.

قُلْتُ: فَإِنْ خَلَّى عَنْهُ يَوْمَ النَّفْرِ كَيْفَ يَصْنَعُ؟

قَالَ: هَذَا مَصْدُودٌ عَنِ الْحَجِّ إِنْ كَانَ دَخَلَ مَكَّةَ مُتَمَتِّعاً بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَلْيَطُفْ بِالْبَيْتِ أُسْبُوعاً ثُمَّ يَسْعَى أُسْبُوعاً وَ يَحْلِقُ رَأْسَهُ وَ يَذْبَحُ شَاةً، فَإِنْ كَانَ مُفْرِداً لِلْحَجِّ فَلَيْسَ عَلَيْهِ ذَبْحٌ وَ لا شَيْءَ عَلَيْهِ.

۹ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْمِيثَمِيِّ عَنْ أَبَانٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

الْمَصْدُودُ يَذْبَحُ حَيْثُ صُدَّ وَ يَرْجِعُ صَاحِبُهُ فَيَأْتِي النِّسَاءَ وَ الْمَحْصُورُ يَبْعَثُ بِهَدْيِهِ وَ يَعِدُهُمْ يَوْماً فَإِذَا بَلَغَ الْهَدْيُ أَحَلَّ هَذَا فِي مَكَانِهِ.

قُلْتُ لَهُ: أَرَأَيْتَ إِنْ رَدُّوا عَلَيْهِ دَرَاهِمَهُ وَ لَمْ يَذْبَحُوا عَنْهُ وَ قَدْ أَحَلَّ فَأَتَى النِّسَاءَ.

قَالَ: فَلْيُعِدْ وَ لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَ لْيُمْسِكِ الْآنَ عَنِ النِّسَاءِ إِذَا بَعَثَ.

فرمود: در منا به مردم ملحق می‌شود و در مشعر وقوف می‌کند، پس برمی‌گردد به منا و رمی می‌کند و قربانی نموده و سر می‌تراشد و چیزی بر او نیست.

گفتم: اگر روز کوچ از منا(روز دوازدهم) آزاد شود چه می‌کند؟

فرمود: این شخص مصدود به سبب دشمن از حج محروم است و اگر به قصد حج تمتّع وارد مکّه شده است بایستی هفت شوط به بیت طواف کند، هفت بار سعی بین صفا و مروه را انجام دهد، سرش را بتراشد گوسفند ذبح نماید و اگر به قصد حج افراد وارد مکّه شده است قربانی بر ذمّه ندارد و چیزی بر عهدهٔ او نیست.

۹ ـ زراره گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

کسی که مصدود به سبب دشمن است، باید قربانی ذبح کند از همان جا که ممنوع شده باز می‌گردد و می‌تواند از زنان بهره گیرد و کسی که به بیماری محصور شده است قربانی خود را می‌فرستد و با آن حاجیانی که قربانی او را به همراه می‌برند روز معیّنی قرار می‌گذارد وقتی قربانی به قربانگاه رسید محصور در مکانش از احرام بیرون می‌آید.

به امام عليه السلام عرض کردم: به نظر شما اگر آن‌ها از جانب او قربانی نکنند و درهم‌های او را به او برگردانند در حالی که او به گمان قربانی کردن از احرام بیرون آمده و به نزد زنان رفته است، تکلیف چیست؟

فرمود: دوباره تکرار کند وچیزی بر عهده او نیست والآن که قربانی را فرستاد از زنان کناره گیرد.

(۱۰۲)
بَابُ الْمُحْرِمِ يَتَزَوَّجُ أَوْ يُزَوِّجُ وَ يُطَلِّقُ وَ يَشْتَرِي الْجَوَارِيَ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُحْرِمُ لا يَنْكِحُ وَ لا يُنْكِحُ وَ لا يَخْطُبُ وَ لا يَشْهَدُ النِّكَاحَ، وَ إِنْ نَكَحَ فَنِكَاحُهُ بَاطِلٌ.

۲ ـ أَحْمَدُ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ رَجُلاً مِنَ الْأَنْصَارِ تَزَوَّجَ وَ هُوَ مُحْرِمٌ فَأَبْطَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله نِكَاحَهُ.

۳ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

بخش صد و دوم
حکم محرمی که ازدواج می‌کند، یا عقد ازدواج و طلاق جاری می‌کند و کنیز می‌خرد

۱ ـ یکی از اصحاب ما گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

محرم نمی‌تواند ازدواج کند، برای دیگری عقد جاری سازد و از کسی خواستگاری نماید و نمی‌تواند شاهد عقد ازدواجی شود و اگر ازدواج کرد، ازدواجش باطل است.

۲ ـ عبدالرحمان بن ابی عبدالله گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

مردی از انصار در حال احرام ازدواج کرد، رسول خدا صلى الله عليه وآله نکاح او را باطل نمود.

۳ ـ ابراهیم بن حسن گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

إِنَّ الْمُحْرِمَ إِذَا تَزَوَّجَ وَ هُوَ مُحْرِمٌ فُرِّقَ بَيْنَهُمَا ثُمَّ لا يَتَعَاوَدَانِ أَبَداً.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

الْمُحْرِمُ لا يَتَزَوَّجُ فَإِنْ فَعَلَ فَنِكَاحُهُ بَاطِلٌ.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا يَنْبَغِي لِلرَّجُلِ الْحَلَالِ أَنْ يُزَوِّجَ مُحْرِماً وَ هُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ لا يَحِلُّ لَهُ.

قُلْتُ: فَإِنْ فَعَلَ فَدَخَلَ بِهَا الْمُحْرِمُ.

قَالَ: إِنْ كَانَا عَالِمَيْنِ، فَإِنَّ عَلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بَدَنَةً وَ عَلَى الْمَرْأَةِ إِنْ كَانَتْ مُحْرِمَةً بَدَنَةً، وَ إِنْ لَمْ تَكُنْ مُحْرِمَةً فَلَا شَيْءَ عَلَيْهَا إِلَّا أَنْ تَكُونَ قَدْ عَلِمَتْ أَنَّ الَّذِي تَزَوَّجَهَا مُحْرِمٌ، فَإِنْ كَانَتْ عَلِمَتْ ثُمَّ تَزَوَّجَتْهُ فَعَلَيْهَا بَدَنَةٌ.

هر گاه محرم ازدواج کند از همدیگر جدا می‌شوند و هرگز به همدیگر باز نمی‌گردند.

۴ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام می‌فرماید: محرم نباید ازدواج کند، چرا که نکاح او باطل است.

۵ ـ سماعة بن مهران گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: شایسته نیست فرد غیر محرم با محرمی ازدواج کند با این‌که می‌داند که این کار بر او حلال نیست.

گفتم: اگر ازدواج نمود و بر محرم دخول کرد (چه حکمی دارد؟)

فرمود: اگر هر دو از حکم آگاه بودند، بر هر کدام یک شتر قربانی است و اگر زن محرم بود، قربانی شتر است و اگر محرم نبود چیزی بر عهده او نیست مگر این‌که بداند کسی که با او ازدواج کرده مُحرم بوده که در این صورت بر او قربانی شتر است.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام يَقُولُ:
الْمُحْرِمُ يُطَلِّقُ وَ لا يَتَزَوَّجُ.

۷ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يُطَلِّقُ؟
قَالَ: نَعَمْ.

۸ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ سَعْدِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه‌السلام قَالَ:
سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يَشْتَرِي الْجَوَارِيَ وَ يَبِيعُ.
قَالَ: نَعَمْ.

---

۶ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه‌السلام شنیدم که می‌فرمود:

محرم می‌تواند طلاق دهد، ولی نمی‌تواند ازدواج نماید.

۷ ـ حمّاد بن عثمان گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: آیا محرم می‌تواند زنش را طلاق دهد؟

فرمود: آری.

۸ ـ سعد بن سعد گوید: از امام رضا عليه‌السلام پرسیدم: محرم می‌تواند به خرید و فروش کنیز بپردازد؟

فرمود: آری.

(۱۰۳)
بَابُ الْمُحْرِمِ يُوَاقِعُ امْرَأَتَهُ قَبْلَ أَنْ يَقْضِيَ مَنَاسِكَهُ أَوْ مُحِلٍّ يَقَعُ عَلَى مُحْرِمَةٍ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ مُحْرِمٍ غَشِيَ امْرَأَتَهُ وَ هِيَ مُحْرِمَةٌ.

قَالَ: جَاهِلَيْنِ أَوْ عَالِمَيْنِ.

قُلْتُ: أَجِبْنِي فِي الْوَجْهَيْنِ جَمِيعاً.

قَالَ: إِنْ كَانَا جَاهِلَيْنِ اسْتَغْفَرَا رَبَّهُمَا وَ مَضَيَا عَلَى حَجِّهِمَا وَ لَيْسَ عَلَيْهِمَا شَيْءٌ، وَ إِنْ كَانَا عَالِمَيْنِ فُرِّقَ بَيْنَهُمَا مِنَ الْمَكَانِ الَّذِي أَحْدَثَا فِيهِ وَ عَلَيْهِمَا بَدَنَةٌ وَ عَلَيْهِمَا الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ، فَإِذَا بَلَغَا الْمَكَانَ الَّذِي أَحْدَثَا فِيهِ فُرِّقَ بَيْنَهُمَا حَتَّى يَقْضِيَا نُسُكَهُمَا وَ يَرْجِعَا إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي أَصَابَا فِيهِ مَا أَصَابَا.

بخش صد و سوم
حکم محرمی که پیش از این که مناسک حجش را به پایان برساند با زنش همبستر شود و حکم غیر محرمی که با زن محرمه هم بستر می‌شود

۱ ـزراره گوید: از امام عليه السلام پرسیدم: مردی با زن محرمه‌اش همبستر شده (چه حکمی دارد؟)

فرمود: آیا هر دو از مسائل آگاه بودند یا نه؟

گفتم: هر دو صورت را پاسخ دهید.

فرمود: اگر ناآگاهانه این کار را انجام دادند از پروردگارشان استغفار کنند و از همان جا حج خود باقی می‌مانند و چیزی بر عهده آنها نیست و اگر آگاهانه انجام دادند از همان جا که آن کار را نموده‌اند از هم جدا شوند و بر هر کدام آنها یک شتر کفاره خواهد بود و بایستی حج را در سال آینده انجام دهند و هرگاه به همان مکان که آن کار را انجام داده‌اند برسند بین آنها جدایی می‌افتد تا مناسکشان را به پایان برسانند و به همان مکانی که آن کار را انجام داده بودند باز گردند.

قُلْتُ: فَأَيُّ الْحَجَّتَيْنِ لَهُمَا؟
قَالَ: الْأُولَى الَّتِي أَحْدَثَا فِيهَا مَا أَحْدَثَا وَ الْأُخْرَى عَلَيْهِمَا عُقُوبَةٌ.
۲ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ رَفَعَهُ إِلَى أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ: مَعْنَى يُفَرَّقُ بَيْنَهُمَا أَيْ: لا يَخْلُوَانِ وَ أَنْ يَكُونَ مَعَهُمَا ثَالِثٌ.
۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي الْمُحْرِمِ يَقَعُ عَلَى أَهْلِهِ.
قَالَ: إِنْ كَانَ أَفْضَى إِلَيْهَا فَعَلَيْهِ بَدَنَةٌ وَ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ، وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ أَفْضَى إِلَيْهَا فَعَلَيْهِ بَدَنَةٌ وَ لَيْسَ عَلَيْهِ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ.
قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ وَقَعَ عَلَى امْرَأَتِهِ وَ هُوَ مُحْرِمٌ؟

گفتم: کدام حج برای آنها حساب می‌شود؟
فرمود: حج اولی که در آن، آن کار را کرده بودند، و حج دیگری عقوبت بر آنهاست.
۲ ـ ابان بن عثمان در روایت مرفوعه‌ای گوید: امام (باقر و یا امام صادق علیهما السلام) فرمود: منظور از جدایی ما بین آنها این است که (تنها نباشند) و شخص سومی همراه آنها باشد.
۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق علیه السلام درباره محرمی که با همسرش همبستر شود فرمود:
اگر با او کاری صورت داد بر اوست که یک شتر قربانی کند و در سال آینده حج انجام دهد و اگر با او کاری صورت نداد بر اوست که یک شتر قربانی کند و انجام حج در سال آینده لازم نیست.
از حضرتش پرسیدم: مرد محرمی که با همسرش نزدیکی می‌کند، چه حکمی دارد؟

قَالَ: إِنْ كَانَ جَاهِلاً فَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ جَاهِلاً فَعَلَيْهِ سَوْقُ بَدَنَةٍ وَ عَلَيْهِ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ، فَإِذَا انْتَهَى إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي وَقَعَ بِهَا فُرِّقَ مَحْمِلُهُمَا فَلَمْ يَجْتَمِعَا فِي خِبَاءٍ وَاحِدٍ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَعَهُمَا غَيْرُهُمَا حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ.

۴ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: رَجُلٌ وَقَعَ عَلَى أَهْلِهِ وَ هُوَ مُحْرِمٌ.

قَالَ: أَ جَاهِلٌ أَوْ عَالِمٌ؟

قَالَ: قُلْتُ: جَاهِلٌ؟

قَالَ: يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَ لَا يَعُودُ وَ لَا شَيْءَ عَلَيْهِ.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

فرمود: اگر از مسأله آگاه نبود چیزی بر او نیست و اگر آگاه بود بر اوست که یک نفر شتر برای قربانی ببرد و در سال آینده حج انجام دهد، وقتی که به آن مکانی که در آن نزدیکی نموده بود برسند محمل آن دو از هم جدا می‌شود و با هم در یک خیمه نخواهند بود مگر این‌که فرد دیگری نیز با آن دو باشد تا هنگامی که قربانی به محلش برسد.

۴ ـ زراره گوید: به امام باقر عليه السلام عرض کردم: کسی که در حال احرام با همسرش همبستر شود چه حکمی دارد؟

فرمود: آیا از روی ناآگاهی انجام داده یا آگاه به حکم بود؟

گفتم: از روی ناآگاهی.

فرمود: از خدا آمرزش خواهد و دیگر انجام ندهد و چیزی به عهده او نیست.

۵ ـ علی بن ابی حمزه گوید:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ مُحْرِمٍ وَاقَعَ أَهْلَهُ.

فَقَالَ: قَدْ أَتَى عَظِيماً.

قُلْتُ: أَفْتِنِي.

فَقَالَ: اسْتَكْرَهَهَا أَوْ لَمْ يَسْتَكْرِهْهَا.

قُلْتُ: أَفْتِنِي فِيهِمَا جَمِيعاً.

فَقَالَ: إِنْ كَانَ اسْتَكْرَهَهَا فَعَلَيْهِ بَدَنَتَانِ وَ إِنْ لَمْ يَكُنِ اسْتَكْرَهَهَا فَعَلَيْهِ بَدَنَةٌ وَ عَلَيْهَا بَدَنَةٌ وَ يَفْتَرِقَانِ مِنَ الْمَكَانِ الَّذِي كَانَ فِيهِ مَا كَانَ حَتَّى يَنْتَهِيَا إِلَى مَكَّةَ وَ عَلَيْهِمَا الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ لا بُدَّ مِنْهُ.

قَالَ: قُلْتُ: فَإِذَا انْتَهَيَا إِلَى مَكَّةَ فَهِيَ امْرَأَتُهُ كَمَا كَانَتْ.

فَقَالَ: نَعَمْ هِيَ امْرَأَتُهُ كَمَا هِيَ فَإِذَا انْتَهَيَا إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي كَانَ مِنْهُمَا مَا كَانَ افْتَرَقَا حَتَّى يُحِلَّا فَإِذَا أَحَلَّا فَقَدِ انْقَضَى عَنْهُمَا، فَإِنَّ أَبِي كَانَ يَقُولُ ذَلِكَ.

از امام (ابا الحسن عليه السلام) درباره محرمی که با همسرش نزدیکی می‌کند پرسیدم.

فرمود: کار بزرگی انجام داده!

عرض کردم: حکم آن‌را برای من بیان فرمایید!

فرمود: آیا زن را به این کار مجبور کرده یا مجبور نکرده است؟

عرض کردم: حکم هر دو مورد را بفرمایید!

فرمود: اگر زنش را مجبور کرده دو شتر قربانی بر عهدهٔ اوست و اگر مجبور نکرده یک شتر بر عهدهٔ اوست و یک شتر بر عهدهٔ زن.

و از همان جایی که آن قضیه اتفاق افتاد جدا می‌شوند تا هنگامی که به مکّه برسند و در سال آینده حجّی بر عهده آن دو است که باید انجام دهند.

علی بن ابی حمزه گوید: عرض کردم: هنگامی که به مکّه رسیدند، آن زن همسر اوست، همان طور که پیشتر همسرش بود؟

فرمود: آری، او همسر آن مرد است همان طور که پیشتر همسرش بود. پس هنگامی که به آن جای مورد نظر رسیدند تا هنگامی که از احرام بیرون بیایند از هم جدا می‌شوند هرگاه از احرام بیرون آمدند، اعمالشان صورت پذیرفته است که پدر بزرگوارم عليه السلام چنین فرموده است.

وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى بَدَنَةٍ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِيناً لِكُلِّ مِسْكِينٍ مُدٌّ، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ فَصِيَامُ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ يَوْماً وَ عَلَيْهَا أَيْضاً كَمِثْلِهِ إِنْ لَمْ يَكُنِ اسْتَكْرَهَهَا.

۶ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ صَبَّاحٍ الْحَذَّاءِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام: أَخْبِرْنِي عَنْ رَجُلٍ مُحِلٍّ وَقَعَ عَلَى أَمَةٍ لَهُ مُحْرِمَةٍ.

قَالَ: مُوسِرٌ أَوْ مُعْسِرٌ.

قُلْتُ: أَجِبْنِي فِيهِمَا.

قَالَ: هُوَ أَمَرَهَا بِالْإِحْرَامِ أَوْ لَمْ يَأْمُرْهَا أَوْ أَحْرَمَتْ مِنْ قِبَلِ نَفْسِهَا.

قُلْتُ: أَجِبْنِي فِيهِمَا.

و در روایت دیگری آمده است: اگر توانایی قربانی شتر را ندارد به شصت مسکین اطعام کند. به هر مسکینی یک مدّ و اگر آن را هم نتوانست هیجده روز، روزه بگیرد و اگر مرد زن را مجبور به این کار کرده باشد همانند مرد باید کفاره دهد.

۶ـ اسحاق بن عمّار گوید: به امام کاظم عليه السلام عرض کردم: مردی که محلّ بوده و با کنیز محرمش همبستر شده چه حکمی دارد؟

فرمود: توانمند است یا ناتوان؟

گفتم: در هر دو مورد پاسخ فرمایید.

فرمود: آیا همان مرد به او دستور احرام داده یا نه از جانب خود محرم شده است؟

عرض کردم: در هر دو مورد پاسخ فرمایید.

فَقَالَ: إِنْ كَانَ مُوسِراً وَ كَانَ عَالِماً أَنَّهُ لا يَنْبَغِي لَهُ وَ كَانَ هُوَ الَّذِي أَمَرَهَا بِالْإِحْرَامِ فَعَلَيْهِ بَدَنَةٌ وَ إِنْ شَاءَ بَقَرَةٌ وَ إِنْ شَاءَ شَاةٌ، وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ أَمَرَهَا بِالْإِحْرَامِ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ مُوسِراً كَانَ أَوْ مُعْسِراً وَ إِنْ كَانَ أَمَرَهَا وَ هُوَ مُعْسِرٌ فَعَلَيْهِ دَمُ شَاةٍ أَوْ صِيَامٌ.

۷ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ بَاشَرَ امْرَأَتَهُ وَ هُمَا مُحْرِمَانِ مَا عَلَيْهِمَا.

فَقَالَ: إِنْ كَانَتِ الْمَرْأَةُ أَعَانَتْ بِشَهْوَةٍ مَعَ شَهْوَةِ الرَّجُلِ، فَعَلَيْهِمَا الْهَدْيُ جَمِيعاً وَ يُفَرَّقُ بَيْنَهُمَا حَتَّى يَفْرُغَا مِنَ الْمَنَاسِكِ وَ حَتَّى يَرْجِعَا إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي أَصَابَا فِيهِ مَا أَصَابَا، وَ إِنْ كَانَتِ الْمَرْأَةُ لَمْ تُعِنْ بِشَهْوَةٍ وَ اسْتَكْرَهَهَا صَاحِبُهَا فَلَيْسَ عَلَيْهَا شَيْءٌ.

فرمود: اگر توانمند باشد و بداند نباید این کار را انجام دهد و خودش به کنیزش به احرام دستور داده باشد یک شتر بر عهدهٔ اوست و اگر خواست یک گاو و اگر خواست یک گوسفند ذبح کند. و اگر او به کنیزش دستور احرام نداده چیزی بر عهدهٔ او نیست چه توانمند باشد چه ناتوان. واگر او به کنیز دستور به احرام داده بر عهده او قربانی گوسفند یا گرفتن روزه است.

۷ ـ سلیمان بن خالد گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم:مردی با همسرش نزدیکی می‌کند در حالی که هر دو در حال احرامند، چه چیزی بر عهده آن‌ها است؟

فرمود: اگر زن با شهوت خود به شهوت مرد کمک کند، بر عهدهٔ آن‌ها قربانی است و بین آن‌ها جدایی می‌افتد تا هنگامی که از اعمال فارغ شوند و به آن جای مورد نظر برگردند. و اگر زن با شهوت خود کمک نکند و همسرش او را مجبور کند چیزی بر عهده آن زن نیست.

(۱۰٤)

بَابُ الْمُحْرِمِ يُقَبِّلُ امْرَأَتَهُ وَ يَنْظُرُ إِلَيْهَا بِشَهْوَةٍ أَوْ غَيْرِ شَهْوَةٍ أَوْ يَنْظُرُ إِلَى غَيْرِهَا

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ مُحْرِمٍ نَظَرَ إِلَى امْرَأَتِهِ فَأَمْنَى أَوْ أَمْذَى وَ هُوَ مُحْرِمٌ.

قَالَ: لَا شَيْءَ عَلَيْهِ، وَ لَكِنْ لِيَغْتَسِلْ وَ يَسْتَغْفِرُ رَبَّهُ وَ إِنْ حَمَلَهَا مِنْ غَيْرِ شَهْوَةٍ فَأَمْنَى أَوْ أَمْذَى فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ وَ إِنْ حَمَلَهَا أَوْ مَسَّهَا بِشَهْوَةٍ فَأَمْنَى أَوْ أَمْذَى فَعَلَيْهِ دَمٌ.

وَ قَالَ: فِي الْمُحْرِمِ يَنْظُرُ إِلَى امْرَأَتِهِ وَ يُنْزِلُهَا بِشَهْوَةٍ حَتَّى يُنْزِلَ.

قَالَ: عَلَيْهِ بَدَنَةٌ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ:

بخش صد و چهارم

حکم محرمی که همسرش را می‌بوسد و به او با شهوت یا بدون شهوت نگاه می‌کند یا به زن دیگری نگاه می‌کند

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم: محرمی که به همسرش نگاه کرده و از او منی و یا مذی بیرون آمده است چه حکمی دارد؟

فرمود: چیزی بر عهدهٔ او نیست، ولی باید غسل کند و از پروردگارش طلب مغفرت نماید و اگر او را بدون شهوت در آغوش کشد و از او منی و یا مذی بیرون آید، باز چیزی بر عهدهٔ او نیست و اگر او را به شهوت به آغوش کشد یا لمس کند و منی و یا مذی از او بیرون آید بر عهدهٔ او یک قربانی است.

و حضرتش در مورد محرمی که به شهوت به همسرش نگاه کند تا انزال منی نماید فرمود: بر او است یک شتر قربانی کند.

۲ ـ حلبی گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يَضَعُ يَدَهُ مِنْ غَيْرِ شَهْوَةٍ عَلَى امْرَأَتِهِ؟

قَالَ: نَعَمْ يُصْلِحُ عَلَيْهَا خِمَارَهَا وَ يُصْلِحُ عَلَيْهَا ثَوْبَهَا وَ مَحْمِلَهَا.

قُلْتُ: أَفَيَمَسُّهَا وَ هِيَ مُحْرِمَةٌ؟

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: الْمُحْرِمُ يَضَعُ يَدَهُ بِشَهْوَةٍ.

قَالَ: يُهَرِيقُ دَمَ شَاةٍ.

قُلْتُ: فَإِنْ قَبَّلَ.

قَالَ: هَذَا أَشَدُّ يَنْحَرُ بَدَنَةً.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه‌السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ قَبَّلَ امْرَأَتَهُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ.

قَالَ: عَلَيْهِ بَدَنَةٌ وَ إِنْ لَمْ يُنْزِلْ وَ لَيْسَ لَهُ أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا.

محرم می‌تواند دستش را بدون شهوت به همسرش بزند؟

فرمود: آری، می‌تواند روسری لباس و محمل او را درست کند.

گفتم: آیا می‌تواند به همسر محرمش دست بزند؟

فرمود: آری.

گفتم: اگر با شهوت به او دست بزند چطور؟

فرمود: باید یک راس گوسفند قربانی کند.

گفتم: اگر او را ببوسد چه؟

فرمود: این سخت‌تر است، باید یک نفر شتر قربانی کند.

۳ ـ علی بن ابی حمزه گوید: از امام کاظم عليه‌السلام پرسیدم: مرد محرمی که همسرش را می‌بوسد چه حکمی دارد؟

فرمود: بر اوست یک نفر شتر قربانی کند، اگر چه انزال نشود و جایز نیست بر او از گوشت آن قربانی بخورد.

۴ ـ سَهْلُ بْنُ زِيَادٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ مِسْمَعٍ أَبِي سَيَّارٍ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

يَا أَبَا سَيَّارٍ! إِنَّ حَالَ الْمُحْرِمِ ضَيِّقَةٌ فَمَنْ قَبَّلَ امْرَأَتَهُ عَلَى غَيْرِ شَهْوَةٍ وَ هُوَ مُحْرِمٌ فَعَلَيْهِ دَمُ شَاةٍ، وَ مَنْ قَبَّلَ امْرَأَتَهُ عَلَى شَهْوَةٍ فَأَمْنَى فَعَلَيْهِ جَزُورٌ وَ يَسْتَغْفِرُ رَبَّهُ، وَ مَنْ مَسَّ امْرَأَتَهُ بِيَدِهِ وَ هُوَ مُحْرِمٌ عَلَى شَهْوَةٍ، فَعَلَيْهِ دَمُ شَاةٍ وَ مَنْ نَظَرَ إِلَى امْرَأَتِهِ نَظَرَ شَهْوَةٍ فَأَمْنَى، فَعَلَيْهِ جَزُورٌ وَ مَنْ مَسَّ امْرَأَتَهُ أَوْ لازَمَهَا مِنْ غَيْرِ شَهْوَةٍ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الْمُحْرِمِ يَعْبَثُ بِأَهْلِهِ حَتَّى يُمْنِيَ مِنْ غَيْرِ جِمَاعٍ أَوْ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ مَا ذَا عَلَيْهِمَا.

قَالَ: عَلَيْهِمَا جَمِيعاً الْكَفَّارَةُ مِثْلُ مَا عَلَى الَّذِي يُجَامِعُ.

---

۴ ـ مسمع ابی سیّار گوید: امام صادق عليه السلام به من فرمود:

ای ابا سیّار! حکم محرم سخت است. پس هر کس همسرش را بدون شهوت ببوسد بر اوست که یک راس گوسفند قربانی کند و هر محرمی همسرش را با شهوت ببوسد و انزال نماید بر اوست که یک نفر شتر قربانی کند و از پروردگارش طلب آمرزش نماید و هر که با شهوت دست به همسرش بزند پس براوست یک رأس گوسفند قربانی کند و هر که به شهوت بر همسرش نگاه کند و انزال نماید بر اوست که یک شتر قربانی کند و هر که بدون شهوت به همسرش دست بزند و یا او را بدون شهوت در آغوش گیرد چیزی بر او نیست.

۵ ـ عبدالرحمان حجّاج گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: محرمی که با همسرش بازی می‌کند و بی آن‌که نزدیکی کند انزال می‌نماید، یا این کار را در ماه رمضان می‌کند حکم آنها چگونه است؟

فرمود: هر دو باید کفّاره دهند، همانند کسی که نزدیکی کرده است (بایستی بنده آزاد کند و دو ماه پی در پی روز نیز و به شصت مسکین اطعام نماید).

۶ ـ عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ الْخَزَّازِ عَنْ صَبَّاحٍ الْحَذَّاءِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: مَا تَقُولُ فِي مُحْرِمٍ عَبِثَ بِذَكَرِهِ فَأَمْنَى.

قَالَ: أَرَى عَلَيْهِ مِثْلَ مَا عَلَى مَنْ أَتَى أَهْلَهُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ بَدَنَةً وَ الْحَجَّ مِنْ قَابِلٍ.

۷ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ نَظَرَ إِلَى سَاقِ امْرَأَةٍ فَأَمْنَى.

قَالَ: إِنْ كَانَ مُوسِراً فَعَلَيْهِ بَدَنَةٌ وَ إِنْ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ فَبَقَرَةٌ وَ إِنْ كَانَ فَقِيراً فَشَاةٌ. أَمَا إِنِّي لَمْ أَجْعَلْ ذَلِكَ عَلَيْهِ مِنْ أَجْلِ الْمَاءِ، وَ لَكِنْ مِنْ أَجْلِ أَنَّهُ نَظَرَ إِلَى مَا لا يَحِلُّ لَهُ.

۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ فِي مُحْرِمٍ نَظَرَ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ فَأَنْزَلَ قَالَ:

---

۶ ـ اسحاق بن عمّار گوید: به امام کاظم عليه السلام گفتم: نظر شما درباره محرمی که با آلت خود بازی می‌نماید و انزال می‌کند چیست؟

فرمود: حکم او مانند کسی است که در حال احرام با همسرش نزدیکی کند که یک شتر قربانی کند و حج در سال آینده انجام دهد.

۷ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: مردی که به ساق زنی نگاه می‌کند و انزال می‌نماید چه حکمی دارد؟

فرمود: اگر متمکّن و ثروتمند است بایستی یک شتر قربانی کند و اگر متوسّط الحال است یک گاو و اگر فقیر است یک گوسفند قربانی کند.

آگاه باشید! این حکم را به جهت انزال بر او قرار ندادم، بلکه به این جهت است که به کسی نگاه کرده که بر او حلال نیست.

۸ ـ معاویة بن عمّار گوید:

حضرتش درباره محرمی که به غیر همسرش نگاه نمود و انزال کرد فرمود:

عَلَيْهِ دَمٌ، لِأَنَّهُ نَظَرَ إِلَى غَيْرِ مَا يَحِلُّ لَهُ وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ أَنْزَلَ، فَلْيَتَّقِ اللَّهَ وَ لا يَعُدْ وَ لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.

۹ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّهْدِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ حَمَّادٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُحْرِمِ يُقَبِّلُ أُمَّهُ؟

قَالَ: لا بَأْسَ هَذِهِ قُبْلَةُ رَحْمَةٍ، إِنَّمَا يُكْرَهُ قُبْلَةُ الشَّهْوَةِ.

۱۰ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ وُهَيْبِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ يَسْمَعُ كَلَامَ امْرَأَةٍ مِنْ خَلْفِ حَائِطٍ وَ هُوَ مُحْرِمٌ فَتَشَهَّى حَتَّى أَنْزَلَ.

قَالَ: لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.

۱۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

بر اوست که قربانی کند، زیرا که او به چیزی نگاه کرده که بر او حلال نیست و اگر انزال نکرده باید از خدا بترسد و این کار را تکرار نکند و بر عهدهٔ او چیزی نیست.

۹ـ حسین بن حمّاد گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرم می‌تواند مادرش را ببوسد؟

فرمود: ایراد ندارد. این بوسهٔ رحمت است، تنها بوسهٔ شهوت مکروه است.

۱۰ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: مردی که سخن زنی را از پشت دیوار بشنود و شهوتی بشود تا انزال نماید چه حکمی دارد؟

فرمود: چیزی بر عهدهٔ او نیست .

۱۱ ـ یکی از اصحاب ما گوید: امام صادق عليه السلام

فِي مُحْرِمٍ اسْتَمَعَ عَلَى رَجُلٍ يُجَامِعُ أَهْلَهُ فَأَمْنَى.
قَالَ: لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.

۱۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:
فِي الْمُحْرِمِ تُنْعَتُ لَهُ الْمَرْأَةُ الْجَمِيلَةُ الْخِلْقَةِ فَيُمْنِي.
قَالَ: لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.

(۱۰۵)
بَابُ الْمُحْرِمِ يَأْتِي أَهْلَهُ وَ قَدْ قَضَى بَعْضَ مَنَاسِكِهِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ مُحْرِزٍ قَالَ:

دربارهٔ محرمی که به صدای مردی که با همسرش جماع می‌کندگوش کند پس از او منی خارج شود فرمود:
چیزی بر عهدهٔ او نیست.

۱۲ ـ سماعه گوید: امام صادق عليه السلام درباره محرمی که نزد او زن زیبایی توصیف می‌شود و او انزال می‌کند فرمود:
چیزی بر عهدهٔ او نیست.

بخش صد و پنجم
حکم محرمی که پس از انجام بخشی از مناسک حج با همسرش نزدیکی می‌کند

۱ ـ سلمة بن محرز گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنْ رَجُلٍ وَقَعَ عَلَى أَهْلِهِ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ طَوَافَ النِّسَاءِ.

قَالَ: لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ فَخَرَجْتُ إِلَى أَصْحَابِنَا فَأَخْبَرْتُهُمْ

فَقَالُوا: اتَّقَاكَ، هَذَا مُيَسِّرٌ قَدْ سَأَلَهُ عَنْ مِثْلِ مَا سَأَلْتَ فَقَالَ لَهُ: عَلَيْكَ بَدَنَةٌ.

قَالَ: فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنِّي أَخْبَرْتُ أَصْحَابَنَا بِمَا أَجَبْتَنِي فَقَالُوا: اتَّقَاكَ هَذَا مُيَسِّرٌ قَدْ سَأَلَهُ عَمَّا سَأَلْتَ فَقَالَ لَهُ: عَلَيْكَ بَدَنَةٌ.

فَقَالَ: إِنَّ ذَلِكَ كَانَ بَلَغَهُ فَهَلْ بَلَغَكَ؟

قُلْتُ: لَا.

قَالَ: لَيْسَ عَلَيْكَ شَيْءٌ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْقَمَّاطِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنْ رَجُلٍ وَقَعَ عَلَى امْرَأَتِهِ يَوْمَ النَّحْرِ قَبْلَ أَنْ يَزُورَ.

قَالَ: إِنْ كَانَ وَقَعَ عَلَيْهَا بِشَهْوَةٍ فَعَلَيْهِ بَدَنَةٌ، وَ إِنْ كَانَ غَيْرَ ذَلِكَ فَبَقَرَةٌ.

از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: مردی که با همسرش نزدیکی کرد در حالی که هنوز طواف نساء بجا نیاورده است چه حکمی دارد؟

فرمود: چیزی بر عهدهٔ او نیست.

من نزد اصحابمان رفتم و این سخن را به آن‌ها باز گفتم.

آن‌ها گفتند: حضرتش از تو تقیّه کرده است. همین میسّر پیش از تو این پرسش را از حضرتش پرسید،

حضرت به او پاسخ داد: بر تو قربانی شتر است.

سلمة بن محرز گوید: باز خدمت آن حضرت رفتم و گفتم: قربانت گردم! من به یاران خودم پاسخ شما را گفتم، گفتند: از تو تقیّه کرده است همین میسر است از آن‌چه تو پرسیدی او هم پرسید. فرمود: بر تو قربانی شتر است.

فرمود: که حکم آن به او رسیده بود، آیا به تو هم رسیده است؟

گفتم: نه.

فرمود: چیزی بر عهدهٔ تو نیست.

۲ ـ ابوخالد قمّاط گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: کسی که روز قربان پیش از طواف خانه خدا با همسرش نزدیکی نموده است چه حکمی دارد؟

فرمود: اگر با شهوت با او نزدیکی نموده است بایستی یک شتر قربانی کند و اگر غیر آن بوده است یک گاو قربانی کند.

قُلْتُ: أَوْ شَاةٌ؟
قَالَ: أَوْ شَاةٌ.
۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ مُتَمَتِّعٍ وَقَعَ عَلَى أَهْلِهِ وَ لَمْ يَزُرْ.
قَالَ: يَنْحَرُ جَزُوراً وَ قَدْ خَشِيتُ أَنْ يَكُونَ قَدْ ثُلِمَ حَجُّهُ إِنْ كَانَ عَالِماً، وَ إِنْ كَانَ جَاهِلاً فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ.
وَ سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ وَقَعَ عَلَى امْرَأَتِهِ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ طَوَافَ النِّسَاءِ.
قَالَ: عَلَيْهِ جَزُورٌ سَمِينَةٌ، وَ إِنْ كَانَ جَاهِلاً فَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.
قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ قَبَّلَ امْرَأَتَهُ وَ قَدْ طَافَ طَوَافَ النِّسَاءِ وَ لَمْ تَطُفْ هِيَ.
قَالَ: عَلَيْهِ دَمٌ يُهَرِيقُهُ مِنْ عِنْدِهِ.
۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عِيصِ بْنِ الْقَاسِمِ قَالَ:

گفتم: یا گوسفند؟
فرمود: یا گوسفند.
۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد کسی که حج تمتّع را انجام می‌دهد و با همسرش نزدیکی می‌کند در صورتی که هنوز خانه کعبه را طواف نکرده بود؟
فرمود: یک شتر قربانی کند، همانا بیم آن دارم که حج او از بین رفته باشد، اگر از مسأله آگاه بود و اگر ناآگاه بود چیزی بر عهدهٔ او نیست.
باز از حضرتش پرسیدم: مردی که پیش از طواف نساء با همسرش نزدیکی کرده چه حکمی دارد؟
فرمود: بر اوست که یک شتر فربه قربانی کند و اگر از مسأله آگاه نبوده چیزی بر عهدهٔ او نیست.
پرسیدم: مردی که همسرش را می‌بوسد در حالی که خود طواف نساء را انجام داده، ولی همسرش هنوز طواف ننموده است.
فرمود: بر او یک قربانی است که از جانب خود قربانی کند.
۴ ـ عیص بن قاسم گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ وَاقَعَ أَهْلَهُ حِينَ ضَحَّى قَبْلَ أَنْ يَزُورَ الْبَيْتَ.

قَالَ: يُهَرِيقُ دَماً.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا وَاقَعَ الْمُحْرِمُ امْرَأَتَهُ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ الْمُزْدَلِفَةَ فَعَلَيْهِ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ.

۶ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ كَانَ عَلَيْهِ طَوَافُ النِّسَاءِ وَحْدَهُ فَطَافَ مِنْهُ خَمْسَةَ أَشْوَاطٍ ثُمَّ غَمَزَهُ بَطْنُهُ فَخَافَ أَنْ يَبْدُرَهُ فَخَرَجَ إِلَى مَنْزِلِهِ فَنَفَضَ ثُمَّ غَشِيَ جَارِيَتَهُ.

قَالَ: يَغْتَسِلُ ثُمَّ يَرْجِعُ فَيَطُوفُ بِالْبَيْتِ طَوَافَيْنِ تَمَامَ مَا كَانَ قَدْ بَقِيَ عَلَيْهِ مِنْ طَوَافِهِ وَ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَ لَا يَعُودُ.

از امام صادق عليه السلام پرسیدم: مردی پس از قربانی با همسرش نزدیکی نمود که هنوز خانه کعبه را طواف نکرده بود چه حکمی دارد؟

فرمود: باید قربانی کند.

۵ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هرگاه مرد پیش از ورود به مشعر با همسرش نزدیکی کند بایستی در سال آینده حج به جا آورد.

۶ ـ حمران بن اعین گوید: از امام باقر عليه السلام پرسیدم: مردی فقط طواف نساء برگردن اوست پس پنج شوط آن‌را انجام داد سپس دل درد گرفت و ترسید که چیزی از او بیرون آید به منزلش رفت خود را راحت نمود، سپس با کنیزش جماع کرد چه حکمی دارد؟

فرمود: غسل می‌نماید و باز می‌گردد و دو شوط دیگر بیت را ـ که از طوافش مانده بود ـ انجام دهد و از خدا طلب آمرزش نموده و این کار را تکرار نمی‌کند.

وَ إِنْ كَانَ طَافَ طَوَافَ النِّسَاءِ فَطَافَ مِنْهُ ثَلَاثَةَ أَشْوَاطٍ ثُمَّ خَرَجَ فَغَشِيَ فَقَدْ أَفْسَدَ حَجَّهُ وَ عَلَيْهِ بَدَنَةٌ وَ يَغْتَسِلُ ثُمَّ يَعُودُ فَيَطُوفُ أُسْبُوعاً.

٧ـابْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْعَبْدِيِّ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ طَافَ بِالْبَيْتِ أُسْبُوعاً طَوَافَ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ سَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ أَرْبَعَةَ أَشْوَاطٍ ثُمَّ غَمَزَهُ بَطْنُهُ فَخَرَجَ فَقَضَى حَاجَتَهُ ثُمَّ غَشِيَ أَهْلَهُ.

قَالَ: يَغْتَسِلُ ثُمَّ يَعُودُ فَيَطُوفُ ثَلَاثَةَ أَشْوَاطٍ وَ يَسْتَغْفِرُ رَبَّهُ وَ لا شَيْءَ عَلَيْهِ.

قُلْتُ: فَإِنْ كَانَ طَافَ بِالْبَيْتِ طَوَافَ الْفَرِيضَةِ فَطَافَ أَرْبَعَةَ أَشْوَاطٍ ثُمَّ غَمَزَهُ بَطْنُهُ فَخَرَجَ فَقَضَى حَاجَتَهُ فَغَشِيَ أَهْلَهُ.

فَقَالَ: أَفْسَدَ حَجَّهُ وَ عَلَيْهِ بَدَنَةٌ وَ يَغْتَسِلُ ثُمَّ يَرْجِعُ فَيَطُوفُ أُسْبُوعاً ثُمَّ يَسْعَى وَ يَسْتَغْفِرُ رَبَّهُ.

و اگر از طواف نساء سه شوط انجام داده بود، سپس بیرون رفت و جماع کرد. در این صورت حج او باطل شده است و بایستی یک شتر قربانی کند و غسل نماید سپس برگردد و هفت شوط طواف نماید.

۷ـ عبید بن زراره گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: مردی که هفت شوط طواف واجب را انجام داد، سپس بین صفا و مروه چهار مرتبه سعی نمود، بعد دل درد گرفت و بیرون آمد و به قضای حاجت رفت سپس با همسرش نزدیکی نمود، چه حکمی دارد؟

فرمود: غسل می‌کند و باز می‌گردد و سه مرتبه دیگر سعی می‌نماید و از پروردگارش طلب آمرزش کند و چیزی بر عهدهٔ او نیست.

گفتم: اگر طواف واجب بیت چهار شوط انجام دهد، سپس درد دل گرفته پس بیرون رفته و قضای حاجت نماید و با همسرش نزدیکی کند، چه وظیفه‌ای دارد؟

فرمود: او حج خود را فاسد نموده است. بایستی یک شتر قربانی کند و غسل نماید و برگشته هفت بار طواف می‌کند، سپس سعی نموده و از پروردگارش طلب آمرزش می‌نماید.

قُلْتُ: كَيْفَ لَمْ تَجْعَلْ عَلَيْهِ حِينَ غَشِيَ أَهْلَهُ قَبْلَ أَنْ يَفْرُغَ مِنْ سَعْيِهِ كَمَا جَعَلْتَ عَلَيْهِ هَدْياً حِينَ غَشِيَ أَهْلَهُ قَبْلَ أَنْ يَفْرُغَ مِنْ طَوَافِهِ.

قَالَ: إِنَّ الطَّوَافَ فَرِيضَةٌ وَ فِيهِ صَلَاةٌ وَ السَّعْيَ سُنَّةٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ.

قُلْتُ: أَلَيْسَ اللَّهُ يَقُولُ: ﴿إِنَّ الصَّفٰا وَ الْمَرْوَةَ مِنْ شَعٰائِرِ اللّٰهِ﴾؟

قَالَ: بَلَى، وَ لَكِنْ قَدْ قَالَ فِيهِمَا: ﴿وَ مَنْ تَطَوَّعَ خَيْراً فَإِنَّ اللّٰهَ شٰاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ فَلَوْ كَانَ السَّعْيُ فَرِيضَةً لَمْ يَقُلْ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْراً.

۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ قَالَ لِامْرَأَتِهِ أَوْ لِجَارِيَتِهِ بَعْدَ مَا حَلَقَ فَلَمْ يَطُفْ وَ لَمْ يَسْعَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ: اطْرَحِي ثَوْبَكِ وَ نَظَرَ إِلَى فَرْجِهَا.

قَالَ: لَا شَيْءَ عَلَيْهِ إِذَا لَمْ يَكُنْ غَيْرَ النَّظَرِ.

گفتم: چرا برای او در جایی که قبل از پایان یافتن سعی نزدیکی می‌نماید، قربانی قرار ندادی؟ مانند جایی که قبل از پایان یافتن طواف نزدیکی می‌نماید که بر او قربانی قرار دادی؟

فرمود: چون طواف واجب است و در آن نماز است در حالی که سعی سنّتی از رسول خدا ﷺ است.

گفتم: آیا خداوند نفرموده است: «به راستی صفا و مروه از شعائر خداوند است»؟

فرمود: آری، ولی در این دو مورد فرموده است: «پس اگر کسی تطوع نمود برای او بهتر است، چرا که خداوند شاکر داناست»

پس اگر سعی واجب بود، نمی‌فرمود: «اگر کسی تطوع نمود بهتر است»

۸ ـ علی بن یقطین گوید: از امام کاظم علیه السلام پرسیدم: مردی پس از تراشیدن سر و پیش از طواف و سعی بین صفا و مروه به همسر یا کنیزش می‌گوید: لباست را درآور آن گاه به شرمگاه او می‌نگرد چه حکمی دارد؟

فرمود: چیزی بر عهدهٔ او نیست، هرگاه غیر از نگاه چیز دیگری نباشد.

(۱۰٦)
أَبْوَابُ الصَّيْدِ
بَابُ النَّهْيِ عَنِ الصَّيْدِ وَ مَا يُصْنَعُ بِهِ إِذَا أَصَابَهُ الْمُحْرِمُ وَ الْمُحِلُّ فِي الْحِلِّ وَ الْحَرَمِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
لا تَسْتَحِلَّنَّ شَيْئاً مِنَ الصَّيْدِ وَ أَنْتَ حَرَامٌ وَ لا وَ أَنْتَ حَلَالٌ فِي الْحَرَمِ وَ لا تَدُلَّنَّ عَلَيْهِ مُحِلًّا وَ لا مُحْرِماً فَيَصْطَادُوهُ وَ لا تُشِرْ إِلَيْهِ فَيُسْتَحَلَّ مِنْ أَجْلِكَ، فَإِنَّ فِيهِ فِدَاءً لِمَنْ تَعَمَّدَهُ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

بخش صد و ششم
بازداشت از شکار و این‌که هرگاه محرم و غیر محرم در حرم و بیرون آن با شکار برخورد کند با آن چه کند؟

۱ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

چیزی از شکار را در حال احرام، هم چنین در حال غیر احرام و در حرم حلال مشمار و به محرم و غیر محرم حیوانی را راهنمایی نکن تا آن‌را شکار کنند و به سوی آن اشاره نکن تا به سبب تو حلال شمرده شود، زیرا کسی که از روی عمد شکار کند باید کفاره دهد.

۲ ـ منصور بن حازم گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

الْمُحْرِمُ لا يَدُلُّ عَلَى الصَّيْدِ، فَإِنْ دَلَّ عَلَيْهِ فَقُتِلَ فَعَلَيْهِ الْفِدَاءُ.

۳ ـ ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانُ بْنُ يَحْيَى جَمِيعاً عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا تَأْكُلْ مِنَ الصَّيْدِ وَ أَنْتَ حَرَامٌ وَ إِنْ كَانَ الَّذِي أَصَابَهُ مُحِلٌّ وَ لَيْسَ عَلَيْكَ فِدَاءٌ مَا أَتَيْتَهُ بِجَهَالَةٍ إِلَّا الصَّيْدَ، فَإِنَّ عَلَيْكَ فِيهِ الْفِدَاءَ بِجَهْلٍ كَانَ أَوْ بِعَمْدٍ.

۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يَصِيدُ الصَّيْدَ بِجَهَالَةٍ.

قَالَ: عَلَيْهِ كَفَّارَةٌ.

قُلْتُ: فَإِنَّهُ أَصَابَهُ خَطَأً.

قَالَ: وَ أَيُّ شَيْءٍ الْخَطَأُ عِنْدَكَ؟

قُلْتُ: يَرْمِي هَذِهِ النَّخْلَةَ فَيُصِيبُ نَخْلَةً أُخْرَى.

محرم نباید کسی را به شکار راهنمایی کند که در این صورت اگر شکار کشته شود بایستی یک قربانی کفاره دهد.

۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

در حال احرام از گوشت شکار مخور گرچه غیر محرم آن‌را شکار نموده باشد، و کفاره چیزی که از روی ناآگاهی انجام می‌دهی بر تو نیست مگر شکار که در آن کفاره بر عهده توست؛ چه از روی ناآگاهی باشد چه از روی عمد باشد.

۴ ـ ابن ابی‌نصر گوید: از امام رضا عليه السلام پرسیدم:

حکم محرمی که از روی ناآگاهی شکار می‌کند چیست؟

فرمود: بایستی کفّاره دهد.

گفتم: اگر به خطاء زده باشد چه؟

فرمود: نزد تو خطاء چیست؟

گفتم: می‌خواست به این درخت خرما بزند، به درخت خرمای دیگر اصابت کرد.

قَالَ: نَعَمْ هَذَا الْخَطَأُ وَ عَلَيْهِ الْكَفَّارَةُ.

قُلْتُ: فَإِنَّهُ أَخَذَ طَائِراً مُتَعَمِّداً فَذَبَحَهُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ.

قَالَ: عَلَيْهِ الْكَفَّارَةُ.

قُلْتُ: أَلَسْتَ قُلْتَ: إِنَّ الْخَطَأَ وَ الْجَهَالَةَ وَ الْعَمْدَ لَيْسُوا بِسَوَاءٍ؟ فَلِأَيِّ شَيْءٍ يَفْضُلُ الْمُتَعَمِّدُ الْجَاهِلَ وَ الْخَاطِئَ؟

قَالَ: إِنَّهُ أَثِمَ وَ لَعِبَ بِدِينِهِ.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ مِسْمَعِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا رَمَى الْمُحْرِمُ صَيْداً فَأَصَابَ اثْنَيْنِ فَإِنَّ عَلَيْهِ كَفَّارَتَيْنِ جَزَاؤُهُمَا.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فرمود: آری این از روی اشتباه و خطاست و بر او کفاره است.

گفتم: اگر پرنده‌ای را از روی عمد در حال احرام گرفت و سر برید، چه حکمی دارد؟

فرمود: بر اوست که کفّاره دهد.

گفتم: مگر شما نفرمودید که خطاء و نادانی و عمد برابر نیستند. پس چه فرقی است بین متعمد، نادان و خطاکار؟

فرمود: زیرا که متعمد گناه می‌کند و با دین بازی می‌نماید.

۵ ـ مسمع بن عبدالملک گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه محرم به شکار تیراندازد و به دو شکار اصابت کند، بر او دو کفاره به عنوان جزای آنهاست.

۶ ـ معاوية بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

إِذَا أَصَابَ الْمُحْرِمُ الصَّيْدَ فِي الْحَرَمِ وَ هُوَ مُحْرِمٌ، فَإِنَّهُ يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَدْفِنَهُ وَ لا يَأْكُلُهُ أَحَدٌ وَ إِذَا أَصَابَهُ فِي الْحِلِّ، فَإِنَّ الْحَلَالَ يَأْكُلُهُ وَ عَلَيْهِ هُوَ الْفِدَاءُ.

۷ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: رَجُلٌ أَصَابَ مِنْ صَيْدٍ أَصَابَهُ مُحْرِمٌ وَ هُوَ حَلَالٌ.

قَالَ: فَلْيَأْكُلْ مِنْهُ الْحَلَالُ، وَ لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ، إِنَّمَا الْفِدَاءُ عَلَى الْمُحْرِمِ.

۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ لُحُومِ الْوَحْشِ تُهْدَى إِلَى الرَّجُلِ وَ لَمْ يَعْلَمْ صَيْدَهَا وَ لَمْ يَأْمُرْ بِهِ أَيَأْكُلُهُ؟

قَالَ: لا.

قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ أَ يَأْكُلُ قَدِيدَ الْوَحْشِ مُحْرِمٌ؟

قَالَ: لا.

هر گاه محرم حیوانی را در حرم شکار کرد، سزاوار است که آن‌را دفن کند و کسی از گوشت آن نخورد؛ و هر گاه در بیرون حرم شکار کرد، غیر محرم می‌تواند از آن بخورد و برگردن محرم (شکار کننده) کفاره است.

۷ ـ منصور بن حازم گوید: به امام صادق عليه السلام عرض کردم: انسان غیر محرم می‌تواند از شکار محرم بخورد؟

فرمود: غیر محرم می‌تواند از آن بخورد و چیزی بر عهدهٔ او نیست، کفّاره فقط بر گردن محرم است.

۸ ـ محمّد بن مسلم گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: از گوشت حیوانات وحشی به شخص (محرم) هدیه می‌شود و نمی‌داند که شکار آن چگونه است و به آن هم دستور نداده است آیا می‌تواند از آن میل کند؟

فرمود: نه.

گوید: پرسیدم: آیا (محرم) می‌تواند از گوشت حیوانات وحشی بخورد؟

فرمود: نه.

۹ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ جَمِيلٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: الصَّيْدُ يَكُونُ عِنْدَ الرَّجُلِ مِنَ الْوَحْشِ فِي أَهْلِهِ أَوْ مِنَ الطَّيْرِ يُحْرِمُ وَ هُوَ فِي مَنْزِلِهِ.

قَالَ: لا بَأْسَ لا يَضُرُّهُ.

۱۰ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

مَا وَطِئْتَهُ أَوْ وَطِئَهُ بَعِيرُكَ وَ أَنْتَ مُحْرِمٌ فَعَلَيْكَ فِدَاؤُهُ.

وَ قَالَ: اعْلَمْ! أَنَّهُ لَيْسَ عَلَيْكَ فِدَاءُ شَيْءٍ أَتَيْتَهُ وَ أَنْتَ جَاهِلٌ بِهِ وَ أَنْتَ مُحْرِمٌ فِي حَجِّكَ وَ لا فِي عُمْرَتِكَ إِلَّا الصَّيْدَ، فَإِنَّ عَلَيْكَ فِيهِ الْفِدَاءَ بِجَهَالَةٍ كَانَ أَوْ بِعَمْدٍ.

۱۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ:

---

۹ ـ جميل گويد: به امام صادق عليه السلام گفتم: شخصى از خانه خودش محرم مى‌شود و در خانه‌اش از گوشت حيوانات وحشى و پرندگان شكار شده دارد، مى‌تواند از آنها ميل كند؟

فرمود: ايرادى ندارد، و بر او ضرر نمى‌رساند.

۱۰ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر چه را در حال احرام پايمال كنى و يا شتر تو پايمال كند بايد كفاره آن‌را بدهى.

حضرتش فرمود: بدان! براى تو كفاره چيزى در حال احرام حج و عمره نيست كه از روى نادانى انجام دهى مگر شكار را، زيرا در آن كفّاره است، خواه دانسته و خواه ندانسته انجام پذيرد.

۱۱ ـ سكونى گويد: امام صادق عليه السلام از پدرانش عليهم السلام نقل مى‌كند كه حضرتش فرمود:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فِي الْمُحْرِمِ يُصِيبُ الصَّيْدَ فَيُدْمِيهِ ثُمَّ يُرْسِلُهُ.
قَالَ: عَلَيْهِ جَزَاؤُهُ.

(۱۰۷)
بَابُ الْمُحْرِمِ يُضْطَرُّ إِلَى الصَّيْدِ وَ الْمَيْتَةِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْرِمِ يُضْطَرُّ فَيَجِدُ الْمَيْتَةَ وَ الصَّيْدَ أَيَّهُمَا يَأْكُلُ؟

قَالَ: يَأْكُلُ مِنَ الصَّيْدِ مَا يُحِبُّ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ مَالِهِ؟

قُلْتُ: بَلَى.

قَالَ: إِنَّمَا عَلَيْهِ الْفِدَاءُ فَلْيَأْكُلْ وَ لْيَفْدِهِ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ:

حضرت امیرمؤمنان علی عليه السلام در مورد محرمی که شکار می‌نماید پس آن‌را خون آلود کرده سپس ذبح می‌کند فرمود:

بر اوست در ازای آن کفاره دهد.

بخش صدو هفتم
حکم محرمی که به خوردن گوشت شکار و حیوان مردار ناگزیر می‌شود

۱ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: هرگاه محرمی به خوردن گوشت مردار و شکار ناگزیر باشد کدام یک را بخورد؟

فرمود: شکار را بخورد (آیا) دوست ندارد که از مال خودش بخورد؟

گفتم: آری.

فرمود: فقط کفّاره بر عهده اوست؛ پس از آن بخورد و کفاره‌اش را بدهد.

۲ ـ یونس بن یعقوب گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُضْطَرِّ إِلَى الْمَيْتَةِ وَ هُوَ يَجِدُ الصَّيْدَ.
قَالَ: يَأْكُلُ الصَّيْدَ.
قُلْتُ: إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَلَّ لَهُ الْمَيْتَةَ إِذَا اضْطُرَّ إِلَيْهَا وَ لَمْ يُحِلَّ لَهُ الصَّيْدَ.
قَالَ: تَأْكُلُ مِنْ مَالِكَ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَوْ مِنْ مَيْتَةٍ؟
قُلْتُ: مِنْ مَالِي؟
قَالَ: هُوَ مَالُكَ، لِأَنَّ عَلَيْكَ فِدَاهُ.
قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ عِنْدِي مَالٌ.
قَالَ: تَقْتَضِيهِ إِذَا رَجَعْتَ إِلَى مَالِكَ.

۳ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ شِهَابٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ وَ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي رَجُلٍ اضْطُرَّ إِلَى مَيْتَةٍ وَ صَيْدٍ وَ هُوَ مُحْرِمٌ.
قَالَ: يَأْكُلُ الصَّيْدَ وَ يَفْدِي.

از امام صادق عليه السلام پرسيدم: محرمی که به خوردن مردار مضطر می‌شود، در حالی که به شکار دسترسی دارد چه باید بکند؟
فرمود: از شکار میل کند.
عرض کردم: خداوند در حال اضطرار مردار را بر انسان (محرم و غیر محرم) حلال کرده، ولی شکار را بر محرم حلال نکرده است.
فرمود: از مال خودت بخوری بیشتر دوست داری یا از مردار؟
گفتم: از مال خودم.
فرمود: شکار نیز از مال توست، چرا که کفارهٔ آن بر عهدهٔ توست.
گفتم: اگر در آن موقع مالی نداشتم چه کنم.
فرمود: چون به مالت رسیدی کفاره را قضا کن.

۳ـابن بکیر و زراره گویند: امام صادق عليه السلام درباره شخصی که در حال احرام به خوردن مردار و شکار مضطر می‌شود فرمود:
از شکار میل می‌کند و کفّاره می‌دهد.

(۱۰۸)
بَابُ الْمُحْرِمِ يَصِيدُ الصَّيْدَ مِنْ أَيْنَ يَفْدِيهِ؟ وَ أَيْنَ يَذْبَحُهُ؟

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

يَفْدِي الْمُحْرِمُ فِدَاءَ الصَّيْدِ مِنْ حَيْثُ أَصَابَهُ.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

مَنْ وَجَبَ عَلَيْهِ هَدْيٌ فِي إِحْرَامِهِ فَلَهُ أَنْ يَنْحَرَهُ حَيْثُ شَاءَ إِلَّا فِدَاءَ الصَّيْدِ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ: ﴿هَدْياً بالِغَ الْكَعْبَةِ﴾.

۳ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام:

بخش صدو هشتم
حکم محرمی که شکار می‌کند از کجا کفّاره دهد و در کجا قربانی نماید؟

۱ ـ معاوية بن عمّار گوید: حضرتش فرمود:

محرم در جایی که شکار نموده است کفّاره می‌دهد.

۲ ـ راوی گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

هر که در احرام یک شتر قربانی بر او واجب شود می‌تواند هر جا که خواست آن را نحر نماید، مگر قربانی شکار را، زیرا خداوند متعال می‌فرماید: «قربانی که به کعبه رسیده باشد».

۳ ـ عبدالله بن سنان گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

مَنْ وَجَبَ عَلَيْهِ فِدَاءٌ صَيْداً أَصَابَهُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ، فَإِنْ كَانَ حَاجّاً نَحَرَ هَدْيَهُ الَّذِي يَجِبُ عَلَيْهِ بِمِنًى، وَ إِنْ كَانَ مُعْتَمِراً نَحَرَ بِمَكَّةَ قُبَالَةَ الْكَعْبَةِ.

۴ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ أَبَانٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ:

فِي الْمُحْرِمِ إِذَا أَصَابَ صَيْداً فَوَجَبَ عَلَيْهِ الْفِدَاءُ فَعَلَيْهِ أَنْ يَنْحَرَهُ إِنْ كَانَ فِي الْحَجِّ بِمِنًى حَيْثُ يَنْحَرُ النَّاسُ، فَإِنْ كَانَ فِي عُمْرَةٍ نَحَرَهُ بِمَكَّةَ، وَ إِنْ شَاءَ تَرَكَهُ إِلَى أَنْ يَقْدَمَ فَيَشْتَرِيَهُ فَإِنَّهُ يُجْزِئُ عَنْهُ.

(۱۰۹)
بَابُ كَفَّارَاتِ مَا أَصَابَ الْمُحْرِمُ مِنَ الْوَحْشِ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

هر محرمی که برای انجام قربانی که بر عهدهٔ او واجب باشد اگر محرم به حج است، قربانی را در منا بکشد و اگر محرم به عمره باشد آن‌را در مکّه رو به روی کعبه بکشد.

۴ ـ زراره نیز نظیر این روایت را از امام باقر عليه السلام نقل می‌کند و می‌افزاید: حضرتش فرمود: و اگر خواست آن‌را تأخیر می‌اندازد تا (به وطنش) برگردد و آن‌را خریداری نماید (و قربانی نماید) پس همان برای او کافی است.

بخش صدو نهم
کفّاره شکار حیوانات وحشی

۱ ـ ابوبصیر گوید:

سَأَلْتُهُ عَنْ مُحْرِمٍ أَصَابَ نَعَامَةً أَوْ حِمَارَ وَحْشٍ.
قَالَ: عَلَيْهِ بَدَنَةٌ.
قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى بَدَنَةٍ.
قَالَ: فَلْيُطْعِمْ سِتِّينَ مِسْكِيناً.
قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى أَنْ يَتَصَدَّقَ.
قَالَ: فَلْيَصُمْ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ يَوْماً وَ الصَّدَقَةُ مُدٌّ عَلَى كُلِّ مِسْكِينٍ.
قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ عَنْ مُحْرِمٍ أَصَابَ بَقَرَةً.
قَالَ: عَلَيْهِ بَقَرَةٌ.
قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى بَقَرَةٍ.
قَالَ: فَلْيُطْعِمْ ثَلَاثِينَ مِسْكِيناً.
قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى أَنْ يَتَصَدَّقَ.
قَالَ: فَلْيَصُمْ تِسْعَةَ أَيَّامٍ.

از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرمی که شترمرغ و یا گورخری را شکار کند (چه وظیفه دارد؟)
فرمود: بر ذمه او قربانی شتری است.
گفتم: اگر نتواند چه؟
فرمود: شصت مسکین را اطعام کند.
گفتم: اگر نتواند چه؟
فرمود: هیجده روز، روزه بگیرد و یک مدّ بر هر مسکینی صدقه دهد.
گوید: از حضرتش پرسیدم: محرمی که گاو شکار کند (چه کفاره‌ای دارد)؟
فرمود: بر ذمه اوست یک گاو قربانی کند.
گفتم: اگر توانایی آن‌را نداشته باشد چه؟
فرمود: سی مسکین را اطعام کند.
گفتم: اگر توانایی چنین کاری را نداشته باشد چه؟
فرمود: نه روز، روزه بگیرد.

قُلْتُ: فَإِنْ أَصَابَ ظَبْياً.

قَالَ: عَلَيْهِ شَاةٌ.

قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ.

قَالَ: فَإِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى مَا يَتَصَدَّقُ بِهِ فَعَلَيْهِ صِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي الرَّجُلِ يَكُونُ عَلَيْهِ بَدَنَةٌ وَاجِبَةٌ فِي فِدَاءٍ.

قَالَ: إِذَا لَمْ يَجِدْ بَدَنَةً فَسَبْعُ شِيَاهٍ، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ صَامَ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ يَوْماً.

۳ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿أَوْ عَدْلُ ذٰلِكَ صِيَاماً﴾.

قَالَ: يُثَمِّنُ قِيمَةَ الْهَدْيِ طَعَاماً ثُمَّ يَصُومُ لِكُلِّ مُدٍّ يَوْماً، فَإِذَا زَادَتِ الْأَمْدَادُ عَلَى شَهْرَيْنِ فَلَيْسَ عَلَيْهِ أَكْثَرُ مِنْهُ.

گفتم: اگر آهویی را شکار کرد چه؟

فرمود: بر اوست یک گوسفند، قربانی کند.

گفتم: اگر نتوانست چه؟

فرمود: ده مسکین را اطعام نماید و اگر نتوانست که صدقه دهد پس بر اوست که سه روز، روزه بگیرد.

۲ ـ داوود رقّی گوید: امام صادق عليه السلام در مورد کسی که بر ذمّه‌اش شتری از بابت کفّاره است فرمود:

هر گاه شتر قربانی نیافت، هفت رأس گوسفند کفاره دهد و اگر قدرت آن‌را نداشته باشد، هیجده روز، روزه بگیرد.

۳ـ یکی از اصحاب ما گوید: امام صادق عليه السلام در مورد گفتار خداوند متعال که می‌فرماید: «یا برابر آن (اطعام مساکین) روزه بگیرد» فرمود:

به اندازه قیمت قربانی طعام محاسبه می‌شود و برای هر مدّ یک روز، روزه می‌گیرد. هنگامی که اندازه مدّها بیشتر از دو ماه شد، پس بیشتر از آن بر ذمّه او نیست (که روزه بگیرد).

۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ جَمِيعاً عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: الْمُحْرِمُ يَقْتُلُ نَعَامَةً.

قَالَ: عَلَيْهِ بَدَنَةٌ مِنَ الْإِبِلِ.

قُلْتُ: يَقْتُلُ حِمَارَ وَحْشٍ.

قَالَ: عَلَيْهِ بَدَنَةٌ.

قُلْتُ: فَالْبَقَرَةَ؟

قَالَ: بَقَرَةٌ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام فِي مُحْرِمٍ قَتَلَ نَعَامَةً.

قَالَ: عَلَيْهِ بَدَنَةٌ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِيناً.

---

۴ ـ یعقوب بن شعیب گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: محرمی که شترمرغی را شکار کند (چه وظیفه دارد؟)

فرمود: بر ذمه او قربانی شتری است.

پرسیدم: اگر گورخر شکار کند؟

فرمود: بر ذمه اوست یک شتر قربانی کند.

پرسیدم: اگر گاوی شکار کند چه؟

فرمود: بر اوست یک گاو قربانی کند.

۵ ـ یکی از اصحاب ما گوید: امام صادق عليه‌السلام در مورد محرمی که شتر مرغی را کشت، فرمود: بر ذمه او یک شتر است، پس اگر نیافت اطعام شصت مسکین است.

وَ قَالَ: إِنْ كَانَ قِيمَةُ الْبَدَنَةِ أَكْثَرَ مِنْ إِطْعَامِ سِتِّينَ مِسْكِيناً لَمْ يَزِدْ عَلَى إِطْعَامِ سِتِّينَ مِسْكِيناً، وَ إِنْ كَانَ قِيمَةُ الْبَدَنَةِ أَقَلَّ مِنْ إِطْعَامِ سِتِّينَ مِسْكِيناً لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِ إِلَّا قِيمَةُ الْبَدَنَةِ.

۶ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي مُحْرِمٍ رَمَى ظَبْياً فَأَصَابَهُ فِي يَدِهِ فَعَرَجَ مِنْهَا.

قَالَ: إِنْ كَانَ الظَّبْيُ مَشَى عَلَيْهَا وَ رَعَى فَعَلَيْهِ رُبُعُ قِيمَتِهِ، وَ إِنْ كَانَ ذَهَبَ عَلَى وَجْهِهِ فَلَمْ يَدْرِ مَا صَنَعَ فَعَلَيْهِ الْفِدَاءُ، لِأَنَّهُ لا يَدْرِي لَعَلَّهُ قَدْ هَلَكَ.

۷ـ سَهْلُ بْنُ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ قَتَلَ ثَعْلَباً.

قَالَ: عَلَيْهِ دَمٌ.

قُلْتُ: فَأَرْنَباً.

و فرمود: اگر قیمت شتر بیش از اطعام شصت مسکین باشد در صورت انتخاب اطعام بر آن تعداد مساکین اضافه نمی‌شود و اگر قیمت شتر کمتر شد بیشتر از قیمت شتر بر ذمه او نیست.

۶ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق عليه السلام در مورد محرمی که به آهویی تیر انداخت پس به دست او خورده و لنگ شد فرمود:

اگر آهو بتواند با آن راه رفته و بچرد پس بر ذمهٔ اوست که یک چهارم قیمت آن و اگر برود و معلوم نشود که چه شد پس بر ذمّهٔ او کفّاره کامل است، چون که نمی‌داند؛ شاید هلاک شده باشد.

۷ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام درباره مرد (محرمی که) روباهی را کشت پرسیدم.

فرمود: بر اوست قربانی کند.

گفتم: اگر خرگوش را بکشد چه؟

قَالَ: مِثْلُ مَا عَلَى الثَّعْلَبِ.

۸ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه‌السلام قَالَ:
سَأَلْتُهُ عَنْ مُحْرِمٍ أَصَابَ أَرْنَباً أَوْ ثَعْلَباً.
قَالَ: فِي الْأَرْنَبِ شَاةٌ.

۹ ـ سَهْلُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ مِسْمَعِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ مِسْمَعِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:
الْيَرْبُوعُ وَ الْقُنْفُذُ وَ الضَّبُّ إِذَا أَصَابَهُ الْمُحْرِمُ فَعَلَيْهِ جَدْيٌ وَ الْجَدْيُ خَيْرٌ مِنْهُ، وَ إِنَّمَا جُعِلَ عَلَيْهِ هَذَا كَيْ يَنْكُلَ عَنْ صَيْدِ غَيْرِهِ.

۱۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ وَ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

فرمود: کفّارهٔ آن همانند کفّارهٔ روباه است.

۸ـ احمد بن محمّد بن ابی نصر گوید: از امام رضا عليه‌السلام دربارهٔ محرمی که خرگوش یا روباه شکار می‌کند پرسیدم.

فرمود: در شکار خرگوش بایستی یک گوسفند قربانی کند.

۹ ـ مسمع گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

هر گاه محرم کلا نگوش، خارپشت، سوسمار را بکشد بایستی یک بزغاله قربانی کند و بزغاله بهتر از آن (صید شده‌ها) است و همانا این حکم بر محرم قرار داده شده تا از شکار غیر آن‌ها سرباز زند.

۱۰ ـ ابی عبیده گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

إِذَا أَصَابَ الْمُحْرِمُ الصَّيْدَ وَ لَمْ يَجِدْ مَا يُكَفِّرُ مِنْ مَوْضِعِهِ الَّذِي أَصَابَ فِيهِ الصَّيْدَ قُوِّمَ جَزَاؤُهُ مِنَ النَّعَمِ دَرَاهِمَ، ثُمَّ قُوِّمَتِ الدَّرَاهِمُ طَعَاماً لِكُلِّ مِسْكِينٍ نِصْفُ صَاعٍ، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى الطَّعَامِ صَامَ لِكُلِّ نِصْفِ صَاعٍ يَوْماً.

۱۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ أَصَابَ بَيْضَ نَعَامَةٍ وَ هُوَ مُحْرِمٌ.

قَالَ: يُرْسِلُ الْفَحْلَ فِي الْإِبِلِ عَلَى عَدَدِ الْبَيْضِ.

قُلْتُ: فَإِنَّ الْبَيْضَ يَفْسُدُ كُلُّهُ وَ يَصْلُحُ كُلُّهُ.

قَالَ: مَا يُنْتَجُ مِنَ الْهَدْيِ فَهُوَ هَدْيٌ بَالِغُ الْكَعْبَةِ، وَ إِنْ لَمْ يُنْتَجْ فَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ إِبِلاً فَعَلَيْهِ لِكُلِّ بَيْضَةٍ شَاةٌ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَالصَّدَقَةُ عَلَى عَشَرَةِ مَسَاكِينَ لِكُلِّ مِسْكِينٍ مُدٌّ، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ.

هنگامی که محرم شکار نمود و چیزی را در شکارگاه به عنوان کفّاره نیافت قیمت آن شکار حیوان به درهم و بعد با گندم قیمت گذاری شده برای هر مسکین نصف صاع داده می‌شود و اگر توانایی گندم نداشت برای هر نصف صاع یک روز، روزه بگیرد.

۱۱ ـ علی بن ابی حمزه گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم: محرمی که تخم شتر مرغ را شکست (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: به تعداد تخم شتر مرغ شتر نر را بر شتران ماده بجهاند.

گفتم: گاهی همه تخم‌ها شکسته می‌شود و یا سالم می‌ماند؟

فرمود: آن‌چه از تخم به عمل می‌آید، پس آن قربانی است که به کعبه رسیده است و اگر از آن تخم چیزی به عمل نیامد، پس در عهدهٔ او چیزی نیست، پس هر که شتران ماده نیافت در ازای هر تخمی گوسفندی است و اگر گوسفند نیافت به ده مسکین برای هر مسکین یک مد طعام صدقه دهد و اگر توانایی نداشت سه روز، روزه بگیرد.

۱۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ اشْتَرَى لِرَجُلٍ مُحْرِمٍ بَيْضَ نَعَامَةٍ فَأَكَلَهُ الْمُحْرِمُ.

قَالَ: عَلَى الَّذِي اشْتَرَاهُ لِلْمُحْرِمِ فِدَاءٌ وَ عَلَى الْمُحْرِمِ فِدَاءٌ.

قُلْتُ: وَ مَا عَلَيْهِمَا؟

قَالَ: عَلَى الْمُحِلِّ جَزَاءُ قِيمَةِ الْبَيْضِ لِكُلِّ بَيْضَةٍ دِرْهَمٌ، وَ عَلَى الْمُحْرِمِ الْجَزَاءُ لِكُلِّ بَيْضَةٍ شَاةٌ.

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ مِثْلَهُ.

۱۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فِي رَجُلٍ مَرَّ وَ هُوَ مُحْرِمٌ فَأَخَذَ ظَبْيَةً فَاحْتَلَبَهَا وَ شَرِبَ لَبَنَهَا.

---

۱۲ ـ ابوعبیده گوید: از امام باقر عليه السلام پرسیدم: شخصی برای محرمی تخم شتر مرغ خرید. محرم نیز آن‌را خورد (چه حکمی دارد؟)

فرمود: هم برای خریدار و هم برای محرم کفاره است .

گفتم: کفاره آنها چیست؟

فرمود: برای غیر محرم در ازای هر تخمی بهای آن و برای محرم جهت هر تخمی یک گوسفند کفاره است.

۱۳ ـ یزید بن عبدالملک گوید: امام صادق عليه السلام درباره مرد محرمی که به آهویی می‌رسد و آن‌را دوشیده و شیرش را می‌خورد فرمود:

قَالَ: عَلَيْهِ دَمٌ وَ جَزَاءٌ فِي الْحَرَمِ.

۱۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ مُحْرِمٍ كَسَرَ قَرْنَ ظَبْيٍ.

قَالَ: يَجِبُ عَلَيْهِ الْفِدَاءُ.

قَالَ: قُلْتُ: فَإِنْ كَسَرَ يَدَهُ.

قَالَ: إِنْ كَسَرَ يَدَهُ وَ لَمْ يَرْعَ فَعَلَيْهِ دَمُ شَاةٍ.

(۱۱۰)

بَابُ كَفَّارَةِ مَا أَصَابَ الْمُحْرِمُ مِنَ الطَّيْرِ وَ الْبَيْضِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

یک قربانی بر عهده اوست و کفّاره شیر را که در حرم دوشیده و خورده بپردازد.

۱۴ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: محرمی که شاخ آهویی را شکست (چه کفاره‌ای دارد؟)

فرمود: بر او کفّاره واجب می‌شود.

گفتم: اگر دست آن‌را شکست چه؟

فرمود: اگر دستش شکسته و نتوانست بچرد پس بر عهدهٔ اوست که یک گوسفند قربانی کند.

بخش صدو دهم

کفّارهٔ کشتن پرندگان و شکستن تخم آنها برای محرم

۱ ـ حریز بن عبدالله گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

الْمُحْرِمُ إِذَا أَصَابَ حَمَامَةً فَفِيهَا شَاةٌ، وَ إِنْ قَتَلَ فِرَاخَهُ فَفِيهِ حَمَلٌ، وَ إِنْ وَطِئَ الْبَيْضَ فَعَلَيْهِ دِرْهَمٌ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

فِي الْحَمَامَةِ وَ أَشْبَاهِهَا إِذَا قَتَلَهَا الْمُحْرِمُ شَاةٌ، وَ إِنْ كَانَ فِرَاخاً فَعَدْلُهَا مِنَ الْحُمْلَانِ.

وَ قَالَ فِي رَجُلٍ وَطِئَ بَيْضَ نَعَامَةٍ فَفَدَغَهَا وَ هُوَ مُحْرِمٌ فَقَالَ: قَضَى فِيهِ عَلِيٌّ عليه السلام أَنْ يُرْسِلَ الْفَحْلَ عَلَى مِثْلِ عَدَدِ الْبَيْضِ مِنَ الْإِبِلِ، فَمَا لَقِحَ وَ سَلِمَ حَتَّى يُنْتَجَ كَانَ النِّتَاجُ هَدْياً بَالِغَ الْكَعْبَةِ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ جَمِيعاً عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا قَتَلَ الْمُحْرِمُ قَطَاةً فَعَلَيْهِ حَمَلٌ قَدْ فُطِمَ مِنَ اللَّبَنِ وَ رَعَى مِنَ الشَّجَرِ.

هرگاه محرم کبوتری را بکشد باید یک گوسفند قربانی کند و اگر جوجه آن‌را بکشد باید یک بره قربانی کند و اگر تخم آن‌را پایمال کند پس یک درهم بر ذمّهٔ اوست.

۲ ـ ابی صباح کنانی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هرگاه محرم کبوتر و مانند آن‌را پایمال کند یک گوسفند بر ذمّهٔ اوست و اگر جوجه باشد به اندازه قیمت آن بَره قربانی کند.

و در مورد محرمی که تخم شتر مرغی را پایمال نمود و آن‌را بشکند، فرمود: علی عليه السلام در مورد آن، چنین قضاوت فرمود که به تعداد تخم شتر مرغ، شتر نر را بر شتران ماده بجهاند. پس آن‌چه آبستن شد و سالم ماند و نتیجه داد آن بچّه شتر قربانی است که به کعبه می‌رسد.

۳ ـ مفضّل بن صالح گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هرگاه محرم پرنده سخنگو را کشت یک بَره تازه از شیر گرفته شده علفخوار بر عهده اوست.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ مُحْرِمٍ وَطِئَ بَيْضَ قَطَاةٍ فَشَدَخَهُ.

قَالَ: يُرْسِلُ الْفَحْلَ فِي عَدَدِ الْبَيْضِ مِنَ الْغَنَمِ كَمَا يُرْسِلُ الْفَحْلَ فِي عَدَدِ الْبَيْضِ مِنَ النَّعَامِ فِي الْإِبِلِ.

۵ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

فِي كِتَابِ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ: فِي بَيْضِ الْقَطَاةِ بَكَارَةٌ مِنَ الْغَنَمِ إِذَا أَصَابَهُ الْمُحْرِمُ مِثْلُ مَا فِي بَيْضِ النَّعَامِ بَكَارَةٌ مِنَ الْإِبِلِ.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ قَتَلَ فَرْخاً وَ هُوَ مُحْرِمٌ فِي غَيْرِ الْحَرَمِ.

---

۴ ـ سلیمان بن خالد گوید: از امام عليه السلام در مورد محرمی که تخم مرغ سخنگوی را پایمال کند و آن‌را بشکند پرسیدم فرمود:

به تعداد آنها گوسفندی را به گوسفند ماده بجهاند، همچنان که در مورد شتر چنین می‌کند.

۵ ـ سلیمان بن خالد گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

در کتاب علی عليه السلام آمده است: درباره از بین بردن تخم پرنده سخنگو باید گوسفند ماده قربانی کند آن سان که در مورد تخم شتر مرغ بایستی یک شتر قربانی کند.

۶ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد مردی که جوجه‌ای را در حال احرام در بیرون از حرم می‌کشد، پرسیدم.

فَقَالَ: عَلَيْهِ حَمَلٌ وَ لَيْسَ عَلَيْهِ قِيمَةٌ، لِأَنَّهُ لَيْسَ فِي الْحَرَمِ.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يَاسِينَ الضَّرِيرِ عَنْ حَرِيزٍ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قِيمَةِ مَا فِي الْقُمْرِيِّ وَ الدُّبْسِيِّ وَ السُّمَانَى وَ الْعُصْفُورِ وَ الْبُلْبُلِ.

فَقَالَ: قِيمَتُهُ، فَإِنْ أَصَابَهُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ بِالْحَرَمِ فَقِيمَتَانِ لَيْسَ عَلَيْهِ فِيهِ دَمٌ.

۸ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي الْقُبَّرَةِ وَ الْعُصْفُورِ وَ الصَّعْوَةِ يَقْتُلُهُمُ الْمُحْرِمُ.

قَالَ: عَلَيْهِ مُدٌّ مِنْ طَعَامٍ لِكُلِّ وَاحِدٍ.

۹ ـ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

فرمود: بر عهده او یک برّه است، و قیمت آن بر عهدهٔ اوست، چرا که در حرم واقع نشده است.

۷ ـ سلیمان بن خالد گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: قیمت قمری، دبسی، سمانی (که نوعی پرنده هستند) گنجشک و بلبل چقدر است؟

فرمود: یک برابر قیمت آن و اگر محرم آن را در حرم بکشد، دو برابر قیمت است و در آن قربانی نیست.

۸ ـ یکی از اصحاب ما گوید: امام صادق عليه السلام دربارهٔ چکاوک، گنجشک و ستکانه‌ای که محرم بکشد فرمود:

بر ذمّهٔ محرم است که در ازای هر کدام یک مد طعام بپردازد.

۹ ـ سلیمان بن خالد گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

فِي كِتَابِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه‌السلام: مَنْ أَصَابَ قَطَاةً أَوْ حَجَلَةً أَوْ دُرَّاجَةً أَوْ نَظِيرَهُنَّ فَعَلَيْهِ دَمٌ.

۱۰ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: رَجُلٌ أَصَابَ طَيْرَيْنِ وَاحِدٌ مِنْ حَمَامِ الْحَرَمِ وَ الْآخَرُ مِنْ حَمَامِ غَيْرِ الْحَرَمِ.

قَالَ: يَشْتَرِي بِقِيمَةِ الَّذِي مِنْ حَمَامِ الْحَرَمِ قَمْحاً فَيُطْعِمُهُ حَمَامَ الْحَرَمِ وَ يَتَصَدَّقُ بِجَزَاءِ الْآخَرِ.

(۱۱۱)
بَابُ الْقَوْمِ يَجْتَمِعُونَ عَلَى الصَّيْدِ وَ هُمْ مُحْرِمُونَ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى جَمِيعاً عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَانِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:

در کتاب علی عليه‌السلام آمده است: هر محرمی که پرنده سخنگو، یا کبک یا درّاجه و یا همانند آنها را بکشد باید یک قربانی نماید.

۱۰ ـ حمّاد بن عثمان گوید: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: مرد محرمی که دو کبوتر را کشت، یکی از کبوتران حرم بود، کبوتر دیگری از غیر حرم ؟

فرمود: باید به قیمت کبوتر حرم گندم بخرد و به کبوتران حرم بخوراند و قیمت کبوتر دیگری را صدقه دهد.

بخش صدو یازدهم
حکم گروهی از حاجیان محرمی که همگی جانوری را شکار کنند

۱ ـ عبدالرحمان بن حجّاج گوید:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ رَجُلَيْنِ أَصَابَا صَيْداً وَ هُمَا مُحْرِمَانِ الْجَزَاءُ بَيْنَهُمَا أَوْ عَلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا جَزَاءٌ؟

فَقَالَ: لاَ، بَلْ عَلَيْهِمَا أَنْ يَجْزِيَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الصَّيْدَ.

قُلْتُ: إِنَّ بَعْضَ أَصْحَابِنَا سَأَلَنِي عَنْ ذَلِكَ فَلَمْ أَدْرِ مَا عَلَيْهِ.

فَقَالَ: إِذَا أَصَبْتُمْ مِثْلَ هَذَا فَلَمْ تَدْرُوا فَعَلَيْكُمْ بِالاِحْتِيَاطِ حَتَّى تَسْأَلُوا عَنْهُ فَتَعْلَمُوا.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ الْحَجَّاجِ مِثْلَهُ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ عَلَى صَيْدٍ وَ هُمْ مُحْرِمُونَ فِي صَيْدِهِ أَوْ أَكَلُوا مِنْهُ فَعَلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ قِيمَتُهُ.

از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: دو مرد محرم همزمان شکاری را می‌زنند، آیا در کفّاره مشترکند و یا بر هر یک جزای جداگانه است؟

فرمود: نه، بلکه بایستی هر کدام جداگانه کفّاره دهند.

گفتم: بعضی از یاران ما در این مورد از من پرسیدند و من حکم آن‌را ندانستم.

فرمود: هر گاه چنین مسأله‌ای پیش آمد و حکم آن‌را ندانستید بر شماست که احتیاط کنید تا حکم آن‌را پرسیده و بدانید.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه گروهی محرم شکاری کنند یا از آن بخورند بر عهده هر کدام قیمت شکار (کفاره) خواهد بود.

۳ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنِ الْحَكَمِ بْنِ أَيْمَنَ عَنْ يُوسُفَ الطَّاطَرِيِّ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: صَيْدٌ أَكَلَهُ قَوْمٌ مُحْرِمُونَ.

قَالَ: عَلَيْهِمْ شَاةٌ وَ لَيْسَ عَلَى الَّذِي ذَبَحَهُ إِلَّا شَاةٌ.

۴ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْمٍ اشْتَرَوْا صَيْداً فَقَالَتْ رَفِيقَةٌ لَهُمْ: اجْعَلُوا لِي فِيهِ بِدِرْهَمٍ فَجَعَلُوا لَهَا.

فَقَالَ: عَلَى كُلِّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ فِدَاءٌ.

۵ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي وَلَّادٍ الْحَنَّاطِ قَالَ:

۳ـ یوسف طاطری گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: چند محرم شکاری را خوردند (چه حکم دارد؟)

فرمود: بر عهدهٔ آنها یک گوسفند است و کسی که شکار را ذبح کرده نیز یک گوسفند قربانی کند.

۴ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: عدّه‌ای شکاری را خریدند و زنی از همراهان آنان گفت: برای من نیز با درهمی سهمی قرار دهید پس آنها نیز قرار دادند.

فرمود: برای هر کدام از آنها کفّاره‌ای است.

۵ـ ابو ولّاد حنّاط گوید:

خَرَجْنَا سِتَّةَ نَفَرٍ مِنْ أَصْحَابِنَا إِلَى مَكَّةَ فَأَوْقَدْنَا نَاراً عَظِيمَةً فِي بَعْضِ الْمَنَازِلِ أَرَدْنَا أَنْ نَطْرَحَ عَلَيْهَا لَحْماً ذَكِيّاً، وَ كُنَّا مُحْرِمِينَ فَمَرَّ بِنَا طَائِرٌ صَافٌّ ـ قَالَ: حَمَامَةٌ أَوْ شِبْهُهَا ـ فَأَحْرَقَتْ جَنَاحَهُ فَسَقَطَ فِي النَّارِ فَمَاتَ فَاغْتَمَمْنَا لِذَلِكَ، فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام بِمَكَّةَ فَأَخْبَرْتُهُ وَ سَأَلْتُهُ.

فَقَالَ: عَلَيْكُمْ فِدَاءٌ وَاحِدٌ دَمُ شَاةٍ تَشْتَرِكُونَ فِيهِ جَمِيعاً، لِأَنَّ ذَلِكَ كَانَ مِنْكُمْ عَلَى غَيْرِ تَعَمُّدٍ، وَ لَوْ كَانَ ذَلِكَ مِنْكُمْ تَعَمُّداً لِيَقَعَ فِيهَا الصَّيْدُ فَوَقَعَ أَلْزَمْتُ كُلَّ رَجُلٍ مِنْكُمْ دَمَ شَاةٍ.

قَالَ أَبُو وَلَّادٍ: وَ كَانَ ذَلِكَ مِنَّا قَبْلَ أَنْ نَدْخُلَ الْحَرَمَ.

۶ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ شِهَابٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما‌السلام:

فِي مُحْرِمَيْنِ أَصَابَا صَيْداً فَقَالَ: عَلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الْفِدَاءُ.

با شش تن از اصحابمان به طرف مکّه حرکت کردیم در یکی از منزل‌ها آتش زیادی روشن نمودیم که گوشت تذکیه شده‌ای را بپزیم در حالی که محرم بودیم، ناگاه پرنده‌ای که بال‌هایش را پهن کرده بود ـ که کبوتر یا همانند آن بود ـ از کنار ما گذشت و بال‌هایش سوخت و به آتش افتاد و مرد. مابدین جهت ناراحت شدیم در مکه خدمت امام صادق عليه‌السلام شرف یاب شدیم، و در این مورد پرسیدیم؟

فرمود: بر شما یک فدیه است که یک گوسفند قربانی کنید که همه در آن شریک باشید، چرا که آن کار از جانب شما از روی عمد نبوده و اگر آن از جانب شما به عمد بود تا شکار در آن بیفتد پس آن پرنده افتاد، برای هر یک از شما یک قربانی گوسفندی لازم می‌نمودم.

ابو ولّاد گوید: این کار ما پیش از این بود که وارد حرم شویم.

۶ ـ زراره گوید: امام (باقر یا امام صادق عليهما‌السلام) درباره دو نفر محرمی که با هم شکار کرده‌اند فرمود: هر کدام بایستی کفّاره دهند.

(۱۱۲)
بَابُ فَصْلِ مَا بَيْنَ صَيْدِ الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ وَ مَا يَحِلُّ لِلْمُحْرِمِ مِنْ ذَلِكَ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

لا بَأْسَ بِأَنْ يَصِيدَ الْمُحْرِمُ السَّمَكَ، وَ يَأْكُلَ مَالِحَهُ وَ طَرِيَّهُ وَ يَتَزَوَّدَ.

وَ قَالَ: ﴿**أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَ طَعٰامُهُ مَتٰاعاً لَكُمْ**﴾.

قَالَ: مَالِحُهُ الَّذِي يَأْكُلُونَ وَ فَصْلُ مَا بَيْنَهُمَا كُلُّ طَيْرٍ يَكُونُ فِي الْآجَامِ يَبِيضُ فِي الْبَرِّ وَ يُفْرِخُ فِي الْبَرِّ فَهُوَ مِنْ صَيْدِ الْبَرِّ وَ مَا كَانَ مِنْ صَيْدِ الْبَرِّ يَكُونُ فِي الْبَرِّ وَ يَبِيضُ فِي الْبَحْرِ وَ يُفْرِخُ فِي الْبَحْرِ فَهُوَ مِنْ صَيْدِ الْبَحْرِ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

بخش صدو دوازدهم
فرق بين شكار صحرايى و دريايى و آن چه از آن بر محرم حلال است

۱ ـ راوى گويد: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

ايرادى ندارد كه محرم ماهى را صيد نمايد و شور و تازه آن‌را بخورد و براى خود توشه كند كه خداوند فرمود: «براى شما صيد دريايى حلال شد و طعام آن توشه‌اى براى شماست».

فرمود: ماهى شور را مى‌خورند و بين آنها فرق است. و هر پرنده‌اى كه در نيزار باشد در صحرا تخم گذارده و در آن جوجه مى‌گذارد پس آن صيد صحرايى است و هر چه از صيد صحرا كه در صحرا باشد و در دريا تخم كرده و در آن جوجه كند، پس آن از صيد درياست.

۲ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

كُلُّ شَيْءٍ يَكُونُ أَصْلُهُ فِي الْبَحْرِ وَ يَكُونُ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ فَلَا يَنْبَغِي لِلْمُحْرِمِ أَنْ يَقْتُلَهُ، فَإِنْ قَتَلَهُ فَعَلَيْهِ الْجَزَاءُ كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ مِنْ مُحْرِمٍ قَتَلَ جَرَادَةً.

قَالَ: كَفٌّ مِنْ طَعَامٍ، وَ إِنْ كَانَ كَثِيراً فَعَلَيْهِ دَمُ شَاةٍ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام فِي مُحْرِمٍ قَتَلَ جَرَادَةً قَالَ:

يُطْعِمُ تَمْرَةً وَ التَّمْرَةُ خَيْرٌ مِنْ جَرَادَةٍ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام أَنَّهُ قَالَ:

اعْلَمْ! أَنَّ مَا وَطِئْتَ مِنَ الدَّبَا أَوْ وَطِئَتْهُ بَعِيرُكَ فَعَلَيْكَ فِدَاؤُهُ.

هر چیزی که اصل آن در دریا زندگی کند و گاهی در صحرا و گاهی در دریاست برای محرم جایز نیست آن‌را بکشد و اگر کشت بر عهدهٔ اوست کفّاره آن، چنانچه خداوند عزّوجلّ فرموده است.

۳ ـ محمّد بن مسلم گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: محرمی که ملخ بکشد (چه حکمی دارد؟)

فرمود: یک مشت گندم کفاره دهد و اگر ملخ‌های بسیاری را بکشد بر اوست که یک گوسفند قربانی کند.

۴ ـ راوی گوید: امام صادق عليه‌السلام در مورد محرمی که ملخ بکشد فرمود:

خرما اطعام کند و خرما بهتر از ملخ است.

۵ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

بدان که هر چه بچه ملخ پایمال کنی و یا شترت پایمال کند بایستی قیمت آن‌را بپردازی.

۶ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

مَرَّ عَلِيٌّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ عَلَى قَوْمٍ يَأْكُلُونَ جَرَاداً، فَقَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ! وَ أَنْتُمْ مُحْرِمُونَ؟

فَقَالُوا: إِنَّمَا هُوَ مِنْ صَيْدِ الْبَحْرِ.

فَقَالَ لَهُمْ: ارْمُوهُ فِي الْمَاءِ إِذاً.

۷ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ: الْمُحْرِمُ يَتَنَكَّبُ الْجَرَادَ إِذَا كَانَ عَلَى الطَّرِيقِ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ بُدّاً فَقَتَلَ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ.

۸ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

۶ـ محمّد بن مسلم گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

علی عليه السلام از کنار گروهی گذشت که ملخ می‌خوردند فرمود: سبحان الله! شما در حالی که محرم هستید (ملخ می‌خورید؟)

گفتند: همانا آن از صید دریایی است.

فرمود: در این صورت آن‌ها را در دریا بیندازید.

۷ـ زراره گوید: امام (باقر و یا امام صادق عليهما السلام) فرمود:

هنگامی که ملخ‌ها در مسیر راهی قرار گیرند، محرم باید از آن‌راه کناره گیرد و اگر چاره نداشت و ملخ‌ها را پایمال کرد چیزی بر عهدهٔ او نیست.

۸ـ ابوبصیر گوید:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْجَرَادِ يَدْخُلُ مَتَاعَ الْقَوْمِ فَيَدُوسُونَهُ مِنْ غَيْرِ تَعَمُّدٍ لِقَتْلِهِ أَوْ يَمُرُّونَ بِهِ فِي الطَّرِيقِ فَيَطَئُونَهُ.

قَالَ: إِنْ وَجَدْتَ مَعْدِلاً فَاعْدِلْ عَنْهُ، فَإِنْ قَتَلْتَهُ غَيْرَ مُتَعَمِّدٍ فَلَا بَأْسَ.

۹ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانٍ عَنِ الطَّيَّارِ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

لا يَأْكُلِ الْمُحْرِمُ طَيْرَ الْمَاءِ.

(۱۱۳)

بَابُ الْمُحْرِمِ يُصِيبُ الصَّيْدَ مِرَاراً

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي الْمُحْرِمِ يَصِيدُ الطَّيْرَ.

قَالَ: عَلَيْهِ الْكَفَّارَةُ فِي كُلِّ مَا أَصَابَ.

از امام عليه السلام پرسیدم: ملخهایی که داخل متاع گروهی می‌شوند پس افراد بدون آن‌که قصد کشتن آنها را داشته باشند ملخ‌ها را پایمال می‌کنند، یا در وسط راه از میان آن‌ها می‌گذرند و آنها را پایمال می‌کنند (چه حکمی دارد؟)

فرمود: اگر راهی دیگر یافتی از آن‌راه برو و اگر بدون عمد آنها را کشتی ایرادی ندارد.

۹ ـ طیّار گوید: امام (باقر یا امام صادق عليهما السلام) فرمود:

محرم نباید از پرندگان آبی بخورد.

بخش صدو سیزدهم
حکم محرمی که چند بار شکار کند

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام در مورد محرمی که پرنده شکار کرده فرمود: در هر تعدادی که شکار کند، همان یک کفّاره بر عهده اوست.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي مُحْرِمٍ أَصَابَ صَيْداً.

قَالَ: عَلَيْهِ الْكَفَّارَةُ.

قُلْتُ: فَإِنْ أَصَابَ آخَرَ؟

قَالَ: إِذَا أَصَابَ آخَرَ فَلَيْسَ عَلَيْهِ كَفَّارَةٌ، وَ هُوَ مِمَّنْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿وَ مَنْ عادَ فَيَنْتَقِمُ اللّٰهُ مِنْهُ﴾.

۳ ـ قَالَ ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ: عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ:

إِذَا أَصَابَ الْمُحْرِمُ الصَّيْدَ خَطَأً فَعَلَيْهِ أَبَداً فِي كُلِّ مَا أَصَابَ الْكَفَّارَةُ، وَ إِذَا أَصَابَهُ مُتَعَمِّداً، فَإِنَّ عَلَيْهِ الْكَفَّارَةَ فَإِنْ عَادَ فَأَصَابَ ثَانِياً مُتَعَمِّداً فَلَيْسَ عَلَيْهِ الْكَفَّارَةُ، وَ هُوَ مِمَّنْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿وَ مَنْ عادَ فَيَنْتَقِمُ اللّٰهُ مِنْهُ﴾.

---

۲ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام در مورد محرمی که شکار کرده فرمود:

بر او کفّاره است.

گفتم: اگر صید دیگری نیز شکار کند.

فرمود: هر گاه صید دیگری را شکار کند بر او کفّاره نیست و او از کسانی است که خدای عزّوجلّ فرموده: «و هر که از حد بگذرد پس خداوند از او انتقام می‌گیرد»

۳ ـ ابن ابی عمیر از بعضی اصحابش نقل می‌کند و گوید:

هر گاه محرم از روی خطا شکار کرد همیشه در هر شکارش بر او کفّاره است و هر گاه از روی عمد شکار کند پس بر اوست کفّاره و اگر از روی عمد دوباره شکار کرد پس کفّاره بر او نیست. و او از کسانی است که خدای عزّوجلّ فرموده است: «و هر که از حد بگذرد پس خداوند از او انتقام می‌گیرد».

(۱۱٤)

بَابُ الْمُحْرِمِ يُصِيبُ الصَّيْدَ فِي الْحَرَمِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنْ قَتَلَ الْمُحْرِمُ حَمَامَةً فِي الْحَرَمِ فَعَلَيْهِ شَاةٌ وَ ثَمَنُ الْحَمَامَةِ دِرْهَمٌ أَوْ شِبْهُهُ يَتَصَدَّقُ بِهِ أَوْ يُطْعِمُهُ حَمَامَ مَكَّةَ، فَإِنْ قَتَلَهَا فِي الْحَرَمِ وَ لَيْسَ بِمُحْرِمٍ فَعَلَيْهِ ثَمَنُهَا.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ أَكَلَ بَيْضَ حَمَامِ الْحَرَمِ وَ هُوَ مُحْرِمٌ.

قَالَ: عَلَيْهِ لِكُلِّ بَيْضَةٍ دَمٌ وَ عَلَيْهِ ثَمَنُهَا سُدُسُ أَوْ رُبُعُ الدِّرْهَمِ، الْوَهْمُ مِنْ صَالِحٍ.

ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الدِّمَاءَ لَزِمَتْهُ لِأَكْلِهِ وَ هُوَ مُحْرِمٌ، وَ إِنَّ الْجَزَاءَ لَزِمَهُ لِأَخْذِهِ بَيْضَ حَمَامِ الْحَرَمِ.

بخش صدو چهاردهم
حکم محرمی که در حرم شکار کند

۱ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

اگر محرم در حرم کبوتری را شکار کند بر او است که یک گوسفند قربانی کند و قیمت کبوتر را ـ که یکدرهم و یا همانند آن است ـ صدقه دهد و یا به کبوتران مکّه بخوراند و اگر در حرم بدون این‌که محرم باشد شکار کند فقط قیمت آن بر عهدهٔ اوست.

۲ ـ حارث بن مغیره گوید: از امام صادق عليه السلام سؤال شد: مرد محرمی که تخم‌های کبوتر حرم را بخورد چه حکمی دارد؟

فرمود: در ازای هر تخم یک قربانی کند و قیمت آن تخم را که یک ششم و یا یک چهارم درهم است (شک از راوی است) بپردازد

سپس فرمود: قربانی بر عهدهٔ اوست، چرا که در حال احرام آن‌را خورده است، و قیمت به جهت گرفتن تخم کبوتر حرم بر او لازم شد.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

عَنْ رَجُلٍ مُحْرِمٍ مَرَّ وَ هُوَ فِي الْحَرَمِ فَأَخَذَ عُنُقَ ظَبْيَةٍ فَاحْتَلَبَهَا وَ شَرِبَ مِنْ لَبَنِهَا.

قَالَ: عَلَيْهِ دَمٌ وَ جَزَاؤُهُ فِي الْحَرَمِ ثَمَنُ اللَّبَنِ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنْ أَصَبْتَ الصَّيْدَ وَ أَنْتَ حَرَامٌ فِي الْحَرَمِ فَالْفِدَاءُ مُضَاعَفٌ عَلَيْكَ، وَ إِنْ أَصَبْتَهُ وَ أَنْتَ حَلَالٌ فِي الْحَرَمِ فَقِيمَةٌ وَاحِدَةٌ، وَ إِنْ أَصَبْتَهُ وَ أَنْتَ حَرَامٌ فِي الْحِلِّ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ فِدَاءٌ وَاحِدٌ.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

---

۳ ـ یزید بن عبدالملک گوید: امام صادق عليه السلام دربارهٔ مرد محرمی که در حرم به آهویی می‌رسد؛ گردن آن‌را می‌گیرد و آن‌را دوشیده و شیرش را می‌خورد فرمود:

بر عهده اوست که یک گوسفند قربانی کند و کفّاره آن کار در حرم پرداخت قیمت شیر است.

۴ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

اگر در حال احرام در حرم شکار کنی، پس کفاره آن، دو برابر است و اگر در حرم و در غیر احرام شکار کردی یک کفّاره است و اگر در حال احرام و در غیر حرم شکار نمودی فقط یک کفّاره بر عهده تو است.

۵ ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

إِنَّمَا يَكُونُ الْجَزَاءُ مُضَاعَفاً فِيمَا دُونَ الْبَدَنَةِ حَتَّى يَبْلُغَ الْبَدَنَةَ، فَإِذَا بَلَغَ الْبَدَنَةَ فَلَا تُضَاعَفُ، لِأَنَّهُ أَعْظَمُ مَا يَكُونُ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿وَ مَنْ يُعَظِّمْ شَعٰائِرَ اللّٰهِ فَإِنَّهٰا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي وَلَّادٍ الْحَنَّاطِ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: مُحْرِمٌ قَتَلَ طَيْراً فِيمَا بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ عَمْداً.

قَالَ: عَلَيْهِ الْفِدَاءُ وَ الْجَزَاءُ وَ يُعَزَّرُ.

قَالَ: قُلْتُ: فَإِنْ فَعَلَهُ فِي الْكَعْبَةِ عَمْداً.

قَالَ: عَلَيْهِ الْفِدَاءُ وَ الْجَزَاءُ وَ يُضْرَبُ دُونَ الْحَدِّ وَ يُقَامُ لِلنَّاسِ كَيْ يَنْكُلَ غَيْرُهُ.

کفاره تنها در قربانی کمتر از شتر دو برابر می‌شود تا به اندازه شتر برسد. پس هنگامی که به اندازه شتر رسید دیگر دو برابر نمی‌شود، زیرا آن بزرگترین چیزی است که می‌تواند باشد. خداوند عزوجل می‌فرماید: «هر که شعائر خدا را بزرگ شمارد پس آن از تقوای دل‌ها است».

۶ ـ حمران بن اعین گوید: به امام باقر عليه السلام گفتم: محرمی که در بین صفا و مروه از روی عمد پرنده‌ای را بکشد چه حکمی دارد؟

فرمود: بر اوست که قیمت آن پرنده را بپردازد و یک قربانی کند و تأدیب شود.

گفتم: اگر در کعبه از روی عمد این کار را کند چه حکمی دارد؟

فرمود: بر اوست که قیمت آن‌را بپردازد و قربانی کند، و کمتر از حد (که ۸۰ تازیانه است) به او زده می‌شود و در میان مردم اقامه حد شود تا دیگران از این کار سرباز زنند.

(۱۱۵)
بَابُ نَوَادِرَ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللّٰهُ بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ تَنالُهُ أَيْدِيكُمْ وَ رِماحُكُمْ﴾.

قَالَ: حُشِرَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِي عُمْرَةِ الْحُدَيْبِيَةِ الْوُحُوشُ حَتَّى نَالَتْهَا أَيْدِيهِمْ وَ رِمَاحُهُمْ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللّٰهُ بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ تَنالُهُ أَيْدِيكُمْ وَ رِماحُكُمْ﴾.

قَالَ: حُشِرَ عَلَيْهِمُ الصَّيْدُ فِي كُلِّ مَكَانٍ حَتَّى دَنَا مِنْهُمْ لِيَبْلُوَهُمُ اللَّهُ بِهِ.

بخش صدو پانزدهم
چند حدیث نکته دار

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام درباره گفتار خدای عزّ و جلّ که می‌فرماید: «به طور حتم خداوند شما را به چیزی از شکار می‌آزماید که دست‌هایتان وتیرهایتان آن‌را دریابد» فرمود:

در عمرهٔ حدیبیه برای پیامبر خدا صلی الله علیه و آله حیواناتی وحشی پیدا شدند تا این‌که دست‌ها و تیرهایشان به آنها رسید.

۲ ـ حلبی نیز در ذیل این آیه از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند که حضرتش فرمود:

در آن هنگام برای پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و یارانش در مکانی حیواناتی وحشی پیدا شدند تا جایی که در تیررس آنان قرار گرفتند و بدین وسیله خداوند آن‌ها را می‌آزمود.

۳ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْيَمَانِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿ذَوٰا عَدْلٍ مِنْكُمْ﴾.

قَالَ: الْعَدْلُ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله وَ الْإِمَامُ مِنْ بَعْدِهِ.

ثُمَّ قَالَ: هَذَا مِمَّا أَخْطَأَتْ بِهِ الْكُتَّابُ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ رَفَعَهُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿تَنٰالُهُ أَيْدِيكُمْ وَ رِمٰاحُكُمْ﴾.

قَالَ: مَا تَنَالُهُ الْأَيْدِي الْبَيْضُ وَ الْفِرَاخُ وَ مَا تَنَالُهُ الرِّمَاحُ فَهُوَ مَا لا تَصِلُ إِلَيْهِ الْأَيْدِي.

۵ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه‌السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿يَحْكُمُ بِهِ ذَوٰا عَدْلٍ مِنْكُمْ﴾.

قَالَ: الْعَدْلُ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله وَ الْإِمَامُ مِنْ بَعْدِهِ.

---

۳ ـ ابراهیم بن عمر یمانی گوید: از امام صادق عليه‌السلام در مورد فرمایش خدای عزوجل که می‌فرماید: «دو صاحب عدالت از شما (به آن حکم کنند)» پرسیدم.

فرمود: منظور از عدل، رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله و امام بعد از آن حضرت است.

سپس فرمود: این حکم از مواردی است که نویسندگان و نسخه‌برداران در مورد آن به خطا رفته‌اند [1].

۴ ـ احمد بن محمّد در روایت مرفوعه‌ای گوید: حضرتش در مورد آیه شریفه‌ای که می‌فرماید: «دست‌ها و تیرهایتان به آن می‌رسد» فرمود:

آن‌چه دست‌ها به آن برسد تخم پرندگان و جوجه‌ها هستند و آن‌چه تیرها به آن برسد حیواناتی هستند که در دسترس نیستند.

۵ ـ زراره گوید: از امام باقر عليه‌السلام در مورد فرمایش خداوند: «و صاحب عدالت از شما به آن حکم می‌کنند»، پرسیدم. فرمود: منظور از عدل، رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله و امام بعد از آن حضرت است.

---

۱ ـ علامه فیض کاشانی رحمه‌الله در توضیح این فراز می‌نویسد: نسخه‌برداران در این واژه تصرّف کرده و «الف» را افزوده‌اند که درست آن «ذو عدل» است که مراد پیامبر خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله و هر امامی است که در زمان خود می‌باشد.

ثُمَّ قَالَ: هَذَا مِمَّا أَخْطَأَتْ بِهِ الْكُتَّابُ.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿وَ مَنْ عادَ فَيَنْتَقِمُ اللّٰهُ مِنْهُ﴾.

قَالَ: إِنَّ رَجُلاً انْطَلَقَ وَ هُوَ مُحْرِمٌ فَأَخَذَ ثَعْلَباً فَجَعَلَ يُقَرِّبُ النَّارَ إِلَى وَجْهِهِ وَ جَعَلَ الثَّعْلَبُ يَصِيحُ وَ يُحْدِثُ مِنِ اسْتِهِ وَ جَعَلَ أَصْحَابُهُ يَنْهَوْنَهُ عَمَّا يَصْنَعُ، ثُمَّ أَرْسَلَهُ بَعْدَ ذَلِكَ فَبَيْنَمَا الرَّجُلُ نَائِمٌ إِذْ جَاءَتْهُ حَيَّةٌ فَدَخَلَتْ فِي فِيهِ فَلَمْ تَدَعْهُ حَتَّى جَعَلَ يُحْدِثُ كَمَا أَحْدَثَ الثَّعْلَبُ ثُمَّ خَلَّتْ عَنْهُ.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى رَفَعَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي رَجُلٍ أَكَلَ مِنْ لَحْمِ صَيْدٍ لا يَدْرِي مَا هُوَ وَ هُوَ مُحْرِمٌ.

قَالَ: عَلَيْهِ دَمُ شَاةٍ.

سپس فرمود: این حکم از مواردی است که نویسندگان و نسخه‌برداران در مورد آن به خطا رفته‌اند.

۶ـ زید شحّام می‌گوید: امام صادق عليه السلام در مورد گفتار خدای عزّ و جلّ که می‌فرماید: «و هر که از حد تجاوز کرد پس خداوند از او انتقام می‌کند» فرمود:

مرد محرمی از راهی می‌رفت پس روباهی را گرفت و آتش را نزدیک صورت او آورد و روباه فریاد زده و از پشت خود باد خارج می‌نمود و دوستانش او را از آن کار باز می‌داشتند، آن گاه آن مرد روباه را رها نمود، در این بین که خوابیده بود ناگاه ماری آمد و وارد دهان او شد و او را رها نکرد تا از ترسش همانند روباه باد خارج می‌کرد، سپس او را رها کرد.

۷ـ محمّد بن یحیی در روایت مرفوعه‌ای گوید: امام صادق عليه السلام درباره مرد محرمی که از گوشتی خورد که نمی‌دانست چیست فرمود:

بر ذمّه او قربانی گوسفند است.

۸ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِيهِ عُقْبَةَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ قَضَى حَجَّهُ ثُمَّ أَقْبَلَ حَتَّى إِذَا خَرَجَ مِنَ الْحَرَمِ اسْتَقْبَلَهُ صَيْدٌ قَرِيبٌ مِنَ الْحَرَمِ وَ الصَّيْدُ مُتَوَجِّهٌ نَحْوَ الْحَرَمِ فَرَمَاهُ فَقَتَلَهُ مَا عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ؟

قَالَ: يَفْدِيهِ عَلَى نَحْوِهِ.

۹ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ قَالَ:

سَأَلْتُ الرَّجُلَ عَنِ الْمُحْرِمِ يَشْرَبُ الْمَاءَ مِنْ قِرْبَةٍ أَوْ سِقَاءٍ اتُّخِذَ مِنْ جُلُودِ الصَّيْدِ هَلْ يَجُوزُ ذَلِكَ أَمْ لَا؟

فَقَالَ: يَشْرَبُ مِنْ جُلُودِهَا.

---

۸ ـ عقبة بن خالد گويد: از امام صادق عليه السلام پرسيدم: مردى كه حجّ خود را به پايان رساند سپس براى رفتن آماده شد، چون از حرم بيرون شد، در نزديک حرم شكارى را ديد كه به حرم مى‌رفت. پس تيرى به آن زد و آن را كشت چه چيزى بر عهدهٔ اوست؟

فرمود: قربانى مى‌كند همان گونه كه اين كار را در حرم انجام مى‌داد.

۹ ـ على بن مهزيار گويد: از امام عليه السلام پرسيدم: آيا محرم مى‌تواند از مشک و خيكى كه از پوست شكار است آب بياشامد يا نه؟

فرمود: مى‌تواند در پوست شكار آب بياشامد.

(۱۱٦)
بَابُ دُخُولِ الْحَرَمِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ:
كُنْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مُزَامَلَةً فِيمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَ الْمَدِينَةِ، فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى الْحَرَمِ نَزَلَ وَ اغْتَسَلَ وَ أَخَذَ نَعْلَيْهِ بِيَدَيْهِ ثُمَّ دَخَلَ الْحَرَمَ حَافِياً فَصَنَعْتُ مِثْلَ مَا صَنَعَ.
فَقَالَ: يَا أَبَانُ مَنْ صَنَعَ مِثْلَ مَا رَأَيْتَنِي صَنَعْتُ تَوَاضُعاً لِلَّهِ مَحَا اللَّهُ عَنْهُ مِائَةَ أَلْفِ سَيِّئَةٍ، وَ كَتَبَ لَهُ مِائَةَ أَلْفِ حَسَنَةٍ وَ بَنَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ مِائَةَ أَلْفِ دَرَجَةٍ وَ قَضَى لَهُ مِائَةَ أَلْفِ حَاجَةٍ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ قَالَ:

بخش صدو شانزدهم
چگونگى ورود به حرم

۱ ـ ابان بن تغلب گويد: در بين مكّه و مدينه همراه امام صادق عليه السلام بودم، وقتى به حرم رسيد از مركب پياده شد، غسل نمود و دو نعلين خود را در دو دست خود گرفت، سپس با پاى برهنه وارد حرم شد من همچنين كردم
آن گاه فرمود: اى ابان! هر كه به جهت فروتنى از خدا چنين انجام دهد، خداوند صد هزار گناه او را پاک مى‌كند و صد هزار نيكى برايش مى‌نويسد و صد هزار درجه او را بالا مى‌برد و صد هزار حاجت را برايش برآورده مى‌كند.

۲ ـ ابو عبيده گويد:

زَامَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام فِيمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَ الْمَدِينَةِ، فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى الْحَرَمِ اغْتَسَلَ وَ أَخَذَ نَعْلَيْهِ بِيَدَيْهِ ثُمَّ مَشَى فِي الْحَرَمِ سَاعَةً.

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ مِثْلَهُ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِذَا دَخَلْتَ الْحَرَمَ فَتَنَاوَلْ مِنَ الْإِذْخِرِ فَامْضَغْهُ، وَ كَانَ يَأْمُرُ أُمَّ فَرْوَةَ بِذَلِكَ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا دَخَلْتَ الْحَرَمَ فَخُذْ مِنَ الْإِذْخِرِ فَامْضَغْهُ.

قَالَ الْكُلَيْنِيُّ رحمه الله: سَأَلْتُ بَعْضَ أَصْحَابِنَا عَنْ هَذَا.

با امام باقر عليه السلام در راه مکّه همسفر شدم، حضرتش وقتی به حرم رسید غسل کرد و دو نعلین خود را به دو دستش گرفت و ساعتی پابرهنه در حرم راه رفت.

۳ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

آن گاه که وارد حرم شدی از گیاه خوشبوی اذخر تناول کن و آن را بجو.

حضرتش به امفروه نیز این گونه دستور می‌داد.

۴ ـ نظیر این روایت را معاویة بن عمّار از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند.

کلینی رحمه الله می‌گوید: از یکی از اصحاب (از سفرای امام زمان عليه السلام) در این مورد پرسیدم:

فَقَالَ: يُسْتَحَبُّ ذَلِكَ لِيَطِيبَ بِهَا الْفَمُ لِتَقْبِيلِ الْحَجَرِ.

۵ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ ذَرِيحٍ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْغُسْلِ فِي الْحَرَمِ قَبْلَ دُخُولِهِ أَوْ بَعْدَ دُخُولِهِ؟

قَالَ: لا يَضُرُّكَ أَيَّ ذَلِكَ فَعَلْتَ، وَ إِنِ اغْتَسَلْتَ بِمَكَّةَ فَلَا بَأْسَ، وَ إِنِ اغْتَسَلْتَ فِي بَيْتِكَ حِينَ تَنْزِلُ بِمَكَّةَ فَلَا بَأْسَ.

(۱۱۷)
بَابُ قَطْعِ تَلْبِيَةِ الْمُتَمَتِّعِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام:

گفت: این کار مستحب است برای این‌که به وسیلهٔ آن دهان برای بوسیدن حجرالاسود خوشبو شود.

۵ ـ ذریح گوید: از امام عليه‌السلام پرسیدم: غسل در حرم پیش از ورود به آن است یا بعد از آن؟

فرمود: هر کدام را انجام دادی ضرری ندارد، اگر در مکّه غسل کردی ایرادی ندارد و اگر در منزلت در هنگام ورود به مکّه انجام دادی، ایرادی ندارد.

بخش صدو هفدهم
قطع تلبیهٔ محرم در عمره تمتّع

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

إِذَا دَخَلْتَ مَكَّةَ وَ أَنْتَ مُتَمَتِّعٌ فَنَظَرْتَ إِلَى بُيُوتِ مَكَّـةَ فَـاقْطَعِ التَّـلْبِيَةَ، وَ حَـدُّ بُيُوتِ مَكَّةَ الَّتِي كَانَتْ قَبْلَ الْيَوْمِ عَقَبَةُ الْمَدَنِيِّينَ، وَ إِنَّ النَّاسَ قَدْ أَحْدَثُوا بِمَكَّةَ مَا لَمْ يَكُنْ فَاقْطَعِ التَّلْبِيَةَ وَ عَلَيْكَ بِالتَّكْبِيرِ وَ التَّهْلِيلِ وَ التَّحْمِيدِ وَ الثَّنَاءِ عَلَى اللَّهِ عَـزَّ وَ جَلَّ بِمَا اسْتَطَعْتَ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ وَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليهما السلام:

إِذَا رَأَيْتَ أَبْيَاتَ مَكَّةَ فَاقْطَعِ التَّلْبِيَةَ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُتَمَتِّعُ إِذَا نَظَرَ إِلَى بُيُوتِ مَكَّةَ قَطَعَ التَّلْبِيَةَ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الْمُتَمَتِّعِ مَتَى يَقْطَعُ التَّلْبِيَةَ؟

هر گاه وارد مکّه شدی و به عمره تمتع احرام بستی و نگاه به خانه‌های مکّه کردی، تلبیه را قطع کن و حدود خانه‌های مکّه در سابق عقبه مردم مدینه بود (آن‌جا که با رسول خدا صلی الله علیه و آله بیعت نمودند) ولی مردم خانه‌هایی را ساختند که پیشتر در مکّه چیزی نبود. پس تلبیه را قطع کن و آن‌چه توان داری «الله اکبر، لااله الاالله، الحمدلله» بگو و خداوند عزوجل را ثنا گوی.

۲ ـ سدیر گوید: امام باقر و امام صادق علیهما السلام فرمودند:

هر گاه خانه‌های مکّه را دیدی تلبیه را قطع کن .

۳ ـ حلبی گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

هنگامی که نگاه متمتّع به خانه‌های مکّه افتاد، باید تلبیه را قطع کند.

۴ ـ احمد بن محمّد گوید: از امام رضا علیه السلام پرسیدند: متمتّع چه موقع تلبیه را باید قطع کند؟

قَالَ: إِذَا نَظَرَ إِلَى أَعْرَاشِ مَكَّةَ عَقَبَةَ ذِي طُوًى.
قُلْتُ: بُيُوتُ مَكَّةَ؟
قَالَ: نَعَمْ.

(۱۱۸)
بَابُ دُخُولِ مَكَّةَ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ:
قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مِنْ أَيْنَ أَدْخُلُ مَكَّةَ وَ قَدْ جِئْتُ مِنَ الْمَدِينَةِ؟
فَقَالَ: ادْخُلْ مِنْ أَعْلَى مَكَّةَ، وَ إِذَا خَرَجْتَ تُرِيدُ الْمَدِينَةَ فَاخْرُجْ مِنْ أَسْفَلِ مَكَّةَ.
۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ عليهم السلام:

فرمود: هر گاه به خانه‌های مکّه در عقبه ذی طوی بنگرد.
عرض کردم: به خانه‌های مکّه؟
فرمود: آری.

بخش صدو هیجدهم
چگونگی ورود به مکه

۱ ـ یونس بن یعقوب گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: وقتی از مدینه می‌آیم از کجا وارد مکّه شوم؟
فرمود: از بالای مکّه وارد شو و چون خارج می‌شوی و می‌خواهی به مدینه بروی از پایین مکّه بیرون رو.
۲ ـ طلحة بن زید گوید: امام صادق عليه السلام از پدربزرگوارش عليه السلام این گونه نقل می‌کند:

أَنَّهُ كَانَ إِذَا قَدِمَ مَكَّةَ بَدَأَ بِمَنْزِلِهِ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ.

۳ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مُحَمَّدٍ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ: ﴿وَ طَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَ الْقَائِمِينَ وَ الرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ فَيَنْبَغِي لِلْعَبْدِ أَنْ لا يَدْخُلَ مَكَّةَ إِلَّا وَ هُوَ طَاهِرٌ قَدْ غَسَلَ عَرَقَهُ وَ الْأَذَى وَ تَطَهَّرَ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا انْتَهَيْتَ إِلَى الْحَرَمِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَاغْتَسِلْ حِينَ تَدْخُلُهُ، وَ إِنْ تَقَدَّمْتَ فَاغْتَسِلْ مِنْ بِئْرِ مَيْمُونٍ أَوْ مِنْ فَخٍّ أَوْ مِنْ مَنْزِلِكَ بِمَكَّةَ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

أَمَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنْ نَغْتَسِلَ مِنْ فَخٍّ قَبْلَ أَنْ نَدْخُلَ مَكَّةَ.

هرگاه حضرت علی عليه السلام وارد مکّه می‌شد پیش از این‌که طواف کند، به منزلش فرود می‌آمد.

۳ ـ محمّد حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: خداوند عزّ و جلّ در کتابش می‌فرماید: «و خانهٔ مرا برای طواف‌کنندگان و نمازگزاران و رکوع و سجودکنندگان پاک کن» پس سزاوار است هر بنده‌ای که وارد مکّه می‌شود پاک باشد که عرق و کثافتش را شسته و طهارت نماید.

۴ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هرگاه به حرم رسیدی ـ ان شاءالله ـ هنگام ورود غسل کن و اگر پیش از غسل به آن‌جا رسیدی پس از چاه میمون یا از فخّ یا از منزلت در مکّه غسل کن.

۵ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام به ما دستور فرمود که پیش از ورود به مکّه در فخّ غسل نماییم.

۶ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَجْلَانَ أَبِي صَالِحٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

إِذَا انْتَهَيْتَ إِلَى بِئْرِ مَيْمُونٍ أَوْ بِئْرِ عَبْدِ الصَّمَدِ فَاغْتَسِلْ وَ اخْلَعْ نَعْلَيْكَ وَ امْشِ حَافِياً، وَ عَلَيْكَ السَّكِينَةَ وَ الْوَقَارَ.

۷ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ: قَالَ لِي:

إِنِ اغْتَسَلْتَ بِمَكَّةَ ثُمَّ نِمْتَ قَبْلَ أَنْ تَطُوفَ فَأَعِدْ غُسْلَكَ.

۸ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ عليه السلام عَنِ الرَّجُلِ يَغْتَسِلُ لِدُخُولِ مَكَّةَ ثُمَّ يَنَامُ فَيَتَوَضَّأُ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ أَ يُجْزِئُهُ ذَلِكَ أَوْ يُعِيدُ؟

---

۶ ـ عجلان ابی صالح گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه به چاه میمون و یا چاه عبدالصمد رسیدی، غسل نموده و نعلین خود را بکن و پابرهنه راه برو و بر تو باد به آرامش و وقار!

۷ ـ علی بن ابی حمزه گوید: امام کاظم عليه السلام به من فرمود:

اگر در مکّه غسل نمودی سپس پیش از طواف خوابیدی غسلت را دوباره انجام ده.

۸ ـ عبدالرحمان بن حجّاج گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: شخصی برای ورود به مکّه غسل نمود، سپس خوابید. پس پیش از ورود به مکّه وضو گرفت آیا همان کفایت می‌کند یا اعاده نماید؟

قَالَ: لا يُجْزِئُهُ، لِأَنَّهُ إِنَّمَا دَخَلَ بِوُضُوءٍ.

۹ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ:

مَنْ دَخَلَهَا بِسَكِينَةٍ غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ.

قُلْتُ: كَيْفَ يَدْخُلُهَا بِسَكِينَةٍ.

قَالَ: يَدْخُلُ غَيْرَ مُتَكَبِّرٍ وَ لا مُتَجَبِّرٍ.

۱۰ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا يَدْخُلُ مَكَّةَ رَجُلٌ بِسَكِينَةٍ إِلَّا غُفِرَ لَهُ.

قُلْتُ: مَا السَّكِينَةُ؟

قَالَ: يَتَوَاضَعُ.

فرمود: کفایت نمی‌کند، زیرا با وضو(ی تنها) داخل مکّه شده است.

۹ ـ معاویة عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: هر که به آرامش وارد مکّه شود گناهش آمرزیده می‌شود.

گفتم: چگونه به آرامش وارد شود؟

فرمود: بدون تکبّر و زورگویی وارد شود.

۱۰ ـ اسحاق بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

مردی به آرامش وارد مکّه نمی‌شود مگر که گناهش آمرزیده می‌شود.

گفتم: آرامش چیست؟

فرمود: فروتنی نماید.

(۱۱۹)
بَابُ دُخُولِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
إِذَا دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ فَادْخُلْهُ حَافِياً عَلَى السَّكِينَةِ وَ الْوَقَارِ وَ الْخُشُوعِ.
وَ قَالَ: وَ مَنْ دَخَلَهُ بِخُشُوعٍ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ.
قُلْتُ: مَا الْخُشُوعِ؟
قَالَ: السَّكِينَةُ لا تَدْخُلْهُ بِتَكَبُّرٍ، فَإِذَا انْتَهَيْتَ إِلَى بَابِ الْمَسْجِدِ فَقُمْ وَ قُلِ:
«السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ وَ مِنَ اللَّهِ وَ مَا شَاءَ اللَّهُ وَ السَّلَامُ عَلَى أَنْبِيَاءِ اللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ وَ السَّلَامُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ».

بخش صدو نوزدهم
چگونگی ورود به مسجد الحرام

۱ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:
هر گاه، وارد مسجدالحرام شدی، پس پابرهنه با آرامش و وقار و فروتنی وارد شو.
آن حضرت افزود: و هر كه به فروتنی وارد آن‌جا شد، خداوند او را می‌آمرزد ان‌شاءالله.
گفتم: خشوع چيست؟
فرمود: آرامش است. با تكبّر داخل آن‌جا نشو، چون به درب مسجد رسيدی بايست و بگو:
«السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ وَ مِنَ اللَّهِ وَ مَا شَاءَ اللَّهُ وَ السَّلَامُ عَلَى أَنْبِيَاءِ اللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ وَ السَّلَامُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ».

فَإِذَا دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ فَارْفَعْ يَدَيْكَ وَ اسْتَقْبِلِ الْبَيْتَ وَ قُلِ:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِي مَقَامِي هَذَا فِي أَوَّلِ مَنَاسِكِي أَنْ تَقْبَلَ تَوْبَتِي وَ أَنْ تَجَاوَزَ عَنْ خَطِيئَتِي وَ تَضَعَ عَنِّي وِزْرِي الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بَلَّغَنِي بَيْتَهُ الْحَرَامَ.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْهَدُ أَنَّ هَذَا بَيْتُكَ الْحَرَامُ الَّذِي جَعَلْتَهُ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَ أَمْناً مُبَارَكاً وَ هُدًى لِلْعَالَمِينَ.

اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَ الْبَلَدُ بَلَدُكَ وَ الْبَيْتُ بَيْتُكَ جِئْتُ أَطْلُبُ رَحْمَتَكَ وَ أَؤُمُّ طَاعَتَكَ مُطِيعاً لِأَمْرِكَ رَاضِياً بِقَدَرِكَ أَسْأَلُكَ مَسْأَلَةَ الْمُضْطَرِّ إِلَيْكَ الْخَائِفِ لِعُقُوبَتِكَ.

اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَ اسْتَعْمِلْنِي بِطَاعَتِكَ وَ مَرْضَاتِكَ».

۲ ـ وَ رَوَى أَبُو بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: تَقُولُ وَ أَنْتَ عَلَى بَابِ الْمَسْجِدِ:

و هر گاه داخل مسجد شدی دست‌هایت را بلند نما و رو به خانهٔ کعبه کرده و بگو:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِي مَقَامِي هَذَا فِي أَوَّلِ مَنَاسِكِي أَنْ تَقْبَلَ تَوْبَتِي وَ أَنْ تَجَاوَزَ عَنْ خَطِيئَتِي وَ تَضَعَ عَنِّي وِزْرِي الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بَلَّغَنِي بَيْتَهُ الْحَرَامَ.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْهَدُ أَنَّ هَذَا بَيْتُكَ الْحَرَامُ الَّذِي جَعَلْتَهُ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَ أَمْناً مُبَارَكاً وَ هُدًى لِلْعَالَمِينَ.

اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَ الْبَلَدُ بَلَدُكَ وَ الْبَيْتُ بَيْتُكَ جِئْتُ أَطْلُبُ رَحْمَتَكَ وَ أَؤُمُّ طَاعَتَكَ مُطِيعاً لِأَمْرِكَ رَاضِياً بِقَدَرِكَ أَسْأَلُكَ مَسْأَلَةَ الْمُضْطَرِّ إِلَيْكَ الْخَائِفِ لِعُقُوبَتِكَ.

اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَ اسْتَعْمِلْنِي بِطَاعَتِكَ وَ مَرْضَاتِكَ».

۲ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه کنار بر درب مسجد رسیدی می‌گویی:

«بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ وَ مِنَ اللَّهِ وَ مَا شَاءَ اللَّهُ وَ عَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ خَيْرُ الْأَسْمَاءِ لِلَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ السَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَى أَنْبِيَاءِ اللَّهِ وَ رُسُلِهِ، السَّلَامُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ الرَّحْمانِ، السَّلَامُ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ ارْحَمْ مُحَمَّداً وَ آلَ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ وَ بَارَكْتَ وَ تَرَحَّمْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَ رَسُولِكَ وَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِكَ وَ عَلَى أَنْبِيَائِكَ وَ رُسُلِكَ وَ سَلِّمْ عَلَيْهِمْ وَ سَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَ اسْتَعْمِلْنِي فِي طَاعَتِكَ وَ مَرْضَاتِكَ وَ احْفَظْنِي بِحِفْظِ الْإِيمَانِ أَبَداً مَا أَبْقَيْتَنِي جَلَّ ثَنَاءُ وَجْهِكَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنِي مِنْ وَفْدِهِ وَ زُوَّارِهِ وَ جَعَلَنِي مِمَّنْ يَعْمُرُ مَسَاجِدَهُ وَ جَعَلَنِي مِمَّنْ يُنَاجِيهِ.

«بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ وَ مِنَ اللَّهِ وَ مَا شَاءَ اللَّهُ وَ عَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ خَيْرُ الْأَسْمَاءِ لِلَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ السَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَى أَنْبِيَاءِ اللَّهِ وَ رُسُلِهِ، السَّلَامُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ الرَّحْمانِ، السَّلَامُ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ ارْحَمْ مُحَمَّداً وَ آلَ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ وَ بَارَكْتَ وَ تَرَحَّمْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَ رَسُولِكَ وَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِكَ وَ عَلَى أَنْبِيَائِكَ وَ رُسُلِكَ وَ سَلِّمْ عَلَيْهِمْ وَ سَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَ اسْتَعْمِلْنِي فِي طَاعَتِكَ وَ مَرْضَاتِكَ وَ احْفَظْنِي بِحِفْظِ الْإِيمَانِ أَبَداً مَا أَبْقَيْتَنِي جَلَّ ثَنَاءُ وَجْهِكَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنِي مِنْ وَفْدِهِ وَ زُوَّارِهِ وَ جَعَلَنِي مِمَّنْ يَعْمُرُ مَسَاجِدَهُ وَ جَعَلَنِي مِمَّنْ يُنَاجِيهِ.

اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَ زَائِرُكَ فِي بَيْتِكَ وَ عَلَى كُلِّ مَأْتِيٍّ حَقٌّ لِمَنْ أَتَاهُ وَ زَارَهُ وَ أَنْتَ خَيْرُ مَأْتِيٍّ وَ أَكْرَمُ مَزُورٍ.

فَأَسْأَلُكَ يَا اللَّهُ يَا رَحْمَانُ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الَّذِي لا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لا شَرِيكَ لَكَ وَ بِأَنَّكَ وَاحِدٌ أَحَدٌ صَمَدٌ لَمْ تَلِدْ وَ لَمْ تُولَدْ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُكَ وَ رَسُولُكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ يَا جَوَادُ يَا كَرِيمُ يَا مَاجِدُ يَا جَبَّارُ يَا كَرِيمُ أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ تُحْفَتَكَ إِيَّايَ بِزِيَارَتِي إِيَّاكَ أَوَّلَ شَيْءٍ تُعْطِينِي فَكَاكَ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ.

اللَّهُمَّ فُكَّ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ تَقُولُهَا ثَلَاثاً وَ أَوْسِعْ عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ الطَّيِّبِ وَ ادْرَأْ عَنِّي شَرَّ شَيَاطِينِ الْإِنْسِ وَ الْجِنِّ وَ شَرَّ فَسَقَةِ الْعَرَبِ وَ الْعَجَمِ».

اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَ زَائِرُكَ فِي بَيْتِكَ وَ عَلَى كُلِّ مَأْتِيٍّ حَقٌّ لِمَنْ أَتَاهُ وَ زَارَهُ وَ أَنْتَ خَيْرُ مَأْتِيٍّ وَ أَكْرَمُ مَزُورٍ.

فَأَسْأَلُكَ يَا اللَّهُ يَا رَحْمَانُ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الَّذِي لا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لا شَرِيكَ لَكَ وَ بِأَنَّكَ وَاحِدٌ أَحَدٌ صَمَدٌ لَمْ تَلِدْ وَ لَمْ تُولَدْ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُكَ وَ رَسُولُكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ يَا جَوَادُ يَا كَرِيمُ يَا مَاجِدُ يَا جَبَّارُ يَا كَرِيمُ أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ تُحْفَتَكَ إِيَّايَ بِزِيَارَتِي إِيَّاكَ أَوَّلَ شَيْءٍ تُعْطِينِي فَكَاكَ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ.

اللَّهُمَّ فُكَّ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ تَقُولُهَا ثَلَاثاً وَ أَوْسِعْ عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ الطَّيِّبِ وَ ادْرَأْ عَنِّي شَرَّ شَيَاطِينِ الْإِنْسِ وَ الْجِنِّ وَ شَرَّ فَسَقَةِ الْعَرَبِ وَ الْعَجَمِ».

(۱۲۰)

بَابُ الدُّعَاءِ عِنْدَ اسْتِقْبَالِ الْحَجَرِ وَ اسْتِلَامِهِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا دَنَوْتَ مِنَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ فَارْفَعْ يَدَيْكَ وَ احْمَدِ اللَّهَ وَ أَثْنِ عَلَيْهِ وَ صَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله وَ اسْأَلِ اللَّهَ أَنْ يَتَقَبَّلَ مِنْكَ ثُمَّ اسْتَلِمِ الْحَجَرَ وَ قَبِّلْهُ فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ أَنْ تُقَبِّلَهُ فَاسْتَلِمْهُ بِيَدِكَ فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ أَنْ تَسْتَلِمَهُ بِيَدِكَ فَأَشِرْ إِلَيْهِ وَ قُلِ:

بخش صدو بیستم

دعا به هنگام رو به رو شدن با حجرالاسود و استلام آن

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

آن گاه که به حجر الاسود نزدیک شدی دست‌هایت را بلند نما و خدا را حمد کن و بر او ثنا گوی و بر پیامبر صلى الله عليه وآله درود بفرست و از خدا بخواه که از تو قبول نماید. سپس به حجر الاسود دست بمال و آن را ببوس و اگر نتوانستی آن را ببوسی پس به آن دست بمال و اگر نتوانستی به آن دست بمالی پس اشاره کن به سوی آن و بگو:

«اللَّهُمَّ أَمَانَتِي أَدَّيْتُهَا وَ مِيثَاقِي تَعَاهَدْتُهُ لِتَشْهَدَ لِي بِالْمُوَافَاةِ.

اللَّهُمَّ تَصْدِيقاً بِكِتَابِكَ وَ عَلَى سُنَّةِ نَبِيِّكَ أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَ كَفَرْتُ بِالْجِبْتِ وَ الطَّاغُوتِ وَ بِاللَّاتِ وَ الْعُزَّى وَ عِبَادَةِ الشَّيْطَانِ وَ عِبَادَةِ كُلِّ نِدٍّ يُدْعَى مِنْ دُونِ اللَّهِ».

فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ أَنْ تَقُولَ هَذَا كُلَّهُ فَبَعْضَهُ وَ قُلِ:

«اللَّهُمَّ إِلَيْكَ بَسَطْتُ يَدِي وَ فِيمَا عِنْدَكَ عَظُمَتْ رَغْبَتِي فَاقْبَلْ سَيْحَتِي وَ اغْفِرْ لِي وَ ارْحَمْنِي.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَ الْفَقْرِ وَ مَوَاقِفِ الْخِزْيِ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ».

۲ ـ وَ فِي رِوَايَةِ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

«اللَّهُمَّ أَمَانَتِي أَدَّيْتُهَا وَ مِيثَاقِي تَعَاهَدْتُهُ لِتَشْهَدَ لِي بِالْمُوَافَاةِ.

اللَّهُمَّ تَصْدِيقاً بِكِتَابِكَ وَ عَلَى سُنَّةِ نَبِيِّكَ أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَ كَفَرْتُ بِالْجِبْتِ وَ الطَّاغُوتِ وَ بِاللَّاتِ وَ الْعُزَّى وَ عِبَادَةِ الشَّيْطَانِ وَ عِبَادَةِ كُلِّ نِدٍّ يُدْعَى مِنْ دُونِ اللَّهِ».

اگر همهٔ این دعا را نتوانستی بگویی، پس مقداری از آن‌را بگو، و بگو:

«اللَّهُمَّ إِلَيْكَ بَسَطْتُ يَدِي وَ فِيمَا عِنْدَكَ عَظُمَتْ رَغْبَتِي فَاقْبَلْ سَيْحَتِي وَ اغْفِرْ لِي وَ ارْحَمْنِي.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَ الْفَقْرِ وَ مَوَاقِفِ الْخِزْيِ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ».

۲ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

إِذَا دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ فَامْشِ حَتَّى تَدْنُوَ مِنَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ فَتَسْتَقْبِلَهُ وَ تَقُولُ:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَ مَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْ لَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِهِ وَ أَكْبَرُ مِمَّنْ أَخْشَى وَ أَحْذَرُ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَ يُمِيتُ وَ يُمِيتُ وَ يُحْيِي بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ».

وَ تُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ وَ آلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمْ وَ تُسَلِّمُ عَلَى الْمُرْسَلِينَ كَمَا فَعَلْتَ حِينَ دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ.

ثُمَّ تَقُولُ: **«اللَّهُمَّ إِنِّي أُومِنُ بِوَعْدِكَ وَ أُوفِي بِعَهْدِكَ»** ثُمَّ ذَكَرَ كَمَا ذَكَرَ مُعَاوِيَةُ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِذَا دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَ حَاذَيْتَ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ فَقُلْ:

هرگاه وارد مسجدالحرام شدی برو تا به حجرالاسود نزدیک شوی پس آن‌را بوسیده و بگو:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَ مَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْ لَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِهِ وَ أَكْبَرُ مِمَّنْ أَخْشَى وَ أَحْذَرُ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَ يُمِيتُ وَ يُمِيتُ وَ يُحْيِي بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ».

و بر پیامبر و خاندان او ـ درود خدا بر او و خاندان او باد ـ درود بفرست و بر پیامبران مرسل سلام ده، آن سان که به هنگام ورود به مسجدالحرام انجام دادی. سپس بگو:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أُومِنُ بِوَعْدِكَ وَ أُوفِي بِعَهْدِكَ».

ابو بصر در ادامه همانند روایت معاویة بن عمّار را نقل کرد.

۳ ـ راوی گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

هرگاه وارد مسجدالحرام شدی و مقابل حجرالاسود قرار گرفتی بگو:

«أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَ كَفَرْتُ بِالطَّاغُوتِ وَ بِاللَّاتِ وَ الْعُزَّى وَ بِعِبَادَةِ الشَّيْطَانِ وَ بِعِبَادَةِ كُلِّ نِدٍّ يُدْعَى مِنْ دُونِ اللَّهِ».

ثُمَّ ادْنُ مِنَ الْحَجَرِ وَ اسْتَلِمْهُ بِيَمِينِكَ ثُمَّ تَقُولُ:

«بِسْمِ اللَّهِ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ أَمَانَتِي أَدَّيْتُهَا وَ مِيثَاقِي تَعَاهَدْتُهُ لِتَشْهَدَ عِنْدَكَ لِي بِالْمُوَافَاةِ».

(۱۲۱)
بَابُ الِاسْتِلَامِ وَ الْمَسْحِ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ اسْتِلَامِ الرُّكْنِ.

قَالَ: اسْتِلَامُهُ أَنْ تُلْصِقَ بَطْنَكَ بِهِ، وَ الْمَسْحُ أَنْ تَمْسَحَهُ بِيَدِكَ.

«أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَ كَفَرْتُ بِالطَّاغُوتِ وَ بِاللَّاتِ وَ الْعُزَّى وَ بِعِبَادَةِ الشَّيْطَانِ وَ بِعِبَادَةِ كُلِّ نِدٍّ يُدْعَى مِنْ دُونِ اللَّهِ».

سپس به حجرالاسود نزدیک شو و با دست راستت آن‌را استلام کرده سپس بگو:

«بِسْمِ اللَّهِ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ أَمَانَتِي أَدَّيْتُهَا وَ مِيثَاقِي تَعَاهَدْتُهُ لِتَشْهَدَ عِنْدَكَ لِي بِالْمُوَافَاةِ».

بخش صدو بیست یکم
حکم استلام و مسح

۱ ـ یعقوب بن شعیب گوید: از امام صادق عليه‌السلام در مورد استلام رکن پرسیدم.

فرمود: استلام این است که شکمت را به آن بچسبانی و مسح این است که به آن دست بمالی.

(۱۲۲)
بَابُ الْمُزَاحَمَةِ عَلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

كُنَّا نَقُولُ: لا بُدَّ أَنْ نَسْتَفْتِحَ بِالْحَجَرِ وَ نَخْتِمَ بِهِ فَأَمَّا الْيَوْمَ فَقَدْ كَثُرَ النَّاسُ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كُنْتُ أَطُوفُ وَ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ قَرِيبٌ مِنِّي فَقَالَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ! كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَصْنَعُ بِالْحَجَرِ إِذَا انْتَهَى إِلَيْهِ؟

فَقُلْتُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَسْتَلِمُهُ فِي كُلِّ طَوَافِ فَرِيضَةٍ وَ نَافِلَةٍ.

بخش صدو بيست و دوم
ازدحام مردم براى حجرالاسود

۱ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

تا به حال مى‌گفتيم: بايد هر طواف را از حجر الاسود شروع نموده و به آن ختم نماييم اما امروز مردم زياد شده‌اند.

۲ ـ عبدالرحمان بن حجّاج گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

مشغول طواف بودم و سفيان ثورى نيز نزديک من بود گفت: اى اباعبدالله! وقتى رسول خدا صلى الله عليه وآله به حجر الاسود مى‌رسيد چگونه رفتار مى‌كرد؟

گفتم: رسول خدا صلى الله عليه وآله در هر طواف واجب و نافله آن‌را استلام مى‌نمود.

قَالَ: فَتَخَلَّفَ عَنِّي قَلِيلاً، فَلَمَّا انْتَهَيْتُ إِلَى الْحَجَرِ جُزْتُ وَ مَشَيْتُ فَلَمْ أَسْتَلِمْهُ فَلَحِقَنِي فَقَالَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ! أَ لَمْ تُخْبِرْنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ يَسْتَلِمُ الْحَجَرَ فِي كُلِّ طَوَافِ فَرِيضَةٍ وَ نَافِلَةٍ؟

قُلْتُ: بَلَى.

قَالَ: فَقَدْ مَرَرْتَ بِهِ فَلَمْ تَسْتَلِمْ فَقُلْتُ: إِنَّ النَّاسَ كَانُوا يَرَوْنَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَا لَا يَرَوْنَ لِي، وَ كَانَ إِذَا انْتَهَى إِلَى الْحَجَرِ أَفْرَجُوا لَهُ حَتَّى يَسْتَلِمَهُ وَ إِنِّي أَكْرَهُ الزِّحَامَ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ سَيْفٍ التَّمَّارِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَتَيْتُ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ فَوَجَدْتُ عَلَيْهِ زِحَاماً فَلَمْ أَلْقَ إِلَّا رَجُلاً مِنْ أَصْحَابِنَا فَسَأَلْتُهُ.

فَقَالَ: لَا بُدَّ مِنِ اسْتِلَامِهِ.

فَقَالَ: إِنْ وَجَدْتَهُ خَالِياً وَ إِلَّا فَسَلِّمْ مِنْ بَعِيدٍ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

آن حضرت فرمود: سفیان مقداری از من عقب ماند، چون به حجرالاسود رسیدم، گذشتم و رفتم و آن‌را استلام ننمودم. سفیان به من رسید و گفت: ای اباعبدالله! مگر نگفتی که رسول خدا صلى الله عليه وآله در هر طواف واجب و نافله حجرالاسود را استلام می‌نمود؟

گفتم: آری.

گفت: تو از آن گذشتی و استلام ننمودی.

گفتم: مردم برای رسول خدا صلى الله عليه وآله حرمتی قائل بودند که برای من قائل نیستند، چون به حجرالاسود می‌رسید به آن حضرت راه می‌دادند تا آن‌را استلام نماید و من از ازدحام خوشم نمی‌آید.

۳ ـ سیف تمّار گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: وقتی کنار حجرالاسود رفتم، ازدحام مردم بود و جز یک مرد از اصحابمان نیافتم، از او در مورد استلام پرسیدم، گفت: ناچار باید استلام کرد.

حضرت فرمود: اگر حجرالاسود را خلوت یافتی استلام‌کن وگرنه از دور به آن سلام‌کن (یعنی با دست اشاره‌کن).

۴ ـ معاویة بن عمّار گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ حَجَّ وَ لَمْ يَسْتَلِمِ الْحَجَرَ.

فَقَالَ: هُوَ مِنَ السُّنَّةِ، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ فَاللَّهُ أَوْلَى بِالْعُذْرِ.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنِّي لا أَخْلُصُ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ.

فَقَالَ: إِذَا طُفْتَ طَوَافَ الْفَرِيضَةِ فَلَا يَضُرُّكَ.

۶ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مُحَمَّدٍ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْحَجَرِ إِذَا لَمْ أَسْتَطِعْ مَسَّهُ وَ كَثُرَ الزِّحَامُ.

فَقَالَ: أَمَّا الشَّيْخُ الْكَبِيرُ وَ الضَّعِيفُ وَ الْمَرِيضُ فَمُرَخَّصٌ، وَ مَا أُحِبُّ أَنْ تَدَعَ مَسَّهُ إِلَّا أَنْ لا تَجِدَ بُدّاً.

از امام صادق عليه السلام پرسیدم: مردی اعمال حج را انجام داد، ولی استلام حجرالاسود ننمود (چه حکمی دارد؟)

فرمود: استلام از سنّت است، اگر نتوانست خداوند عذرپذیر است.

۵ ـ یعقوب بن شعیب گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: من به حجرالاسود نمی‌رسم؟

فرمود: چون طواف واجب نمودی ایرادی ندارد.

۶ ـ محمّد حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: هر گاه از کثرت جمعیّت نتوانستم حجرالاسود را استلام نمایم چه حکمی دارد؟

فرمود: پیرمرد، ناتوان و بیمار رخصت دارند و من دوست ندارم که دست مالیدن به آن را ترک نمایی مگر این‌که چاره‌ای نداشته باشی.

۷ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ:

سُئِلَ الرِّضَا عليه السلام عَنِ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ وَ هَلْ يُقَاتَلُ عَلَيْهِ النَّاسُ إِذَا كَثُرُوا؟

قَالَ: إِذَا كَانَ كَذَلِكَ فَأَوْمِ إِلَيْهِ إِيمَاءً بِيَدِكَ.

۸ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَيْسَ عَلَى النِّسَاءِ جَهْرٌ بِالتَّلْبِيَةِ وَ لا اسْتِلَامُ الْحَجَرِ وَ لا دُخُولُ الْبَيْتِ وَ لا سَعْيٌ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ، يَعْنِي الْهَرْوَلَةَ.

۹ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله:

اسْتَلِمُوا الرُّكْنَ، فَإِنَّهُ يَمِينُ اللَّهِ فِي خَلْقِهِ يُصَافِحُ بِهَا خَلْقَهُ مُصَافَحَةَ الْعَبْدِ ـ أَوِ الرَّجُلِ ـ يَشْهَدُ لِمَنِ اسْتَلَمَهُ بِالْمُوَافَاةِ.

۷ـ محمّد بن عبیدالله گوید:

از امام رضا عليه السلام درباره حجرالاسود سؤال شد که آیا باید مردم بر سر آن ـ در هنگام شلوغی ـ با هم ستیزه کنند؟

فرمود: وقتی این چنین شد با دست به سوی آن اشاره کن.

۸ـ ابوبصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

بلندگفتن لبیک، استلام حجر و داخل بیت شدن و هروله در سعی بین صفا و مروه بر زنان نیست.

۹ـ محمّد بن مسلم گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود:

استلام کنید حجرالاسود را، زیرا آن دست خداوند در میان مردم است که به وسیلهٔ آن با خلقش مصافحه می‌کند آن سان که بنده ـ یا مرد ـ مصافحه می‌کند، آن سنگ در حق کسی که استلامش نموده به وفاء گواهی می‌دهد.

۱۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ سَعِيدٍ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
سَأَلْتُهُ عَنِ اسْتِلَامِ الْحَجَرِ مِنْ قِبَلِ الْبَابِ.
فَقَالَ: أَ لَيْسَ إِنَّمَا تُرِيدُ أَنْ تَسْتَلِمَ الرُّكْنَ؟
قُلْتُ: نَعَمْ.
قَالَ: يُجْزِئُكَ حَيْثُ مَا نَالَتْ يَدُكَ.

(۱۲۳)
بَابُ الطَّوَافِ وَ اسْتِلَامِ الْأَرْكَانِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

---

۱۰ ـ سعید اعرج گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد استلام حجر از جانب درب پرسیدم؟
فرمود: آیا نمی‌خواهی که رکن را استلام کنی؟
گفتم: چرا؟
فرمود: به هر جا که دستت رسید کفایت می‌کند.

بخش صدو بیست و سوم
طواف و استلام ارکان

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

طُفْ بِالْبَيْتِ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ وَ تَقُولُ فِي الطَّوَافِ:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي يُمْشَى بِهِ عَلَى طَلَلِ الْمَاءِ كَمَا يُمْشَى بِهِ عَلَى جَدَدِ الْأَرْضِ، وَ أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي يَهْتَزُّ لَهُ عَرْشُكَ، وَ أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي تَهْتَزُّ لَهُ أَقْدَامُ مَلَائِكَتِكَ، وَ أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي دَعَاكَ بِهِ مُوسَى مِنْ جَانِبِ الطُّورِ فَاسْتَجَبْتَ لَهُ وَ أَلْقَيْتَ عَلَيْهِ مَحَبَّةً مِنْكَ، وَ أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي غَفَرْتَ بِهِ لِمُحَمَّدٍ ﷺ **مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَ مَا تَأَخَّرَ وَ أَتْمَمْتَ عَلَيْهِ نِعْمَتَكَ أَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَ كَذَا»** مَا أَحْبَبْتَ مِنَ الدُّعَاءِ.

وَ كُلَّمَا انْتَهَيْتَ إِلَى بَابِ الْكَعْبَةِ فَصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَ تَقُولُ فِيمَا بَيْنَ الرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ وَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ:

«رَبَّنٰا آتِنٰا فِي الدُّنْيٰا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنٰا عَذٰابَ النّٰارِ».

وَ قُلْ فِي الطَّوَافِ: **«اللَّهُمَّ إِنِّي إِلَيْكَ فَقِيرٌ وَ إِنِّي خَائِفٌ مُسْتَجِيرٌ فَلَا تُغَيِّرْ جِسْمِي وَ لا تُبَدِّلِ اسْمِي».**

بیت را هفت شوط طواف کن و در طواف بگو:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي يُمْشَى بِهِ عَلَى طَلَلِ الْمَاءِ كَمَا يُمْشَى بِهِ عَلَى جَدَدِ الْأَرْضِ، وَ أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي يَهْتَزُّ لَهُ عَرْشُكَ، وَ أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي تَهْتَزُّ لَهُ أَقْدَامُ مَلَائِكَتِكَ، وَ أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي دَعَاكَ بِهِ مُوسَى مِنْ جَانِبِ الطُّورِ فَاسْتَجَبْتَ لَهُ وَ أَلْقَيْتَ عَلَيْهِ مَحَبَّةً مِنْكَ، وَ أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي غَفَرْتَ بِهِ لِمُحَمَّدٍ ﷺ **مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَ مَا تَأَخَّرَ وَ أَتْمَمْتَ عَلَيْهِ نِعْمَتَكَ أَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَ كَذَا».**

و هر چه دوست داشتی دعا کن و در هر بار که به کنار در کعبه رسیدی بر پیامبر ﷺ درود بفرست و ما بین رکن یمانی و حجر الاسود بگو:

«رَبَّنٰا آتِنٰا فِي الدُّنْيٰا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنٰا عَذٰابَ النّٰارِ».

و در طواف بگو: **«اللَّهُمَّ إِنِّي إِلَيْكَ فَقِيرٌ وَ إِنِّي خَائِفٌ مُسْتَجِيرٌ فَلَا تُغَيِّرْ جِسْمِي وَ لا تُبَدِّلِ اسْمِي».**

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ قَالَ:

حَدَّثَنِي أَيُّوبُ أَخُو أُدَيْمٍ عَنِ الشَّيْخِ قَالَ: قَالَ لِي أَبِي:

كَانَ أَبِي علیه‌السلام إِذَا اسْتَقْبَلَ الْمِيزَابَ قَالَ:

«اللَّهُمَّ أَعْتِقْ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ وَ أَوْسِعْ عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ وَ ادْرَأْ عَنِّي شَرَّ فَسَقَةِ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ أَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِكَ».

۳ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ عَنْ عَبْدِ السَّلَامِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ نُعَيْمٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه‌السلام: دَخَلْتُ طَوَافَ الْفَرِيضَةِ فَلَمْ يُفْتَحْ لِي شَيْءٌ مِنَ الدُّعَاءِ إِلَّا الصَّلَاةُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ علیهم‌السلام وَ سَعَيْتُ فَكَانَ كَذَلِكَ.

فَقَالَ: مَا أُعْطِيَ أَحَدٌ مِمَّنْ سَأَلَ أَفْضَلَ مِمَّا أُعْطِيتَ.

---

۲ ـ عبدالله بن مسکان گوید: ایّوب برادر اُدَیم از امام صادق علیه‌السلام این گونه نقل کرد که حضرتش فرمود:

پدرم (امام باقر علیه‌السلام) به من فرمود: هرگاه پدرم (امام زین العابدین علیه‌السلام) برابر ناودان کعبه می‌رسید می‌فرمود:

«اللَّهُمَّ أَعْتِقْ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ وَ أَوْسِعْ عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ وَ ادْرَأْ عَنِّي شَرَّ فَسَقَةِ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ أَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِكَ».

۳ ـ عبدالرحمان بن نعیم گوید: به امام صادق علیه‌السلام گفتم: مشغول طواف واجب بودم که هیچ دعایی برایم مقدور نشد مگر صلوات بر محمّد و آل محمّد علیهم‌السلام. و هرچه سعی نمودم همان شد.

فرمود: به هیچ در خواست‌کننده‌ای بهتر از تو چیزی داده نشده است.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مَا أَقُولُ إِذَا اسْتَقْبَلْتُ الْحَجَرَ؟

فَقَالَ: كَبِّرْ وَ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ.

قَالَ: وَ سَمِعْتُهُ إِذَا أَتَى الْحَجَرَ يَقُولُ: اللَّهُ أَكْبَرُ السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَاصِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام إِذَا بَلَغَ الْحَجَرَ قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ الْمِيزَابَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ ثُمَّ يَقُولُ:

«اللَّهُمَّ أَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِكَ وَ هُوَ يَنْظُرُ إِلَى الْمِيزَابِ وَ أَجِرْنِي بِرَحْمَتِكَ مِنَ النَّارِ وَ عَافِنِي مِنَ السُّقْمِ وَ أَوْسِعْ عَلَيَّ مِنَ الرِّزْقِ الْحَلَالِ وَ ادْرَأْ عَنِّي شَرَّ فَسَقَةِ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ شَرَّ فَسَقَةِ الْعَرَبِ وَ الْعَجَمِ».

---

۴ ـ یعقوب بن شعیب گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: هرگاه با حجر الاسود روبه‌رو شدم چه بخوانم؟

فرمود: تکبیر گو و صلوات بر محمّد و آل او بفرست.

راوی گوید: از حضرتش شنیدم چون به حجر الاسود رسید می‌فرمود: **الله اکبر السلام علی رسول الله صلی الله علیه وآله**

۵ ـ عمر بن عاصم گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: همواره وقتی امام سجّاد علیه السلام کنار حجر الاسود می‌رسید پیش از این‌که به ناودان برسد سرش را بلند نموده می‌فرمود:

«اللَّهُمَّ أَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِكَ وَ هُوَ يَنْظُرُ إِلَى الْمِيزَابِ وَ أَجِرْنِي بِرَحْمَتِكَ مِنَ النَّارِ وَ عَافِنِي مِنَ السُّقْمِ وَ أَوْسِعْ عَلَيَّ مِنَ الرِّزْقِ الْحَلَالِ وَ ادْرَأْ عَنِّي شَرَّ فَسَقَةِ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ شَرَّ فَسَقَةِ الْعَرَبِ وَ الْعَجَمِ».

۶ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَيْنَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ لَمَّا انْتَهَى إِلَى ظَهْرِ الْكَعْبَةِ حِينَ يَجُوزُ الْحَجَرَ:

«يَا ذَا الْمَنِّ وَ الطَّوْلِ وَ الْجُودِ وَ الْكَرَمِ إِنَّ عَمَلِي ضَعِيفٌ فَضَاعِفْهُ لِي وَ تَقَبَّلْهُ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ».

۷ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يُسْتَحَبُّ أَنْ تَقُولَ بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْحَجَرِ:

«اللَّهُمَّ آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ».

وَ قَالَ: إِنَّ مَلَكاً مُوَكَّلاً يَقُولُ: آمِينَ.

۸ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ غِيَاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عليهما السلام قَالَ:

۶ـ عمر بن اذینه گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که چون به پشت کعبه می‌رسید و از حجر الاسود می‌گذشت می‌فرمود:

«يَا ذَا الْمَنِّ وَ الطَّوْلِ وَ الْجُودِ وَ الْكَرَمِ إِنَّ عَمَلِي ضَعِيفٌ فَضَاعِفْهُ لِي وَ تَقَبَّلْهُ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ».

۷ـ عبدالله بن سنان گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

مستحب است بین رکن و حجر این گونه بگویی:

«اللَّهُمَّ آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ».

و فرمود: فرشته برگزیده‌ای می‌گوید: آمین.

۸ـ غیاث بن ابراهیم گوید: امام جعفر صادق عليه السلام از پدربزرگوارش عليه السلام نقل می‌کند که فرمود:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لا يَسْتَلِمُ إِلَّا الرُّكْنَ الْأَسْوَدَ وَ الْيَمَانِيَّ، ثُمَّ يُقَبِّلُهُمَا وَ يَضَعُ خَدَّهُ عَلَيْهِمَا وَ رَأَيْتُ أَبِي يَفْعَلُهُ.

۹ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كُنْتُ أَطُوفُ بِالْبَيْتِ فَإِذَا رَجُلٌ يَقُولُ: مَا بَالُ هَذَيْنِ الرُّكْنَيْنِ يُسْتَلَمَانِ وَ لا يُسْتَلَمُ هَذَانِ؟

فَقُلْتُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اسْتَلَمَ هَذَيْنِ وَ لَمْ يَعْرِضْ لِهَذَيْنِ فَلَا تَعْرِضْ لَهُمَا إِذَا لَمْ يَعْرِضْ لَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ.

قَالَ جَمِيلٌ: وَ رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَسْتَلِمُ الْأَرْكَانَ كُلَّهَا.

۱۰ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ رَفَعَهُ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ أَبِي أُسَامَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

رسول خدا ﷺ همواره فقط رکن حجر الاسود و یمانی را استلام می‌کرد، سپس آن‌ها را بوسیده و گونه خود را بر آنها می‌نهاد و پدرم را نیز دیدم که چنین می‌کرد.

۹ـ جمیل بن صالح گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

مشغول طواف بیت بودم که ناگاه دیدم مردی می‌گفت: چرا این دو رکن استلام می‌شوند و آن دو استلام نمی‌شوند؟

گفتم: زیرا رسول خدا ﷺ این دو را استلام می‌کرد و با آن دو کاری نداشت. پس تو هم با آن دو کاری نداشته باش، چون رسول خدا ﷺ با آن دو کاری نداشت.

جمیل گوید: امام صادق عليه السلام را دیدم که همه ارکان را استلام می‌کرد.

۱۰ـ زید شحّام ابی اسامه گوید:

كُنْتُ أَطُوفُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ كَانَ إِذَا انْتَهَى إِلَى الْحَجَرِ مَسَحَهُ بِيَدِهِ وَ قَبَّلَهُ، وَ إِذَا انْتَهَى إِلَى الرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ الْتَزَمَهُ.

فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! تَمْسَحُ الْحَجَرَ بِيَدِكَ وَ تَلْتَزِمُ الْيَمَانِيَّ؟

فَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَا أَتَيْتُ الرُّكْنَ الْيَمَانِيَّ إِلَّا وَجَدْتُ جَبْرَئِيلَ قَدْ سَبَقَنِي إِلَيْهِ يَلْتَزِمُهُ.

۱۱ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ رِبْعِيٍّ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْمُقْعَدِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَكَّلَ بِالرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ مَلَكاً هِجِّيراً يُؤَمِّنُ عَلَى دُعَائِكُمْ.

۱۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْمُقْعَدِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

إِنَّ مَلَكاً مُوَكَّلاً بِالرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ مُنْذُ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِينَ لَيْسَ لَهُ هِجِّيرٌ إِلَّا التَّأْمِينَ عَلَى دُعَائِكُمْ، فَلْيَنْظُرْ عَبْدٌ بِمَا يَدْعُو.

با امام صادق عليه السلام طواف می‌کردم، چون به حجر الاسود می‌رسید دست به آن می‌مالید و آن‌را می‌بوسید و چون به رکن یمانی می‌رسید آن‌را به آغوش می‌گرفت.

گفتم: فدایت گردم! حجر الاسود را دست می‌مالی و رکن یمانی را به آغوش می‌گیری؟

فرمود: رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود: هرگز به رکن یمانی نرفتم مگر آن‌جا جبرئیل را زودتر از خود یافتم که آن‌را به آغوش گرفته بود.

۱۱ ـ علاء بن مُقعد گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

خداوند عزّوجلّ به رکن یمانی فرشته‌ای را گماشته که کاری و عادت او این است که بر دعای شما آمین می‌گوید.

۱۲ ـ علاء بن مُقعد گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

از نخستین زمانی که خداوند آسمان‌ها و زمین‌ها را آفرید فرشته‌ای بر رکن یمانی گماشت که عادتی جز آمین بر دعای شما (شیعیان) ندارد. پس بنده توجّه کند که چه دعا می‌کند.

فَقُلْتُ لَهُ: مَا الْهِجِّيرُ؟

فَقَالَ: كَلَامٌ مِنْ كَلَامِ الْعَرَبِ أَيْ: لَيْسَ لَهُ عَمَلٌ.

وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: لَيْسَ لَهُ عَمَلٌ غَيْرُ ذَلِكَ.

۱۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ:

الرُّكْنُ الْيَمَانِيُّ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ لَمْ يُغْلِقْهُ اللَّهُ مُنْذُ فَتَحَهُ.

وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: بَابُنَا إِلَى الْجَنَّةِ الَّذِي مِنْهُ نَدْخُلُ.

۱۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ:

كُنْتُ مَعَ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام أَطُوفُ فَكَانَ لا يَمُرُّ فِي طَوَافٍ مِنْ طَوَافِهِ بِالرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ إِلَّا اسْتَلَمَهُ، ثُمَّ يَقُولُ:

«اللَّهُمَّ تُبْ عَلَيَّ حَتَّى أَتُوبَ وَ اعْصِمْنِي حَتَّى لا أَعُودَ».

به حضرت گفتم: هجّیر چیست؟

فرمود: کلامی از کلام عرب است؛ یعنی: او کاری ندارد.

و در روایت دیگری آمده است: جز آن کار دیگری دارد.

۱۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

رکن یمانی دربی از درب‌های بهشت است که خداوند از زمانی که آن‌را باز نموده نبسته است.

و در روایت دیگری آمده است: حضرت فرمود: درب ما به سوی بهشت است که ما از آن وارد بهشت می‌شویم.

۱۴ ـ ابو مریم گوید: با امام صادق علیه السلام مشغول طواف بودم که حضرتش در طوافش از رکن یمانی نمی‌گذشت مگر آن‌را استلام می‌کرد، سپس فرمود:

«اللَّهُمَّ تُبْ عَلَيَّ حَتَّى أَتُوبَ وَ اعْصِمْنِي حَتَّى لا أَعُودَ».

۱۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي الْفَرَجِ السِّنْدِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كُنْتُ أَطُوفُ مَعَهُ بِالْبَيْتِ فَقَالَ: أَيُّ هَذَا أَعْظَمُ حُرْمَةً؟

فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! أَنْتَ أَعْلَمُ بِهَذَا مِنِّي.

فَأَعَادَ عَلَيَّ.

فَقُلْتُ لَهُ: دَاخِلُ الْبَيْتِ.

فَقَالَ: الرُّكْنُ الْيَمَانِيُّ عَلَى بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ مَفْتُوحٌ لِشِيعَةِ آلِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام مَسْدُودٌ عَنْ غَيْرِهِمْ، وَ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَدْعُو بِدُعَاءٍ عِنْدَهُ إِلَّا صَعِدَ دُعَاؤُهُ حَتَّى يَلْصَقَ بِالْعَرْشِ مَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ.

۱۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ يَعْنِي حِينَ يَجُوزُ الرُّكْنَ الْيَمَانِيَّ مَلَكاً أُعْطِيَ سَمَاعَ أَهْلِ الْأَرْضِ، فَمَنْ صَلَّى عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حِينَ يَبْلُغُهُ أَبْلَغَهُ إِيَّاهُ.

---

۱۵ ـ ابوفرج سندی گوید: با امام صادق عليه السلام مشغول طواف بیت بودم حضرت فرمود: کدام یک از این‌ها حرمتش بیشتر است؟

گفتم: فدایت گردم! شما از من به این مسأله داناتری.

حضرت سؤال خود را تکرار فرمود.

گفتم: داخل بیت.

فرمود: رکن یمانی دربی است از درب‌های بهشت که بر شیعیان آل محمّد عليهم السلام گشوده شده و بر غیر آنها بسته است و هر مؤمنی که نزد آن دعا می‌کند دعای او بالا رفته و به عرش می‌رسد و میان او و خدا حجابی نخواهد بود.

۱۶ ـ حفص بن بختری گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

در این موضع ـ یعنی محل عبور از رکن یمانی ـ فرشته‌ای است به او گوش فرا دادن به سخنان مردم روی زمین عطاء شده است. پس هر که در موقع گذر از آن‌جا به رسول خدا صلی الله علیه و آله درود بفرستد، او آن درود را به [پیامبر صلی الله علیه و آله] می‌رساند.

۱۷ ـ اَلْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ أَوْ غَيْرِهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ:

كَانَ بِمَكَّةَ رَجُلٌ مَوْلًى لِبَنِي أُمَيَّةَ يُقَالُ لَهُ: ابْنُ أَبِي عَوَانَةَ، لَهُ عِنَادَةٌ، وَ كَانَ إِذَا دَخَلَ إِلَى مَكَّةَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام أَوْ أَحَدٌ مِنْ أَشْيَاخِ آلِ مُحَمَّدٍ عليهم‌السلام يَعْبَثُ بِهِ، وَ إِنَّهُ أَتَى أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام وَ هُوَ فِي الطَّوَافِ فَقَالَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ! مَا تَقُولُ فِي اسْتِلَامِ الْحَجَرِ؟

فَقَالَ: اسْتَلَمَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله.

فَقَالَ لَهُ: مَا أَرَاكَ اسْتَلَمْتَهُ.

قَالَ: أَكْرَهُ أَنْ أُوذِيَ ضَعِيفاً أَوْ أَتَأَذَّى.

قَالَ: فَقَالَ قَدْ زَعَمْتَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله اسْتَلَمَهُ.

قَالَ: نَعَمْ، وَ لَكِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله إِذَا رَأَوْهُ عَرَفُوا لَهُ حَقَّهُ وَ أَنَا فَلَا يَعْرِفُونَ لِي حَقِّي.

---

۱۷ ـ حمّاد بن عثمان گويد: در مكّه مردی از پيروان بنی‌اميّه بود كه او را ابن ابی عوانه می‌گفتند. وی با اهل بيت عليهم‌السلام دشمنی داشت. چون امام صادق عليه‌السلام يا يكی از بزرگان آل محمّد عليهم‌السلام وارد مكّه می‌شد آن حضرت را اذيّت می‌نمود. او در طواف نزد امام صادق عليه‌السلام آمد و گفت: ای ابوعبدالله! نظر شما در مورد استلام حجرالاسود چيست؟

فرمود: رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله آن‌را استلام می‌نمود.

گفت: نمی‌بينم كه تو آن‌را استلام كنی.

فرمود: خوش ندارم كه ناتوانی را آزار نموده يا خودم آزار شوم.

باز گفت: تو گمان می‌كنی كه رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله آن‌را استلام می‌نمود.

فرمود: آری، ولی هرگاه مردم رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله را می‌ديدند برای او احترامی قائل می‌شدند، ولی برای من احترامی قائل نيستند.

۱۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام: أَنَّ عَلِيّاً صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ سُئِلَ كَيْفَ يَسْتَلِمُ الْأَقْطَعُ الْحَجَرَ؟

قَالَ: يَسْتَلِمُ الْحَجَرَ مِنْ حَيْثُ الْقَطْعِ، فَإِنْ كَانَتْ مَقْطُوعَةً مِنَ الْمِرْفَقِ اسْتَلَمَ الْحَجَرَ بِشِمَالِهِ.

۱۹ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ النَّوْفَلِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله طَافَ بِالْكَعْبَةِ حَتَّى إِذَا بَلَغَ الرُّكْنَ الْيَمَانِيَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى الْكَعْبَةِ.

ثُمَّ قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي شَرَّفَكِ وَ عَظَّمَكِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بَعَثَنِي نَبِيّاً وَ جَعَلَ عَلِيّاً إِمَاماً. اللَّهُمَّ أَهْدِ لَهُ خِيَارَ خَلْقِكَ وَ جَنِّبْهُ شِرَارَ خَلْقِكَ».

---

۱۸ ـ سکونی گوید: امام صادق عليه السلام از پدران بزرگوارش عليهم السلام نقل می‌کند که از حضرت علی عليه السلام سؤال شد: دست بریده چگونه استلام حجرالاسود نماید؟

فرمود: حجر را از جای بریده استلام می‌کند و اگر از آرنج بریده باشد با دست چپ استلام کند.

۱۹ ـ عیسی گوید: امام کاظم عليه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله طواف کعبه نمود، هنگامی که به رکن یمانی رسید سرش را به سوی کعبه بلند نمود، آن‌گاه فرمود:

«حمد خدای راست که تو را با شرافت و با عظمت نمود و حمد خدای راست که مرا به پیامبری برانگیخت و علی را امام قرار داد.

خدایا! بهترین‌های خلقت را به او راهنمایی کن و از او بدترین‌های خلقت را دور دار.

(۱۲٤)

بَابُ الْمُلْتَزَمِ وَ الدُّعَاءِ عِنْدَهُ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: مِنْ أَيْنَ أَسْتَلِمُ الْكَعْبَةَ إِذَا فَرَغْتُ مِنْ طَوَافِي؟

قَالَ: مِنْ دُبُرِهَا.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ اسْتِلَامِ الْكَعْبَةِ.

فَقَالَ: مِنْ دُبُرِهَا.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

بخش صدو بیست چهارم

ملتزم (پشت کعبه نزدیک رکن یمانی) و دعا در کنار آن

۱ ـ محمّد بن مسلم گوید: به امام باقر عليه السلام گفتم: از کجا کعبه را استلام کنم و خود را به دیوار کعبه بچسبانم چون از طواف فارغ شدم؟

فرمود: از پشت آن.

۲ ـ ابی صباح کنانی نظیر این روایت را از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند.

۳ ـ عبدالله بن سنان گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

إِذَا كُنْتَ فِي الطَّوَافِ السَّابِعِ فَائْتِ الْمُتَعَوَّذَ وَ هُوَ إِذَا قُمْتَ فِي دُبُرِ الْكَعْبَةِ حِذَاءَ الْبَابِ فَقُلِ:

«اللَّهُمَّ الْبَيْتُ بَيْتُكَ وَ الْعَبْدُ عَبْدُكَ وَ هَذَا مَقَامُ الْعَائِذِ بِكَ مِنَ النَّارِ، اللَّهُمَّ مِنْ قِبَلِكَ الرَّوْحُ وَ الْفَرَجُ».

ثُمَّ اسْتَلِمِ الرُّكْنَ الْيَمَانِيَّ ثُمَّ ائْتِ الْحَجَرَ فَاخْتِمْ بِهِ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ كَانَ إِذَا انْتَهَى إِلَى الْمُلْتَزَمِ قَالَ لِمَوَالِيهِ:

أَمِيطُوا عَنِّي حَتَّى أُقِرَّ لِرَبِّي بِذُنُوبِي فِي هَذَا الْمَكَانِ، فَإِنَّ هَذَا مَكَانٌ لَمْ يُقِرَّ عَبْدٌ لِرَبِّهِ بِذُنُوبِهِ، ثُمَّ اسْتَغْفَرَ اللَّهَ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

هرگاه در شوط هفتم بودی برو به متعوّذ و آن ـ چون پشت کعبه بایستی ـ رو به روی درب است، پس بگو:

«اللَّهُمَّ الْبَيْتُ بَيْتُكَ وَ الْعَبْدُ عَبْدُكَ وَ هَذَا مَقَامُ الْعَائِذِ بِكَ مِنَ النَّارِ، اللَّهُمَّ مِنْ قِبَلِكَ الرَّوْحُ وَ الْفَرَجُ».

سپس رکن یمانی را استلام کن. بعد به حجرالاسود برو و آن‌جا به پایان برسان.

۴ ـ معاویة بن عمّار گوید: هرگاه امام صادق عليه السلام به ملتزم می‌رسید به غلامانش می‌فرمود:

از من دور شوید تا در این‌جا گناهان خود را به پروردگارم اقرار کنم، زیرا این‌جا جایی است که هر بنده‌ای گناهان خود را به پروردگارش اقرار نمی‌کند، سپس از خدا طلب آمرزش کند مگر خدا او را می‌آمرزد.

۵ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

إِذَا فَرَغْتَ مِنْ طَوَافِكَ وَ بَلَغْتَ مُؤَخَّرَ الْكَعْبَةِ وَ هُوَ بِحِذَاءِ الْمُسْتَجَارِ دُونَ الرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ بِقَلِيلٍ فَابْسُطْ يَدَيْكَ عَلَى الْبَيْتِ وَ أَلْصِقْ بَطْنَكَ وَ خَدَّكَ بِالْبَيْتِ وَ قُلِ:

«اللَّهُمَّ الْبَيْتُ بَيْتُكَ وَ الْعَبْدُ عَبْدُكَ وَ هَذَا مَكَانُ الْعَائِذِ بِكَ مِنَ النَّارِ».

ثُمَّ أَقِرَّ لِرَبِّكَ بِمَا عَمِلْتَ، فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ يُقِرُّ لِرَبِّهِ بِذُنُوبِهِ فِي هَذَا الْمَكَانِ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ وَ تَقُولُ:

«اللَّهُمَّ مِنْ قِبَلِكَ الرَّوْحُ وَ الْفَرَجُ وَ الْعَافِيَةُ. اللَّهُمَّ إِنَّ عَمَلِي ضَعِيفٌ فَضَاعِفْهُ لِي وَ اغْفِرْ لِي مَا اطَّلَعْتَ عَلَيْهِ مِنِّي وَ خَفِيَ عَلَى خَلْقِكَ».

ثُمَّ تَسْتَجِيرُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ وَ تَخَيَّرُ لِنَفْسِكَ مِنَ الدُّعَاءِ، ثُمَّ اسْتَلِمِ الرُّكْنَ الْيَمَانِيَّ ثُمَّ ائْتِ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ.

هر گاه طواف را به پایان رساندی و به پشت کعبه رسیدی ـ و آن رو به روی مستجار به فاصله اندکی ازرکن یمانی است ـ پس دست‌هایت را به کعبه نهاده و آن‌ها را بازکن و شکم و گونه‌ات را به آن چسبانیده و بگو: «**اللَّهُمَّ الْبَيْتُ بَيْتُكَ وَ الْعَبْدُ عَبْدُكَ وَ هَذَا مَكَانُ الْعَائِذِ بِكَ مِنَ النَّارِ**».

سپس برای پروردگارت به آن‌چه کردی اقرار کن، زیرا هیچ بنده مؤمنی نیست گناه خود را برای پروردگارش در این مکان اقرار نماید مگر خدا او را بیامرزد ـ ان شاء الله ـ و می‌گویی:

«**اللَّهُمَّ مِنْ قِبَلِكَ الرَّوْحُ وَ الْفَرَجُ وَ الْعَافِيَةُ. اللَّهُمَّ إِنَّ عَمَلِي ضَعِيفٌ فَضَاعِفْهُ لِي وَ اغْفِرْ لِي مَا اطَّلَعْتَ عَلَيْهِ مِنِّي وَ خَفِيَ عَلَى خَلْقِكَ**».

سپس به خدا پناه ببر از آتش و بر خود دعا انتخاب کن، آنگاه رکن یمانی را استلام نموده، سپس به نزد حجرالاسود برو.

(۱۲۵)
بَابُ فَضْلِ الطَّوَافِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ يُوسُفَ عَنْ زَكَرِيَّا الْمُؤْمِنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَيْمُونٍ الصَّائِغِ قَالَ:

قَدِمَ رَجُلٌ عَلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام فَقَالَ: قَدِمْتَ حَاجّاً؟

فَقَالَ: نَعَمْ.

فَقَالَ: أَ تَدْرِي مَا لِلْحَاجِّ؟

قَالَ: لَا.

قَالَ: مَنْ قَدِمَ حَاجّاً وَ طَافَ بِالْبَيْتِ وَ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ سَبْعِينَ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَ مَحَا عَنْهُ سَبْعِينَ أَلْفَ سَيِّئَةٍ وَ رَفَعَ لَهُ سَبْعِينَ أَلْفَ دَرَجَةٍ وَ شَفَّعَهُ فِي سَبْعِينَ أَلْفَ حَاجَةٍ وَ كَتَبَ لَهُ عِتْقَ سَبْعِينَ أَلْفَ رَقَبَةٍ قِيمَةُ كُلِّ رَقَبَةٍ عَشَرَةُ آلَافِ دِرْهَمٍ.

بخش صدو بیست و پنجم
فضیلت طواف

۱ ـ علی بن میمون صائغ گوید: مردی به خدمت امام سجّاد علیه السلام شرف یاب شد. حضرت فرمود: آمدی حج بگزاری؟

گفت: آری.

حضرت فرمود: آیا می‌دانی چه ثوابی برای حاجی است؟

گفت: نه.

فرمود: هر که برای انجام حج بیاید و طواف بیت نماید و دو رکعت نماز گزارد خداوند بر او هفتاد هزار حسنه می‌نویسد، هفتاد هزار گناه از او محو می‌کند، هفتاد هزار درجه او را بالا می‌برد، هفتاد هزار حاجت او را می‌پذیرد و ثواب هفتاد هزار آزاد کردن بنده را برای او می‌نویسد که ارزش هر بنده ده هزار درهم است.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْيَمَانِيِّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ أَبِي يَقُولُ: مَنْ طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ أُسْبُوعاً وَ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ فِي أَيِّ جَوَانِبِ الْمَسْجِدِ شَاءَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ سِتَّةَ آلَافِ حَسَنَةٍ وَ مَحَا عَنْهُ سِتَّةَ آلَافِ سَيِّئَةٍ وَ رَفَعَ لَهُ سِتَّةَ آلَافِ دَرَجَةٍ وَ قَضَى لَهُ سِتَّةَ آلَافِ حَاجَةٍ فَمَا عَجَّلَ مِنْهَا فَبِرَحْمَةِ اللَّهِ وَ مَا أَخَّرَ مِنْهَا فَشَوْقاً إِلَى دُعَائِهِ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنِ الْعَبْدِ الصَّالِحِ عليه السلام قَالَ:

دَخَلْتُ عَلَيْهِ وَ أَنَا أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَهُ عَنْ مَسَائِلَ كَثِيرَةٍ، فَلَمَّا رَأَيْتُهُ عَظُمَ عَلَيَّ كَلَامُهُ فَقُلْتُ لَهُ: نَاوِلْنِي يَدَكَ أَوْ رِجْلَكَ أُقَبِّلْهَا.

فَنَاوَلَنِي يَدَهُ، فَقَبَّلْتُهَا فَذَكَرْتُ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، فَدَمَعَتْ عَيْنَايَ.

---

۲ ـ اسحاق بن عمّار گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: پدرم می‌فرمود:

هر که این خانه را هفت شوط طواف نماید و دو رکعت در هر جانب از مسجد که خواست نماز بخواند خداوند شش هزار حسنه بر او می‌نویسد، شش هزار گناه از او محو می‌کند، شش هزار درجه بر او بالا می‌برد و شش هزار حاجت او را برآورده می‌کند و هر چه از آن حاجت‌ها را زود عطا کند به رحمت خداست و هر چه را به تأخیر اندازد برای شوق به دعای اوست.

۳ ـ حمّاد بن عیسی از راوی خود نقل می‌کند که گوید: خدمت امام کاظم علیه السلام شرف یاب شدم و می‌خواستم مسایل زیادی از آن حضرت بپرسم. هنگامی که آن بزرگوار را دیدم سخن او بر من ارزشمند آمد. پس به حضرتش گفتم: دست یا پای مبارکت را دهید تا ببوسم. پس حضرتش دست مبارکشان را داد و من بوسیدم و به یاد سخن رسول خدا صلی الله علیه و آله افتادم و از چشمانم اشک جاری شد.

فَلَمَّا رَآنِي مُطَأْطِئاً رَأْسِي قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَا مِنْ طَائِفٍ يَطُوفُ بِهَذَا الْبَيْتِ حِينَ تَزُولُ الشَّمْسُ حَاسِراً عَنْ رَأْسِهِ حَافِياً يُقَارِبُ بَيْنَ خُطَاهُ وَ يَغُضُّ بَصَرَهُ وَ يَسْتَلِمُ الْحَجَرَ فِي كُلِّ طَوَافٍ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُؤْذِيَ أَحَداً وَ لا يَقْطَعُ ذِكْرَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ لِسَانِهِ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ سَبْعِينَ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَ مَحَا عَنْهُ سَبْعِينَ أَلْفَ سَيِّئَةٍ وَ رَفَعَ لَهُ سَبْعِينَ أَلْفَ دَرَجَةٍ وَ أَعْتَقَ عَنْهُ سَبْعِينَ أَلْفَ رَقَبَةٍ ثَمَنُ كُلِّ رَقَبَةٍ عَشَرَةُ آلافِ دِرْهَمٍ وَ شُفِّعَ فِي سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ قُضِيَتْ لَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ حَاجَةٍ إِنْ شَاءَ فَعَاجِلَهُ وَ إِنْ شَاءَ فَآجِلَهُ.

(۱۲٦)
بَابُ أَنَّ الصَّلَاةَ وَ الطَّوَافَ أَيُّهُمَا أَفْضَلُ؟

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ:

چون دید سرم پایین است فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

طواف کننده‌ای نیست که موقع زوال آفتاب این خانه را طواف نماید که سر برهنه و پابرهنه باشد و قدمها را نزدیک هم بردارد و چشمان خود را ببندد و در هر شوطی حجر الاسود را بدون آزار نمودن کسی استلام نماید و ذکر خدا را هم از زبان نبرد مگر آن‌که خداوند برای هر گام او هفتاد هزار حسنه می‌نویسد، هفتاد هزار بدی از او پاک می‌کند، هفتاد هزار مرتبه بر او بالا می‌برد و از جانب او هفتاد هزار بنده آزاد می‌کند که قیمت هر بنده ده هزار درهم می‌باشد و شفاعت او را در هفتاد نفر از خاندانش می‌پذیرد و هفتاد هزار حاجت او را برآورده می‌کند اگر خواهد در دنیا و اگر خواهد در جهان آخرت.

بخش صد و بیست و ششم
نماز بهتر است یا طواف خانه خدا؟

۱ ـ هشام بن حکم گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

مَنْ أَقَامَ بِمَكَّةَ سَنَةً فَالطَّوَافُ أَفْضَلُ لَهُ مِنَ الصَّلَاةِ وَ مَنْ أَقَامَ سَنَتَيْنِ خَلَطَ مِنْ ذَا وَ مِنْ ذَا وَ مَنْ أَقَامَ ثَلَاثَ سِنِينَ كَانَتِ الصَّلَاةُ أَفْضَلَ لَهُ مِنَ الطَّوَافِ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الطَّوَافُ لِغَيْرِ أَهْلِ مَكَّةَ أَفْضَلُ مِنَ الصَّلَاةِ وَ الصَّلَاةُ لِأَهْلِ مَكَّةَ أَفْضَلُ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

طَوَافٌ قَبْلَ الْحَجِّ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ طَوَافٍ بَعْدَ الْحَجِّ.

(۱۲۷)

بَابُ حَدِّ مَوْضِعِ الطَّوَافِ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَ غَيْرُهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يَاسِينَ الضَّرِيرِ عَنْ حَرِيزِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ حَدِّ الطَّوَافِ بِالْبَيْتِ الَّذِي مَنْ خَرَجَ مِنْهُ لَمْ يَكُنْ طَائِفاً بِالْبَيْتِ.

هر كه يكسال در مكّه اقامت كند طواف براى او بهتر از نماز است و هر كه دوسال اقامت نمايد از هر دو انجام دهد و هر كه سه سال اقامت كند نماز براى او بهتر از طواف است.

۲ ـ حريز بن عبدالله گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

طواف براى غير اهل مكّه بهتر از نماز است و نماز براى اهل مكّه بهتر است.

۳ ـ ابن قدّاح گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

يک طواف پيش از مراسم حج، بهتر از هفتاد طواف بعد از مراسم حج است.

بخش صدو بيست و هفتم

حدود محل طواف

۱ ـ محمّد بن مسلم (كه از راويان امام باقر و امام صادق عليهما السلام است) گويد: از امام عليه السلام پرسيدم: حدّ طواف كه هر كه از آن بيرون رود طواف بيت ننموده است چيست؟

قَالَ: كَانَ النَّاسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَطُوفُونَ بِالْبَيْتِ وَ الْمَقَامِ وَ أَنْتُمُ الْيَوْمَ تَطُوفُونَ مَا بَيْنَ الْمَقَامِ وَ بَيْنَ الْبَيْتِ فَكَانَ الْحَدُّ مَوْضِعَ الْمَقَامِ الْيَوْمَ، فَمَنْ جَازَهُ فَلَيْسَ بِطَائِفٍ وَ الْحَدُّ قَبْلَ الْيَوْمِ وَ الْيَوْمَ وَاحِدٌ قَدْرَ مَا بَيْنَ الْمَقَامِ وَ بَيْنَ الْبَيْتِ مِنْ نَوَاحِي الْبَيْتِ كُلِّهَا فَمَنْ طَافَ فَتَبَاعَدَ مِنْ نَوَاحِيهِ أَبْعَدَ مِنْ مِقْدَارِ ذَلِكَ كَانَ طَائِفاً بِغَيْرِ الْبَيْتِ بِمَنْزِلَةِ مَنْ طَافَ بِالْمَسْجِدِ، لِأَنَّهُ طَافَ فِي غَيْرِ حَدٍّ وَ لا طَوَافَ لَهُ.

(۱۲۸)
بَابُ حَدِّ الْمَشْيِ فِي الطَّوَافِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَانِ بْنِ سَيَابَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ؑ عَنِ الطَّوَافِ فَقُلْتُ: أُسْرِعُ وَ أُكْثِرُ أَوْ أُبْطِئُ؟

قَالَ: مَشْيٌ بَيْنَ الْمَشْيَيْنِ.

فرمود: مردم در زمان رسول خدا ﷺ به بیت و مقام با هم طواف می‌نمودند و شما امروز بین مقام و بیت طواف می‌کنید. پس حد امروز محل مقام است و هر که از آن تجاوز کند طواف کننده نیست و حد پیش از امروز و امروز یکی است؛ اندازه بین مقام و بین بیت از همه اطراف بیت است و هر که دورتر از آن نواحی طواف نماید غیر بیت را طواف نموده است؛ به منزله کسی است که به مسجدالحرام طواف نموده است؛ زیرا در غیر حدّ طواف نموده و طوافی برای او نیست.

بخش صدو بیست و هشتم
چگونگی طواف نمودن

۱ ـ عبدالرحمان بن سیابه گوید: از امام صادق ؑ در مورد طواف پرسیدم که می‌توانم تند رفته تا زیاد طواف نمایم یا کند روم؟

فرمود: متوسط راه برو.

(۱۲۹)
بَابُ الرَّجُلِ يَطُوفُ فَتَعْرِضُ لَهُ الْحَاجَةُ أَوِ الْعِلَّةُ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فِي رَجُلٍ طَافَ شَوْطاً أَوْ شَوْطَيْنِ ثُمَّ خَرَجَ مَعَ رَجُلٍ فِي حَاجَةٍ.

فَقَالَ: إِنْ كَانَ طَوَافَ نَافِلَةٍ بَنَى عَلَيْهِ وَ إِنْ كَانَ طَوَافَ فَرِيضَةٍ لَمْ يَبْنِ عَلَيْهِ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام.

فِي الرَّجُلِ يُحْدِثُ فِي طَوَافِ الْفَرِيضَةِ وَ قَدْ طَافَ بَعْضَهُ.

قَالَ: يَخْرُجُ فَيَتَوَضَّأُ، فَإِنْ كَانَ جَازَ النِّصْفَ بَنَى عَلَى طَوَافِهِ وَ إِنْ كَانَ أَقَلَّ مِنَ النِّصْفِ أَعَادَ الطَّوَافَ.

بخش صد و بیست و نهم
حکم کسی که در اثنای طواف کاری برایش پیش می‌آید یا بیمار می‌شود

۱ ـ ابان بن تغلب گوید: امام صادق عليه السلام در مورد کسی که یک شوط یا دو شوط طواف نمود سپس با مردی پی کاری رفت فرمود:

اگر طواف نافله است بنا را بر آن می‌گذارد و اگر طواف واجب باشد نمی‌تواند چنین کند (باید از ابتدا دوباره شروع کند).

۲ ـ یکی از اصحاب ما گوید: امام (باقر و یا امام صادق عليهما السلام) درباره مردی که در طواف وضوی او از بین رفت در حالی که مقداری از طواف را انجام داده بود فرمود:

بیرون رفته وضو می‌سازد و اگر از نصف گذشته بود بنا را بر آن می‌گذارد و اگر کمتر از نصف بود دوباره طواف می‌کند.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنْ رَجُلٍ طَافَ بِالْبَيْتِ ثَلَاثَةَ أَشْوَاطٍ مِنَ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ وَجَدَ خَلْوَةً مِنَ الْبَيْتِ فَدَخَلَهُ كَيْفَ يَصْنَعُ؟

فَقَالَ: يَقْضِي طَوَافَهُ وَ قَدْ خَالَفَ السُّنَّةَ فَلْيُعِدْ طَوَافَهُ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

إِذَا طَافَ الرَّجُلُ بِالْبَيْتِ أَشْوَاطاً ثُمَّ اشْتَكَى أَعَادَ الطَّوَافَ يَعْنِي الْفَرِيضَةَ.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه‌السلام:

فِي رَجُلٍ طَافَ طَوَافَ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ اعْتَلَّ عِلَّةً لا يَقْدِرُ مَعَهَا عَلَى تَمَامِ الطَّوَافِ.

---

۳ ـ عمران حلبی گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: مردی سه شوط از طواف فریضه را انجام داده بود پس جای خالی در داخل کعبه می‌بیند و وارد آن‌جا می‌شود، چه وظیفه‌ای دارد؟

فرمود: طواف خود را از بین برده و مخالف سنّت نموده است باید طوافش را اعاده نماید.

۴ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

هرگاه مردی چند شوط طواف نمود و دردی عارضش شد طواف ـ واجب ـ را اعاده می‌کند.

۵ ـ اسحاق بن عمّار گوید: امام کاظم عليه‌السلام درباره مردی که طواف واجب می‌نمود پس در این اثنا بیمار شد که نتوانست طواف را تمام نماید فرمود:

فَقَالَ: إِنْ كَانَ طَافَ أَرْبَعَةَ أَشْوَاطٍ أَمَرَ مَنْ يَطُوفُ عَنْهُ ثَلَاثَةَ أَشْوَاطٍ فَقَدْ تَمَّ طَوَافُهُ، وَ إِنْ كَانَ طَافَ ثَلَاثَةَ أَشْوَاطٍ وَ لا يَقْدِرُ عَلَى الطَّوَافِ، فَإِنَّ هَذَا مِمَّا غَلَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ فَلَا بَأْسَ بِأَنْ يُؤَخِّرَ الطَّوَافَ يَوْماً وَ يَوْمَيْنِ، فَإِنْ خَلَّتْهُ الْعِلَّةُ عَادَ فَطَافَ أُسْبُوعاً، وَ إِنْ طَالَتْ عِلَّتُهُ أَمَرَ مَنْ يَطُوفُ عَنْهُ أُسْبُوعاً، وَ يُصَلِّي هُوَ رَكْعَتَيْنِ وَ يَسْعَى عَنْهُ وَ قَدْ خَرَجَ مِنْ إِحْرَامِهِ وَ كَذَلِكَ يَفْعَلُ فِي السَّعْيِ وَ فِي رَمْيِ الْجِمَارِ.

۶ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ أَبِي عَزَّةَ قَالَ:

مَرَّ بِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ أَنَا فِي الشَّوْطِ الْخَامِسِ مِنَ الطَّوَافِ، فَقَالَ لِي: انْطَلِقْ حَتَّى نَعُودَ هَاهُنَا رَجُلاً.

فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّمَا أَنَا فِي خَمْسَةِ أَشْوَاطٍ فَأُتِمُّ أُسْبُوعِي؟!

قَالَ: اقْطَعْهُ وَ احْفَظْهُ مِنْ حَيْثُ تَقْطَعُ حَتَّى تَعُودَ إِلَى الْمَوْضِعِ الَّذِي قَطَعْتَ مِنْهُ فَتَبْنِيَ عَلَيْهِ.

اگر چهار شوط طواف کرده به کسی که از جانب او طواف می‌کند دستور دهد سه شوط طواف نماید که طواف او کامل است و اگر سه شوط طواف نموده بود و نتوانست طواف را ادامه دهد، راستی این از چیزی است که خدا بر او چیره کرده و ایرادی ندارد که طوافش را یک روز و دو روز تأخیر اندازد. پس اگر بهبودی یافت هفت شوط طواف می‌کند و اگر مرضش طولانی شد پس بگوید یک کسی که از جانب او هفت شوط طواف نماید و دو رکعت نماز خوانده و سعی نماید در این صورت از احرامش خارج شده است و در سعی و رمی جمره‌ها نیز چنین نماید.

۶ ـ ابی عزّه گوید: امام صادق عليه السلام از کنار من گذشت که در شوط پنج از طواف بودم به من فرمود: بیا تا آن‌جا برای عیادت مردی برویم.

گفتم: من در شوط پنجم هستم، پس شوط هفتم را تمام نمایم؟!

فرمود: طواف را قطع کن و به یاد داشته باش که کجا قطع نموده‌ای تا هنگامی که برای ادامه طواف برگردی به آن‌جایی که قطع کرده بودی پس بنا را بر آن (پنج) بگذاری.

۷ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ السَّرَّاجِ عَنْ سُكَيْنِ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِنَا يُكَنَّى أَبَا أَحْمَدَ قَالَ:

كُنْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي الطَّوَافِ يَدُهُ فِي يَدِي إِذْ عَرَضَ لِي رَجُلٌ لَهُ إِلَيَّ حَاجَةٌ، فَأَوْمَأْتُ إِلَيْهِ بِيَدِي فَقُلْتُ لَهُ: كَمَا أَنْتَ حَتَّى أَفْرُغَ مِنْ طَوَافِي.

فَقَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مَا هَذَا؟

قُلْتُ: أَصْلَحَكَ اللَّهُ! رَجُلٌ جَاءَنِي فِي حَاجَةٍ.

فَقَالَ لِي: مُسْلِمٌ هُوَ؟

قُلْتُ: نَعَمْ.

فَقَالَ لِي: اذْهَبْ مَعَهُ فِي حَاجَتِهِ.

فَقُلْتُ لَهُ: أَصْلَحَكَ اللَّهُ! فَأَقْطَعُ الطَّوَافَ؟

فَقَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: وَ إِنْ كُنْتُ فِي الْمَفْرُوضِ.

۷ـ ابا احمد گوید: با امام صادق عليه السلام مشغول طواف بودم که دست آن حضرت در دستم بود مردی که با من کاری داشت آمد. من با دستم به او اشاره نمودم و گفتم: همان جا باش تا از طواف خود فارغ شوم.

امام صادق عليه السلام به من فرمود: این کیست؟

گفتم: خدا کارهای شما را اصلاح کند! مردی است برای حاجتی نزد من آمده است.

فرمود: مسلمان است؟

گفتم: آری.

به من فرمود: همراه او پی حاجتش برو

گفتم: خدا کارهای شما را اصلاح فرماید! طوافم را قطع کنم؟

فرمود: آری.

گفتم: اگر چه در طواف واجب بودم؟

قَالَ: نَعَمْ وَ إِنْ كُنْتَ فِي الْمَفْرُوضِ.

قَالَ: وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: مَنْ مَشَى مَعَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ فِي حَاجَتِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَلْفَ أَلْفِ حَسَنَةٍ وَ مَحَا عَنْهُ أَلْفَ أَلْفِ سَيِّئَةٍ وَ رَفَعَ لَهُ أَلْفَ أَلْفِ دَرَجَةٍ.

(۱۳۰)

بَابُ الرَّجُلِ يَطُوفُ فَيُعْيِي أَوْ تُقَامُ الصَّلَاةُ أَوْ يَدْخُلُ عَلَيْهِ وَقْتُ الصَّلَاةِ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ شِهَابٍ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام:

أَنَّهُ قَالَ فِي رَجُلٍ كَانَ فِي طَوَافِ فَرِيضَةٍ فَأَدْرَكَتْهُ صَلَاةُ فَرِيضَةٍ.

قَالَ: يَقْطَعُ طَوَافَهُ وَ يُصَلِّي الْفَرِيضَةَ ثُمَّ يَعُودُ وَ يُتِمُّ مَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنْ طَوَافِهِ.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَانِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه‌السلام قَالَ:

فرمود: آری، اگر چه در طواف واجب بودی.

راوی گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود: هر که با برادر دینی خود پی حاجت او رود خداوند یک میلیون حسنه برایش می‌نویسد، یک میلیون گناه از او پاک می‌کند و یک میلیون مرتبه او را بالا می‌برد.

بخش صد و سی‌ام

مردی که از طواف باز می‌ماند، یا نماز برپا می‌شود و یا وقت نماز فرا می‌رسد

۱ ـ هشام گوید: امام صادق عليه‌السلام دربارهٔ کسی که در طواف واجب بوده که وقت نماز واجب فرا می‌رسد فرمود:

طوافش را قطع نموده نماز واجب را به جا آورد سپس برگشته مابقی طوافش را به پایان برساند.

۲ ـ عبدالرحمان بن حجّاج گوید:

سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَكُونُ فِي الطَّوَافِ قَدْ طَافَ بَعْضَهُ وَ بَقِيَ عَلَيْهِ بَعْضُهُ فَيَطْلُعُ الْفَجْرُ فَيَخْرُجُ مِنَ الطَّوَافِ إِلَى الْحِجْرِ أَوْ إِلَى بَعْضِ الْمَسْجِدِ إِذَا كَانَ لَمْ يُوتِرْ فَيُوتِرُ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى مَكَانِهِ فَيُتِمُّ طَوَافَهُ أَ فَتَرَى ذَلِكَ أَفْضَلُ أَمْ يُتِمُّ الطَّوَافَ ثُمَّ يُوتِرُ وَ إِنْ أَسْفَرَ بَعْضَ الْإِسْفَارِ.

قَالَ: ابْدَأْ بِالْوَتْرِ وَ اقْطَعِ الطَّوَافَ إِذَا خِفْتَ ذَلِكَ، ثُمَّ أَتِمَّ الطَّوَافَ بَعْدُ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ رَجُلٍ كَانَ فِي طَوَافِ الْفَرِيضَةِ فَأُقِيمَتِ الصَّلَاةُ.

قَالَ: يُصَلِّي مَعَهُمُ الْفَرِيضَةَ فَإِذَا فَرَغَ بَنَى مِنْ حَيْثُ قَطَعَ.

۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: الرَّجُلُ يُعْيِي فِي الطَّوَافِ أَ لَهُ أَنْ يَسْتَرِيحَ؟

از امام کاظم علیه السلام پرسیدم: مردی در طواف بوده که مقداری انجام داده و مقداری از آن باقی مانده بود که فجر طلوع می‌کند می‌تواند از طواف بیرون آمده به سوی حجر اسماعیل یا قسمتی از مسجد برود که اگر نماز وتر به جا نیاورده باشد آن‌را به جا آورد سپس به جای خود برگشته طوافش را به پایان برساند؟ به نظر شما این بهتر است یا طوافش را به اتمام برساند، سپس وتر بخواند گرچه مقداری هوا روشن شده باشد؟

فرمود: با نماز وتر شروع کن و طواف را قطع نما اگر از روشن شدن هوا ترسیدی سپس طواف را تمام نما.

۳ ـ عبدالله بن سنان گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم: مردی در طواف واجب بوده پس نماز برپا می‌شود چه وظیفه‌ای دارد؟

فرمود: با آنها نماز واجب را بخواند، چون تمام کرد از جایی که طواف را قطع کرده، بنا گذارد و مانده طواف را ادامه دهد.

۴ ـ علی بن رئاب گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: کسی که از انجام طواف باز می‌ماند آیا می‌تواند استراحت کند؟

قَالَ، نَعَمْ، يَسْتَرِيحُ ثُمَّ يَقُومُ فَيَبْنِي عَلَى طَوَافِهِ فِي فَرِيضَةٍ أَوْ غَيْرِهَا وَ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي سَعْيِهِ وَ جَمِيعِ مَنَاسِكِهِ.

۵ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام

أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الرَّجُلِ يَسْتَرِيحُ فِي طَوَافِهِ.

فَقَالَ: نَعَمْ، أَنَا قَدْ كَانَتْ تُوضَعُ لِي مِرْفَقَةٌ فَأَجْلِسُ عَلَيْهَا.

(۱۳۱)

بَابُ السَّهْوِ فِي الطَّوَافِ

۱ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ قَالَ:

فرمود: آری، استراحت نموده سپس برمی‌خیزد و از جایی که طواف واجب یا غیر آن‌را قطع نموده بنا گذارد و این کار را در سعیش و هم چنین در تمامی مناسکش می‌تواند انجام دهد.

۵ ـ ابن ابی یعفور گوید: از امام صادق عليه‌السلام سؤال شد: انسان می‌تواند در طوافش استراحت نماید؟

فرمود: آری، چه بسا برای من هم بالشی گذاشته می‌شد که برآن می‌نشستم.

بخش صد و سی و یکم

شک در طواف

۱ ـ منصور بن حازم گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنْ رَجُلٍ طَافَ طَوَافَ الْفَرِيضَةِ فَلَمْ يَدْرِ سِتَّةً طَافَ أَمْ سَبْعَةً.

قَالَ: فَلْيُعِدْ طَوَافَهُ.

قُلْتُ: فَفَاتَهُ.

قَالَ: مَا أَرَى عَلَيْهِ شَيْئاً وَ الْإِعَادَةُ أَحَبُّ إِلَيَّ وَ أَفْضَلُ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام فِي رَجُلٍ لَمْ يَدْرِ سِتَّةً طَافَ أَوْ سَبْعَةً.

قَالَ: يَسْتَقْبِلُ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَمَّنْ طَافَ بِالْبَيْتِ طَوَافَ الْفَرِيضَةِ فَلَمْ يَدْرِ سِتَّةً طَافَ أَوْ سَبْعَةً.

قَالَ: يَسْتَقْبِلُ.

از امام صادق عليه‌السلام درباره کسی که در طواف فریضه شک نمود و ندانست که شش شوط طواف کرده و یا هفت شوط پرسیدم.

فرمود: طوافش را اعاده می‌کند.

گفتم: از او (زمان عمل) فوت شد؟

فرمود: اشکالی بر او نمی‌بینم و اعاده نزد من دوست داشتنی‌تر و بهتر است.

۲ ـ نظیر این روایت را حلبی از حضرتش نقل می‌کند.

۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: کسی که طواف واجب نمود و ندانست که شش شوط طواف کرده یا هفت شوط. چه حکمی دارد؟

فرمود: از نو شروع می‌کند.

قُلْتُ: فَفَاتَهُ ذَلِكَ.

قَالَ: لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ رَجُلٍ شَكَّ فِي طَوَافِ الْفَرِيضَةِ.

قَالَ: يُعِيدُ كُلَّمَا شَكَّ.

قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! شَكَّ فِي طَوَافِ نَافِلَةٍ.

قَالَ: يَبْنِي عَلَى الْأَقَلِّ.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ رَجُلٍ طَافَ بِالْبَيْتِ ثَمَانِيَةَ أَشْوَاطٍ الْمَفْرُوضَ.

قَالَ: يُعِيدُ حَتَّى يُثَبِّتَهُ.

عرض کردم: زمان عمل از او فوت شد؟

فرمود: چیزی بر عهده او نیست.

۴ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم: مردی در طواف فریضه شک نمود چه وظیفه‌ای دارد؟

فرمود: هر چه شک کند اعاده می‌نماید.

گفتم: قربانت گردم! در طواف نافله شک کرد؟

فرمود: بنا را بر کمتر می‌گذارد.

۵ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم: کسی که هشت بار طواف فریضه بیت را نمود.

فرمود: اعاده می‌کند تا یقین کند.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قُلْتُ: رَجُلٌ طَافَ بِالْبَيْتِ طَوَافَ الْفَرِيضَةِ فَلَمْ يَدْرِ سِتَّةً طَافَ أَمْ سَبْعَةً أَمْ ثَمَانِيَةً.

قَالَ: يُعِيدُ طَوَافَهُ حَتَّى يَحْفَظَ.

قُلْتُ: فَإِنَّهُ طَافَ وَ هُوَ مُتَطَوِّعٌ ثَمَانِيَ مَرَّاتٍ وَ هُوَ نَاسٍ.

قَالَ: فَلْيُتِمَّهُ طَوَافَيْنِ ثُمَّ يُصَلِّي أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ، فَأَمَّا الْفَرِيضَةَ فَلْيُعِدْ حَتَّى يُتِمَّ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: مَا تَقُولُ فِي رَجُلٍ طَافَ فَأَوْهَمَ، فَقَالَ: طُفْتُ أَرْبَعَةً أَوْ طُفْتُ ثَلَاثَةً؟

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: أَيَّ الطَّوَافَيْنِ كَانَ؟ طَوَافَ نَافِلَةٍ أَمْ طَوَافَ فَرِيضَةٍ؟

---

۶ ـ ابوبصیر گوید: به امام عليه‌السلام گفتم: کسی که طواف واجبی نمود و ندانست که شش یا هفت و یا هشت شوط طواف نموده است؟

فرمود: طوافش را اعاده می‌کند تا حفظ نماید.

گفتم: اگر در طواف مستحبی فراموش نمود و هشت شوط طواف نمود؟

فرمود: آن‌را به پایان برساند تا دو طواف باشد آن‌گاه چهار رکعت نماز طواف می‌خواند و امّا در طواف واجب اعاده می‌کند تا هفت شوط را کامل نماید.

۷ ـ حنّان بن سدیر گوید: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: نظر شما درباره کسی که طواف نموده و شک کرده وگفته: در طواف چهارم بودم یا طواف سوّم، چیست؟

امام صادق عليه‌السلام فرمود: کدام نوع طواف است؟ فریضه یا نافله؟

قَالَ: إِنْ كَانَ طَوَافَ فَرِيضَةٍ فَلْيُلْقِ مَا فِي يَدِهِ وَ لْيَسْتَأْنِفْ، وَ إِنْ كَانَ طَوَافَ نَافِلَةٍ فَاسْتَيْقَنَ ثَلَاثَةً وَ هُوَ فِي شَكٍّ مِنَ الرَّابِعِ أَنَّهُ طَافَ فَلْيَبْنِ عَلَى الثَّلَاثَةِ فَإِنَّهُ يَجُوزُ لَهُ.

٨ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: رَجُلٌ طَافَ بِالْبَيْتِ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّفَا فَطَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ فَبَيْنَا هُوَ يَطُوفُ إِذْ ذَكَرَ أَنَّهُ قَدْ تَرَكَ بَعْضَ طَوَافِهِ بِالْبَيْتِ.

قَالَ: يَرْجِعُ إِلَى الْبَيْتِ فَيُتِمُّ طَوَافَهُ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ فَيُتِمُّ مَا بَقِيَ.

٩ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ قَالَ:

سَأَلَهُ سُلَيْمَانُ بْنُ خَالِدٍ وَ أَنَا مَعَهُ عَنْ رَجُلٍ طَافَ بِالْبَيْتِ سِتَّةَ أَشْوَاطٍ.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: وَ كَيْفَ يَطُوفُ سِتَّةَ أَشْوَاطٍ؟

قَالَ: اسْتَقْبَلَ الْحَجَرَ وَ قَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ وَ عَقَدَ وَاحِداً.

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يَطُوفُ شَوْطاً.

فرمود: اگر طواف واجب باشد آن‌چه انجام داده رها می‌کند و از سر می‌گیرد و اگر طواف مستحبی بود به سه شوط یقین دارد و در شوط چهارم شک نماید که طواف نموده پس بنا را بر سه بگذارد، زیرا این کار بر او جایز است.

۸ ـ اسحاق بن عمّار گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: کسی که بیت را طواف نمود سپس به سوی صفا رفته و بین صفا و مروه سعی نمود در آن هنگام که سعی می‌نمود به یاد آورد که قسمتی از طوافش را ترک نموده است؟

فرمود: به بیت برمی‌گردد و طواف خود را تمام نموده سپس به صفا و مروه برمی گردد باقی‌مانده را تمام می‌کند.

۹ ـ حسن بن عطیّه گوید: من در حضور امام صادق عليه السلام بودم که سلیمان بن خالد پرسید کسی که بیت را شش شوط طواف نمود (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: چگونه شش شوط طواف نموده؟

گفت: مقابل حجرالاسود ایستاد «الله‌اکبر» گفته یک دور زد.

امام صادق عليه السلام فرمود: یک شوط طواف نماید.

قَالَ سُلَيْمَانُ: فَإِنَّهُ فَاتَهُ ذَلِكَ حَتَّى أَتَى أَهْلَهُ.
قَالَ: يَأْمُرُ مَنْ يَطُوفُ عَنْهُ.

۱۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِي كَهْمَسٍ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ نَسِيَ فَطَافَ ثَمَانِيَةَ أَشْوَاطٍ.
قَالَ: إِنْ ذَكَرَ قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ الرُّكْنَ فَلْيَقْطَعْهُ.

(۱۳۲)
بَابُ الْإِقْرَانِ بَيْنَ الْأَسَابِيعِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

سلیمان گفت: زمان انجام از او فوت شد تا این‌که نزد خانواده‌اش رفت.

فرمود: به کسی دستور دهد که از طرف او طواف نماید.

۱۰ ـ ابو کهمس گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: مردی فراموش کرده و هشت شوط طواف نمود؟

فرمود: اگر پیش از رسیدن به رکن باشد آن‌را قطع نماید.

بخش صد و سی و دوم
جمع میان چند طواف هفتگانه

۱ ـ زراره گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

إِنَّمَا يُكْرَهُ أَنْ يَجْمَعَ الرَّجُلُ بَيْنَ الْأُسْبُوعَيْنِ وَ الطَّوَافَيْنِ فِي الْفَرِيضَةِ، فَأَمَّا فِي النَّافِلَةِ فَلَا بَأْسَ.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الرَّجُلِ يَطُوفُ يَقْرُنُ بَيْنَ أُسْبُوعَيْنِ.

فَقَالَ: إِنْ شِئْتَ رَوَيْتُ لَكَ عَنْ أَهْلِ مَكَّةَ.

قَالَ: فَقُلْتُ: لا وَ اللَّهِ، مَا لِي فِي ذَلِكَ مِنْ حَاجَةٍ جُعِلْتُ فِدَاكَ! وَ لَكِنِ ارْوِ لِي مَا أَدِينُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ.

فَقَالَ: لا تَقْرُنْ بَيْنَ أُسْبُوعَيْنِ كُلَّمَا طُفْتَ أُسْبُوعاً فَصَلِّ رَكْعَتَيْنِ، وَ أَمَّا أَنَا فَرُبَّمَا قَرَنْتُ الثَّلَاثَةَ وَ الْأَرْبَعَةَ، فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ. فَقَالَ: إِنِّي مَعَ هَؤُلَاءِ.

۳ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّهْدِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَلِيدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

إِنَّمَا يُكْرَهُ الْقِرَانُ فِي الْفَرِيضَةِ، فَأَمَّا النَّافِلَةُ فَلَا وَ اللَّهِ مَا بِهِ بَأْسٌ.

جمع بین دو هفت شوط در دو طواف واجب مکروه است، ولی در طواف نافله ایراد ندارد.

۲ ـ علی بن ابی حمزه گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: مردی طواف کرده و بین دو هفت شوط را جمع می‌کند؟

فرمود: اگر می‌خواهی تو را از نظر مردم مکّه آگاه سازم.

گفتم: نه، به خدا سوگند! مرا به نظر آنان نیازی نیست فدایت گردم! ولی به من چیزی بگویید که با آن خداوند عزوجل را دینداری نمایم.

آنگاه فرمود: میان دو هفت شوط را جمع مکن. هر وقت هفت شوط طواف نمودی دو رکعت نماز بخوان و امّا من ای بسا که سه و چهار طواف را با هم جمع می‌کنم.

پس به حضرت نظر کردم، فرمود: من با اینها (طواف‌کنندگان) هستم.

۳ ـ عمر بن یزید گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: جمع بین دو هفت شوط در دو طواف واجب مکروه است، ولی در طواف نافله ایراد ندارد.

(۱۳۳)
بَابُ مَنْ طَافَ وَ اخْتَصَرَ فِي الْحِجْرِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي الرَّجُلِ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ فَاخْتَصَرَ قَالَ:
يَقْضِي مَا اخْتَصَرَ مِنْ طَوَافِهِ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
مَنِ اخْتَصَرَ فِي الْحِجْرِ فِي الطَّوَافِ فَلْيُعِدْ طَوَافَهُ مِنَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ.

بخش صد و سی و سوم
حکم کسی که طواف کرد و راه را از حجراسماعیل کوتاه نمود

۱ ـ حفص بن بختری گوید: امام صادق عليه السلام درباره مردی که طواف نمود و راه را (از حجر اسماعیل) کوتاه کرد فرمود:

بایستی آن‌چه از طوافش کوتاه کرده، قضا نماید.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر که طواف را از ـ حجر اسماعیل ـ کوتاه کرد باید طوافش را از حجر الاسود تا حجر الاسود اعاده کند.

(۱۳٤)
بَابُ مَنْ طَافَ عَلَى غَيْرِ وُضُوءٍ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُثَنًّى عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:
سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَطُوفُ عَلَى غَيْرِ وُضُوءٍ أَ يَعْتَدُّ بِذَلِكَ الطَّوَافِ؟
قَالَ: لا.

۲ ـ سَهْلُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ أَ يَنْسُكُ الْمَنَاسِكَ وَ هُوَ عَلَى غَيْرِ وُضُوءٍ؟
فَقَالَ: نَعَمْ، إِلَّا الطَّوَافَ بِالْبَيْتِ، فَإِنَّ فِيهِ صَلَاةً.
عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ مِثْلَهُ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ:
سَأَلْتُ أَحَدَهُمَا عليهما السلام عَنْ رَجُلٍ طَافَ طَوَافَ الْفَرِيضَةِ وَ هُوَ عَلَى غَيْرِ طَهُورٍ.

بخش صدو سی و چهارم
حکم طواف بی‌وضو

۱ ـزراره گوید: از امام باقر عليه السلام پرسیدم: کسی که بدون وضو طواف نمود آیا می‌تواند به آن اکتفا کند؟

فرمود: نه.

۲ ـ ابو حمزه گوید: از امام باقر عليه السلام سؤال شد: آیا می‌توان مناسک را بدون وضو انجام داد؟

فرمود: آری، جز طواف بیت، زیرا آن نماز دارد.

۳ ـ محمّد بن مسلم گوید:از امام (باقر یا امام صادق عليهما السلام) پرسیدم: کسی که بدون وضو طواف فریضه نمود (چه وظیفه‌ای دارد؟)

قَالَ: يَتَوَضَّأُ وَ يُعِيدُ طَوَافَهُ، وَ إِنْ كَانَ تَطَوُّعاً تَوَضَّأَ وَ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنِ الْعَمْرَكِيِّ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ طَافَ بِالْبَيْتِ وَ هُوَ جُنُبٌ فَذَكَرَ وَ هُوَ فِي الطَّوَافِ.

قَالَ: يَقْطَعُ طَوَافَهُ وَ لا يَعْتَدُّ بِشَيْءٍ مِمَّا طَافَ.

وَ سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ طَافَ ثُمَّ ذَكَرَ أَنَّهُ عَلَى غَيْرِ وُضُوءٍ.

قَالَ: يَقْطَعُ طَوَافَهُ وَ لا يَعْتَدُّ بِهِ.

(۱۳۵)
بَابُ مَنْ بَدَأَ بِالسَّعْيِ قَبْلَ الطَّوَافِ أَوْ طَافَ وَ أَخَّرَ السَّعْيَ

۱ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

فرمود: وضو بگیرد و طواف خود را اعاده کند و اگر طواف نافله بود وضو می‌گیرد و دو رکعت نماز می‌خواند.

۴ ـ علی بن جعفر گوید: از برادرم امام کاظم عليه السلام پرسیدم: مردی در حال جنب طواف بیت نمود پس در حال طواف به یاد آورد (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: طوافش را قطع نموده و به طوافی که انجام داده اعتنایی نمی‌کند.

باز از حضرتش پرسیدم: کسی که طواف می‌کند پس به یاد می‌آورد که بدون وضو است (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: طواف را قطع می‌کند و به آن اعتنا نمی‌نماید.

بخش صد و سی و پنجم
حکم کسی که پیش از طواف سعی بین صفا و مروه نماید یا طواف را انجام دهد و سعی را به تأخیر اندازد

۱ ـ اسحاق بن عمّار گوید:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ: رَجُلٌ طَافَ بِالْكَعْبَةِ ثُمَّ خَرَجَ فَطَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ فَبَيْنَمَا هُوَ يَطُوفُ إِذْ ذَكَرَ أَنَّهُ قَدْ تَرَكَ مِنْ طَوَافِهِ بِالْبَيْتِ.

قَالَ: يَرْجِعُ إِلَى الْبَيْتِ فَيُتِمُّ طَوَافَهُ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ فَيُتِمُّ مَا بَقِيَ.

قُلْتُ: فَإِنَّهُ بَدَأَ بِالصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ قَبْلَ أَنْ يَبْدَأَ بِالْبَيْتِ.

فَقَالَ: يَأْتِي الْبَيْتَ فَيَطُوفُ بِهِ ثُمَّ يَسْتَأْنِفُ طَوَافَهُ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ.

قُلْتُ: فَمَا فَرْقٌ بَيْنَ هَذَيْنِ؟

قَالَ: لِأَنَّ هَذَا قَدْ دَخَلَ فِي شَيْءٍ مِنَ الطَّوَافِ وَ هَذَا لَمْ يَدْخُلْ فِي شَيْءٍ مِنْهُ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ عَنْ رَجُلٍ طَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ بِالْبَيْتِ.

فَقَالَ: يَطُوفُ بِالْبَيْتِ ثُمَّ يَعُودُ إِلَى الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ فَيَطُوفُ بَيْنَهُمَا.

به امام صادق ﷺ گفتم: فردی طواف کعبه نمود آن‌گاه سعی بین صفا و مروه را انجام می‌داد در آن بین که سعی می‌نمود ناگاه به یاد آورد که چند شوط از طواف بیت را انجام نداده است.

فرمود: به طرف بیت برمی‌گردد و طوافش را تمام می‌کند، سپس به صفا و مروه رود و مابقی آن‌را تمام می‌نماید.

باز گفتم: اگر شروع به سعی صفا و مروه نماید پیش از این‌که از طواف بیت شروع نماید؟

فرمود: به طرف بیت برود و طواف نماید سپس برمی‌گردد سعی صفا و مروه را از سر شروع می‌کند.

گفتم: این دو حکم چه فرقی دارند؟

فرمود: زیرا آن فرد وارد مقداری از طواف شده بود و این فرد دیگری وارد هیچ مقداری از آن نشده بود.

۲ ـ منصور بن حازم گوید: از امام صادق ﷺ پرسیدم: مردی پیش از طواف بیت سعی صفا و مروه نمود (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: بیت را طواف می‌کند، آن‌گاه به صفا و مروه برمی‌گردد و بین آن دو سعی می‌نماید.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الرَّجُلِ يَقْدَمُ حَاجّاً وَ قَدِ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْحَرُّ فَيَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ وَ يُؤَخِّرُ السَّعْيَ إِلَى أَنْ يَبْرُدَ.

فَقَالَ: لا بَأْسَ بِهِ وَ رُبَّمَا فَعَلْتُهُ.

۴ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ رِفَاعَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الرَّجُلِ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ فَيَدْخُلُ وَقْتُ الْعَصْرِ أَ يَسْعَى قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ أَوْ يُصَلِّي قَبْلَ أَنْ يَسْعَى؟

قَالَ: لا، بَلْ يُصَلِّي ثُمَّ يَسْعَى.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ طَافَ بِالْبَيْتِ فَأَعْيَا أَ يُؤَخِّرُ الطَّوَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ إِلَى غَدٍ؟

قَالَ: لا.

---

۳ ـ عبدالله بن سنان گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: مردی برای انجام حج وارد مکّه می‌شود در حالی که گرما بر او سخت شده، پس طواف کعبه نمود و سعی را بـه تأخیر انداخت تا خنک شود؟

فرمود: ایرادی ندارد، گاهی من نیز چنین می‌کنم.

۴ ـ رفاعه گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: مردی که طواف بیت می‌نماید، پس وقت نماز عصر رسید آیا پیش از نماز سعی کند و یا پیش از سعی نماز بخواند؟

فرمود: نه، بلکه نماز بخواند سپس سعی کند.

۵ ـ علاء بن رزین گوید: از امام عليه‌السلام پرسیدم: مردی طواف کعبه نمود و خسته شد آیا می‌تواند سعی بین صفا و مروه را تا فردا به تأخیر اندازد؟

فرمود: نه.

(۱۳۶)
بَابُ طَوَافِ الْمَرِيضِ وَ مَنْ يُطَافُ بِهِ مَحْمُولاً مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ خُثَيْمٍ قَالَ:

شَهِدْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ هُوَ يُطَافُ بِهِ حَوْلَ الْكَعْبَةِ فِي مَحْمِلٍ وَ هُوَ شَدِيدُ الْمَرَضِ، فَكَانَ كُلَّمَا بَلَغَ الرُّكْنَ الْيَمَانِيَّ أَمَرَهُمْ فَوَضَعُوهُ بِالْأَرْضِ فَأَخْرَجَ يَدَهُ مِنْ كَوَّةِ الْمَحْمِلِ حَتَّى يَجُرَّهَا عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَقُولُ: ارْفَعُونِي.

فَلَمَّا فَعَلَ ذَلِكَ مِرَاراً فِي كُلِّ شَوْطٍ. قُلْتُ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! إِنَّ هَذَا يَشُقُّ عَلَيْكَ.

فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ: ﴿لِيَشْهَدُوا مَنٰافِعَ لَهُمْ﴾.

فَقُلْتُ: مَنَافِعَ الدُّنْيَا أَوْ مَنَافِعَ الْآخِرَةِ؟

فَقَالَ: الْكُلَّ.

بخش صد و سی و ششم
حکم طواف بیمار و کسی که بدون علّت به صورت حمل شده طوافش دهند

۱ ـ ربیع بن خثیم گوید: امام صادق عليه السلام را دیدم که در کجاوه دور کعبه طواف می‌دادند در حالی که حضرت سخت بیمار بود و هر وقت که به رکن یمانی می‌رسید می‌فرمود تا او را به زمین بنهند و دستش را از روزنه کجاوه بیرون می‌آورد و بر زمین می‌زد، بعد می‌فرمود: مرا بلند کنید چون چند بار در طواف این کار را انجام داد به حضرتش گفتم: قربانت گردم! ای فرزند رسول خدا! به راستی این برای شما سخت است.

فرمود: من از خداوند عزّ و جلّ شنیدم که می‌فرماید: «تا در آن‌جا منافع خود را ببینند».

گفتم: منافع دنیا و یا منافع آخرت است؟

فرمود: همه است.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَانِ بْنِ الْحَجَّاجِ وَ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ:

الْمَبْطُونُ وَ الْكَسِيرُ يُطَافُ عَنْهُمَا وَ يُرْمَى عَنْهُمَا الْجِمَارُ.

۳ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ ﷺ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْمَرِيضِ الْمَغْلُوبِ يُطَافُ عَنْهُ بِالْكَعْبَةِ؟

قَالَ: لا، وَ لَكِنْ يُطَافُ بِهِ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ:

الصِّبْيَانُ يُطَافُ بِهِمْ وَ يُرْمَى عَنْهُمْ.

قَالَ: وَقَالَ أَبُوعَبْدِاللَّهِ ﷺ: إِذَا كَانَتِ الْمَرْأَةُ مَرِيضَةً لاتَعْقِلُ يُطَافُ بِهَا أَوْ يُطَافُ عَنْهَا.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِبْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْيَمَانِيِّ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ الْخَالِقِ قَالَ:

---

۲ ـ عبدالرحمان بن حجّاج و معاوية بن عمّار گويند: امام صادق ﷺ فرمود: کسی را که دل درد و اسهال دارد و کسی را که عضوی از او شکسته طواف می‌دهند و از جانب او سنگ به جمره‌ها می‌زنند.

۳ ـ اسحاق بن عمّار گويد: از امام کاظم ﷺ پرسيدم: بيماری که در اثر شدّت بيماری هذيان می‌گويد می‌توانند از طرف او طواف کنند؟

فرمود: نه، ولی او را طواف می‌دهند.

۴ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق ﷺ فرمود:

کودکان را طواف می‌دهند و از جانب آن‌ها سنگ می‌اندازند.

راوی گويد: هم چنين امام صادق ﷺ فرمود: چون زن بيمار باشد و هذيان گويد می‌توانند طوافش دهند يا از جانب او طواف کنند.

۵ ـ اسماعيل بن عبدالخالق گويد:

كُنْتُ إِلَى جَنْبِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ عِنْدَهُ ابْنُهُ عَبْدُ اللَّهِ وَ ابْنُهُ الَّذِي يَلِيهِ.

فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: أَصْلَحَكَ اللَّهُ! يَطُوفُ الرَّجُلُ عَنِ الرَّجُلِ وَ هُوَ مُقِيمٌ بِمَكَّةَ لَيْسَ بِهِ عِلَّةٌ.

فَقَالَ: لا، لَوْ كَانَ ذَلِكَ يَجُوزُ لَأَمَرْتُ ابْنِي فُلَاناً، فَطَافَ عَنِّي، سَمَّى الْأَصْغَرَ وَهُمَا يَسْمَعَانِ.

(۱۳۷)

بَابُ رَكْعَتَيِ الطَّوَافِ وَ وَقْتِهِمَا وَ الْقِرَاءَةِ فِيهِمَا وَ الدُّعَاءِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

در کنار امام صادق عليه السلام حضور داشتم و نزد او فرزندش عبدالله و فرزند او ـ که با او بود ـ حضور داشتند. مردی به حضرتش گفت: خدا کار شما را اصلاح نماید! مردی از جانب مردی ـ که مقیم مکّه است و بیمار هم نیست ـ می‌تواند طواف نماید؟

فرمود: نه، اگر آن جایز بود به فرزندم ـ فلانی ـ می‌گفتم که از جانب من طواف نماید. که حضرتش فرزند کوچک را نام برد در حالی که هر دو می‌شنیدند.

بخش صد و سی و هفتم

دو رکعت نماز طواف و وقت آنها و قرائت در آنها و دعای آنها

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید:

إِذَا فَرَغْتَ مِنْ طَوَافِكَ فَائْتِ مَقَامَ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام فَصَلِّ رَكْعَتَيْنِ وَ اجْعَلْهُ أَمَاماً وَ اقْرَأْ فِي الْأُولَى مِنْهُمَا سُورَةَ التَّوْحِيدِ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ وَ فِي الثَّانِيَةِ ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ ثُمَّ تَشَهَّدْ وَ احْمَدِ اللَّهَ وَ أَثْنِ عَلَيْهِ وَ صَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله وَ اسْأَلْهُ أَنْ يَتَقَبَّلَ مِنْكَ وَ هَاتَانِ الرَّكْعَتَانِ، هُمَا الْفَرِيضَةُ لَيْسَ يُكْرَهُ لَكَ أَنْ تُصَلِّيَهُمَا فِي أَيِّ السَّاعَاتِ شِئْتَ عِنْدَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ عِنْدَ غُرُوبِهَا، وَ لا تُؤَخِّرْهُمَا سَاعَةَ تَطُوفُ وَ تَفْرُغُ فَصَلِّهِمَا.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ:

رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام يُصَلِّي رَكْعَتَيْ طَوَافِ الْفَرِيضَةِ بِحِيَالِ الْمَقَامِ قَرِيباً مِنْ ظِلَالِ الْمَسْجِدِ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ طَافَ طَوَافَ الْفَرِيضَةِ وَ فَرَغَ مِنْ طَوَافِهِ حِينَ غَرَبَتِ الشَّمْسُ.

امام صادق عليه السلام فرمود: هرگاه طواف را به پایان رساندی بیا به مقام ابراهیم عليه السلام و پشت آن دو رکعت نمازگزار که در رکعت اول سوره توحید و در رکعت دوم سوره کافرون را بخوان. بعد از آن تشهّد را بخوان و خدا را سپاس کن و ثنایش گو و بر پیامبر صلى الله عليه وآله درود فرست و از او بخواه که از تو قبول نماید و این دو رکعت واجب است می‌توانی آن دو رکعت را در هر ساعتی خواستی ـ به هنگام طلوع خورشید و غروبش ـ بخوانی و کراهتی ندارد، ولی آن‌ها را به ساعتی که طواف می‌کنی و آن‌را به پایان می‌رسانی به تأخیر نینداز.

۲ ـ حسین بن عثمان گوید: امام کاظم عليه السلام را دیدم که دو رکعت طواف واجب را در برابر مقام ابراهیم عليه السلام نزدیک سایه مسجد می‌گزارد.

۳ ـ محمّد بن مسلم گوید: از امام باقر عليه السلام پرسیدم: کسی طواف واجب نمود و در موقع غروب آفتاب از طواف فارغ شد.

قَالَ: وَجَبَتْ عَلَيْهِ تِلْكَ السَّاعَةَ الرَّكْعَتَانِ فَلْيُصَلِّهِمَا قَبْلَ الْمَغْرِبِ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي مَحْمُودٍ قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا عليه السلام: أُصَلِّي رَكْعَتَيْ طَوَافِ الْفَرِيضَةِ خَلْفَ الْمَقَامِ حَيْثُ هُوَ السَّاعَةَ أَوْ حَيْثُ كَانَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله؟

قَالَ: حَيْثُ هُوَ السَّاعَةَ.

۵ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

مَا رَأَيْتُ النَّاسَ أَخَذُوا عَنِ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ عليهما السلام إِلَّا الصَّلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ، وَ بَعْدَ الْغَدَاةِ فِي طَوَافِ الْفَرِيضَةِ.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ: قَالَ أَحَدُهُمَا عليهما السلام:

فرمود: در همان ساعت آن دو رکعت بر او واجب شد، پس پیش از مغرب آن دو رکعت نماز را بخواند.

۴ ـ ابراهیم بن ابی محمود گوید: به امام رضا عليه السلام گفتم: می‌توانم دو رکعت نماز طواف واجب را پشت مقام ابراهیم عليه السلام ـ که در همان جای کنونی است یا جایی که در زمان رسول خدا صلى الله عليه وآله بود ـ بخوانم؟

فرمود: در جای کنونی بخوان.

۵ ـ اسحاق بن عمّار گوید: امام کاظم عليه السلام فرمود:

ندیدم مردم حکمی را از امام حسن و امام حسین عليهما السلام الگو بردارند جز نماز طواف فریضه بعد از عصر و بعد از صبح را.

۶ ـ یکی از اصحاب ما گوید: امام (باقر عليه السلام یا امام صادق عليه السلام) فرمود:

يُصَلِّي الرَّجُلُ رَكْعَتَيِ الطَّوَافِ طَوَافِ الْفَرِيضَةِ وَ النَّافِلَةِ بِ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ وَ ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾.

۷ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ رِفَاعَةَ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الرَّجُلِ يَطُوفُ الطَّوَافَ الْوَاجِبَ بَعْدَ الْعَصْرِ أَ يُصَلِّي الرَّكْعَتَيْنِ حِينَ يَفْرُغُ مِنْ طَوَافِهِ؟

قَالَ: نَعَمْ أَ مَا بَلَغَكَ قَوْلُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: «يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ! لا تَمْنَعُوا النَّاسَ مِنَ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْعَصْرِ فَتَمْنَعُوهُمْ مِنَ الطَّوَافِ».

۸ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:
لا يَنْبَغِي أَنْ تُصَلِّيَ رَكْعَتَيْ طَوَافِ الْفَرِيضَةِ إِلَّا عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام، فَأَمَّا التَّطَوُّعُ فَحَيْثُ شِئْتَ مِنَ الْمَسْجِدِ.

۹ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ يَحْيَى الْأَزْرَقِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

انسان می‌تواند دو رکعت نماز طواف واجب و نافله را با «قل هوالله احد» و «قل یا ایهاالکافرون» بخواند.

۷ـ رفاعه گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که طواف واجب را بعد عصر انجام می‌دهد آیا می‌تواند دو رکعت نماز را بعد از طواف بخواند؟

فرمود: آری، آیا فرمایش رسول خدا صلى الله عليه وآله به تو نرسیده که فرمود: «ای فرزندان عبدالمطّلب! مردم را از نماز بعد از عصر باز ندارید آن‌گونه که آنها را از طواف باز می‌دارید»

۸ـ زراره گوید: (امام باقر یا امام صادق عليهما السلام) فرمود:
شایسته نیست که دو رکعت نماز طواف واجب را بجز در مقام ابراهیم عليه السلام بخوانی. امّا نماز طواف مستحبی را در هر جای مسجد خواستی می‌توانی بخوانی.

۹ـ یحیی ازرق گوید:

قُلْتُ لَهُ: إِنِّي طُفْتُ أَرْبَعَةَ أَسَابِيعَ فَأَعْيَيْتُ أَ فَأُصَلِّي رَكَعَاتِهَا وَ أَنَا جَالِسٌ؟
قَالَ: لا.
قُلْتُ: فَكَيْفَ يُصَلِّي الرَّجُلُ إِذَا اعْتَلَّ وَ وَجَدَ فَتْرَةً صَلَاةَ اللَّيْلِ جَالِساً وَ هَذَا لا يُصَلِّي؟
قَالَ: فَقَالَ: يَسْتَقِيمُ أَنْ تَطُوفَ وَ أَنْتَ جَالِسٌ؟
قُلْتُ: لا.
قَالَ: فَصَلِّ وَ أَنْتَ قَائِمٌ.

(۱۳۸)

بَابُ السَّهْوِ فِي رَكْعَتَيِ الطَّوَافِ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ:

از امام کاظم علیه السلام پرسیدم: من چهار بار طواف هفت شوطی نمودم و ناتوان شدم آیا می‌توانم نماز آنها را نشسته بخوانم؟
فرمود: نه.
گفتم: پس چگونه کسی که از خواندن نماز شب ناتوان شد می‌تواند نشسته بخواند، ولی نماز طواف را نمی‌تواند؟
فرمود: درست است که طواف را نشسته انجام دهی؟
گفتم: نه.
فرمود: پس ایستاده نماز بخوان.

بخش صد و سی و هشتم

شک در دو رکعت نماز طواف

۱ ـ ابو صباح کنانی گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ نَسِيَ أَنْ يُصَلِّيَ الرَّكْعَتَيْنِ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام فِي طَوَافِ الْحَجِّ وَ الْعُمْرَةِ.

فَقَالَ: إِنْ كَانَ بِالْبَلَدِ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ: ﴿وَ اتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾، وَ إِنْ كَانَ قَدِ ارْتَحَلَ فَلَا آمُرُهُ أَنْ يَرْجِعَ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: رَجُلٌ نَسِيَ الرَّكْعَتَيْنِ خَلْفَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام فَلَمْ يَذْكُرْ حَتَّى ارْتَحَلَ مِنْ مَكَّةَ.

قَالَ: فَلْيُصَلِّهِمَا حَيْثُ ذَكَرَ، وَ إِذْ ذَكَرَهُمَا وَ هُوَ فِي الْبَلَدِ فَلَا يَبْرَحْ حَتَّى يَقْضِيَهُمَا.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی فراموش کرد که دو رکعت نماز را نزد مقام ابراهیم عليه السلام در طواف حج و عمره بخواند؟

فرمود: اگر در شهر مکّه است (دوباره باز گردد و) دو رکعت را نزد مقام ابراهیم عليه السلام بخواند، زیرا خداوند عزّ و جلّ می‌فرماید: «مقام ابراهیم را جایگاه نماز قرار دهید» و اگر از مکّه رفته است دستور نمی‌دهم که به مکّه باز گردد.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: مردی دو رکعت نماز در پشت مقام ابراهیم عليه السلام را فراموش کرد و به یاد نیاورد تا از آن‌جا کوچ کرد.

امام عليه السلام فرمود: هر جا به یاد آورد آن دو رکعت نماز را به جا آورد و چون آن‌را در زمانی به یاد آورد که در مکّه بود از آن‌جا نرود تا آن‌را به جا آورد.

۳ ـ زراره گوید:

فِي رَجُلٍ طَافَ طَوَافَ الْفَرِيضَةِ وَ لَمْ يُصَلِّ الرَّكْعَتَيْنِ حَتَّى طَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ ثُمَّ طَافَ طَوَافَ النِّسَاءِ وَ لَمْ يُصَلِّ الرَّكْعَتَيْنِ حَتَّى ذَكَرَ بِالْأَبْطَحِ فَصَلَّى أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ.

قَالَ: يَرْجِعُ فَيُصَلِّي عِنْدَ الْمَقَامِ أَرْبَعاً.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْمُثَنَّى قَالَ:

نَسِيتُ رَكْعَتَيِ الطَّوَافِ خَلْفَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى مِنًى فَرَجَعْتُ إِلَى مَكَّةَ فَصَلَّيْتُهُمَا، فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فَقَالَ: أَلَّا صَلَّاهُمَا حَيْثُ ذَكَرَ؟!

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ:

فِي رَجُلٍ طَافَ طَوَافَ الْفَرِيضَةِ وَ نَسِيَ الرَّكْعَتَيْنِ حَتَّى طَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ.

امام صادق عليه السلام درباره کسی که طواف واجب را به جا آورده، ولی هنوز دو رکعت نماز طواف را نخواند تا سعی بین صفا و مروه سپس طواف نساء را انجام داد باز دو رکعت طواف نساء را به جا نیاورد تا در ابطح به یادش آمد پس چهار رکعت خواند (چه حکمی دارد؟)

فرمود: بایستی برگردد و نزد مقام ابراهیم چهار رکعت نماز بخواند.

۴ ـ هشام بن مثنّی گوید: نماز طواف در پشت مقام ابراهیم عليه السلام را فراموش کردم تا این‌که به منا رسیدم سپس به مکّه برگشتم و آن دو رکعت را خواندم این موضوع را به امام صادق عليه السلام گفتیم.

فرمود: چرا دو رکعت را آن‌جا که به یاد آورد نخواند؟!

۵ ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام درباره مردی که طواف واجب را انجام داد و دو رکعت را فراموش نمود تا سعی بین صفا و مروه نمود فرمود:

قَالَ: يُعَلِّمُ ذَلِكَ الْمَوْضِعَ ثُمَّ يَعُودُ فَيُصَلِّي الرَّكْعَتَيْنِ ثُمَّ يَعُودُ إِلَى مَكَانِهِ.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ طَافَ طَوَافَ الْفَرِيضَةِ وَ لَمْ يُصَلِّ الرَّكْعَتَيْنِ حَتَّى طَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ طَافَ بَعْدَ ذَلِكَ طَوَافَ النِّسَاءِ وَ لَمْ يُصَلِّ أَيْضاً لِذَلِكَ الطَّوَافِ حَتَّى ذَكَرَ بِالْأَبْطَحِ.

قَالَ: يَرْجِعُ إِلَى مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام فَيُصَلِّي.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ دَخَلَ مَكَّةَ بَعْدَ الْعَصْرِ فَطَافَ بِالْبَيْتِ وَ قَدْ عَلَّمْنَاهُ كَيْفَ يُصَلِّي فَنَسِيَ فَقَعَدَ حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ ثُمَّ رَأَى النَّاسَ يَطُوفُونَ فَقَامَ فَطَافَ طَوَافاً آخَرَ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ الرَّكْعَتَيْنِ لِطَوَافِ الْفَرِيضَةِ.

آن مکان (در سعی بین صفا و مروه) را نشان می‌گذارد و برمی‌گردد دو رکعت را می‌خواند، سپس به مکانش برمی‌گردد.

۶ ـ محمّد بن مسلم گوید: از امام (باقر عليه السلام یا امام صادق عليه السلام) درباره کسی که طواف واجب را به جا آورده، ولی هنوز دو رکعت نماز طواف را نخواند تا سعی بین صفا و مروه سپس طواف نساء را انجام داد باز دو رکعت طواف نساء را به جا نیاورد تا در ابطح به یادش آمد پس چهار رکعت خواند پرسیدند.

فرمود: بایستی به مقام ابراهیم عليه السلام برگردد و نماز را بخواند.

۷ ـ علی بن ابو حمزه گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: کسی که بعد از عصر وارد مکّه شد آن گاه بیت را طواف نمود البتّه چگونگی نماز طواف را گفته بودیم پس فراموش نمود و در آن‌جا نشست تا آفتاب غروب کرد، سپس مردم را دید که طواف می‌کنند، او نیز برخاست و طواف دیگر نمود پیش از این‌که نماز طواف واجب بخواند.

فَقَالَ: جَاهِلٌ؟
قُلْتُ: نَعَمْ.
قَالَ: لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.

۸ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ زَعْلَانَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ بَشَّارٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْمُثَنَّى وَ حَنَانٍ قَالا:
طُفْنَا بِالْبَيْتِ طَوَافَ النِّسَاءِ وَ نَسِينَا الرَّكْعَتَيْنِ فَلَمَّا صِرْنَا بِمِنًى ذَكَرْنَاهُمَا فَأَتَيْنَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَسَأَلْنَاهُ.
فَقَالَ: صَلِّيَاهُمَا بِمِنًى.

(۱۳۹)
بَابُ نَوَادِرِ الطَّوَافِ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَ غَيْرُهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ هِلَالٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

فرمود: آیا ناآگاه بود؟
گفتم: آری.
فرمود: چیزی بر او نیست.

۸ ـ هشام بن مثنّی و حنّان گویند: ما طواف نساء را انجام دادیم و دو رکعت نماز را فراموش کردیم، چون به منا رفتیم به یاد آوردیم آن‌گاه خدمت امام صادق عليه السلام شرف‌یاب شدیم و در این مورد از حضرتش پرسیدیم
فرمود: دو رکعت نماز را در منا بخوانید.

بخش صد و سی و نهم
چند حدیث نکته‌دار

۱ ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

أَوَّلُ مَا يُظْهِرُ الْقَائِمُ عليه السلام مِنَ الْعَدْلِ أَنْ يُنَادِيَ مُنَادِيهِ أَنْ يُسَلِّمَ صَاحِبُ النَّافِلَةِ لِصَاحِبِ الْفَرِيضَةِ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ وَ الطَّوَافَ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ سَعِيدٍ الْأَعْرَجِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الطَّوَافِ أَ يَكْتَفِي الرَّجُلُ بِإِحْصَاءِ صَاحِبِهِ؟

فَقَالَ: نَعَمْ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَيُّوبَ أَخِي أُدَيْمٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: الْقِرَاءَةُ وَ أَنَا أَطُوفُ أَفْضَلُ أَوْ أَذْكُرُ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى؟

قَالَ: الْقِرَاءَةُ.

قُلْتُ: فَإِنْ مَرَّ بِسَجْدَةٍ وَ هُوَ يَطُوفُ؟

قَالَ: يُومِئُ بِرَأْسِهِ إِلَى الْكَعْبَةِ.

نخستین موضوعی که قائم عليه السلام از عدل آشکار می‌کند این است که منادی او این‌گونه ندا سرمی‌دهد: صاحب طواف نافله، حجرالاسود و طواف را به صاحب طواف واجب واگذارد.

۲ ـ سعید اعرج گوید: امام صادق عليه السلام پرسیدم: آیا انسان می‌تواند در (شمارش شوط‌های) طواف به شمردن رفیق خود اکتفا کند؟

فرمود: آری.

۳ ـ ایّوب برادر ادیم گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: به هنگام طواف قرائت قرآن بهتر است یا ذکر خدای تبارک و تعالی؟

فرمود: قرائت قرآن.

گفتم: اگر در حال طواف به آیه سجده‌دار برسد (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: با سرش به سمت کعبه اشاره می‌کند.

۴ـ سَهْلُ بْنُ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُثَنًّى عَنْ زِيَادِ بْنِ يَحْيَى الْحَنْظَلِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا تَطُوفَنَّ بِالْبَيْتِ وَ عَلَيْكَ بُرْطُلَةٌ.

۵ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي الْفَرَجِ قَالَ: سَأَلَ أَبَانٌ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَكَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ طَوَافٌ يُعْرَفُ بِهِ؟

فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَطُوفُ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ عَشَرَةَ أَسَابِيعَ ثَلَاثَةً أَوَّلَ اللَّيْلِ وَ ثَلَاثَةً آخِرَ اللَّيْلِ وَ اثْنَيْنِ إِذَا أَصْبَحَ وَ اثْنَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ وَ كَانَ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ رَاحَتُهُ.

۶ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ:

رَأَيْتُ أُمَّ فَرْوَةَ تَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ عَلَيْهَا كِسَاءٌ مُتَنَكِّرَةً فَاسْتَلَمَتِ الْحَجَرَ بِيَدِهَا الْيُسْرَى.

فَقَالَ لَهَا رَجُلٌ مِمَّنْ يَطُوفُ: يَا أَمَةَ اللَّهِ! أَخْطَأْتِ السُّنَّةَ.

فَقَالَتْ: إِنَّا لَأَغْنِيَاءُ عَنْ عِلْمِكَ.

۴ـ زیاد بن یحیی حنظلی گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: به طور حتم در حالی که بر سرت کلاه دراز باشد طواف به کعبه را انجام نده.

۵ـ ابو فرج گوید: ابان از امام صادق علیه السلام پرسید: آیا برای رسول خدا صلی الله علیه و آله طواف معروفی بوده؟

فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله شبانه روز ده طواف هفتگانه می‌نمود، سه تا اول شب و سه تا آخر شب و دو تا چون صبح می‌نمود و دو تا بعد از ظهر و در میان آن استراحت می‌نمود.

۶ـ عبدالاعلی گوید: امّ فروه (مادر امام صادق علیه السلام) را دیدم که با چادر به صورت ناشناس طواف کعبه می‌نمود، پس با دست چپش استلام حجر نمود. مردی که طواف می‌نمود به او گفت: ای کنیز خدا! در سنّت خطا کردی.

فرمود: ما از علم تو بی‌نیاز هستیم.

۷ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ:
قَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه‌السلام: أَ تَدْرِي لِمَ سُمِّيَتِ الطَّائِفَ؟
قُلْتُ: لا.
قَالَ: إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عليه‌السلام لَمَّا دَعَا رَبَّهُ أَنْ يَرْزُقَ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ قَطَعَ لَهُمْ قِطْعَةً مِنَ الْأُرْدُنِ فَأَقْبَلَتْ حَتَّى طَافَتْ بِالْبَيْتِ سَبْعاً، ثُمَّ أَقَرَّهَا اللَّهُ فِي مَوْضِعِهَا، وَ إِنَّمَا سُمِّيَتِ الطَّائِفَ لِلطَّوَافِ بِالْبَيْتِ.
۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ زِيَادٍ الْقَنْدِيِّ قَالَ:
قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه‌السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنِّي أَكُونُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ أَنْظُرُ إِلَى النَّاسِ يَطُوفُونَ بِالْبَيْتِ وَ أَنَا قَاعِدٌ فَأَغْتَمُّ لِذَلِكَ.
فَقَالَ: يَا زِيَادُ! لا عَلَيْكَ، فَإِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ يَؤُمُّ الْحَجَّ لا يَزَالُ فِي طَوَافٍ وَ سَعْيٍ حَتَّى يَرْجِعَ.
۹ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ هَيْثَمٍ التَّمِيمِيِّ قَالَ:

---

۷ ـ احمد بن محمّد گوید: امام هادی عليه‌السلام فرمود: آیا می‌دانی چرا (منطقه طائف) طائف نامیده شد؟
گفتم: نه.
فرمود: هنگامی که ابراهیم عليه‌السلام از پروردگارش خواست که از میوه‌ها روزیِ خانواده‌اش کند قطعه‌ای از اردن [1] برایشان جدا کرد. پس آن قطعه آمد و هفت شوط طواف کعبه نمود بعد خداوند آن‌را در جایگاهش قرار داد پس به جهت طواف به بیت آن مکان طائف نامیده شد.
۸ ـ زیاد قندی گوید: به امام کاظم عليه‌السلام گفتم: قربانت گردم! من در مسجدالحرام به مردم نگاه می‌کنم که خانه کعبه را طواف می‌کنند و من در جای نشسته‌ام اندوهناک می‌شوم.
فرمود: ای زیاد! ایرادی بر تو نیست، زیرا هر گاه مؤمن از خانه‌اش به قصد حج بیرون آید، همواره در طواف و سعی است تا به خانه‌اش باز گردد.
۹ ـ هیثم تمیمی گوید:

---

۱ ـ نام کوهی در منطقه شام است.

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: رَجُلٌ كَانَتْ مَعَهُ صَاحِبَةٌ لا تَسْتَطِيعُ الْقِيَامَ عَلَى رِجْلِهَا فَحَمَلَهَا زَوْجُهَا فِي مَحْمِلٍ فَطَافَ بِهَا طَوَافَ الْفَرِيضَةِ بِالْبَيْتِ وَ بِالصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ أَ يُجْزِئُهُ ذَلِكَ الطَّوَافُ عَنْ نَفْسِهِ طَوَافُهُ بِهَا؟

فَقَالَ: إِيهاً اللَّهِ إِذاً.

۱۰ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

دَعِ الطَّوَافَ وَ أَنْتَ تَشْتَهِيهِ.

۱۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَ غَيْرُهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ مُوسَى بْنِ عِيسَى الْيَعْقُوبِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُيَسِّرٍ عَنْ أَبِي الْجَهْمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ عليهم السلام أَنَّهُ قَالَ فِي امْرَأَةٍ نَذَرَتْ أَنْ تَطُوفَ عَلَى أَرْبَعٍ قَالَ:

تَطُوفُ أُسْبُوعاً لِيَدَيْهَا وَ أُسْبُوعاً لِرِجْلَيْهَا.

۱۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ صَفْوَانَ قَالَ:

به امام صادق عليه السلام عرض کردم: مردی بـه هـمراه زنش در مسـجدالحـرام است زنش توانایی ایستادن روی پا ندارد. همسرش او را درکجاوه برداشته و طواف واجب را انجام می‌دهد و سعی صفا و مروه را انجام می‌دهد آیا این طواف دادن از جانب خـود او نـیز کفایت می‌کند؟

فرمود: آری به خدا سوگند!

۱۰ ـ یکی از اصحاب ما گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

تا خسته نشده‌ای و دلت می‌خواهد طواف را واگذار.

۱۱ ـ ابوجهم گوید: امام صادق از پدران بزرگوارش از حضرت علی عليهم السلام نقل می‌کند که حضرتش درباره زنی که نذر نموده که بر چهار دست و پا طواف نماید، فرمود:

او هفت شوط برای دست‌هایش و هفت شوط برای پاهایش طواف می‌کند.

۱۲ ـ صفوان گوید:

سَأَلْتُهُ عَنْ ثَلَاثَةٍ دَخَلُوا فِي الطَّوَافِ فَقَالَ وَاحِدٌ مِنْهُمْ لِصَاحِبِهِ: تَحَفَّظُوا الطَّوَافَ، فَلَمَّا ظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ فَرَغُوا قَالَ وَاحِدٌ: مَعِي سِتَّةُ أَشْوَاطٍ.

قَالَ: إِنْ شَكُّوا كُلُّهُمْ فَلْيَسْتَأْنِفُوا، وَ إِنْ لَمْ يَشُكُّوا وَ عَلِمَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ مَا فِي يَدِهِ فَلْيَبْنُوا.

۱۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فِي الْمَرْأَةِ تَطُوفُ بِالصَّبِيِّ وَ تَسْعَى بِهِ هَلْ يُجْزِئُ ذَلِكَ عَنْهَا وَ عَنِ الصَّبِيِّ؟ فَقَالَ: نَعَمْ.

۱۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يُسْتَحَبُّ أَنْ تَطُوفَ ثَلَاثَمِائَةٍ وَ سِتِّينَ أُسْبُوعاً عَدَدَ أَيَّامِ السَّنَةِ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَثَلَاثَمِائَةٍ وَ سِتِّينَ شَوْطاً، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَمَا قَدَرْتَ عَلَيْهِ مِنَ الطَّوَافِ.

از امام عليه السلام پرسیدم: سه نفر وارد طواف می‌شوند، یکی از آنها به رفیقش می‌گوید: تعداد شوطهای طواف را به یاد دار!

وقتی طواف به پایان می‌رسد یکی می‌گوید: به نظر من شش شوط شده.

فرمود: اگر همگی در تعداد شوطها شک نمودند بایستی طواف را از نو شروع کنند و اگر همه شک نکردند و هر کدام از آنها می‌داند چند شوط انجام داده بنا را بر آن می‌گذارند.

۱۳ ـ حفص بن بختری گوید: از امام صادق عليه السلام (پرسیدم:) زنی با کودک خود طواف و سعی می‌نماید آیا از جانب خود و کودکش کفایت می‌کند؟

فرمود: آری.

۱۴ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

مستحب است که سیصد و شصت طواف هفت شوطی به تعداد روزهای سال انجام دهی و اگر نتوانستی سیصد و شصت شوط و اگر نتوانستی هر چه می‌توانی انجام ده.

۱۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: هَلْ نَشْرَبُ وَ نَحْنُ فِي الطَّوَافِ؟

قَالَ: نَعَمْ.

۱۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى الْكَاهِلِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام يَقُولُ:

طَافَ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله عَلَى نَاقَتِهِ الْعَضْبَاءِ، وَ جَعَلَ يَسْتَلِمُ الْأَرْكَانَ بِمِحْجَنِهِ وَ يُقَبِّلُ الْمِحْجَنَ.

۱۷ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

طَوَافٌ فِي الْعَشْرِ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ طَوَافاً فِي الْحَجِّ.

---

۱۵ ـ یونس بن یعقوب گوید: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: آیا می‌توانیم در حال طواف چیزی بنوشیم؟

فرمود: آری.

۱۶ ـ عبدالله بن یحیی کاهلی گوید: از امام صادق عليه‌السلام شنیدم که می‌فرمود:

رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله بر بالای شتر عضباء طواف می‌کرد و با چوب سرکج خود ارکان کعبه را استلام می‌نمود و آن چوب را می‌بوسید.

۱۷ ـ راوی گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود: انجام یک طواف در دهۀ نخست ذی‌حجه بهتر از هفتاد طواف در حج است.

۱۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي امْرَأَةٍ نَذَرَتْ أَنْ تَطُوفَ عَلَى أَرْبَعٍ، فَقَالَ: تَطُوفُ أُسْبُوعاً لِيَدَيْهَا وَ أُسْبُوعاً لِرِجْلَيْهَا.

(۱۴۰)
بَابُ اسْتِلَامِ الْحَجَرِ بَعْدَ الرَّكْعَتَيْنِ وَ شُرْبِ مَاءِ زَمْزَمَ قَبْلَ الْخُرُوجِ إِلَى الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا فَرَغْتَ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ فَائْتِ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ وَ قَبِّلْهُ وَ اسْتَلِمْهُ أَوْ أَشِرْ إِلَيْهِ، فَإِنَّهُ لا بُدَّ مِنْ ذَلِكَ.

---

۱۸ ـ سکونی گوید: امام صادق عليه السلام از حضرت علی عليه السلام نقل می‌کند که حضرتش درباره زنی که نذر نموده که بر چهار دست و پا طواف نماید، فرمود:

او هفت شوط برای دست‌هایش و هفت شوط برای پاهایش طواف می‌کند.

بخش صد و چهلم
استلام حجرالاسود بعد از دو رکعت و آشامیدن آب زمزم پیش از رفتن به صفا و مروه

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه دو رکعت نماز طواف را خواندی کنار حجرالاسود برو و آن‌را ببوس و آن‌را استلام کن یا به سوی آن اشاره کن؛ چرا که این عمل لازم است.

وَ قَالَ: إِنْ قَدَرْتَ أَنْ تَشْرَبَ مِنْ مَاءِ زَمْزَمَ قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ إِلَى الصَّفَا فَافْعَلْ وَ تَقُولُ حِينَ تَشْرَبُ:

«**اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ عِلْماً نَافِعاً وَ رِزْقاً وَاسِعاً وَ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَ سُقْمٍ**».

قَالَ: وَ بَلَغَنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ حِينَ نَظَرَ إِلَى زَمْزَمَ: لَوْ لا أَنِّي أَشُقُّ عَلَى أُمَّتِي لَأَخَذْتُ مِنْهُ ذَنُوباً أَوْ ذَنُوبَيْنِ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا فَرَغَ الرَّجُلُ مِنْ طَوَافِهِ وَ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ فَلْيَأْتِ زَمْزَمَ وَ لْيَسْتَقِ مِنْهُ ذَنُوباً أَوْ ذَنُوبَيْنِ وَ لْيَشْرَبْ مِنْهُ وَ لِيَصُبَّ عَلَى رَأْسِهِ وَ ظَهْرِهِ وَ بَطْنِهِ وَ يَقُولُ:

«**اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ عِلْماً نَافِعاً وَ رِزْقاً وَاسِعاً وَ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَ سُقْمٍ**» ثُمَّ يَعُودُ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ قَالَ:

و فرمود: اگر توانستی پیش از رفتن به صفا و مروه از آب زمزم بیاشامی، این کار را بکن و در موقع آشامیدن بگو: «**اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ عِلْماً نَافِعاً وَ رِزْقاً وَاسِعاً وَ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَ سُقْمٍ**».

حضرتش فرمود: از رسول خدا ﷺ به ما روایت شده که هر گاه به زمزم نگاه می‌کرد می‌فرمود: اگر در امّت من سخت نمی‌شد از آن آب یک یا دو سطل برمی‌داشتم.

۲ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه انسان طوافش را به پایان رسانید و دو رکعت نماز طواف را خواند به زمزم بیاید و از آن یک یا دو سطل آب بکشد، مقداری از آن‌را بیاشامد و بر سر و پشت و شکمش بریزد و بگوید: «**اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ عِلْماً نَافِعاً وَ رِزْقاً وَاسِعاً وَ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَ سُقْمٍ**» سپس به کنار حجر الاسود باز گردد.

۳ ـ علی بن مهزیار گوید:

رَأَيْتُ أَبَا جَعْفَرٍ الثَّانِيَ عليه السلام لَيْلَةَ الزِّيَارَةِ طَافَ طَوَافَ النِّسَاءِ وَ صَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ ثُمَّ دَخَلَ زَمْزَمَ فَاسْتَقَى مِنْهَا بِيَدِهِ بِالدَّلْوِ الَّذِي يَلِي الْحَجَرَ وَ شَرِبَ مِنْهُ وَ صَبَّ عَلَى بَعْضِ جَسَدِهِ ثُمَّ اطَّلَعَ فِي زَمْزَمَ مَرَّتَيْنِ.

وَ أَخْبَرَنِي بَعْضُ أَصْحَابِنَا: أَنَّهُ رَآهُ بَعْدَ ذَلِكَ بِسَنَةٍ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ.

(١٤١)

بَابُ الْوُقُوفِ عَلَى الصَّفَا وَ الدُّعَاءِ

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله حِينَ فَرَغَ مِنْ طَوَافِهِ وَ رَكْعَتَيْهِ قَالَ: أَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ مِنْ إِتْيَانِ الصَّفَا، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ:

امام جواد عليه السلام را شب زيارت در حال طواف ديدم. حضرتش طواف نساء را انجام داد و پشت مقام ابراهيم عليه السلام نماز خواند آن‌گاه داخل چاه زمزم رفت و با دست مبارک خود يک سطل که نزديک چاه بود آب کشيد و از آن آشاميد و بر قسمت‌هايى از بدنش ريخت و دوبار بر چاه نگاه کرد. و يکى از ياران ما نيز آن حضرت را بعد از يک سال ديده که چنين عمل مى‌نموده است.

بخش صد و چهل و يكم
ايستادن در بالاى صفا و دعا كردن

١ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

هنگامى که رسول خدا صلى الله عليه و آله طواف را به پايان رساند و دو رکعت نماز خواند فرمود: از صفا آغاز مى‌کنم که خداوند متعال از آن آغاز نمود که خداى عزوجل مى‌فرمايد:

﴿إِنَّ الصَّفا وَ الْمَرْوَةَ مِنْ شَعائِرِ اللّٰهِ﴾.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: ثُمَّ اخْرُجْ إِلَى الصَّفَا مِنَ الْبَابِ الَّذِي خَرَجَ مِنْهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله، وَ هُوَ الْبَابُ الَّذِي يُقَابِلُ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ حَتَّى تَقْطَعَ الْوَادِيَ وَ عَلَيْكَ السَّكِينَةَ وَ الْوَقَارَ فَاصْعَدْ عَلَى الصَّفَا حَتَّى تَنْظُرَ إِلَى الْبَيْتِ وَ تَسْتَقْبِلَ الرُّكْنَ الَّذِي فِيهِ الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ وَ احْمَدِ اللَّهَ وَ أَثْنِ عَلَيْهِ ثُمَّ اذْكُرْ مِنْ آلائِهِ وَ بَلَائِهِ وَ حُسْنِ مَا صَنَعَ إِلَيْكَ مَا قَدَرْتَ عَلَى ذِكْرِهِ، ثُمَّ كَبِّرِ اللَّهَ سَبْعاً وَ احْمَدْهُ سَبْعاً وَ هَلِّلْهُ سَبْعاً وَ قُلْ:

«لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَ يُمِيتُ وَ هُوَ حَيٌّ لا يَمُوتُ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

ثُمَّ صَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صلى‌الله‌عليه‌وآله وَ قُلِ:

«اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا هَدَانَا وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أَوْلانَا وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَيِّ الْقَيُّومِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَيِّ الدَّائِمِ» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

«همانا صفا و مروه از شعائر خداوند است».

امام صادق عليه‌السلام فرمود: سپس برو به صفا از دربی که پیامبر خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله از آن خارج شد ـ و آن دری است که مقابل حجرالاسود است ـ تا وادی را بپیمایی و بر تو باد به آرامش و وقار! سپس بالای صفا برو تا به کعبه بنگری و با رکنی که در آن حجرالاسود است رو به رو شوی و سپاس و ستایش خدا راکن سپس از نعمت‌های خداوند و بلای او و نیکی‌هایی که در حق تو کرده، هرچه که می‌توانی به یاد آور. سپس هفت مرتبه تکبیر و «الحمدلله» بگو و هفت مرتبه «لا إله إلّا الله» بگو و سه مرتبه بگو: **«لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَ يُمِيتُ وَ هُوَ حَيٌّ لا يَمُوتُ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»**.

سپس بر پیامبر صلى‌الله‌عليه‌وآله صلوات بفرست و سه مرتبه بگو: **«اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا هَدَانَا وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أَوْلانَا وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَيِّ الْقَيُّومِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَيِّ الدَّائِمِ»**.

وَ قُلْ: «أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ لا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَ الْعَافِيَةَ وَ الْيَقِينَ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

«اللَّهُمَّ آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. ثُمَّ كَبِّرِ اللَّهَ مِائَةَ مَرَّةٍ وَ هَلِّلْ مِائَةَ مَرَّةٍ وَ احْمَدْ مِائَةَ مَرَّةٍ وَ سَبِّحْ مِائَةَ مَرَّةٍ وَ تَقُولُ:

«لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ أَنْجَزَ وَعْدَهُ وَ نَصَرَ عَبْدَهُ وَ غَلَبَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ فَلَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ وَحْدَهُ وَحْدَهُ.

اللَّهُمَّ بَارِكْ لِي فِي الْمَوْتِ وَ فِي مَا بَعْدَ الْمَوْتِ.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ ظُلْمَةِ الْقَبْرِ وَ وَحْشَتِهِ.

اللَّهُمَّ أَظِلَّنِي فِي ظِلِّ عَرْشِكَ يَوْمَ لا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّكَ وَ أَكْثِرْ مِنْ أَنْ تَسْتَوْدِعَ رَبَّكَ دِينَكَ وَ نَفْسَكَ وَ أَهْلَكَ».

ثُمَّ تَقُولُ: «أَسْتَوْدِعُ اللَّهَ الرَّحْمَنَ الرَّحِيمَ الَّذِي لا يَضِيعُ وَدَائِعُهُ نَفْسِي وَ دِينِي وَ أَهْلِي.

و سه مرتبه بگو: «أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ لا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ».

و سه مرتبه بگو: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَ الْعَافِيَةَ وَ الْيَقِينَ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ».

و سه مرتبه بگو:«اللَّهُمَّ آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ».

آنگاه صد مرتبه بگو: «الله اکبر» و صد مرتبه «لااله الاالله» و صد مرتبه «الحمدلله» و صد مرتبه «سبحان الله». ومی‌گویی: «لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ أَنْجَزَ وَعْدَهُ وَ نَصَرَ عَبْدَهُ وَ غَلَبَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ فَلَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ وَحْدَهُ وَحْدَهُ.

اللَّهُمَّ بَارِكْ لِي فِي الْمَوْتِ وَ فِي مَا بَعْدَ الْمَوْتِ.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ ظُلْمَةِ الْقَبْرِ وَ وَحْشَتِهِ.

اللَّهُمَّ أَظِلَّنِي فِي ظِلِّ عَرْشِكَ يَوْمَ لا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّكَ وَ أَكْثِرْ مِنْ أَنْ تَسْتَوْدِعَ رَبَّكَ دِينَكَ وَ نَفْسَكَ وَ أَهْلَكَ».

سپس می‌گویی: «أَسْتَوْدِعُ اللَّهَ الرَّحْمَنَ الرَّحِيمَ الَّذِي لا يَضِيعُ وَدَائِعُهُ نَفْسِي وَ دِينِي وَ أَهْلِي.

اللَّهُمَّ اسْتَعْمِلْنِي عَلَى كِتَابِكَ وَ سُنَّةِ نَبِيِّكَ وَ تَوَفَّنِي عَلَى مِلَّتِهِ وَ أَعِذْنِي مِنَ الْفِتْنَةِ».

ثُمَّ تُكَبِّرُ ثَلَاثاً ثُمَّ تُعِيدُهَا مَرَّتَيْنِ ثُمَّ تُكَبِّرُ وَاحِدَةً ثُمَّ تُعِيدُهَا فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ هَذَا فَبَعْضَهُ.

وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ يَقِفُ عَلَى الصَّفَا بِقَدْرِ مَا يُقْرَأُ سُورَةُ الْبَقَرَةِ مُتَرَتِّلاً.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ حَدَّثَنِي جَمِيلٌ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: هَلْ مِنْ دُعَاءٍ مُوَقَّتٍ أَقُولُهُ عَلَى الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ؟

فَقَالَ: تَقُولُ إِذَا وَقَفْتَ عَلَى الصَّفَا: «**لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَ يُمِيتُ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ:

اللَّهُمَّ اسْتَعْمِلْنِي عَلَى كِتَابِكَ وَ سُنَّةِ نَبِيِّكَ وَ تَوَفَّنِي عَلَى مِلَّتِهِ وَ أَعِذْنِي مِنَ الْفِتْنَةِ».

سپس سه مرتبه تکبیر گفته بار دیگر این دعا را دو مرتبه تکرار می‌کنی، بعد یک مرتبه تکبیر گفته یک بار دیگر تکرار می‌کنی و اگر همه را نتوانستی قسمتی از آن را بگو.

و امام صادق عليه السلام فرمود:

رسول خدا صلى الله عليه وآله در صفا و مروه به اندازه خواندن سورهٔ بقره به صورت ترتیل با آرامش و شمرده توقّف می‌نمود.

۲ ـ جمیل گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: آیا صفا و مروه دعای مخصوص دارد که بگویم؟

فرمود: هر گاه در صفا ایستادی سه بار می‌گویی: «**لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَ يُمِيتُ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**».

۳ ـ نظیر این روایت را زراره از امام باقر عليه السلام نقل می‌کند.

سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام كَيْفَ يَقُولُ الرَّجُلُ عَلَى الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ؟

قَالَ: يَقُولُ: «**لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَ يُمِيتُ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

۴ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ عليه السلام عَنْ بَابِ الصَّفَا قُلْتُ: إِنَّ أَصْحَابَنَا قَدِ اخْتَلَفُوا فِيهِ، بَعْضُهُمْ يَقُولُ: الَّذِي يَلِي السِّقَايَةَ وَ بَعْضُهُمْ يَقُولُ: الَّذِي يَلِي الْحَجَرَ.

فَقَالَ: هُوَ الَّذِي يَلِي السِّقَايَةَ مُحْدَثٌ، صَنَعَهُ دَاوُدُ وَ فَتَحَهُ دَاوُدُ.

۵ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ يَرْفَعُهُ قَالَ:

كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِذَا صَعِدَ الصَّفَا اسْتَقْبَلَ الْكَعْبَةَ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ ثُمَّ يَقُولُ:

«**اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي كُلَّ ذَنْبٍ أَذْنَبْتُهُ قَطُّ فَإِنْ عُدْتُ فَعُدْ عَلَيَّ بِالْمَغْفِرَةِ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ.**

اللَّهُمَّ افْعَلْ بِي مَا أَنْتَ أَهْلُهُ فَإِنَّكَ إِنْ تَفْعَلْ بِي مَا أَنْتَ أَهْلُهُ تَرْحَمْنِي وَ إِنْ تُعَذِّبْنِي فَأَنْتَ غَنِيٌّ عَنْ عَذَابِي وَ أَنَا مُحْتَاجٌ إِلَى رَحْمَتِكَ فَيَا مَنْ أَنَا مُحْتَاجٌ إِلَى رَحْمَتِهِ ارْحَمْنِي.

---

۴ ـ عبدالحميد بن سعيد گويد: از امام كاظم عليه السلام در مورد درب صفا پرسيدم كه اصحاب ما در اين مورد اختلاف نظر دارند؛ عدّه‌اى از آنها مى‌گويند: همان دربى است كه برابر زمزم است و بعضى از آنها مى‌گويند: آن‌چه برابر حجر الاسود است؟

فرمود: دربى كه برابر زمزم است جديد الاحداث است كه داوود [1] آن‌را ساخته و باز نموده است.

۵ ـ على بن نعمان در روايت مرفوعه‌اى گويد:

اميرمؤمنان على عليه السلام همواره بالاى صفا مى‌رفت و برابر كعبه مى‌ايستاد و دست‌ها را بلند مى‌نمود و مى‌فرمود:

«**اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي كُلَّ ذَنْبٍ أَذْنَبْتُهُ قَطُّ فَإِنْ عُدْتُ فَعُدْ عَلَيَّ بِالْمَغْفِرَةِ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ.**

اللَّهُمَّ افْعَلْ بِي مَا أَنْتَ أَهْلُهُ فَإِنَّكَ إِنْ تَفْعَلْ بِي مَا أَنْتَ أَهْلُهُ تَرْحَمْنِي وَ إِنْ تُعَذِّبْنِي فَأَنْتَ غَنِيٌّ عَنْ عَذَابِي وَ أَنَا مُحْتَاجٌ إِلَى رَحْمَتِكَ فَيَا مَنْ أَنَا مُحْتَاجٌ إِلَى رَحْمَتِهِ ارْحَمْنِي.

---

۱ – او همان داوود بن على بن عبدالله بن عباس عموى سفاح است، هو معلّى بن خنيس را به قتل رساند و اموال امام صادق عليه السلام را گرفت، حضرتش در نماز بر او نفرين كرد واو به هلاكت رسيد.

اللَّهُمَّ لا تَفْعَلْ بِي مَا أَنَا أَهْلُهُ فَإِنَّكَ إِنْ تَفْعَلْ بِي مَا أَنَا أَهْلُهُ تُعَذِّبْنِي وَ لَمْ تَظْلِمْنِي أَصْبَحْتُ أَتَّقِي عَدْلَكَ وَ لا أَخَافُ جَوْرَكَ فَيَا مَنْ هُوَ عَدْلٌ لا يَجُورُ ارْحَمْنِي».

۶ـ مُحَمَّدُ بْنِ يَحْيَى عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ الْوَلِيدِ رَفَعَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَرَادَ أَنْ يَكْثُرَ مَالُهُ فَلْيُطِلِ الْوُقُوفَ عَلَى الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ.

۷ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي الْأَسْوَدِ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

لَيْسَ عَلَى الصَّفَا شَيْءٌ مُوَقَّتٌ.

۸ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ مَوْلًى لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ قَالَ:

رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام صَعِدَ الْمَرْوَةَ فَأَلْقَى نَفْسَهُ عَلَى الْحَجَرِ الَّذِي فِي أَعْلَاهَا فِي مَيْسَرَتِهَا وَ اسْتَقْبَلَ الْكَعْبَةَ.

اللَّهُمَّ لا تَفْعَلْ بِي مَا أَنَا أَهْلُهُ فَإِنَّكَ إِنْ تَفْعَلْ بِي مَا أَنَا أَهْلُهُ تُعَذِّبْنِي وَ لَمْ تَظْلِمْنِي أَصْبَحْتُ أَتَّقِي عَدْلَكَ وَ لا أَخَافُ جَوْرَكَ فَيَا مَنْ هُوَ عَدْلٌ لا يَجُورُ ارْحَمْنِي».

۶ـ حسن بن علی بن ولید در روایت مرفوعه‌ای گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر که بخواهد که ثروتش زیاد شود به توقّف خود در صفا و مروه طول دهد.

۷ـ ابوالجارود گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

دعای ویژه و مخصوصی برای صفا نیست.

۸ـ یکی از موالیان امام صادق عليه السلام از مردم مدینه گوید: امام کاظم عليه السلام را دیدم که بالای مروه رفته و خود را بر روی سنگی که در بلندی آن در سمت چپ است افکند و رو به کعبه نمود.

۹ ـ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْجَهْمِ الْخَزَّازِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ:

كُنْتُ وَرَاءَ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام عَلَى الصَّفَا أَوْ عَلَى الْمَرْوَةِ وَ هُوَ لا يَزِيدُ عَلَى حَرْفَيْنِ: «**اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ حُسْنَ الظَّنِّ بِكَ فِي كُلِّ حَالٍ وَ صِدْقَ النِّيَّةِ فِي التَّوَكُّلِ عَلَيْكَ**».

(۱٤۲)

بَابُ السَّعْيِ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ مَا يُقَالُ فِيهِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ زُرْعَةَ عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ السَّعْيِ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ.

---

۹ ـ عمر بن يزيد از يكى از اصحابش اين‌گونه نقل مى‌كند: پشت سر امام كاظم عليه السلام در صفا ـ و يا مروه ـ بودم، آن حضرت دو كلمه بيشتر نمى‌فرمود:

«**اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ حُسْنَ الظَّنِّ بِكَ فِي كُلِّ حَالٍ وَ صِدْقَ النِّيَّةِ فِي التَّوَكُّلِ عَلَيْكَ**».

«خدايا! در هر چيزى حسن ظن به تو و راستى نيّت و توكّل به تو را مى‌خواهم»

بخش صد و چهل و دوم

سعى بين صفا و مروه و آن چه در آن گفته مى‌شود

۱ ـ سماعه گويد: از امام عليه السلام در مورد سعى بين صفا و مروه پرسيدم؟

قَالَ: إِذَا انْتَهَيْتَ إِلَى الدَّارِ الَّتِي عَلَى يَمِينِكَ عِنْدَ أَوَّلِ الْوَادِي فَاسْعَ حَتَّى تَنْتَهِيَ إِلَى أَوَّلِ زُقَاقٍ عَنْ يَمِينِكَ بَعْدَ مَا تُجَاوِزُ الْوَادِيَ إِلَى الْمَرْوَةِ، فَإِذَا انْتَهَيْتَ إِلَيْهِ فَكُفَّ عَنِ السَّعْيِ وَ امْشِ مَشْياً وَ إِذَا جِئْتَ مِنْ عِنْدِ الْمَرْوَةِ فَابْدَأْ مِنْ عِنْدِ الزُّقَاقِ الَّذِي وَصَفْتُ لَكَ فَإِذَا انْتَهَيْتَ إِلَى الْبَابِ الَّذِي مِنْ قِبَلِ الصَّفَا بَعْدَ مَا تُجَاوِزُ الْوَادِيَ فَاكْفُفْ عَنِ السَّعْيِ وَ امْشِ مَشْياً، فَإِنَّمَا السَّعْيُ عَلَى الرِّجَالِ وَ لَيْسَ عَلَى النِّسَاءِ سَعْيٌ.

۲ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ غِيَاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عليهما السلام قَالَ:

كَانَ أَبِي يَسْعَى بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ مَا بَيْنَ بَابِ ابْنِ عَبَّادٍ إِلَى أَنْ يَرْفَعَ قَدَمَيْهِ مِنَ الْمَسِيلِ لا يَبْلُغُ زُقَاقَ آلِ أَبِي حُسَيْنٍ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ يُونُسَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

فرمود: هنگامی که از سمت راست به خانه‌ای که اول وادی است رسیدی در سعی شتاب‌کن (وهروله‌کن) تا به اول کوچه از سمت راست برسی بعد از آن‌که از وادی به مروه بگذری. چون به آن‌جا رسیدی از سعی خودداری‌کن و معمولی راه برو و چون از مروه آمدی سعی وهروله را از کوچه‌ای که توصیف کردم شروع نما تا درب قبل از صفا بعد از آن‌چه از وادی گذشتی از سعی با شتاب خودداری‌کن و معمولی راه برو. همانا سعی با شتاب (وهروله) بر مردان است و بر زنان نیست.

۲ ـ غیاث بن ابراهیم گوید: امام صادق عليه السلام از پدر بزرگوارش عليه السلام نقل می‌کند که حضرتش فرمود:

پدرم همواره بین صفا و مروه را از درب ابن عبّاد آغاز می‌کند و تا پایش را از مسیل بردارد ادامه می‌داد و از راه آل ابوحسین تجاوز نمی‌کرد.

۳ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

مَا مِنْ بُقْعَةٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمَسْعَى، لِأَنَّهُ يُذِلُّ فِيهَا كُلَّ جَبَّارٍ.
وَ رُوِيَ: أَنَّهُ سُئِلَ لِمَ جُعِلَ السَّعْيُ. فَقَالَ: مَذَلَّةً لِلْجَبَّارِينَ.
۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ رَفَعَهُ قَالَ:
لَيْسَ لِلَّهِ مَنْسَكٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنَ السَّعْيِ، وَ ذَلِكَ أَنَّهُ يُذِلُّ فِيهِ الْجَبَّارِينَ.
۵ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ التَّيْمُلِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَحْمَدَ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
جُعِلَ السَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ مَذَلَّةً لِلْجَبَّارِينَ.
۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:
انْحَدِرْ مِنَ الصَّفَا مَاشِياً إِلَى الْمَرْوَةِ وَ عَلَيْكَ السَّكِينَةَ وَ الْوَقَارَ حَتَّى تَأْتِيَ الْمَنَارَةَ وَ هِيَ عَلَى طَرَفِ الْمَسْعَى فَاسْعَ مِلْأَ فُرُوجِكَ وَ قُلْ:

هیچ بقعه‌ای نزد خداوند دوست داشتنی از محل سعی نیست، زیرا در آن سرکشان خوار می‌شوند.

در روایت دیگر از حضرتش سؤال شد: چرا قرار داده شد سعی؟

فرمود: برای خواری سرکشان.

۴ ـ سهل بن زیاد در روایت مرفوعه‌ای گوید: حضرتش فرمود:

برای خداوند عبادتی محبوبتر از سعی بین صفا و مروه نیست، چرا که در این عبادت سرکشان خوار می‌گردند.

۵ ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: سعی بین صفا و مروه برای خواری سرکشان ایجاد شده است.

۶ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

با آرامش و وقار به صورت پیاده از صفا به سوی مروه روان شو تا به مناره‌ای کنار راه محلّ سعی است برسی. پس با شتاب گام بردار و بگو:

«بِسْمِ اللَّهِ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ وَ ارْحَمْ وَ تَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ وَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ».

حَتَّى تَبْلُغَ الْمَنَارَةَ الْأُخْرَى فَإِذَا جَاوَزْتَهَا فَقُلْ:

«يَا ذَا الْمَنِّ وَ الْفَضْلِ وَ الْكَرَمِ وَ النَّعْمَاءِ وَ الْجُودِ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي إِنَّهُ لا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ».

ثُمَّ امْشِ وَ عَلَيْكَ السَّكِينَةَ وَ الْوَقَارَ حَتَّى تَأْتِيَ الْمَرْوَةَ فَاصْعَدْ عَلَيْهَا حَتَّى يَبْدُوَ لَكَ الْبَيْتُ وَ اصْنَعْ عَلَيْهَا كَمَا صَنَعْتَ عَلَى الصَّفَا، وَ طُفْ بَيْنَهُمَا سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ تَبْدَأُ بِالصَّفَا وَ تَخْتِمُ بِالْمَرْوَةِ.

۷ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ مَوْلًى لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ قَالَ:

رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ ﷺ يَبْتَدِئُ بِالسَّعْيِ مِنْ دَارِ الْقَاضِي الْمَخْزُومِيِّ قَالَ: وَ يَمْضِي كَمَا هُوَ إِلَى زُقَاقِ الْعَطَّارِينَ.

«بِسْمِ اللَّهِ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ وَ ارْحَمْ وَ تَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ وَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ».

تا به مناره بعدی برسی، چون از آن گذشتی پس بگو: «**يَا ذَا الْمَنِّ وَ الْفَضْلِ وَ الْكَرَمِ وَ النَّعْمَاءِ وَ الْجُودِ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي إِنَّهُ لا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ**».

آنگاه با آرامش و وقارگام بردار تا به مروه برسی، پس به بالای آن برو تا کعبه دیده شود و همان اعمال و دعاهایی که در صفا انجام دادی در همان‌جا انجام بده و هفت شوط بین صفا و مروه حرکت کن که از صفا شروع کرده و به مروه خاتمه دهی.

۷ ـ یکی از موالیان امام صادق ﷺ از اهل مدینه گوید:

امام کاظم ﷺ را دیدم که سعی با شتاب را از خانه قاضی مخزومی آغاز می‌کرد. وی گفت: همین تا کوچه عطاران ادامه می‌داد.

۸ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حُكَيْمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الصَّيْرَفِيِّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ:

سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ السَّعْيِ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ فَرِيضَةٌ أَمْ سُنَّةٌ؟

فَقَالَ: فَرِيضَةٌ.

قُلْتُ: أَ وَ لَيْسَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿فَلا جُناحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِما﴾؟

قَالَ: كَانَ ذَلِكَ فِي عُمْرَةِ الْقَضَاءِ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله شَرَطَ عَلَيْهِمْ أَنْ يَرْفَعُوا الْأَصْنَامَ مِنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ، فَتَشَاغَلَ رَجُلٌ وَتَرَكَ السَّعْيَ حَتَّى انْقَضَتِ الْأَيَّامُ وَأُعِيدَتِ الْأَصْنَامُ.

فَجَاءُوا إِلَيْهِ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ فُلَاناً لَمْ يَسْعَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ قَدْ أُعِيدَتِ الْأَصْنَامُ.

فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿فَلا جُناحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِما﴾ أَيْ: وَ عَلَيْهِمَا الْأَصْنَامُ.

۹ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ سَعِيدٍ الْأَعْرَجِ قَالَ:

۸ـ یکی از اصحاب ما گوید: از امام صادق علیه السلام در مورد سعی بین صفا و مروه سؤال شد که آیا واجب است و یا مستحب؟

فرمود: واجب است.

گفتم: مگر نه این است که خداوند عزوجل فرمود: «بر او (حج و یا عمره‌گزار) گناهی نیست که بین صفا و مروه سعی کند»؟

فرمود: این حکم در عمرهٔ قضاء بود، زیرا رسول خدا صلی الله علیه و آله با مشرکان قریش شرط نمود که بت‌ها را از صفا و مروه بردارند. مردی مشغول شد و سعی را ترک نمود تا ایّام مقرّر گذشت و بت‌ها باز گردانده شدند. مردم خدمت آن حضرت آمدند و گفتند: ای رسول خدا! به راستی که فلانی سعی بین صفا و مروه نکرده و بت‌ها برگردانیده شده‌اند.

در این هنگام خدای عزوجل نازل فرمود: «بر او (حج و یا عمره‌گزار) گناهی نیست که بین صفا و مروه (با وجود بت‌ها) سعی کند».

۹ـ سعید اعرج گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ تَرَكَ شَيْئاً مِنَ الرَّمَلِ فِي سَعْيِهِ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ.

قَالَ: لا شَيْءَ عَلَيْهِ.

وَ رُوِيَ: أَنَّ الْمَسْعَى كَانَ أَوْسَعَ مِمَّا هُوَ الْيَوْمَ، وَ لَكِنَّ النَّاسَ ضَيَّقُوهُ.

۱۰ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

فِي رَجُلٍ تَرَكَ السَّعْيَ مُتَعَمِّداً؟

قَالَ: عَلَيْهِ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ.

(۱٤۳)

بَابُ مَنْ بَدَأَ بِالْمَرْوَةِ قَبْلَ الصَّفَا أَوْ سَهَا فِي السَّعْيِ بَيْنَهُمَا

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که بخشی از سعی با شتاب را در سعی بین صفا و مروه ترک نمود (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: چیزی بر او نیست.

و روایت شده: محل سعی وسیع‌تر از آن‌چه امروز است بوده، ولی مردم آن‌را تنگ نمودند.

۱۰ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام درباره کسی که از روی عمد سعی را ترک کرده بود فرمود:

بر اوست که در سال آینده یک حج انجام دهد.

بخش صد و چهل و سوم

حکم کسی که سعی را پیش از صفا از مروه شروع نماید یا بین صفا و مروه شک نماید

۱ ـ علی بن ابی حمزه گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ بَدَأَ بِالْمَرْوَةِ قَبْلَ الصَّفَا.

قَالَ: يُعِيدُ، أَ لا تَرَى أَنَّهُ لَوْ بَدَأَ بِشِمَالِهِ قَبْلَ يَمِينِهِ فِي الْوُضُوءِ أَرَادَ أَنْ يُعِيدَ الْوُضُوءَ؟!

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام:

فِي رَجُلٍ سَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ ثَمَانِيَةَ أَشْوَاطٍ مَا عَلَيْهِ.

فَقَالَ: إِنْ كَانَ خَطَأً اطَّرَحَ وَاحِداً وَ اعْتَدَّ بِسَبْعَةٍ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ.

قَالَ: حَجَجْنَا وَ نَحْنُ صَرُورَةٌ فَسَعَيْنَا بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ أَرْبَعَةَ عَشَرَ شَوْطاً. فَسَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ ذَلِكَ.

فَقَالَ: لا بَأْسَ سَبْعَةٌ لَكَ وَ سَبْعَةٌ تُطْرَحُ.

از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که سعی را پیش از صفا از مروه شروع نمود (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: بایستی دوباره انجام دهد، مگر نمی‌بینی اگر او در وضو پیش از دست راست از دست چپ شروع کند باید دوباره وضو بگیرد؟!

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام کاظم عليه السلام (پرسیدم:) کسی که بین صفا و مروه هشت شوط سعی نموده چه چیزی بر عهدهٔ اوست ؟

فرمود: اگر از روی خطا بوده یکی را رها نموده هفت بار را حساب می‌کند.

۳ ـ جمیل بن درّاج گوید: برای نخستین بار سفر حج نمودیم، پس چهارده شوط بین صفا و مروه سعی نمودیم و در این مورد از امام صادق عليه السلام پرسیدیم.

فرمود: ایراد ندارد، هفت بار برای توست و بقیه کنار گذاشته می‌شود.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ عَلِيٍّ الصَّائِغِ قَالَ:

سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه‌السلام وَ أَنَا حَاضِرٌ عَنْ رَجُلٍ بَدَأَ بِالْمَرْوَةِ قَبْلَ الصَّفَا.

قَالَ: يُعِيدُ، أَ لا تَرَى أَنَّهُ لَوْ بَدَأَ بِشِمَالِهِ قَبْلَ يَمِينِهِ كَانَ عَلَيْهِ أَنْ يَبْدَأَ بِيَمِينِهِ ثُمَّ يُعِيدَ عَلَى شِمَالِهِ؟!

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

مَنْ طَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ خَمْسَةَ عَشَرَ شَوْطاً طَرَحَ ثَمَانِيَةً، وَ اعْتَدَّ بِسَبْعَةٍ وَإِنْ بَدَأَ بِالْمَرْوَةِ فَلْيَطْرَحْ وَ لْيَبْدَأْ بِالصَّفَا.

---

۴ ـ علی صائغ گوید: من در حضور امام صادق علیه‌السلام بودم که از حضرتش پرسیده شد: کسی که سعی را پیش از صفا از مروه شروع نماید (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: بایستی دوباره انجام دهد، مگر نمی‌بینی اگر او در وضو پیش از دست راست از دست چپ شروع کند باید دوباره از دست راست شروع کند آن گاه به دست چپ بازگردد؟

۵ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام علیه‌السلام فرمود:

هر که بین صفا و مروه پانزده شوط سعی نماید هفت شوط آن‌را گرفته و هشت شوط آن‌را رها می‌کند و اگر از مروه شروع نموده باشد آن‌را رها نموده و از صفا آغاز می‌کند.

(١٤٤)
بَابُ الِاسْتِرَاحَةِ فِي السَّعْيِ وَ الرُّكُوبِ فِيهِ

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ السَّعْيِ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ عَلَى الدَّابَّةِ؟

قَالَ: نَعَمْ وَ عَلَى الْمَحْمِلِ.

٢ ـ مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَسْعَى بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ رَاكِباً.

قَالَ: لا بَأْسَ وَ الْمَشْيُ أَفْضَلُ.

٣ ـ ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الرَّجُلِ يَطُوفُ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ أَ يَسْتَرِيحُ؟

بخش صد و چهل و چهارم
استراحت در سعی و انجام آن به صورت سواری

۱ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: آیا سعی بین صفا و مروه را می‌توان به صورت سواری انجام داد؟

فرمود: آری، و بر کجاوه هم می‌توان انجام داد.

۲ ـ معاویة بن عمّار نظیر این روایت را از امام صادق عليه‌السلام نقل می‌کند و در آخر می‌افزاید: انجام آن به صورت پیاده بهتر است.

۳ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: کسی که بین صفا و مروه سعی می‌کند آیا می‌تواند استراحت کند؟

قَالَ: نَعَمْ إِنْ شَاءَ جَلَسَ عَلَى الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ بَيْنَهُمَا فَيَجْلِسُ.

۴ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبَانٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

لا يُجْلَسُ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ إِلَّا مِنْ جَهْدٍ.

۵ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَانِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه‌السلام عَنِ النِّسَاءِ يَطُفْنَ عَلَى الْإِبِلِ وَ الدَّوَابِّ أَ يُجْزِئُهُنَّ أَنْ يَقِفْنَ تَحْتَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ؟

قَالَ: نَعَمْ بِحَيْثُ يَرَيْنَ الْبَيْتَ.

۶ ـ وَ عَنْهُ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

لَيْسَ عَلَى الرَّاكِبِ سَعْيٌ وَ لَكِنْ لِيُسْرِعْ شَيْئاً.

فرمود: آری، اگر خواست در صفا و مروه و مابین آنها می‌نشیند.

۴ ـ عبدالرحمان گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود: فقط کسی بین صفا و مروه می‌نشیند که به زحمت و سختی افتد.

۵ ـ عبدالرحمان بن حجّاج گوید: از امام کاظم عليه‌السلام پرسیدم: زنانی که بر شتر و چهارپا سعی می‌کنند آیا از آنها کفایت می‌کند که پایین صفا و مروه توقف نمایند؟

فرمود: آری در جایی که بیت را ببینند.

۶ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

انجام سعی با شتاب برای کسی که سوار بر مرکب است، لازم نیست، ولی مقداری تند حرکت کند.

(١٤٥)

بَابُ مَنْ قَطَعَ السَّعْيَ لِلصَّلَاةِ أَوْ غَيْرِهَا وَ السَّعْيِ بِغَيْرِ وُضُوءٍ

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: الرَّجُلُ يَدْخُلُ فِي السَّعْيِ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ فَيَدْخُلُ وَقْتُ الصَّلَاةِ أَيُخَفِّفُ أَوْ يَقْطَعُ وَ يُصَلِّي وَ يَعُودُ أَوْ يَثْبُتُ كَمَا هُوَ عَلَى حَالِهِ حَتَّى يَفْرُغَ؟

قَالَ: أَ وَ لَيْسَ عَلَيْهِمَا مَسْجِدٌ؟ لا بَلْ يُصَلِّي ثُمَّ يَعُودُ.

قُلْتُ: يَجْلِسُ عَلَيْهِمَا.

قَالَ: أَ وَ لَيْسَ هُوَ ذَا يَسْعَى عَلَى الدَّوَابِّ؟

٢ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ يَحْيَى الْأَزْرَقِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: الرَّجُلُ يَسْعَى بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ ثَلَاثَةَ أَشْوَاطٍ أَوْ أَرْبَعَةً ثُمَّ يَبُولُ أَ يُتِمُّ سَعْيَهُ بِغَيْرِ وُضُوءٍ؟

بخش صد و چهل و پنجم

قطع نمودن سعی به جهت نماز یا غیر آن و سعی نمودن بدون وضو

١ ـ معاوية بن عمّار گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: انسان مشغول سعی بین و صفا و مروه است و وقت نماز فرا می‌رسد آیا می‌تواند سعی را کوتاه یا آن‌را قطع کند و نماز بخواند و برگردد یا همان‌گونه که انجام دهد تا به پایان رسد؟

فرمود: مگر در آن‌جا برای سعی‌کننده مسجدی نیست؟!، نه؛ بلکه نماز خواند سپس برگردد.

گفتم: می‌تواند در آن‌جا بنشیند؟

فرمود: بلی، آیا چنین نیست که او بر سواری سعی می‌کند؟

٢ ـ یحیی ازرق گوید: به امام کاظم عليه السلام گفتم: کسی که بین صفا و مروه سه شوط یا چهار شوط سعی نمود بعد به جهت بول وضویش باطل شد آیا سعی خود را بدون وضو به پایان برساند؟

قَالَ: لا بَأْسَ وَ لَوْ أَتَمَّ نُسُكَهُ بِوُضُوءٍ كَانَ أَحَبَّ إِلَيَّ.
۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ قَالَ: قَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه‌السلام: لا تَطُوفُ وَ لا تَسْعَى إِلَّا عَلَى وُضُوءٍ.

(١٤٦)
بَابُ تَقْصِيرِ الْمُتَمَتِّعِ وَ إِحْلَالِهِ

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ وَ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى جَمِيعاً عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:
إِذَا فَرَغْتَ مِنْ سَعْيِكَ وَ أَنْتَ مُتَمَتِّعٌ فَقَصِّرْ مِنْ شَعْرِكَ مِنْ جَوَانِبِهِ وَ لِحْيَتِكَ وَ خُذْ مِنْ شَارِبِكَ وَ قَلِّمْ أَظْفَارَكَ وَ أَبْقِ مِنْهَا لِحَجِّكَ، وَ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ فَقَدْ أَحْلَلْتَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُحِلُّ مِنْهُ الْمُحْرِمُ وَ أَحْرَمْتَ مِنْهُ فَطُفْ بِالْبَيْتِ تَطَوُّعاً مَا شِئْتَ.

فرمود: ایرادی ندارد و اگر عبادتش را با وضو تمام کند نزد من محبوبتر است.
۳ ـ ابن فضّال گوید: امام کاظم عليه‌السلام فرمود: سعی و طواف فقط با وضو انجام می‌شود.

بخش صد و چهل و ششم
کوتاه‌کردن مو برای متمتّع و بیرون آمدن او از احرام

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:
هنگامی که تو در عمرهٔ تمتّع سعی را به پایان رساندی از موهای اطراف و ریش و سبیل خود کوتاه‌کن و از ناخن‌های خود بچین و از آنها چیزی برای حج خود باقی بگذار و چون چنین کردی آن‌چه که بر محرم از آن خارج می‌شود و بر تو حرام بود، بر تو حلال شد پس آن‌چه خواستی به صورت مستحب خانه کعبه را طواف کن.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ قَالَ:
رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه‌السلام أَحَلَّ مِنْ عُمْرَتِهِ وَ أَخَذَ مِنْ أَطْرَافِ شَعْرِهِ كُلِّهِ عَلَى الْمُشْطِ، ثُمَّ أَشَارَ إِلَى شَارِبِهِ فَأَخَذَ مِنْهُ الْحَجَّامُ، ثُمَّ أَشَارَ إِلَى أَطْرَافِ لِحْيَتِهِ فَأَخَذَ مِنْهُ ثُمَّ قَامَ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ مُوسَى قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه‌السلام عَنِ الرَّجُلِ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ وَ يَسْعَى أَ يَتَطَوَّعُ بِالطَّوَافِ قَبْلَ أَنْ يُقَصِّرَ؟
قَالَ: مَا يُعْجِبُنِي.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ وَ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ وَ غَيْرِهِمَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه‌السلام فِي مُحْرِمٍ يُقَصِّرُ مِنْ بَعْضٍ وَ لَا يُقَصِّرُ مِنْ بَعْضٍ.
قَالَ: يُجْزِئُهُ.

---

۲ ـ محمّد بن اسماعیل گوید: امام کاظم علیه‌السلام را دیدم که از انجام عمره بیرون آمد و با شانه موهای دور سرش را کوتاه کرد. آن‌گاه به حجّام اشاره فرمود که از سبیل و اطراف ریشش کوتاه نمود، سپس برخاست.

۳ ـ رفاعة ابن موسی گوید: از امام صادق علیه‌السلام پرسیدم: کسی که پیش از تقصیر کعبه را طواف نمود و سعی بین صفا و مروه را انجام داد می‌تواند طواف مستحبی انجام دهد؟
فرمود: طواف این گونه را دوست ندارم.

۴ ـ جمیل بن درّاج، حفص بن بختری و دیگران گویند: امام صادق علیه‌السلام دربارهٔ مُحرمی که از برخی از قسمت موهایش کوتاه کرد و از بعضی دیگر کوتاه نکرد فرمود:
برای او کفایت می‌کند.

۵ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَسْلَمَ قَالَ:

لَمَّا أَرَادَ أَبُو جَعْفَرٍ ـ يَعْنِي ابْنَ الرِّضَا عليه السلام ـ أَنْ يُقَصِّرَ مِنْ شَعْرِهِ لِلْعُمْرَةِ أَرَادَ الْحَجَّامُ أَنْ يَأْخُذَ مِنْ جَوَانِبِ الرَّأْسِ.

فَقَالَ لَهُ: ابْدَأْ بِالنَّاصِيَةِ فَبَدَأَ بِهَا.

۶ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ مُتَمَتِّعٍ قَرَضَ أَظْفَارَهُ وَ أَخَذَ مِنْ شَعْرِ رَأْسِهِ بِمِشْقَصٍ.

قَالَ: لا بَأْسَ لَيْسَ كُلُّ أَحَدٍ يَجِدُ جَلَماً.

۵ـ حسین بن اسلم گوید: هنگامی که امام جواد عليه السلام خواست که از مویش کوتاه کند حجّام را خواست تا از دور سرش بچیند و به او فرمود: از پیشانی شروع کن.

حجّام نیز از پیشانی شروع کرد.

۶ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که عمره تمتّع انجام می‌دهد، می‌تواند ناخن‌هایش را بچیند و از موی سرش با پیکان پهن می‌زند؟

فرمود: ایرادی ندارد هر کس نمی‌تواند وسیله چیدن پیدا کند.

(۱٤۷)
بَابُ الْمُتَمَتِّعِ يَنْسَى أَنْ يُقَصِّرَ حَتَّى يُهِلَّ بِالْحَجِّ أَوْ يَحْلِقَ رَأْسَهُ أَوْ يَقَعَ أَهْلَهُ قَبْلَ أَنْ يُقَصِّرَ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ مُتَمَتِّعٍ نَسِيَ أَنْ يُقَصِّرَ حَتَّى أَحْرَمَ بِالْحَجِّ.

قَالَ: يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ أَهَلَّ بِالْعُمْرَةِ وَ نَسِيَ أَنْ يُقَصِّرَ حَتَّى دَخَلَ فِي الْحَجِّ.

قَالَ: يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَ لا شَيْءَ عَلَيْهِ وَ تَمَّتْ عُمْرَتُهُ.

بخش صد و چهل و هفتم
حکم کسی که عمره تمتّع انجام می‌دهد و فراموش می‌کند که تقصیر نماید تا به حج احرام می‌بندد یا پیش از تقصیر سرش می‌تراشد یا با همسرش نزدیکی می‌نماید

۱ ـ عبدالله بن سنان گوید: امام صادق عليه السلام دربارهٔ مردی که عمره متمتع انجام می‌دهد و فراموش می‌کند که تقصیر نماید تا به حج می‌بندد فرمود:

از خدا طلب آمرزش می‌کند.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که از احرام عمره تمتّع خارج شد و فراموش کرد که تقصیر کند تا وارد عمل حج شد.

فرمود: از خدا طلب آمرزش می‌خواهد و چیزی برعهدهٔ او نیست و عمرهٔ او کامل شده است.

۳ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَانِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَدَخَلَ مَكَّةَ وَ طَافَ وَ سَعَى وَ لَبِسَ ثِيَابَهُ وَ أَحَلَّ وَ نَسِيَ أَنْ يُقَصِّرَ حَتَّى خَرَجَ إِلَى عَرَفَاتٍ.

قَالَ: لَا بَأْسَ بِهِ يَبْنِي عَلَى الْعُمْرَةِ وَ طَوَافِهَا وَ طَوَافُ الْحَجِّ عَلَى أَثَرِهِ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ طَافَ بِالْبَيْتِ ثُمَّ بِالصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ قَدْ تَمَتَّعَ ثُمَّ عَجَّلَ فَقَبَّلَ امْرَأَتَهُ قَبْلَ أَنْ يُقَصِّرَ مِنْ رَأْسِهِ.

فَقَالَ: عَلَيْهِ دَمٌ يُهَرِيقُهُ، وَ إِنْ جَامَعَ فَعَلَيْهِ جَزُورٌ أَوْ بَقَرَةٌ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ مُتَمَتِّعٍ وَقَعَ عَلَى امْرَأَتِهِ وَ لَمْ يُقَصِّرْ.

---

۳ ـ عبدالرحمان بن حجّاج گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: کسی که برای انجام عمرهٔ تمتّع وارد مکّه شد، طواف و سعی نمود و لباس‌های خود را پوشید و فراموش کرد که تقصیر کند تا این‌که به عرفات رفت (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: ایرادی ندارد بنا را بر عمره می‌گذارد و طواف آن‌را انجام می‌دهد آن‌گاه به طواف حج می‌پردازد.

۴ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که کعبه را طواف نمود و آن گاه سعی بین صفا و مروه را انجام داد که عمره تمتّع را به جا آورده و پیش از تقصیر تعجیل نموده زنش را بوسید (چه حکمی دارد؟)

فرمود: بر او لازم است که قربانی بنماید و اگر با زنش همبستر شده بایستی یک شتر یا گاو قربانی کند.

۵ ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی به عمره تمتّع احرام بسته پیش از تقصیر با زنش همبستر شده است (چه حکمی دارد؟)

فَقَالَ: يَنْحَرُ جَزُوراً وَ قَدْ خِفْتُ أَنْ يَكُونَ قَدْ ثُلِمَ حَجُّهُ إِنْ كَانَ عَالِماً، وَ إِنْ كَانَ جَاهِلاً فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ.

۶ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنِّي لَمَّا قَضَيْتُ نُسُكِي لِلْعُمْرَةِ أَتَيْتُ أَهْلِي وَ لَمْ أُقَصِّرْ.

قَالَ: عَلَيْكَ بَدَنَةٌ!

قَالَ: قُلْتُ: إِنِّي لَمَّا أَرَدْتُ ذَلِكَ مِنْهَا وَ لَمْ تَكُنْ قَصَّرَتِ امْتَنَعَتْ، فَلَمَّا غَلَبْتُهَا قَرَضَتْ بَعْضَ شَعْرِهَا بِأَسْنَانِهَا.

فَقَالَ: رَحِمَهَا اللَّهُ كَانَتْ أَفْقَهَ مِنْكَ، عَلَيْكَ بَدَنَةٌ وَ لَيْسَ عَلَيْهَا شَيْءٌ.

۷ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ مُتَمَتِّعٍ حَلَقَ رَأْسَهُ بِمَكَّةَ.

فرمود: او بایستی یک شتر قربانی کند و بیم آن دارم که اگر از روی آگاهی بود حج او باطل شود و اگر آگاهی نداشت هیچ ایرادی بر او نیست.

۶ـ حلبی گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: قربانت گردم! من مناسک حجم را برای عمره به جا آوردم و هنوز تقصیر ننموده نزد زنم رفتم (چه حکمی دارد؟)

فرمود: بایستی یک شتر قربانی کنی.

گوید: گفتم: وقتی از زنم درخواست نمودم چون تقصیر نکرده بود، امتناع ورزید هنگامی که بر او چیره شدم با دندان‌هایش مقداری از مویش را برید؟

فرمود: خدا او را رحمت کند، او از تو فقیه‌تر و فهمیده‌تر بود. تو بایستی یک شتر قربانی کنی و چیزی بر عهدهٔ او نیست.

۷ـ جمیل بن درّاج گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که به عمرهٔ تمتّع احرام بسته در مکّه سر خود را تراشید (چه حکمی دارد؟)

قَالَ: إِنْ كَانَ جَاهِلاً فَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَ إِنْ تَعَمَّدَ ذَلِكَ فِي أَوَّلِ أَشْهُرِ الْحَجِّ بِثَلَاثِينَ يَوْماً مِنْهَا فَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ، وَ إِنْ تَعَمَّدَ بَعْدَ الثَّلَاثِينَ الَّتِي يُوَفَّرُ فِيهَا الشَّعْرُ لِلْحَجِّ فَإِنَّ عَلَيْهِ دَماً يُهَرِيقُهُ.

وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: فَإِذَا كَانَ يَوْمُ النَّحْرِ أَمَرَّ الْمُوسَى عَلَى رَأْسِهِ.

۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يَنْبَغِي لِلْمُتَمَتِّعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ إِذَا أَحَلَّ أَنْ لا يَلْبَسَ قَمِيصاً وَ لْيَتَشَبَّهْ بِالْمُحْرِمِينَ.

(۱٤۸)

بَابُ الْمُتَمَتِّعِ تَعْرِضُ لَهُ الْحَاجَةُ خَارِجاً مِنْ مَكَّةَ بَعْدَ إِحْلَالِهِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

فرمود: اگر از مسأله ناآگاه بود چیزی بر عهدهٔ او نیست و اگر از روی عمد انجام داده پیش از سی روز از ماه‌های حج، چیزی بر او نیست و اگر بعد از سی روزی که باید در آن موهایش را بلند کند از روی عمد موهایش را تراشید بر او قربانی لازم است.

در روایت دیگری آمده است: اگر در روز قربانی بود با تیغ سرش را بتراشد.

۸ ـ عدّه‌ای از راویان گویند: امام صادق عليه السلام فرمود: برای کسی که عمرهٔ تمتّع انجام می‌دهد شایسته است که موهایش را کوتاه کند، پیراهن نپوشد تا شبیه مُحرم‌ها باشد.

بخش صد و چهل هشتم

حکم کسی که به عمره تمتّع احرام بسته پس از احرام با پیشامدی از مکّه بیرون می‌رود

۱ ـ حمّاد بن عیسی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

مَنْ دَخَلَ مَكَّةَ مُتَمَتِّعاً فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ لَمْ يَكُنْ لَهُ أَنْ يَخْرُجَ حَتَّى يَقْضِيَ الْحَجَّ فَإِنْ عَرَضَتْ لَهُ حَاجَةٌ إِلَى عُسْفَانَ أَوْ إِلَى الطَّائِفِ أَوْ إِلَى ذَاتِ عِرْقٍ خَرَجَ مُحْرِماً وَدَخَلَ مُلَبِّياً بِالْحَجِّ فَلَا يَزَالُ عَلَى إِحْرَامِهِ، فَإِنْ رَجَعَ إِلَى مَكَّةَ رَجَعَ مُحْرِماً وَ لَمْ يَقْرَبِ الْبَيْتَ حَتَّى يَخْرُجَ مَعَ النَّاسِ إِلَى مِنًى عَلَى إِحْرَامِهِ، وَ إِنْ شَاءَ كَانَ وَجْهُهُ ذَلِكَ إِلَى مِنًى.

قُلْتُ: فَإِنْ جَهِلَ وَ خَرَجَ إِلَى الْمَدِينَةِ أَوْ إِلَى نَحْوِهَا بِغَيْرِ إِحْرَامٍ ثُمَّ رَجَعَ فِي إِبَّانِ الْحَجِّ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ يُرِيدُ الْحَجَّ أَ يَدْخُلُهَا مُحْرِماً أَوْ بِغَيْرِ إِحْرَامٍ.

فَقَالَ: إِنْ رَجَعَ فِي شَهْرِهِ دَخَلَ بِغَيْرِ إِحْرَامٍ وَ إِنْ دَخَلَ فِي غَيْرِ الشَّهْرِ دَخَلَ مُحْرِماً.

قُلْتُ: فَأَيُّ الْإِحْرَامَيْنِ وَ الْمُتْعَتَيْنِ: مُتْعَةِ الْأُولَى أَوِ الْأَخِيرَةِ؟

قَالَ: الْأَخِيرَةُ وَ هِيَ عُمْرَتُهُ وَ هِيَ الْمُحْتَبَسُ بِهَا الَّتِي وُصِلَتْ بِحَجِّهِ.

قُلْتُ: فَمَا فَرْقٌ بَيْنَ الْمُفْرَدَةِ وَ بَيْنَ عُمْرَةِ الْمُتْعَةِ إِذَا دَخَلَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ؟

هر که در ماههای حج با عمره تمتّع وارد مکّه شد نباید از آن‌جا بیرون رود تا حج را به جا آورد و اگر برای او کاری در عسفان یا طائف یا ذات عرق پیش آمد و با احرام بیرون رفته او با لبیک گفتن وارد مکّه می‌شود، پیوسته بر احرام خود باشد پس اگر به مکّه برمی‌گردد باید محرم باشد و کنار کعبه نمی‌رود تا با حاجیان با احرام به منا برود و اگر خواست موقع برگشتن به منا می‌رود و وارد مکّه نمی‌شود.

گفتم: اگر از مسأله آگاه نبود و بدون احرام به مدینه یا شهر دیگری رفت، آن‌گاه در ایام حج و در ماههای آن با اراده حج کرد آیا با احرام وارد شود و یا بدون آن؟

فرمود: اگر در همان ماه برمی گردد بدون احرام برمی گردد و اگر در غیر آن ماه شد محرم وارد می‌شود.

گفتم: کدام دو احرام و کدام دو عمره؟ عمره تمتّع یا عمره مفرده؟

فرمود: آخرین احرام که عمره اوست که به آن نگهداشته شده که به حج او وصل شود.

گفتم: فرق بین عمره مفرده یا عمره تمتع چیست؟ هرگاه در ماههای حج وارد شود؟

قَالَ: أَحْرَمَ بِالْعُمْرَةِ وَ هُوَ يَنْوِي الْعُمْرَةَ، ثُمَّ أَحَلَّ مِنْهَا وَ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِ دَمٌ وَ لَمْ يَكُنْ مُحْتَبِساً بِهَا، لِأَنَّهُ لا يَكُونُ يَنْوِي الْحَجَّ.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الْمُتَمَتِّعِ يَجِيءُ فَيَقْضِي مُتْعَتَهُ ثُمَّ تَبْدُو لَهُ الْحَاجَةُ فَيَخْرُجُ إِلَى الْمَدِينَةِ أَوْ إِلَى ذَاتِ عِرْقٍ أَوْ إِلَى بَعْضِ الْمَعَادِنِ.

قَالَ يَرْجِعُ إِلَى مَكَّةَ بِعُمْرَةٍ إِنْ كَانَ فِي غَيْرِ الشَّهْرِ الَّذِي يَتَمَتَّعُ فِيهِ، لِأَنَّ لِكُلِّ شَهْرٍ عُمْرَةً وَ هُوَ مُرْتَهَنٌ بِالْحَجِّ.

قُلْتُ: فَإِنْ دَخَلَ فِي الشَّهْرِ الَّذِي خَرَجَ فِيهِ.

قَالَ: كَانَ أَبِي مُجَاوِراً هَاهُنَا فَخَرَجَ مُتَلَقِّياً بَعْضَ هَؤُلاءِ فَلَمَّا رَجَعَ بَلَغَ ذَاتَ عِرْقٍ أَحْرَمَ مِنْ ذَاتِ عِرْقٍ بِالْحَجِّ وَ دَخَلَ وَ هُوَ مُحْرِمٌ بِالْحَجِّ.

فرمود: او با نیّت محرم به عمره‌ای شده، سپس از احرام بیرون آمد در حالی که بر او قربانی نیست و چیزی او نگاه نداشته است، چون قصد حج ننموده بود.

۲ ـ اسحاق بن عمّار گوید: از امام کاظم علیه السلام پرسیدم: کسی که با عمره تمتّع مکّه می‌آید و آن‌را به پایان می‌رساند، سپس بر او کاری پیش می‌آید و به مدینه یا ذات عرق یا به بعضی از معادن می‌رود (چه حکمی دارد؟)

فرمود: اگر در غیر آن ماه باشد به عمره به مکّه برمی گردد؛ زیرا برای هر ماه عمره‌ای است و آن درگرو به حج است

گفتم: اگر در آن ماه که بیرون رفته برگردد چه؟

فرمود: پدر بزرگوارم علیه السلام همین جا مجاور بود، روزی برای ملاقات یکی از آنان (ظالمان بنی عباس) از این شهر خارج شد و چون برگشت و به ذات عرق رسید و از همان جا محرم به حج شد و وارد شد.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الرَّجُلِ يَتَمَتَّعُ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ يُرِيدُ الْخُرُوجَ إِلَى الطَّائِفِ.

قَالَ: يُهِلُّ بِالْحَجِّ مِنْ مَكَّةَ وَ مَا أُحِبُّ لَهُ أَنْ يَخْرُجَ مِنْهَا إِلَّا مُحْرِماً وَ لَا يَتَجَاوَزُ الطَّائِفَ إِنَّهَا قَرِيبَةٌ مِنْ مَكَّةَ.

۴ ـ ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام فِي رَجُلٍ قَضَى مُتْعَتَهُ ثُمَّ عَرَضَتْ لَهُ حَاجَةٌ أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ إِلَيْهَا.

قَالَ: فَقَالَ: فَلْيَغْتَسِلْ لِلْإِحْرَامِ وَ لْيُهِلَّ بِالْحَجِّ وَ لْيَمْضِ فِي حَاجَتِهِ، وَ إِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى الرُّجُوعِ إِلَى مَكَّةَ مَضَى إِلَى عَرَفَاتٍ.

۵ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبَانٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

---

۳ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: کسی که یک حج تمتّع انجام می‌دهد و می‌خواهد به طائف برود (چه حکمی دارد؟)

فرمود: برای انجام حج احرام می‌بندد و از مکّه تلبیه می‌گوید، دوست نمی‌دارم که از آن‌جا بیرون رود مگر محرم باشد و از طائف نگذرد، زیرا آن نزدیک مکّه است.

۴ ـ حفص بن بختری گوید: امام صادق عليه‌السلام در مورد کسی که عمره تمتّع خود را به پایان رسانید سپس کاری بر او پیش آمد که خواست به جای دیگری برود، فرمود:

برای احرام غسل می‌کند و محرم به حج می‌شود و لبیک می‌گوید و در پی کار خود می‌رود و اگر نتوانست به مکّه برگردد به عرفات می‌رود.

۵ ـ راوی گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

الْمُتَمَتِّعُ هُوَ مُحْتَبِسٌ لا يَخْرُجُ مِنْ مَكَّةَ حَتَّى يَخْرُجَ إِلَى الْحَجِّ إِلَّا أَنْ يَأْبِقَ غُلَامُهُ أَوْ تَضِلَّ رَاحِلَتُهُ فَيَخْرُجَ مُحْرِماً وَ لا يُجَاوِزُ إِلَّا عَلَى قَدْرِ مَا لا تَفُوتُهُ عَرَفَةُ.

(۱٤۹)

بَابُ الْوَقْتِ الَّذِي يَفُوتُ فِيهِ الْمُتْعَةُ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ وَ مُرَازِمٍ وَ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

عَنِ الرَّجُلِ الْمُتَمَتِّعِ يَدْخُلُ لَيْلَةَ عَرَفَةَ فَيَطُوفُ وَ يَسْعَى ثُمَّ يَحِلُّ ثُمَّ يُحْرِمُ وَ يَأْتِي مِنًى.

قَالَ: لا بَأْسَ.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَيْمُونٍ قَالَ:

کسی که عمره تمتّع انجام داد نمی‌تواند از مکّه بیرون رود تا این برای انجام حج خارج شود، مگر این‌که غلام او فرار کند یا شتر سواری او کم گردد، در این صورت با احرام بیرون می‌رود و بیشتر از عرفه خارج نمی‌شود.

بخش صد و چهل و نهم
حکم کسی که حج تمتّع او فوت شود

۱ ـ هشام بن سالم، مرازم و شعیب گویند: امام صادق عليه السلام در مورد کسی که به عمره تمتع محرم شده و در شب عرفه وارد مکّه می‌شود سپس طواف و سعی را انجام می‌دهد و از احرام بیرون می‌آید دوباره محرم شده و به منا می‌رود فرمود:

ایرادی ندارد.

۲ ـ محمّد بن میمون گوید:

قَدِمَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام مُتَمَتِّعاً لَيْلَةَ عَرَفَةَ فَطَافَ وَ أَحَلَّ وَ أَتَى بَعْضَ جَوَارِيهِ، ثُمَّ أَهَلَّ بِالْحَجِّ وَ خَرَجَ.

۳ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا:

أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُتْعَةِ مَتَى تَكُونُ؟

قَالَ: يَتَمَتَّعُ مَا ظَنَّ أَنَّهُ يُدْرِكُ النَّاسَ بِمِنًى.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ الْمِيثَمِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

لا بَأْسَ لِلْمُتَمَتِّعِ إِنْ لَمْ يُحْرِمْ مِنْ لَيْلَةِ التَّرْوِيَةِ مَتَى مَا تَيَسَّرَ لَهُ مَا لَمْ يَخَفْ فَوْتَ الْمَوْقِفَيْنِ.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ رَفَعَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي مُتَمَتِّعٍ دَخَلَ يَوْمَ عَرَفَةَ.

فَقَالَ: مُتْعَتُهُ تَامَّةٌ إِلَى أَنْ تُقْطَعَ التَّلْبِيَةُ.

امام کاظم عليه السلام در شب عرفه محرم به عمره تمتّع شد آن‌گاه به مکّه آمد طواف نمود و از احرام بیرون آمد و نزدم کنیزانش رفت، سپس محرم شد و بیرون رفت.

۳ـ یکی از اصحاب ما گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: حج تمتّع را کی می‌توان انجام داد؟

فرمود: کسی که گمان کند مردم را در منا درمی‌یابد.

۴ـ یعقوب بن شعیب میثمی گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود: ایرادی برای کسی که حجّ تمتّع انجام می‌دهد نیست که در شب ترویه محرم به حج شود هر وقت که به او امکان شده باشد مادامی که از رسیدن به وقوف عرفه و مشعر بیم نداشته باشد.

۵ـ سهل بن زیاد در روایت مرفوعه‌ای گوید: امام صادق عليه السلام در مورد کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد و در روز عرفه وارد مکّه می‌شود فرمود:

حج تمتّع او کامل می‌شود تا آن‌که تلبیه را قطع کند.

(۱۵۰)
بَابُ إِحْرَامِ الْحَائِضِ وَ الْمُسْتَحَاضَةِ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْحَائِضِ تُرِيدُ الْإِحْرَامَ.

قَالَ: تَغْتَسِلُ وَ تَسْتَثْفِرُ وَ تَحْتَشِي بِالْكُرْسُفِ وَ تَلْبَسُ ثَوْباً دُونَ ثِيَابِ إِحْرَامِهَا وَتَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ، وَ لا تَدْخُلُ الْمَسْجِدَ وَ تُهِلُّ بِالْحَجِّ بِغَيْرِ صَلَاةٍ.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ الْكَلْبِيِّ قَالَ:

ذَكَرْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الْمُسْتَحَاضَةَ فَذَكَرَ أَسْمَاءَ بِنْتَ عُمَيْسٍ.

بخش صدو پنجاهم
احرام زن حائض و مستحاضه

۱ ـ یونس بن یعقوب گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: زن حائض می‌تواند محرم شود؟

فرمود: غسل نماید و بر خود پنبه گذارد و آن‌را با پارچه‌ای ببندد و لباسی غیر از لباس احرام می‌پوشد و رو به قبله می‌شود، ولی داخل مسجدالحرام نمی‌شود و لبیک حج می‌گوید بدون آن‌که نماز احرام را بخواند.

۲ ـ عمر بن ابان کلبی گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: زن مستحاضه چگونه اعمال حج را انجام می‌دهد؟

آن حضرت اسماء بنت عمیس را به یاد آورد و فرمود:

فَقَالَ: إِنَّ أَسْمَاءَ وَلَدَتْ مُحَمَّدَ بْنَ أَبِي بَكْرٍ بِالْبَيْدَاءِ، وَ كَانَ فِي وِلادَتِهَا الْبَرَكَةُ لِلنِّسَاءِ لِمَنْ وَلَدَتْ مِنْهُنَّ أَوْ طَمِثَتْ، فَأَمَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَاسْتَثْفَرَتْ وَ تَنَطَّقَتْ بِمِنْطَقَةٍ وَ أَحْرَمَتْ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: الْمَرْأَةُ الْحَائِضُ تُحْرِمُ وَ هِيَ لا تُصَلِّي؟

قَالَ: نَعَمْ إِذَا بَلَغَتِ الْوَقْتَ فَلْتُحْرِمْ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

سُئِلَ عَنِ امْرَأَةٍ حَاضَتْ وَ هِيَ تُرِيدُ الْإِحْرَامَ فَتَطْمَثُ.

قَالَ: تَغْتَسِلُ وَ تَحْتَشِي بِكُرْسُفٍ وَ تَلْبَسُ ثِيَابَ الْإِحْرَامِ وَ تُحْرِمُ، فَإِذَا كَانَ اللَّيْلُ خَلَعَتْهَا وَ لَبِسَتْ ثِيَابَهَا الْأُخَرَ حَتَّى تَطْهُرَ.

اسماء در بیداء محمّد بن ابی بکر را زایید و زایمان او برای زنان زائو و یا حائض برکت شد، چرا که رسول خدا ﷺ دستور فرمود که پنبه استمال نموده و آن‌را با پارچه‌ای بسته و محرم شود.

۳ ـ منصور بن حازم گوید: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: آیا حائض می‌تواند محرم شود در حالی که نماز نمی‌خواند؟

فرمود: آری، هر گاه به میقات رسید باید محرم شود.

۴ ـ زید شحّام گوید: از امام صادق عليه‌السلام سؤال شد: زنی که حائض شده در حالی که محرم است مستحاضه شد (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: غسل می‌کند و بر خود پنبه می‌گذارد و لباس احرام می‌پوشد و محرم می‌شود، چون شب فرا رسید آن لباس‌ها را کنده لباس‌های دیگری را می‌پوشد تا پاک شود.

(۱۵۱)
بَابُ مَا يَجِبُ عَلَى الْحَائِضِ فِي أَدَاءِ الْمَنَاسِكِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ صَبِيحٍ وَ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ الْحَجَّاجِ وَ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ صَالِحٍ كُلُّهُمْ يَرْوُونَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
الْمَرْأَةُ الْمُتَمَتِّعَةُ إِذَا قَدِمَتْ مَكَّةَ ثُمَّ حَاضَتْ تُقِيمُ مَا بَيْنَهَا وَ بَيْنَ التَّرْوِيَةِ، فَإِنْ طَهُرَتْ طَافَتْ بِالْبَيْتِ وَ سَعَتْ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ، وَ إِنْ لَمْ تَطْهُرْ إِلَى يَوْمِ التَّرْوِيَةِ اغْتَسَلَتْ وَ احْتَشَتْ ثُمَّ سَعَتْ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ ثُمَّ خَرَجَتْ إِلَى مِنًى، فَإِذَا قَضَتِ الْمَنَاسِكَ وَ زَارَتِ الْبَيْتَ طَافَتْ بِالْبَيْتِ طَوَافاً لِعُمْرَتِهَا ثُمَّ طَافَتْ طَوَافاً لِلْحَجِّ ثُمَّ خَرَجَتْ فَسَعَتْ، فَإِذَا فَعَلَتْ ذَلِكَ فَقَدْ أَحَلَّتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُحِلُّ مِنْهُ الْمُحْرِمُ إِلَّا فِرَاشَ زَوْجِهَا، فَإِذَا طَافَتْ أُسْبُوعاً آخَرَ حَلَّ لَهَا فِرَاشُ زَوْجِهَا.

بخش صد و پنجاه و یکم
آن چه بر حائض از ادای مناسک واجب است

۱ ـ علاء بن صبیح، عبدالرحمان بن حجّاج، علی بن رئاب و عبدالله بن صالح گویند: امام صادق عليه السلام فرمود:

زنی که حج تمتّع انجام می‌دهد وقتی به مکّه رسید سپس حائض شد بایستی تا روز هشتم ذی‌حجّه درنگ نماید. پس اگر پاک شد طواف بیت و سعی صفا و مروه می‌کند و اگر تا روز هشتم پاک نشد غسل نموده و بر خود پنبه می‌گذارد سپس سعی صفا و مروه نموده به منا می‌رود. وقتی مناسک حج تمام شد و کعبه را زیارت کرد و برای عمره تمتّع خود کعبه را طواف می‌کند بعد از آن طواف دیگری جهت حج انجام می‌دهد، سپس سعی بین صفا و مروه را انجام می‌دهد، چون آن‌را انجام داد در واقع از احرام بیرون می‌آید همانند محرم که از احرام بیرون می‌آید،فقط همبستر شدن با شوهرش باقی می‌ماند، وقتی طواف هفتگانه دیگر (طواف نساء) را نمود پس بستر شوهرش بر او حلال می‌شود.

۲ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ دُرُسْتَ الْوَاسِطِيِّ عَنْ عَجْلَانَ أَبِي صَالِحٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ امْرَأَةٍ مُتَمَتِّعَةٍ قَدِمَتْ مَكَّةَ فَرَأَتِ الدَّمَ.

قَالَ: تَطُوفُ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ ثُمَّ تَجْلِسُ فِي بَيْتِهَا فَإِنْ طَهُرَتْ طَافَتْ بِالْبَيْتِ، وَ إِنْ لَمْ تَطْهُرْ فَإِذَا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ أَفَاضَتْ عَلَيْهَا الْمَاءَ وَ أَهَلَّتْ بِالْحَجِّ مِنْ بَيْتِهَا وَ خَرَجَتْ إِلَى مِنًى وَ قَضَتِ الْمَنَاسِكَ كُلَّهَا، فَإِذَا قَدِمَتْ مَكَّةَ طَافَتْ بِالْبَيْتِ طَوَافَيْنِ ثُمَّ سَعَتْ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ، فَإِذَا فَعَلَتْ ذَلِكَ فَقَدْ حَلَّ لَهَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا فِرَاشَ زَوْجِهَا.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنِ ابْنِ رِبَاطٍ عَنْ دُرُسْتَ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ عَنْ عَجْلَانَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مُتَمَتِّعَةٌ قَدِمَتْ فَرَأَتِ الدَّمَ كَيْفَ تَصْنَعُ؟

---

۲ ـ عجلان ابی صالح گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: زنی که برای حج تمتّع به مکّه آید هر گاه حائض شود چه حکمی دارد؟

فرمود: مراسم صفا و مروه را انجام می‌دهد و در منزل می‌نشیند، پس اگر پاک شد طواف بیت می‌کند و اگر پاک نشد پس چون روز هشتم ذی‌حجّه شد پس غسل نموده از منزلش محرم به حج می‌شود و به منا رفته و تمامی مناسک را به جا می‌آورد. پس چون به مکّه بازگشت دو طواف بر بیت می‌کند، سپس سعی بین صفا و مروه را انجام می‌دهد. پس چون چنین کرد ـ جز همبستری با شوهرش ـ همه چیز بر او حلال می‌گردد.

۳ ـ نظیر همین روایت را عجلان از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند.

قَالَ: تَسْعَى بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ تَجْلِسُ فِي بَيْتِهَا فَإِنْ طَهُرَتْ طَافَتْ بِالْبَيْتِ وَ إِنْ لَمْ تَطْهُرْ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ أَفَاضَتْ عَلَيْهَا الْمَاءَ وَ أَهَلَّتْ بِالْحَجِّ وَ خَرَجَتْ إِلَى مِنًى فَقَضَتِ الْمَنَاسِكَ كُلَّهَا، فَإِذَا فَعَلَتْ ذَلِكَ فَقَدْ حَلَّ لَهَا كُلُّ شَيْءٍ مَا عَدَا فِرَاشَ زَوْجِهَا.

قَالَ: وَ كُنْتُ أَنَا وَ عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ سَمِعْنَا هَذَا الْحَدِيثَ فِي الْمَسْجِدِ، فَدَخَلَ عُبَيْدُ اللَّهِ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ علیه السلام

فَخَرَجَ إِلَيَّ فَقَالَ: قَدْ سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام عَنْ رِوَايَةِ عَجْلَانَ فَحَدَّثَنِي بِنَحْوِ مَا سَمِعْنَا مِنْ عَجْلَانَ.

۴ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِبَاطٍ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ علیه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: امْرَأَةٌ مُتَمَتِّعَةٌ تَطُوفُ ثُمَّ طَمِثَتْ.

قَالَ: تَسْعَى بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ تَقْضِي مُتْعَتَهَا.

راوی در ادامه گوید: این حدیث را من و عبیدالله بن صالح در مسجد از حضرتش شنیدیم. آن‌گاه عبیدالله حضور امام کاظم علیه السلام شرف‌یاب شد، سپس بیرون آمد و گفت: روایت عجلان را از حضرتش پرسیدم، آن حضرت مانند شنیدار ما از عجلان سخن فرمود.

۴ـ عبیدالله بن صالح گوید: به امام کاظم علیه السلام گفتم: زنی که حج تمتّع انجام دهد پس از طواف حائض می‌شود (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: سعی بین صفا و مروه نموده و عمره تمتّع خود را تمام می‌کند.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ مُثَنًّى الْحَنَّاطِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ فِي الْمَرْأَةِ الْمُتَمَتِّعَةِ:

إِذَا أَحْرَمَتْ وَ هِيَ طَاهِرٌ ثُمَّ حَاضَتْ قَبْلَ أَنْ تَقْضِيَ مُتْعَتَهَا سَعَتْ وَ لَمْ تَطُفْ حَتَّى تَطْهُرَ ثُمَّ تَقْضِي طَوَافَهَا وَ قَدْ قَضَتْ عُمْرَتَهَا، وَ إِنْ هِيَ أَحْرَمَتْ وَ هِيَ حَائِضٌ لَمْ تَسْعَ وَ لَمْ تَطُفْ حَتَّى تَطْهُرَ.

۶ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ دُرُسْتَ عَنْ عَجْلَانَ أَبِي صَالِحٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

إِذَا اعْتَمَرَتِ الْمَرْأَةُ ثُمَّ اعْتَلَّتْ قَبْلَ أَنْ تَطُوفَ قَدَّمَتِ السَّعْيَ وَ شَهِدَتِ الْمَنَاسِكَ، فَإِذَا طَهُرَتْ وَ انْصَرَفَتْ مِنَ الْحَجِّ قَضَتْ طَوَافَ الْعُمْرَةِ وَ طَوَافَ الْحَجِّ وَ طَوَافَ النِّسَاءِ ثُمَّ أَحَلَّتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ رَجُلٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

---

۵ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

زنی که حج تمتّع انجام می‌دهد در موقع محرم شدن پاک بوده پس حائض می‌شود پیش از آن‌که عمره تمتّع خود را تمام کند سعی نماید و طواف نمی‌کند تا پاک شود، سپس طوافش را قضاء می‌نماید در واقع عمره خود را انجام داده است و اگر در حال احرام حائض بوده پس سعی و طواف نمی‌کند تا پاک گردد.

۶ ـ عجلان ابی صالح گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

زنی که عمره تمتع انجام می‌دهد وقتی پیش از انجام طواف حائض شد بایستی اول سعی بین صفا و مروه کند و غسل نموده و بر خود پنبه می‌گذارد سپس سعی صفا و مروه نموده به منا می‌رود مناسک دیگر را انجام دهد. پس هرگاه پاک شد و اعمال حج پایان یافت، طواف عمره، طواف حج و طواف نسا را قضا نماید، آن‌گاه از احرام بیرون می‌آید و همه چیز بر او حلال می‌شود.

۷ ـ راوی گوید:

وَ سُئِلَ عَنِ امْرَأَةٍ مُتَمَتِّعَةٍ طَمِثَتْ قَبْلَ أَنْ تَطُوفَ فَخَرَجَتْ مَعَ النَّاسِ إِلَى مِنًى.

فَقَالَ: أَ وَ لَيْسَ هِيَ عَلَى عُمْرَتِهَا وَ حَجَّتِهَا؟ فَلْتَطُفْ طَوَافاً لِلْعُمْرَةِ وَ طَوَافاً لِلْحَجِّ.

۸ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: الْمَرْأَةُ تَجِيءُ مُتَمَتِّعَةً فَطَمِثَتْ قَبْلَ أَنْ تَطُوفَ بِالْبَيْتِ فَيَكُونُ طُهْرُهَا يَوْمَ عَرَفَةَ.

فَقَالَ: إِنْ كَانَتْ تَعْلَمُ أَنَّهَا تَطْهُرُ وَ تَطُوفُ بِالْبَيْتِ وَ تَحِلُّ مِنْ إِحْرَامِهَا وَ تَلْحَقُ بِالنَّاسِ فَلْتَفْعَلْ.

۹ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

از امام صادق عليه السلام سؤال شد: زنی که حجّ تمتع می‌کند پیش از طواف حیض دید و با مردم به منا رفت (چه حکمی دارد؟)

فرمود: آیا عمره و حج او باقی نیست؟ پس طوافی برای عمره و طوافی برای حج انجام دهد.

۸ ـ ابوبصیر گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: زنی که برای حج تمتّع می‌آید پیش از طواف بیت حائض می‌شود و روز عرفه پاک می‌شود (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: اگر بداند که پاک شده، کعبه را طواف نماید و از احرام بیرون آید و به مردم ملحق می‌شود، پس چنین نماید.

۹ ـ معاویة بن عمّار گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ امْرَأَةٍ طَافَتْ بِالْبَيْتِ ثُمَّ حَاضَتْ قَبْلَ أَنْ تَسْعَى.

قَالَ: تَسْعَى.

قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ عَنِ امْرَأَةٍ سَعَتْ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ فَحَاضَتْ بَيْنَهُمَا.

قَالَ: تُتِمُّ سَعْيَهَا.

۱۰ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ مُثَنًّى الْحَنَّاطِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ فِي الْمَرْأَةِ الْمُتَمَتِّعَةِ إِذَا أَحْرَمَتْ وَ هِيَ طَاهِرٌ ثُمَّ حَاضَتْ قَبْلَ أَنْ تَقْضِيَ مُتْعَتَهَا.

سَعَتْ وَ لَمْ تَطُفْ حَتَّى تَطْهُرَ ثُمَّ تَقْضِي طَوَافَهَا وَ قَدْ تَمَّتْ مُتْعَتُهَا وَ إِنْ هِيَ أَحْرَمَتْ وَ هِيَ حَائِضٌ لَمْ تَسْعَ وَ لَمْ تَطُفْ حَتَّى تَطْهُرَ.

از امام صادق عليه السلام پرسیدم: زنی که طواف بیت نمود آنگاه پیش از انجام سعی حائض شد (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: سعی بین صفا و مروه را انجام دهد.

از حضرتش پرسیدم: زنی که بین صفا و مروه حائض شد چه وظیفه‌ای دارد؟

فرمود: سعی خود را تمام می‌کند.

۱۰ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

زنی که عمره تمتّع انجام می‌دهد در موقع احرام پاک بوده، سپس پیش از به جاآوردن باقی عمره تمتّع حائض شد، باید سعی بین صفا و مروه کند و طواف انجام نمی‌دهد تا پاک شود، سپس طوافش را قضا می‌کند و عمره تمتّع او کامل می‌شود و اگر در حال احرام حائض باشد سعی و طواف نمی‌کند تا پاک گردد.

(۱۵۲)

بَابُ الْمَرْأَةِ تَحِيضُ بَعْدَ مَا دَخَلَتْ فِي الطَّوَافِ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ امْرَأَةٍ طَافَتْ بِالْبَيْتِ فِي حَجٍّ أَوْ عُمْرَةٍ ثُمَّ حَاضَتْ قَبْلَ أَنْ تُصَلِّيَ الرَّكْعَتَيْنِ.

قَالَ: إِذَا طَهُرَتْ فَلْتُصَلِّ رَكْعَتَيْنِ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام وَ قَدْ قَضَتْ طَوَافَهَا.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ وَ هِيَ فِي الطَّوَافِ بِالْبَيْتِ أَوْ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ فَجَازَتِ النِّصْفَ فَعَلَّمَتْ ذَلِكَ الْمَوْضِعَ.

بخش صد و پنجاه و دوم

حکم زنی که در حین طواف حائض شود

۱ ـ ابو صباح کنانی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: زنی در حج و عمره طواف بیت را انجام داد، سپس پیش از خواندن دو رکعت نماز طواف حائض شد (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: هرگاه پاک شد نزد مقام ابراهیم عليه السلام دو رکعت نماز می‌خواند که طوافش انجام یافته است.

۲ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هرگاه زن به هنگام انجام طواف یا سعی بین صفا و مروه حائض شد و عملش از نیمی بگذرد در آن مکان نشانه می‌گذارد.

فَإِذَا طَهُرَتْ رَجَعَتْ فَأَتَمَّتْ بَقِيَّةَ طَوَافِهَا مِنَ الْمَوْضِعِ الَّذِي عَلَّمَتْهُ، فَإِنْ هِيَ قَطَعَتْ طَوَافَهَا فِي أَقَلَّ مِنَ النِّصْفِ فَعَلَيْهَا أَنْ تَسْتَأْنِفَ الطَّوَافَ مِنْ أَوَّلِهِ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْحَلَّالِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ امْرَأَةٍ طَافَتْ خَمْسَةَ أَشْوَاطٍ ثُمَّ اعْتَلَّتْ.

قَالَ: إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ وَ هِيَ فِي الطَّوَافِ بِالْبَيْتِ أَوْ بِالصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ جَاوَزَتِ النِّصْفَ عَلَّمَتْ ذَلِكَ الْمَوْضِعَ الَّذِي بَلَغَتْ، فَإِذَا هِيَ قَطَعَتْ طَوَافَهَا فِي أَقَلَّ مِنَ النِّصْفِ فَعَلَيْهَا أَنْ تَسْتَأْنِفَ الطَّوَافَ مِنْ أَوَّلِهِ.

۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بَيَّاعِ اللُّؤْلُؤِ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَنْ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

الْمَرْأَةُ الْمُتَمَتِّعَةُ إِذَا طَافَتْ بِالْبَيْتِ أَرْبَعَةَ أَشْوَاطٍ ثُمَّ رَأَتِ الدَّمَ فَمُتْعَتُهَا تَامَّةٌ.

وقتی پاک شد به آن مکان برمی‌گردد بقیّهٔ طواف را انجام می‌دهد و اگر از نصف کمتر باشد آن‌را قطع نمود و از اول شروع می‌کند.

۳ ـ نظیر این روایت را احمد بن عمر حلاّل از امام کاظم عليه السلام را نقل می‌کند.

۴ ـ اسحاق بیّاع لؤلوء گوید: یکی از راویانی از امام صادق عليه السلام شنیده بود به من گفت: آن حضرت فرمود:

زنی که عمره تمتّع انجام می‌دهد هر گاه چهار شوط طواف نمود، سپس حائض شد عمرهٔ تمتّع او کامل است.

(۱۵۳)
بَابُ أَنَّ الْمُسْتَحَاضَةَ تَطُوفُ بِالْبَيْتِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام:
أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ عُمَيْسٍ نُفِسَتْ بِمُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ فَأَمَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حِينَ أَرَادَتِ الْإِحْرَامَ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ أَنْ تَحْتَشِيَ بِالْكُرْسُفِ وَ الْخِرَقِ وَ تُهِلَّ بِالْحَجِّ، فَلَمَّا قَدِمُوا مَكَّةَ وَ قَدْ نَسَكُوا الْمَنَاسِكَ وَ قَدْ أَتَى لَهَا ثَمَانِيَةَ عَشَرَ يَوْماً، فَأَمَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنْ تَطُوفَ بِالْبَيْتِ وَ تُصَلِّيَ وَ لَمْ يَنْقَطِعْ عَنْهَا الدَّمُ فَفَعَلَتْ ذَلِكَ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
الْمُسْتَحَاضَةُ تَطُوفُ بِالْبَيْتِ وَ تُصَلِّي وَ لا تَدْخُلُ الْكَعْبَةَ.

بخش صد و پنجاه و سوم
زن مستحاضه می‌تواند بیت را طواف نماید

۱ ـ زراره گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

آن گاه که اسماء بیت عمیس محمّد بن ابی‌بکر را زایید در هنگام احرام از مسجد شجره رسول خدا صلی الله علیه و آله به او دستور فرمود که خود را با پنبه و پارچه بپوشاند و محرم به حج شود و چون به مکّه رسید، مردم مناسک را انجام داده بودند و هیجده روز از زایمان او گذشته بود پیامبر خدا صلی الله علیه و آله دستور داد که بیت را طواف نماید و نماز بخواند در حالی که هنوز خون او قطع نشده بود. پس او نیز چنین کرد.

۲ ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

زن مستحاضه می‌تواند طواف نماید و نماز بخواند، ولی داخل کعبه نمی‌شود.

(١٥٤)

بَابٌ نَادِرٌ

١ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ جَارِيَةٍ لَمْ تَحِضْ خَرَجَتْ مَعَ زَوْجِهَا وَ أَهْلِهَا فَحَاضَتْ فَاسْتَحْيَتْ أَنْ تُعْلِمَ أَهْلَهَا وَ زَوْجَهَا حَتَّى قَضَتِ الْمَنَاسِكَ وَ هِيَ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ فَوَاقَعَهَا زَوْجُهَا ثُمَّ رَجَعَتْ إِلَى الْكُوفَةِ.

فَقَالَتْ لِأَهْلِهَا: كَانَ مِنَ الْأَمْرِ كَذَا وَ كَذَا.

قَالَ: عَلَيْهَا سَوْقُ بَدَنَةٍ وَ عَلَيْهَا الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ، وَ لَيْسَ عَلَى زَوْجِهَا شَيْءٌ.

٢ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ رَجُلٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

بخش صد و پنجاه و چهارم

چند روایت نکته دار

۱ ـ اسحاق بن عمّار گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: دختری که هنوز عادت ماهانه ندارد به همراه شوهر و خانواده‌اش به سفر حج رفته است. او در این هنگام حائض شد و شرم نمود که خانواده‌اش را آگاه نماید تا این مناسک حج را به جا آورد، شوهرش با او همبستر شد و به کوفه بازگشت در آن‌جا قصّه را بر خانواده‌اش گفت، اکنون چه وظیفه‌ای دارد؟

فرمود: بر عهده اوست که یک شتر فربه قربانی کند و سال آینده حج به جا آورد و چیزی بر عهدهٔ شوهرش نیست.

۲ ـ راوی گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

إِذَا طَافَتِ الْمَرْأَةُ الْحَائِضُ ثُمَّ أَرَادَتْ أَنْ تُوَدِّعَ الْبَيْتَ فَلْتَقِفْ عَلَى أَدْنَى بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ وَ لْتُوَدِّعِ الْبَيْتَ.

۳ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:

أَرْسَلْتُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَنَّ بَعْضَ مَنْ مَعَنَا مِنْ صَرُورَةِ النِّسَاءِ قَدِ اعْتَلَلْنَ فَكَيْفَ تَصْنَعُ؟

فَقَالَ: تَنْتَظِرُ مَا بَيْنَهَا وَ بَيْنَ التَّرْوِيَةِ فَإِنْ طَهُرَتْ فَلْتُهِلَّ وَ إِلَّا فَلَا تَدْخُلَنَّ عَلَيْهَا التَّرْوِيَةُ إِلَّا وَ هِيَ مُحْرِمَةٌ.

۴ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِذَا طَافَتِ الْمَرْأَةُ طَوَافَ النِّسَاءِ وَ طَافَتْ أَكْثَرَ مِنَ النِّصْفِ فَحَاضَتْ نَفَرَتْ إِنْ شَاءَتْ.

هر گاه زن حائض طواف نمود و خواست که بیت را وداع کند در نزدیک‌ترین درب مسجد بایستد و بیت را وداع کند.

۳ـ عبدالرحمان بن حجّاج گوید: حضور امام صادق عليه السلام پیغام فرستادم که بعضی از همراهان ما در سفر حج بانوان هستند، گاهی اینان عادت می‌شوند چه کار کنند؟

فرمود: از هنگام عادت تا روز هشتم درنگ می‌کند، اگر پاک شد مُحرم می‌شود و گرنه نباید به عرفات بروند مگر با احرام.

۴ـ فضیل بن یسار گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

هر گاه زنی به هنگام طواف نساء که بیش از نیمی از آن‌را انجام داده حائض شد اگر خواست می‌تواند به وطنش برود.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَدَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ لَيْلاً.

فَقَالَ: أَصْلَحَكَ اللَّهُ! امْرَأَةٌ مَعَنَا حَاضَتْ وَ لَمْ تَطُفْ طَوَافَ النِّسَاءِ.

فَقَالَ: لَقَدْ سُئِلْتُ عَنْ هَذِهِ الْمَسْأَلَةِ الْيَوْمَ.

فَقَالَ: أَصْلَحَكَ اللَّهُ! أَنَا زَوْجُهَا وَ قَدْ أَحْبَبْتُ أَنْ أَسْمَعَ ذَلِكَ مِنْكَ. فَأَطْرَقَ كَأَنَّهُ يُنَاجِي نَفْسَهُ وَ هُوَ يَقُولُ: لا يُقِيمُ عَلَيْهَا جَمَّالُهَا وَ لا تَسْتَطِيعُ أَنْ تَتَخَلَّفَ عَنْ أَصْحَابِهَا تَمْضِي وَ قَدْ تَمَّ حَجُّهَا.

(۱۵۵)

بَابُ عِلَاجِ الْحَائِضِ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ أَوْ غَيْرِهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ عَنْ أَخِيهِ الْحُسَيْنِ قَالَ:

---

۵ ـ ابو ایّوب خزّاز گوید: در مکّه در خدمت امام صادق عليه السلام حضور داشتم كـه شب هنگام مردی به حضورش شرف‌یاب شد و گفت: خداوند کارهای شما را اصلاح کند! زنی همراه ماست، او هنوز طواف نساء را انجام نداده حائض شد (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: امروز این مسأله از من سؤال شد.

آن مرد گفت: خدا کارهای شما را اصلاح کند! من شوهر او هستم که دوست دارم از خود شما بشنوم.

حضرتش سر پایین آورد گویی با خود نجوا می‌کند و می‌فرمود: به خاطر او شتربان توقّف نمی‌کند، او نمی‌تواند از همراهانش عقب بماند، حج او تمام است.

بخش صد و پنجاه و پنجم

معالجه زن حایض

۱ ـ حسین بن علی بن یقطین گوید:

حَجَجْتُ مَعَ أَبِي وَ مَعِي أُخْتٌ لِي فَلَمَّا قَدِمْنَا مَكَّةَ حَاضَتْ فَجَزِعَتْ جَزَعاً شَدِيداً خَوْفاً أَنْ يَفُوتَهَا الْحَجُّ.

فَقَالَ لِي أَبِي: ائْتِ أَبَا الْحَسَنِ عليه‌السلام وَ قُلْ لَهُ: إِنَّ أَبِي يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَكَ: إِنَّ فَتَاةً لِي قَدْ حَجَجْتُ بِهَا وَ قَدْ حَاضَتْ وَ جَزِعَتْ جَزَعاً شَدِيداً مَخَافَةَ أَنْ يَفُوتَهَا الْحَجُّ فَمَا تَأْمُرُهَا.

قَالَ: فَأَتَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه‌السلام وَ كَانَ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَوَقَفْتُ بِحِذَاهُ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيَّ أَشَارَ إِلَيَّ فَأَتَيْتُهُ.

وَ قُلْتُ لَهُ: إِنَّ أَبِي يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَ أَدَّيْتُ إِلَيْهِ مَا أَمَرَنِي بِهِ أَبِي.

فَقَالَ: أَبْلِغْهُ السَّلَامَ وَ قُلْ لَهُ: فَلْيَأْمُرْهَا أَنْ تَأْخُذَ قُطْنَةً بِمَاءِ اللَّبَنِ فَلْتَسْتَدْخِلْهَا، فَإِنَّ الدَّمَ سَيَنْقَطِعُ عَنْهَا وَ تَقْضِي مَنَاسِكَهَا كُلَّهَا.

قَالَ: فَانْصَرَفْتُ إِلَى أَبِي فَأَدَّيْتُ إِلَيْهِ.

قَالَ: فَأَمَرَهَا بِذَلِكَ فَفَعَلَتْهُ فَانْقَطَعَ عَنْهَا الدَّمُ وَ شَهِدَتِ الْمَنَاسِكَ كُلَّهَا، فَلَمَّا أَنِ ارْتَحَلَتْ مِنْ مَكَّةَ بَعْدَ الْحَجِّ وَ صَارَتْ فِي الْمَحْمِلِ عَادَ إِلَيْهَا الدَّمُ.

با پدرم در سفر حج بودیم که خواهرم نیز با ما بود، وقتی به مکّه رسیدیم خواهرم حائض شد، او از بیم این‌که حجش باطل شود بی‌تابی سختی می‌نمود. پدرم به من گفت: خدمت امام کاظم عليه‌السلام شرف‌یاب شو و به حضرتش بگو: پدرم به شما سلام رسانید و گفت: دخترم در سفر حج همراه ماست، اینک او حائض شده و بی‌تابی سختی می‌کند از ترس این‌که حج او از بین برود چه دستور می‌فرمایید.

گفت: خدمت امام کاظم عليه‌السلام رفتم، آن حضرت در مسجدالحرام بود، مقابلش ایستادم، وقتی مرا دید اشاره فرمود، من نزدش رفتم و به او گفتم: پدرم به شما سلام رسانید و پیغام را رسانیدم.

فرمود: به او سلام برسان و بگو: به دخترش بگوید که پنبه را به شیر آغشته کند و داخل رحم نماید که خون از او به زودی قطع خواهد شد و مناسکش را اتمام خواهد کرد.

گفت: نزد پدرم رفتم و پیغام حضرتش رسانیدم، پدرم به خواهرم باز گفت و پس از انجام دادن خون قطع شد و تمامی مناسک خود را انجام داد، هنگامی که بعد از حج از مکّه رفتیم و خواهرم در کجاوه قرار گرفت حائض شد.

(١٥٦)
بَابُ دُعَاءِ الدَّمِ

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
إِذَا أَشْرَفَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى مَنَاسِكِهَا وَ هِيَ حَائِضٌ فَلْتَغْتَسِلْ وَ لْتَحْتَشِ بِالْكُرْسُفِ وَ لْتَقِفْ هِيَ وَ نِسْوَةٌ خَلْفَهَا فَيُؤَمِّنَّ عَلَى دُعَائِهَا وَ تَقُولُ:
«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ أَوْ تَسَمَّيْتَ بِهِ لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ أَوِ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ وَ أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الْأَعْظَمِ الْأَعْظَمِ وَ بِكُلِّ حَرْفٍ أَنْزَلْتَهُ عَلَى مُوسَى وَ بِكُلِّ حَرْفٍ أَنْزَلْتَهُ عَلَى عِيسَى وَ بِكُلِّ حَرْفٍ أَنْزَلْتَهُ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله إِلَّا أَذْهَبْتَ عَنِّي هَذَا الدَّمَ».
وَ إِذَا أَرَادَتْ أَنْ تَدْخُلَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ أَوْ مَسْجِدَ الرَّسُولِ صلى الله عليه وآله فَعَلَتْ مِثْلَ ذَلِكَ.
قَالَ: وَ تَأْتِي مَقَامَ جَبْرَئِيلَ عليه السلام وَ هُوَ تَحْتَ الْمِيزَابِ، فَإِنَّهُ كَانَ مَكَانَهُ إِذَا اسْتَأْذَنَ عَلَى نَبِيِّ اللَّهِ صلى الله عليه وآله.

بخش صد و پنجاه و ششم
دعا برای برطرف شدن خون حیض

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:
هرگاه زن در حال حیض برای انجام مناسک حج اقدام نماید بایستی غسل نموده و پنبه بر خود بردارد، او بایستد و زنان پشت سر او به دعایش آمین بگویند و این دعا را بخواند.
«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ أَوْ تَسَمَّيْتَ بِهِ لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ أَوِ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ وَ أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الْأَعْظَمِ الْأَعْظَمِ وَ بِكُلِّ حَرْفٍ أَنْزَلْتَهُ عَلَى مُوسَى وَ بِكُلِّ حَرْفٍ أَنْزَلْتَهُ عَلَى عِيسَى وَ بِكُلِّ حَرْفٍ أَنْزَلْتَهُ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله إِلَّا أَذْهَبْتَ عَنِّي هَذَا الدَّمَ».
هرگاه خواست وارد مسجدالحرام و مسجدالرسول صلى الله عليه وآله شود، همان دعا را بخواند.
فرمود: و به مقام جبرئیل علیه السلام که زیر ناودان است بیاید، چون آن مکان او بود آنگاه که از رسول خدا صلى الله عليه وآله اجازه می‌گرفت.

قَالَ: فَذَلِكَ مَقَامٌ لا تَدْعُو اللَّهَ فِيهِ حَائِضٌ تَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ وَ تَدْعُو بِدُعَاءِ الدَّمِ إِلَّا رَأَتِ الطُّهْرَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ:

حَاضَتْ صَاحِبَتِي وَ أَنَا بِالْمَدِينَةِ وَ كَانَ مِيعَادُ جَمَّالِنَا وَ إِبَّانُ مُقَامِنَا وَ خُرُوجِنَا قَبْلَ أَنْ تَطْهُرَ وَ لَمْ تَقْرَبِ الْمَسْجِدَ وَ لا الْقَبْرَ وَ لا الْمِنْبَرَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام.

فَقَالَ: مُرْهَا فَلْتَغْتَسِلْ وَ لْتَأْتِ مَقَامَ جَبْرَئِيلَ، فَإِنَّ جَبْرَئِيلَ كَانَ يَجِيءُ فَيَسْتَأْذِنُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی‌الله‌علیه‌وآله وَ إِنْ كَانَ عَلَى حَالٍ لا يَنْبَغِي أَنْ يَأْذَنَ لَهُ قَامَ فِي مَكَانِهِ حَتَّى يَخْرُجَ إِلَيْهِ وَ إِنْ أَذِنَ لَهُ دَخَلَ عَلَيْهِ.

فَقُلْتُ: وَ أَيْنَ الْمَكَانُ؟

فرمود: آن‌جا مقامی است که هر زن حائضی که رو به قبله باشد و خدا را به دعای خون فراخواند پاکی ببیند، ان شاءالله.

۲ ـ عمر بن یزید گوید: با همسرم در مدینه بودم که حائض شد و روز بیرون رفتن از مدینه و قرارمان با شتربان فرا رسید، ولی هنوز همسرم پاک نشده بود و به مسجد، قبر پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله و منبر نزدیک نشده بود. این قضیّه را به امام صادق علیه‌السلام گفتم.

فرمود:به او دستور بده که غسل نمود و مقام جبرئیل علیه‌السلام برود که جبرئیل علیه‌السلام آن‌جا به خدمت رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله می‌آمد و از رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله اجازه می‌گرفت که اگر بر حالی بود که مناسب نبود که او را اجازه دهد در همان‌جا می‌ایستاد و تا پیامبر می‌آمد و اگر اجازه می‌فرمود، وارد می‌شد.

گفتم: آن‌جا کجاست؟

فَقَالَ: حِيَالَ الْمِيزَابِ الَّذِي إِذَا خَرَجْتَ مِنَ الْبَابِ الَّذِي يُقَالُ لَهُ: بَابُ فَاطِمَةَ عليها السلام بِحِذَاءِ الْقَبْرِ إِذَا رَفَعْتَ رَأْسَكَ بِحِذَاءِ الْمِيزَابِ وَ الْمِيزَابُ فَوْقَ رَأْسِكَ وَ الْبَابُ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِكَ وَ تَجْلِسُ فِي ذَلِكَ الْمَوْضِعِ وَ تَجْلِسُ مَعَهَا نِسَاءٌ وَ لْتَدْعُ رَبَّهَا وَ يُؤَمِّنَّ عَلَى دُعَائِهَا.

قَالَ: فَقُلْتُ: وَ أَيَّ شَيْءٍ تَقُولُ؟

قَالَ: تَقُولُ: «**اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ لَيْسَ كَمِثْلِكَ شَيْءٌ أَنْ تَفْعَلَ لِي كَذَا وَ كَذَا.**»

قَالَ: فَصَنَعَتْ صَاحِبَتِيَ الَّذِي أَمَرَنِي فَطَهُرَتْ وَ دَخَلَتِ الْمَسْجِدَ.

قَالَ: وَ كَانَ لَنَا خَادِمٌ أَيْضاً فَحَاضَتْ فَقَالَتْ: يَا سَيِّدِي! أَ لا أَذْهَبُ أَنَا زَادَةً فَأَصْنَعُ كَمَا صَنَعَتْ سَيِّدَتِي.

فَقُلْتُ: بَلَى، فَذَهَبَتْ فَصَنَعَتْ مِثْلَ مَا صَنَعَتْ مَوْلاتُهَا فَطَهُرَتْ وَ دَخَلَتِ الْمَسْجِدَ.

فرمود: مقابل ناودان که چون از دربی که به آن درب فاطمه علیها السلام بیرون روی مقابل قبر است، هرگاه مقابل ناودان سرت را بلند کنی ناودان بالای سر توست و درب پشت سر تو قرار دارد، همسرت در آن‌جا می‌نشیند و زن‌ها هم با او می‌نشینند و او دعا می‌خواند و آن‌ها آمین می‌گویند.

گفتم: چه دعایی بخواند؟

فرمود: می‌گوید: «**اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ لَيْسَ كَمِثْلِكَ شَيْءٌ أَنْ تَفْعَلَ لِي كَذَا وَ كَذَا.**»

گوید: زنم دستور حضرتش را اجرا کرد پس پاک گشت و وارد مسجد شد.

گوید: خدمتکاری داشتیم که او نیز حائض شد و گفت: مولایم! من نیز حائض شدم، هرچه به خانم انجام دادم من نیز انجام می‌دهم.

گفتم: آری، او نیز همان جا رفت و آن عمل را مثل خانمش انجام داد و پاک گشت و وارد مسجد شد.

۳ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَزْدِيِّ شَرِيكِ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنَّ امْرَأَةً مُسْلِمَةً صَحِبَتْنِي حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى بُسْتَانِ بَنِي عَامِرٍ فَحَرُمَتْ عَلَيْهَا الصَّلَاةُ فَدَخَلَهَا مِنْ ذَاكَ أَمْرٌ عَظِيمٌ فَخَافَتْ أَنْ تَذْهَبَ مُتْعَتُهَا فَأَمَرَتْنِي أَنْ أَذْكُرَ ذَلِكَ لَكَ وَ أَسْأَلَكَ كَيْفَ تَصْنَعُ؟

فَقَالَ: قُلْ لَهَا: فَلْتَغْتَسِلْ نِصْفَ النَّهَارِ وَ تَلْبَسُ ثِيَاباً نِظَافاً وَ تَجْلِسُ فِي مَكَانٍ نَظِيفٍ وَ تَجْلِسُ حَوْلَهَا نِسَاءٌ يُؤَمِّنَّ إِذَا دَعَتْ وَ تَعَاهَدْ لَهَا زَوَالَ الشَّمْسِ فَإِذَا زَالَتْ فَمُرْهَا فَلْتَدْعُ بِهَذَا الدُّعَاءِ وَ لْيُؤَمِّنَّ النِّسَاءُ عَلَى دُعَائِهَا حَوْلَهَا كُلَّمَا دَعَتْ تَقُولُ:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ وَ بِكُلِّ اسْمٍ تَسَمَّيْتَ بِهِ لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ وَ هُوَ مَرْفُوعٌ مَخْزُونٌ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ وَ أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الْأَعْظَمِ الْأَعْظَمِ الَّذِي إِذَا سُئِلْتَ بِهِ كَانَ حَقّاً عَلَيْكَ أَنْ تُجِيبَ أَنْ تَقْطَعَ عَنِّي هَذَا الدَّمَ»

۳ـ بکر بن عبدالله ازدی گوید: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: قربانت گردم! با زن مسلمانی برای انجام حج همسفر شدم، وقتی به بستان بنی عامر رسیدم نماز بر او حرام شد و حائض شد. او از این عمل خیلی ناراحت شد. پس ترسید که نتواند عمره تمتّع را انجام دهد و به من گفت که آن‌را به شما بگویم و از حضرت شما بپرسم که چه کند؟

فرمود: به او بگو: وسط روز غسل کرده و لباسی تمیز پوشیده و در جای پاکی بنشیند و زنان دیگر دور او بنشینند هر چه او دعا نمود آمین گویند و این کار را در هنگام زوال آفتاب باشد که وقتی ظهر شد دعا کند و زنان آمین گویند و این دعا را بخواند:**«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ وَ بِكُلِّ اسْمٍ تَسَمَّيْتَ بِهِ لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ وَ هُوَ مَرْفُوعٌ مَخْزُونٌ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ وَ أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الْأَعْظَمِ الْأَعْظَمِ الَّذِي إِذَا سُئِلْتَ بِهِ كَانَ حَقّاً عَلَيْكَ أَنْ تُجِيبَ أَنْ تَقْطَعَ عَنِّي هَذَا الدَّمَ»**

فَإِنِ انْقَطَعَ الدَّمُ وَ إِلَّا دَعَتْ بِهَذَا الدُّعَاءِ الثَّانِي فَقُلْ لَهَا فَلْتَقُلِ:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِكُلِّ حَرْفٍ أَنْزَلْتَهُ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله وَ بِكُلِّ حَرْفٍ أَنْزَلْتَهُ عَلَى مُوسَى عليه السلام وَ بِكُلِّ حَرْفٍ أَنْزَلْتَهُ عَلَى عِيسَى عليه السلام وَ بِكُلِّ حَرْفٍ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابٍ مِنْ كُتُبِكَ وَ بِكُلِّ دَعْوَةٍ دَعَاكَ بِهَا مَلَكٌ مِنْ مَلَائِكَتِكَ أَنْ تَقْطَعَ عَنِّي هَذَا الدَّمَ».

فَإِنِ انْقَطَعَ فَلَمْ تَرَ يَوْمَهَا ذَلِكَ شَيْئاً وَ إِلَّا فَلْتَغْتَسِلْ مِنَ الْغَدِ فِي مِثْلِ تِلْكَ السَّاعَةِ الَّتِي اغْتَسَلَتْ فِيهَا بِالْأَمْسِ فَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ فَلْتُصَلِّ وَ لْتَدْعُ بِالدُّعَاءِ وَ لْيُؤَمِّنَّ النِّسْوَةُ إِذَا دَعَتْ.

فَفَعَلَتْ ذَلِكَ الْمَرْأَةُ فَارْتَفَعَ عَنْهَا الدَّمُ حَتَّى قَضَتْ مُتْعَتَهَا وَ حَجَّهَا وَ انْصَرَفْنَا رَاجِعِينَ، فَلَمَّا انْتَهَيْنَا إِلَى بُسْتَانِ بَنِي عَامِرٍ عَاوَدَهَا الدَّمُ.

فَقُلْتُ لَهُ: أَدْعُو بِهَذَيْنِ الدُّعَائَيْنِ فِي دُبُرِ صَلَاتِي؟

فَقَالَ: ادْعُ بِالْأَوَّلِ إِنْ أَحْبَبْتَ، وَ أَمَّا الْآخَرُ فَلَا تَدْعُ بِهِ إِلَّا فِي الْأَمْرِ الْفَظِيعِ يَنْزِلُ بِكَ.

اگر خون قطع شد وگرنه این دعای دوم را بخواند. بگو این‌گونه بگوید:**«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِكُلِّ حَرْفٍ أَنْزَلْتَهُ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله وَ بِكُلِّ حَرْفٍ أَنْزَلْتَهُ عَلَى مُوسَى عليه السلام وَ بِكُلِّ حَرْفٍ أَنْزَلْتَهُ عَلَى عِيسَى عليه السلام وَ بِكُلِّ حَرْفٍ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابٍ مِنْ كُتُبِكَ وَ بِكُلِّ دَعْوَةٍ دَعَاكَ بِهَا مَلَكٌ مِنْ مَلَائِكَتِكَ أَنْ تَقْطَعَ عَنِّي هَذَا الدَّمَ».**

اگر خون قطع شد و در آن روز چیزی ندید وگرنه فردا در آن ساعت که دیروز غسل نموده غسل نماید چون ظهر شد نماز خواند و آن دعا را تکرار نماید و زنان آمین گویند.

وقتی آن زن چنین نمود و خون از او برطرف شد و عمره تمتّع و حج خود را به جا آورده وقتی به آن بستان رسیدیم حائض شد.

به آن حضرت عرض نمودم: می‌توانم این دعا را در تعقیب نمازم بخوانم؟

فرمود: اگر خواستی دعای اولی را بخوان، ولی دعای دومی را مخوان مگر در کار ناجوری که بر تو وارد شود.

(۱۵۷)
بَابُ الْإِحْرَامِ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَاغْتَسِلْ وَ الْبَسْ ثَوْبَيْكَ وَ ادْخُلِ الْمَسْجِدَ حَافِياً وَ عَلَيْكَ السَّكِينَةَ وَ الْوَقَارَ ثُمَّ صَلِّ رَكْعَتَيْنِ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام أَوْ فِي الْحِجْرِ ثُمَّ اقْعُدْ حَتَّى تَزُولَ الشَّمْسُ فَصَلِّ الْمَكْتُوبَةَ.

ثُمَّ قُلْ فِي دُبُرِ صَلَاتِكَ كَمَا قُلْتَ حِينَ أَحْرَمْتَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَ أَحْرِمْ بِالْحَجِّ، ثُمَّ امْضِ وَ عَلَيْكَ السَّكِينَةَ وَ الْوَقَارَ فَإِذَا انْتَهَيْتَ إِلَى الرَّفْضَاءِ دُونَ الرَّدْمِ فَلَبِّ فَإِذَا انْتَهَيْتَ إِلَى الرَّدْمِ وَ أَشْرَفْتَ عَلَى الْأَبْطَحِ فَارْفَعْ صَوْتَكَ بِالتَّلْبِيَةِ حَتَّى تَأْتِيَ مِنًى.

۲ ـ وَ فِي رِوَايَةِ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

بخش صد و پنجاه و هفتم
احرام روز هشتم ذی‌حجه

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه روز هشتم ذی‌حجه فرا رسید ان شاءالله غسل کن و لباست را بپوش و با پای برهنه وارد مسجد شو. بر تو باد آرامش و وقار، سپس دو رکعت نماز نزد مقام ابراهیم عليه السلام یا در حجر اسماعیل عليه السلام بگزار، آن‌گاه بنشین تا ظهر شود و نماز فریضه را بخوان، پس از نماز همانند آن‌چه را که در موقع احرام در مسجد شجره گفتی بگو و به حج احرام ببندد، سپس با آرامش و وقار به سوی عرفات برو و چون به محل «رفضا» پایین‌تر از «ردم» رسیدی لبیک بگو و چون نزد آن رسیدی و مشرف بر ابطح شدی پس صدایت را به لبیک بلندکن تا به منا برسی.

۲ ـ ابو بصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تُحْرِمَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ فَاصْنَعْ كَمَا صَنَعْتَ حِينَ أَرَدْتَ أَنْ تُحْرِمَ وَ خُذْ مِنْ شَارِبِكَ وَ مِنْ أَظْفَارِكَ وَ اطْلِ عَانَتَكَ إِنْ كَانَ لَكَ شَعْرٌ وَ انْتِفْ إِبْطَيْكَ وَ اغْتَسِلْ وَالْبَسْ ثَوْبَيْكَ. ثُمَّ ائْتِ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ فَصَلِّ فِيهِ سِتَّ رَكَعَاتٍ قَبْلَ أَنْ تُحْرِمَ وَتَدْعُو اللَّهَ وَ تَسْأَلُهُ الْعَوْنَ وَ تَقُولُ:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْحَجَّ فَيَسِّرْهُ لِي وَ حُلَّنِي حَيْثُ حَبَسْتَنِي لِقَدَرِكَ الَّذِي قَدَّرْتَ عَلَيَّ».

وَ تَقُولُ: «**أَحْرَمَ لَكَ شَعْرِي وَ بَشَرِي وَ لَحْمِي وَ دَمِي مِنَ النِّسَاءِ وَ الطِّيبِ وَ الثِّيَابِ أُرِيدُ بِذَلِكَ وَجْهَكَ وَ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَ حُلَّنِي حَيْثُ حَبَسْتَنِي لِقَدَرِكَ الَّذِي قَدَّرْتَ عَلَيَّ**».

ثُمَّ تُلَبِّ مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَا لَبَّيْتَ حِينَ أَحْرَمْتَ وَ تَقُولُ: «**لَبَّيْكَ بِحَجَّةٍ تَمَامُهَا وَ بَلَاغُهَا عَلَيْكَ**» وَ إِنْ قَدَرْتَ أَنْ يَكُونَ فِي رَوَاحِكَ إِلَى مِنًى زَوَالُ الشَّمْسِ وَ إِلَّا فَمَتَى مَا تَيَسَّرَ لَكَ مِنْ يَوْمِ التَّرْوِيَةِ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

هر گاه روز هشتم خواستی مُحرم شوی پس آن‌چه را که در احرام در میقات انجام دادی، انجام بده و از شاربت بزن و از ناخت بچینی و برعانه خود نوره بکش. اگر مو داشتی و موی زیر بغلت را بزن و غسل کن و لباس احرامت را بپوش، پس به مسجدالحرام بیا و پیش از احرام در آن‌جا شش رکعت نماز بگزار و خدا را فرا خوان و از او یاری طلب کن و بگو:«**اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْحَجَّ فَيَسِّرْهُ لِي وَ حُلَّنِي حَيْثُ حَبَسْتَنِي لِقَدَرِكَ الَّذِي قَدَّرْتَ عَلَيَّ**».

و باز بگو: «**أَحْرَمَ لَكَ شَعْرِي وَ بَشَرِي وَ لَحْمِي وَ دَمِي مِنَ النِّسَاءِ وَ الطِّيبِ وَ الثِّيَابِ أُرِيدُ بِذَلِكَ وَجْهَكَ وَ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَ حُلَّنِي حَيْثُ حَبَسْتَنِي لِقَدَرِكَ الَّذِي قَدَّرْتَ عَلَيَّ**».

سپس از مسجدالحرام تلبیه می‌گویی چنانچه در موقع احرام لبیک گفتی و می‌گویی «**لَبَّيْكَ بِحَجَّةٍ تَمَامُهَا وَ بَلَاغُهَا عَلَيْكَ**».

و اگر توانستی که رفتن تو موقع ظهر به منا باشد بهتر است، وگرنه از روز هشتم هر وقت به تو امکان داشت حرکت کن.

۳ ـ حلبی گوید:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ أَتَى الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَ قَدْ أَزْمَعَ بِالْحَجِّ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ؟
قَالَ: نَعَمْ مَا لَمْ يُحْرِمْ.

۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَبِي أَحْمَدَ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ الصَّيْرَفِيِّ قَالَ:
قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: مِنْ أَيْنَ أُهِلُّ بِالْحَجِّ؟
فَقَالَ: إِنْ شِئْتَ مِنْ رَحْلِكَ وَ إِنْ شِئْتَ مِنَ الْكَعْبَةِ، وَ إِنْ شِئْتَ مِنَ الطَّرِيقِ.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام مِنْ أَيِّ الْمَسْجِدِ أُحْرِمُ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ؟
فَقَالَ: مِنْ أَيِّ الْمَسْجِدِ شِئْتَ.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ:

از امام عليه‌السلام پرسیدم: کسی به مسجدالحرام می‌آید و قصد حج نموده می‌تواند بیت را طواف می‌نماید؟

فرمود: آری، مادامی که مُحرم نشده است اشکال ندارد.

۴ ـ عمرو بن حریث صیرفی گوید: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: از کجا به حج لبیک بگویم؟

فرمود: اگر خواستی از خانه یا در کعبه و یا از راه.

۵ ـ یونس بن یعقوب گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: روز هشتم از کجای مسجد مُحرم شوم؟

فرمود: از هر جای مسجد که خواستی.

۶ ـ زراره گوید:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: مَتَى أُلَبِّي بِالْحَجِّ؟
فَقَالَ: إِذَا خَرَجْتَ إِلَى مِنًى.
ثُمَّ قَالَ: إِذَا جَعَلْتَ شِعْبَ دُبٍّ عَلَى يَمِينِكَ وَ الْعَقَبَةَ عَنْ يَسَارِكَ فَلَبِّ بِالْحَجِّ.

(۱۵۸)

بَابُ الْحَجِّ مَاشِياً وَ انْقِطَاعِ مَشْيِ الْمَاشِي

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنَّا نُرِيدُ أَنْ نَخْرُجَ إِلَى مَكَّةَ مُشَاةً.
فَقَالَ لَنَا: لا تَمْشُوا وَ اخْرُجُوا رُكْبَاناً.
قُلْتُ: أَصْلَحَكَ اللَّهُ! إِنَّهُ بَلَغَنَا عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام أَنَّهُ كَانَ يَحُجُّ مَاشِياً.
فَقَالَ: كَانَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عليهما السلام يَحُجُّ مَاشِياً وَ تُسَاقُ مَعَهُ الْمَحَامِلُ وَ الرِّحَالُ.

به امام باقر عليه السلام گفتم: کی به حج لبیک گویم؟
فرمود: هر گاه به سوی منا می‌روی.
سپس فرمود: چون شکاف راه را بر سمت راست خود و عقبه را بر دست چپ خود قرار دادی، به حج لبّیک بگو.

بخش صد و پنجاه هشتم

حج پیاده و نهایت پیاده روی در حج

۱ ـ ابن بکیر گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: ما می‌خواهیم پیاده به مکّه برویم؟
فرمود: پیاده نروید سواری بروید.
گفتم: خدا کارهای شما را اصلاح کند! بر ما روایت شده است که حسن بن علی عليهما السلام پیاده حج می‌کردند.
فرمود: حسن بن علی عليهما السلام پیاده حج می‌نمود با او کجاوه و شتران برده می‌شد.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ سَيْفٍ التَّمَّارِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنَّا كُنَّا نَحُجُّ مُشَاةً فَبَلَغَنَا عَنْكَ شَيْءٌ فَمَا تَرَى؟

قَالَ: إِنَّ النَّاسَ لَيَحُجُّونَ مُشَاةً وَ يَرْكَبُونَ.

قُلْتُ: لَيْسَ عَنْ ذَلِكَ أَسْأَلُكَ.

قَالَ: فَعَنْ أَيِّ شَيْءٍ سَأَلْتَ؟

قُلْتُ: أَيُّهُمَا أَحَبُّ إِلَيْكَ أَنْ نَصْنَعَ؟

قَالَ: تَرْكَبُونَ أَحَبُّ إِلَيَّ، فَإِنَّ ذَلِكَ أَقْوَى لَكُمْ عَلَى الدُّعَاءِ وَ الْعِبَادَةِ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمَشْيِ أَفْضَلُ أَوِ الرُّكُوبُ.

فَقَالَ: إِذَا كَانَ الرَّجُلُ مُوسِراً فَمَشَى لِيَكُونَ أَقَلَّ لِنَفَقَتِهِ فَالرُّكُوبُ أَفْضَلُ.

---

۲ ـ سیف تمار گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: ما پیاده حج می‌نمودیم، از شما چیزی به ما رسید چه می‌فرمایید؟

فرمود: مردم پیاده و سواره حج می‌نمایند.

گفتم: از شما در آن مورد نمی‌پرسم.

فرمود: پس از چه چیزی می‌پرسی؟

گفتم: کدام‌یک نزد شما بهتر است که انجام دهیم؟

فرمود: سواره به مکّه بروید نزد من بهتر است، زیرا آن شما را برای دعا و عبادت توانا می‌کند.

۳ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: انجام حج، پیاده افضل است و یا سواره؟

فرمود: هر گاه انسان تنگ دست باشد پیاده سفر نماید تا هزینه‌اش کم باشد، اما سواره بهتر است.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ رِفَاعَةَ وَ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الْحَجِّ مَاشِياً أَفْضَلُ أَوْ رَاكِباً؟

قَالَ: بَلْ رَاكِباً، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله حَجَّ رَاكِباً.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ رِفَاعَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ مَشْيِ الْحَسَنِ عليه السلام مِنْ مَكَّةَ أَوْ مِنَ الْمَدِينَةِ؟

قَالَ: مِنْ مَكَّةَ.

وَ سَأَلْتُهُ إِذَا زُرْتُ الْبَيْتَ أَرْكَبُ أَوْ أَمْشِي؟

فَقَالَ: كَانَ الْحَسَنُ عليه السلام يَزُورُ رَاكِباً.

وَ سَأَلْتُهُ عَنِ الرُّكُوبُ أَفْضَلُ أَوِ الْمَشْيُ؟

فَقَالَ: الرُّكُوبُ.

قُلْتُ: الرُّكُوبُ أَفْضَلُ مِنَ الْمَشْيِ؟

فَقَالَ: نَعَمْ، لِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله رَكِبَ.

---

۴ ـ رفاعه و ابن بکیر گویند: از امام صادق عليه السلام سؤال شد: حج پیاده بهتر است یا سواره؟

فرمود: بلکه سواره بهتر است، زیرا رسول خدا صلى الله عليه وآله سواره حج نمود.

۵ ـ رفاعه گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد پیاده رفتن امام حسن عليه السلام پرسیدم که از مکّه بود و یا از مدینه؟

فرمود: از مکّه.

از حضرتش پرسیدم: به هنگام طواف بیت سواره باشم و یا پیاده؟

فرمود: امام حسن عليه السلام سواره زیارت می‌فرمود.

پرسیدم: سواره بهتر است یا پیاده؟

فرمود: سواره.

گفتم: سواره بهتر از پیاده است؟

فرمود: آری، چون رسول خدا صلى الله عليه وآله سواره حج می‌نمود.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ مَتَى يَنْقَطِعُ مَشْيُ الْمَاشِي.

قَالَ: إِذَا رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ وَ حَلَقَ رَأْسَهُ فَقَدِ انْقَطَعَ مَشْيُهُ فَلْيَزُرْ رَاكِباً.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ هَمَّامٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي الَّذِي عَلَيْهِ الْمَشْيُ فِي الْحَجِّ: إِذَا رَمَى الْجِمَارَ زَارَ الْبَيْتَ رَاكِباً وَ لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.

(۱۵۹)
بَابُ تَقْدِيمِ طَوَافِ الْحَجِّ لِلْمُتَمَتِّعِ قَبْلَ الْخُرُوجِ إِلَى مِنًى

۱ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

---

۶ ـ علی بن ابی حمزه گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کی پیاده رفتن پیاده تمام می‌شود؟

فرمود: هرگاه جمره عقبه را انداخت و سرش را تراشید پس پیاده روی تمام شده سواره برود.

۷ ـ اسماعیل بن همّام گوید: امام رضا عليه السلام می‌فرماید: امام صادق عليه السلام در مورد کسی که حج پیاده بر عهدهٔ اوست فرمود: چون رمی جمره را انجام داد می‌تواند بیت را به صورت سواره زیارت نماید و چیزی بر او نیست.

بخش صد و پنجاه و نهم
انجام طواف حج تمتّع پیش از رفتن به منا

۱ ـ اسحاق بن عمّار گوید:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الْمُتَمَتِّعِ إِذَا كَانَ شَيْخاً كَبِيراً أَوِ امْرَأَةً تَخَافُ الْحَيْضَ تُعَجِّلُ طَوَافَ الْحَجِّ قَبْلَ أَنْ تَأْتِيَ مِنًى؟

فَقَالَ: نَعَمْ مَنْ كَانَ هَكَذَا يُعَجِّلُ.

قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يُحْرِمُ بِالْحَجِّ مِنْ مَكَّةَ ثُمَّ يَرَى الْبَيْتَ خَالِياً فَيَطُوفُ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَخْرُجَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.

فَقَالَ: لَا.

قُلْتُ: الْمُفْرِدُ بِالْحَجِّ إِذَا طَافَ بِالْبَيْتِ وَ بِالصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ يُعَجِّلُ طَوَافَ النِّسَاءِ.

فَقَالَ: لَا، إِنَّمَا طَوَافُ النِّسَاءِ بَعْدَ مَا يَأْتِي مِنًى.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ يَدْخُلُ مَكَّةَ وَ مَعَهُ نِسَاءٌ قَدْ أَمَرَهُنَّ فَتَمَتَّعْنَ قَبْلَ التَّرْوِيَةِ بِيَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةٍ فَخَشِيَ عَلَى بَعْضِهِنَّ الْحَيْضَ.

از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: کسی که حج تمتّع می‌کند، هر گاه پیرمرد باشد و یا زنی که بیم دارد حائض شود می‌تواند در طواف حج پیش از منا تعجیل کند؟

فرمود: آری، هر که چنین باشد می‌تواند تعجیل نماید.

گوید: از حضرتش پرسیدم: کسی که از مکّه مُحرم به حج می‌شود سپس بیت را خلوت می‌بیند و آن‌را پیش از بیرون رفتن طواف می‌کند آیا بر او ایرادی است؟

فرمود: نه

گفتم: کسی که حج مفرد انجام می‌دهد چون طواف بیت و سعی صفا و مروه نمود می‌تواند بر طواف نساء تعجیل کند؟

فرمود: نه، چون طواف نساء بعد از آمدن از منا است.

۲ ـ علی بن ابی حمزه گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: کسی با عدّه‌ای از زنان وارد مکّه می‌شود، به آنان دستور می‌دهد که پیش از روز هشتم یک، دو و یا سه روز عمره تمتّع انجام دهند چون بیم آن داشت که بعضی از آنها حائض شوند (چه حکمی دارد؟)

فَقَالَ: إِذَا فَرَغْنَ مِنْ مُتْعَتِهِنَّ وَ أَحْلَلْنَ فَلْيَنْظُرْ إِلَى الَّتِي يَخَافُ عَلَيْهَا الْحَيْضَ فَيَأْمُرُهَا تَغْتَسِلُ وَ تُهِلُّ بِالْحَجِّ مِنْ مَكَانِهَا ثُمَّ تَطُوفُ بِالْبَيْتِ وَ بِالصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ، فَإِنْ حَدَثَ بِهَا شَيْءٌ قَضَتْ بَقِيَّةَ الْمَنَاسِكِ وَ هِيَ طَامِثٌ.

فَقُلْتُ: أَ لَيْسَ قَدْ بَقِيَ طَوَافُ النِّسَاءِ؟

قَالَ: بَلَى.

قُلْتُ: فَهِيَ مُرْتَهَنَةٌ حَتَّى تَفْرُغَ مِنْهُ.

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: فَلِمَ لا تَتْرُكُهَا حَتَّى تَقْضِيَ مَنَاسِكَهَا.

قَالَ: يَبْقَى عَلَيْهَا مَنْسَكٌ وَاحِدٌ أَهْوَنُ عَلَيْهَا مِنْ أَنْ تَبْقَى عَلَيْهَا الْمَنَاسِكُ كُلُّهَا مَخَافَةَ الْحَدَثَانِ.

قُلْتُ: أَبَى الْجَمَّالُ أَنْ يُقِيمَ عَلَيْهَا وَ الرِّفْقَةُ.

فرمود: هر گاه از عمره تمتّع فارغ شدند و از احرام بیرون آمدند پس بنگرد ببیند کدام یک از آنها حیض می‌شود و به او دستور دهد که غسل نموده و از آن‌جا به حج مُحرم شده سپس بیت را طواف نموده و سعی صفا و مروه نماید و اگر مورد به او پیش آمد بقیه مناسک را در حال حیض به جای می‌آورد.

گفتم: آیا طواف نساء باقی نمی‌ماند؟

فرمود: آری، او بر عهده اوست تا پاک شود.

گفتم: پس چرا او همه مناسک را ترک نمی‌کند و انجام می‌دهد؟

فرمود: اگر یکی از مناسک بماند آسان‌تر است بر او که از بیم مشکلی همهٔ مناسک بماند و انجام ندهد.

گفتم: شتردار و همراهان می‌توانند از ماندن او ممانعت کنند؟

قَالَ: لَيْسَ لَهُمْ ذَلِكَ تَسْتَعْدِي عَلَيْهِمْ حَتَّى يُقِيمَ عَلَيْهَا حَتَّى تَطْهُرَ وَ تَقْضِيَ مَنَاسِكَهَا.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ وَ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ وَ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ جَمِيعاً عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا بَأْسَ بِتَعْجِيلِ الطَّوَافِ لِلشَّيْخِ الْكَبِيرِ، وَ الْمَرْأَةِ تَخَافُ الْحَيْضَ قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ إِلَى مِنًى.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ: رَجُلٌ كَانَ مُتَمَتِّعاً وَ أَهَلَّ بِالْحَجِّ.

قَالَ: لا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ حَتَّى يَأْتِيَ عَرَفَاتٍ، فَإِذَا هُوَ طَافَ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ مِنًى مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ فَلَا يَعْتَدَّ بِذَلِكَ الطَّوَافِ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ الْخَالِقِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

فرمود: آنها نمی‌توانند چنین کاری را انجام دهند. او می‌تواند از حاکم بر آنها دادخواست کند تا با آنان بمانند و او پاک شده و مناسکش را به جا آورد.

۳ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

ایرادی ندارد که پیرمرد و زنی که از حیض بیم دارد پیش از رفتن به منا طواف را انجام دهد.

۴ ـ ابوبصیر گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: مردی حج تمتّع انجام می‌دهد و بعد از پایان عمره، به حج احرام می‌بندد(چگونه است؟)

فرمود: کعبه را طواف نمی‌کند تا به عرفات برود و چون او پیش از منا بدون علّت طواف نمود به طواف خود اعتنا نمی‌کند.

۵ ـ عبدالخالق گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

لا بَأْسَ أَنْ يُعَجِّلَ الشَّيْخُ الْكَبِيرُ وَ الْمَرِيضُ وَ الْمَرْأَةُ وَ الْمَعْلُولُ طَوَافَ الْحَجِّ قَبْلَ أَنْ يَخْرُجَ إِلَى مِنًى.

(١٦٠)

بَابُ تَقْدِيمِ الطَّوَافِ لِلْمُفْرِدِ

١ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنِ الْمُفْرِدِ لِلْحَجِّ يَدْخُلُ مَكَّةَ يُقَدِّمُ طَوَافَهُ أَوْ يُؤَخِّرُهُ.

فَقَالَ: سَوَاءٌ.

٢ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ:

ایرادی ندارد که پیرمرد بیمار، زن و معلول پیش از رفتن به منا طواف را انجام دهد.

بخش صد و شصتم

حکم انجام طواف حج بر کسی که حج افراد انجام می‌دهد

۱ ـ زراره گوید: از امام باقر عليه السلام پرسیدم: کسی برای انجام حج افراد وارد مکّه می‌شود، می‌تواند طواف خود را پیشتر انجام دهد و یا تأخیر نماید؟

فرمود: انجام هر دو برابر است.

۲ ـ حمّاد بن عثمان نیز نظیر این روایت را از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند.

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنْ مُفْرِدِ الْحَجِّ يُقَدِّمُ طَوَافَهُ أَوْ يُؤَخِّرُهُ؟

فَقَالَ: هُوَ وَ اللَّهِ سَوَاءٌ عَجَّلَهُ أَوْ أَخَّرَهُ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه‌السلام عَنْ مُفْرِدِ الْحَجِّ يُقَدِّمُ طَوَافَهُ أَوْ يُؤَخِّرُهُ؟

قَالَ: يُقَدِّمُهُ.

فَقَالَ رَجُلٌ إِلَى جَنْبِهِ: لَكِنَّ شَيْخِي لَمْ يَفْعَلْ ذَلِكَ كَانَ إِذَا قَدِمَ أَقَامَ بِفَخٍّ حَتَّى إِذَا رَجَعَ النَّاسُ إِلَى مِنًى رَاحَ مَعَهُمْ.

فَقُلْتُ لَهُ: مَنْ شَيْخُكَ؟

قَالَ: عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما‌السلام.

فَسَأَلْتُ عَنِ الرَّجُلِ فَإِذَا هُوَ أَخُو عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما‌السلام لِأُمِّهِ.

۳ـ زراره گوید: از امام باقر عليه‌السلام پرسیدم: کسی که حج مفرد انجام می‌دهد می‌تواند طواف خود را پیش و پس کند؟

فرمود: پیشتر انجام دهد.

مردی که در کنار حضرت بود گفت: ولی شیخ من این‌گونه انجام نمی‌داد، چون می‌آمد در فخ توقف می‌کرد آن‌گاه که مردم به منا بازمی‌گشتند با آنها می‌رفت.

به او گفتم: شیخ تو کیست؟

گفت: علی بن حسین عليهما‌السلام.

در مورد آن مرد پرسیدم، پس او برادر رضاعی مادری علی بن الحسین عليهما‌السلام بود.

(۱۶۱)
بَابُ الْخُرُوجِ إِلَى مِنًى

۱ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَكُونُ شَيْخاً كَبِيراً أَوْ مَرِيضاً يَخَافُ ضِغَاطَ النَّاسِ وَ زِحَامَهُمْ يُحْرِمُ بِالْحَجِّ وَ يَخْرُجُ إِلَى مِنًى قَبْلَ يَوْمِ التَّرْوِيَةِ؟

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: يَخْرُجُ الرَّجُلُ الصَّحِيحُ يَلْتَمِسُ مَكَاناً وَ يَتَرَوَّحُ بِذَلِكَ الْمَكَانِ؟

قَالَ: لا.

قُلْتُ: يُعَجِّلُ بِيَوْمٍ؟

قَالَ: نَعَمْ.

بخش صدو شصت و یکم
حرکت به سوی منا

۱ ـ اسحاق بن عمّار گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: کسی که پیر و یا بیمار است و از تنگی و فشار مردم می‌ترسد می‌تواند پیش از روز هشتم مُحرم شود و به سوی منا برود؟

فرمود: آری.

گفتم: فرد سالم نیز برای جایی که در آن‌راحت باشد می‌تواند زودتر به منا برود؟

فرمود: نه.

گفتم: کسی که صاحب علّت باشد می‌تواند یک روز تعجیل نماید؟

فرمود: آری.

قُلْتُ: بِيَوْمَيْنِ؟

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: ثَلَاثَةٍ؟

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ؟

قَالَ: لَا.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يُصَلِّيَ الظُّهْرَ بِمِنًى ثُمَّ يَبِيتُ بِهَا وَ يُصْبِحُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى عَرَفَاتٍ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ رِفَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

گفتم: دو روز چه طور؟

فرمود: آری.

گفتم: سه روز چه طور؟

فرمود: آری.

گفتم: بیش از آن؟

فرمود: نه.

۲ ـ جمیل بن درّاج گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

بر امام است که نماز ظهر را در روز هشتم در منا بخواند و آن‌جا بماند و صبح نماید تا خورشید طلوع کند، آن‌گاه به سوی عرفات برود.

۳ ـ رفاعه گوید:

سَأَلْتُهُ هَلْ يَخْرُجُ النَّاسُ إِلَى مِنًى غُدْوَةً؟
قَالَ: نَعَمْ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا تَوَجَّهْتَ إِلَى مِنًى فَقُلِ: «**اللَّهُمَّ إِيَّاكَ أَرْجُو وَ إِيَّاكَ أَدْعُو فَبَلِّغْنِي أَمَلِي وَ أَصْلِحْ لِي عَمَلِي**».

(١٦٢)
بَابُ نُزُولِ مِنًى وَ حُدُودِهَا

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:
إِذَا انْتَهَيْتَ إِلَى مِنًى فَقُلِ:

از امام صادق عليه السلام پرسیدم: آیا مردم می‌توانند صبح هنگام به منا بروند؟
فرمود: آری، تا غروب آفتاب.

۴ ـ معاوية بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:
هر گاه خواستی سوی منا بروی بگو:
«**اللَّهُمَّ إِيَّاكَ أَرْجُو وَ إِيَّاكَ أَدْعُو فَبَلِّغْنِي أَمَلِي وَ أَصْلِحْ لِي عَمَلِي**».

بخش صد و شصت و دوم
فرود آمدن به منا و حدود آن

۱ ـ معاوية بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: هر گاه به منا رسیدی بگو:

«اللَّهُمَّ هَذِهِ مِنًى وَ هِيَ مِمَّا مَنَنْتَ بِهَا عَلَيْنَا مِنَ الْمَنَاسِكِ فَأَسْأَلُكَ أَنْ تَمُنَّ عَلَيْنَا بِمَا مَنَنْتَ بِهِ عَلَى أَنْبِيَائِكَ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُكَ وَ فِي قَبْضَتِكَ».

ثُمَّ تُصَلِّي بِهَا الظُّهْرَ وَ الْعَصْرَ وَ الْمَغْرِبَ وَ الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ وَ الْفَجْرَ وَ الْإِمَامُ يُصَلِّي بِهَا الظُّهْرَ لا يَسَعُهُ إِلَّا ذَلِكَ وَ مُوَسَّعٌ عَلَيْكَ أَنْ تُصَلِّيَ بِغَيْرِهَا إِنْ لَمْ تَقْدِرْ ثُمَّ تُدْرِكُهُمْ بِعَرَفَاتٍ.

قَالَ: وَ حَدُّ مِنًى مِنَ الْعَقَبَةِ إِلَى وَادِي مُحَسِّرٍ.

(۱۶۳)

بَابُ الْغُدُوِّ إِلَى عَرَفَاتٍ وَ حُدُودِهَا

۱ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبَانٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مِنَ السُّنَّةِ أَلَّا يَخْرُجَ الْإِمَامُ مِنْ مِنًى إِلَى عَرَفَةَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ.

«اللَّهُمَّ هَذِهِ مِنًى وَ هِيَ مِمَّا مَنَنْتَ بِهَا عَلَيْنَا مِنَ الْمَنَاسِكِ فَأَسْأَلُكَ أَنْ تَمُنَّ عَلَيْنَا بِمَا مَنَنْتَ بِهِ عَلَى أَنْبِيَائِكَ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُكَ وَ فِي قَبْضَتِكَ».

سپس در آن‌جا نماز ظهر، عصر، مغرب و عشاء و فجر را بخوان و امام باید فقط نماز ظهر را در آن‌جا بخواند و بیش از آن وسعت ندارد و تو در وسعت هستی که اگر نتوانستی در غیر آن‌جا بخوانی سپس در عرفات به آنها برسی.

فرمود: حدود منا از جمره عقبه تا وادی محسّر است.

بخش صد و شصت و سوم

حرکت به سوی عرفات و حدود آن

۱ ـ اسحاق بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

از سنّت است که امام از منا به سوی عرفات نرود تا آفتاب طلوع کند.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ الطَّائِيِّ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنَّا مُشَاةٌ فَكَيْفَ نَصْنَعُ؟

قَالَ: أَمَّا أَصْحَابُ الرِّحَالِ فَكَانُوا يُصَلُّونَ الْغَدَاةَ بِمِنًى، وَ أَمَّا أَنْتُمْ فَامْضُوا حَتَّى تُصَلُّوا فِي الطَّرِيقِ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا غَدَوْتَ إِلَى عَرَفَةَ فَقُلْ وَ أَنْتَ مُتَوَجِّهٌ إِلَيْهَا:

«اللَّهُمَّ إِلَيْكَ صَمَدْتُ وَ إِيَّاكَ اعْتَمَدْتُ وَ وَجْهَكَ أَرَدْتُ فَأَسْأَلُكَ أَنْ تُبَارِكَ لِي فِي رِحْلَتِي وَ أَنْ تَقْضِيَ لِي حَاجَتِي وَ أَنْ تَجْعَلَنِي الْيَوْمَ مِمَّنْ تُبَاهِي بِهِ مَنْ هُوَ أَفْضَلُ مِنِّي».

---

۲ ـ عبدالحمید طائی گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: ما پیاده‌ایم چگونه به طرف عرفات برویم؟

فرمود: سواره‌ها نماز صبح را در منا می‌خوانند و شما بروید تا در راه بخوانید.

۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه در آغاز روز نهم از منا به سوی عرفات بروی در حالی که متوجّه عرفات هستی بگو:

«اللَّهُمَّ إِلَيْكَ صَمَدْتُ وَ إِيَّاكَ اعْتَمَدْتُ وَ وَجْهَكَ أَرَدْتُ فَأَسْأَلُكَ أَنْ تُبَارِكَ لِي فِي رِحْلَتِي وَ أَنْ تَقْضِيَ لِي حَاجَتِي وَ أَنْ تَجْعَلَنِي الْيَوْمَ مِمَّنْ تُبَاهِي بِهِ مَنْ هُوَ أَفْضَلُ مِنِّي».

ثُمَّ تُلَبِّ وَ أَنْتَ غَادٍ إِلَى عَرَفَاتٍ فَإِذَا انْتَهَيْتَ إِلَى عَرَفَاتٍ فَاضْرِبْ خِبَاءَكَ بِنَمِرَةَ، وَ نَمِرَةُ هِيَ بَطْنُ عُرَنَةَ دُونَ الْمَوْقِفِ وَ دُونَ عَرَفَةَ، فَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ يَوْمَ عَرَفَةَ فَاغْتَسِلْ وَ صَلِّ الظُّهْرَ وَ الْعَصْرَ بِأَذَانٍ وَاحِدٍ وَ إِقَامَتَيْنِ، وَ إِنَّمَا تُعَجِّلُ الْعَصْرَ وَ تَجْمَعُ بَيْنَهُمَا لِتُفَرِّغَ نَفْسَكَ لِلدُّعَاءِ، فَإِنَّهُ يَوْمُ دُعَاءٍ وَ مَسْأَلَةٍ.

قَالَ: وَ حَدُّ عَرَفَةَ مِنْ بَطْنِ عُرَنَةَ وَ ثَوِيَّةَ وَ نَمِرَةَ إِلَى ذِي الْمَجَازِ وَ خَلْفَ الْجَبَلِ مَوْقِفٌ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

الْغُسْلُ يَوْمَ عَرَفَةَ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ وَ تَجْمَعُ بَيْنَ الظُّهْرِ وَ الْعَصْرِ بِأَذَانٍ وَ إِقَامَتَيْنِ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ وَ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قِيلَ لَهُ: أَيُّمَا أَفْضَلُ الْحَرَمُ أَوْ عَرَفَةُ؟

آن‌گاه لبیک می‌گویی در حالی که به سوی عرفات روانی، پس چون به عرفات رسیدی خیمهٔ خود را در «نهره» بزن که آن وسط عرنه پایین‌تر موقف و عرفه است. پس چون ظهر شد غسل نما و نماز ظهر و عصر را به یک اذان و دو اقامه به جا آور و می‌توان با شتاب هر دو نماز را خواند و نماز عصر را با شتاب خواند تا برای دعا فراغت یابی، چرا که آن روز، روز دعا و خواستن است.

و فرمود: حدود عرفه از وسط عرنه، ثویّه و نمره است تا ذی‌المجاز و پشت کوه موقف.

۴ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

غسل روز عرفه به هنگام ظهر است و نماز ظهر و عصر را در آن روز جمع کرده و با یک اذان و دو اقامه انجام می‌دهی.

۵ ـ حفص بن بختری و هشام بن حکم گویند: به امام صادق عليه السلام گفته شد: کدام یک از عرفه و یا حرم بهتر است؟

فَقَالَ: الْحَرَمُ.
فَقِيلَ: وَ كَيْفَ لَمْ تَكُنْ عَرَفَاتٌ فِي الْحَرَمِ؟
فَقَالَ: هَكَذَا جَعَلَهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ.

۶ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
حَدُّ عَرَفَاتٍ مِنَ الْمَأْزِمَيْنِ إِلَى أَقْصَى الْمَوْقِفِ.

(١٦٤)
بَابُ قَطْعِ تَلْبِيَةِ الْحَاجِّ

١ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ:
الْحَاجُّ يَقْطَعُ التَّلْبِيَةَ يَوْمَ عَرَفَةَ زَوَالَ الشَّمْسِ.

فرمود: حرم.
گفته شد: چرا عرفات از حرم نشد؟
فرمود: خداوند عزّوجلّ آن را چنین قرار داد.
۶ ـ ابو بصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:
حدود عرفات از مأزمین تا انتهای موقف است.

بخش صد و شصت و چهارم
حکم پایان لبیک گفتن حاجی

۱ ـ محمّد بن مسلم گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:
حاجی ظهر روز عرفه لبیک گفتن را قطع و به پایان می‌رساند.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَطَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله التَّلْبِيَةَ حِينَ زَاغَتِ الشَّمْسُ يَوْمَ عَرَفَةَ، وَ كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام يَقْطَعُ التَّلْبِيَةَ إِذَا زَاغَتِ الشَّمْسُ يَوْمَ عَرَفَةَ.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: فَإِذَا قَطَعْتَ التَّلْبِيَةَ فَعَلَيْكَ بِالتَّهْلِيلِ وَ التَّحْمِيدِ وَ التَّمْجِيدِ وَ الثَّنَاءِ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

(١٦٥)
بَابُ الْوُقُوفِ بِعَرَفَةَ وَ حَدِّ الْمَوْقِفِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ مِسْمَعٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

عَرَفَاتٌ كُلُّهَا مَوْقِفٌ وَ أَفْضَلُ الْمَوْقِفِ سَفْحُ الْجَبَلِ.

---

۲ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله تلبيه را در روز عرفه موقع ظهر قطع نمود.

و على بن الحسين عليه السلام نيز همواره اين‌گونه انجام مى‌داد.

امام صادق عليه السلام فرمود: چون تلبيه را قطع نمودى بر تو باد به گفتن «لااله الاالله» و الحمدلله و تمجيد و ثناى خداى عزوجل.

بخش صد و شصت و پنجم
وقوف در عرفه و حدود موقف

۱ ـ مسمع گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

تمامى عرفه موقف است و بهترين موقف، دامنۀ كوه است.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا وَقَفْتَ بِعَرَفَاتٍ فَادْنُ عَنِ الْهِضَابِ وَ الْهِضَابُ هِيَ الْجِبَالُ، فَإِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله قَالَ: إِنَّ أَصْحَابَ الْأَرَاكِ لا حَجَّ لَهُمْ، يَعْنِي الَّذِينَ يَقِفُونَ عِنْدَ الْأَرَاكِ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي الْمَوْقِفِ ارْتَفِعُوا عَنْ بَطْنِ عُرَنَةَ.

وَ قَالَ: أَصْحَابُ الْأَرَاكِ لا حَجَّ لَهُمْ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قِفْ فِي مَيْسَرَةِ الْجَبَلِ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَقَفَ بِعَرَفَاتٍ فِي مَيْسَرَةِ الْجَبَلِ، فَلَمَّا وَقَفَ جَعَلَ النَّاسُ يَبْتَدِرُونَ أَخْفَافَ نَاقَتِهِ فَيَقِفُونَ إِلَى جَانِبِهِ فَنَحَّاهَا فَفَعَلُوا مِثْلَ ذَلِكَ.

---

۲ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه در عرفات توقّف نمودی، پس به کوه‌ها (تپه‌های پهن در حوالی عرفات) نزدیک شو همانا رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود: اهل اراک (در سمت نمره بیرون از عرفات) که نزد اراک وقوف می‌کنند، حج صحیحی ندارند.

۳ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

رسول خدا صلى الله عليه وآله می‌فرمود: از پایین عرنه بالاتر روید و فرمود: اصحاب اراک حج صحیحی ندارند.

۴ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: در سمت چپ کوه عرفات وقوف کن، زیرا رسول خدا صلى الله عليه وآله در سمت چپ کوه وقوف نمود، در این هنگام مردم به جای پای شتر حضرتش پیشی می‌گرفتند و کنار آن توقّف می‌نمودند. آن حضرت آن‌را به جای دیگر برد آنها نیز چنان نمودند.

فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّهُ لَيْسَ مَوْضِعُ أَخْفَافِ نَاقَتِي الْـمَوْقِفَ، وَ لَكِـنْ هَـذَا كُـلُّهُ مَوْقِفٌ، وَ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى الْمَوْقِفِ وَ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ فِي الْمُزْدَلِفَةِ، فَإِذَا رَأَيْتَ خَلَلاً فَسُدَّهُ بِنَفْسِكَ وَ رَاحِلَتِكَ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يُحِبُّ أَنْ تُسَدَّ تِلْكَ الْخِلَالُ وَ انْتَقِلْ عَنِ الْهِضَابِ وَ اتَّقِ الْأَرَاكَ، فَإِذَا وَقَفْتَ بِعَرَفَاتٍ فَاحْمَدِ اللَّهَ وَ هَلِّلْهُ وَ مَجِّدْهُ وَ أَثْنِ عَلَيْهِ وَ كَبِّرْهُ مِائَةَ تَكْبِيرَةٍ وَ اقْرَأْ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ مِائَةَ مَرَّةٍ وَ تَخَيَّرْ لِنَفْسِكَ مِنَ الدُّعَاءِ مَا أَحْبَبْتَ وَ اجْتَهِدْ، فَإِنَّهُ يَوْمُ دُعَاءٍ وَ مَسْأَلَةٍ وَ تَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَنْ يُذْهِلَكَ فِي مَوْضِعٍ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَنْ يُـذْهِلَكَ فِـي ذَلِكَ الْـمَوْضِعِ، وَ إِيَّـاكَ أَنْ تَشْتَغِلَ بِالنَّظَرِ إِلَى النَّاسِ وَ أَقْبِلْ قِبَلَ نَفْسِكَ وَ لْيَكُنْ فِيمَا تَقُولُ:

«اللَّهُمَّ رَبَّ الْمَشَاعِرِ كُلِّهَا فُكَّ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ وَ أَوْسِعْ عَلَيَّ مِنَ الرِّزْقِ الْحَلَالِ وَ ادْرَأْ عَنِّي شَرَّ فَسَقَةِ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ.

اللَّهُمَّ لا تَمْكُرْ بِي وَ لا تَخْدَعْنِي وَ لا تَسْتَدْرِجْنِي يَا أَسْمَعَ السَّامِعِينَ وَ يَا أَبْصَرَ النَّاظِرِينَ وَ يَا أَسْرَعَ الْحَاسِبِينَ وَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، أَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَ كَذَا وَ لْيَكُنْ فِيمَا تَقُولُ وَ أَنْتَ رَافِعٌ يَدَيْكَ إِلَى السَّمَاءِ.

فرمود: ای مردم! موقف فقط جای پای شتر من نیست، بلکه همهٔ اینها موقف است و با دستش به سوی موقف اشاره فرمود و همانند آن‌را در مزدلفه انجام داد،

پس چون جای خالی دیدی با خود و سواریت آن‌را پر کن، زیرا خداوند‌ﷻ دوست دارد که جاهای خالی پر باشد و به دامنه کوه‌ها برو و بپرهیز از اراک. پس چون در عرفات توقف نمودی خدا را حمد کن و «لااله الا الله» گو و او را تمجید نما و ثنایش و صد مرتبه «الله اکبر» بگو و «قل هوالله احد» را صد بار بخوان و برای خود هر چه خواستی دعا کن و کوشش نما؛ زیرا آن روز، روز دعا و خواستن است و از شیطان به خدا پناه ببر؛ زیرا برای شیطان دوست داشتنی‌تر از این نیست که تو را در این مکان غافل کند و بپرهیز از این‌که خود را با نگاه به مردم مشغول کنی به خود متوجّه شو و این‌گونه دعا بخوان:

«اللَّهُمَّ رَبَّ الْمَشَاعِرِ كُلِّهَا فُكَّ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ وَ أَوْسِعْ عَلَيَّ مِنَ الرِّزْقِ الْحَلَالِ وَ ادْرَأْ عَنِّي شَرَّ فَسَقَةِ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ. اللَّهُمَّ لا تَمْكُرْ بِي وَ لا تَخْدَعْنِي وَ لا تَسْتَدْرِجْنِي يَا أَسْمَعَ السَّامِعِينَ وَ يَا أَبْصَرَ النَّاظِرِينَ وَ يَا أَسْرَعَ الْحَاسِبِينَ وَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، أَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَ كَذَا وَ لْيَكُنْ فِيمَا تَقُولُ وَ أَنْتَ رَافِعٌ يَدَيْكَ إِلَى السَّمَاءِ.

اللَّهُمَّ حَاجَتِي الَّتِي إِنْ أَعْطَيْتَهَا لَمْ يَضُرَّنِي مَا مَنَعْتَنِي وَ إِنْ مَنَعْتَنِيهَا لَمْ يَنْفَعْنِي مَا أَعْطَيْتَنِي أَسْأَلُكَ خَلَاصَ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ.

اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَ مِلْكُ يَدِكَ وَ نَاصِيَتِي بِيَدِكَ وَ أَجَلِي بِعِلْمِكَ أَسْأَلُكَ أَنْ تُوَفِّقَنِي لِمَا يُرْضِيكَ عَنِّي وَ أَنْ تُسَلِّمَ مِنِّي مَنَاسِكِيَ الَّتِي أَرَيْتَهَا إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَكَ وَ دَلَلْتَ عَلَيْهَا حَبِيبَكَ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله».

وَ لْيَكُنْ فِيمَا تَقُولُ: «**اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِمَّنْ رَضِيتَ عَمَلَهُ وَ أَطَلْتَ عُمُرَهُ وَ أَحْيَيْتَهُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَيَاةً طَيِّبَةً**».

۵ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَيْمُونٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَقَفَ بِعَرَفَاتٍ فَلَمَّا هَمَّتِ الشَّمْسُ أَنْ تَغِيبَ قَبْلَ أَنْ تَنْدَفِعَ قَالَ:

«**اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ وَ مِنْ تَشَتُّتِ الْأَمْرِ وَ مِنْ شَرِّ مَا يَحْدُثُ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ أَمْسَى ظُلْمِي مُسْتَجِيراً بِعَفْوِكَ وَ أَمْسَى خَوْفِي مُسْتَجِيراً بِأَمَانِكَ وَ أَمْسَى ذُلِّي مُسْتَجِيراً بِعِزِّكَ.**

اللَّهُمَّ حَاجَتِي الَّتِي إِنْ أَعْطَيْتَهَا لَمْ يَضُرَّنِي مَا مَنَعْتَنِي وَ إِنْ مَنَعْتَنِيهَا لَمْ يَنْفَعْنِي مَا أَعْطَيْتَنِي أَسْأَلُكَ خَلَاصَ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ.

اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَ مِلْكُ يَدِكَ وَ نَاصِيَتِي بِيَدِكَ وَ أَجَلِي بِعِلْمِكَ أَسْأَلُكَ أَنْ تُوَفِّقَنِي لِمَا يُرْضِيكَ عَنِّي وَ أَنْ تُسَلِّمَ مِنِّي مَنَاسِكِيَ الَّتِي أَرَيْتَهَا إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَكَ وَ دَلَلْتَ عَلَيْهَا حَبِيبَكَ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله».

در ادامه دعا می‌گویی: «**اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِمَّنْ رَضِيتَ عَمَلَهُ وَ أَطَلْتَ عُمُرَهُ وَ أَحْيَيْتَهُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَيَاةً طَيِّبَةً**».

۵ـ عبدالله بن میمون گوید: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می‌فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله در عرفات توقف نمود، هنگامی آفتاب می‌خواست غروب کند پیش از آن‌که به سرعت پنهان شود این‌گونه دعا فرمود:

«**اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ وَ مِنْ تَشَتُّتِ الْأَمْرِ وَ مِنْ شَرِّ مَا يَحْدُثُ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ أَمْسَى ظُلْمِي مُسْتَجِيراً بِعَفْوِكَ وَ أَمْسَى خَوْفِي مُسْتَجِيراً بِأَمَانِكَ وَ أَمْسَى ذُلِّي مُسْتَجِيراً بِعِزِّكَ.**

وَ أَمْسَى وَجْهِيَ الْفَانِي مُسْتَجِيراً بِوَجْهِكَ الْبَاقِي، يَا خَيْرَ مَنْ سُئِلَ وَ يَا أَجْوَدَ مَنْ أَعْطَى جَلِّلْنِي بِرَحْمَتِكَ وَ أَلْبِسْنِي عَافِيَتَكَ وَ اصْرِفْ عَنِّي شَرَّ جَمِيعِ خَلْقِكَ».

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَيْمُونٍ وَ سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: «**يَا خَيْرَ مَنْ سُئِلَ وَ يَا أَوْسَعَ مَنْ أَعْطَى وَ يَا أَرْحَمَ مَنِ اسْتُرْحِمَ**» ثُمَّ سَلْ حَاجَتَكَ.

۶ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي الْأَسْوَدِ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

لَيْسَ فِي شَيْءٍ مِنَ الدُّعَاءِ عَشِيَّةَ عَرَفَةَ شَيْءٌ مُوَقَّتٌ.

۷ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

رَأَيْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ جُنْدَبٍ بِالْمَوْقِفِ فَلَمْ أَرَ مَوْقِفاً كَانَ أَحْسَنَ مِنْ مَوْقِفِهِ مَا زَالَ مَادّاً يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ دُمُوعُهُ تَسِيلُ عَلَى خَدَّيْهِ حَتَّى تَبْلُغَ الْأَرْضَ.

فَلَمَّا انْصَرَفَ النَّاسُ قُلْتُ لَهُ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ! مَا رَأَيْتُ مَوْقِفاً قَطُّ أَحْسَنَ مِنْ مَوْقِفِكَ؟

وَ أَمْسَى وَجْهِيَ الْفَانِي مُسْتَجِيراً بِوَجْهِكَ الْبَاقِي، يَا خَيْرَ مَنْ سُئِلَ وَ يَا أَجْوَدَ مَنْ أَعْطَى جَلِّلْنِي بِرَحْمَتِكَ وَ أَلْبِسْنِي عَافِيَتَكَ وَ اصْرِفْ عَنِّي شَرَّ جَمِيعِ خَلْقِكَ».

عبدالله بن میمون گوید: از پدرم شنیدم که می‌گفت: «**يَا خَيْرَ مَنْ سُئِلَ وَ يَا أَوْسَعَ مَنْ أَعْطَى وَ يَا أَرْحَمَ مَنِ اسْتُرْحِمَ**»

سپس حاجت خود را بخواه.

۶ـ ابوالجارود گوید: امام باقر عليه السلام فرمود: برای غروب عرفه دعای مخصوصی نیست.

۷ـ علی بن ابراهیم از پدرش این گونه نقل می‌کند:

عبدالله بن جندب را در موقف عرفه دیدم که هیچ وقوفی را بهتر از وقوف او ندیده بودم، او پیوسته دست‌هایش را به سوی آسمان بلند نموده بود و اشک‌هایش بر گونه‌اش جاری می‌شد تا به زمین می‌ریخت.

چون مردم رفتند به او گفتم: ای ابومحمّد! هرگز موقفی بهتر از موقف تو ندیده‌ام.

قَالَ: وَ اللَّهِ، مَا دَعَوْتُ إِلَّا لِإِخْوَانِي وَ ذَلِكَ أَنَّ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ عليهما السلام أَخْبَرَنِي أَنَّهُ مَنْ دَعَا لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ نُودِيَ مِنَ الْعَرْشِ: وَ لَكَ مِائَةُ أَلْفِ ضِعْفِ مِثْلِهِ، فَكَرِهْتُ أَنْ أَدَعَ مِائَةَ أَلْفِ ضِعْفٍ مَضْمُونَةً لِوَاحِدٍ لا أَدْرِي يُسْتَجَابُ أَمْ لا.

۸ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ عُبَيْدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ قَالَ:

كَانَ عِيسَى بْنُ أَعْيَنَ إِذَا حَجَّ فَصَارَ إِلَى الْمَوْقِفِ أَقْبَلَ عَلَى الدُّعَاءِ لِإِخْوَانِهِ حَتَّى يُفِيضَ النَّاسُ.

قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: تُنْفِقُ مَالَكَ وَ تُتْعِبُ بَدَنَكَ حَتَّى إِذَا صِرْتَ إِلَى الْمَوْضِعِ الَّذِي تُبَثُّ فِيهِ الْحَوَائِجُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَقْبَلْتَ عَلَى الدُّعَاءِ لِإِخْوَانِكَ وَ تَرَكْتَ نَفْسَكَ.

قَالَ: إِنِّي عَلَى ثِقَةٍ مِنْ دَعْوَةِ الْمَلَكِ لِي وَ فِي شَكٍّ مِنَ الدُّعَاءِ لِنَفْسِي.

۹ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَاصِمِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ السُّلَمِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ أَوْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ:

گفت: به خدا سوگند! به جز برای برادرانم دعا نکردم، چرا که امام کاظم عليه السلام به من خبر داد که هر کس برای برادر خود در نبودنش دعا کند از عرش ندا شود: «بر تو باد صد هزار برابر مانند آن». پس اکراه داشتم که صد هزار برابر تضمین شده را در مقابل یک دعایی که نمی‌دانم قبول شده یا نه، رها کنم.

۸ ـ ابن ابی عمیر گوید: هر گاه عیسی بن اعین به حج مشرّف می‌شد و به موقف می‌رسید به دعا رو می‌آورد و به برادران خود دعا می‌کرد تا مردم از آن‌جا کوچ می‌کردند.

گوید: به او گفتم: مالت را می‌دهی و بدنت را به زحمت می‌اندازی تا به این جا می‌رسی که دعا به درگاه خداوند عزّ و جلّ در آن اظهار می‌شود و به برادرانت دعا می‌کنی و خود را رها می‌نمایی؟

گفت: من به دعای فرشته اعتماد دارم، ولی نسبت به دعا بر خودم در شک و تردیدم.

۹ ـ ابراهیم بن ابی بلاد ـ یا عبدالله بن جندب ـ گوید:

كُنْتُ فِي الْمَوْقِفِ فَلَمَّا أَفَضْتُ لَقِيتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ شُعَيْبٍ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ وَ كَانَ مُصَاباً بِإِحْدَى عَيْنَيْهِ وَ إِذَا عَيْنُهُ الصَّحِيحَةُ حَمْرَاءُ كَأَنَّهَا عَلَقَةُ دَمٍ.

فَقُلْتُ لَهُ: قَدْ أُصِبْتَ بِإِحْدَى عَيْنَيْكَ وَ أَنَا وَ اللَّهِ مُشْفِقٌ عَلَى الْأُخْرَى فَلَوْ قَصَرْتَ مِنَ الْبُكَاءِ قَلِيلاً.

فَقَالَ: وَ اللَّهِ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ! مَا دَعَوْتُ لِنَفْسِيَ الْيَوْمَ بِدَعْوَةٍ.

فَقُلْتُ: فَلِمَنْ دَعَوْتَ؟

قَالَ: دَعَوْتُ لِإِخْوَانِي، لِأَنِّي سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: «**مَنْ دَعَا لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ وَكَّلَ اللَّهُ بِهِ مَلَكاً يَقُولُ وَ لَكَ مِثْلَاهُ**» فَأَرَدْتُ أَنْ أَكُونَ إِنَّمَا أَدْعُو لِإِخْوَانِي وَ يَكُونَ الْمَلَكُ يَدْعُو لِي، لِأَنِّي فِي شَكٍّ مِنْ دُعَائِي لِنَفْسِي، وَ لَسْتُ فِي شَكٍّ مِنْ دُعَاءِ الْمَلَكِ لِي.

۱۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ قَالَ:

در موقف عرفات بودم، چون برگشتم ابراهیم بن شعیب را ملاقات نمودم بر او سلام کردم، یکی از چشمان او معیوب بود و چشم سالم او هم همانند لخته خونی سرخ بود. به او گفتم: یکی از چشمانت معیوب است به خدا سوگند! من به چشم دیگرت می‌ترسم، ای کاش کمتر گریه می‌کردی.

گفت: به خدا قسم ای ابومحمّد! من امروز برای خودم چیزی نخواستم.

گفتم: پس برای چه کسی خواستی؟

گفت: برای برادرانم، زیرا از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود: «هر که به برادرش در نبود او دعا کند، خداوند فرشته‌ای به او بگمارد می‌گوید: بر تو باد دو برابر آن». پس خواستم که به برادرانم دعا کنم و فرشته به من دعا کند، زیرا که در دعا بر خود در شک و تردید هستم و در دعای فرشته بر خود شک و تردید ندارم.

۱۰ ـ عمرو بن ابی مقدام گوید:

رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَوْمَ عَرَفَةَ بِالْمَوْقِفِ وَ هُوَ يُنَادِي بِأَعْلَى صَوْتِهِ:
أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله كَانَ الْإِمَامَ ثُمَّ كَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ثُمَّ الْحَسَنُ ثُمَّ الْحُسَيْنُ ثُمَّ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ثُمَّ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عليهما السلام ثُمَّ هَهْ.
فَيُنَادِي ثَلَاثَ مَرَّاتٍ لِمَنْ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ يَسَارِهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ اثْنَيْ عَشَرَ صَوْتاً.
وَ قَالَ عَمْرٌو: فَلَمَّا أَتَيْتُ مِنًى سَأَلْتُ أَصْحَابَ الْعَرَبِيَّةِ عَنْ تَفْسِيرِ هَهْ.
فَقَالُوا: هَهْ لُغَةُ بَنِي فُلَانٍ أَنَا فَاسْأَلُونِي.
قَالَ: ثُمَّ سَأَلْتُ غَيْرَهُمْ أَيْضاً مِنْ أَصْحَابِ الْعَرَبِيَّةِ، فَقَالُوا مِثْلَ ذَلِكَ.
۱۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ:
قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذَا ضَاقَتْ عَرَفَةُ كَيْفَ يَصْنَعُونَ؟
قَالَ: يَرْتَفِعُونَ إِلَى الْجَبَلِ.

امام صادق عليه السلام را در روز عرفه در موقف دیدم. آن حضرت به آواز بلند ندا می‌داد: ای مردم! به راستی رسول خدا صلى الله عليه و آله امام بود، بعد علی بن ابی طالب بود، بعد حسن بعد حسین بعد علی بن الحسین بعد محمّد بن علی عليهما السلام آن‌گاه من، پس از من بپرسید.

حضرتش سه مرتبه برای کسانی که پیش رو، دست راست، دست چپ و پشت سرش بودند دوازده ندا داد.

عمرو گوید: هنگامی که به منا رفتم از اهل لغت عرب در مورد تفسیر واژه «هه» پرسیدم.

گفتند: «هه» در لغت بنی فلان: به این معناست: «منم. پس از من بپرسید».

گوید: آن‌گاه از اهل لغت عرب دیگر پرسیدم همان معنا را گفتند.

۱۱ ـ سماعه گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: هر گاه جایگاه عرفه نسبت به جمعیّت تنگ شود چه وظیفه دارند؟

فرمود: بر بالای کوه بروند.

(١٦٦)
بَابُ الْإِفَاضَةِ مِنْ عَرَفَاتٍ

١ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مَتَى الْإِفَاضَةُ مِنْ عَرَفَاتٍ؟

قَالَ: إِذَا ذَهَبَ الْحُمْرَةُ، يَعْنِي مِنَ الْجَانِبِ الشَّرْقِيِّ.

٢ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

إِنَّ الْمُشْرِكِينَ كَانُوا يُفِيضُونَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَغِيبَ الشَّمْسُ، فَخَالَفَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَأَفَاضَ بَعْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ.

بخش صد و شصت و ششم
کوچ کردن از عرفات

۱ ـ یونس بن یعقوب گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: کی می‌توان از عرفات کوچ کرد؟

فرمود: هر گاه سرخی از جانب شرقی برود.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: شرک‌ورزان پیش از غروب آفتاب کوچ می‌کردند، رسول خدا صلى الله عليه وآله با آنها مخالفت نموده بعد از غروب آفتاب کوچ نمود.

قَالَ: وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِذَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ فَأَفِضْ مَعَ النَّاسِ وَ عَلَيْكَ السَّكِينَةَ وَ الْوَقَارَ وَ أَفِضْ بِالاِسْتِغْفَارِ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ: ﴿**ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَ اسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ**﴾ فَإِذَا انْتَهَيْتَ إِلَى الْكَثِيبِ الْأَحْمَرِ عَنْ يَمِينِ الطَّرِيقِ فَقُلِ:

«**اللَّهُمَّ ارْحَمْ مَوْقِفِي وَ زِدْ فِي عِلْمِي وَ سَلِّمْ لِي دِينِي وَ تَقَبَّلْ مَنَاسِكِي**».

وَ إِيَّاكَ وَ الْوَجِيفَ الَّذِي يَصْنَعُهُ النَّاسُ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ: «أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ الْحَجَّ لَيْسَ بِوَجِيفِ الْخَيْلِ وَ لا إِيضَاعِ الْإِبِلِ، وَ لَكِنِ اتَّقُوا اللَّهَ وَ سِيرُوا سَيْراً جَمِيلاً، لا تُوَطِّئُوا ضَعِيفاً وَ لا تُوَطِّئُوا مُسْلِماً، وَ تَوَأَّدُوا وَ اقْتَصِدُوا فِي السَّيْرِ».

فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ يَكُفُّ نَاقَتَهُ حَتَّى يُصِيبَ رَأْسُهَا مُقَدَّمَ الرَّحْلِ وَ يَقُولُ: «أَيُّهَا النَّاسُ! عَلَيْكُمْ بِالدَّعَةِ». فَسُنَّةُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله تُتَّبَعُ.

قَالَ مُعَاوِيَةُ: وَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

«**اللَّهُمَّ أَعْتِقْنِي مِنَ النَّارِ**» وَ كَرَّرَهَا حَتَّى أَفَاضَ.

گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: هرگاه آفتاب غروب کرد پس با مردم رهسپار شو و بر تو باد آرامش و وقار و کوچ کن با استغفار کردن، زیرا خداوند عزّ و جلّ می‌فرماید: «آنگاه از همان‌جا که مردم کوچ می‌کنند (به سرزمین منا) کوچ کنید؛ و از خدا آمرزش خواهید که خدا آمرزندهٔ مهربان است». پس چون به تل سرخ که در سمت راست جاده است رسیدی بگو:

«**اللَّهُمَّ ارْحَمْ مَوْقِفِي وَ زِدْ فِي عِلْمِي وَ سَلِّمْ لِي دِينِي وَ تَقَبَّلْ مَنَاسِكِي**».

و از تند راندن شتران و اسبان بپرهیز، چنانچه مردم می‌کنند، زیرا رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود: «ای مردم! حج به تند روی اسبان و شتران نیست، ولی از خدا بترسید و بروید و نیک برانید، هیچ ناتوان و مسلمانی را زیر پای نگیرید. با آرامش و میانه‌روی حرکت کنید».

زیرا رسول خدا صلى الله عليه وآله شتر خود را باز می‌داشت تا سرش به بالای پا می‌رسید و می‌فرمود: «ای مردم! بر شما باد به سواری». پس سنّت رسول خدا صلى الله عليه وآله قابل پیروی است.

معاوية بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود: «**اللَّهُمَّ أَعْتِقْنِي مِنَ النَّارِ**» و آن‌را تکرار می‌نمود تا کوچ می‌کرد.

فَقُلْتُ: أَ لا تُفِيضُ فَقَدْ أَفَاضَ النَّاسُ؟

فَقَالَ: إِنِّي أَخَافُ الزِّحَامَ وَ أَخَافُ أَنْ أَشْرَكَ فِي عَنَتِ إِنْسَانٍ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ فِي آخِرِ كَلَامِهِ حِينَ أَفَاضَ:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ أَوْ أَقْطَعَ رَحِماً أَوْ أُوذِيَ جَاراً».

۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ ضُرَيْسٍ الْكُنَاسِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ أَفَاضَ مِنْ عَرَفَاتٍ قَبْلَ أَنْ تَغِيبَ الشَّمْسُ.

قَالَ: عَلَيْهِ بَدَنَةٌ يَنْحَرُهَا يَوْمَ النَّحْرِ، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ صَامَ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ يَوْماً بِمَكَّةَ أَوْ فِي الطَّرِيقِ أَوْ فِي أَهْلِهِ.

گفتم: آیا کوچ نمی‌کنید که مردم کوچ کردند؟

فرمود: من از ازدحام بیم دارم، می‌ترسم در آزار و سختی انسانی انسانی شریک شوم.

۳ ـ هارون بن خارجه گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که در زمان کوچ در پایان کلامش می‌فرمود: **«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ أَوْ أَقْطَعَ رَحِماً أَوْ أُوذِيَ جَاراً».**

۴ ـ ضریس کناسی گوید: از امام باقر عليه السلام پرسیدم: کسی که پیش از غروب آفتاب کوچ کرده چه وظیفه‌ای دارد؟

فرمود: شتر فربه بر عهده اوست که روز قربانی نحر کند و اگر نتوانست هیجده روز در مکّه یا در راه یا در وطنش روزه بگیرد.

۵ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
يُوَكِّلُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَلَكَيْنِ بِمَأْزِمَيْ عَرَفَةَ فَيَقُولانِ: سَلِّمْ سَلِّمْ.

۶ـ وَ عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ سَعِيدٍ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
مَلَكَانِ يُفَرِّجَانِ لِلنَّاسِ لَيْلَةَ مُزْدَلِفَةَ عِنْدَ الْمَأْزِمَيْنِ الضَّيِّقَيْنِ.

(۱٦۷)

بَابُ لَيْلَةِ الْمُزْدَلِفَةِ وَ الْوُقُوفِ بِالْمَشْعَرِ وَ الْإِفَاضَةِ مِنْهُ وَ حُدُودِهِ

۱ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ وَ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

۵ـ عبدالله بن سنان گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

خداوند دو فرشته را در تنگنای دو کوه عرفه می‌گمارد، پس می‌گویند: بی‌آزار باش! بی آزار باش!

۶ـ سعید اعرج گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

دو فرشته در شب مزدلفه نزد تنگنای دو کوه بر مردم راه باز می‌کنند.

بخش صد و شصت و هفتم

رفتن به مزدلفه شب هنگام، ایستادن در دامنهٔ کوه مشعر و فرود آمدن از آن و حدود آن

۱ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

لا تُصَلِّ الْمَغْرِبَ حَتَّى تَأْتِيَ جَمْعاً فَتُصَلِّيَ بِهَا الْمَغْرِبَ وَ الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ بِأَذَانٍ وَاحِدٍ وَ إِقَامَتَيْنِ، وَ انْزِلْ بِبَطْنِ الْوَادِي عَنْ يَمِينِ الطَّرِيقِ قَرِيباً مِنَ الْمَشْعَرِ.

وَ يُسْتَحَبُّ لِلصَّرُورَةِ أَنْ يَقِفَ عَلَى الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَ يَطَأَهُ بِرِجْلِهِ وَ لا يُجَاوِزِ الْحِيَاضَ لَيْلَةَ الْمُزْدَلِفَةِ وَ يَقُولُ:

«اللَّهُمَّ هَذِهِ جَمْعٌ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْمَعَ لِي فِيهَا جَوَامِعَ الْخَيْرِ. اللَّهُمَّ لا تُؤْيِسْنِي مِنَ الْخَيْرِ الَّذِي سَأَلْتُكَ أَنْ تَجْمَعَهُ لِي فِي قَلْبِي وَ أَطْلُبُ إِلَيْكَ أَنْ تُعَرِّفَنِي مَا عَرَّفْتَ أَوْلِيَاءَكَ فِي مَنْزِلِي هَذَا وَ أَنْ تَقِيَنِي جَوَامِعَ الشَّرِّ».

وَ إِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُحْيِيَ تِلْكَ اللَّيْلَةَ فَافْعَلْ، فَإِنَّهُ بَلَغَنَا أَنَّ أَبْوَابَ السَّمَاءِ لا تُغْلَقُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ لِأَصْوَاتِ الْمُؤْمِنِينَ، لَهُمْ دَوِيٌّ كَدَوِيِّ النَّحْلِ، يَقُولُ اللَّهُ جَلَّ ثَنَاؤُهُ: «**أَنَا رَبُّكُمْ وَ أَنْتُمْ عِبَادِي أَدَّيْتُمْ حَقِّي وَ حَقٌّ عَلَيَّ أَنْ أَسْتَجِيبَ لَكُمْ**» فَيَحُطُّ اللَّهُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ عَمَّنْ أَرَادَ أَنْ يَحُطَّ عَنْهُ ذُنُوبَهُ وَ يَغْفِرُ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَغْفِرَ لَهُ.

نماز مغرب را مگزار تا به گروه بپیوندی و نماز مغرب و عشا را به یک اذان و دو اقامه در مزدلفه بخوانی و به هنگام فرود در وسط وادی از دست راست نزدیک مشعر فرود آی. و مستحب است برای کسی که نخستین بار حج انجام می‌دهد در مشعرالحرام توقّف کند و بر آن پا بگذارد و در شب مزدلفه از حوض‌ها نگذرد و بگوید:

«اللَّهُمَّ هَذِهِ جَمْعٌ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْمَعَ لِي فِيهَا جَوَامِعَ الْخَيْرِ. اللَّهُمَّ لا تُؤْيِسْنِي مِنَ الْخَيْرِ الَّذِي سَأَلْتُكَ أَنْ تَجْمَعَهُ لِي فِي قَلْبِي وَ أَطْلُبُ إِلَيْكَ أَنْ تُعَرِّفَنِي مَا عَرَّفْتَ أَوْلِيَاءَكَ فِي مَنْزِلِي هَذَا وَ أَنْ تَقِيَنِي جَوَامِعَ الشَّرِّ».

و اگر توانستی آن شب را احیاء داری، انجام بده، زیرا بـه مـا روایت شـده است کـه درب‌های آسمان در آن شب بر صوت‌های مؤمنان بسته نمی‌شود، آنان صدایی همانند صدای زنبور دارند، خداوندی که ثنای او بزرگ است می‌فرماید: «**أَنَا رَبُّكُمْ وَ أَنْتُمْ عِبَادِي أَدَّيْتُمْ حَقِّي وَ حَقٌّ عَلَيَّ أَنْ أَسْتَجِيبَ لَكُمْ**».

خداوند در آن شب گناه آن‌که را خواهد می‌ریزد و آن‌که را بخواهد او را می‌بخشد.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ عَنْبَسَةَ بْنِ مُصْعَبٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الرَّكَعَاتِ الَّتِي بَعْدَ الْمَغْرِبِ لَيْلَةَ الْمُزْدَلِفَةِ.

فَقَالَ: صَلِّهَا بَعْدَ الْعِشَاءِ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ.

۳ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يُسْتَحَبُّ لِلصَّرُورَةِ أَنْ يَطَأَ الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ وَ أَنْ يَدْخُلَ الْبَيْتَ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَصْبِحْ عَلَى طُهْرٍ بَعْدَ مَا تُصَلِّي الْفَجْرَ فَقِفْ إِنْ شِئْتَ قَرِيباً مِنَ الْجَبَلِ، وَ إِنْ شِئْتَ حَيْثُ شِئْتَ، فَإِذَا وَقَفْتَ فَاحْمَدِ اللَّهَ وَ أَثْنِ عَلَيْهِ وَ اذْكُرْ مِنْ آلَائِهِ وَ بَلَائِهِ مَا قَدَرْتَ عَلَيْهِ وَ صَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله وَ لْيَكُنْ مِنْ قَوْلِكَ:

---

۲ ـ عنبسة بن مصعب گويد: از امام صادق عليه السلام در مورد نمازهای بعد از نماز مغرب در مزدلفه پرسيدم؟

فرمود: بعد از عشاء چهار رکعت نماز بخوان.

۳ ـ راوی گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

مستحب است برای کسی که نخستين بار حج انجام می‌دهد گام بر مشعرالحرام بنهد و داخل کعبه شود.

۴ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

در مشعر بعد از نماز صبح با وضو صبح را آغاز کن. پس اگر خواستی نزديک کوه مشعر بايست و يا هر جا که خواستی، آنگاه که ايستادی خدا را حمد کن و ثنايش نما و هر چه توانستی از نعمت‌ها و بلاهای او يادکن و بر پيامبر صلی الله علیه و آله دورود فرست و اين دعا را بخوان:

«**اللَّهُمَّ رَبَّ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ فُكَّ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ وَ أَوْسِعْ عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ وَ ادْرَأْ عَنِّي شَرَّ فَسَقَةِ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ، اللَّهُمَّ أَنْتَ خَيْرُ مَطْلُوبٍ إِلَيْهِ وَ خَيْرُ مَدْعُوٍّ وَ خَيْرُ مَسْئُولٍ وَ لِكُلِّ وَافِدٍ جَائِزَةٌ فَاجْعَلْ جَائِزَتِي فِي مَوْطِنِي هَذَا أَنْ تُقِيلَنِي عَثْرَتِي وَ تَقْبَلَ مَعْذِرَتِي وَ أَنْ تَجَاوَزَ عَنْ خَطِيئَتِي، ثُمَّ اجْعَلِ التَّقْوَى مِنَ الدُّنْيَا زَادِي**» ثُمَّ أَفِضْ حِينَ يُشْرِقُ لَكَ ثَبِيرٌ وَ تَرَى الْإِبِلُ مَوْضِعَ أَخْفَافِهَا.

۵ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ عليه السلام أَيُّ سَاعَةٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَنْ أُفِيضَ مِنْ جَمْعٍ؟

فَقَالَ: قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ بِقَلِيلٍ فَهِيَ أَحَبُّ السَّاعَاتِ إِلَيَّ.

قُلْتُ: فَإِنْ مَكَثْنَا حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ.

قَالَ: لَيْسَ بِهِ بَأْسٌ.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

«**اللَّهُمَّ رَبَّ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ فُكَّ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ وَ أَوْسِعْ عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ وَ ادْرَأْ عَنِّي شَرَّ فَسَقَةِ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ، اللَّهُمَّ أَنْتَ خَيْرُ مَطْلُوبٍ إِلَيْهِ وَ خَيْرُ مَدْعُوٍّ وَ خَيْرُ مَسْئُولٍ وَ لِكُلِّ وَافِدٍ جَائِزَةٌ فَاجْعَلْ جَائِزَتِي فِي مَوْطِنِي هَذَا أَنْ تُقِيلَنِي عَثْرَتِي وَ تَقْبَلَ مَعْذِرَتِي وَ أَنْ تَجَاوَزَ عَنْ خَطِيئَتِي، ثُمَّ اجْعَلِ التَّقْوَى مِنَ الدُّنْيَا زَادِي**».

سپس روان شو تا برای تو کوه ثبیر نمایان شود و شتران جای پای خود را ببینند.

۵ ـ اسحاق بن عمّار گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: کدام ساعت نزد شما بهتر است برای کوچ کردن از جمع؟

فرمود: کمی پیش از طلوع آفتاب. آن بهترین ساعات نزد من است.

گفتم: اگر درنگ نمودیم تا آفتاب طلوع کرد؟

فرمود: ایرادی ندارد.

۶ ـ هشام بن سالم گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

لا تُجَاوِزْ وَادِيَ مُحَسِّرٍ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ.

(١٦٨)

بَابُ السَّعْيِ فِي وَادِي مُحَسِّرٍ

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ وَ غَيْرِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

أَنَّهُ قَالَ لِبَعْضِ وُلْدِهِ: هَلْ سَعَيْتَ فِي وَادِي مُحَسِّرٍ؟

فَقَالَ: لا.

قَالَ: فَأَمَرَهُ أَنْ يَرْجِعَ حَتَّى يَسْعَى.

قَالَ: فَقَالَ لَهُ ابْنُهُ: لا أَعْرِفُهُ.

فَقَالَ لَهُ: سَلِ النَّاسَ.

از وادی محسّر نگذرید تا آفتاب طلوع نماید.

بخش صد و شصت و هشتم

هروله و تند روی در وادی محسّر

۱ ـ حفص بن بختری و راوی دیگری گویند: امام صادق عليه السلام به یکی از فرزندانش فرمود: آیا در وادی محسّر تندروی کردی؟

گفت: نه.

پس به او دستور فرمود که برگردد و هروله نماید.

فرزندش به حضرتش گفت: آن جا را نمی‌شناسم.

فرمود: از مردم بپرس.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَجَّالِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ: مَرَّ رَجُلٌ بِوَادِي مُحَسِّرٍ فَأَمَرَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بَعْدَ الِانْصِرَافِ إِلَى مَكَّةَ أَنْ يَرْجِعَ فَيَسْعَى.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا مَرَرْتَ بِوَادِي مُحَسِّرٍ وَ هُوَ وَادٍ عَظِيمٌ بَيْنَ جَمْعٍ وَ مِنًى وَ هُوَ إِلَى مِنًى أَقْرَبُ فَاسْعَ فِيهِ حَتَّى تُجَاوِزَهُ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله حَرَّكَ نَاقَتَهُ وَ قَالَ: «**اللَّهُمَّ سَلِّمْ لِي عَهْدِي وَ اقْبَلْ تَوْبَتِي وَ أَجِبْ دَعْوَتِي وَ اخْلُفْنِي فِيمَنْ تَرَكْتُ بَعْدِي**».

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ: الْحَرَكَةُ فِي وَادِي مُحَسِّرٍ مِائَةُ خُطْوَةٍ.

۵ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

---

۲ ـ یکی از اصحاب ما گوید: مردی از وادی محسّر گذشت. امام صادق عليه السلام دستور فرمود که بعد از رفتن به مکّه برگشته و هروله نماید.

۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

چون از وادی محسّر گذشتی ـ که آن وادی بزرگی است ما بین جمع و منا است و آن به منا نزدیکتر است ـ پس در آن سعی و هروله کن تا آن جا را بگذری؛ زیرا رسول خدا صلى الله عليه وآله شتر خود را به حرکت و تندروی واداشت و فرمود: «**اللَّهُمَّ سَلِّمْ لِي عَهْدِي وَ اقْبَلْ تَوْبَتِي وَ أَجِبْ دَعْوَتِي وَ اخْلُفْنِي فِيمَنْ تَرَكْتُ بَعْدِي**».

۴ ـ محمّد بن اسماعیل گوید: امام ابوالحسن عليه السلام فرمود:

تند روی در وادی محسّر به اندازه صد گام است.

۵ ـ اسحاق بن عمّار گوید:

سَأَلْتُهُ عَنْ حَدِّ جَمْعٍ.

قَالَ: مَا بَيْنَ الْمَأْزِمَيْنِ إِلَى وَادِي مُحَسِّرٍ.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَ غَيْرُهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: حَدُّ الْمُزْدَلِفَةِ مِنْ مُحَسِّرٍ إِلَى الْمَأْزِمَيْنِ.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ وَ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ: إِذَا كَثُرَ النَّاسُ بِجَمْعٍ وَ ضَاقَتْ عَلَيْهِمْ كَيْفَ يَصْنَعُونَ؟

قَالَ: يَرْتَفِعُونَ إِلَى الْمَأْزِمَيْنِ.

۸ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَاصِمِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّيْمُلِيِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ الْأَزْدِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُذَافِرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ:

الرَّمَلُ فِي وَادِي مُحَسِّرٍ قَدْرُ مِائَةِ ذِرَاعٍ.

از امام کاظم ﷺ در مورد حدود جمع پرسیدم.

فرمود: ما بین مأزمین تا وادی محسّر است.

۶ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق ﷺ فرمود:

حدود مزدلفه از وادی محسّر تا مأزمین است.

۷ ـ سماعه گوید: به امام صادق ﷺ گفتم: چون مردم در جمع زیاد شدند و جا بر آنها تنگ شد، چه وظیفه‌ای دارند؟

فرمود: به طرف مأزمین بالا روند.

۸ ـ عمر بن یزید گوید:

تند روی و هروله در وادی محسّر به اندازه صد گام است.

(١٦٩)
بَابُ مَنْ جَهِلَ أَنْ يَقِفَ بِالْمَشْعَرِ

١ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَكِيمٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: الرَّجُلُ الْأَعْجَمِيُّ وَ الْمَرْأَةُ الضَّعِيفَةُ يَكُونَانِ مَعَ الْجَمَّالِ الْأَعْرَابِيِّ فَإِذَا أَفَاضَ بِهِمْ مِنْ عَرَفَاتٍ مَرَّ بِهِمْ كَمَا مَرَّ بِهِمْ إِلَى مِنًى وَ لَمْ يَنْزِلْ بِهِمْ جَمْعاً.

فَقَالَ: أَ لَيْسَ قَدْ صَلَّوْا بِهَا فَقَدْ أَجْزَأَهُمْ؟

قُلْتُ: وَ إِنْ لَمْ يُصَلُّوا بِهَا؟

قَالَ: ذَكَرُوا اللَّهَ فِيهَا، فَإِنْ كَانُوا ذَكَرُوا اللَّهَ فِيهَا فَقَدْ أَجْزَأَهُمْ.

بخش صد و شصت و نهم
حکم کسی که از وقوف در مشعر آگاهی نداشت

١ ـ محمّد بن حکیم گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: مرد ناآگاهی به همراه زن ناتوانی با شتربان صحرانشین همسفرند، هنگامی که آنها را از عرفات کوچ می‌داد همانند کوچ دادن از منا بود و آنها را در جمع پیاده نکرد (چه وظیفه‌ای دارند؟)

فرمود: آیا در آن‌جا نماز نخواندند؟ همان کفایت می‌کند.

گفتم: اگر آن‌جا نماز نخوانده باشند چه؟

فرمود: خدا را یاد نمودند، پس اگر در آن‌جا به یاد خدا بودند آنها را کفایت می‌کند.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنَّ صَاحِبَيَّ هَذَيْنِ جَهِلَا أَنْ يَقِفَا بِالْمُزْدَلِفَةِ.

فَقَالَ: يَرْجِعَانِ مَكَانَهُمَا فَيَقِفَانِ بِالْمَشْعَرِ سَاعَةً.

قُلْتُ: فَإِنَّهُ لَمْ يُخْبِرْهُمَا أَحَدٌ حَتَّى كَانَ الْيَوْمُ وَ قَدْ نَفَرَ النَّاسُ.

قَالَ: فَنَكَسَ رَأْسَهُ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَ: أَ لَيْسَا قَدْ صَلَّيَا الْغَدَاةَ بِالْمُزْدَلِفَةِ؟

قُلْتُ: بَلَى.

فَقَالَ: أَلَيْسَا قَدْ قَنَتَا فِي صَلَاتِهِمَا؟

قُلْتُ: بَلَى.

فَقَالَ: تَمَّ حَجُّهُمَا.

ثُمَّ قَالَ: الْمَشْعَرُ مِنَ الْمُزْدَلِفَةِ وَ الْمُزْدَلِفَةُ مِنَ الْمَشْعَرِ وَ إِنَّمَا يَكْفِيهِمَا الْيَسِيرُ مِنَ الدُّعَاءِ.

---

۲ ـ ابوبصیر گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: قربانت گردم! این دو نفر همراهانم متوجّه نبودند که باید در مزدلفه وقوف کنند؟

فرمود: به مشعر برگردند و ساعتی در آن‌جا توقف نمایند.

گفتم: کسی که به آنها تا به امروز خبر نداده بود و مردم هم رفته‌اند؟

حضرت لحظاتی سرش را پایین انداخت، آن گاه فرمود: آیا نماز صبح را در مزدلفه نخوانده‌اند؟

گفتم: آری.

فرمود: آیا در نمازشان قنوت نکرده‌اند؟

گفتم: چرا.

فرمود: حجّشان تمام است.

سپس فرمود: مشعر از مزدلفه و مزدلفه از مشعر است، همانا کمترین دعا در آنها کفایت می‌کند.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مَا تَقُولُ فِي رَجُلٍ أَفَاضَ مِنْ عَرَفَاتٍ فَأَتَى مِنًى؟

قَالَ: فَلْيَرْجِعْ فَيَأْتِي جَمْعاً فَيَقِفُ بِهَا، وَ إِنْ كَانَ النَّاسُ قَدْ أَفَاضُوا مِنْ جَمْعٍ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: رَجُلٌ أَفَاضَ مِنْ عَرَفَاتٍ فَمَرَّ بِالْمَشْعَرِ فَلَمْ يَقِفْ حَتَّى انْتَهَى إِلَى مِنًى وَ رَمَى الْجَمْرَةَ وَ لَمْ يَعْلَمْ حَتَّى ارْتَفَعَ النَّهَارُ.

قَالَ: يَرْجِعُ إِلَى الْمَشْعَرِ فَيَقِفُ بِهِ ثُمَّ يَرْجِعُ فَيَرْمِي الْجَمْرَةَ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْخَثْعَمِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

أَنَّهُ قَالَ فِي رَجُلٍ لَمْ يَقِفْ بِالْمُزْدَلِفَةِ وَ لَمْ يَبِتْ بِهَا حَتَّى أَتَى مِنًى

---

۳ ـ معاوية بن عمّار گويد: به امام صادق عليه السلام گفتم: نظر شما دربارهٔ مردی که از عرفات کوچ کرده (بدون توقّف در مشعر) به منا آمده است چيست؟

فرمود: به جمع مزدلفه برگردد، و در آن‌جا وقوف کند، گرچه مردم از جمع رفته باشند.

۴ ـ يونس بن يعقوب گويد: به امام صادق عليه السلام گفتم: مردی که از عرفات کوچ کرده و از مشعر هم گذشته و توقّف نکرده تا به منا رسيده و سنگ جمره عقبه را هم انداخته و باز ندانسته تا روز بلند شده است (چه وظيفه‌ای دارد؟)

فرمود: به مشعر برمی گردد و آن‌جا توقّف می‌کند، سپس برمی‌گردد و به جمره عقبه سنگ می‌اندازد.

۵ ـ محمّد بن يحيى خثعمی گويد: امام صادق عليه السلام در مورد کسی که در مزدلفه توقّف و بيتوته نکرده تا به منا آمده فرمود:

فَقَالَ:

أَ لَمْ يَرَ النَّاسَ وَ لَمْ يُنْكِرْ مِنًى حِينَ دَخَلَهَا؟

قُلْتُ: فَإِنْ جَهِلَ ذَلِكَ.

قَالَ: يَرْجِعُ.

قُلْتُ: إِنَّ ذَلِكَ قَدْ فَاتَهُ.

فَقَالَ: لا بَأْسَ.

۶ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَفَاضَ مِنْ عَرَفَاتٍ مَعَ النَّاسِ، وَ لَمْ يَلْبَثْ مَعَهُمْ بِجَمْعٍ، وَ مَضَى إِلَى مِنًى مُتَعَمِّداً أَوْ مُسْتَخِفّاً فَعَلَيْهِ بَدَنَةٌ.

آیا مردم را ندیده و در منا هم چون داخل شد به یاد نیاورده است؟

گفتم: اگر به آن هم آگاه نبود چه؟

فرمود: برمی‌گردد.

گفتم: وقت آن گذشته است؟

فرمود: ایرادی ندارد.

۶ ـ حریز گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر که از عرفات با مردم کوچ کند و با آنها در جمع مزدلفه توقّف نکند و از روی عمد و یا بی‌اعتنایی به منا برود بر اوست که یک شتر قربانی کند.

(۱۷۰)
بَابُ مَنْ تَعَجَّلَ مِنَ الْمُزْدَلِفَةِ قَبْلَ الْفَجْرِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ مِسْمَعٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام:

فِي رَجُلٍ وَقَفَ مَعَ النَّاسِ بِجَمْعٍ ثُمَّ أَفَاضَ قَبْلَ أَنْ يُفِيضَ النَّاسُ.

قَالَ: إِنْ كَانَ جَاهِلاً فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ، وَ إِنْ كَانَ أَفَاضَ قَبْلَ طُلُوعِ الْفَجْرِ فَعَلَيْهِ دَمُ شَاةٍ.

۲ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ سَعِيدٍ السَّمَّانِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام يَقُولُ:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله عَجَّلَ النِّسَاءَ لَيْلاً مِنَ الْمُزْدَلِفَةِ إِلَى مِنًى وَ أَمَرَ مَنْ كَانَ مِنْهُنَّ عَلَيْهَا هَدْيٌ أَنْ تَرْمِيَ وَ لَا تَبْرَحَ حَتَّى تَذْبَحَ، وَ مَنْ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا مِنْهُنَّ هَدْيٌ أَنْ تَمْضِيَ إِلَى مَكَّةَ حَتَّى تَزُورَ.

بخش صد و هفتادم
حکم کسی که پیش از طلوع فجر با شتاب از مزدلفه کوچ کند

۱ ـ مسمع گوید: امام صادق عليه‌السلام در مورد کسی که با مردم در مزدلفه توقّف نموده بود، آن‌گاه پیش از مردم از آن‌جا کوچ کرد فرمود:

اگر نمی‌دانست چیزی بر او نیست، و اگر پیش از طلوع فجر کوچ کرده بر اوست که یک گوسفند قربانی کند.

۲ ـ سعید سمّان گوید: از امام صادق عليه‌السلام شنیدم که می‌فرمود:

رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله برای زنان در شب تعجیل می‌فرمود که از مزدلفه به منا بروند و دستور فرمود که هر کس از آنها قربانی بر ذمّه دارد سنگ جمره را انداخته و بلافاصله قربانی نماید، و آن‌که برگردنش قربانی نیست به مکّه برود و زیارت نماید.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما‌السلام قَالَ:

لا بَأْسَ بِأَنْ يُفِيضَ الرَّجُلُ بِلَيْلٍ إِذَا كَانَ خَائِفاً.

۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما‌السلام قَالَ:

أَيُّمَا امْرَأَةٍ أَوْ رَجُلٍ خَائِفٍ أَفَاضَ مِنَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ لَيْلاً فَلَا بَأْسَ فَلْيَرْمِ الْجَمْرَةَ ثُمَّ لْيَمْضِ وَ لْيَأْمُرْ مَنْ يَذْبَحُ عَنْهُ وَ تُقَصِّرُ الْمَرْأَةُ وَ يَحْلِقُ الرَّجُلُ ثُمَّ لْيَطُفْ بِالْبَيْتِ وَ بِالصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ ثُمَّ لْيَرْجِعْ إِلَى مِنًى، فَإِنْ أَتَى مِنًى وَ لَمْ يُذْبَحْ عَنْهُ فَلَا بَأْسَ أَنْ يَذْبَحَ هُوَ وَ لْيَحْمِلِ الشَّعْرَ إِذَا حَلَقَ بِمَكَّةَ إِلَى مِنًى، وَ إِنْ شَاءَ قَصَّرَ إِنْ كَانَ قَدْ حَجَّ قَبْلَ ذَلِكَ.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي الْمَغْرَاءِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

---

۳ ـ یکی از اصحاب ما گوید: امام (باقر عليه‌السلام و یا امام صادق عليه‌السلام) فرمود:

ایرادی ندارد کسی که بترسد شبانه از مزدلفه کوچ کند.

۴ ـ علی بن ابی حمزه گوید: امام (باقر یا امام صادق عليهما‌السلام) فرمود:

هر زن یا مردی که شب هنگام بترسد و از مشعرالحرام برود ایرادی ندارد که به جمره عقبه سنگ زده بعد برود و به یکی بگوید که از جانب او قربانی کند. زن می‌تواند مو کوتاه کند و مرد سر بتراشد، سپس طواف بیت و سعی صفا و مروه نماید، آنگاه به منا برگردد و اگر به منا آمد که از جانب او قربانی نشده؛ ایرادی ندارد که خود قربانی کند و هرگاه در مکّه سرش را بتراشد موهایش را به منا بیاورد و اگر پیشتر حج نموده باشد می‌تواند تقصیر نماید.

۵ ـ ابو بصیر گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِلنِّسَاءِ وَ الصِّبْيَانِ أَنْ يُفِيضُوا بِلَيْلٍ وَ يَرْمُوا الْجِمَارَ بِلَيْلٍ، وَ أَنْ يُصَلُّوا الْغَدَاةَ فِي مَنَازِلِهِمْ، فَإِنْ خِفْنَ الْحَيْضَ مَضَيْنَ إِلَى مَكَّةَ، وَ وَكَّلْنَ مَنْ يُضَحِّي عَنْهُنَّ.

۶ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

لا بَأْسَ بِأَنْ تُقَدَّمَ النِّسَاءُ إِذَا زَالَ اللَّيْلُ فَيَقِفْنَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ سَاعَةً، ثُمَّ يُنْطَلَقُ بِهِنَّ إِلَى مِنًى فَيَرْمِينَ الْجَمْرَةَ ثُمَّ يَصْبِرْنَ سَاعَةً ثُمَّ يُقَصِّرْنَ وَ يَنْطَلِقْنَ إِلَى مَكَّةَ فَيَطُفْنَ إِلَّا أَنْ يَكُنَّ يُرِدْنَ أَنْ يُذْبَحَ عَنْهُنَّ، فَإِنَّهُنَّ يُوَكِّلْنَ مَنْ يَذْبَحُ عَنْهُنَّ.

۷ـ وَ عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ سَعِيدٍ الْأَعْرَجِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ! مَعَنَا نِسَاءٌ فَأُفِيضُ بِهِنَّ بِلَيْلٍ؟

قَالَ: نَعَمْ، تُرِيدُ أَنْ تَصْنَعَ كَمَا صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله؟

قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ.

رسول خدا صلى الله عليه وآله به زنان و کودکان رخصت داد که شب هنگام از مزدلفه کوچ کنند و سنگ‌ها را شب بیندازند و نماز صبح را در خانه‌هایشان بخوانند و اگر زن‌ها از حیض شدن بترسند به مکّه بروند و یکی را برای قربانی وکیل کنند.

۶ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

ایرادی بر زنان نیست که چون نصف شب شود ساعتی نزد مشعرالحرام توقّف نموده بعد آن‌ها را به منا روانه کنند که به جمره عقبه سنگ بزنند، بعد ساعتی درنگ کنند آن‌گاه مو کوتاه نموده و به سوی مکّه بروند و طواف نمایند، مگر این‌که بخواهند از جانب خود وکیل گرفته و قربانی کنند که چنین نمایند.

۷ ـ سعد اعرج گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: قربانت گردم! همراه ما زنانی آمده‌اند، می‌توانیم شبانه آنها را از مزدلفه کوچ دهیم؟

فرمود: آری، می‌خواهی همانند رسول خدا صلى الله عليه وآله انجام دهی؟

گوید: گفتم: آری.

فَقَالَ: أَفِضْ بِهِنَّ بِلَيْلٍ وَ لا تُفِضْ بِهِنَّ حَتَّى تَقِفَ بِهِنَّ بِجَمْعٍ، ثُمَّ أَفِضْ بِهِنَّ حَتَّى تَأْتِيَ بِهِنَّ الْجَمْرَةَ الْعُظْمَى فَيَرْمِينَ الْجَمْرَةَ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِنَّ ذَبْحٌ فَلْيَأْخُذْنَ مِنْ شُعُورِهِنَّ وَ يُقَصِّرْنَ مِنْ أَظْفَارِهِنَّ وَ يَمْضِينَ إِلَى مَكَّةَ فِي وُجُوهِهِنَّ وَ يَطُفْنَ بِالْبَيْتِ وَ يَسْعَيْنَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى الْبَيْتِ وَ يَطُفْنَ أُسْبُوعاً ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى مِنًى وَ قَدْ فَرَغْنَ مِنْ حَجِّهِنَّ.

وَ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَرْسَلَ مَعَهُنَّ أُسَامَةَ.

۸ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ وَ غَيْرِهِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ:

رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِلنِّسَاءِ وَ الضُّعَفَاءِ أَنْ يُفِيضُوا مِنْ جَمْعٍ بِلَيْلٍ، وَ أَنْ يَرْمُوا الْجَمْرَةَ بِلَيْلٍ، فَإِنْ أَرَادُوا أَنْ يَزُورُوا الْبَيْتَ وَ كَّلُوا مَنْ يَذْبَحُ عَنْهُنَّ.

فرمود: آنها را شبانه کوچ بده تا در مزدلفه وقوف کنند، سپس آنها را نزد جمره عقبه بزرگ‌تر ببر تا سنگ به جمره زنند و اگر قربانی ندارند بایستی از مو و ناخن خود کوتاه کنند و به مکّه بروند و بیت را طواف نموده سعی صفا و مروه کنند، سپس به بیت برگشته هفت شوط طواف کنند آن‌گاه به منا برگردند که در این صورت از حج فارغ شده‌اند.

و فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله به همراه زنان اسامه را فرستاد.

۸ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

رسول خدا صلی الله علیه و آله به زنان و ناتوانان اجازه فرمود که شب هنگام از مزدلفه کوچ کنند و شب رمی جمره نمایند. پس اگر خواستند که بیت را زیارت نمایند، از جانب خود برای قربانی وکیل بگیرند.

(۱۷۱)
بَابُ مَنْ فَاتَهُ الْحَجُّ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ قَالَ:

كُنْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بِمِنًى إِذْ جَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ: إِنَّ قَوْماً قَدِمُوا يَوْمَ النَّحْرِ وَ قَدْ فَاتَهُمُ الْحَجُّ.

فَقَالَ: نَسْأَلُ اللَّهَ الْعَافِيَةَ وَ أَرَى أَنْ يُهَرِيقَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ دَمَ شَاةٍ وَ يَحِلُّونَ وَ عَلَيْهِمُ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ إِنِ انْصَرَفُوا إِلَى بِلَادِهِمْ وَ إِنْ أَقَامُوا حَتَّى تَمْضِيَ أَيَّامُ التَّشْرِيقِ بِمَكَّةَ ثُمَّ يَخْرُجُوا إِلَى وَقْتِ أَهْلِ مَكَّةَ وَ أَحْرَمُوا مِنْهُ وَ اعْتَمَرُوا فَلَيْسَ عَلَيْهِمُ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

بخش صد و هفتاد و یکم
کسی که حج از او فوت شده است

۱ ـ داوود رقّی گوید: در منا خدمت امام صادق عليه السلام بودم که مردی آمد و گفت: گروهی در روز قربان وارد مکّه شدند و حج آنان فوت شده است.

امام عليه السلام فرمود: از خدا عافیت می‌طلبم، به نظر من هر یک از آنان گوسفندی ذبح کند و از احرام بیرون آیند و اگر به شهرهای خود باز گشتند در سال آینده حج به جا آورند و اگر در مکّه بمانند منتظر شوند تا ایّام تشریق (روزهای یازدهم، دوازدهم و سیزدهم) سپری شود و پس از آن به میقات اهل مکّه بروند و از آن‌جا مُحرم شوند و عمره به جای آورند. از این رو حج سال آینده بر عهدهٔ آنها نیست.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

مَنْ أَدْرَكَ جَمْعاً فَقَدْ أَدْرَكَ الْحَجَّ.

وَ قَالَ: أَيُّمَا قَارِنٍ أَوْ مُفْرِدٍ أَوْ مُتَمَتِّعٍ قَدِمَ وَ قَدْ فَاتَهُ الْحَجُّ فَلْيَحِلَّ بِعُمْرَةٍ وَ عَلَيْهِ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ.

قَالَ: وَ قَالَ فِي رَجُلٍ أَدْرَكَ الْإِمَامَ وَ هُوَ بِجَمْعٍ.

فَقَالَ: إِنْ ظَنَّ أَنَّهُ يَأْتِي عَرَفَاتٍ فَيَقِفُ بِهَا قَلِيلاً ثُمَّ يُدْرِكُ جَمْعاً قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ فَلْيَأْتِهَا، وَ إِنْ ظَنَّ أَنَّهُ لا يَأْتِهَا حَتَّى يُفِيضُوا فَلَا يَأْتِهَا وَ لْيُقِمْ بِجَمْعٍ فَقَدْ تَمَّ حَجُّهُ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ علیه‌السلام قَالَ:

مَنْ أَدْرَكَ الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ يَوْمَ النَّحْرِ مِنْ قَبْلِ زَوَالِ الشَّمْسِ فَقَدْ أَدْرَكَ الْحَجَّ.

۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه‌السلام قَالَ:

هر که مشعر را درک کند در واقع حج را درک کرده است.

و فرمود: هر حاجی که به عنوان حج قِران یا اِفراد یا تمتّع وارد مکه شود و حج از او فوت گردد، بایستی به عمره از احرام بیرون آید و بایستی در سال آینده حجّی انجام دهد.

راوی گفت: امام علیه‌السلام در مورد فردی که امام را در مشعر درک کند فرمود:

هر که امام را در مشعر درک نماید و گمان کند که می‌تواند به عرفات برود و مقداری توقّف کند سپس بتواند پیش از طلوع فجر به مشعر رود پس آن‌جا برود و اگر گمانش چنین باشد که نمی‌تواند برود تا مردم کوچ کنند پس آن‌جا نرود و در مشعر بماند پس حجّش کامل شده است.

۳ ـ جمیل بن درّاج گوید: امام صادق علیه‌السلام فرمود:

هر که روز قربان پیش از ظهر به مشعر الحرام رود، در واقع حج را درک نموده است.

۴ ـ اسحاق بن عمّار گوید: امام صادق علیه‌السلام فرمود:

مَنْ أَدْرَكَ الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ وَ عَلَيْهِ خَمْسَةٌ مِنَ النَّاسِ قَبْلَ أَنْ تَزُولَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَ الْحَجَّ.

۵ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

مَنْ أَدْرَكَ الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ وَ عَلَيْهِ خَمْسَةٌ مِنَ النَّاسِ فَقَدْ أَدْرَكَ الْحَجَّ.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

قَالَ: تَدْرِي لِمَ جُعِلَ ثَلَاثٌ هُنَا؟

قَالَ: قُلْتُ: لَا.

قَالَ: فَمَنْ أَدْرَكَ شَيْئاً مِنْهَا فَقَدْ أَدْرَكَ الْحَجَّ.

هرکس مشعر الحرام را پیش از ظهر با پنج نفر درک کند، در واقع حجش را درک نموده است.

۵ ـ نظیر این روایت را هشام بن حکم از امام صادق عليه‌السلام نقل می‌کند.

۶ ـ یکی از اصحاب ابن عمیر گوید:

امام صادق عليه‌السلام فرمود:

آیا می‌دانی چرا آن‌جا (مشعر الحرام) سه مرتبه وقوف قرار داده شد؟

راوی گوید: گفتم: نه.

فرمود: هر که به چیزی از آن رسید و آن‌را درک کرد، پس در واقع به حج رسیده است.

(۱۷۲)
بَابُ حَصَى الْجِمَارِ مِنْ أَيْنَ تُؤْخَذُ وَ مِقْدَارِهَا

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:
خُذْ حَصَى الْجِمَارِ مِنْ جَمْعٍ، وَ إِنْ أَخَذْتَهُ مِنْ رَحْلِكَ بِمِنًى أَجْزَأَكَ.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُثَنًّى الْحَنَّاطِ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
سَأَلْتُهُ عَنِ الْحَصَى الَّتِي يُرْمَى بِهَا الْجِمَارُ.
فَقَالَ: تُؤْخَذُ مِنْ جَمْعٍ وَ تُؤْخَذُ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْ مِنًى.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ رِبْعِيٍّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
خُذْ حَصَى الْجِمَارِ مِنْ جَمْعٍ، وَ إِنْ أَخَذْتَهُ مِنْ رَحْلِكَ بِمِنًى أَجْزَأَكَ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

بخش صد و هفتاد و دوم
سنگریزه از کجا برداشته می‌شود؟ و تعداد آنها چقدر است؟

۱ ـ معاویة بن عمار گوید: حضرتش عليه السلام فرمود:
سنگریزه جمره‌ها را باید از مشعرالحرام بردار و اگر آن‌را از منزل خودت در منا برداری کافی است.

۲ ـ زراره گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد سنگریزه‌هایی که رمی جمره می‌شوند، پرسیدم.
فرمود: از مشعرالحرام برداشته می‌شود و بعد از آن از منا نیز می‌توان برداشت.

۳ ـ نظیر روایت پیشین را ربعی نیز از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند.

۴ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

الْتَقِطِ الْحَصَى وَ لا تَكْسِرَنَّ مِنْهُنَّ شَيْئاً.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

حَصَى الْجِمَارِ إِنْ أَخَذْتَهُ مِنَ الْحَرَمِ أَجْزَأَكَ، وَ إِنْ أَخَذْتَهُ مِنْ غَيْرِ الْحَرَمِ لَمْ يُجْزِئْكَ.

قَالَ: وَ قَالَ: لا تَرْمِي الْجِمَارَ إِلَّا بِالْحَصَى.

۶ ـ ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي حَصَى الْجِمَارِ.

قَالَ: كُرِهَ الصُّمُّ مِنْهَا.

وَ قَالَ: خُذِ الْبُرْشَ.

۷ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

سنگریزه‌ها را جداگانه برچین و چیزی از آنها را مشکن.

۵ ـ زراره گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

سنگریزه‌های جمره‌ها را اگر از حرم برداشتی برای تو کافی است و اگر از غیر حرم برداشتی کافی نیست.

گفت: و فرمود: به جمره‌ها جز با سنگریزه سنگ انداخته نمی‌شود.

۶ ـ هشام بن حکم گوید: امام صادق عليه السلام در مورد سنگریزۀ جمره‌ها فرمود:

مکروه است انسان سنگریزه‌های سفت بردارد.

و فرمود: سنگریزه خال‌دار بردار.

۷ ـ احمد بن محمّد بن ابی نصر گوید: امام رضا عليه السلام فرمود:

حَصَى الْجِمَارِ تَكُونُ مِثْلَ الْأَنْمُلَةِ وَ لا تَأْخُذْهَا سَوْدَاءَ وَ لا بَيْضَاءَ وَ لا حَمْرَاءَ خُذْهَا كُحْلِيَّةً مُنَقَّطَةً تَخْذِفُهُنَّ خَذْفاً وَ تَضَعُهَا عَلَى الْإِبْهَامِ وَ تَدْفَعُهَا بِظُفُرِ السَّبَّابَةِ وَ ارْمِهَا مِنْ بَطْنِ الْوَادِي وَ اجْعَلْهُنَّ عَنْ يَمِينِكَ كُلَّهُنَّ وَ لا تَرْمِ عَلَى الْجَمْرَةِ وَ تَقِفُ عِنْدَ الْجَمْرَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ وَ لا تَقِفْ عِنْدَ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ.

۸ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يَجُوزُ أَخْذُ حَصَى الْجِمَارِ مِنْ جَمِيعِ الْحَرَمِ إِلَّا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ مَسْجِدِ الْخَيْفِ.

۹ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يَاسِينَ الضَّرِيرِ عَنْ حَرِيزٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ مِنْ أَيْنَ يَنْبَغِي أَخْذُ حَصَى الْجِمَارِ؟

قَالَ: لا تَأْخُذْهُ مِنْ مَوْضِعَيْنِ: مِنْ خَارِجِ الْحَرَمِ وَ مِنْ حَصَى الْجِمَارِ وَ لا بَأْسَ بِأَخْذِهِ مِنْ سَائِرِ الْحَرَمِ.

سنگریزه‌های جمرها به اندازه بند سر انگشت می‌باشد و سنگ سیاه برندار و نه از سفید و نه از قرمز از رنگی و خال‌دار آن بردار و موقع انداختن آن‌را بر انگشت ابهام می‌گذاری و با ناخن انگشت سبابه می‌اندازی و از وسط وادی که رو به قبله ایستی ستون‌ها در سمت راست تو قرار گیرد و بر بالای ستون نینداز و نزد دو ستون می‌ایستی و نزد جمره عقبه نایست.

۸ ـ حنان گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

جایز است که سنگریزه جمرات را از همه جای حرم برداری مگر از مسجد الحرام و مسجد خیف.

۹ ـ راوی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: سزاوار است از کجا سنگریزه جمرات برداشته شود؟

فرمود: از دو جا برندار: از بیرون حرم و از سنگریزه‌های جمرات و ایرادی ندارد که از سایر جاهای حرم برداری.

(۱۷۳)
بَابُ يَوْمِ النَّحْرِ وَ مُبْتَدَإِ الرَّمْيِ وَ فَضْلِهِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

خُذْ حَصَى الْجِمَارِ ثُمَّ ائْتِ الْجَمْرَةَ الْقُصْوَى الَّتِي عِنْدَ الْعَقَبَةِ فَارْمِهَا مِنْ قِبَلِ وَجْهِهَا وَ لا تَرْمِهَا مِنْ أَعْلَاهَا وَ تَقُولُ وَ الْحَصَى فِي يَدِكَ:

«اللَّهُمَّ هَؤُلاءِ حَصَيَاتِي فَأَحْصِهِنَّ لِي وَ ارْفَعْهُنَّ فِي عَمَلِي».

ثُمَّ تَرْمِي وَ تَقُولُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ:

«اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ ادْحَرْ عَنِّي الشَّيْطَانَ اللَّهُمَّ تَصْدِيقاً بِكِتَابِكَ وَ عَلَى سُنَّةِ نَبِيِّكَ صلی الله علیه و آله اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ حَجّاً مَبْرُوراً وَ عَمَلاً مَقْبُولاً وَ سَعْياً مَشْكُوراً وَ ذَنْباً مَغْفُوراً».

بخش صد و هفتاد و سوم
روز قربانی و محل شروع انداختن سنگ‌ریزه و فضیلت آن

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

سنگریزه‌های جمرات را بردار و به جمره آخر ـ که نزد جمره عقبه است ـ بیا و از مقابل آن بینداز و بر بالای آن نینداز و در حالی که سنگریزه‌ها در دست توست می‌گویی: «**اللَّهُمَّ هَؤُلاءِ حَصَيَاتِي فَأَحْصِهِنَّ لِي وَ ارْفَعْهُنَّ فِي عَمَلِي**».

آن گاه سنگ‌ریزه را بینداز و با هر سنگ‌ریزه می‌گویی: «**اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ ادْحَرْ عَنِّي الشَّيْطَانَ اللَّهُمَّ تَصْدِيقاً بِكِتَابِكَ وَ عَلَى سُنَّةِ نَبِيِّكَ صلی الله علیه و آله اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ حَجّاً مَبْرُوراً وَ عَمَلاً مَقْبُولاً وَ سَعْياً مَشْكُوراً وَ ذَنْباً مَغْفُوراً**».

وَ لْيَكُنْ فِيمَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ الْجَمْرَةِ قَدْرَ عَشَرَةِ أَذْرُعٍ أَوْ خَمْسَةَ عَشَرَ ذِرَاعاً، فَإِذَا أَتَيْتَ رَحْلَكَ وَ رَجَعْتَ مِنَ الرَّمْيِ فَقُلِ:

«اللَّهُمَّ بِكَ وَثِقْتُ وَ عَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ فَنِعْمَ الرَّبُّ وَ نِعْمَ الْمَوْلَى وَ نِعْمَ النَّصِيرُ».

قَالَ: وَ يُسْتَحَبُّ أَنْ يُرْمَى الْجِمَارُ عَلَى طُهْرٍ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَمْيِ الْجَمْرَةِ يَوْمَ النَّحْرِ مَا لَهَا تُرْمَى وَحْدَهَا وَ لَا تُرْمَى مِنَ الْجِمَارِ غَيْرُهَا يَوْمَ النَّحْرِ؟

فَقَالَ: قَدْ كُنَّ يُرْمَيْنَ كُلُّهُنَّ، وَ لَكِنَّهُمْ تَرَكُوا ذَلِكَ.

فَقُلْتُ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! فَأَرْمِيهِنَّ؟

قَالَ: لَا تَرْمِهِنَّ أَ مَا تَرْضَى أَنْ تَصْنَعَ مِثْلَ مَا نَصْنَعُ؟

بایستی فاصله تو با جمره ده زراع و یا پنج زراع باشد، و چون از رمی به منزلت برگشتی بگو: **«اللَّهُمَّ بِكَ وَثِقْتُ وَ عَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ فَنِعْمَ الرَّبُّ وَ نِعْمَ الْمَوْلَى وَ نِعْمَ النَّصِيرُ»**.

حضرتش فرمود: مستحب است که انسان به هنگام رمی جمرات با وضو باشد.

۲ ـ زراره گوید: از امام (باقر یا امام صادق عليهما السلام) پرسیدم: چرا در روز قربانی فقط یک رمی جمره می‌شود و جز آن انجام نمی‌پذیرد؟

فرمود: پیشتر همهٔ سنگ‌ریزه‌ها را در آن روز می‌انداختند، ولی این امر را ترک نمودند.

گفتم: قربانت گردم! همهٔ سنگ‌ریزه‌ها را در آن بیندازم؟

فرمود: چنین نکن! آیا دوست نداری همانند ما رفتار کنی؟

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ حُمْرَانَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ رَمْيِ الْجِمَارِ.

فَقَالَ: كُنَّ يُرْمَيْنَ جَمِيعاً يَوْمَ النَّحْرِ. فَرَمَيْتُهَا جَمِيعاً بَعْدَ ذَلِكَ ثُمَّ حَدَّثْتُهُ.

فَقَالَ لِي: أَ مَا تَرْضَى أَنْ تَصْنَعَ كَمَا كَانَ عَلِيٌّ عليه السلام يَصْنَعُ؟ فَتَرَكْتُهُ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام وَ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ قَالَ:

كَانَتِ الْجِمَارُ تُرْمَى جَمِيعاً.

قُلْتُ: فَأَرْمِيهَا.

فَقَالَ: لا، أَ مَا تَرْضَى أَنْ تَصْنَعَ كَمَا أَصْنَعُ؟

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ سَعِيدٍ الرُّومِيِّ قَالَ:

---

۳ ـ حمران گوید: از امام باقر عليه السلام در مورد رمی جمره‌ها پرسیدم.

فرمود: پیشتر همه جمره‌ها را در روز قربانی رمی می‌کردند. من بعد از آن همه را رمی نمودم، آنگاه به حضرتش باز گفتم.

فرمود: آیا خوشنود نیستی که همانند حضرت علی عليه السلام انجام دهی؟!

من دیگر آن کار را ترک کردم.

۴ ـ نظیر این روایت را ابن بکیر نیز از امام (باقر یا امام صادق عليهما السلام) نقل می‌کند.

۵ ـ سعید رومی گوید:

رَمَى أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الْجَمْرَةَ الْعُظْمَى فَرَأَى النَّاسَ وُقُوفاً فَقَامَ وَسْطَهُمْ ثُمَّ نَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ: «**أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ هَذَا لَيْسَ بِمَوْقِفٍ**» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَفَعَلْتُ.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِرَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ: إِذَا رَمَيْتَ الْجِمَارَ كَانَ لَكَ بِكُلِّ حَصَاةٍ عَشْرُ حَسَنَاتٍ تُكْتَبُ لَكَ لِمَا تَسْتَقْبِلُ مِنْ عُمُرِكَ.

۷ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي رَمْيِ الْجِمَارِ قَالَ لَهُ:

بِكُلِّ حَصَاةٍ يَرْمِي بِهَا تُحَطُّ عَنْهُ كَبِيرَةٌ مُوبِقَةٌ.

امام صادق عليه السلام جمرهٔ بزرگ را رمی نمود، دید مردم ایستاده‌اند، حضرتش در میان جمعیّت ایستاد و سه مرتبه با صدای بلند فرمود: ای مردم! این‌جا، جای ایستادن نیست. من نیز همانند حضرتش رفتار کردم.

۶ ـ محمّد بن قیس گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

پیامبر خدا صلى الله عليه وآله به مرد انصاری فرمود: هرگاه رمی جمره نمایی برای هر سنگ‌ریزه پاداش ده حسنه در آینده عمرت به تو نوشته شود.

۷ ـ حریز گوید: امام صادق عليه السلام در مورد رمی جمره به من فرمود:

در ازای هر سنگ‌ریزه‌ای که می‌اندازی یک گناه کبیره هلاک‌کننده از تو ریخته می‌شود.

(۱۷٤)
بَابُ رَمْيِ الْجِمَارِ فِي أَيَّامِ التَّشْرِيقِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

ارْمِ فِي كُلِّ يَوْمٍ عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ وَ قُلْ كَمَا قُلْتَ حِينَ رَمَيْتَ جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ فَابْدَأْ بِالْجَمْرَةِ الْأُولَى فَارْمِهَا عَنْ يَسَارِهَا فِي بَطْنِ الْمَسِيلِ وَ قُلْ كَمَا قُلْتَ يَوْمَ النَّحْرِ، قُمْ عَنْ يَسَارِ الطَّرِيقِ فَاسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ فَاحْمَدِ اللَّهَ وَ أَثْنِ عَلَيْهِ وَ صَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله ثُمَّ تَقَدَّمْ قَلِيلاً فَتَدْعُو وَ تَسْأَلُهُ أَنْ يَتَقَبَّلَ مِنْكَ، ثُمَّ تَقَدَّمْ أَيْضاً ثُمَّ افْعَلْ ذَلِكَ عِنْدَ الثَّانِيَةِ وَ اصْنَعْ كَمَا صَنَعْتَ بِالْأُولَى وَ تَقِفُ وَ تَدْعُو اللَّهَ كَمَا دَعَوْتَ ثُمَّ تَمْضِي إِلَى الثَّالِثَةِ وَ عَلَيْكَ السَّكِينَةَ وَ الْوَقَارَ فَارْمِ وَ لا تَقِفْ عِنْدَهَا.

بخش صد و هفتاد و چهارم
حکم رمی جمرات در روزهای دهم، یازدهم و دوازدهم

۱ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر روز موقع ظهر سنگ بزن و همان را بگو که در موقع رمی جمره عقبه گفتی. پس با جمره اولی آغاز کن، از سمت چپ آن از وسط سیل‌گاه بینداز و بگو چنانچه روز قربان گفتی، در سمت چپ راه رو به قبله بایست، حمد وثنای خداکن وبر محمّد صلى الله عليه وآله صلوات بفرست، بعد مقداری پیش برو و دعاکن و از او بخواه که از تو بپرهیزد. بعد باز مقداری پیش برو و در جمره دومی هم مانند جمره اولی انجام بده که بایست و دعاکن چنانچه در آن‌جا دعا نمودی. بعد برو به طرف ستون سوم و بر تو باد به آرامش و وقار پس سنگ بزن و نزد آن نایست.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْجِمَارِ.

فَقَالَ: قُمْ عِنْدَ الْجَمْرَتَيْنِ وَ لا تَقُمْ عِنْدَ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ.

قُلْتُ: هَذَا مِنَ السُّنَّةِ؟

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: مَا أَقُولُ إِذَا رَمَيْتُ؟

فَقَالَ: كَبِّرْ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

خُذْ حَصَى الْجِمَارِ بِيَدِكَ الْيُسْرَى وَ ارْمِ بِالْيُمْنَى.

---

۲ ـ یعقوب بن شعیب گوید: از امام صادق علیه السلام در مورد جمرات پرسیدم؟

فرمود: در کنار دو ستون بایست و در کنار ستون جمره عقبه نایست.

گفتم: این از سنت است؟

فرمود: آری.

گفتم: هنگام رمی نمودن چه بگویم؟

فرمود: با هر سنگریزه «الله اکبر» بگو.

۳ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

سنگریزه‌های جمرات را در دست چپ بگیر و با دست راست بینداز.

۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ وَ صَفْوَانَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ جَمِيعاً عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

رَمْيُ الْجِمَارِ مِنْ طُلُوعِ الشَّمْسِ إِلَى غُرُوبِهَا.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام.

أَنَّهُ قَالَ لِلْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ: مَا حَدُّ رَمْيِ الْجِمَارِ؟

فَقَالَ الْحَكَمُ: عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ.

فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه‌السلام: أَ رَأَيْتَ لَوْ أَنَّهُمَا كَانَا رَجُلَيْنِ فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: احْفَظْ عَلَيْنَا مَتَاعَنَا حَتَّى أَرْجِعَ أَ كَانَ يَفُوتُهُ الرَّمْيُ؟! هُوَ وَ اللَّهِ مَا بَيْنَ طُلُوعِ الشَّمْسِ إِلَى غُرُوبِهَا.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام:

---

۴ ـ ابوبصیر، صفوان و منصور بن حازم گویند: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

وقت رمی جمرات از طلوع خورشید تا غروب آن است.

۵ ـ زراره گوید: امام باقر عليه‌السلام به حکم بن عتیبه فرمود:

وقت رمی جمرات چقدر است؟

حکم گفت: هنگام ظهر.

حضرت فرمود: اگر دو نفر باشند یکی به رفیق خود بگوید: اساس ما را نگهدار تا برگردم، آیا رمی از او فوت می‌شود؟ به خدا سوگند! وقت آن از طلوع آفتاب تا غروب آن است.

۶ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِرُعَاةِ الْإِبِلِ إِذَا جَاءُوا بِاللَّيْلِ أَنْ يَرْمُوا.

۷ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ هَمَّامٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام يَقُولُ:

لا تَرْمِي الْجَمْرَةَ يَوْمَ النَّحْرِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ.

وَ قَالَ: تَرْمِي الْجِمَارَ مِنْ بَطْنِ الْوَادِي وَ تَجْعَلُ كُلَّ جَمْرَةٍ عَنْ يَمِينِكَ، ثُمَّ تَنْفَتِلُ فِي الشِّقِّ الْآخَرِ إِذَا رَمَيْتَ جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ.

۸ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ أَبَانٍ عَنْ مُحَمَّدٍ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْغُسْلِ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْمِيَ.

فَقَالَ: رُبَّمَا اغْتَسَلْتُ فَأَمَّا مِنَ السُّنَّةِ فَلَا.

۹ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

رسول خدا ﷺ بر شتر چرانان رخصت داده که هرگاه شب هنگام بیایند رمی کنند.

۷ـ اسماعیل بن همّام گوید: از امام رضا عليه السلام شنیدم که می‌فرمود: روز قربان رمی جمره عقبه نکن تا آفتاب بزند؛ و فرمود: سنگریزه به جمرات از وسط وادی انداخته می‌شود و هر جمره را در سمت راست خود قرار می‌دهی، بعد می‌پیچی در جانب دیگر چون جمره عقبه را رمی کردی.

۸ـ محمّد حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: اگر کسی خواست رمی کند غسل نماید؟

فرمود: ای بسا من غسل نمودم، ولی غسل از سنّت نیست.

۹ـ حلبی گوید:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْغُسْلِ إِذَا رَمَى الْجِمَارَ.
فَقَالَ: رُبَّمَا فَعَلْتُ وَ أَمَّا مِنَ السُّنَّةِ فَلَا، وَ لَكِنْ مِنَ الْحَرِّ وَ الْعَرَقِ.
۱۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ الْجِمَارِ.
فَقَالَ: لَا تَرْمِ الْجِمَارَ إِلَّا وَ أَنْتَ عَلَى طُهْرٍ.

(۱۷۵)
بَابُ مَنْ خَالَفَ الرَّمْيَ أَوْ زَادَ أَوْ نَقَصَ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ مِسْمَعٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام:
فِي رَجُلٍ نَسِيَ رَمْيَ الْجِمَارِ يَوْمَ الثَّانِي فَبَدَأَ بِجَمْرَةِ الْعَقَبَةِ ثُمَّ الْوُسْطَى ثُمَّ الْأُولَى: يُؤَخِّرُ مَا رَمَى بِمَا رَمَى وَ يَرْمِي الْجَمْرَةَ الْوُسْطَى ثُمَّ جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ.

از امام صادق علیه السلام در مورد غسل کردن به هنگام رمی جمرات پرسیدم.
فرمود: من گاهی غسل می‌کردم، ولی غسل از سنّت نیست. بلکه به جهت گرما و عرق می‌توان غسل انجام داد.
۱۰ ـ محمّد بن مسلم گوید: از امام باقر علیه السلام در مورد جمرات پرسیدم؟
فرمود: رمی جمرات نکن مگر این‌که با وضو باشی.

بخش صد و هفتاد و پنجم
حکم کسی که در رمی جمرات پس و پیش یا زیاد و کم نماید

۱ ـ مسمع گوید: امام صادق علیه السلام دربارهٔ مردی که رمی جمرات روز دوم را فراموش نمود پس شروع نمود به جمره عقبی، بعد وسطی بعد اولی فرمود:
آن‌چه رمی کرده به کنار می‌گذارد و جمره وسطی و آن‌گاه عقبی را رمی می‌کند.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ وَ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ جَمِيعاً عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي رَجُلٍ يَرْمِي الْجِمَارَ مَنْكُوسَةً.

قَالَ: يُعِيدُ عَلَى الْوُسْطَى وَ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: رَجُلٌ رَمَى الْجَمْرَةَ بِسِتِّ حَصَيَاتٍ وَ وَقَعَتْ وَاحِدَةٌ فِي الْحَصَى.

قَالَ: يُعِيدُهَا إِنْ شَاءَ مِنْ سَاعَتِهِ، وَ إِنْ شَاءَ مِنَ الْغَدِ إِذَا أَرَادَ الرَّمْيَ وَ لا يَأْخُذُ مِنْ حَصَى الْجِمَارِ.

قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ بِسِتِّ حَصَيَاتٍ وَ وَقَعَتْ وَاحِدَةٌ فِي الْمَحْمِلِ.

قَالَ: يُعِيدُهَا.

---

۲ ـ معاویة بن عمّار، حمّاد و حلبی گویند: امام صادق عليه السلام دربارهٔ مردی که رمی جمرات را وارونه می‌کند فرمود:

دوباره رمی وسطی بعد جمره عقبی را انجام می‌دهد.

۳ ـ عبدالاعلی گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: کسی با شش سنگریزه رمی جمره نمود و یک سنگ‌ریزه افتاد (چه حکمی دارد؟)

فرمود: اگر خواست در آن ساعت اعاده می‌کند و اگر خواست فردا رمی می‌کند، ولی از سنگ‌ریزه‌های جمرات بر نمی‌دارد.

گوید: از حضرتش پرسیدم: کسی که با شش سنگریزه جمره عقبی را انداخت و یک سنگ‌ریزه در کجاوه افتاد؟

فرمود: اعاده می‌کند.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: ذَهَبْتُ أَرْمِي فَإِذَا فِي يَدِي سِتُّ حَصَيَاتٍ.

فَقَالَ: خُذْ وَاحِدَةً مِنْ تَحْتِ رِجْلِكَ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

أَنَّهُ قَالَ فِي رَجُلٍ أَخَذَ إِحْدَى وَ عِشْرِينَ حَصَاةً فَرَمَى بِهَا فَزَادَ وَاحِدَةٌ فَلَمْ يَدْرِ مِنْ أَيَّتِهِنَّ نَقَصَتْ.

قَالَ: فَلْيَرْجِعْ فَلْيَرْمِ كُلَّ وَاحِدَةٍ بِحَصَاةٍ

فَإِنْ سَقَطَتْ مِنْ رَجُلٍ حَصَاةٌ فَلَمْ يَدْرِ أَيَّتُهُنَّ هِيَ.

قَالَ: يَأْخُذُ مِنْ تَحْتِ قَدَمَيْهِ حَصَاةً فَيَرْمِي بِهَا.

---

۴ ـ ابوبصیر گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: وقتی برای رمی جمره رفتم ناگاه دیدم در دستم شش سنگریزه است (چه وظیفه‌ای دارم؟)

فرمود: یک سنگریزه از زیر پایت بردار.

۵ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام دربارهٔ مردی که بیست و یک سنگریزه گرفته و آنها را انداخت پس یکی اضافه آمد و ندانست که در کدام کم شده، فرمود:

باید برگردد و به هر کدام از جمره‌ها یک سنگ بزند.

و در مورد مردی که یک سنگ‌ریزه از او افتاد و ندانست کدام است؟ فرمود:

از زیر پایش سنگریزه برمی‌دارد و آن‌را می‌اندازد.

قَالَ: وَ إِنْ رَمَيْتَ بِحَصَاةٍ فَوَقَعَتْ فِي مَحْمِلٍ فَأَعِدْ مَكَانَهَا، فَإِنْ هِيَ أَصَابَتْ إِنْسَاناً أَوْ جَمَلاً ثُمَّ وَقَعَتْ عَلَى الْجِمَارِ أَجْزَأَكَ.

وَ قَالَ فِي رَجُلٍ رَمَى الْجِمَارَ فَرَمَى الْأُولَى بِأَرْبَعٍ وَ الْأَخِيرَتَيْنِ بِسَبْعٍ سَبْعٍ.

قَالَ: يَعُودُ فَيَرْمِي الْأُولَى بِثَلَاثٍ وَ قَدْ فَرَغَ، وَ إِنْ كَانَ رَمَى الْأُولَى بِثَلَاثٍ وَ رَمَى الْأَخِيرَتَيْنِ بِسَبْعٍ سَبْعٍ فَلْيَعُدْ وَ لْيَرْمِهِنَّ جَمِيعاً بِسَبْعٍ سَبْعٍ، وَ إِنْ كَانَ رَمَى الْوُسْطَى بِثَلَاثٍ ثُمَّ رَمَى الْأُخْرَى فَلْيَرْمِ الْوُسْطَى بِسَبْعٍ، وَ إِنْ كَانَ رَمَى الْوُسْطَى بِأَرْبَعٍ رَجَعَ فَرَمَى بِثَلَاثٍ.

قَالَ: قُلْتُ: الرَّجُلُ يَنْكُسُ فِي رَمْيِ الْجِمَارِ فَيَبْدَأُ بِجَمْرَةِ الْعَقَبَةِ ثُمَّ الْوُسْطَى ثُمَّ الْعُظْمَى.

قَالَ: يَعُودُ فَيَرْمِي الْوُسْطَى ثُمَّ يَرْمِي جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ وَ إِنْ كَانَ مِنَ الْغَدِ.

فرمود: اگر سنگریزه‌ها را انداختی و چیزی از آن‌ها در کجاوه مانده بود پس به جای آن اعاده‌کن و اگر آن سنگ‌ریزه به انسان یا شتری برخورده بعد به جمره رسید کفایت می‌کند؟

و باز حضرتش دربارۀ مردی که به جمره اولی چهار سنگ‌ریزه و به دو جمره بعدی هفت هفت سنگ‌ریزه زد. فرمود:

به جمره نخستین باز می‌گردد و سه سنگ‌ریزه می‌زند و فارغ می‌شود و اگر به جمره اولی سه تا بزند و آخری‌ها را هفت هفت سنگ‌ریزه پس برگردد همه را به هفت هفت می‌زند و اگر به جمره وسطی سه تا بزند بعد آخری را پس به جمره وسطی هفت سنگ‌ریزه می‌زند و اگر به وسطی چهار تا بزند برمی‌گردد و پس سه تا می‌زند.

راوی گوید: گفتم: مردی رمی را وارونه می‌زند پس از جمره عقبی شروع می‌کند بعد وسطی بعد بزرگتر را؟

فرمود: به جمره وسطی بر می‌گردد و آن‌را رمی می‌کند، سپس به جمره عقبی رمی می‌کند اگر چه فردای آن روز باشد.

(۱۷٦)
بَابُ مَنْ نَسِيَ رَمْيَ الْجِمَارِ أَوْ جَهِلَ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: رَجُلٌ نَسِيَ أَنْ يَرْمِيَ الْجِمَارَ حَتَّى أَتَى مَكَّةَ.

قَالَ: يَرْجِعُ فَيَرْمِيهَا يَفْصِلُ بَيْنَ كُلِّ رَمْيَتَيْنِ بِسَاعَةٍ.

قُلْتُ: فَاتَهُ ذَلِكَ وَ خَرَجَ.

قَالَ: لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.

قَالَ: قُلْتُ: فَرَجُلٌ نَسِيَ السَّعْيَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ.

فَقَالَ: يُعِيدُ السَّعْيَ.

قُلْتُ: فَاتَهُ ذَلِكَ حَتَّى خَرَجَ؟

بخش صد و هفتاد و ششم
حکم کسی که رمی جمرات را فراموش کند و یا از مسأله آگاهی نداشته‌اند

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: کسی که رمی جمرات را فراموش کند تا به مکّه آمد چه وظیفه‌ای دارد؟

فرمود: به جمرات بر می‌گردد و رمی می‌کند و میانه هر دو رمی ساعتی فاصله می‌دهد.

گفتم: اگر وقت رمی فوت شده و او از آن‌جا رفته باشد چه؟

فرمود: بر او چیزی نیست؟

گوید: گفتم: مردی سعی بین صفا و مروه فراموش کرده (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: سعی را اعاده می‌کند.

گفتم: اگر وقت از او فوت شود و رفته باشد؟

قَالَ: يَرْجِعُ فَيُعِيدُ السَّعْيَ إِنَّ هَذَا لَيْسَ كَرَمْيِ الْجِمَارِ إِنَّ الرَّمْيَ سُنَّةٌ وَ السَّعْيَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ فَرِيضَةٌ.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ وَ غَيْرِهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فِي رَجُلٍ أَفَاضَ مِنْ جَمْعٍ حَتَّى انْتَهَى إِلَى مِنًى فَعَرَضَ لَهُ عَارِضٌ فَلَمْ يَرْمِ الْجَمْرَةَ حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ.

قَالَ: يَرْمِي إِذَا أَصْبَحَ مَرَّتَيْنِ: إِحْدَاهُمَا بُكْرَةً. وَ هِيَ لِلْأَمْسِ وَ الْأُخْرَى عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ وَ هِيَ لِيَوْمِهِ.

۳ ـ وَ عَنْهُ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَا تَقُولُ فِي امْرَأَةٍ جَهِلَتْ أَنْ تَرْمِيَ الْجِمَارَ حَتَّى نَفَرَتْ إِلَى مَكَّةَ.

قَالَ: فَلْتَرْجِعْ وَ لْتَرْمِ الْجِمَارَ كَمَا كَانَتْ تَرْمِي وَ الرَّجُلُ كَذَلِكَ.

فرمود: بر می‌گردد و سعی را اعاده می‌کند، زیرا این مانند رمی جمره نیست، چون رمی سنّت و سعی بین صفا و مروه فریضه است.

۲ ـ عبدالله بن سنان گوید: امام صادق عليه السلام دربارهٔ مردی که از مزدلفه آمد تا به منا رسید و کاری بر او پیش آمد رمی جمره نکرد تا آفتاب غروب کرد. فرمود:

وقتی صبح فرا رسید دوبار رمی جمره می‌کند: یکی به هنگام صبح برای دیروز و دیگری در ظهر برای همان روز.

۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: نظر شما دربارهٔ زنی که ناآگاهانه رمی کند آن گاه به مکّه کوچ کرده چیست؟

فرمود: بایستی به جمرات برگردد و طبق معمول رمی کند. حکم مرد نیز چنین است.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ زُرَارَةَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ فِي الْخَائِفِ:
لاَ بَأْسَ بِأَنْ يَرْمِيَ الْجِمَارَ بِاللَّيْلِ، وَ يُضَحِّيَ بِاللَّيْلِ وَ يُفِيضَ بِاللَّيْلِ.
۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَخِيهِ الْحَسَنِ عَنْ زُرْعَةَ عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:
أَنَّهُ كَرِهَ رَمْيَ الْجِمَارِ بِاللَّيْلِ وَ رَخَّصَ لِلْعَبْدِ وَ الرَّاعِي فِي رَمْيِ الْجِمَارِ لَيْلاً.

(۱۷۷)

بَابُ الرَّمْيِ عَنِ الْعَلِيلِ وَ الصِّبْيَانِ وَ الرَّمْيِ رَاكِباً

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ وَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
الْكَسِيرُ وَ الْمَبْطُونُ يُرْمَى عَنْهُمَا.

---

۴ ـ زراره و محمّد بن مسلم گویند: امام صادق عليه السلام در مورد کسی که از رمی می‌ترسد فرمود:
ایرادی ندارد که انسان شب‌هنگام رمی کند، شب هنگام قربانی نماید و شب هنگام کوچ کند.
۵ ـ سماعه گوید:
امام صادق عليه السلام رمی جمرات را شب هنگام مکروه می‌دانست و رخصت می‌داد که بنده و شترچران رمی جمرات را در شب انجام دهد.

بخش صد و هفتاد و هفتم
حکم انجام رمی از جانب بیماران و کودکان و حکم انجام رمی به صورت سواری

۱ ـ معاویة بن عمّار و عبدالرحمان بن حجّاج گویند: امام صادق عليه السلام فرمود:
کسی که عضوی از او شکسته است و کسی که گرفتار بیماری اسهال است از جانب آنها رمی انجام می‌شود.

قَالَ: وَ الصِّبْيَانُ يُرْمَى عَنْهُمْ.

۲ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ عليه‌السلام عَنِ الْمَرِيضِ يُرْمَى عَنْهُ الْجِمَارُ.

قَالَ: نَعَمْ يُحْمَلُ إِلَى الْجَمْرَةِ وَ يُرْمَى عَنْهُ.

۳ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ عَنْبَسَةَ بْنِ مُصْعَبٍ قَالَ:

رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام بِمِنًى يَمْشِي وَ يَرْكَبُ فَحَدَّثْتُ نَفْسِي أَنْ أَسْأَلَهُ حِينَ أَدْخُلُ عَلَيْهِ.

فَابْتَدَأَنِي هُوَ بِالْحَدِيثِ. فَقَالَ: إِنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليهما‌السلام كَانَ يَخْرُجُ مِنْ مَنْزِلِهِ مَاشِياً إِذَا رَمَى الْجِمَارَ وَ مَنْزِلِيَ الْيَوْمَ أَنْفَسُ مِنْ مَنْزِلِهِ فَأَرْكَبُ حَتَّى آتِيَ مَنْزِلَهُ، فَإِذَا انْتَهَيْتُ إِلَى مَنْزِلِهِ مَشَيْتُ حَتَّى أَرْمِيَ الْجَمْرَةَ.

حضرتش فرمود: از جانب کودکان نیز رمی انجام می‌شود.

۲ـ اسحاق بن عمّار گوید: از امام کاظم عليه‌السلام پرسیدم: آیا می‌توان که از جانب بیمار رمی نمود؟

فرمود: آری، او را به جمره برده و از جانب او رمی می‌شود.

۳ـ عنبسة بن مصعب گوید: امام صادق عليه‌السلام را در منا دیدم که پیاده و سواره می‌رفت در دلم گفتم: چون به خدمتش برسم در این مورد از آن حضرت بپرسم.

حضرت از من پیشی گرفت و فرمود: هر گاه علی بن الحسین عليهما‌السلام می‌خواست رمی جمرات کند، پیاده می‌رفت. خانه من امروز دورتر از منزل اوست، پس سوار مرکب می‌شوم تا به منزل او برسم. وقتی به منزل او رسیدم پیاده می‌روم تا رمی جمرات نمایم.

۴ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ مُثَنًّى عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عليهما‌السلام:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله كَانَ يَرْمِي الْجِمَارَ مَاشِياً.

۵ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ قَالَ:

رَأَيْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه‌السلام يَمْشِي بَعْدَ يَوْمِ النَّحْرِ حَتَّى يَرْمِيَ الْجَمْرَةَ ثُمَّ يَنْصَرِفُ رَاكِباً وَ كُنْتُ أَرَاهُ مَاشِياً بَعْدَ مَا يُحَاذِي الْمَسْجِدَ بِمِنًى.

قَالَ: وَ حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ النَّوْفَلِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ: نَزَلَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه‌السلام فَوْقَ الْمَسْجِدِ بِمِنًى قَلِيلاً عَنْ دَابَّتِهِ حَتَّى تَوَجَّهَ لِيَرْمِيَ الْجَمْرَةَ عِنْدَ مَضْرِبِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما‌السلام.

فَقُلْتُ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! لِمَ نَزَلْتَ هَاهُنَا؟

فَقَالَ: إِنَّ هَاهُنَا مَضْرِبَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما‌السلام وَ مَضْرِبَ بَنِي هَاشِمٍ وَ أَنَا أُحِبُّ أَنْ أَمْشِيَ فِي مَنَازِلِ بَنِي هَاشِمٍ.

---

۴ ـ راوی گوید: امام صادق از پدربزرگوارش عليهما‌السلام نقل می‌کرد که حضرتش فرمود: رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله رمی جمرات را پیاده انجام می‌داد.

۵ ـ علی بن مهزیار گوید: امام جواد عليه‌السلام را بعد از روز قربانی دیدم که پیاده می‌رفت تا رمی جمرات نماید، سپس سواره برمی‌گشت و بعد از مقابل مسجد در منا حضرتش را پیاده دیدم.

۶ ـ یکی از اصحاب حسن بن صالح گوید: امام باقر عليه‌السلام را دیدم که مقداری بالاتر از مسجد منا از مرکب خود پیاده شد تا روی آورد که در جای خیمه‌گاه علی بن الحسین عليهما‌السلام رمی جمره کند به حضرتش گفتم: قربانت گردم! چرا اینجا پیاده شدی؟

فرمود: به راستی این جا خیمه‌گاه علی بن الحسین عليهما‌السلام و خیمه‌گاه بنی هاشم است و دوست دارم که در منازل آنها پیاده روم.

(۱۷۸)

بَابُ أَيَّامِ النَّحْرِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ كُلَيْبٍ الْأَسَدِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ النَّحْرِ.

فَقَالَ: أَمَّا بِمِنًى فَثَلَاثَةُ أَيَّامٍ وَ أَمَّا فِي الْبُلْدَانِ فَيَوْمٌ وَاحِدٌ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

الْأَضْحَى يَوْمَانِ بَعْدَ يَوْمِ النَّحْرِ وَ يَوْمٌ وَاحِدٌ بِالْأَمْصَارِ.

بخش صد و هفتاد و هشتم

روزهای قربانی

۱ ـ کلیب اسدی گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد روزهای قربانی پرسیدم.

فرمود: روزهای قربانی در منا سه روز و در شهرهای دیگر یک روز است.

۲ ـ محمّد بن مسلم گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

روز قربانی دو روز بعد از روز قربانی (درمنا) و در سایر شهرها یک روز است.

(۱۷۹)
بَابُ أَدْنَى مَا يُجْزِئُ مِنَ الْهَدْيِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾.
قَالَ: شَاةٌ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
يُجْزِئُ فِي الْمُتْعَةِ شَاةٌ.

بخش صد و هفتاد و نهم
کمترین حدّ قربانی

۱ ـ ابو عبیده گوید: امام صادق عليه السلام دربارهٔ گفتار خداوند متعال که می‌فرماید: «پس هرکه با پایان یافتن عمره حج را آغاز کند، آن‌چه از قربانی برای او میسر است ذبح کند» فرمود: منظور یک گوسفند است.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:
در عمره تمتّع قربانی یک گوسفند کافی است.

(۱۸۰)
بَابُ مَنْ يَجِبُ عَلَيْهِ الْهَدْيُ وَ أَيْنَ يَذْبَحُهُ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ سَعِيدٍ الْأَعْرَجِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:
مَنْ تَمَتَّعَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ ثُمَّ أَقَامَ بِمَكَّةَ حَتَّى يَحْضُرَ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ فَعَلَيْهِ شَاةٌ وَمَنْ تَمَتَّعَ فِي غَيْرِ أَشْهُرِ الْحَجِّ ثُمَّ جَاوَرَ حَتَّى يَحْضُرَ الْحَجُّ فَلَيْسَ عَلَيْهِ دَمٌ، إِنَّمَا هِيَ حَجَّةٌ مُفْرَدَةٌ، وَ إِنَّمَا الْأَضْحَى عَلَى أَهْلِ الْأَمْصَارِ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
سُئِلَ عَنِ الْأَضْحَى أَ وَاجِبٌ عَلَى مَنْ وَجَدَ لِنَفْسِهِ وَ عِيَالِهِ؟
فَقَالَ: أَمَّا لِنَفْسِهِ فَلَا يَدَعْهُ، وَ أَمَّا لِعِيَالِهِ إِنْ شَاءَ تَرَكَهُ.

بخش صد و هشتادم
حکم وجوب قربانی و محل ذبح آن

۱ ـ سعید اعرج گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:
هر که حج تمتّع را در ماههای حج (شوال، ذی‌القعده و ذی‌الحجه) انجام دهد، آن‌گاه در مکّه درنگ کند تا حج سال آینده فرا رسد بر ذمّه او یک گوسفند است و هر که حج تمتّع را در غیر ماههای حج انجام دهد بعد بماند تا موقع حج فرا رسد بر او قربانی نیست، زیرا آن حج اِفراد است. قربانی فقط برای مردم شهرهای دیگر است.

۲ ـ عبدالله بن سنان گوید: از امام صادق علیه السلام دربارهٔ قربانی پرسیدند که برای کسی که امکان دارد بر خود و نانخورانش واجب است؟
فرمود: از جانب خود قربانی کند و اگر خواست قربانی نانخورانش را رها کند.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْكَرْخِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام فِي رَجُلٍ قَدِمَ بِهَدْيِهِ مَكَّةَ فِي الْعَشْرِ.

فَقَالَ: إِنْ كَانَ هَدْياً وَاجِباً فَلَا يَنْحَرْهُ إِلَّا بِمِنًى، وَ إِنْ كَانَ لَيْسَ بِوَاجِبٍ فَلْيَنْحَرْهُ بِمَكَّةَ إِنْ شَاءَ، وَ إِنْ كَانَ قَدْ أَشْعَرَهُ وَ قَلَّدَهُ فَلَا يَنْحَرْهُ إِلَّا يَوْمَ الْأَضْحَى.

۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: الرَّجُلُ يَخْرُجُ مِنْ حَجَّتِهِ شَيْئاً يَلْزَمُهُ مِنْهُ دَمٌ يُجْزِئُهُ أَنْ يَذْبَحَهُ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ؟

فَقَالَ: نَعَمْ.

وَ قَالَ فِيمَا أَعْلَمُ: يَتَصَدَّقُ بِهِ.

---

۳ ـ ابراهیم کرخی گوید: امام صادق عليه‌السلام دربارهٔ کسی که در دههٔ ذی‌حجه با قربانی خود به مکّه آمده فرمود:

اگر قربانی او واجب است آن‌را جز در منا قربانی نکند و اگر واجب نیست اگر خواست در مکّه قربانی کند و اگر آن‌را نشان کرده و چیزی از گردنش آویخته فقط در روز عید قربان، قربانی کند.

۴ ـ اسحاق بن عمّار گوید: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: کسی که در مراسم حج خود کاری می‌کند که قربانی بر او لازم می‌شود، آیا او را کفایت می‌کند آن‌گاه که نزد خانواده‌اش برگردد قربانی نماید؟

فرمود: آری.

راوی گوید: به نظرم می‌رسد حضرتش چنین فرمود: از عوض آن صدقه می‌دهد.

قَالَ إِسْحَاقُ: وَ قُلْتُ لِأَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام: الرَّجُلُ يَخْرُجُ مِنْ حَجَّتِهِ مَا يَجِبُ عَلَيْهِ الدَّمُ وَ لا يُهَرِيقُهُ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى أَهْلِهِ.

فَقَالَ: يُهَرِيقُهُ فِي أَهْلِهِ وَ يَأْكُلُ مِنْهُ الشَّيْءَ.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ شُعَيْبٍ الْعَقَرْقُوفِيِّ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: سُقْتُ فِي الْعُمْرَةِ بَدَنَةً أَيْنَ أَنْحَرُهَا؟

قَالَ: بِمَكَّةَ.

قُلْتُ: أَيَّ شَيْءٍ أُعْطِي مِنْهَا؟

قَالَ: كُلْ ثُلُثاً وَ أَهْدِ ثُلُثاً وَ تَصَدَّقْ بِثُلُثٍ.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنَّ أَهْلَ مَكَّةَ أَنْكَرُوا عَلَيْكَ أَنَّكَ ذَبَحْتَ هَدْيَكَ فِي مَنْزِلِكَ بِمَكَّةَ.

فَقَالَ: إِنَّ مَكَّةَ كُلَّهَا مَنْحَرٌ.

اسحاق گوید: به امام کاظم عليه السلام گفتم: کسی که در مراسم حج خود کاری از او صادر می‌شود که قربانی بر او واجب می‌شود و قربانی نمی‌کند تا این‌که نزد خانواده‌اش بر می‌گردد؟

فرمود: در نزد خانواده‌اش قربانی نموده و می‌تواند بخشی از آن‌را بخورد.

۵ ـ شعیب عقرقوفی گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: برای مراسم عمره با خود شتری بردم، آن‌را در کجا قربانی کنم؟

فرمود: در مکّه.

گفتم: چه چیزی از آن‌را صدقه بدهم؟

فرمود: یک سوم آن‌را بخور، یک سوم را هدیه بده و یک سوم را صدقه کن.

۶ ـ معاویة بن عمار گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: مردم مکّه از این‌که قربانی خود را در منزل خود انجام دادی از تو ناخرسند هستند.

فرمود: به راستی که همه جای مکّه قربانگاه است.

(۱۸۱)

بَابُ مَا يُسْتَحَبُّ مِنَ الْهَدْيِ وَ مَا يَجُوزُ مِنْهُ وَ مَا لا يَجُوزُ

۱ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنْ أَدْنَى مَا يُجْزِئُ مِنْ أَسْنَانِ الْغَنَمِ فِي الْهَدْيِ.

فَقَالَ: الْجَذَعُ مِنَ الضَّأْنِ.

قُلْتُ: فَالْمَعْزُ.

قَالَ: لا يُجْزِئُ الْجَذَعُ مِنَ الْمَعْزِ.

قُلْتُ: وَ لِمَ؟

قَالَ: لِأَنَّ الْجَذَعَ مِنَ الضَّأْنِ يَلْقَحُ وَ الْجَذَعُ مِنَ الْمَعْزِ لا يَلْقَحُ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الْإِبِلِ وَ الْبَقَرِ أَيُّهُمَا أَفْضَلُ أَنْ يُضَحَّى بِهَا؟

بخش صد و هشتاد و یکم

مستحبات قربانی و موارد مجاز و غیر مجاز آن

۱ ـ حمّاد بن عثمان گوید: از امام صادق عليه‌السلام از کمترین سال گوسفند قربانی پرسیدم که چند وقته کفایت می‌کند؟

فرمود: شش ماهه از گوسفند.

گفتم: پس از بز چطور؟

فرمود: شش ماهه از بز کفایت نمی‌کند.

گفتم: چرا؟

فرمود: چون گوسفند شش ماهه آبستن می‌شود و شش ماهه بز آبستن نمی‌شود.

۲ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه‌السلام در مورد شتر و گاو پرسیدم که کدام یک برای قربانی بهتر است؟

قَالَ: ذَوَاتُ الْأَرْحَامِ.

فَسَأَلْتُهُ عَنْ أَسْنَانِهَا.

فَقَالَ: أَمَّا الْبَقَرُ فَلَا يَضُرُّكَ بِأَيِّ أَسْنَانِهَا ضَحَّيْتَ وَأَمَّا الْإِبِلُ فَلَا يَصْلُحُ إِلَّا الثَّنِيُّ فَمَا فَوْقُ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَسْنَانُ الْبَقَرِ تَبِيعُهَا وَ مُسِنُّهَا فِي الذَّبْحِ سَوَاءٌ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَهُ يَقُولُ:

ضَحِّ بِكَبْشٍ أَسْوَدَ أَقْرَنَ فَحْلٍ فَإِنْ لَمْ تَجِدْ أَسْوَدَ فَأَقْرَنُ فَحْلٌ يَأْكُلُ فِي سَوَادٍ وَيَشْرَبُ فِي سَوَادٍ وَ يَنْظُرُ فِي سَوَادٍ.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

فرمود: آنها که ماده‌اند.

پس از سال آنها پرسیدم.

فرمود: در مورد گاو سالش هرچه باشد ایرادی بر تو نیست که قربانی کنی و امّا در مورد شتر فقط دو بار و یا بیشتر زاییده کفایت می‌کند.

۳ ـ محمّد بن حمران گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

در قربانی گاو دو ساله و سه ساله مساوی است.

۴ ـ حلبی گوید: کسی که از امام صادق عليه السلام شنیده بود، گفت: آن حضرت فرمود:

قوچ سیاه شاخ سالم اخته نشده را قربانی کن، و اگر قوچ سیاه رنگ نیافتی، پس قوچ شاخ سالم اخته شده‌ای که دور دهان و دور چشمانش سیاه باشد، کافی است.

۵ ـ ابو بصیر گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ النَّعْجَةُ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَمِ الْمَاعِزُ؟

قَالَ: إِنْ كَانَ الْمَاعِزُ ذَكَراً فَهُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ وَ إِنْ كَانَ الْمَاعِزُ أُنْثَى فَالنَّعْجَةُ أَحَبُّ إِلَيَّ.

قَالَ: قُلْتُ: فَالْخَصِيُّ يُضَحَّى بِهِ؟

قَالَ: لا، إِلَّا أَنْ لا يَكُونَ غَيْرُهُ.

وَ قَالَ: يَصْلُحُ الْجَذَعُ مِنَ الضَّأْنِ فَأَمَّا الْمَاعِزُ فَلَا يَصْلُحُ.

قُلْتُ: الْخَصِيُّ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَمِ النَّعْجَةُ؟

قَالَ: الْمَرْضُوضُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ النَّعْجَةِ، وَ إِنْ كَانَ خَصِيّاً فَالنَّعْجَةُ.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا اشْتَرَى الرَّجُلُ الْبَدَنَةَ مَهْزُولَةً فَوَجَدَهَا سَمِينَةً فَقَدْ أَجْزَأَتْ عَنْهُ، وَ إِنِ اشْتَرَاهَا مَهْزُولَةً فَوَجَدَهَا مَهْزُولَةً، فَإِنَّهَا لا تُجْزِئُ عَنْهُ.

از امام صادق عليه السلام پرسیدم: به نظر شما قربانی بزغاله بهتر است یا بز.

فرمود: اگر بز نر باشد نزد من بهتر است و اگر بز ماده باشد بزغاله بهتر است.

عرض کردم: آیا حیوان اخته شده را می‌توان قربانی کرد؟

فرمود: نه، مگر این‌که جز آن یافت نشود.

و فرمود: می‌توان گوسفند شش ماهه را قربانی کرد ولی بز را نه.

عرض کردم: به نظر شما حیوان اخته شده برای قربانی بهتر است یا بزغاله؟

فرمود: قوچی که خصیه‌هایش کوبیده شد، بهتر از بزغاله است.

۶ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه کسی شتر لاغری بخرد و فربه از آب در آید، همان برای قربانی کافی است و اگر شتر لاغر بخرد و لاغر از آب در بیاید برای قربانی کفایت نمی‌کند.

۷ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ سَلَمَةَ أَبِي حَفْصٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عليهما السلام قَالَ:

كَانَ عَلِيٌّ عليه السلام يَكْرَهُ التَّشْرِيمَ فِي الْآذَانِ وَ الْخَرْمَ وَ لا يَرَى بِهِ بَأْساً إِنْ كَانَ ثَقْبٌ فِي مَوْضِعِ الْوَسْمِ وَ كَانَ يَقُولُ: يُجْزِئُ مِنَ الْبُدْنِ الثَّنِيُّ وَ مِنَ الْمَعْزِ الثَّنِيُّ وَ مِنَ الضَّأْنِ الْجَذَعُ.

۸ ـ أَبَانٌ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ:

الْكَبْشُ فِي أَرْضِكُمْ أَفْضَلُ مِنَ الْجَزُورِ.

۹ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فِي رَجُلٍ يَشْتَرِي هَدْياً وَ كَانَ بِهِ عَيْبٌ عَوَرٌ أَوْ غَيْرُهُ.

فَقَالَ: إِنْ كَانَ نَقَدَ ثَمَنَهُ فَقَدْ أَجْزَأَ عَنْهُ وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ نَقَدَ ثَمَنَهُ رَدَّهُ وَ اشْتَرَى غَيْرَهُ.

۷ـ سلمة ابی حفص گوید: امام صادق عليه السلام از پدرش بزرگوارش عليه السلام نقل می‌کند که حضرتش فرمود:

علی عليه السلام شکاف گردن گوش‌ها و بینی قربانی را ناخوش می‌شمرد و بر سوراخ کردن جای علامت ایراد نمی‌کرد.

و می‌فرمود: در قربانی شتر، دو ساله که پا به سال بگذارد و در بز، دو ساله که پا به سال بگذارد و در میش شش ماهه کفایت می‌کند.

۸ ـ عبدالرحمان گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

گوچ در سرزمین شما بهتر از شتر است.

۹ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام در مورد کسی که قربانی خریده بود که بر او عیبی بود ـ یک چشمی بود و یا غیر آن ـ فرمود:

اگر مبلغ آن‌را داده است پس از او کفایت می‌کند و اگر مبلغ آن‌را نداده آن‌را برمی‌گرداند و قربانی دیگری می‌خرد.

قَالَ: وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: اشْتَرِ فَحْلاً سَمِيناً لِلْمُتْعَةِ، فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فَمَوْجُوءاً فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فَمِنْ فُحُولَةِ الْمَعْزِ، فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فَنَعْجَةً، فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ.

قَالَ: وَ يُجْزِئُ فِي الْمُتْعَةِ الْجَذَعُ مِنَ الضَّأْنِ وَ لا يُجْزِئُ جَذَعُ الْمَعْزِ.

قَالَ: وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: فِي رَجُلٍ اشْتَرَى شَاةً ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَشْتَرِيَ أَسْمَنَ مِنْهَا.

قَالَ: يَشْتَرِيهَا فَإِذَا اشْتَرَاهَا بَاعَ الْأُولَى.

قَالَ: وَ لا أَدْرِي شَاةً. قَالَ أَوْ بَقَرَةً.

۱۰ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عليهم‌السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله:

صَدَقَةُ رَغِيفٍ خَيْرٌ مِنْ نُسُكٍ مَهْزُولَةٍ.

۱۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الضَّحِيَّةِ تَكُونُ الْأُذُنُ مَشْقُوقَةً.

گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود: برای قربانی حج تمتّع قوچ اخته نشده خریداری‌کن و اگر نیافتی می‌توانی اخته شده بخری و اگر نیافتی پس می‌توانی بز اخته شده بخری و اگر نیافتی می‌توانی بزغاله تهیه کنی و اگر نیافتی هر چه امکان شد می‌توانی برای قربانی بخری.

و فرمود: برای قربانی حج در تمتّع گوسفند شش ماهه و بز شش ماهه کفایت نمی‌کند.

حضرتش در مورد کسی که گوسفندی خرید خواست با گوسفند فربهی عوض کند فرمود: آن‌را می‌خرد پس چون آن‌را خرید اولی را می‌فروشد.

راوی گوید: نمی‌دانم منظور حضرتش گوسفند بود یا گاو.

۱۰ ـ سکونی گوید: امام صادق عليه‌السلام از پدرش از پدرانش عليهم‌السلام نقل می‌کند که حضرتش فرمود: رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله فرمود:

یک قرص نان صدقه دادن بهتر از یک قربانی لاغر است.

۱۱ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه‌السلام در مورد قربانی که‌گوش آن پاره باشد، پرسیدم.

فَقَالَ: إِنْ كَانَ شَقُّهَا وَسْماً فَلَا بَأْسَ، وَ إِنْ كَانَ شَقّاً فَلَا يَصْلُحُ.

۱۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله:

لا تُضَحَّى بِالْعَرْجَاءِ بَيِّنٍ عَرَجُهَا، وَ لا بِالْعَجْفَاءِ وَ لا بِالْجَرْبَاءِ وَ لا بِالْخَرْقَاءِ وَ لا بِالْحَذَّاءِ وَ لا بِالْعَضْبَاءِ.

۱۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي الْأُضْحِيَّةِ يُكْسَرُ قَرْنُهَا قَالَ:

إِذَا كَانَ الْقَرْنُ الدَّاخِلُ صَحِيحاً فَهُوَ يُجْزِئُ.

۱۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فرمود: اگر پارگی به خاطر علامت باشد ایرادی ندارد وگرنه کافی نیست.

۱۲ ـ سکونی گوید: امام صادق علیه السلام از پدرش از پدرانش علیهم السلام نقل می‌کند که حضرتش فرمود:

پیامبر خدا صلی الله علیه وآله فرمود: نباید حیوان لنگ، لاغر، جرب گرفته، گوش و لب شکافته، موی دم کوتاه، گوش شکافته و دست کوتاه قربانی شود.

۱۳ ـ جمیل گوید: امام صادق علیه السلام در مورد گوسفند شاخ شکسته‌ای که به عنوان قربانی باشد فرمود:

اگر داخل شاخ سالم باشد کفایت می‌کند.

۱۴ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

إِذَا رَمَيْتَ الْجَمْرَةَ فَاشْتَرِ هَدْيَكَ إِنْ كَانَ مِنَ الْبُدْنِ أَوْ مِنَ الْبَقَرِ وَ إِلَّا فَاجْعَلْ كَبْشاً سَمِيناً فَحْلاً، فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فَمَوْجُوءاً مِنَ الضَّأْنِ فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فَتَيْساً فَحْلاً فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فَمَا اسْتَيْسَرَ عَلَيْكَ وَ عَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ذَبَحَ عَنْ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ بَقَرَةً بَقَرَةً وَ نَحَرَ بَدَنَةً.

۱۵ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عِيصِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فِي الْهَرِمِ الَّذِي وَقَعَتْ ثَنَايَاهُ أَنَّهُ لا بَأْسَ بِهِ فِي الْأَضَاحِيِّ، وَ إِنِ اشْتَرَيْتَهُ مَهْزُولاً فَوَجَدْتَهُ سَمِيناً أَجْزَأَكَ، وَ إِنِ اشْتَرَيْتَ مَهْزُولاً فَوَجَدْتَهُ مَهْزُولاً فَلَا يُجْزِئُ.

وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: إِنَّ حَدَّ الْهُزَالِ إِذَا لَمْ يَكُنْ عَلَى كُلْيَتَيْهِ شَيْءٌ مِنَ الشَّحْمِ.

۱۶ ـ رَوَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنْ يَاسِينَ الضَّرِيرِ عَنْ حَرِيزٍ عَنِ الْفُضَيْلِ قَالَ:

حَجَجْتُ بِأَهْلِي سَنَةً فَعَزَّتِ الْأَضَاحِيُّ فَانْطَلَقْتُ فَاشْتَرَيْتُ شَاتَيْنِ بِغَلَاءٍ فَلَمَّا أَلْقَيْتُ إِهَابَهُمَا نَدِمْتُ نَدَامَةً شَدِيدَةً لِمَا رَأَيْتُ بِهِمَا مِنَ الْهُزَالِ فَأَتَيْتُهُ فَأَخْبَرْتُهُ ذَلِكَ.

فَقَالَ: إِنْ كَانَ عَلَى كُلْيَتَيْهِمَا شَيْءٌ مِنَ الشَّحْمِ أَجْزَأَتَا.

هر گاه رمی جمره را انجام دادی قربانی خود را از شتر یا گاو خریداری کن و اگر نتوانستی قوچی فربه اخته نشده بخر و اگر نیافتی پس قوچی فربه اخته شده بخر و اگر نیافتی بز اخته نشده بخر و اگر نیافتی آن‌چه امکان‌پذیر باشد و شعائر خداوند ﷻ را بزرگ بشمار، زیرا رسول خدا ﷺ از جانب مادران مؤمنین یک گاو ذبح می‌نمود و یک شتر فربه نحر می‌کرد.

۱۵ ـ عیص بن قاسم گوید: امام صادق عليه السلام در مورد گوسفند پیر که چهار دندان پیش آن افتاده باشد فرمود: در قربانی آن ایرادی نیست و اگر گوسفند لاغری خریدی و فربه در آمد همان برای قربانی کفایت می‌کند و اگر لاغر خریدی و لاغر در آمد از قربانی کفایت نمی‌کند.

و در روایت دیگری آمده است: اندازه لاغری آن است که در دو پهلوی آن پیه نباشد.

۱۶ ـ فضیل گوید: سالی با همسرم به حج رفتم، به هنگام قربانی با کمبود گوسفند رو به رو شدم و دو گوسفند به قیمت گران خریدم، وقتی ذبح کردم و پوست آنها را کندم سخت پشیمان شدم، چرا که آنها لاغر بودند. این موضوع را به خدمت امام صادق عليه السلام رساندم.

فرمود: اگر در دو پهلوی آنها چیزی از پیه باشد برای قربانی شما کفایت می‌کنند.

۱۷ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ السُّلَمِيِّ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ قَالَ: سَأَلَنِي بَعْضُ الْخَوَارِجِ عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ: ﴿مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَ مِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ قُلْ آلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنْثَيَيْنِ، وَ مِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَ مِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ﴾ مَا الَّذِي أَحَلَّ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ وَ مَا الَّذِي حَرَّمَ؟

فَلَمْ يَكُنْ عِنْدِي شَيْءٌ. فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام وَ أَنَا حَاجٌّ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا كَانَ.

فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَحَلَّ فِي الْأُضْحِيَّةِ بِمِنًى الضَّأْنَ وَ الْمَعْزَ الْأَهْلِيَّةَ وَ حَرَّمَ أَنْ يُضَحَّى بِالْجَبَلِيَّةِ.

وَ أَمَّا قَوْلُهُ: ﴿وَ مِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَ مِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ﴾ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَحَلَّ فِي الْأُضْحِيَّةِ الْإِبِلَ الْعِرَابَ وَ حَرَّمَ فِيهَا الْبَخَاتِيَّ وَ أَحَلَّ الْبَقَرَ الْأَهْلِيَّةَ أَنْ يُضَحَّى بِهَا وَ حَرَّمَ الْجَبَلِيَّةَ.

فَانْصَرَفْتُ إِلَى الرَّجُلِ فَأَخْبَرْتُهُ بِهَذَا الْجَوَابِ.

فَقَالَ: هَذَا شَيْءٌ حَمَلَتْهُ الْإِبِلُ مِنَ الْحِجَازِ.

---

۱۷ ـ داوود رقّی گوید: یکی از خوارج در مورد این آیه از من سؤال کرد که خداوند می‌فرماید: «از میش یک جفت و از بز یک جفت بگو: (ای محمّد! خدا) نرهای آن‌ها را حرام کرده یا ماده‌ها؟» «و از شتر یک جفت و ازگاو یک جفت» چه چیزی را خدا از آن‌ها حلال و چه چه چیزی را حرام کرده است؟

من پاسخی نداشتم از این رو در موسم حج به خدمت امام صادق علیه السلام شرف‌یاب شدم در حالی که این موضوع را بازگو کردم.

فرمود: به راستی که خداوند عزوجل برای قربانی در منا میش و بز اهلی را حلال کرد و میش و بز کوهی را حرام فرمود.

و اما آیهٔ دیگر که می‌فرماید: «از شتر یک جفت و ازگاو یک جفت» منظور این است که خدای تعالی در قربانی شترهای عربی را حلال کرده و شترهای خراسانی را حرام و گاو اهلی را حلال کرد و گاو وحشی را حرام.

وقتی از مراسم حج برگشتم نزد آن مرد خارجی رفتم و این جواب را به او گفتم.

گفت: این پاسخ به وسیله شتر از حجاز (یعنی از امام صادق علیه السلام) آمده است.

(۱۸۲)
بَابُ الْهَدْيِ يُنْتَجُ أَوْ يُحْلَبُ أَوْ يُرْكَبُ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿**لَكُمْ فِيهٰا مَنٰافِعُ إِلىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى**﴾.

قَالَ: إِنِ احْتَاجَ إِلَى ظَهْرِهَا رَكِبَهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَعْنُفَ عَلَيْهَا، وَ إِنْ كَانَ لَهَا لَبَنٌ حَلَبَهَا حِلَاباً لَا يَنْهَكُهَا.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنْ نُتِجَتْ بَدَنَتُكَ فَاحْلُبْهَا مَا لَا يُضِرُّ بِوَلَدِهَا ثُمَّ انْحَرْهُمَا جَمِيعاً.

قُلْتُ: أَشْرَبُ مِنْ لَبَنِهَا وَ أَسْقِي؟

قَالَ: نَعَمْ.

بخش صد و هشتاد و دوم
حکم قربانی زائو، شیرده یا بارکش

۱ ـ ابوصباح کنانی گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد گفتار خداوند عزّوجلّ که می‌فرماید: «برای شما در شتران هدی منفعت‌هایی تا وقت معیّن است» پرسیدم؟

فرمود: اگر نیاز داشت سوار می‌شود بی‌آن‌که آزارش دهد و اگر شیر داشت چندان می‌دوشد که آن‌را لاغر نکند.

۲ ـ سلیمان بن خالد گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هرگاه شتر قربانی زایید شیر آن‌را بدوش به گونه‌ای که به بچه‌اش ضرر نرسد، آنگاه هر دو را نحر کن.

گفتم: می‌توانم از شیر آن بخورم و به دیگران بخورانم؟

فرمود: آری.

وَ قَالَ: إِنَّ عَلِيّاً أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه‌السلام كَانَ إِذَا رَأَى أُنَاساً يَمْشُونَ قَدْ جَهَدَهُمُ الْمَشْيُ حَمَلَهُمْ عَلَى بُدْنِهِ.

وَ قَالَ: إِنْ ضَلَّتْ رَاحِلَةُ الرَّجُلِ أَوْ هَلَكَتْ وَ مَعَهُ هَدْيٌ فَلْيَرْكَبْ عَلَى هَدْيِهِ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْبَدَنَةِ تُنْتَجُ أَ نَحْلُبُهَا؟

قَالَ: احْلُبْهَا حَلْباً غَيْرَ مُضِرٍّ بِالْوَلَدِ ثُمَّ انْحَرْهُمَا جَمِيعاً.

قُلْتُ: يَشْرَبُ مِنْ لَبَنِهَا؟

قَالَ: نَعَمْ وَ يَسْقِي إِنْ شَاءَ.

فرمود: به راستی هرگاه امیرمؤمنان علی عليه‌السلام می‌دید که مردمان پیاده راه می‌روند و خسته شده‌اند، آنها را بر شتر سوار می‌کرد.

فرمود: هرگاه شتر سواری مردی گم شد یا از بین رفت و با او شتر قربانی است می‌تواند بر آن سوار شود.

۳ ـ محمّد بن مسلم گوید: از امام باقر عليه‌السلام پرسیدم آیا می‌توان شتر قربانی را دوشید؟

فرمود: آن را به گونه‌ای بدوش که به بچه‌اش ضرر نرسد، آن هر دو را نحر کن.

عرض کردم: می‌توانم از شیرش بخورم؟

فرمود: آری، اگر خواستی می‌توانی به دیگران هم بدهی.

(۱۸۳)
بَابُ الْهَدْيِ يَعْطَبُ أَوْ يَهْلِكُ قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُ وَ الْأَكْلِ مِنْهُ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كُلُّ مَنْ سَاقَ هَدْياً تَطَوُّعاً فَعَطِبَ هَدْيُهُ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ يَنْحَرُهُ وَ يَأْخُذُ نَعْلَ التَّقْلِيدِ فَيَغْمِسُهَا فِي الدَّمِ وَ يَضْرِبُ بِهِ صَفْحَةَ سَنَامِهِ وَ لا بَدَلَ عَلَيْهِ وَ مَا كَانَ مِنْ جَزَاءِ صَيْدٍ أَوْ نَذْرٍ فَعَطِبَ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ، وَ عَلَيْهِ الْبَدَلُ وَ كُلُّ شَيْءٍ إِذَا دَخَلَ الْحَرَمَ فَعَطِبَ فَلا بَدَلَ عَلَى صَاحِبِهِ تَطَوُّعاً أَوْ غَيْرَهُ.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى جَمِيعاً عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

بخش صد و هشتاد و سوم
حکم شتر قربانی که از راه رفتن باز ماند، یا پیش از رسیدن به قربانگاه و نحر آن بمیرد

۱ ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر که به عنوان مستحبی شتر قربانی آورد و از راه باز ماند می‌تواند آن‌را نحر کند و نعل گردن او را گرفته و خون آلود کرده و به پهلوی کوهان آن می‌زند (که علامت قربانی باشد) و نیازی به عوض ندارد و اگر قربانی باز مانده به عنوان کفاره شکار و یا نذر باشد بایستی همان‌گونه انجام دهد و همانند آن‌را نحر کند و اگر قربانی که به حرم رسید و از بقیه راه باز ماند عوض بر عهده صاحبش نیست، خواه به عنوان مستحبی باشد یا موارد دیگر.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ اشْتَرَى أُضْحِيَّةً فَمَاتَتْ أَوْ سُرِقَتْ قَبْلَ أَنْ يَذْبَحَهَا.

فَقَالَ: لا بَأْسَ وَ إِنْ أَبْدَلَهَا فَهُوَ أَفْضَلُ وَ إِنْ لَمْ يَشْتَرِ فَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ رَجُلٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْبَدَنَةِ يُهْدِيهَا الرَّجُلُ فَتُكْسَرُ أَوْ تَهْلِكُ.

فَقَالَ: إِنْ كَانَ هَدْياً مَضْمُوناً، فَإِنَّ عَلَيْهِ مَكَانَهُ وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ مَضْمُوناً فَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ؟

قُلْتُ: أَ وَ يَأْكُلُ مِنْهُ؟

قَالَ: نَعَمْ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که قربانی خریده و پیش از آن‌که قربانی نماید مُرد یا به سرقت رفت (چه حکمی دارد؟)

فرمود: ایرادی ندارد و اگر عوض آن‌را به جا بیاورد، بهتر است و اگر نخرید چیزی بر عهدهٔ او نیست.

۳ـ راوی گوید:

از امام صادق عليه السلام در مورد شتر قربانی که شکستگی پیدا می‌کند و یا می‌میرد پرسیدم؟

فرمود: اگر قربانی ضمانت‌آور باشد عوض آن بر ذمّهٔ اوست و اگر ضمانت‌آور نباشد، چیزی بر ذمّهٔ او نیست.

گفتم: آیا می‌توان از گوشت آن خورد؟

فرمود: آری.

۴ ـ حلبی گوید:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْهَدْيِ الْوَاجِبِ إِذَا أَصَابَهُ كَسْرٌ أَوْ عَطَبٌ أَيَبِيعُهُ صَاحِبُهُ وَ يَسْتَعِينُ بِثَمَنِهِ عَلَى هَدْيٍ آخَرَ؟

قَالَ: يَبِيعُهُ وَ يَتَصَدَّقُ بِثَمَنِهِ وَ يُهْدِي هَدْياً آخَرَ.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

إِذَا وَجَدَ الرَّجُلُ هَدْياً ضَالاًّ فَلْيُعَرِّفْهُ يَوْمَ النَّحْرِ وَ الْيَوْمَ الثَّانِيَ وَ الْيَوْمَ الثَّالِثَ، ثُمَّ يَذْبَحُهُ عَنْ صَاحِبِهِ عَشِيَّةَ يَوْمِ الثَّالِثِ.

وَ قَالَ فِي الرَّجُلِ يَبْعَثُ بِالْهَدْيِ الْوَاجِبِ فَيَهْلِكُ الْهَدْيُ فِي الطَّرِيقِ قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ وَ لَيْسَ لَهُ سَعَةٌ أَنْ يُهْدِيَ.

فَقَالَ: اللَّهُ سُبْحَانَهُ أَوْلَى بِالْعُذْرِ إِلَّا أَنْ يَكُونَ يَعْلَمُ أَنَّهُ إِذَا سَأَلَ أُعْطِيَ.

۶ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِالرَّحْمانِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:

از امام صادق عليه السلام دربارهٔ قربانی واجبی که پایش شکسته و یا از راه رفتن در ماند پرسیدم، آیا صاحبش می‌تواند آن‌را فروخته و با مبلغ آن قربانی دیگری بخرد؟

فرمود: آن‌را بفروشد و مبلغ آن‌را صدقه دهد و قربانی دیگری بخرد.

۵ ـ محمّد بن مسلم گوید: امام (باقر و یا امام صادق عليهما السلام) فرمود:

هر گاه کسی قربانی گم شده‌ای را یافت باید روز دهم، یازدهم و دوازدهم فریاد زند. سپس غروب روز سوم آن‌را از جانب صاحبش ذبح کند.

حضرتش در مورد کسی که به وسیلهٔ او قربانی واجب فرستاده می‌شود پس در راه پیش از رسیدن از بین می‌رود و او را امکان عوض قربانی نیست فرمود:

خدای سبحان به پذیرش عذر او شایسته‌تر است مگر که بداند به هنگام درخواست بر می‌گرداند.

۶ ـ عبدالرحمان بن حجّاج گوید:

سَأَلْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ اشْتَرَى هَدْياً لِمُتْعَتِهِ فَأَتَى بِهِ أَهْلَهُ وَ رَبَطَهُ ثُمَّ انْحَلَّ وَ هَلَكَ هَلْ يُجْزِئُهُ أَوْ يُعِيدُ؟

قَالَ: لا يُجْزِئُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ لا قُوَّةَ بِهِ عَلَيْهِ.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ اشْتَرَى كَبْشاً فَهَلَكَ مِنْهُ.

قَالَ: يَشْتَرِي مَكَانَهُ آخَرَ.

قُلْتُ: فَإِنِ اشْتَرَى مَكَانَهُ آخَرَ ثُمَّ وَجَدَ الْأَوَّلَ.

قَالَ: إِنْ كَانَا جَمِيعاً قَائِمَيْنِ فَلْيَذْبَحِ الْأَوَّلَ وَ لْيَبِعِ الْآخَرَ وَ إِنْ شَاءَ ذَبَحَهُ، وَ إِنْ كَانَ قَدْ ذَبَحَ الْآخَرَ فَلْيَذْبَحِ الْأَوَّلَ مَعَهُ.

۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: کسی برای حج تمتّع قربانی خرید و آن‌را به خانه‌اش آورد و نزد خانواده‌اش (آشناهایش) برد و پایش را بست، ولی حیوان رها شد و از بین رفت، آیا از او کفایت می‌کند یا دوباره بخرد؟

فرمود: او را کفایت نمی‌کند مگر این‌که تهیّهٔ قربانی امکان نداشته باشد.

۷ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد کسی که قوچی را خرید و از بین رفت پرسیدم؟

فرمود: به جای آن باید قوچ دیگری را بخرد.

گفتم: اگر به جای آن، قربانی دیگری خرید سپس قربانی اولی پیدا شد چه؟

فرمود: اگر هر دو موجود شدند، اولی را ذبح نموده و دومی را می‌فروشد و اگر خواست ذبح می‌کند و اگر خواست دومی را ذبح نماید پس اولی را هم با آن ذبح کند.

۸ ـ منصور بن حازم گوید:

فِي الرَّجُلِ يَضِلُّ هَدْيُهُ فَيَجِدُهُ رَجُلٌ آخَرُ فَيَنْحَرُهُ.

فَقَالَ: إِنْ كَانَ نَحَرَهُ بِمِنًى فَقَدْ أَجْزَأَ عَنْ صَاحِبِهِ الَّذِي ضَلَّ مِنْهُ وَ إِنْ كَانَ نَحَرَهُ فِي غَيْرِ مِنًى لَمْ يُجْزِ عَنْ صَاحِبِهِ.

۹ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما‌السلام:

فِي رَجُلٍ اشْتَرَى هَدْياً فَنَحَرَهُ.

فَمَرَّ بِهِ رَجُلٌ فَعَرَفَهُ فَقَالَ: هَذِهِ بَدَنَتِي ضَلَّتْ مِنِّي بِالْأَمْسِ.

وَ شَهِدَ لَهُ رَجُلَانِ بِذَلِكَ.

فَقَالَ لَهُ: لَحْمُهَا وَ لا يُجْزِئُ عَنْ وَاحِدٍ مِنْهُمَا.

ثُمَّ قَالَ: وَ لِذَلِكَ جَرَتِ السُّنَّةُ بِإِشْعَارِهَا وَ تَقْلِيدِهَا إِذَا عُرِّفَتْ.

امام صادق عليه‌السلام دربارهٔ کسی که قربانی او گم شده و مرد دیگری آن‌را پیدا نموده و قربانی نموده فرمود:

اگر در منا قربانی نموده باشد از صاحبش که کم کرده است کفایت می‌کند و اگر در غیر منا قربانی نموده باشد از جانب صاحبش کفایت نمی‌کند.

۹ ـ یکی از اصحاب می‌گوید: امام (باقر و یا صادق عليهما‌السلام) در مورد مردی که شتر قربانی خرید و نحر نمود، پس مردی گذر نمود او را شناخته و گفت: این شتر قربانی من است که دیروز گم گشته است و دو نفر بر آن شهادت داد فرمود:

گوشت آن مال اوست و از هیچ کدام جهت قربانی کفایت نمی‌کند.

سپس فرمود: و به همین سنّت جاری شده که قربانی علامت‌گذاری شود تا شناخته شود.

(١٨٤)
بَابُ الْبَدَنَةِ وَ الْبَقَرَةِ عَنْ كَمْ تُجْزِئُ؟

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ:
كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَذْبَحُ يَوْمَ الْأَضْحَى كَبْشَيْنِ: أَحَدَهُمَا عَنْ نَفْسِهِ وَ الْآخَرَ عَمَّنْ لَمْ يَجِدْ مِنْ أُمَّتِهِ. وَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَذْبَحُ كَبْشَيْنِ أَحَدَهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ الْآخَرَ عَنْ نَفْسِهِ.

٢ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَانِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ عليه السلام عَنْ قَوْمٍ غَلَتْ عَلَيْهِمُ الْأَضَاحِيُّ وَ هُمْ مُتَمَتِّعُونَ وَ هُمْ مُتَرَافِقُونَ وَ لَيْسُوا بِأَهْلِ بَيْتٍ وَاحِدٍ وَ قَدِ اجْتَمَعُوا فِي مَسِيرِهِمْ وَ مَضْرَبُهُمْ وَاحِدٌ أَلَهُمْ أَنْ يَذْبَحُوا بَقَرَةً؟
فَقَالَ: لا أُحِبُّ ذَلِكَ إِلَّا مِنْ ضَرُورَةٍ.

بخش صد و هشتاد و چهارم
شتر و گاو از قربانی چند نفر کفایت می‌کند؟

۱ ـ عبدالله بن سنان گوید: رسول خدا صلى الله عليه وآله در روز قربان دو قوچ ذبح می‌نمود. یکی از جانب خود و دیگر از جانب اُمّت خود که قربانی نمی‌یابند و امیر المؤمنین عليه السلام همواره در روز قربانی دو قوچ قربانی می‌نمود: یکی از جانب رسول خدا صلى الله عليه وآله و دیگری از جانب خودش.

۲ ـ عبدالرحمان بن حجّاج گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: جمعی که با هم رفیقند حج تمتّع می‌کنند و از یک خانواده نیستند، بلکه در راه با هم شده‌اند و خیمه ایشان هم یکی است، قربانی بر آنان گران شده است آیا می‌توانند همگی یک گاو قربانی نمایند؟

فرمود: آن‌را دوست ندارم مگر ناچار باشند.

۳ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ رَجُلٍ يُسَمَّى سَوَادَةَ قَالَ:

كُنَّا جَمَاعَةً بِمِنًى فَعَزَّتِ الْأَضَاحِيُّ فَنَظَرْنَا فَإِذَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَاقِفٌ عَلَى قَطِيعٍ يُسَاوِمُ بِغَنَمٍ وَ يُمَاكِسُهُمْ مِكَاساً شَدِيداً، فَوَقَفْنَا نَنْتَظِرُ فَلَمَّا فَرَغَ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ: أَظُنُّكُمْ قَدْ تَعَجَّبْتُمْ مِنْ مِكَاسِي؟

فَقُلْنَا: نَعَمْ.

فَقَالَ: إِنَّ الْمَغْبُونَ لا مَحْمُودٌ وَ لا مَأْجُورٌ، أَ لَكُمْ حَاجَةٌ؟

فَقُلْنَا: نَعَمْ أَصْلَحَكَ اللَّهُ! إِنَّ الْأَضَاحِيَّ قَدْ عَزَّتْ عَلَيْنَا.

قَالَ: فَاجْتَمِعُوا فَاشْتَرُوا جَزُوراً فِيمَا بَيْنَكُمْ.

قُلْنَا: وَ لا تَبْلُغُ نَفَقَتُنَا.

۳ـ سواده گوید: با جمعی در منا بودیم که قربانی کمیاب و گران شد و نگاه می‌کردیم که ناگاه امام صادق عليه السلام را دیدیم که بر سر گله‌ای ایستاده و گفت و گو می‌کرد و چانه زیادی می‌زد. ما درنگ کرده و منتظر شدیم. پس چون حضرتش فارغ شد رو به ما کرده و فرمود: گمان می‌کنم که شما از چانه زدن من تعجّب می‌کنید؟

گفتیم: آری.

فرمود: شخص مغبون نه ستایش شده و نه اجری دارد. آیا کاری دارید؟

گفتیم: آری خدا کارهای تو را اصلاح نماید! همانا قربانی بر ما گران شده است.

فرمود: جمع شوید و یک شتر مابین خودتان بخرید.

گفتیم: هزینه‌مان نمی‌رسد.

قَالَ: فَاجْتَمِعُوا وَ اشْتَرُوا بَقَرَةً فِيمَا بَيْنَكُمْ فَاذْبَحُوهَا.
قُلْنَا: وَ لا تَبْلُغُ نَفَقَتُنَا.
قَالَ: فَاجْتَمِعُوا فَاشْتَرُوا فِيمَا بَيْنَكُمْ شَاةً فَاذْبَحُوهَا فِيمَا بَيْنَكُمْ.
قُلْنَا: تُجْزِئُ عَنْ سَبْعَةٍ؟
قَالَ: نَعَمْ وَ عَنْ سَبْعِينَ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ حُمْرَانَ قَالَ: عَزَّتِ الْبُدْنُ سَنَةً بِمِنًى حَتَّى بَلَغَتِ الْبَدَنَةُ مِائَةَ دِينَارٍ فَسُئِلَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه‌السلام عَنْ ذَلِكَ.
فَقَالَ: اشْتَرِكُوا فِيهَا.
قَالَ: قُلْتُ: كَمْ؟
قَالَ: مَا خَفَّ هُوَ أَفْضَلُ.

فرمود: جمع شوید گاو بخرید.
گفتیم: هزینه‌مان نمی‌رسد.
فرمود: جمع شوید و یک گوسفند بخرید و از طرف خودتان ذبح نمایید.
گفتیم: از هفت نفر کفایت می‌کند؟
فرمود: آری، از هفتاد نفر هم کفایت می‌کند.

۴ ـ حمران گوید: سالی در منا شتران قربانی گران شد به گونه‌ای که هر شتر به صد دینار رسید. از امام باقر عليه‌السلام در این مورد سؤال شد.
فرمود: در آن شریک شوید.
گفتم: چند نفر؟
فرمود: هر چه کمتر باشد آن بهتر است.

قُلْتُ: عَنْ كَمْ تُجْزِئُ؟

قَالَ: عَنْ سَبْعِينَ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ قَرْعَةَ عَنْ زَيْدِ بْنِ جَهْم قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مُتَمَتِّعٌ لَمْ يَجِدْ هَدْياً.

فَقَالَ: أَ مَا كَانَ مَعَهُ دِرْهَمٌ يَأْتِي بِهِ قَوْمَهُ فَيَقُولَ: أَشْرِكُونِي بِهَذَا الدِّرْهَمِ.

(۱۸۵)
بَابُ الذَّبْحِ

۱ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿**فَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهٰا صَوٰافَّ**﴾.

گفتم: از چند نفر کفایت می‌کند؟

فرمود: از هفتاد نفر.

۵ ـ زید بن جهم گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: حج تمتّع گزار که نتوانست تنها قربانی کند (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود:. آیا با او درهمی نبود که به نزد آشنایان خود بیاید و بگوید: مرا با این درهم شریک نمایید.

بخش صد و هشتاد و پنجم
چگونگی ذبح قربانی

۱ ـ عبدالله بن سنان گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد گفتار خدای عزّوجلّ که می‌فرماید: «نام خدا را در حالی که به صف ایستاده‌اند بر آنها ببرید».

قَالَ: ذٰلِكَ حِينَ تَصُفُّ لِلنَّحْرِ تَرْبِطُ يَدَيْهَا مَا بَيْنَ الْخُفِّ إِلَى الرُّكْبَةِ وَ وُجُوبُ جُنُوبِهَا إِذَا وَقَعَتْ عَلَى الْأَرْضِ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام كَيْفَ تُنْحَرُ الْبَدَنَةُ؟

فَقَالَ: تُنْحَرُ وَ هِيَ قَائِمَةٌ مِنْ قِبَلِ الْيَمِينِ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام:

النَّحْرُ فِي اللَّبَّةِ وَ الذَّبْحُ فِي الْحَلْقِ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

لَا يَذْبَحْ لَكَ الْيَهُودِيُّ وَ لَا النَّصْرَانِيُّ أُضْحِيَّتَكَ، فَإِنْ كَانَتِ امْرَأَةً فَلْتَذْبَحْ لِنَفْسِهَا وَ تَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ وَ تَقُولُ: «**وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفاً اللَّهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ**».

فرمود: آن هنگام که برای قربانی صف می‌کشند در دو دست آن‌را میان سر دست تا زانو می‌بندند و افتادن پهلوهایشان آنگاه خود بعد از نحر بر زمین می‌افتند.

۲ ـ ابوصباح کنانی گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: چگونه شتر نحر می‌شود؟

فرمود: در حالی که ایستاده است از طرف راست نحر می‌شود.

۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

نحر از بالای سینه و ذبح از حلق است.

۴ ـ حلبی گوید: نباید یهودی و مسیحی قربانی تو را ذبح کند و اگر زن باشد بر خود ذبح کند و قربانی را رو به قبله نموده و می‌گویی: «**وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفاً اللَّهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ**».

۵ ـ وَ عَنْهُ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام يَجْعَلُ السِّكِّينَ فِي يَدِ الصَّبِيِّ، ثُمَّ يَقْبِضُ الرَّجُلُ عَلَى يَدِ الصَّبِيِّ فَيَذْبَحُ.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

إِذَا اشْتَرَيْتَ هَدْيَكَ فَاسْتَقْبِلْ بِهِ الْقِبْلَةَ وَ انْحَرْهُ أَوِ اذْبَحْهُ وَ قُلْ:

«وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ حَنِيفاً وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَ نُسُكِي وَ مَحْيَايَ وَ مَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لا شَرِيكَ لَهُ وَ بِذَلِكَ أُمِرْتُ وَ أَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اللَّهُمَّ مِنْكَ وَ لَكَ بِسْمِ اللَّهِ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ. اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي».

ثُمَّ أَمِرَّ السِّكِّينَ وَ لا تَنْخَعْهَا حَتَّى تَمُوتَ.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ الْبَغْدَادِيِّ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

---

۵ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود: على بن الحسين عليهما السلام همواره چاقو را در دست كودک قرار می‌داد سپس شخصی دست بچه را گرفته و حيوان را ذبح می‌نمود.

۶ ـ صفوان و ابن عمير گويند: امام صادق عليه السلام فرمود:

چون قربانی خود را خريدی آن‌را رو به قبله‌كن و نحر و يا ذبح‌كن و بگو:

«وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ حَنِيفاً وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَ نُسُكِي وَ مَحْيَايَ وَ مَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لا شَرِيكَ لَهُ وَ بِذَلِكَ أُمِرْتُ وَ أَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اللَّهُمَّ مِنْكَ وَ لَكَ بِسْمِ اللَّهِ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ. اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي».

سپس چاقو را بكش و نخاع آن‌را پيش از رگ نبر تا بميرد.

۷ ـ جميل گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

تَبْدَأُ بِمِنًى بِالذَّبْحِ قَبْلَ الْحَلْقِ، وَ فِي الْعَقِيقَةِ بِالْحَلْقِ قَبْلَ الذَّبْحِ.

۸ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَانِ بْنِ أَبِي هَاشِمٍ الْبَجَلِيِّ عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ قَالَ:

رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام وَ هُوَ يَنْحَرُ بَدَنَتَهُ مَعْقُولَةً يَدُهَا الْيُسْرَى ثُمَّ يَقُومُ مِنْ جَانِبِ يَدِهَا الْيُمْنَى وَ يَقُولُ:

«بِسْمِ اللَّهِ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ. اللَّهُمَّ هَذَا مِنْكَ وَ لَكَ. اللَّهُمَّ تَقَبَّلْهُ مِنِّي»

ثُمَّ يَطْعُنُ فِي لَبَّتِهَا. ثُمَّ يُخْرِجُ السِّكِّينَ بِيَدِهِ، فَإِذَا وَجَبَتْ قَطَعَ مَوْضِعَ الذَّبْحِ بِيَدِهِ.

(۱۸۶)

بَابُ الْأَكْلِ مِنَ الْهَدْيِ الْوَاجِبِ وَ الصَّدَقَةِ مِنْهَا وَ إِخْرَاجِهِ مِنْ مِنًى

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

اعمال منا را با ذبح پیش از تراشیدن سر، آغاز می‌کنی و در عقیقه تراشیدن سر کودک را پیش از ذبح انجام می‌دهی.

۸ ـ ابو خدیجه گوید: امام صادق عليه‌السلام را دیدم که شتر قربانی خود را نحر می‌کند که دست چپ او را بسته و در سمت راست آن ایستاده و می‌فرمود:

«بِسْمِ اللَّهِ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ. اللَّهُمَّ هَذَا مِنْكَ وَ لَكَ. اللَّهُمَّ تَقَبَّلْهُ مِنِّي»

بعد با دست خود بر بالای سینه آن ضربه می‌زد و چون بر زمین افتاد با دست خود او را ذبح نمود.

بخش صد و هشتاد و ششم

خوردن از قربانی واجب و صدقه دادن آن و بیرون بردن آن از منا

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ نَحَرَ أَنْ تُؤْخَذَ مِنْ كُلِّ بَدَنَةٍ حُذْوَةٌ مِنْ لَحْمِهَا، ثُمَّ تُطْرَحَ فِي بُرْمَةٍ ثُمَّ تُطْبَخَ وَ أَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَ عَلِيٌّ عليه السلام مِنْهَا وَ حَسَوَا مِنْ مَرَقِهَا.

۲ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿فَإِذا وَجَبَتْ جُنُوبُها﴾.

قَالَ: إِذَا وَقَعَتْ عَلَى الْأَرْضِ فَكُلُوا مِنْها وَ أَطْعِمُوا الْقانِعَ وَ الْمُعْتَرَّ.

قَالَ :الْقَانِعُ الَّذِي يَرْضَى بِمَا أَعْطَيْتَهُ وَ لا يَسْخَطُ، وَ لا يَكْلَحُ وَ لا يَلْوِي شِدْقَهُ غَضَباً، وَ الْمُعْتَرُّ الْمَارُّ بِكَ لِتُطْعِمَهُ.

۳ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ.

فَقَالَ: كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام وَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَتَصَدَّقَانِ بِثُلُثٍ عَلَى جِيرَانِهِمْ وَ ثُلُثٍ عَلَى السُّؤَّالِ، وَ ثُلُثٌ يُمْسِكُونَهُ لِأَهْلِ الْبَيْتِ.

هنگامی که رسول خدا ﷺ قربانی خود را نحر نمود امر فرمود که تکه‌ای از گوشت هر شتر قربانی در ظرف سنگی قرار گرفت آن‌گاه که پخته شد رسول خدا ﷺ و علی عليه السلام از آن خوردند و از آب گوشت آشامیدند.

۲ ـ عبدالرحمان بن ابی عبدالله گوید: امام صادق عليه السلام در مورد گفتار خدای متعال که می‌فرماید: «پس چون گوشت پهلوهای شتر قربانی بر زمین افتاد» فرمود: هرگاه بر زمین افتاد، پس از آن بخورید و بر قانع و آزرده بخورانید.

فرمود: قانع کسی است که هر چه دادی راضی می‌شود و خشمگین نمی‌شود و روی در هم نمی‌کشد و دهن کجی نمی‌کند و معترّ کسی است که از کنار بر تو می‌گذرد تا اطعامش نمایی.

۳ ـ ابوصباح کنانی گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد گوشت قربانی پرسیدم.

فرمود: همواره علی بن الحسین عليهما السلام و امام باقر عليه السلام یک سوم آن‌را بر همسایگان خود صدقه می‌دادند، یک سوم آن‌را بر سؤال کنندگان و یک سوم آن‌را بر اهل خانه نگه می‌داشتند.

۴ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ وَ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ جَمِيعاً عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْهَدْيِ مَا يَأْكُلُ مِنْهُ الَّذِي يُهْدِيهِ فِي مُتْعَتِهِ وَ غَيْرِ ذَلِكَ.

فَقَالَ: كَمَا يَأْكُلُ مِنْ هَدْيِهِ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ فِدَاءِ الصَّيْدِ يَأْكُلُ صَاحِبُهُ مِنْ لَحْمِهِ.

فَقَالَ: يَأْكُلُ مِنْ أُضْحِيَّتِهِ وَ يَتَصَدَّقُ بِالْفِدَاءِ.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿**فَإِذٰا وَجَبَتْ جُنُوبُهٰا فَكُلُوا مِنْهٰا وَ أَطْعِمُوا الْقٰانِعَ وَ الْمُعْتَرَّ**﴾.

---

۴ ـ عبدالرحمان بن ابی عبدالله گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: چه مقدار از قربانی که در حج تمتّع و یا غیر آن ذبح می‌شود می‌توان خورند؟

فرمود: آن مقدار که از قربانی او می‌خورند.

۵ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که کفاره شکار بر عهده دارد می‌تواند از گوشت آن بخورد؟

فرمود: از گوشت قربانی می‌خورد و کفّاره را صدقه می‌دهد.

۶ ـ عبدالرحمان بن ابی عبدالله گوید: امام صادق عليه السلام در مورد گفتار خدای متعال که می‌فرماید: «پس چون پهلوهای آنها بر زمین افتد به قانع و عبورکننده بخورانید».

قَالَ: الْقَانِعُ الَّذِي يَقْنَعُ بِمَا أَعْطَيْتَهُ، وَ الْمُعْتَرُّ الَّذِي يَعْتَرِيكَ، وَ السَّائِلُ الَّذِي يَسْأَلُكَ فِي يَدَيْهِ وَ الْبَائِسُ هُوَ الْفَقِيرُ.

۷ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ إِخْرَاجِ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ مِنْ مِنًى.

فَقَالَ: كُنَّا نَقُولُ: لَا يُخْرَجُ مِنْهَا شَيْءٌ لِحَاجَةِ النَّاسِ إِلَيْهِ، فَأَمَّا الْيَوْمَ فَقَدْ كَثُرَ النَّاسُ فَلَا بَأْسَ بِإِخْرَاجِهِ.

۸ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ أَهْدَى هَدْياً فَانْكَسَرَ.

فَقَالَ: إِنْ كَانَ مَضْمُوناً ـ وَ الْمَضْمُونُ مَا كَانَ فِي يَمِينٍ يَعْنِي نَذْراً أَوْ جَزَاءً ـ فَعَلَيْهِ فِدَاؤُهُ.

فرمود: قانع کسی است که هر چه دادی راضی و قانع می‌شود و معترّ کسی است که از کنار تو می‌گذرد تا اطعامش نمایی و سائل کسی است که با دست از تو درخواست می‌کند و بائس همان فقیر است.

۷ـ محمّد بن مسلم گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد بیرون بردن گوشت قربانی از منا پرسیدم.

فرمود: ما پیشتر می‌گفتیم: چیزی از آن‌جا بیرون نرود، چراکه مردم به آن احتیاج دارند و اما امروز مردم زیاد شده‌اند بیرون بردنش ایرادی ندارد.

۸ـ ابوبصیر گوید: از امام عليه السلام پرسیدم: کسی که قربانی به کعبه داد پس پای او شکست.

فرمود: اگر مضمون بود ـ و مضمون آن است که برای قسم و یا کفاره باشد ـ بر اوست که عوض آن‌را بدهد.

قُلْتُ: أَ يَأْكُلُ مِنْهُ؟

فَقَالَ: لا، إِنَّمَا هُوَ لِلْمَسَاكِينِ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ مَضْمُوناً فَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.

قُلْتُ: أَ يَأْكُلُ مِنْهُ؟

قَالَ: يَأْكُلُ مِنْهُ.

وَ رُوِيَ أَيْضاً: أَنَّهُ يَأْكُلُ مِنْهُ مَضْمُوناً كَانَ أَوْ غَيْرَ مَضْمُونٍ.

۹ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ مَوْلًى لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ الْأَوَّلَ عليه السلام دَعَا بِبَدَنَةٍ فَنَحَرَهَا، فَلَمَّا ضَرَبَ الْجَزَّارُونَ عَرَاقِيبَهَا فَوَقَعَتْ إِلَى الْأَرْضِ وَ كَشَفُوا شَيْئاً عَنْ سَنَامِهَا.

قَالَ: اقْطَعُوا وَ كُلُوا مِنْهَا وَ أَطْعِمُوا، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ: ﴿**فَإِذا وَجَبَتْ جُنُوبُها فَكُلُوا مِنْها وَ أَطْعِمُوا**﴾.

گفتم: آیا می‌تواند از آن بخورد؟

فرمود: نه، زیرا آن مال مساکین است و اگر مضمون نباشد چیزی بر ذمّهٔ او نیست.

گفتم: آیا می‌تواند از آن بخورد؟

فرمود: می‌تواند از آن بخورد.

هم چنین روایت شده: خواه مضمون و یا غیر مضمون باشد می‌تواند از آن بخورد.

۹ ـ غلام امام صادق عليه السلام گوید: امام کاظم عليه السلام را دیدم که شتر قربانی خود را خواست پس نحر نمود و هنگامی که سلّاخان پاهای آن‌را زدند و بر زمین افتاد و مقداری از پهلوی او را کندند.

فرمود: ببرید و از آن بخورید و اطعام کنید، زیرا خداوند عزّ و جلّ می‌فرماید: «چون پهلوهایشان بر زمین افتاد پس از آن بخورید و اطعام کنید».

۱۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالا:

نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله عَنْ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ بَعْدَ ثَلَاثٍ، ثُمَّ أَذِنَ فِيهَا وَ قَالَ: كُلُوا مِنْ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ بَعْدَ ثَلَاثٍ وَ ادَّخِرُوا.

(۱۸۷)

بَابُ جُلُودِ الْهَدْيِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَنْ يُعْطَى الْجَزَّارُ مِنْ جُلُودِ الْهَدْيِ وَ أَجْلَالِهَا شَيْئاً.

۲ ـ وَ فِي رِوَايَةِ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

---

۱۰ ـ حنان بن سدیر از امام باقر عليه السلام و ابوصباح از امام صادق عليه السلام نقل می‌کنند که آن بزرگواران فرمودند:

رسول خدا صلى الله عليه وآله بیرون بردن گوشت قربانی را (از منا) بعد از سه روز نهی فرمودند، سپس در آن اجازه داد و فرمود: بعد از سه روز از گوشت قربانی بخورید و ذخیره نمایید.

بخش صد و هشتاد و هفتم

پوست قربانی

۱ ـ حفص بن بختری گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: رسول خدا صلى الله عليه وآله نهی کرد که پوست و رو‌انداز قربانی به سلاخ داده شود.

۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

يُنْتَفَعُ بِجِلْدِ الْأُضْحِيَّةِ وَ يُشْتَرَى بِهِ الْمَتَاعُ وَ إِنْ تُصُدِّقَ بِهِ فَهُوَ أَفْضَلُ.
وَ قَالَ: نَحَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله بَدَنَةً وَ لَمْ يُعْطِ الْجَزَّارِينَ جُلُودَهَا وَ لا قَلَائِدَهَا وَ لا جِلَالَهَا، وَ لَكِنْ تَصَدَّقَ بِهِ وَ لا تُعْطِ السَّلَّاخَ مِنْهَا شَيْئاً، وَ لَكِنْ أَعْطِهِ مِنْ غَيْرِ ذَلِكَ.

(۱۸۸)
بَابُ الْحَلْقِ وَ التَّقْصِيرِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي شِبْلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا حَلَقَ رَأْسَهُ بِمِنًى ثُمَّ دَفَنَهُ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ كُلُّ شَعْرَةٍ لَهَا لِسَانٌ طَلْقٌ تُلَبِّي بِاسْمِ صَاحِبِهَا.
۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ:

می‌توان از پوست قربانی استفاده کرد و با آن کالایی خرید و اگر آن صدقه داده شود، بهتر است.

و فرمود: رسول خدا صلى الله عليه وآله شتری را قربانی کرد و پوست و قلاده و روانداز آن‌را به سلاخ‌ها نداد، ولی آن‌را صدقه نمود و چیزی از آن بر سلاخ نده، چیز دیگری به او بده.

بخش صد و هشتاد و هشتم
تراشیدن سر و کوتاه نمودن مو و ناخن

۱ ـ ابی شبل گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: هرگاه مؤمن سرش را در منا بتراشد سپس آن‌را دفن کند روز قیامت در حالی می‌آید که هر موی او به زبان گویایی به نام او لبیک گوید.
۲ ـ ابان بن تغلب گوید:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: لِلرَّجُلِ أَنْ يَغْسِلَ رَأْسَهُ بِالْخِطْمِيِّ قَبْلَ أَنْ يَحْلِقَهُ؟ قَالَ: يُقَصِّرُ وَ يَغْسِلُهُ.

۳ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِالرَّحْمانِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَوْمَ النَّحْرِ يَحْلِقُ رَأْسَهُ وَ يُقَلِّمُ أَظْفَارَهُ وَ يَأْخُذُ مِنْ شَارِبِهِ وَمِنْ أَطْرَافِ لِحْيَتِهِ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا اشْتَرَيْتَ أُضْحِيَّتَكَ وَ وَزَنْتَ ثَمَنَهَا وَ صَارَتْ فِي رَحْلِكَ فَقَدْ بَلَغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ، فَإِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ تَحْلِقَ فَاحْلِقْ.

۵ ـ وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

به امام صادق عليه السلام گفتم: مرد می‌تواند پیش از تراشیدن، سر خود را با خطمی بشوید؟ فرمود: تقصیر نموده و بشوید.

۳ ـ عبدالرحمان ابی عبدالله گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: رسول خدا صلى الله عليه و آله درروز قربان سرش را می‌تراشید، ناخن می‌گرفت و از سبیل‌ها و اطراف محاسنش را کوتاه می‌کرد.

۴ ـ علی بن ابی حمزه گوید: امام کاظم عليه السلام فرمود:

چون قربانی خود را خریدی و مبلغ آن‌را دادی و در وسایل سفرت قرار گرفت پس قربانی به محل خود رسیده است. پس اگر دوست داشتی سر بتراشی پس بتراش.

۵ ـ ابوبصیر گوید:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ جَهِلَ أَنْ يُقَصِّرَ مِنْ رَأْسِهِ أَوْ يَحْلِقَ حَتَّى ارْتَحَلَ مِنْ مِنًى.

قَالَ: فَلْيَرْجِعْ إِلَى مِنًى حَتَّى يَحْلِقَ بِهَا شَعْرَهُ أَوْ يُقَصِّرَ وَ عَلَى الصَّرُورَةِ أَنْ يَحْلِقَ.

۶ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يَنْبَغِي لِلصَّرُورَةِ أَنْ يَحْلِقَ وَ إِنْ كَانَ قَدْ حَجَّ فَإِنْ شَاءَ قَصَّرَ وَ إِنْ شَاءَ حَلَقَ.

قَالَ: وَ إِذَا لَبَّدَ شَعْرَهُ أَوْ عَقَصَهُ، فَإِنَّ عَلَيْهِ الْحَلْقَ وَ لَيْسَ لَهُ التَّقْصِيرُ.

۷ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

عَلَى الصَّرُورَةِ أَنْ يَحْلِقَ رَأْسَهُ وَ لا يُقَصِّرَ، وَ إِنَّمَا التَّقْصِيرُ لِمَنْ حَجَّ حَجَّةَ الْإِسْلَامِ.

۸ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ:

از امام عليه السلام پرسیدم: مردی از روی ناآگاهی سرش را کوتاه نکرد یا نتراشید تا از منا کوچ کرد (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: باید به منا برگردد تا آن‌جا مویش را بتراشد و یا کوتاه کند و کسی که برای اولین بار به حج آمده باید سرش را بتراشد.

۶ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: کسی که برای اولین بار به حج آمده بهتر است سرش را بتراشد و اگر پیشتر حج انجام داده اگر بخواهد کوتاه می‌کند و بخواهد سرش را می‌تراشد.

فرمود: واگر موهایش بهم پیوسته و یا بافته باشند باید سرش را بتراشید و نباید تقصیر نماید.

۷ـ نظیر این روایت را ابو بصیر از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند.

۸ـ ابوصباح کنانی گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ نَسِيَ أَنْ يُقَصِّرَ مِنْ شَعْرِهِ وَ هُوَ حَاجٌّ حَتَّى ارْتَحَلَ مِنْ مِنًى.

قَالَ: مَا يُعْجِبُنِي أَنْ يُلْقِيَ شَعْرَهُ إِلَّا بِمِنًى.

وَ قَالَ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ﴾ قَالَ: هُوَ الْحَلْقُ وَ مَا فِي جِلْدِ الْإِنْسَانِ.

۹ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي رَجُلٍ يَحْلِقُ رَأْسَهُ بِمَكَّةَ.

قَالَ: يَرُدُّ الشَّعْرَ إِلَى مِنًى.

۱۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ غِيَاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ عليهم السلام قَالَ:

السُّنَّةُ فِي الْحَلْقِ أَنْ يَبْلُغَ الْعَظْمَيْنِ.

۱۱ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

از امام صادق عليه السلام پرسیدم: مردی فراموش کرد که از مویش کوتاه کند تا از منا کوچ کرد (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: خوش ندارم که مویش را در غیر منا بریزد.

حضرتش در مورد گفتار خدای عزوجل که می‌فرماید: «سپس آلودگی خودشان بریزند» فرمود: منظور از آن تراشیدن و از بین بردن آن‌چه در بدن انسان (از آلودگی بدن چرک و مو) است.

۹ ـ حفص بن بختری گوید: امام صادق عليه السلام دربارهٔ مردی که سرش را در مکه تراشیده بود فرمود: باید مو را به منا برگرداند.

۱۰ ـ غیاث بن ابراهیم گوید: امام صادق از پدران بزرگوارش از حضرت علی عليهم السلام نقل می‌کند که حضرتش فرمود:

سنّت در سر تراشیدن سر این است که تراشیدن تا پشت استخوان گوش برسد.

۱۱ ـ یکی از اصحاب ما گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

تُقَصِّرُ الْمَرْأَةُ مِنْ شَعْرِهَا لِعُمْرَتِهَا قَدْرَ أَنْمُلَةٍ.

۱۲ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه‌السلام: إِنَّا حِينَ نَفَرْنَا مِنْ مِنًى أَقَمْنَا أَيَّاماً ثُمَّ حَلَقْتُ رَأْسِي طَلَبَ التَّلَذُّذِ فَدَخَلَنِي مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ.

فَقَالَ: كَانَ أَبُو الْحَسَنِ عليه‌السلام إِذَا خَرَجَ مِنْ مَكَّةَ فَأُتِيَ بِثِيَابِهِ حَلَقَ رَأْسَهُ.

قَالَ: وَ قَالَ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ﴾.

قَالَ: التَّفَثُ: تَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ، وَ طَرْحُ الْوَسَخِ وَ طَرْحُ الْإِحْرَامِ.

۱۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يَاسِينَ الضَّرِيرِ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ زُرَارَةَ:

أَنَّ رَجُلاً مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ قَدِمَ حَاجّاً وَ كَانَ أَقْرَعَ الرَّأْسِ لا يُحْسِنُ أَنْ يُلَبِّيَ فَاسْتُفْتِيَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام فَأَمَرَ أَنْ يُلَبَّى عَنْهُ وَ يُمَرَّ الْمُوسَى عَلَى رَأْسِهِ، فَإِنَّ ذَلِكَ يُجْزِئُ عَنْهُ.

زن برای بیرون آمدن از عمره به اندازه بند انگشت از موی خود کوتاه می‌کند.

۱۲ ـ ابن ابونصر گوید: به امام رضا عليه‌السلام گفتم: هنگامی که از منا کوچ کردیم مدّتی (در مکّه) ماندیم، سپس برای خوش آمد سرم را تراشیدم، ولی از دلم چیزی (پشیمانی) خطور کرد؟

فرمود: امام کاظم عليه‌السلام همواره هر گاه از مکّه بیرون می‌رفت لباس‌هایش را می‌آوردند سرش را می‌تراشید.

راوی گوید: امام عليه‌السلام در مورد گفتار خدای عزوجلّ که می‌فرماید: «آن گاه آلودگی‌های خود را فرو ریزند و به نذرهایشان وفا کنند» فرمود:

منظور از آلودگی چیدن ناخن و برطرف کردن کثافت و بیرون رفتن از احرام است.

۱۳ ـ زراره گوید: مردی از مردم خراسان به حج آمده بود، او کچل بود و خوب نمی‌توانست لبیک بگوید. در این مورد از امام صادق عليه‌السلام استفتا نمودند.

حضرتش امر فرمود که از عوض او لبّیک گویند و تیغ را بر سر او بکشند، چرا که همان برای او کفایت می‌کند.

(۱۸۹)
بَابُ مَنْ قَدَّمَ شَيْئاً أَوْ أَخَّرَهُ مِنْ مَنَاسِكِهِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الرَّجُلِ يَزُورُ الْبَيْتَ قَبْلَ أَنْ يَحْلِقَ.

قَالَ: لا يَنْبَغِي إِلَّا أَنْ يَكُونَ نَاسِياً.

ثُمَّ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَتَاهُ أُنَاسٌ يَوْمَ النَّحْرِ. فَقَالَ: بَعْضُهُمْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي حَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أَذْبَحَ.

وَ قَالَ بَعْضُهُمْ: حَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أَرْمِيَ فَلَمْ يَتْرُكُوا شَيْئاً كَانَ يَنْبَغِي لَهُمْ أَنْ يُؤَخِّرُوهُ إِلَّا قَدَّمُوهُ.

فَقَالَ: لا حَرَجَ.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ:

بخش صد و هشتاد و نهم
حکم کسی که در انجام مناسک بخشی را تقدیم و تأخر نماید

۱ ـ جمیل بن درّاج گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم: کسی که پیش از تراشیدن سرش بیت را زیارت نماید (چه حکمی دارد؟)

فرمود: چنین عملی جایز نیست، مگر این‌که فراموش کند.

آن‌گاه فرمود: گروهی در روز قربان خدمت پیامبر خدا صلی الله علیه و آله شرف‌یاب شدند، یکی گفت: ای رسول خدا! من پیش از این‌که قربانی کنم سرم را تراشیدم.

دیگری گفت: من پیش از رمی سرم را تراشیدم و چیزی را که بر آنها سزاوار بود فروگذار نکردند مگر این‌که پس و پیش انداختند.

فرمود: ایرادی نیست.

۲ ـ احمد بن محمّد بن ابی نصر گوید:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي عليه‌السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنَّ رَجُلاً مِنْ أَصْحَابِنَا رَمَى الْجَمْرَةَ يَوْمَ النَّحْرِ وَ حَلَقَ قَبْلَ أَنْ يَذْبَحَ.

فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله لَمَّا كَانَ يَوْمُ النَّحْرِ أَتَاهُ طَوَائِفُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ.

فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! ذَبَحْنَا مِنْ قَبْلِ أَنْ نَرْمِيَ وَ حَلَقْنَا مِنْ قَبْلِ أَنْ نَذْبَحَ وَ لَمْ يَبْقَ شَيْءٌ مِمَّا يَنْبَغِي لَهُمْ أَنْ يُقَدِّمُوهُ إِلَّا أَخَّرُوهُ وَ لا شَيْءٌ مِمَّا يَنْبَغِي لَهُمْ أَنْ يُؤَخِّرُوهُ إِلَّا قَدَّمُوهُ.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله: لا حَرَجَ لا حَرَجَ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام فِي رَجُلٍ زَارَ الْبَيْتَ قَبْلَ أَنْ يَحْلِقَ:

فَقَالَ: إِنْ كَانَ زَارَ الْبَيْتَ قَبْلَ أَنْ يَحْلِقَ وَ هُوَ عَالِمٌ أَنَّ ذَلِكَ لا يَنْبَغِي لَهُ فَإِنَّ عَلَيْهِ دَمَ شَاةٍ.

به امام جواد عليه‌السلام گفتم: قربانت گردم! مردی از رفیقانمان در روز قربان رمی جمره نمود و پیش از قربانی سر خود تراشید.

حضرتش در پاسخ نظیر روایت پیشین را بیان فرمود.

۳ ـ محمّد بن مسلم گوید: از امام باقر عليه‌السلام دربارهٔ مردی که پیش از تراشیدن سر، کعبه را زیارت نماید، پرسیدم.

فرمود: اگر آگاهانه چنین نموده بر او سزاوار نیست. پس بر ذمّهٔ او قربانی گوسفند است.

۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فِي رَجُلٍ نَسِيَ أَنْ يَذْبَحَ بِمِنًى حَتَّى زَارَ الْبَيْتَ فَاشْتَرَى بِمَكَّةَ ثُمَّ ذَبَحَ.

قَالَ: لَا بَأْسَ قَدْ أَجْزَأَ عَنْهُ.

(۱۹۰)

بَابُ مَا يَحِلُّ لِلرَّجُلِ مِنَ اللِّبَاسِ وَ الطِّيبِ إِذَا حَلَقَ قَبْلَ أَنْ يَزُورَ

۱ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُتَمَتِّعِ إِذَا حَلَقَ رَأْسَهُ قَبْلَ أَنْ يَزُورَ الْبَيْتَ يَطْلِيهِ بِالْحِنَّاءِ.

قَالَ: نَعَمْ الْحِنَّاءُ وَ الثِّيَابُ وَ الطِّيبُ وَ كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا النِّسَاءَ. رَدَّدَهَا عَلَيَّ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةً.

---

۴ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام دربارهٔ مردی که فراموش نمود که در منا قربانی ذبح کند، تا این‌که وارد مسجد شد و بیت را زیارت نموده و در مکه قربانی خرید و آن‌را ذبح نمود. فرمود:

ایرادی ندارد او را کفایت می‌کند.

بخش صد و نودم

مواردی که برای مرد پس از تراشیدن سر پیش از زیارت بیت از لباس و عطر حلال می‌شود

۱ ـ سعید بن یسار گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد هرگاه سرش را تراشید پیش از این‌که بیت را زیارت نماید، می‌تواند حنا بمالد؟

فرمود: آری می‌تواند از حنا، لباس و عطر استفاده کند، جز ارتباط با زنان.

حضرتش این سخن را دوبار و یا سه بار برای من تکرار فرمود.

قَالَ: وَ سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنْهَا.

فَقَالَ: نَعَمْ الْحِنَّاءُ وَ الثِّيَابُ وَ الطِّيبُ وَ كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا النِّسَاءَ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقُلْتُ: الْمُتَمَتِّعُ يُغَطِّي رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَ؟

فَقَالَ: يَا بُنَيَّ! حَلْقُ رَأْسِهِ أَعْظَمُ مِنْ تَغْطِيَتِهِ إِيَّاهُ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ عَنْ يُونُسَ مَوْلَى عَلِيٍّ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ قَالَ:

رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام بَعْدَ مَا ذَبَحَ حَلَقَ ثُمَّ ضَمَّدَ رَأْسَهُ بِمِسْكٍ وَ زَارَ الْبَيْتَ وَ عَلَيْهِ قَمِيصٌ وَ كَانَ مُتَمَتِّعاً.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ نَحْوَهُ.

۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَانِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:

راوی گوید: از امام کاظم عليه السلام در این مورد پرسیدم، حضرتش همان‌گونه پاسخ فرمود.

۲ ـ یونس بن یعقوب گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد وقتی که سرش را تراشید سرش را می‌پوشاند؟

فرمود: ای فرزندم! تراشیدن سر مهم‌تر از پوشانیدن آن است.

۳ ـ ابو ایوب خزّاز گوید:

امام کاظم عليه السلام را دیدم که بعد آن‌که قربانی نمود و سرش را تراشید. آن‌گاه سر خود را با مشک ضماد نمود (و با پارچه‌ای بست) و بیت را زیارت نمود. حضرتش پیراهن بر تن داشت و در حال انجام حج تمتّع بود.

۴ ـ عبدالرحمان بن حجّاج گوید:

وُلِدَ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام مَوْلُودٌ بِمِنًى فَأَرْسَلَ إِلَيْنَا يَوْمَ النَّحْرِ بِخَبِيصٍ فِيهِ زَعْفَرَانٌ وَ كُنَّا قَدْ حَلَقْنَا.

قَالَ عَبْدُ الرَّحْمانِ: فَأَكَلْتُ أَنَا وَ أَبَى الْكَاهِلِيُّ وَ مُرَازِمٌ أَنْ يَأْكُلَا وَ قَالا: لَمْ نَزُرِ الْبَيْتَ.

فَسَمِعَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام كَلَامَنَا، فَقَالَ لِمُصَادِفٍ ـ وَ كَانَ هُوَ الرَّسُولُ الَّذِي جَاءَنَا بِهِ ـ: فِي أَيِّ شَيْءٍ كَانُوا يَتَكَلَّمُونَ؟

قَالَ: أَكَلَ عَبْدُ الرَّحْمانِ وَ أَبَى الْآخَرَانِ وَ قَالا: لَمْ نَزُرْ بَعْدُ.

فَقَالَ: أَصَابَ عَبْدُ الرَّحْمانِ.

ثُمَّ قَالَ: أَ مَا يَذْكُرُ حِينَ أُوتِينَا بِهِ فِي مِثْلِ هَذَا الْيَوْمِ، فَأَكَلْتُ أَنَا مِنْهُ وَ أَبَى عَبْدُ اللَّهِ أَخِي أَنْ يَأْكُلَ مِنْهُ، فَلَمَّا جَاءَ أَبِي حَرَّشَهُ عَلَيَّ فَقَالَ: يَا أَبَهْ! إِنَّ مُوسَى أَكَلَ خَبِيصاً فِيهِ زَعْفَرَانٌ وَ لَمْ يَزُرْ بَعْدُ.

فَقَالَ أَبِي: هُوَ أَفْقَهُ مِنْكَ، أَ لَيْسَ قَدْ حَلَقْتُمْ رُءُوسَكُمْ؟

۵ ـ صَفْوَانُ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

برای امام کاظم عليه السلام در منا فرزندی به دنیا آمد. آن حضرت در روز قربان برای ما حلوای زعفرانی فرستاد، ما سرمان را تر اشیده بودیم.

عبدالرحمان گوید: من از آن حلوا خوردم، ولی کاهلی و مرازم نخوردند و گفتند که هنوز بیت را زیارت ننمودهایم.

گفت و گوی ما به‌گوش مبارک امام کاظم عليه السلام رسید، به مصادف ـ که حلوا را توسط او فرستاده بود ـ فرمود: در چه چیز سخن می‌گویند؟

گفت: عبدالرحمان از حلوا خورد و آن دو امتناع کردند و گفتند: هنوز زیارت نکردهایم.

فرمود: عبدالرحمان درست عمل نمود.

سپس فرمود: آیا به یاد نمی‌آوری که در همچون روزی برای ما حلوای زعفرانی آوردند، پس من از آن حلوا خوردم و برادرم عبدالله خودداری کرد که از آن بخورد. وقتی پدرم آمد آن حضرت را بر من به خشم آورد و گفت: ای پدر! موسی از حلوای زعفرانی میل کرد و هنوز بیت را زیارت ننموده بود.

پدرم فرمود: او از تو داناتر و فقیه‌تر است، مگر سرتان را نتر اشیدهاید؟!

۵ ـ اسحاق بن عمّار گوید:

سَأَلْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ عليه السلام عَنِ الْمُتَمَتِّعِ إِذَا حَلَقَ رَأْسَهُ مَا يَحِلُّ لَهُ؟
فَقَالَ: كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا النِّسَاءَ.

(۱۹۱)
بَابُ صَوْمِ الْمُتَمَتِّعِ إِذَا لَمْ يَجِدِ الْهَدْيَ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ جَمِيعاً عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ مُوسَى قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُتَمَتِّعِ لا يَجِدُ الْهَدْيَ.
قَالَ: يَصُومُ قَبْلَ التَّرْوِيَةِ بِيَوْمٍ وَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ وَ يَوْمَ عَرَفَةَ.
قُلْتُ: فَإِنَّهُ قَدِمَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ؟
قَالَ: يَصُومُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ بَعْدَ التَّشْرِيقِ.
قُلْتُ: لَمْ يُقِمْ عَلَيْهِ جَمَّالُهُ.

از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد وقتی سرش را تراشید چه چیزی بر او حلال است؟
فرمود: همه چیزهایی که به جهت احرام حرام بود، برای او حلال است مگر نزدیکی با زنان.

بخش صد و نود و یکم
حکم روزه کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد در ازای نبود قربانی

۱ ـ رفاعة بن موسی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد اگر قربانی نیافت (چه وظیفه‌ای دارد؟)
فرمود: یک روز پیش از ترویه (روز هشتم ذی‌حجه)، روز ترویه و روز عرفه روزه می‌گیرد.
گفتم: او روز ترویه وارد (منا) شد؟
فرمود: سه روز بعد از تشریق (ایام بودن در منا) روزه بگیرد.
گفتم: مسؤول کاروان برای او درنگ نکرد.

قَالَ: يَصُومُ يَوْمَ الْحَصْبَةِ وَ بَعْدَهُ يَوْمَيْنِ.

قَالَ: قُلْتُ: وَ مَا الْحَصْبَةُ؟

قَالَ: يَوْمُ نَفْرِهِ.

قُلْتُ: يَصُومُ وَ هُوَ مُسَافِرٌ؟

قَالَ: نَعَمْ، أَ لَيْسَ هُوَ يَوْمَ عَرَفَةَ مُسَافِراً؟! إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ نَقُولُ: ذَلِكَ لِقَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ ﴿فَصِيَامُ ثَلاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ﴾ يَقُولُ: فِي ذِي الْحِجَّةِ.

۲ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام أَنَّهُ قَالَ:

مَنْ لَمْ يَجِدْ هَدْياً وَ أَحَبَّ أَنْ يُقَدِّمَ الثَّلَاثَةَ الْأَيَّامِ فِي أَوَّلِ الْعَشْرِ فَلَا بَأْسَ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ مُتَمَتِّعٍ لَمْ يَجِدْ هَدْياً.

فرمود: روز حصبه روزه و دو روز بعد از آن، روزه می‌گیرد.

گفتم: حصبه چیست؟

فرمود: روز کوچ کردن (از منا).

گفتم: در حال سفر روز می‌گیرد؟

فرمود: آری، مگر او در روز عرفه مسافر نیست؟! ما اهل بیت آن‌را از گفتار خداوند عزّ و جلّ می‌گوییم: «سه روز روزه در ایّام حج» که در ذی‌حجه قرار دارد.

۲ ـ زراره گوید: امام (باقر و یا امام صادق علیهما السلام) فرمود:

هر که قربانی نیافت و خواست سه روز روزه را پیشتر در اول دهه ذی‌حجه بگیرد ایرادی ندارد.

۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم: کسی که برای حج تمتّع آمده، اگر قربانی نیابد (چه وظیفه‌ای دارد؟)

قَالَ: يَصُومُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ يَوْماً قَبْلَ التَّرْوِيَةِ وَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ وَ يَوْمَ عَرَفَةَ.

قَالَ: قُلْتُ: فَإِنْ فَاتَهُ ذَلِكَ؟

قَالَ: يَتَسَحَّرُ لَيْلَةَ الْحَصْبَةِ وَ يَصُومُ ذَلِكَ الْيَوْمَ وَ يَوْمَيْنِ بَعْدَهُ.

قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ يُقِمْ عَلَيْهِ جَمَّالُهُ أَ يَصُومُهَا فِي الطَّرِيقِ؟

قَالَ: إِنْ شَاءَ صَامَهَا فِي الطَّرِيقِ وَ إِنْ شَاءَ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ.

۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عِيصِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ مُتَمَتِّعٍ يَدْخُلُ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ وَ لَيْسَ مَعَهُ هَدْيٌ.

قَالَ: فَلَا يَصُومُ ذَلِكَ الْيَوْمَ وَ لَا يَوْمَ عَرَفَةَ وَ يَتَسَحَّرُ لَيْلَةَ الْحَصْبَةِ فَيُصْبِحُ صَائِماً وَ هُوَ يَوْمُ النَّفْرِ وَ يَصُومُ يَوْمَيْنِ بَعْدَهُ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه‌السلام قَالَ:

فرمود: سه روز در ایام حج ـ که روز هفتم، روز هشتم و روز عرفه است ـ روزه می‌گیرد.

گوید: گفتم: اگر روزه آن سه روز از او فوت شد؟

فرمود: شب حصبه (کوچ از منا) سحرس خورده آن روز و دو روز بعد از آن را روزه می‌گیرد.

گفتم: اگر مسؤول کاروان درنگ نکرد آیا در راه روزه بگیرد؟

فرمود: اگر خواست در راه روز می‌گیرد و اگر خواست هنگامی که به نزد خانواده‌اش رسید روزه می‌گیرد.

۴ ـ عیص بن قاسم گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد که روز هشتم ذی‌حجه وارد شد و امکان قربانی نداشت؟

فرمود: آن روز و روز عرفه را روزه نمی‌گیرد و شب حصبه ـ که روز کوچ از منا است ـ سحری خورده و روزه می‌گیرد و دو روز بعد از آن را نیز روزه می‌گیرد.

۵ ـ یکی از اصحاب ما گوید:

قُلْتُ لَهُ: رَجُلٌ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فِي عَيْبَتِهِ ثِيَابٌ لَهُ يَبِيعُ مِنْ ثِيَابِهِ وَ يَشْتَرِي هَدْيَهُ.

قَالَ: لا، هَذَا يَتَزَيَّنُ بِهِ الْمُؤْمِنُ، يَصُومُ وَ لا يَأْخُذُ شَيْئاً مِنْ ثِيَابِهِ.

۶ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي مُتَمَتِّعٍ يَجِدُ الثَّمَنَ وَ لا يَجِدُ الْغَنَمَ.

قَالَ: يُخَلِّفُ الثَّمَنَ عِنْدَ بَعْضِ أَهْلِ مَكَّةَ وَ يَأْمُرُ مَنْ يَشْتَرِي لَهُ وَ يَذْبَحُ عَنْهُ وَ هُوَ يُجْزِئُ عَنْهُ، فَإِنْ مَضَى ذُو الْحِجَّةِ أَخَّرَ ذَلِكَ إِلَى قَابِلٍ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ.

۷ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ يَحْيَى الْأَزْرَقِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ مُتَمَتِّعٍ كَانَ مَعَهُ ثَمَنُ هَدْيٍ وَ هُوَ يَجِدُ بِمِثْلِ ذَلِكَ الَّذِي مَعَهُ هَدْياً فَلَمْ يَزَلْ يَتَوَانَى وَ يُؤَخِّرُ ذَلِكَ حَتَّى إِذَا كَانَ آخِرُ النَّهَارِ غَلَتِ الْغَنَمُ فَلَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَشْتَرِيَ بِالَّذِي مَعَهُ هَدْياً.

به امام رضا عليه السلام گفتم: مردی عمره تمتّع حج انجام می‌دهد و در چمدانش لباس دارد، (می‌تواند) از لباسش بفروشد و قربانی بخرد؟

فرمود: نه، مؤمن با این لباس آراسته می‌شود. روزه می‌گیرد و چیزی از لباسش بر نمی‌دارد.

۶ـ حریز گوید: امام صادق عليه السلام در مورد کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد که پول دارد، ولی گوسفند پیدا نمی‌کند فرمود:

پول را در نزد یکی از اهل مکّه می‌گذارد و به او دستور می‌دهد که از جانب وی گوسفند بخرد و از عوض او ذبح شود و همان از او کفایت می‌کند و اگر ماه ذی‌حجه گذشت آن را تا ذی‌حجه سال آینده به تأخیر می‌اندازد.

۷ـ یحیی ارزق گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد، او مبلغ قربانی را دارد، و او به اندازه آن‌که دارد، قربانی می‌یابد ولی سستی می‌کند و آن را به تأخیر می‌اندازد تا آن‌که آخر روز، گوسفند گران می‌شود و با آن مبلغی که دارد نمی‌تواند قربانی بخرد (چه وظیفه‌ای دارد؟)

قَالَ: يَصُومُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ بَعْدَ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ.

٨ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ تَمَتَّعَ فَلَمْ يَجِدْ هَدْياً فَصَامَ الثَّلَاثَةَ الْأَيَّامِ فَلَمَّا قَضَى نُسُكَهُ بَدَا لَهُ أَنْ يُقِيمَ بِمَكَّةَ.

قَالَ: يَنْتَظِرُ مَقْدَمَ أَهْلِ بِلَادِهِ فَإِذَا ظَنَّ أَنَّهُمْ قَدْ دَخَلُوا فَلْيَصُمِ السَّبْعَةَ الْأَيَّامِ.

٩ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ تَمَتَّعَ فَلَمْ يَجِدْ مَا يُهْدِي بِهِ حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمُ النَّفْرِ وَجَدَ ثَمَنَ شَاةٍ أَ يَذْبَحُ أَوْ يَصُومُ؟

قَالَ: بَلْ يَصُومُ، فَإِنَّ أَيَّامَ الذَّبْحِ قَدْ مَضَتْ.

١٠ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

فرمود: روز بعد از ایّام تشریق (ایّام بودن در منا) را روزه می‌گیرد.

۸ـ ابوبصیر گوید: از امام (باقر و یا امام صادق علیهما السلام) پرسیدم: مردی که حج تمتّع انجام می‌دهد و امکان قربانی ندارد، پس سه روز، روزه می‌گیرد چون مناسکی تمام شد کاری پیش می‌آید که در مکه می‌ماند؟

فرمود: منتظر می‌شود تا رسید اهل شهرش پس چون گمان نمود که رسیدند پس هفت روز روزه می‌گیرد.

۹ـ ابو بصیر گوید: از امام باقر و یا امام صادق علیهما السلام پرسیدم از مردی که حج تمتع می‌کند و امکان قربانی نداشت تا روز رفتن شد مبلغ گوسفند را به دست آورد آیا قربان کند یا روزه بگیرد؟

فرمود: بلکه روزه بگیرد زیرا ایام قربانی گوسفند است.

۱۰ـ منصور گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

مَنْ لَمْ يَصُمْ فِي ذِي الْحِجَّةِ حَتَّى يُهَلَّ هِلَالُ الْمُحَرَّمِ فَعَلَيْهِ دَمُ شَاةٍ وَ لَيْسَ لَهُ صَوْمٌ وَ يَذْبَحُهُ بِمِنًى.

۱۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَحْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ مُتَمَتِّعٍ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ ثُمَّ أَصَابَ هَدْياً يَوْمَ خَرَجَ مِنْ مِنًى.

قَالَ: أَجْزَأَهُ صِيَامُهُ.

۱۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

مَنْ مَاتَ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ هَدْيٌ لِمُتْعَتِهِ فَلْيَصُمْ عَنْهُ وَلِيُّهُ.

۱۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

هر كه در ذی‌حجه روزه نگرفت تا هلال محرّم نمودار شد، پس بر ذمّهٔ او قربانی است كه (سال آينده) در منا انجام دهد و بر او روزه نيست.

۱۱ ـ حمّاد بن عثمان گويد: از امام صادق عليه السلام پرسيدم: كسی كه حج تمتّع انجام می‌دهد كه سه روز ايّام حج روزه گرفت، پس روز خروج از منا قربانی به دست آورد.

فرمود: روزه‌اش كفايت می‌كند.

۱۲ ـ معاوية بن عمّار (كه از راويان امام صادق عليه السلام است) گويد: حضرتش فرمود:

هر كه بميرد و برای قربانی حج تمتّع قربانی نداشته باشد، پس ولی او از جانب وی روزه بگيرد.

۱۳ ـ حلبی گويد:

أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ يَتَمَتَّعُ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ هَدْيٌ فَصَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ ثُمَّ مَاتَ بَعْدَ مَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ قَبْلَ أَنْ يَصُومَ السَّبْعَةَ الْأَيَّامِ أَ عَلَى وَلِيِّهِ أَنْ يَقْضِيَ عَنْهُ؟

قَالَ: مَا أَرَى عَلَيْهِ قَضَاءً.

۱۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ هِلَالٍ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنْ رَجُلٍ تَمَتَّعَ وَ لَيْسَ مَعَهُ مَا يَشْتَرِي بِهِ هَدْياً فَلَمَّا أَنْ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ أَيْسَرَ، أَ يَشْتَرِي هَدْياً، فَيَنْحَرُهُ أَوْ يَدَعُ ذَلِكَ وَ يَصُومُ سَبْعَةَ أَيَّامٍ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ؟

قَالَ: يَشْتَرِي هَدْياً فَيَنْحَرُهُ وَ يَكُونُ صِيَامُهُ الَّذِي صَامَهُ نَافِلَةً لَهُ.

۱۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ رَفَعَهُ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَ سَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ﴾.

از امام صادق عليه‌السلام سؤال شد: کسی که حج و عمره تمتّع انجام می‌دهد و قربانی ندارد، در ايّام حج، سه روز روزه گرفت و بعد از این‌که نزد خانواده‌اش رسید و پیش از این‌که هفت روز، روزه بگیرد از دنیا رفت، آیا بر ذمّهٔ ولیّ اوست که از جانب او قضا کند؟

فرمود: به نظر من انجام هیچ قضائی بر او نیست.

۱۴ ـ عقبة بن خالد گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: مردی که حج تمتّع انجام می‌دهد و با او چیزی نیست که قربانی بخرد، پس چون سه روز روزه می‌گیرد امکان پیدا می‌کند، آیا قربانی بخرد و نحر کند یا آن‌را رها کرده چون به وطنش برگشت هفت روز روزه بگیرد؟

فرمود: قربانی می‌خرد و نحر می‌کند و روزه‌ای که گرفته برای او به عنوان نافله محسوب می‌شود.

۱۵ ـ علی بن ابراهیم از پدرش در روایت مرفوعه‌ای نقل می‌کند که حضرتش در مورد گفتار خداوند عزّوجلّ که می‌فرماید: «پس هر که قربانی نیافت پس سه روز، روزه در ايّام حج و هفت روز چون برگشتید، روزه بگیرد که آن ده روز کامل است».

قَالَ: كَمَالُهَا كَمَالُ الْأُضْحِيَّةِ.

۱۶ ـ بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْكَرْخِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا عليه السلام: الْمُتَمَتِّعُ يَقْدَمُ وَ لَيْسَ مَعَهُ هَدْيٌ أَ يَصُومُ مَا لَمْ يَجِبْ عَلَيْهِ؟

قَالَ: يَصْبِرُ إِلَى يَوْمِ النَّحْرِ، فَإِنْ لَمْ يُصِبْ فَهُوَ مِمَّنْ لَمْ يَجِدْ.

(۱۹۲)

بَابُ الزِّيَارَةِ وَ الْغُسْلِ فِيهَا

۱ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِذٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْغُسْلِ إِذَا زَارَ الْبَيْتَ مِنْ مِنًى.

فَقَالَ: أَنَا أَغْتَسِلُ مِنْ مِنًى ثُمَّ أَزُورُ الْبَيْتَ.

فرمود: کامل بودن آن، کامل بودن قربانی است.

۱۶ ـ احمد بن عبدالله کرخی گوید: به امام رضا عليه السلام گفتم: کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد و با او قربانی نیست، آیا روزه بگیرد که بر او واجب نیست؟

فرمود: تا روز قربانی درنگ می‌کند، اگر نتوانست پس او کسی است که قربانی نیافته است.

بخش صد و نود و دوم

زیارت بیت و غسل آن

۱ ـ حسین بن ابی اعلا گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد غسل زیارت کعبه پرسیدم که چون از منا روانه زیارت بیت شود انجام دهد؟

فرمود: من در منا غسل می‌کنم آنگاه بیت را زیارت می‌کنم.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام: عَنْ غُسْلِ الزِّيَارَةِ يَغْتَسِلُ الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ وَ يَزُورُ فِي اللَّيْلِ بِغُسْلٍ وَاحِدٍ أَ يُجْزِئُهُ ذَلِكَ؟

قَالَ: يُجْزِئُهُ مَا لَمْ يُحْدِثْ مَا يُوجِبُ وُضُوءاً، فَإِنْ أَحْدَثَ فَلْيُعِدْ غُسْلَهُ بِاللَّيْلِ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يَنْبَغِي لِلْمُتَمَتِّعِ أَنْ يَزُورَ الْبَيْتَ يَوْمَ النَّحْرِ، أَوْ مِنْ لَيْلَتِهِ وَ لا يُؤَخِّرَ ذَلِكَ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي زِيَارَةِ الْبَيْتِ يَوْمَ النَّحْرِ.

---

۲ ـ اسحاق بن عمّار گوید: از امام کاظم عليه السلام در مورد غسل زیارت پرسیدم که انسان شب‌هنگام یک غسل می‌کند و هنگام شب زیارت می‌کند آیا کفایت می‌کند؟

فرمود: از او کفایت می‌کند مادامی که کاری از او صادر نشود که موجب وضو شود و اگر کاری حادث شد پس شب‌هنگام غسلش را اعاده نماید.

۳ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

برای کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد شایسته است که بیت را روز قربان یا در شب آن زیارت کند و آن‌را به تأخیر نیندازد.

۴ ـ معاوية بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام در مورد زیارت بیت در روز قربان فرمود:

قَالَ: زُرْهُ فَإِنْ شُغِلْتَ فَلَا يَضُرُّكَ أَنْ تَزُورَ الْبَيْتَ مِنَ الْغَدِ وَ لا تُؤَخِّرْهُ أَنْ تَزُورَ مِنْ يَوْمِكَ، فَإِنَّهُ يُكْرَهُ لِلْمُتَمَتِّعِ أَنْ يُؤَخِّرَهُ وَ مُوَسَّعٌ لِلْمُفْرِدِ أَنْ يُؤَخِّرَهُ فَإِذَا أَتَيْتَ الْبَيْتَ يَوْمَ النَّحْرِ، فَقُمْتَ عَلَى بَابِ الْمَسْجِدِ قُلْتَ:

«اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى نُسُكِكَ وَ سَلِّمْنِي لَهُ وَ سَلِّمْهُ لِي أَسْأَلُكَ مَسْأَلَةَ الْعَلِيلِ الذَّلِيلِ الْمُعْتَرِفِ بِذَنْبِهِ أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي وَ أَنْ تَرْجِعَنِي بِحَاجَتِي.

اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَ الْبَلَدُ بَلَدُكَ وَ الْبَيْتُ بَيْتُكَ جِئْتُ أَطْلُبُ رَحْمَتَكَ وَ أَؤُمُّ طَاعَتَكَ مُتَّبِعاً لِأَمْرِكَ رَاضِياً بِقَدَرِكَ أَسْأَلُكَ مَسْأَلَةَ الْمُضْطَرِّ إِلَيْكَ الْمُطِيعِ لِأَمْرِكَ الْمُشْفِقِ مِنْ عَذَابِكَ الْخَائِفِ لِعُقُوبَتِكَ أَنْ تُبَلِّغَنِي عَفْوَكَ وَ تُجِيرَنِي مِنَ النَّارِ بِرَحْمَتِكَ».

ثُمَّ تَأْتِي الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ فَتَسْتَلِمُهُ وَ تُقَبِّلُهُ فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَاسْتَلِمْهُ بِيَدِكَ وَ قَبِّلْ يَدَكَ فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَاسْتَقْبِلْهُ وَ كَبِّرْ، وَ قُلْ كَمَا قُلْتَ حِينَ طُفْتَ بِالْبَيْتِ يَوْمَ قَدِمْتَ مَكَّةَ ثُمَّ طُفْ بِالْبَيْتِ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ كَمَا وَصَفْتُ لَكَ يَوْمَ قَدِمْتَ مَكَّةَ ثُمَّ صَلِّ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه‌السلام رَكْعَتَيْنِ تَقْرَأُ فِيهِمَا بِـ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ وَ ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾.

بیت را (در روز قربان) زیارت کن و اگر کار داشتی به تو ضرر نمی‌رساند که فردا بیت را زیارت کنی و آن را از همان روز به تأخیر میانداز، زیرا برای کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد مکروه است که آن را به تأخیر بیندازد و بر حج مفرد گذار اجازه داده شد که آن را به تأخیر بیندازد. پس هرگاه در روز قربان نزد بیت آمدی، درب مسجد می‌ایستی و می‌گویی:«**اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى نُسُكِكَ وَ سَلِّمْنِي لَهُ وَ سَلِّمْهُ لِي أَسْأَلُكَ مَسْأَلَةَ الْعَلِيلِ الذَّلِيلِ الْمُعْتَرِفِ بِذَنْبِهِ أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي وَ أَنْ تَرْجِعَنِي بِحَاجَتِي.**

اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَ الْبَلَدُ بَلَدُكَ وَ الْبَيْتُ بَيْتُكَ جِئْتُ أَطْلُبُ رَحْمَتَكَ وَ أَؤُمُّ طَاعَتَكَ مُتَّبِعاً لِأَمْرِكَ رَاضِياً بِقَدَرِكَ أَسْأَلُكَ مَسْأَلَةَ الْمُضْطَرِّ إِلَيْكَ الْمُطِيعِ لِأَمْرِكَ الْمُشْفِقِ مِنْ عَذَابِكَ الْخَائِفِ لِعُقُوبَتِكَ أَنْ تُبَلِّغَنِي عَفْوَكَ وَ تُجِيرَنِي مِنَ النَّارِ بِرَحْمَتِكَ».

سپس کنار حجر الاسود می‌آیی و آن را استلام نموده و می‌بوسی و اگر نتوانستی با دستت استلام کن و آن را ببوس و اگر نتوانستی رو به روی آن بایست و «الله اکبر» بگو و دعایی را که موقع طواف در روزی که به کعبه آمدی بخوان و هفت شوط طواف بیت انجام بده، چنانچه روز آمدن به مکه بر تو توصیف نمودم، سپس دو رکعت نماز در پشت مقام ابراهیم عليه‌السلام بگزار که در رکعت اول سورهٔ توحید و در رکعت دوم سورهٔ کافرون را می‌خوانی.

ثُمَّ ارْجِعْ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ، فَقَبِّلْهُ إِنِ اسْتَطَعْتَ وَ اسْتَقْبِلْهُ وَ كَبِّرْ ثُمَّ اخْرُجْ إِلَى الصَّفَا فَاصْعَدْ عَلَيْهِ وَ اصْنَعْ كَمَا صَنَعْتَ يَوْمَ دَخَلْتَ مَكَّةَ.

ثُمَّ ائْتِ الْمَرْوَةَ فَاصْعَدْ عَلَيْهَا وَ طُفْ بَيْنَهُمَا سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ تَبْدَأُ بِالصَّفَا وَ تَخْتِمُ بِالْمَرْوَةِ، فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ فَقَدْ أَحْلَلْتَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ أَحْرَمْتَ مِنْهُ إِلَّا النِّسَاءَ. ثُمَّ ارْجِعْ إِلَى الْبَيْتِ وَ طُفْ بِهِ أُسْبُوعاً آخَرَ ثُمَّ صَلِّ رَكْعَتَيْنِ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام ثُمَّ أَحْلَلْتَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَ فَرَغْتَ مِنْ حَجِّكَ كُلِّهِ وَ كُلِّ شَيْءٍ أَحْرَمْتَ مِنْهُ.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ! مُتَمَتِّعٌ زَارَ الْبَيْتَ فَطَافَ طَوَافَ الْحَجِّ ثُمَّ طَافَ طَوَافَ النِّسَاءِ ثُمَّ سَعَى.

فَقَالَ: لا يَكُونُ السَّعْيُ إِلَّا قَبْلَ طَوَافِ النِّسَاءِ.

فَقُلْتُ: عَلَيْهِ شَيْءٌ؟

فَقَالَ: لا يَكُونُ السَّعْيُ إِلَّا قَبْلَ طَوَافِ النِّسَاءِ.

آن‌گاه به کنار حجرالاسود برگرد، اگر توانستی آن‌را ببوس و رو به روی آن بایست و «الله‌اکبر» بگو، سپس بالای صفا برو و اعمالی را که روز آمدن به مکّه انجام دادی، انجام بده.

سپس به طرف مروه برو و بالای صعود کن و هفت بار مابین آنها سعی کن که از صفا شروع نموده و در مروه تمام نمایی. چون این اعمال را انجام دادی همه چیزی که بر تو حرام بود، بر خود حلال نمودی جز زنان.

سپس به طرف بیت برو و هفت شوط آن‌را طواف کن، سپس دو رکعت نزد مقام ابراهیم عليه السلام نمازگزار. با انجام این اعمال همه چیز ـ که بر تو حرام بوده ـ بر تو حلال شده و از کل حج فارغ گشته‌ای.

۵ ـ راوی گوید: به امام هادی عليه السلام گفتم: قربانت گردم! حج تمتّع گزار بیت را زیارت نمود و طواف حج کرد آن‌گاه طواف نساء نمود سپس سعی نمود.

فرمود: سعی جز قبل از طواف نمی‌شود.

گفتم: بر ذمّهٔ او چیزی است؟

فرمود: سعی صورت نمی‌گیرد مگر پیش از طواف نساء.

(۱۹۳)
بَابُ طَوَافِ النِّسَاءِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ قَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿وَ لْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾.

قَالَ: طَوَافُ الْفَرِيضَةِ طَوَافُ النِّسَاءِ.

۲ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَ لْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾.

قَالَ: طَوَافُ النِّسَاءِ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

بخش صد و نود و سوم
طواف نساء

۱ ـ احمد بن محمّد گوید: امام کاظم عليه السلام در مورد تفسیر گفتار خداوند عزّوجلّ که می‌فرماید: «باید بر گِرد بیت عتیق طواف کنند». فرمود:

منظور طواف واجب و طواف نساء است.

۲ ـ حمّاد بن عثمان گوید: امام صادق عليه السلام در مورد گفتار خداوند عزّوجلّ که می‌فرماید: «باید به نذرهایشان وفا نموده و بر گِرد بیت عتیق طواف کنند». فرمود:

منظور طواف نساء است.

۳ ـ اسحاق بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

لَوْ لا مَا مَنَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى النَّاسِ مِنْ طَوَافِ النِّسَاءِ لَرَجَعَ الرَّجُلُ إِلَى أَهْلِهِ وَ لَيْسَ يَحِلُّ لَهُ أَهْلُهُ.

۴ـأَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ عَنْ أَخِيهِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه‌السلام عَنِ الْخِصْيَانِ وَ الْمَرْأَةِ الْكَبِيرَةِ أَ عَلَيْهِمْ طَوَافُ النِّسَاءِ؟

قَالَ: نَعَمْ، عَلَيْهِمُ الطَّوَافُ كُلِّهِمْ.

۵ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: رَجُلٌ نَسِيَ طَوَافَ النِّسَاءِ حَتَّى دَخَلَ أَهْلَهُ.

قَالَ: لا تَحِلُّ لَهُ النِّسَاءُ حَتَّى يَزُورَ الْبَيْتَ.

وَ قَالَ: يَأْمُرُ أَنْ يُقْضَى عَنْهُ إِنْ لَمْ يَحُجَّ، فَإِنْ تُوُفِّيَ قَبْلَ أَنْ يُطَافَ عَنْهُ فَلْيَقْضِ عَنْهُ وَلِيُّهُ أَوْ غَيْرُهُ.

اگر نبود که خداوند عزّوجلّ به مردم (شیعیان) به انجام طواف نساء منّت نهاد، مرد در حالی به طرف همسرش برمی‌گشت که بر او حلال نبود.

۴ـحسین بن علی بن یقطین گوید: از امام رضا عليه‌السلام پرسیدم: آیا طواف نساء به فرد اخته شده و پیرزن واجب است؟

فرمود: آری، بر همهٔ آنها طواف نساء است.

۵ـ معاویة بن عمّار گوید: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: مردی طواف نساء را فراموش کرد و نزد خانواده خود رفت، (چه حکمی دارد؟)

فرمود: زنان بر او حلال نیستند تا بیت را زیارت کند.

و فرمود: اگر خود به حج نرود دستور می‌دهد که از جانب او طواف را به جا می‌آورند و اگر پیش از طواف بمیرد ولیّ او یا دیگری از جانب او طواف را به جا می‌آورند.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمَرْأَةِ الْمُتَمَتِّعَةِ تَطُوفُ بِالْبَيْتِ وَ بِالصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ لِلْحَجِّ ثُمَّ تَرْجِعُ إِلَى مِنًى قَبْلَ أَنْ تَطُوفَ بِالْبَيْتِ.

فَقَالَ: أَ لَيْسَ تَزُورُ الْبَيْتَ؟

قُلْتُ: بَلَى.

قَالَ: فَلْتَطُفْ.

۷ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ طَافَ طَوَافَ الْحَجِّ وَ طَوَافَ النِّسَاءِ قَبْلَ أَنْ يَسْعَى بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ.

فَقَالَ: لا يَضُرُّهُ يَطُوفُ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ قَدْ فَرَغَ مِنْ حَجِّهِ.

---

۶ ـ حلبى گويد: از امام صادق عليه السلام پرسيدم: زن حج تمتّع گزارى بيت را طواف نمود و سعى صفا و مروه را انجام داد، آنگاه پيش از طواف بيت به منا برگشت.

فرمود: آيا بيت را (بعد از منا) زيارت نمى‌كند؟

گفتم: آرى.

فرمود: پس بايد طواف نساء كند.

۷ ـ سماعة گويد: از امام كاظم عليه السلام پرسيدم: مردى طواف حج و طواف نساء را پيش از سعى صفا و مروه انجام داد؟

فرمود: به او ضرر نمى‌رساند، سعى صفا و مروه نمايد كه از حج فارغ شود.

(۱۹٤)

بَابُ مَنْ بَاتَ عَنْ مِنًى فِي لَيَالِيهَا

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:
لا تَبِتْ لَيَالِيَ التَّشْرِيقِ إِلَّا بِمِنًى فَإِنْ بِتَّ فِي غَيْرِهَا فَعَلَيْكَ دَمٌ وَ إِنْ خَرَجْتَ أَوَّلَ اللَّيْلِ فَلَا يَنْتَصِفْ لَكَ اللَّيْلُ إِلَّا وَ أَنْتَ بِمِنًى إِلَّا أَنْ يَكُونَ شُغُلُكَ بِنُسُكِكَ أَوْ قَدْ خَرَجْتَ مِنْ مَكَّةَ، وَ إِنْ خَرَجْتَ نِصْفَ اللَّيْلِ فَلَا يَضُرُّكَ أَنْ تُصْبِحَ بِغَيْرِهَا.
قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ زَارَ عِشَاءً فَلَمْ يَزَلْ فِي طَوَافِهِ وَ دُعَائِهِ وَ فِي السَّعْيِ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ.
قَالَ: لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ كَانَ فِي طَاعَةِ اللَّهِ.

بخش صد و نود و چهارم

حکم کسی که شب هنگام در منا بیتوته کند

۱ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود: شب‌های تشریق (یازدهم، دوازدهم و سیزدهم) جز در منا نمان و اگر در غیر آن ماندی بر ذمّهٔ تو قربانی است و اگر شب اول بیرون رفتی تا نصف شب نشده برگرد مگر این‌که کار تو در مورد مناسکت باشد که از مکّه بیرون رفته باشی و اگر نصف شب بیرون رفته باشی ایراد ندارد که در غیر آن‌جا صبح کنی.

گوید: از حضرتش پرسیدم: مردی شب‌هنگام وقت خفتن بیت را زیارت نمود و پیوسته در طواف و دعا و سعی بین صفا و مروه بود تا صبح شد.

فرمود: بر او ایرادی نیست. او در اطاعت خداوند بود.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عِيصِ بْنِ الْقَاسِمِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الزِّيَارَةِ مِنْ مِنًى.

قَالَ: إِنْ زَارَ بِالنَّهَارِ أَوْ عِشَاءً فَلَا يَنْفَجِرِ الْفَجْرُ إِلَّا وَ هُوَ بِمِنًى وَ إِنْ زَارَ بَعْدَ نِصْفِ اللَّيْلِ وَ أَسْحَرَ فَلَا بَأْسَ أَنْ يَنْفَجِرَ الْفَجْرُ وَ هُوَ بِمَكَّةَ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا فِي رَجُلٍ زَارَ الْبَيْتَ فَنَامَ فِي الطَّرِيقِ.

قَالَ: إِنْ بَاتَ بِمَكَّةَ فَعَلَيْهِ دَمٌ وَ إِنْ كَانَ قَدْ خَرَجَ مِنْهَا فَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَ لَوْ أَصْبَحَ دُونَ مِنًى.

وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي الرَّجُلِ يَزُورُ فَيَنَامُ دُونَ مِنًى.

قَالَ: إِذَا جَازَ عَقَبَةَ الْمَدَنِيِّينَ فَلَا بَأْسَ أَنْ يَنَامَ.

---

۲ ـ عیص بن قاسم گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد رفتن برای طواف زیارت از منا پرسیدم.

فرمود: اگر فردی روز و یا موقع خفتن به زیارت برود تا طلوع فجر نشده باید در منا باشد و اگر بعد از نصف شب به زیارت رفت و سحر شد، ایرادی ندارد که در طلوع فجر در مکّه باشد.

۳ ـ یکی از اصحاب ما گوید: حضرتش در مورد مردی که در راه (مکّه به منا) خوابید فرمود:

اگر شب در مکّه ماند (شب یازدهم ذی‌حجه) بر ذمّهٔ او قربانی است و اگر از مکّه (به طرف منا) بیرون رفته چیزی بر ذمّهٔ او نیست، گرچه در غیر منا صبح کند.

در روایت دیگری آمده است: امام صادق عليه السلام در مورد کسی که خانه کعبه را زیارت می‌کند و در غیر منا می‌خوابد فرمود:

اگر از عقبهٔ مدنی‌ها بگذرد ایرادی برای خوابیدنش نیست.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا زَارَ الْحَاجُّ مِنْ مِنًى فَخَرَجَ مِنْ مَكَّةَ فَجَاوَزَ بُيُوتَ مَكَّةَ فَنَامَ ثُمَّ أَصْبَحَ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ مِنًى فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ:

لا تَدْخُلُوا مَنَازِلَكُمْ بِمَكَّةَ إِذَا زُرْتُمْ يَعْنِي أَهْلَ مَكَّةَ.

(۱۹۵)
بَابُ إِتْيَانِ مَكَّةَ بَعْدَ الزِّيَارَةِ لِلطَّوَافِ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ لَيْثٍ الْمُرَادِيِّ قَالَ:

---

۴ ـ هشام بن حکم گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: حاجی که از منا بیرون رفت و بیت را زیارت نمود و از خانه‌های مکّه بیرون رفت و خوابید آن‌گاه پیش از آمدن به منا صبح شد، چیزی بر عهدهٔ او نیست.

۵ ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام برای مردم مکّه فرمود:

آن گاه که کعبه را زیارت نمودید به خانه‌هایتان نروید.

بخش صد و نود و پنجم
آمدن (از منا) به مکّه بعد از زیارت طواف

۱ ـ لیث مرادی گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الرَّجُلِ يَأْتِي مَكَّةَ أَيَّامَ مِنًى بَعْدَ فَرَاغِهِ مِنْ زِيَارَةِ الْبَيْتِ فَيَطُوفُ بِالْبَيْتِ تَطَوُّعاً.

فَقَالَ: الْمُقَامُ بِمِنًى أَفْضَلُ وَ أَحَبُّ إِلَيَّ.

٢ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عِيصِ بْنِ الْقَاسِمِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الزِّيَارَةِ بَعْدَ زِيَارَةِ الْحَجِّ فِي أَيَّامِ التَّشْرِيقِ.

فَقَالَ: لَا.

(١٩٦)

بَابُ التَّكْبِيرِ أَيَّامَ التَّشْرِيقِ

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ:

از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم: انسان می‌تواند بعد از زیارت کعبه دوباره از منا به مکّه بیاید و طواف مستحبی انجام دهد؟

فرمود: به نظر من ماندن در منا بهتر و افضل است.

۲ ـ عیص بن قاسم گوید: از امام صادق عليه‌السلام در مورد زیارت دوباره بعد از زیارت حج در ایام تشریق (روز یازدهم، دوازدهم و سیزدهم) پرسیدم.

فرمود: نه، (انجام ندهید).

بخش صد و نود و ششم

تکبیر در ایّام تشریق

۱ ـ محمّد بن مسلم گوید:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿وَ اذْكُرُوا اللّٰهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودٰاتٍ﴾.

قَالَ: التَّكْبِيرُ فِي أَيَّامِ التَّشْرِيقِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ مِنْ يَوْمِ النَّحْرِ إِلَى صَلَاةِ الْفَجْرِ مِنْ يَوْمِ الثَّالِثِ وَ فِي الْأَمْصَارِ عَشْرَ صَلَوَاتٍ، فَإِذَا نَفَرَ بَعْدَ الْأُولَى أَمْسَكَ أَهْلُ الْأَمْصَارِ وَ مَنْ أَقَامَ بِمِنًى فَصَلَّى بِهَا الظُّهْرَ وَ الْعَصْرَ فَلْيُكَبِّرْ.

۲ ـ حَمَّادُ بْنُ عِيسَى عَنْ حَرِيزِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: التَّكْبِيرُ فِي أَيَّامِ التَّشْرِيقِ فِي دُبُرِ الصَّلَوَاتِ.

فَقَالَ: التَّكْبِيرُ بِمِنًى فِي دُبُرِ خَمْسَةَ عَشَرَ صَلَاةً وَ فِي سَائِرِ الْأَمْصَارِ فِي دُبُرِ عَشْرِ صَلَوَاتٍ وَ أَوَّلُ التَّكْبِيرِ فِي دُبُرِ صَلَاةِ الظُّهْرِ يَوْمَ النَّحْرِ يَقُولُ فِيهِ:

«اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا هَدَانَا اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا رَزَقَنَا مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ».

وَ إِنَّمَا جُعِلَ فِي سَائِرِ الْأَمْصَارِ فِي دُبُرِ عَشْرِ صَلَوَاتٍ، لِأَنَّهُ إِذَا نَفَرَ النَّاسُ فِي النَّفْرِ الْأَوَّلِ أَمْسَكَ أَهْلُ الْأَمْصَارِ عَنِ التَّكْبِيرِ وَ كَبَّرَ أَهْلُ مِنًى مَا دَامُوا بِمِنًى إِلَى النَّفْرِ الْأَخِيرِ.

از امام صادق عليه السلام در مورد گفتار خداوند عزوجل که می‌فرماید: «خدا را یاد کنید در روزهای چند شمرده شده» پرسیدم؟

فرمود: تکبیر در ایام تشریق از نماز ظهر روز قربان آغاز می‌شود و تا نماز صبح روز سوم سیزدهم پایان می‌یابد و در مناطق دیگر بعد از ده نماز است و چون بعد از نماز اولی (صبح روز دوازدهم) اهل شهرها بیرون روند تکبیر را قطع می‌کنند و هر که در منا ماند، نماز ظهر و عصر را آن‌جا خواند پس باید تکبیر گوید.

۲ ـ زراره گوید: به امام باقر عليه السلام گفتم: تکبیر در ایّام تشریق بعد از نمازهاست؟

فرمود: تکبیر در منا بعد از پانزده نماز است و در سایر شهرها بعد از ده نماز است، اولین تکبیر بعد از نماز ظهر روز قربان است که می‌گوید:

«الله اکبر، الله اکبر، لا اله الا الله و الله اکبر، الله اکبر، ولله الحمد، الله اکبر علی ما هدانا، الله اکبر علی ما رزقنا من بهمة الانعام».

همانا تکبیر در سایر شهرها بعد از ده نماز قرار داده شده، زیرا هنگامی که اولین گروه مردم در کوچ اول حرکت کردند مردم شهرها از تکبیر باز می‌ایستند و اهل منا مادامی که در منا هستند تکبیر می‌گویند تا آخرین گروه کوچ نمایند.

۳ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿وَ اذْكُرُوا اللّٰهَ فِي أَيّٰامٍ مَعْدُودٰاتٍ﴾.

قَالَ: هِيَ أَيَّامُ التَّشْرِيقِ، كَانُوا إِذَا أَقَامُوا بِمِنًى بَعْدَ النَّحْرِ تَفَاخَرُوا. فَقَالَ الرَّجُلُ مِنْهُمْ: كَانَ أَبِي يَفْعَلُ كَذَا وَ كَذَا.

فَقَالَ اللَّهُ جَلَّ ثَنَاؤُهُ: ﴿فَإِذٰا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفٰاتٍ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَذِكْرِكُمْ آبٰاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْراً﴾.

قَالَ: وَ التَّكْبِيرُ: «**اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا هَدَانَا اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا رَزَقَنَا مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ**».

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

التَّكْبِيرُ أَيَّامَ التَّشْرِيقِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ يَوْمَ النَّحْرِ إِلَى صَلَاةِ الْعَصْرِ مِنْ آخِرِ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ، إِنْ أَنْتَ أَقَمْتَ بِمِنًى، وَ إِنْ أَنْتَ خَرَجْتَ فَلَيْسَ عَلَيْكَ التَّكْبِيرُ وَ التَّكْبِيرُ أَنْ تَقُولَ:

---

۳ ـ منصور بن حازم گوید: امام صادق عليه السلام در مورد گفتار خداوند عزّ و جلّ که می‌فرماید: «خدا را یاد کنید در روزهای چند شمرده شد». فرمود:

منظور ایّام تشریق است. مردم بعد از قربان در منا اقامت می‌کردند و به یکدیگر فخر می‌نمودند. یکی از آنها می‌گفت: پدرم چنین و چنان می‌کرد.

پس خدای جل ثناؤه فرمود: «هرگاه از عرفات کوچ کردید خدا را یاد کنید همانند یاد نمودن پدرانتان یا بیشتر از آنان».

فرمود: تکبیر این‌گونه است: «**اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا هَدَانَا اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا رَزَقَنَا مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ**».

۴ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

تکبیر در ایام تشریق از نماز ظهر روز قربان تا نماز عصر آخر روز تشریق است اگر در منا باشی و اگر بیرون رفتی بر تو تکبیر نیست و تکبیر این‌گونه است که بگویی:

«اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا هَدَانَا اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا رَزَقَنَا مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أَبْلَانَا».

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ فَاتَتْهُ رَكْعَةٌ مَعَ الْإِمَامِ مِنَ الصَّلَاةِ أَيَّامَ التَّشْرِيقِ.

قَالَ: يُتِمُّ صَلَاتَهُ ثُمَّ يُكَبِّرُ.

قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ عَنِ التَّكْبِيرِ بَعْدَ كُلِّ صَلَاةٍ.

فَقَالَ: كَمْ شِئْتَ إِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ مُوَقَّتٌ يَعْنِي فِي الْكَلَامِ.

(۱۹۷)

بَابُ الصَّلَاةِ فِي مَسْجِدِ مِنًى وَ مَنْ يَجِبُ عَلَيْهِ التَّقْصِيرُ وَ التَّمَامُ بِمِنًى

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

«اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا هَدَانَا اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا رَزَقَنَا مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أَبْلَانَا».

۵ ـ محمّد بن مسلم گويد: از امام (باقر و يا امام صادق عليهما السلام) پرسيدم: كسى كه در روزهاى تشريق يک ركعت از نماز جماعت از او فوت شد (چه وظيفه‌اى دارد؟)

فرمود: نماز را تمام مى‌كند سپس تكبير مى‌گويد.

گويد: از امام عليه السلام در مورد عدد تكبير بعد از هر نماز پرسيدم.

فرمود: هر چقدر خواستى بگو، عدد معيّنى ندارد.

بخش صد و نود و هفتم

نماز در مسجد منا و حكم كسى كه در منا نماز قصر و تمام بر او واجب است

۱ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

إِنَّ أَهْلَ مَكَّةَ إِذَا زَارُوا الْبَيْتَ وَ دَخَلُوا مَنَازِلَهُمْ أَتَمُّوا وَ إِذَا لَمْ يَدْخُلُوا مَنَازِلَهُمْ قَصَّرُوا.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ أَهْلَ مَكَّةَ إِذَا خَرَجُوا حُجَّاجاً قَصَّرُوا وَ إِذَا زَارُوا وَ رَجَعُوا إِلَى مَنَازِلِهِمْ أَتَمُّوا.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

حَجَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله فَأَقَامَ بِمِنًى ثَلَاثاً يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ.

ثُمَّ صَنَعَ ذَلِكَ أَبُو بَكْرٍ وَ صَنَعَ ذَلِكَ عُمَرُ، ثُمَّ صَنَعَ ذَلِكَ عُثْمَانُ سِتَّةَ سِنِينَ، ثُمَّ أَكْمَلَهَا عُثْمَانُ أَرْبَعاً، فَصَلَّى الظُّهْرَ أَرْبَعاً ثُمَّ تَمَارَضَ لِيَشُدَّ بِذَلِكَ بِدْعَتَهُ. فَقَالَ لِلْمُؤَذِّنِ: اذْهَبْ إِلَى عَلِيٍّ. فَقُلْ لَهُ: فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ الْعَصْرَ.

هرگاه مردم مکّه طواف زیارت کنند و داخل خانه‌هایشان شوند نماز را تمام می‌خوانند و چون داخل نشدند قصر می‌خوانند.

۲ ـ نظیر این روایت را حلبی از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند.

۳ ـ زراره گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

پیامبر صلى الله عليه وآله حج نمود و سه روز در منا ماند و نمازها را دو رکعتی خواند.

ابوبکر و عمر نیز چنین نمودند و عثمان هم شش سال چنین نمود سپس عثمان چهار رکعتی کامل خواند، پس نماز ظهر را چهار رکعت خواند و خود را به بیماری زد تا بدعتش محکم شود، آن گاه به مؤذّن گفت: به سوی علی برو. و به او بگو که نماز عصر را با مردم بخواند.

فَأَتَى الْمُؤَذِّنُ عَلِيّاً عليه السلام. فَقَالَ لَهُ: إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (!!) عُثْمَانَ يَأْمُرُكَ أَنْ تُصَلِّيَ بِالنَّاسِ الْعَصْرَ.

فَقَالَ: إِذَنْ لا أُصَلِّي إِلَّا رَكْعَتَيْنِ كَمَا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله.

فَذَهَبَ الْمُؤَذِّنُ فَأَخْبَرَ عُثْمَانَ بِمَا قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام.

فَقَالَ: اذْهَبْ إِلَيْهِ، فَقُلْ لَهُ: إِنَّكَ لَسْتَ مِنْ هَذَا فِي شَيْءٍ اذْهَبْ فَصَلِّ كَمَا تُؤْمَرُ.

قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام: لا وَ اللَّهِ، لا أَفْعَلُ.

فَخَرَجَ عُثْمَانُ فَصَلَّى بِهِمْ أَرْبَعاً، فَلَمَّا كَانَ فِي خِلَافَةِ مُعَاوِيَةَ وَ اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَيْهِ وَ قُتِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام حَجَّ مُعَاوِيَةُ فَصَلَّى بِالنَّاسِ بِمِنًى رَكْعَتَيْنِ الظُّهْرَ ثُمَّ سَلَّمَ، فَنَظَرَتْ بَنُو أُمَيَّةَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ وَ ثَقِيفٌ وَ مَنْ كَانَ مِنْ شِيعَةِ عُثْمَانَ، ثُمَّ قَالُوا: قَدْ قَضَى عَلَى صَاحِبِكُمْ وَ خَالَفَ وَ أَشْمَتَ بِهِ عَدُوَّهُ.

فَقَامُوا فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا: أَ تَدْرِي مَا صَنَعْتَ؟ مَا زِدْتَ عَلَى أَنْ قَضَيْتَ عَلَى صَاحِبِنَا وَ أَشْمَتَّ بِهِ عَدُوَّهُ وَ رَغِبْتَ عَنْ صَنِيعِهِ وَ سُنَّتِهِ.

مؤذّن نزد علی عليه السلام آمد و گفت: امیرالمؤمنین(!!) عثمان به تو امر می‌کند که نماز عصر را با مردم بخوانی.

فرمود: من نمی‌خوانم مگر دو رکعت، چنانچه رسول خدا صلى الله عليه و آله خواند.

مؤذّن برگشته و آن‌چه که علی عليه السلام فرموده بود به عثمان بازگو کرد.

عثمان گفت: برو نزد او و بگو: تو در این کار اختیار نداری، برو چنانچه امر شدی بخوان.

علی عليه السلام فرمود: نه، به خدا سوگند! انجام نمی‌دهم.

عثمان بیرون آمد و چهار رکعت نماز با مردم خواند، آن گاه که خلافت معاویه فرارسید و مردم برگرد او اجتماع نمودند و امیرالمؤمنین عليه السلام کشته شد معاویه به حج رفت و در منا با مردم دو رکعت نماز خواند و سلام داد.

بنو امیّه، مردم ثقیف و پیروان عثمان بر همدیگر نگاه کردند و گفتند: علیه صاحب شما (عثمان) حکم نموده و مخالفت کرد و او را دشمن شاد نمود. آنگاه نزد معاویه رفتند و گفتند: دانستی چه کردی؟ علیه صاحب ما (عثمان) حکم نمودی، دشمنش را شاد کردی و از کرده و سنّت او روگردان شدی.

فَقَالَ: وَيْلَكُمْ! أَ مَا تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّى فِي هَذَا الْمَكَانِ رَكْعَتَيْنِ وَ أَبُوبَكْرٍ وَ عُمَرُ وَ صَلَّى صَاحِبُكُمْ سِتَّ سِنِينَ كَذَلِكَ، فَتَأْمُرُونِّي أَنْ أَدَعَ سُنَّةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ مَا صَنَعَ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرُ وَ عُثْمَانُ قَبْلَ أَنْ يُحْدِثَ.

فَقَالُوا: لا وَ اللَّهِ، مَا نَرْضَى عَنْكَ إِلَّا بِذَلِكَ.

قَالَ: فَأَقِيلُوا، فَإِنِّي مُشَفِّعُكُمْ وَ رَاجِعٌ إِلَى سُنَّةِ صَاحِبِكُمْ فَصَلَّى الْعَصْرَ أَرْبَعاً فَلَمْ يَزَلِ الْخُلَفَاءُ وَ الْأُمَرَاءُ عَلَى ذَلِكَ إِلَى الْيَوْمِ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

صَلِّ فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ وَ هُوَ مَسْجِدُ مِنًى، وَ كَانَ مَسْجِدُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَلَى عَهْدِهِ عِنْدَ الْمَنَارَةِ الَّتِي فِي وَسَطِ الْمَسْجِدِ وَ فَوْقَهَا إِلَى الْقِبْلَةِ نَحْواً مِنْ ثَلَاثِينَ ذِرَاعاً وَ عَنْ يَمِينِهَا وَ عَنْ يَسَارِهَا وَ خَلْفِهَا نَحْواً مِنْ ذَلِكَ.

گفت: وای بر شما! آیا نمی‌دانید که رسول خدا ﷺ، ابوبکر و عمر در این مکان دو رکعت نماز خواندند و عمر و صاحب شما (عثمان) شش سال چنین نمود. به من دستور می‌دهید که سنّت رسول خدا ﷺ، ابوبکر، عمر و عثمان ـ پیش از بدعتش ـ را رها نمایم؟!

گفتند: نه، به خدا سوگند! از تو راضی نمی‌شویم مگر به همان (که عثمان خوانده است).

گفت: مرا ناکرده انگارید. من درخواست شما را قبول نمودم و به سنّت صاحب شما بر می‌گردم. پس هنگام عصر را چهار رکعت نماز خواند و پس از او پیوسته خلفا و امیران تا امروز بر آن طریقت بودند.

۴ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

در مسجد خیف ـ که مسجد منا است ـ نماز بخوان. همواره مسجد رسول خدا ﷺ در زمان خود نزد مناره‌ای بود که در وسط مسجد قرار دارد که بالای آن نزدیک به سی زراع از هر سمت بود به سوی قبله می‌باشد.

فَقَالَ: فَتَحَرَّ ذَلِكَ، فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ يَكُونَ مُصَلَّاكَ فِيهِ فَافْعَلْ، فَإِنَّهُ قَدْ صَلَّى فِيهِ أَلْفُ نَبِيٍّ، وَ إِنَّمَا سُمِّيَ الْخَيْفَ، لِأَنَّهُ مُرْتَفِعٌ عَنِ الْوَادِي وَ مَا ارْتَفَعَ عَنْهُ يُسَمَّى خَيْفاً.

۵ ـ مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنَّ أَهْلَ مَكَّةَ يُتِمُّونَ الصَّلَاةَ بِعَرَفَاتٍ. فَقَالَ: وَيْلَهُمْ ـ أَوْ وَيْحَهُمْ ـ وَ أَيُّ سَفَرٍ أَشَدُّ مِنْهُ؟! لا يُتِمُّ.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
صَلِّ سِتَّ رَكَعَاتٍ فِي مَسْجِدِ مِنًى فِي أَصْلِ الصَّوْمَعَةِ.

(۱۹۸)
بَابُ النَّفْرِ مِنْ مِنًى الْأَوَّلِ وَ الْآخِرِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ:

فرمود: آن‌جا را برای نماز انتخاب کن و اگر توانستی که محل نمازت آن‌جا باشد انجام بده، چرا که هزار پیامبر در آن‌جا نمازگزارده‌اند، و بدان علّت خیف نامیده شد چون بلندتر از وادی است و هر چه بلندتر از آن باشد خیف نامیده می‌شود.

۵ ـ معاویة بن عمّار گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: مردم مکّه نماز را در عرفات تمام می‌خوانند.
فرمود: وای بر آنها! کدام سفر مشکل‌تر از آن است؟ تمام خوانده نمی‌شود.

۶ ـ علی بن ابی حمزه گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:
شش رکعت نماز در مسجد منا در خود صومه (نزدیک مناره مسجد) بخوان.

بخش صد و نود و هشتم
حکم کوچ از منا؛ کوچ اول و کوچ دوم

۱ ـ ابو ایّوب گوید:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: إِنَّا نُرِيدُ أَنْ نَتَعَجَّلَ السَّيْرَ وَ كَانَتْ لَيْلَةَ النَّفْرِ حِينَ سَأَلْتُهُ فَأَيَّ سَاعَةٍ نَنْفِرُ؟

فَقَالَ لِي: أَمَّا الْيَوْمَ الثَّانِيَ فَلَا تَنْفِرْ حَتَّى تَزُولَ الشَّمْسُ وَ كَانَتْ لَيْلَةُ النَّفْرِ. وَ أَمَّا الْيَوْمَ الثَّالِثَ فَإِذَا ابْيَضَّتِ الشَّمْسُ فَانْفِرْ عَلَى بَرَكَةِ اللَّهِ، فَإِنَّ اللَّهَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ يَقُولُ: ﴿فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلا إِثْمَ عَلَيْهِ وَ مَنْ تَأَخَّرَ فَلا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ فَلَوْ سَكَتَ لَمْ يَبْقَ أَحَدٌ إِلَّا تَعَجَّلَ، وَ لَكِنَّهُ قَالَ: ﴿وَ مَنْ تَأَخَّرَ فَلا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾.

۲ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي الْفَرَجِ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ: سَأَلْتُهُ أَ يُقَدِّمُ الرَّجُلُ رَحْلَهُ وَ ثَقَلَهُ قَبْلَ النَّفْرِ؟

فَقَالَ: لا، أَ مَا يَخَافُ الَّذِي يُقَدِّمُ ثَقَلَهُ أَنْ يَحْبِسَهُ اللَّهُ تَعَالَى؟

قَالَ: وَ لَكِنْ يُخَلِّفُ مِنْهُ مَا شَاءَ لا يَدْخُلُ مَكَّةَ.

قُلْتُ: أَ فَأَتَعَجَّلُ مِنَ النِّسْيَانِ أَقْضِي مَنَاسِكِي وَ أَنَا أُبَادِرُ بِهِ إِهْلَالاً وَ إِحْلَالاً؟

قَالَ: فَقَالَ: لا بَأْسَ.

به امام صادق عليه‌السلام در شب دوازدهم گفتم: می‌خواهیم زودتر کوچ کنیم، در کدام ساعت کوچ کنیم؟

فرمود: روز دوم (دوازدهم) تا ظهر نشده کوچ نکن که شب کوچ بود و روز سوم (سیزدهم) چون آفتاب روشن شد، به برکت خدا کوچ کن، زیرا خداوند متعال می‌فرماید: «هر که در دو روز شتاب نمود گناهی بر او نیست و هر که تأخیر نمود بر او گناهی نیست».

اگر قسمت دوم آیه را نمی‌فرمود کسی نمی‌ماند مگر این‌که باید عجله می‌نمود، ولی فرمود: «هر که تأخیر نمود بر او گناهی نیست».

۲ ـ ابان بن تغلب گوید: از امام عليه‌السلام پرسیدم: آیا انسان می‌تواند بار و متاع خود را پیش از کوچ کردن از منا پیش بفرستد؟

فرمود: نه، آیا کسی که بارش را زود می‌فرستد نمی‌ترسد که خداوند او را باز دارد؟

فرمود: ولی آن‌چه خواست باقی می‌گذارد که مکّه نبرد.

گفتم: آیا می‌توانم برخی از اعمال را ـ از جهت احرام را حلال ـ از روی ترس با شتاب به جا آورم؟

فرمود: ایرادی ندارد.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَنْفِرَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَيْسَ لَكَ أَنْ تَنْفِرَ حَتَّى تَزُولَ الشَّمْسُ وَ إِنْ تَأَخَّرْتَ إِلَى آخِرِ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ وَ هُوَ يَوْمُ النَّفْرِ الْأَخِيرِ، فَلَا عَلَيْكَ أَيَّ سَاعَةٍ نَفَرْتَ وَ رَمَيْتَ قَبْلَ الزَّوَالِ أَوْ بَعْدَهُ، فَإِذَا نَفَرْتَ وَ انْتَهَيْتَ إِلَى الْحَصْبَةِ وَ هِيَ الْبَطْحَاءُ فَشِئْتَ أَنْ تَنْزِلَ قَلِيلاً، فَإِنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ: كَانَ أَبِي عليه‌السلام يَنْزِلُهَا، ثُمَّ يَحْمِلُ فَيَدْخُلُ مَكَّةَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنَامَ بِهَا.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ وَ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

مَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا يَنْفِرْ حَتَّى تَزُولَ الشَّمْسُ، فَإِنْ أَدْرَكَهُ الْمَسَاءُ بَاتَ وَ لَمْ يَنْفِرْ.

---

۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

هرگاه خواستی روز دوازدهم از مناکوچ کنی نباید کوچ کنی تا ظهر شود، و اگر خواستی تا آخر روزهای تشریق (سیزدهم) که آن کوچ آخری است درنگ کنی بر تو چیزی نیست که هر ساعتی خواستی کوچ می‌کنی و پیش از ظهر و یا بعد از آن رمی می‌نمایی.

و هرگاه به سرزمین سنگریزه که همان ابطح است رسیدی و خواستی کمی فرود آی، زیرا امام صادق عليه‌السلام فرمود: پدرم عليه‌السلام همواره در آن‌جا فرود می‌آمد. آنگاه وسایلش را بار می‌زد بدون این‌که بخوابد وارد مکّه می‌شد.

۴ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

هرکه در روز دوازدهم شتاب نماید پس تا ظهر نشده کوچ نکند و اگر شب فرا رسید بماند و کوچ نکند.

۵ ـ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يُصَلِّي الْإِمَامُ الظُّهْرَ يَوْمَ النَّفْرِ بِمَكَّةَ.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا بَأْسَ أَنْ يَنْفِرَ الرَّجُلُ فِي النَّفْرِ الْأَوَّلِ ثُمَّ يُقِيمُ بِمَكَّةَ.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا نَفَرْتَ فِي النَّفْرِ الْأَوَّلِ فَإِنْ شِئْتَ أَنْ تُقِيمَ بِمَكَّةَ وَ تَبِيتَ بِهَا فَلَا بَأْسَ بِذَلِكَ.

قَالَ: وَ قَالَ: إِذَا جَاءَ اللَّيْلُ بَعْدَ النَّفْرِ الْأَوَّلِ فَبِتْ بِمِنًى، وَ لَيْسَ لَكَ أَنْ تَخْرُجَ مِنْهَا حَتَّى تُصْبِحَ.

۸ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ قَالَ:

---

۵ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

امام نماز ظهر را در روز کوچ در مکّه می‌خواند.

۶ ـ جمیل بن درّاج گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

ایرادی ندارد که انسان در کوچ اول برود و در مکّه بماند.

۷ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

چون در کوچ اول رفتی و خواستی در مکّه بمانی و شب را سپری کنی ایرادی ندارد.

و گوید: حضرتش فرمود: چون بعد از کوچ اول شب فرا رسید و در منا ماندی نمی‌توانی بیرون روی مگر صبح شود.

۸ ـ ایّوب بن نوح گوید:

كَتَبْتُ إِلَيْهِ: إِنَّ أَصْحَابَنَا قَدِ اخْتَلَفُوا عَلَيْنَا، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنَّ النَّفْرَ يَوْمَ الْأَخِيرِ بَعْدَ الزَّوَالِ أَفْضَلُ.

وَ قَالَ بَعْضُهُمْ: قَبْلَ الزَّوَالِ.

فَكَتَبَ: أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله صَلَّى الظُّهْرَ وَ الْعَصْرَ بِمَكَّةَ وَ لا يَكُونُ ذَلِكَ إِلَّا وَ قَدْ نَفَرَ قَبْلَ الزَّوَالِ.

۹ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ أَبِي زَيْنَبَةَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ أَبِي عليه السلام يَقُولُ: لَوْ كَانَ لِي طَرِيقٌ إِلَى مَنْزِلِي مِنْ مِنًى مَا دَخَلْتُ مَكَّةَ.

۱۰ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ جَمِيعاً عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلَ رَجُلٌ أَبِي بَعْدَ مُنْصَرَفِهِ مِنَ الْمَوْقِفِ. فَقَالَ: أَ تَرَى يُخَيِّبُ اللَّهُ هَذَا الْخَلْقَ كُلَّهُ؟

طی نامه‌ای به امام عليه السلام نوشتم: اصحابمان را در مسأله‌ای اختلاف نمودند؛ بعضی گوید: کوچ آخر بعد از ظهر بهتر است، و بعضی گوید: پیش از ظهر.

حضرتش در پاسخ نوشت: آیا می‌دانی که رسول خدا صلى الله عليه وآله نماز ظهر و عصر را در مکّه خواند و آن هم نمی‌شود مگر پیش از ظهر کوچ کرده باشد.

۹ ـ اسحاق بن عمّار گوید:

امام صادق عليه السلام فرمود: پدرم عليه السلام می‌فرمود:

اگر از منا راهی به خانه‌ام داشتم وارد مکّه نمی‌شدم.

۱۰ ـ سفیان بن عیینه گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

مردی بعد از بازگشت پدرم از موقف (عرفات) پرسید: آیا به نظر شما خداوند همهٔ این مردم را نااُمید خواهد کرد؟

فَقَالَ أَبِي مَا وَقَفَ بِهَذَا الْمَوْقِفِ أَحَدٌ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مُؤْمِناً كَانَ أَوْ كَافِراً، إِلَّا أَنَّهُمْ فِي مَغْفِرَتِهِمْ عَلَى ثَلَاثِ مَنَازِلَ: مُؤْمِنٌ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَ مَا تَأَخَّرَ وَأَعْتَقَهُ مِنَ النَّارِ، وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿رَبَّنا آتِنا فِي الدُّنْيا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنا عَذابَ النَّارِ أُولئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَ اللَّهُ سَرِيعُ الْحِسابِ﴾

وَ مِنْهُمْ مَنْ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ. وَ قِيلَ لَهُ: أَحْسِنْ فِيمَا بَقِيَ مِنْ عُمُرِكَ، وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلا إِثْمَ عَلَيْهِ وَ مَنْ تَأَخَّرَ فَلا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ يَعْنِي: مَنْ مَاتَ قَبْلَ أَنْ يَمْضِيَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَ مَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَى الْكَبَائِرَ.

وَ أَمَّا الْعَامَّةُ فَيَقُولُونَ: فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ يَعْنِي فِي النَّفْرِ الْأَوَّلِ وَ مَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ يَعْنِي لِمَنِ اتَّقَى الصَّيْدَ أَ فَتَرَى أَنَّ الصَّيْدَ يُحَرِّمُهُ اللَّهُ بَعْدَ مَا أَحَلَّهُ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿وَ إِذا حَلَلْتُمْ فَاصْطادُوا﴾.

پدرم فرمود: هر که در این موقف بایستد خداوند او را بیامرزد، مؤمن باشد یا کافر مگر این‌که آمرزش آنها بر سه قسم است:

مؤمنی است که خداوند گناهان گذشته و آینده او را می‌آمرزد و از آتش رهایش می‌کند که همان گفتار خداوندﷻ است که می‌فرماید: «پروردگارا! به ما در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت نیز نیکی عطا کن و ما را از عذاب آتش نگاه دار. آنها از کار خود بهره‌ای دارند و خداوند سریع الحساب است».

و کسی که خداوند گناهان گذشته‌اش را بیامرزد و به او گفته می‌شود: در باقی‌ماندهٔ عمرت نیکی کن و آن هم قول خداوندﷻ است: «پس هر که در دو روز پیش از انجام مناسک شتاب کند گناهی ندارد و هر که در دو روز به تأخیر اندازد بر او گناهی نیست».

یعنی کسی که پیش از انجام آن بمیرد گناهی بر او نیست و هرکه از گناهان بزرگ بپرهیزد و عملش را به تأخیر بیندازد، گناهی بر او نیست. ولی اهل سنت می‌گویند: هرکه در کوچ اول تعجیل کند، گناهی ندارد و هرکه تأخیر بیندازد یعنی از شکار بپرهیزد گناهی ندارد. آیا چنین می‌پنداری که خداوند شکار را بعد از حلال کردنش حرام می‌کند، آن‌جا که می‌فرماید: «چون از احرام بیرون آمدید پس شکار کنید».

وَ فِي تَفْسِيرِ الْعَامَّةِ مَعْنَاهُ وَ إِذَا حَلَلْتُمْ فَاتَّقُوا الصَّيْدَ.

وَ كَافِرٌ وَقَفَ هَذَا الْمَوْقِفَ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ إِنْ تَابَ مِنَ الشِّرْكِ فِيمَا بَقِيَ مِنْ عُمُرِهِ، وَ إِنْ لَمْ يَتُبْ وَفَّاهُ أَجْرَهُ وَ لَمْ يَحْرِمْهُ أَجْرَ هَذَا الْمَوْقِفِ. وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿مَنْ كانَ يُرِيدُ الْحَياةَ الدُّنْيا وَ زِينَتَها نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمالَهُمْ فِيها وَ هُمْ فِيها لا يُبْخَسُونَ * أُولئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النّارُ وَ حَبِطَ ما صَنَعُوا فِيها وَ باطِلٌ ما كانُوا يَعْمَلُونَ﴾.

۱۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُسْتَنِيرِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَتَى النِّسَاءَ فِي إِحْرَامِهِ لَمْ يَكُنْ لَهُ أَنْ يَنْفِرَ فِي النَّفْرِ الْأَوَّلِ.

وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: الصَّيْدُ أَيْضاً.

۱۲ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْمِيثَمِيِّ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ نَجِيحٍ الرَّمَّاحِ قَالَ:

و در تفسیر اهل تسنن آمده است: چون از احرام بیرون آمدید از شکار بپرهیزید.

و قسم سوم کافر است که در این موقف برای زینت دنیایش می‌ایستد که خداوند گناهان گذشته او را بیامرزد؛ اگر در باقی مانده عمرش از شرک توبه کند و اگر توبه نکرد خداوند پاداش او را وفا کرده و از پاداش این موقف او را محروم نمی‌سازد، بیان آن گفتار خداوند عزّ و جلّ است: «کسانی که زندگی دنیا و زینت آن‌را می‌خواهند نتیجه اعمال آنها را در همین دنیا به طور کامل می‌دهیم و چیزی از آنها کم نخواهد شد. (ولی) اینان در جهان آخرت جز آتش سهمی ندارند و آن‌چه در دنیا انجام دادند باطل و بی‌اثر خواهد بود».

۱۱ ـ محمّد بن مستنیر گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

هر که در حال احرام به نزد زنان رود نمی‌تواند در کوچ اول، کوچ کند.

و در روایتی دیگر آمده است: صید نیز چنین است.

۱۲ ـ اسماعیل بن نجیح رمّاح گوید:

كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بِمِنًى لَيْلَةً مِنَ اللَّيَالِي فَقَالَ: مَا يَقُولُ هَؤُلاءِ فِي ﴿فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلا إِثْمَ عَلَيْهِ وَ مَنْ تَأَخَّرَ فَلا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾.

قُلْنَا: مَا نَدْرِي.

قَالَ: بَلَى يَقُولُونَ: مَنْ تَعَجَّلَ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَ مَنْ تَأَخَّرَ مِنْ أَهْلِ الْحَضَرِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ، وَ لَيْسَ كَمَا يَقُولُونَ، قَالَ اللَّهُ جَلَّ ثَنَاؤُهُ: ﴿فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ أَلا لا إِثْمَ عَلَيْهِ وَ مَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ أَلا لا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَى، إِنَّمَا هِيَ لَكُمْ وَ النَّاسُ سَوَادٌ وَ أَنْتُمُ الْحَاجُّ.

(۱۹۹)

بَابُ نُزُولِ الْحَصْبَةِ

۱ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِي مَرْيَمَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الْحَصْبَةِ.

شبی از شب‌ها در منا نزد امام صادق عليه السلام بودیم فرمود: اینها (اهل تسنّن) در مورد آیه که می‌فرماید: «هر که در آن دو روز شتاب کند گناهی برای او نیست و هرکه به تأخیر انداخت گناهی برای او نیست» چه می‌گویند؟

گفتیم: نمی‌دانیم.

فرمود: آری، می‌گویند: هر که از اهل بادیه در روز دوازدهم کوچ کرد گناهی بر او نیست و هر که از اهل مکّه کوچ را به تأخیر انداخت گناهی بر او نیست.

ولی چنانچه آنها می‌گویند نیست، خداوند متعال می‌فرماید: «هرکه در آن دو روز شتاب کند گناهی بر او نیست» آگاه باشید که گناهی بر او نیست و هرکه به تأخیر اندازد، هان که بر آن‌که تقوا پیشه کند، گناهی نیست همانا آن حکم مخصوص شما (شیعیان) است و مردم (اهل تسنّن) سیاهی هستند و شما (شیعیان) حاجی هستید.

بخش صد و نود و نهم

فرود آمدن در زمین سنگریزه

۱ ـ ابی مریم گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد حصبه (زمین سنگریزه) سؤال شد.

فَقَالَ: كَانَ أَبِي عليه السلام يَنْزِلُ الْأَبْطَحَ قَلِيلاً ثُمَّ يَجِيءُ وَ يَدْخُلُ الْبُيُوتَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنَامَ بِالْأَبْطَحِ.

فَقُلْتُ لَهُ: أَ رَأَيْتَ إِنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ عَلَيْهِ أَنْ يُحَصِّبَ؟

قَالَ: لَا.

(۲۰۰)

بَابُ إِتْمَامِ الصَّلَاةِ فِي الْحَرَمَيْنِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ شَيْبَةَ قَالَ:

كَتَبْتُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَسْأَلُهُ عَنْ إِتْمَامِ الصَّلَاةِ فِي الْحَرَمَيْنِ.

فَكَتَبَ إِلَيَّ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يُحِبُّ إِكْثَارَ الصَّلَاةِ فِي الْحَرَمَيْنِ فَأَكْثِرْ فِيهِمَا وَأَتِمَّ.

فرمود: پدرم عليه السلام همواره در ابطح فرود می‌آمد، سپس می‌آمد و وارد خانه‌های مکّه می‌شد بدون این‌که در ابطح بخوابد.

گفتم: به نظر شما کسی که در روز دوازدهم برای رفتن عجله نماید اگر از اهل یمن باشد می‌تواند در سرزمین سنگریزه فرود آید؟

فرمود: نه.

بخش دویستم

اتمام نماز در حرم مکّه و مدینه

۱ ـ ابراهیم بن شیبه گوید: نامه‌ای خدمت امام جواد عليه السلام نوشتم و در مورد اتمام نماز در حرمین پرسیدم؟

آن حضرت در پاسخ نوشت: رسول خدا صلى الله عليه وآله دوست می‌داشت که در حرمین نماز بیشتر خوانده شود. پس در آنها نماز بسیار بگزار و به صورت تمام بخوان.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ إِتْمَامِ الصَّلَاةِ وَ الصِّيَامِ فِي الْحَرَمَيْنِ.
فَقَالَ: أَتِمَّهَا وَ لَوْ صَلَاةً وَاحِدَةً.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ عليه السلام عَنِ التَّقْصِيرِ بِمَكَّةَ.
فَقَالَ: أَتِمَّ وَ لَيْسَ بِوَاجِبٍ إِلَّا أَنِّي أُحِبُّ لَكَ مَا أُحِبُّ لِنَفْسِي.

۴ ـ يُونُسُ عَنْ زِيَادِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ عليه السلام عَنْ إِتْمَامِ الصَّلَاةِ فِي الْحَرَمَيْنِ.
فَقَالَ: أُحِبُّ لَكَ مَا أُحِبُّ لِنَفْسِي أَتِمَّ الصَّلَاةَ.

۵ ـ يُونُسُ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:
أَنَّ مِنَ الْمَذْخُورِ الْإِتْمَامَ فِي الْحَرَمَيْنِ.

---

۲ ـ عثمان بن عیسی گوید: از امام کاظم عليه السلام در مورد تمام نماز و گرفتن روز در حرمین پرسیدم.

فرمود: نماز را تمام بخوان گرچه یک نماز باشد.

۳ ـ علی بن یقطین گوید: از امام کاظم عليه السلام در مورد نماز قصر در مکّه پرسیدم.

فرمود: نماز را تمام بخوان و این واجب نیست، مگر این‌که آن‌چه را که من برای خود دوست دارم برای تو نیز دوست می‌دارم.

۴ ـ نظیر این روایت را زیاد بن مروان نیز از امام کاظم عليه السلام نقل می‌کند.

۵ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: از موارد ذخیره (برای روز قیامت) تمام خواندن نماز در حرمین است.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: إِنَّا إِذَا دَخَلْنَا مَكَّةَ وَ الْمَدِينَةَ نُتِمُّ أَوْ نَقْصُرُ؟

قَالَ: إِنْ قَصَرْتَ فَذَاكَ وَ إِنْ أَتْمَمْتَ فَهُوَ خَيْرٌ يَزْدَادُ.

۷ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مِسْمَعٍ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام قَالَ:

كَانَ أَبِي عليه السلام يَرَى لِهَذَيْنِ الْحَرَمَيْنِ مَا لا يَرَاهُ لِغَيْرِهِمَا وَ يَقُولُ: إِنَّ الْإِتْمَامَ فِيهِمَا مِنَ الْأَمْرِ الْمَذْخُورِ.

۸ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ قَالَ:

---

۶ ـ حسین بن مختار گوید: به امام کاظم عليه السلام گفتم: هنگامی که ما وارد مکّه می‌شویم نماز را تمام بخوانیم یا قصر؟

فرمود: می‌توانی قصر بخوانی و اگر تمام بخوانی خیری است که فزونی یافته است.

۷ ـ مسمع گوید: امام کاظم عليه السلام فرمود:

پدرم عليه السلام همواره به این دو حرم ارزشی قائل بود که به غیر آنها قائل نبود و می‌فرمود: تمام خواندن نماز در آنها از ثواب‌های ذخیره برای قیامت است.

۸ ـ علی بن مهزیار گوید:

كَتَبْتُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: أَنَّ الرِّوَايَةَ قَدِ اخْتَلَفَتْ عَنْ آبَائِكَ عليهم السلام فِي الْإِتْمَامِ وَ التَّقْصِيرِ فِي الْحَرَمَيْنِ فَمِنْهَا بِأَنْ يُتِمَّ الصَّلَاةَ وَ لَوْ صَلَاةً وَاحِدَةً، وَ مِنْهَا أَنْ يُقَصِّرَ مَا لَمْ يَنْوِ مُقَامَ عَشَرَةِ أَيَّامٍ وَ لَمْ أَزَلْ عَلَى الْإِتْمَامِ فِيهَا إِلَى أَنْ صَدَرْنَا فِي حَجِّنَا فِي عَامِنَا هَذَا، فَإِنَّ فُقَهَاءَ أَصْحَابِنَا أَشَارُوا عَلَيَّ بِالتَّقْصِيرِ إِذْ كُنْتُ لا أَنْوِي مُقَامَ عَشَرَةِ أَيَّامٍ فَصِرْتُ إِلَى التَّقْصِيرِ وَ قَدْ ضِقْتُ بِذَلِكَ حَتَّى أَعْرِفَ رَأْيَكَ.

فَكَتَبَ إِلَيَّ بِخَطِّهِ: قَدْ عَلِمْتَ يَرْحَمُكَ اللَّهُ! فَضْلَ الصَّلَاةِ فِي الْحَرَمَيْنِ عَلَى غَيْرِهِمَا، فَإِنِّي أُحِبُّ لَكَ إِذَا دَخَلْتَهُمَا أَنْ لا تَقْصُرَ وَ تُكْثِرَ فِيهِمَا الصَّلَاةَ.

فَقُلْتُ لَهُ: بَعْدَ ذَلِكَ بِسَنَتَيْنِ مُشَافَهَةً إِنِّي كَتَبْتُ إِلَيْكَ بِكَذَا وَ أَجَبْتَنِي بِكَذَا.

فَقَالَ: نَعَمْ.

فَقُلْتُ: أَيَّ شَيْءٍ تَعْنِي بِالْحَرَمَيْنِ؟

فَقَالَ: مَكَّةَ وَ الْمَدِينَةَ.

به خدمت امام جواد عليه السلام طی نامه‌ای نوشتم که روایات از پدران شما عليهم السلام در اتمام و تقصیر نماز در حرمین گوناگون نقل شده است؛ برخی گوید. نماز تمام خوانده می‌شود، گرچه یک نماز باشد و برخی گوید: مادامی که ده روز قصد اقامه نکنی نماز قصر است و من همیشه نمازها را امسال در حج خود در تمام خوانده‌ام و فقهای اصحابمان به من اشاره نمودند که قصر بخوانم، چون قصد اقامه ده روز ننموده بودم پس قصر خواندم. من از این جهت دلتنگ هستم تا نظر شما را بدانم.

حضرتش با دستخط خود نوشت: خدا تو را رحمت کند! از فضیلت نماز در حرمین را نسبت به جاهای دیگر آگاهی داری و من دوست دارم تو آن‌گاه که وارد آن دو حرم شدی نماز را قصر نخوانی و در آن‌جاها نماز زیاد بخوانی.

دو سال بعد حضرتش را دیدم و به او گفتم: به شما نامه نوشتم و چنین جواب دادی.

فرمود: آری.

گفتم: مراد شما از حرمین کجاست؟

فرمود: مکّه و مدینه است.

(۲۰۱)
بَابُ فَضْلِ الصَّلَاةِ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ أَفْضَلِ بُقْعَةٍ فِيهِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا عليه‌السلام عَنْ أَفْضَلِ مَوْضِعٍ فِي الْمَسْجِدِ يُصَلَّى فِيهِ.

قَالَ: الْحَطِيمُ مَا بَيْنَ الْحَجَرِ وَ بَابِ الْبَيْتِ.

قُلْتُ: وَ الَّذِي يَلِي ذَلِكَ فِي الْفَضْلِ؟

فَذَكَرَ أَنَّهُ عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه‌السلام.

قُلْتُ: ثُمَّ الَّذِي يَلِيهِ فِي الْفَضْلِ؟

قَالَ: فِي الْحِجْرِ.

قُلْتُ: ثُمَّ الَّذِي يَلِي ذَلِكَ؟

بخش دویست و یکم
فضیلت نماز در مسجد الحرام و بهترین بقعهٔ آن

۱ ـ حسن بن جهم گوید: از امام رضا عليه‌السلام پرسیدم: بهترین جای مسجد الحرام که در آن نماز خوانده می‌شود کجاست؟

فرمود: حطیم که میان حجر الاسود و در بیت است.

گفتم: بعد از آن کجا بهتر است؟

فرمود: نزد مقام ابراهیم عليه‌السلام.

گفتم: بعد از آن کجا بهتر است؟

فرمود: حجر (اسماعیل عليه‌السلام).

گفتم: بعد از آن کجاست؟

قَالَ: كُلَّمَا دَنَا مِنَ الْبَيْتِ.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: الصَّلَاةُ فِي الْحَرَمِ كُلِّهِ سَوَاءٌ؟

فَقَالَ: يَا أَبَا عُبَيْدَةَ! مَا الصَّلَاةُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كُلِّهِ سَوَاءً فَكَيْفَ يَكُونُ فِي الْحَرَمِ كُلِّهِ سَوَاءً؟

قُلْتُ: فَأَيُّ بِقَاعِهِ أَفْضَلُ.

قَالَ: مَا بَيْنَ الْبَابِ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الْمُلْتَزَمِ لِأَيِّ شَيْءٍ يُلْتَزَمُ وَ أَيُّ شَيْءٍ يُذْكَرُ فِيهِ؟

فَقَالَ: عِنْدَهُ نَهَرٌ مِنْ أَنْهَارِ الْجَنَّةِ تُلْقَى فِيهِ أَعْمَالُ الْعِبَادِ عِنْدَ كُلِّ خَمِيسٍ.

فرمود: هر جا که نزدیک بیت باشد.

۲ ـ ابو عبیده گوید: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: نماز در همه جای مسجد مساوی است؟

فرمود: ای ابا عبیده! نماز در همه جای مسجد الحرام مساوی نیست. چگونه همه جای حرم مساوی می‌شود؟

گفتم: پس کدام بقعهٔ آن بهتر است؟

فرمود: میان در بیت تا حجر الاسود.

۳ ـ یونس گوید: از امام صادق عليه‌السلام در مورد ملتزم (جایی در دیوار پشت کعبه نزدیک رکن یمانی است) پرسیدم که برای چه به آغوش گرفته می‌شود؟ و چه چیز در آن گفته می‌شود؟

فرمود: نزد آن چشمه‌ای از چشمه‌های بهشت است که در هر روز پنجشنبه اعمال بندگان به آن ریخته می‌شود.

۴ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْكَاهِلِيِّ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فَقَالَ:

أَكْثِرُوا مِنَ الصَّلَاةِ وَ الدُّعَاءِ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ، أَمَا إِنَّ لِكُلِّ عَبْدٍ رِزْقاً يُجَازُ إِلَيْهِ جَوْزاً.

۵ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ عَنْ صَامِتٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ:

الصَّلَاةُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ تَعْدِلُ مِائَةَ أَلْفِ صَلَاةٍ.

۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ:

الصَّلَاةُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ تَعْدِلُ مِائَةَ أَلْفِ صَلَاةٍ.

۷ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَقُومُ أُصَلِّي بِمَكَّةَ وَ الْمَرْأَةُ بَيْنَ يَدَيَّ جَالِسَةٌ أَوْ مَارَّةٌ.

---

۴ ـ کاهلی گوید: در خدمت امام صادق عليه السلام (در مکه و یا مسجد الحرام) بودیم.

فرمود: در این مسجد نماز بسیار بخوانید و فراوان دعا کنید. آگاه باشید که برای هر بنده‌ای نصیبی است که داده می‌شود.

۵ ـ صامت گوید: امام صادق عليه السلام از پدرانش عليهم السلام نقل می‌کند که حضرتش فرمود: نماز در مسجد الحرام برابر با صد هزار نماز است.

۶ ـ نظیر این روایت را سکونی از امام صادق عليه السلام از پدران بزرگوارش عليهم السلام نقل می‌کند.

۷ ـ معاویة بن عمّار گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: در مسجد الحرام برمی‌خیزم و نماز می‌خوانم در حالی که زن در مقابل من نشسته و یا تردد می‌کند (چه حکمی دارد؟)

فَقَالَ: لا بَأْسَ إِنَّمَا سُمِّيَتْ بَكَّةَ، لِأَنَّهَا تَبُكُّ فِيهَا الرِّجَالُ وَ النِّسَاءُ.

۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ: قَالَ لَهُ الطَّيَّارُ ـ وَ أَنَا حَاضِرٌ ـ: هَذَا الَّذِي زِيدَ هُوَ مِنَ الْمَسْجِدِ؟

فَقَالَ: نَعَمْ، إِنَّهُمْ لَمْ يَبْلُغُوا بَعْدُ مَسْجِدَ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ عليهما السلام.

۹ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ أَبَانٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يُصَلِّي بِمَكَّةَ يَجْعَلُ الْمَقَامَ خَلْفَ ظَهْرِهِ وَ هُوَ مُسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةِ.

فَقَالَ: لا بَأْسَ يُصَلِّي حَيْثُ شَاءَ مِنَ الْمَسْجِدِ بَيْنَ يَدَيِ الْمَقَامِ، أَوْ خَلْفَهُ وَ أَفْضَلُهُ الْحَطِيمُ وَ الْحِجْرُ وَ عِنْدَ الْمَقَامِ وَ الْحَطِيمُ حِذَاءَ الْبَابِ.

۱۰ ـ فَضَالَةُ بْنُ أَيُّوبَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ حَقُّ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام بِمَكَّةَ مَا بَيْنَ الْحَزْوَرَةِ إِلَى الْمَسْعَى، فَذَلِكَ الَّذِي كَانَ خَطَّهُ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام يَعْنِي الْمَسْجِدَ.

فرمود: ایرادی ندارد، چراکه بدان جهت بکّه نامیده شد که در آن مردان وزنان ازدحام می‌نمایند.

۸ ـ جمیل بن درّاج گوید: من حاضر بودم که طیّار به حضرتش گفت: این همان بخشی از مسجد است (که در زمان بنی امیّه) اضافه شد؟

فرمود: آری، زیرا آنها هنوز به مسجد ابراهیم و اسماعیل علیهما السلام نرسیده‌اند.

۹ ـ زراره گوید: از امام علیه السلام پرسیدم: مردی که در مکه نماز می‌خواند و مقام ابراهیم علیه السلام را پشت سر قرار می‌دهد که رو به قبله است (او چه حکمی دارد؟)

فرمود: ایرادی ندارد، هر جای مسجد خواست پیش روی مقام یا پشت نماز بخواند، بهترین جای آن حطیم، حجر اسماعیل و نزد مقام ابراهیم است و حطیم روبه‌روی درب کعبه است.

۱۰ ـ عبدالله بن سنان گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

حق ابراهیم علیه السلام در مکّه از حزوره تا مسعی بود. این همان علامت و خطّی بوده که ابراهیم علیه السلام برای مسجد کشیده بود.

۱۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه‌السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يُصَلِّي فِي جَمَاعَةٍ فِي مَنْزِلِهِ بِمَكَّةَ أَفْضَلُ أَوْ وَحْدَهُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ؟

فَقَالَ: وَحْدَهُ.

۱۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ثَعْلَبَةَ عَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَنِ الْحَطِيمِ.

فَقَالَ: هُوَ مَا بَيْنَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ وَبَيْنَ الْبَابِ.

وَسَأَلْتُهُ لِمَ سُمِّيَ الْحَطِيمَ؟

فَقَالَ: لِأَنَّ النَّاسَ يَحْطِمُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً هُنَاكَ.

---

۱۱ ـ محمّد بن ابی نصر گوید: از امام رضا عليه‌السلام پرسیدم: مردی در مکّه در خانه خود با جماعت نماز بخواند بهتر است و یا تنها در مسجد الحرام؟

فرمود: تنها (در مسجد الحرام).

۱۲ ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق عليه‌السلام در مورد حطیم پرسیدم؟

فرمود: میان حجرالاسود و در بیت است.

پرسیدم: چرا حطیم نامیده شد؟

فرمود: زیرا مردم در آن‌جا پهلو به پهلوی می‌باشند.

(۲۰۲)
بَابُ دُخُولِ الْكَعْبَةِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ خَالِدٍ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: كَانَ أَبِي عليه السلام يَقُولُ: الدَّاخِلُ الْكَعْبَةَ يَدْخُلُ وَ اللَّهُ رَاضٍ عَنْهُ وَ يَخْرُجُ عُطُلاً مِنَ الذُّنُوبِ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عليهما السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ دُخُولِ الْكَعْبَةِ.

قَالَ: الدُّخُولُ فِيهَا دُخُولٌ فِي رَحْمَةِ اللَّهِ، وَ الْخُرُوجُ مِنْهَا خُرُوجٌ مِنَ الذُّنُوبِ مَعْصُومٌ فِيمَا بَقِيَ مِنْ عُمُرِهِ مَغْفُورٌ لَهُ مَا سَلَفَ مِنْ ذُنُوبِهِ.

بخش دویست و دوم
ورود به کعبه

۱ ـ راوی گوید: امام ابو جعفر عليه السلام فرمود: پدرم می‌فرمود:

داخل شونده به کعبه داخل می‌شود در حالی که خدا از او راضی است و بیرون می‌آید در حالی که از گناه تهی است.

۲ ـ ابن درّاج از امام صادق عليه السلام از پدر بزرگوارش عليه السلام نقل می‌کند که از حضرتش در مورد داخل شدن به کعبه پرسیدم.

فرمود: داخل شدن در آن، دخول در رحمت خدا و خروج از آن، خارج شدن از گناهان است و در باقی‌ماندهٔ عمرش معصوم و از گناهان آینده‌اش آمرزیده شده است.

۳ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا أَرَدْتَ دُخُولَ الْكَعْبَةِ فَاغْتَسِلْ قَبْلَ أَنْ تَدْخُلَهَا وَ لا تَدْخُلْهَا بِحِذَاءٍ وَ تَقُولُ: إِذَا دَخَلْتَ: «**اللَّهُمَّ إِنَّكَ قُلْتَ وَ مَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِناً فَآمِنِّي مِنْ عَذَابِ النَّارِ**».

ثُمَّ تُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ بَيْنَ الْأُسْطُوَانَتَيْنِ عَلَى الرُّخَامَةِ الْحَمْرَاءِ تَقْرَأُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى حم السَّجْدَةَ وَ فِي الثَّانِيَةِ عَدَدَ آيَاتِهَا مِنَ الْقُرْآنِ وَ تُصَلِّي فِي زَوَايَاهُ وَ تَقُولُ:

«**اللَّهُمَّ مَنْ تَهَيَّأَ أَوْ تَعَبَّأَ أَوْ أَعَدَّ أَوِ اسْتَعَدَّ لِوِفَادَةٍ إِلَى مَخْلُوقٍ رَجَاءَ رِفْدِهِ وَ جَائِزَتِهِ وَ نَوَافِلِهِ وَ فَوَاضِلِهِ، فَإِلَيْكَ يَا سَيِّدِي تَهْيِئَتِي وَ تَعْبِئَتِي وَ إِعْدَادِي وَ اسْتِعْدَادِي رَجَاءَ رِفْدِكَ وَ نَوَافِلِكَ وَ جَائِزَتِكَ فَلَا تُخَيِّبِ الْيَوْمَ رَجَائِي يَا مَنْ لا يَخِيبُ عَلَيْهِ سَائِلٌ وَ لا يَنْقُصُهُ نَائِلٌ فَإِنِّي لَمْ آتِكَ الْيَوْمَ بِعَمَلٍ صَالِحٍ قَدَّمْتُهُ وَ لا شَفَاعَةِ مَخْلُوقٍ رَجَوْتُهُ، وَ لَكِنِّي أَتَيْتُكَ مُقِرّاً بِالظُّلْمِ وَ الْإِسَاءَةِ عَلَى نَفْسِي، فَإِنَّهُ لا حُجَّةَ لِي وَ لا عُذْرَ، فَأَسْأَلُكَ يَا مَنْ هُوَ كَذَلِكَ أَنْ تُعْطِيَنِي مَسْأَلَتِي وَ تُقِيلَنِي عَثْرَتِي وَ تَقْبَلَنِي بِرَغْبَتِي وَ لا تَرُدَّنِي مَجْبُوهاً مَمْنُوعاً وَ لا خَائِباً يَا عَظِيمُ يَا عَظِيمُ يَا عَظِيمُ أَرْجُوكَ لِلْعَظِيمِ أَسْأَلُكَ يَا عَظِيمُ أَنْ تَغْفِرَ لِيَ الذَّنْبَ الْعَظِيمَ لا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ**».

۳ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هرگاه خواستی داخل کعبه شوی، غسل کن و با نعلین داخل مشو و چون داخل شدی می‌گویی: «**اللَّهُمَّ إِنَّكَ قُلْتَ وَ مَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِناً فَآمِنِّي مِنْ عَذَابِ النَّارِ**».

سپس دو رکعت نماز بین دو ستون در کعبه و بر روی سنگ سرخ بخوان که در رکعت اول سوره حم سجده و در رکعت دوم به تعداد آیات آن از قرآن می‌خوانی و در گوشه‌های کعبه نماز می‌خوانی و می‌گویی:

«**اللَّهُمَّ مَنْ تَهَيَّأَ أَوْ تَعَبَّأَ أَوْ أَعَدَّ أَوِ اسْتَعَدَّ لِوِفَادَةٍ إِلَى مَخْلُوقٍ رَجَاءَ رِفْدِهِ وَ جَائِزَتِهِ وَ نَوَافِلِهِ وَ فَوَاضِلِهِ، فَإِلَيْكَ يَا سَيِّدِي تَهْيِئَتِي وَ تَعْبِئَتِي وَ إِعْدَادِي وَ اسْتِعْدَادِي رَجَاءَ رِفْدِكَ وَ نَوَافِلِكَ وَ جَائِزَتِكَ فَلَا تُخَيِّبِ الْيَوْمَ رَجَائِي يَا مَنْ لا يَخِيبُ عَلَيْهِ سَائِلٌ وَ لا يَنْقُصُهُ نَائِلٌ فَإِنِّي لَمْ آتِكَ الْيَوْمَ بِعَمَلٍ صَالِحٍ قَدَّمْتُهُ وَ لا شَفَاعَةِ مَخْلُوقٍ رَجَوْتُهُ، وَ لَكِنِّي أَتَيْتُكَ مُقِرّاً بِالظُّلْمِ وَ الْإِسَاءَةِ عَلَى نَفْسِي، فَإِنَّهُ لا حُجَّةَ لِي وَ لا عُذْرَ، فَأَسْأَلُكَ يَا مَنْ هُوَ كَذَلِكَ أَنْ تُعْطِيَنِي مَسْأَلَتِي وَ تُقِيلَنِي عَثْرَتِي وَ تَقْبَلَنِي بِرَغْبَتِي وَ لا تَرُدَّنِي مَجْبُوهاً مَمْنُوعاً وَ لا خَائِباً يَا عَظِيمُ يَا عَظِيمُ يَا عَظِيمُ أَرْجُوكَ لِلْعَظِيمِ أَسْأَلُكَ يَا عَظِيمُ أَنْ تَغْفِرَ لِيَ الذَّنْبَ الْعَظِيمَ لا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ**».

قَالَ: وَ لا تَدْخُلْهَا بِحِذَاءٍ وَ لا تَبْزُقْ فِيهَا وَ لا تَمْتَخِطْ فِيهَا وَ لَمْ يَدْخُلْهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَّا يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ ذَكَرْتُ الصَّلَاةَ فِي الْكَعْبَةِ.

قَالَ: بَيْنَ الْعَمُودَيْنِ تَقُومُ عَلَى الْبَلَاطَةِ الْحَمْرَاءِ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّى عَلَيْهَا ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى أَرْكَانِ الْبَيْتِ وَ كَبَّرَ إِلَى كُلِّ رُكْنٍ مِنْهُ.

۵ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

رَأَيْتُ الْعَبْدَ الصَّالِحَ عليه السلام دَخَلَ الْكَعْبَةَ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ عَلَى الرُّخَامَةِ الْحَمْرَاءِ ثُمَّ قَامَ فَاسْتَقْبَلَ الْحَائِطَ بَيْنَ الرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ وَ الْغَرْبِيِّ، فَوَقَعَ يَدُهُ عَلَيْهِ وَ لَزِقَ بِهِ وَ دَعَا، ثُمَّ تَحَوَّلَ إِلَى الرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ فَلَصِقَ بِهِ وَ دَعَا ثُمَّ أَتَى الرُّكْنَ الْغَرْبِيَّ ثُمَّ خَرَجَ.

فرمود و با نعلین داخل کعبه مشو و آن‌جا آب دهان و بینی نینداز و رسول خدا ﷺ داخل کعبه نشد مگر در روز فتح مکّه.

۴ ـ حسین بن ابی علاء گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد نماز در درون کعبه پرسیدم؟

فرمود: در میان دو ستون بر روی سنگ سرخ می‌ایستی، زیرا رسول خدا ﷺ بر روی آن نماز خواند. آن‌گاه به ارکان آن رو کرد و در هر رکنی تکبیر گفت.

۵ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام کاظم عليه السلام را دیدم وارد کعبه شد و روی سنگ سرخ دو رکعت نماز گزارد، سپس برخاست و رو به دیوار میان رکن یمانی و رکن غربی کرد و دست بر آن نهاد و به آن چسبید و دعا نمود آن‌گاه به سوی رکن یمانی آمده و به آن چسبید و دعا کرد، سپس به رکن غربی آمد آن‌گاه بیرون رفت.

۶ـ وَ عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ سَعِيدٍ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: لا بُدَّ لِلصَّرُورَةِ أَنْ يَدْخُلَ الْبَيْتَ قَبْلَ أَنْ يَرْجِعَ، فَإِذَا دَخَلْتَهُ فَادْخُلْهُ بِسَكِينَةٍ وَ وَقَارٍ ثُمَّ ائْتِ كُلَّ زَاوِيَةٍ مِنْ زَوَايَاهُ ثُمَّ قُلِ:

«اللَّهُمَّ إِنَّكَ قُلْتَ وَ مَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِناً فَآمِنِّي مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

وَ صَلِّ بَيْنَ الْعَمُودَيْنِ اللَّذَيْنِ يَلِيَانِ عَلَى الرُّخَامَةِ الْحَمْرَاءِ، وَ إِنْ كَثُرَ النَّاسُ فَاسْتَقْبِلْ كُلَّ زَاوِيَةٍ فِي مَقَامِكَ حَيْثُ صَلَّيْتَ وَ ادْعُ اللَّهَ وَ اسْأَلْهُ.

۷ـ وَ عَنْهُ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ هُوَ خَارِجٌ مِنَ الْكَعْبَةِ وَ هُوَ يَقُولُ: **«اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ»** حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثاً.

ثُمَّ قَالَ: **«اللَّهُمَّ لا تُجْهِدْ بَلَاءَنَا رَبَّنَا وَ لا تُشْمِتْ بِنَا أَعْدَاءَنَا فَإِنَّكَ أَنْتَ الضَّارُّ النَّافِعُ»**.

ثُمَّ هَبَطَ فَصَلَّى إِلَى جَانِبِ الدَّرَجَةِ جَعَلَ الدَّرَجَةَ عَنْ يَسَارِهِ مُسْتَقْبِلَ الْكَعْبَةِ لَيْسَ بَيْنَهَا وَ بَيْنَهُ أَحَدٌ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى مَنْزِلِهِ.

۶ـ سعید اعرج گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

ناگزیر بایستی حاجی در سفر اول پیش از مراجعت وارد بیت شود. هر گاه وارد بیت شدی با آرامش و وقار داخل شو و به گوشه‌های آن‌گاه بگو: **«اللَّهُمَّ إِنَّكَ قُلْتَ وَ مَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِناً فَآمِنِّي مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ»**. و میان دو ستون که نزدیک سنگ سرخ است نماز گزار و اگر مردم بسیار شد از آن‌جا که ایستاده‌ای و نماز می‌خوانی رو به هر زاویه کن و خدا را بخوان و از او درخواست کن.

۷ـ عبدالله بن سنان گوید: از امام صادق عليه السلام به هنگام بیرون آمدن از کعبه شنیدم که سه مرتبه می‌فرمود: «الله اکبر الله اکبر».

سپس فرمود: **«اللَّهُمَّ لا تُجْهِدْ بَلَاءَنَا رَبَّنَا وَ لا تُشْمِتْ بِنَا أَعْدَاءَنَا فَإِنَّكَ أَنْتَ الضَّارُّ النَّافِعُ»**.

آن‌گاه پایین آمد و کناره پله ایستاد و آن‌را در سمت چپ خود قرار داد و رو به کعبه نماز خواند که در وسط کسی نبود، سپس به سوی خانه‌اش حرکت کرد.

۸ ـ وَ عَنْهُ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ هَمَّامٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام: دَخَلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله الْكَعْبَةَ فَصَلَّى فِي زَوَايَاهَا الْأَرْبَعِ صَلَّى فِي كُلِّ زَاوِيَةٍ رَكْعَتَيْنِ.

۹ ـ وَ عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ:

رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَدْ دَخَلَ الْكَعْبَةَ، ثُمَّ أَرَادَ بَيْنَ الْعَمُودَيْنِ فَلَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهِ فَصَلَّى دُونَهُ ثُمَّ خَرَجَ فَمَضَى حَتَّى خَرَجَ مِنَ الْمَسْجِدِ.

۱۰ ـ وَ عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِذَا دَخَلْتُ الْكَعْبَةَ كَيْفَ أَصْنَعُ؟

قَالَ: خُذْ بِحَلْقَتَيِ الْبَابِ إِذَا دَخَلْتَ ثُمَّ امْضِ حَتَّى تَأْتِيَ الْعَمُودَيْنِ، فَصَلِّ عَلَى الرُّخَامَةِ الْحَمْرَاءِ، ثُمَّ إِذَا خَرَجْتَ مِنَ الْبَيْتِ فَنَزَلْتَ مِنَ الدَّرَجَةِ فَصَلِّ عَنْ يَمِينِكَ رَكْعَتَيْنِ.

---

۸ ـ اسماعيل بن همّام گويد: امام رضا عليه السلام فرمود: پيامبر صلى الله عليه وآله وارد كعبه شد و در هر گوشهٔ آن دو ركعت نماز گزارد.

۹ ـ يونس بن يعقوب گويد: امام صادق عليه السلام را ديدم كه داخل كعبه شد سپس خواست بين دو ستون نماز گزارد نتوانست از اين رو نزديک آن نماز گزارد، سپس خارج شد تا از مسجدالحرام بيرون رفت.

۱۰ ـ يونس گويد: به امام صادق عليه السلام گفتم: وقتى داخل كعبه شدم چه كنم؟

فرمود: چون داخل كعبه شدى دو حلقهٔ در را بگير، بعد برو تا نزد دو ستون اول برسى، پس به روى سنگ سرخ نماز گزار. پس چون از بيت بيرون آمدى و از پله پايين آمدى پس در جانب دست راست خود دو ركعت نماز گزار.

۱۱ ـ وَ عَنْهُ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ فِي دُعَاءِ الْوَلَدِ قَالَ: أَفِضْ عَلَيْكَ دَلْواً مِنْ مَاءِ زَمْزَمَ ثُمَّ ادْخُلِ الْبَيْتَ، فَإِذَا قُمْتَ عَلَى بَابِ الْبَيْتِ فَخُذْ بِحَلْقَةِ الْبَابِ ثُمَّ قُلِ:

«اللَّهُمَّ إِنَّ الْبَيْتَ بَيْتُكَ وَ الْعَبْدَ عَبْدُكَ وَ قَدْ قُلْتَ وَ مَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِناً فَآمِنِّي مِنْ عَذَابِكَ وَ أَجِرْنِي مِنْ سَخَطِكَ».

ثُمَّ ادْخُلِ الْبَيْتَ فَصَلِّ عَلَى الرُّخَامَةِ الْحَمْرَاءِ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ قُمْ إِلَى الْأُسْطُوَانَةِ الَّتِي بِحِذَاءِ الْحَجَرِ وَ أَلْصِقْ بِهَا صَدْرَكَ ثُمَّ قُلْ:

«يَا وَاحِدُ يَا أَحَدُ يَا مَاجِدُ يَا قَرِيبُ يَا بَعِيدُ يَا عَزِيزُ يَا حَكِيمُ لا تَذَرْنِي فَرْداً وَ أَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ».

ثُمَّ دُرْ بِالْأُسْطُوَانَةِ فَأَلْصِقْ بِهَا ظَهْرَكَ وَ بَطْنَكَ وَ تَدْعُو بِهَذَا الدُّعَاءِ فَإِنْ يُرِدِ اللَّهُ شَيْئاً كَانَ.

---

۱۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: حضرتش در مورد دعای فرزند خواستن فرمود:

بر سر خود سطلی از آب زمزم بریز، پس داخل کعبه شو، چون کنار در کعبه ایستادی حلقه در را بگیر، سپس بگو: **«اللَّهُمَّ إِنَّ الْبَيْتَ بَيْتُكَ وَ الْعَبْدَ عَبْدُكَ وَ قَدْ قُلْتَ وَ مَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِناً فَآمِنِّي مِنْ عَذَابِكَ وَ أَجِرْنِي مِنْ سَخَطِكَ».**

آنگاه داخل کعبه شو به روی سنگ سرخ دو رکعت نمازگزار.

پس کنار ستونی که مقابل حجر اسماعیل است بایست و سینه‌ات را به آن بچسبان، سپس بگو:

«يَا وَاحِدُ يَا أَحَدُ يَا مَاجِدُ يَا قَرِيبُ يَا بَعِيدُ يَا عَزِيزُ يَا حَكِيمُ لا تَذَرْنِي فَرْداً وَ أَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ».

سپس به آن ستون دور زده و پشت و شکم خود را به آن بچسبان و همین دعا را بخوان، پس اگر خدا چیزی را خواست، می‌شود.

(۲۰۳)
بَابُ وَدَاعِ الْبَيْتِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه‌السلام قَالَ: إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَخْرُجَ مِنْ مَكَّةَ وَ تَأْتِيَ أَهْلَكَ فَوَدِّعِ الْبَيْتَ وَ طُفْ بِالْبَيْتِ أُسْبُوعاً وَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَسْتَلِمَ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ وَ الرُّكْنَ الْيَمَانِيَّ فِي كُلِّ شَوْطٍ فَافْعَلْ وَ إِلَّا فَافْتَتِحْ بِهِ وَ اخْتِمْ بِهِ فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ ذَلِكَ فَمُوَسَّعٌ عَلَيْكَ.

ثُمَّ تَأْتِي الْمُسْتَجَارَ فَتَصْنَعُ عِنْدَهُ كَمَا صَنَعْتَ يَوْمَ قَدِمْتَ مَكَّةَ وَ تَخَيَّرْ لِنَفْسِكَ مِنَ الدُّعَاءِ.

ثُمَّ اسْتَلِمِ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ ثُمَّ أَلْصِقْ بَطْنَكَ بِالْبَيْتِ تَضَعُ يَدَكَ عَلَى الْحَجَرِ وَ الْأُخْرَى مِمَّا يَلِي الْبَابَ وَ احْمَدِ اللَّهَ وَ أَثْنِ عَلَيْهِ وَ صَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صلی‌الله‌علیه‌وآله ثُمَّ قُلِ: **«اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَ رَسُولِكَ وَ نَبِيِّكَ وَ أَمِينِكَ وَ حَبِيبِكَ وَ نَجِيِّكَ وَ خِيَرَتِكَ مِنْ خَلْقِكَ.**

بخش دویست و سوم
وداع با کعبه

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق علیه‌السلام فرمود: هرگاه خواستی از مکّه به سوی وطنت بروی، پس بیت را وداع کرده و هفت شوط به آن طواف کن و اگر توانستی در هر شوط به حجر الاسود و رکن یمانی دست بزنی این کار را انجام بده وگرنه از (حجر الاسود) شروع کن و به آن به پایان برسان و اگر آن را هم نتوانستی ایرادی ندارد.

سپس کنار مستجار بیا و کنار آن همان اعمالی را که در روز ورود به مکّه انجام دادی، انجام می‌دهی و برای خود دعا کن.

سپس حجر الاسود را استلام کن، آنگاه شکمت را به کعبه بچسبان که یک دستت در حجر الاسود و دست دیگرت نزدیک در کعبه باشد و حمد و ثنای خدا کن و درود بر پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله بفرست آنگاه بگو: **«اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَ رَسُولِكَ وَ نَبِيِّكَ وَ أَمِينِكَ وَ حَبِيبِكَ وَ نَجِيِّكَ وَ خِيَرَتِكَ مِنْ خَلْقِكَ.**

اللَّهُمَّ كَمَا بَلَغَ رِسَالاتِكَ وَ جَاهَدَ فِي سَبِيلِكَ وَ صَدَعَ بِأَمْرِكَ وَ أُوذِيَ فِي جَنْبِكَ وَ عَبَدَكَ حَتَّى أَتَاهُ الْيَقِينُ.

اللَّهُمَّ اقْلِبْنِي مُفْلِحاً مُنْجِحاً مُسْتَجَاباً لِي بِأَفْضَلِ مَا يَرْجِعُ بِهِ أَحَدٌ مِنْ وَفْدِكَ مِنَ الْـمَغْفِرَةِ وَ الْبَرَكَةِ وَ الرَّحْمَةِ وَ الرِّضْوَانِ وَ الْعَافِيَةِ.

اللَّهُمَّ إِنْ أَمَتَّنِي فَاغْفِرْ لِي وَ إِنْ أَحْيَيْتَنِي فَارْزُقْنِيهِ مِنْ قَابِلٍ اللَّهُمَّ لا تَجْعَلْهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنْ بَيْتِكَ.

اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَ ابْنُ عَبْدِكَ وَ ابْنُ أَمَتِكَ حَمَلْتَنِي عَلَى دَوَابِّكَ وَ سَيَّرْتَنِي فِي بِلَادِكَ حَتَّى أَقْدَمْتَنِي حَرَمَكَ وَ أَمْنَكَ وَ قَدْ كَانَ فِي حُسْنِ ظَنِّي بِكَ أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي فَإِنْ كُنْتَ قَدْ غَفَرْتَ لِي ذُنُوبِي فَازْدَدْ عَنِّي رِضًا وَ قَرِّبْنِي إِلَيْكَ زُلْفَى وَ لا تُبَاعِدْنِي وَ إِنْ كُنْتَ لَمْ تَغْفِرْ لِي فَمِنَ الْآنَ فَاغْفِرْ لِي قَبْلَ أَنْ تَنْأَى عَنْ بَيْتِكَ دَارِي. فَهَذَا أَوَانُ انْصِرَافِي إِنْ كُنْتَ أَذِنْتَ لِي غَيْرَ رَاغِبٍ عَنْكَ وَ لا عَنْ بَيْتِكَ وَ لا مُسْتَبْدِلٍ بِكَ وَ لا بِهِ.

اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ وَ مِنْ خَلْفِي وَ عَنْ يَمِينِي وَ عَنْ شِمَالِي حَتَّى تُبَلِّغَنِي أَهْلِي فَإِذَا بَلَّغْتَنِي أَهْلِي فَاكْفِنِي مَئُونَةَ عِبَادِكَ وَ عِيَالِي فَإِنَّكَ وَلِيُّ ذَلِكَ مِنْ خَلْقِكَ وَ مِنِّي».

اللَّهُمَّ كَمَا بَلَغَ رِسَالاتِكَ وَ جَاهَدَ فِي سَبِيلِكَ وَ صَدَعَ بِأَمْرِكَ وَ أُوذِيَ فِي جَنْبِكَ وَ عَبَدَكَ حَتَّى أَتَاهُ الْيَقِينُ.

اللَّهُمَّ اقْلِبْنِي مُفْلِحاً مُنْجِحاً مُسْتَجَاباً لِي بِأَفْضَلِ مَا يَرْجِعُ بِهِ أَحَدٌ مِنْ وَفْدِكَ مِنَ الْمَغْفِرَةِ وَ الْبَرَكَةِ وَ الرَّحْمَةِ وَ الرِّضْوَانِ وَ الْعَافِيَةِ.

اللَّهُمَّ إِنْ أَمَتَّنِي فَاغْفِرْ لِي وَ إِنْ أَحْيَيْتَنِي فَارْزُقْنِيهِ مِنْ قَابِلٍ اللَّهُمَّ لا تَجْعَلْهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنْ بَيْتِكَ.

اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَ ابْنُ عَبْدِكَ وَ ابْنُ أَمَتِكَ حَمَلْتَنِي عَلَى دَوَابِّكَ وَ سَيَّرْتَنِي فِي بِلَادِكَ حَتَّى أَقْدَمْتَنِي حَرَمَكَ وَ أَمْنَكَ وَ قَدْ كَانَ فِي حُسْنِ ظَنِّي بِكَ أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي فَإِنْ كُنْتَ قَدْ غَفَرْتَ لِي ذُنُوبِي فَازْدَدْ عَنِّي رِضًا وَ قَرِّبْنِي إِلَيْكَ زُلْفَى وَ لا تُبَاعِدْنِي وَ إِنْ كُنْتَ لَمْ تَغْفِرْ لِي فَمِنَ الْآنَ فَاغْفِرْ لِي قَبْلَ أَنْ تَنْأَى عَنْ بَيْتِكَ دَارِي. فَهَذَا أَوَانُ انْصِرَافِي إِنْ كُنْتَ أَذِنْتَ لِي غَيْرَ رَاغِبٍ عَنْكَ وَ لا عَنْ بَيْتِكَ وَ لا مُسْتَبْدِلٍ بِكَ وَ لا بِهِ.

اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ وَ مِنْ خَلْفِي وَ عَنْ يَمِينِي وَ عَنْ شِمَالِي حَتَّى تُبَلِّغَنِي أَهْلِي فَإِذَا بَلَّغْتَنِي أَهْلِي فَاكْفِنِي مَئُونَةَ عِبَادِكَ وَ عِيَالِي فَإِنَّكَ وَلِيُّ ذَلِكَ مِنْ خَلْقِكَ وَ مِنِّي».

ثُمَّ ائْتِ زَمْزَمَ فَاشْرَبْ مِنْ مَائِهَا ثُمَّ اخْرُجْ وَ قُلْ: «**آئِبُونَ تَـائِبُونَ عَـابِدُونَ لِـرَبِّنَا حَامِدُونَ إِلَى رَبِّنَا رَاغِبُونَ إِلَى اللَّهِ رَاجِعُونَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ**».

قَالَ: وَ إِنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لَمَّا وَدَّعَهَا وَ أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ خَرَّ سَاجِداً عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ طَوِيلاً ثُمَّ قَامَ فَخَرَجَ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي مَحْمُودٍ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام وَدَّعَ الْبَيْتَ فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ مِنْ بَابِ الْمَسْجِدِ خَرَّ سَاجِداً ثُمَّ قَامَ فَاسْتَقْبَلَ الْكَعْبَةَ فَقَالَ: «**اللَّهُمَّ إِنِّي أَنْقَلِبُ عَلَى أَلَّا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ**».

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا جَعْفَرٍ الثَّانِيَ عليه السلام فِي سَنَةِ خَمْسٍ وَ عِشْرِينَ وَ مِائَتَيْنِ وَدَّعَ الْبَيْتَ بَعْدَ ارْتِفَاعِ الشَّمْسِ وَ طَافَ بِالْبَيْتِ يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ الْيَمَانِيَّ فِي كُلِّ شَوْطٍ، فَلَمَّا كَانَ فِي الشَّوْطِ السَّابِعِ اسْتَلَمَهُ وَ اسْتَلَمَ الْحَجَرَ وَ مَسَحَ بِيَدِهِ ثُمَّ مَسَحَ وَجْهَهُ بِيَدِهِ ثُمَّ أَتَى الْمَقَامَ فَصَلَّى خَلْفَهُ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى دُبُرِ الْكَعْبَةِ إِلَى الْمُلْتَزَمِ فَالْتَزَمَ الْبَيْتَ وَ كَشَفَ الثَّوْبَ عَنْ بَطْنِهِ.

سپس به كنار زمزم بيا و از آب آن بياشام. آنگاه بيرون رو و بگو:«**آئِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ إِلَى رَبِّنَا رَاغِبُونَ إِلَى اللَّهِ رَاجِعُونَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ**».

راوى گويد: هنگامى كه امام صادق عليه السلام خواست بيت را وداع كند و از مسجد الحرام بيرون رود كنار در مسجد به سجده افتاد و سجده طولانى نمود، سپس برخاست و بيرون رفت.

۲ ـ ابراهيم بن ابى محمود گويد: امام رضا عليه السلام را ديدم كه بيت را وداع نمود. هنگامى كه خواست از در مسجد الحرام بيرون رود به سجده افتاد. آنگاه برخاست و رو به كعبه نمود و عرضه داشت: «**اللَّهُمَّ إِنِّي أَنْقَلِبُ عَلَى أَلَّا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ**».

۳ ـ على بن مهزيار گويد:

در سال دويست و بيست و پنج امام جواد عليه السلام را ديدم كه بعد از بلند شدن آفتاب بيت را اين‌گونه وداع نمود كه به طواف بيت مشغول شد و در هر شوط ركن يمانى را استلام كرد و چون شوط هفتم شد ركن يمانى و حجر الاسود را استلام نمود و به آن دست ماليد و به صورت خود كشيد، سپس به كنار مقام ابراهيم عليه السلام آمد و پشت آن دو ركعت نماز گزارد. آنگاه به پشت كعبه نزد ملتزم رفت و بيت را به آغوش كشيد و لباسش را از شكمش كنار زد.

ثُمَّ وَقَفَ عَلَيْهِ طَوِيلاً يَدْعُو، ثُمَّ خَرَجَ مِنْ بَابِ الْحَنَّاطِينَ وَ تَوَجَّهَ.

قَالَ: فَرَأَيْتُهُ فِي سَنَةِ سَبْعَ عَشْرَةَ وَ مِائَتَيْنِ وَدَّعَ الْبَيْتَ لَيْلاً يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ الْيَمَانِيَّ وَ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ فِي كُلِّ شَوْطٍ، فَلَمَّا كَانَ فِي الشَّوْطِ السَّابِعِ الْتَزَمَ الْبَيْتَ فِي دُبُرِ الْكَعْبَةِ قَرِيباً مِنَ الرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ وَ فَوْقَ الْحَجَرِ الْمُسْتَطِيلِ وَ كَشَفَ الثَّوْبَ عَنْ بَطْنِهِ.

ثُمَّ أَتَى الْحَجَرَ فَقَبَّلَهُ وَ مَسَحَهُ وَ خَرَجَ إِلَى الْمَقَامِ فَصَلَّى خَلْفَهُ، ثُمَّ مَضَى وَ لَمْ يَعُدْ إِلَى الْبَيْتِ وَ كَانَ وُقُوفُهُ عَلَى الْمُلْتَزَمِ بِقَدْرِ مَا طَافَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ وَ بَعْضُهُمْ ثَمَانِيَةً.

۴ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: هُوَ ذَا أَخْرُجُ جُعِلْتُ فِدَاكَ! فَمِنْ أَيْنَ أُوَدِّعُ الْبَيْتَ؟

قَالَ: تَأْتِي الْمُسْتَجَارَ بَيْنَ الْحَجَرِ وَ الْبَابِ فَتُوَدِّعُهُ مِنْ ثَمَّ، ثُمَّ تَخْرُجُ فَتَشْرَبُ مِنْ زَمْزَمَ ثُمَّ تَمْضِي.

آن‌گاه در آن‌جا مدت طولانی ایستاد و دعا نمود، سپس از در گندم فروشان بیرون رفت و به مسیر خود رو آورد.

راوی گوید: حضرتش را در سال دویست و هفده نیز دیده بودم که شب‌هنگام بیت را وداع نمود و در هر شوط طوافش رکن یمانی و حجرالاسود را استلام نمود. چون شوط هفتم را نمود، بیت را از دیوار پشت نزد رکن یمانی و بالای سنگ مستطیل به آغوش گرفت و لباسش را از شکمش کنار زد.

سپس به حجرالاسود آمد و آن‌را بوسید و به آن دست مالید و به مقام ابراهیم عليه السلام رفت و پشت آن نمازگزارد سپس رفت و دیگر به بیت برنگشت. ماندن آن حضرت در ملتزم به اندازه ماندن بعض اصحابمان در هفت طواف و یا هشت طواف بود.

۴ ـ ابو اسماعیل گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: سؤال من این است که وقتی از مکّه بیرون می‌روم ـ قربانت گردم! ـ از کجا بیت را وداع کنم؟

فرمود: نزد مستجار ـ که میان حجرالاسود و در کعبه است ـ می‌آیی و از آن‌جا بیت را وداع می‌کنی، سپس کنار چاه زمزم می‌روی و از آب آن می‌نوشی بعد می‌روی.

فَقُلْتُ: أَصُبُّ عَلَى رَأْسِي؟

فَقَالَ: لا تَقْرَبِ الصَّبَّ.

۵ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّهْدِيِّ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ قُثَمَ بْنِ كَعْبٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنَّكَ لَتُدْمِنُ الْحَجَّ؟

قُلْتُ: أَجَلْ.

قَالَ: فَلْيَكُنْ آخِرُ عَهْدِكَ بِالْبَيْتِ أَنْ تَضَعَ يَدَكَ عَلَى الْبَابِ وَ تَقُولَ: «الْمِسْكِينُ عَلَى بَابِكَ فَتَصَدَّقْ عَلَيْهِ بِالْجَنَّةِ».

(٢٠٤)

بَابُ مَا يُسْتَحَبُّ مِنَ الصَّدَقَةِ عِنْدَ الْخُرُوجِ مِنْ مَكَّةَ

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ وَ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ:

گفتم: می‌توانم از آب آن به سرم بریزم؟

فرمود: نریز.

۵ ـ قثم بن کعب گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: تو همه ساله به حج می‌روی؟

گفتم: آری.

فرمود: پس آخرین عهد تو با بیت این‌گونه باشد که دست خود را بر در بگذاری و بگویی: **«الْمِسْكِينُ عَلَى بَابِكَ فَتَصَدَّقْ عَلَيْهِ بِالْجَنَّةِ»**.

بخش دویست و چهارم

استحباب صدقه به هنگام خروج از مکّه

۱ ـ معاوية بن عمّار و حفص بن بختری گویند: امام صادق عليه السلام فرمود:

يَنْبَغِي لِلْحَاجِّ إِذَا قَضَى نُسُكَهُ وَ أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ أَنْ يَبْتَاعَ بِدِرْهَمٍ تَمْراً يَتَصَدَّقُ بِهِ فَيَكُونُ كَفَّارَةً لِمَا لَعَلَّهُ دَخَلَ عَلَيْهِ فِي حَجِّهِ مِنْ حَكٍّ أَوْ قَمْلَةٍ سَقَطَتْ أَوْ نَحْوِ ذَلِكَ.

۲ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قَالَ أَبُوعَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَخْرُجَ مِنْ مَكَّةَ فَاشْتَرِ بِدِرْهَمٍ تَمْراً فَتَصَدَّقْ بِهِ قَبْضَةً قَبْضَةً فَيَكُونَ لِكُلِّ مَا كَانَ مِنْكَ فِي إِحْرَامِكَ وَ مَا كَانَ مِنْكَ بِمَكَّةَ.

(۲۰۵)

بَابُ مَا يُجْزِئُ مِنَ الْعُمْرَةِ الْمَفْرُوضَةِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا اسْتَمْتَعَ الرَّجُلُ بِالْعُمْرَةِ فَقَدْ قَضَى مَا عَلَيْهِ مِنْ فَرِيضَةِ الْعُمْرَةِ.

برای حاجی شایسته است که هرگاه مناسکش را به آخر رسانید و خواست (به وطنش) برود یک درهم خرما بخرد و آن‌را صدقه دهد تا کفاره مواردی از قبیل خاراندن بدن یا انداختن شپش یا نظیر آن باشد شاید اشکالی در حج او نماید.

۲ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

هرگاه خواستی از مکّه خارج شوی یک درهم خرما بخر و مشت مشت آن‌را صدقه بده تا کفاره‌ای باشد بر آن‌چه از تو در حال احرام صادر شده و کارهایی که از تو در مکّه سر زده است.

بخش دویست و پنجم
آن چه از عمرهٔ فریضه کفایت می‌کند

۱ ـ حلبی گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

هنگامی که انسان از عمره حج بهره‌مند شد در واقع عمرهٔ فریضه را به جا آورده است.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الْعُمْرَةِ أَ وَاجِبَةٌ هِيَ؟

قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: فَمَنْ تَمَتَّعَ يُجْزِئُ عَنْهُ؟

قَالَ: نَعَمْ.

(۲۰٦)
بَابُ الْعُمْرَةِ الْمَبْتُولَةِ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

إِنَّ عَلِيّاً عليه السلام كَانَ يَقُولُ: فِي كُلِّ شَهْرٍ عُمْرَةٌ.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

فِي كِتَابِ عَلِيٍّ عليه السلام: فِي كُلِّ شَهْرٍ عُمْرَةٌ.

احمد بن محمّد بن ابی نصر گوید: از امام رضا عليه السلام پرسیدم: آیا عمره واجب است؟

فرمود: آری.

۲ ـ گفتم: پس هر که عمره تمتّع انجام داد از او کفایت می‌کند؟

فرمود: آری.

بخش دویست و ششم
انجام عمرۀ مفرده

۱ ـ یونس بن یعقوب گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

علی عليه السلام می‌فرمود: انجام عمره در هر ماه است.

۲ ـ نظیر این روایت را عبدالرحمان بن حجّاج از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ يَدْخُلُ مَكَّةَ فِي السَّنَةِ الْمَرَّةَ أَوِ الْمَرَّتَيْنِ أَوِ الْأَرْبَعَةَ كَيْفَ يَصْنَعُ؟

قَالَ: إِذَا دَخَلَ فَلْيَدْخُلْ مُلَبِّياً وَ إِذَا خَرَجَ فَلْيَخْرُجْ مُحِلًّا.

قَالَ: وَ لِكُلِّ شَهْرٍ عُمْرَةٌ.

فَقُلْتُ: يَكُونُ أَقَلَّ.

قَالَ: لِكُلِّ عَشَرَةِ أَيَّامٍ عُمْرَةٌ.

ثُمَّ قَالَ: وَ حَقِّكَ لَقَدْ كَانَ فِي عَامِي هَذِهِ السَّنَةِ سِتُّ عُمَرٍ.

قُلْتُ: لِمَ ذَاكَ؟

فَقَالَ: كُنْتُ مَعَ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بِالطَّائِفِ فَكَانَ كُلَّمَا دَخَلَ دَخَلْتُ مَعَهُ.

---

۳ ـ علی بن ابی حمزه گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: کسی در سال یک، یا دو و یا چهار مرتبه وارد مکّه می‌شود چه وظیفه‌ای دارد؟

فرمود: لبیک گوید و به هنگام خروج، از احرام خارج شود.

فرمود: هر ماه یک عمره دارد.

گفتم: کمتر هم می‌شود؟

فرمود: برای هر ده روز، یک عمره‌ای است. آنگاه فرمود: به حقی که تو بر آن اعتقاد داری سوگند! من امسال شش عمره انجام دادم.

گفتم: برای چه؟

فرمود: در طائف با محمّد بن ابراهیم بودم و هر وقت وارد مکّه می‌شد، من هم با او وارد می‌شدم.

(۲۰۷)

بَابُ الْعُمْرَةِ الْمَبْتُولَةِ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ:

لا بَأْسَ بِالْعُمْرَةِ الْمُفْرَدَةِ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى أَهْلِهِ.

۲ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ:

لا بَأْسَ بِالْعُمْرَةِ الْمُفْرَدَةِ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى أَهْلِهِ إِنْ شَاءَ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْيَمَانِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ:

أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ خَرَجَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ مُعْتَمِراً ثُمَّ رَجَعَ إِلَى بِلَادِهِ.

بخش دویست و هفتم

انجام عمره مفرده در ماههای حج(شوال ، ذی‌قعده و ذی حجّه)

۱ ـ عبدالله بن سنان گوید: امام صادق ﷺ فرمود:

ایرادی ندارد کسی عمره مفرده را در ماههای حج انجام دهد، آنگاه به سوی خانواده‌اش برگردد.

۲ ـ نظیر همین روایت یک بار دیگر عبدالله سنان از امام صادق ﷺ نقل می‌کند.

۳ ـ ابراهیم بن عمر یمانی گوید: از امام صادق ﷺ سؤال شد: مردی در ماههای حج به عمره رفت سپس به شهر خود برگشت (چگونه است؟)

قَالَ: لا بَأْسَ، وَ إِنْ حَجَّ فِي عَامِهِ ذَلِكَ وَ أَفْرَدَ الْحَجَّ فَلَيْسَ عَلَيْهِ دَمٌ. فَإِنَّ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ عليهما السلام خَرَجَ قَبْلَ التَّرْوِيَةِ بِيَوْمٍ إِلَى الْعِرَاقِ وَ قَدْ كَانَ دَخَلَ مُعْتَمِراً.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مِنْ أَيْنَ افْتَرَقَ الْمُتَمَتِّعُ وَ الْمُعْتَمِرُ؟

فَقَالَ: إِنَّ الْمُتَمَتِّعَ مُرْتَبِطٌ بِالْحَجِّ، وَ الْمُعْتَمِرَ إِذَا فَرَغَ مِنْهَا ذَهَبَ حَيْثُ شَاءَ.

وَ قَدِ اعْتَمَرَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ عليهما السلام فِي ذِي الْحِجَّةِ، ثُمَّ رَاحَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ إِلَى الْعِرَاقِ وَ النَّاسُ يَرُوحُونَ إِلَى مِنًى، وَ لا بَأْسَ بِالْعُمْرَةِ فِي ذِي الْحِجَّةِ لِمَنْ لا يُرِيدُ الْحَجَّ.

فرمود: ایرادی ندارد و اگر در آن سال حج انجام داد، حج مفرد انجام دهد بر او قربانی نیست، زیرا امام حسین بن علی علیهما السلام یک روز پیش از ترویه (روز هشتم) به سوی عراق حرکت کرد، در حالی که با عمره داخل مکّه شده بود.

۴ ـ معاویة بن عمّار گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: فرق کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد با کسی که عمره انجام می‌دهد چیست؟

فرمود: کسی که حج تمتّع انجام می‌دهد متصل به حج است و کسی که عمره انجام می‌دهد چون از آن فارغ شد هر جا خواست می‌رود و امام حسین بن علی علیهما السلام در ذی‌حجّه عمره انجام داد و روز ترویه به سوی عراق حرکت کرد که مردم به سوی منا می‌رفتند و ایرادی ندارد کسی که قصد انجام حج ندارد در ذی‌حجّه عمره انجام دهد.

(۲۰۸)

بَابُ الشُّهُورِ الَّتِي تُسْتَحَبُّ فِيهَا الْعُمْرَةُ وَ مَنْ أَحْرَمَ فِي شَهْرٍ وَ أَحَلَّ فِي آخَرَ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ صَبِيحٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: بَلَغَنَا أَنَّ عُمْرَةً فِي شَهْرِ رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً.

فَقَالَ: إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ فِي امْرَأَةٍ وَعَدَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله.

فَقَالَ لَهَا: اعْتَمِرِي فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَهِيَ لَكِ حَجَّةٌ.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ قَالَ:

بخش دویست و هشتم

ماههایی که انجام عمره مفرده در آن مستحب است و حکم کسی که در ماهی به آن محرم شده و در ماه دیگر از احرام بیرون آمده است

۱ ـ ولید بن صبیح گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: به ما روایت شده که انجام عمره در ماه رمضان برابر حج است.

فرمود: آن در مورد زنی بود که رسول خدا صلی الله علیه وآله به او وعده داد و فرمود: در ماه رمضان عمره به جا آور که آن برای تو حج محسوب می‌شود.

۲ ـ علی بن حدید گوید:

كُنْتُ مُقِيماً بِالْمَدِينَةِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ سَنَةَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ وَ مِائَتَيْنِ فَلَمَّا قَرُبَ الْفِطْرُ كَتَبْتُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَسْأَلُهُ عَنِ الْخُرُوجِ فِي عُمْرَةِ شَهْرِ رَمَضَانَ أَفْضَلُ أَوْ أُقِيمُ حَتَّى يَنْقَضِيَ الشَّهْرُ وَ أُتِمَّ صَوْمِي؟

فَكَتَبَ إِلَيَّ كِتَاباً قَرَأْتُهُ بِخَطِّهِ: سَأَلْتَ رَحِمَكَ اللَّهُ! عَنْ أَيِّ الْعُمْرَةِ أَفْضَلُ ؟! عُمْرَةُ شَهْرِ رَمَضَانَ أَفْضَلُ يَرْحَمُكَ اللَّهُ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ عِيسَى الْفَرَّاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا أَهَلَّ بِالْعُمْرَةِ فِي رَجَبٍ وَ أَحَلَّ فِي غَيْرِهِ كَانَتْ عُمْرَتُهُ لِرَجَبٍ، وَ إِذَا أَهَلَّ فِي غَيْرِ رَجَبٍ وَ طَافَ فِي رَجَبٍ فَعُمْرَتُهُ لِرَجَبٍ.

۴ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ:

در سال دویست و سیزده در مدینه بودم، هنگامی که عید فطر نزدیک شد نامه‌ای به خدمت امام جواد عليه السلام نوشتم و پرسیدم که برای عمره ماه رمضان خارج شوم بهتر است یا بمانم تا ماه پایان یابد و روزه‌ام را به پایان برسانم؟

حضرتش در جواب، نامه‌ای نوشت که دست نوشت آن حضرت را خواندم: خداوند تو را رحمت کند! پرسیدی که کدام عمره بهتر است؟ عمرهٔ ماه رمضان بهتر است خداوند تو را رحمت کند.

۳ ـ عیسی فرّاء گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هرگاه کسی در ماه رجب محرم به عمره شود و در ماه دیگر از احرام بیرون آید عمره ماه رجب محسوب می‌شود و چون در غیر ماه رجب محرم به عمره شود و در ماه رجب طواف عمره کند پس عمرهٔ او برای ماه رجب محسوب می‌شود.

۴ ـ حمّاد بن عثمان گوید:

كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام إِذَا أَرَادَ الْعُمْرَةَ انْتَظَرَ إِلَى صَبِيحَةِ ثَلَاثٍ وَ عِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، ثُمَّ يَخْرُجُ مُهِلًّا فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام فِي رَجُلٍ أَحْرَمَ فِي شَهْرٍ وَ أَحَلَّ فِي آخَرَ.

فَقَالَ: يُكْتَبُ لَهُ فِي الَّذِي قَدْ نَوَى أَوْ يُكْتَبُ لَهُ فِي أَفْضَلِهِمَا.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

الْمُعْتَمِرُ يَعْتَمِرُ فِي أَيِّ شُهُورِ السَّنَةِ شَاءَ وَ أَفْضَلُ الْعُمْرَةِ عُمْرَةُ رَجَبٍ.

۷ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: الْعُمْرَةُ بَعْدَ الْحَجِّ؟

قَالَ: إِذَا أَمْكَنَ الْمُوسَى مِنَ الرَّأْسِ.

هرگاه امام صادق عليه‌السلام می‌خواست عمره انجام دهد تا صبح روز بيست و سوم ماه رمضان درنگ می‌کرد، سپس در آن روز با احرام از مدينه خارج می‌شد.

۵ ـ عبدالرحمان بن حجّاج گويد: امام صادق عليه‌السلام دربارهٔ کسی در ماهی محرم شود و در ماه ديگر از احرام بيرون رود فرمود:

برای او آن‌چه قصد نموده نوشته می‌شود و يا بهترين آنها نوشته می‌شود.

۶ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

عمره کننده در هر ماه که خواست می‌تواند عمره به جا آورد و بهترين عمره، عمرهٔ رجب است.

۷ ـ عبدالرحمان بن ابی عبدالله گويد: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: عمره مفرد، بعد از حج چه وقتی انجام می‌گيرد؟

فرمود: آن‌گاه که انسان بتواند سرش را بتر اشد.

(۲۰۹)
بَابُ قَطْعِ تَلْبِيَةِ الْمُحْرِمِ وَ مَا عَلَيْهِ مِنَ الْعَمَلِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُرَازِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
يَقْطَعُ صَاحِبُ الْعُمْرَةِ الْمُفْرَدَةِ التَّلْبِيَةَ إِذَا وَضَعَتِ الْإِبِلُ أَخْفَافَهَا فِي الْحَرَمِ.

۲ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:
يُقْطَعُ تَلْبِيَةُ الْمُعْتَمِرِ إِذَا دَخَلَ الْحَرَمَ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
مَنِ اعْتَمَرَ مِنَ التَّنْعِيمِ فَلَا يَقْطَعِ التَّلْبِيَةَ حَتَّى يَنْظُرَ إِلَى الْمَسْجِدِ.

۴ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ:

بخش دویست و نهم
حکم قطع لبیک گفتن محرم و اعمال واجب بر او

۱ ـ مرازم گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:
کسی که عمره مفرد انجام می‌دهد هرگاه شتر او پا به حرم گذاشت لبیک‌گفتن را قطع کند.

۲ ـ زراره گوید: امام باقر عليه السلام فرمود: هنگامی که عمره کننده وارد حرم شد لبیک‌گفتن قطع می‌شود.

۳ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:
کسی که عمره مفرد انجام می‌دهد چون از تنعیم گذشت لبیک‌گفتن را قطع نکند تا به مسجد نگاه کند.

۴ ـ زراره گوید: از امام باقر عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

إِذَا قَدِمَ الْمُعْتَمِرُ مَكَّةَ وَطَافَ وَ سَعَى، فَإِنْ شَاءَ فَلْيَمْضِ عَلَى رَاحِلَتِهِ وَ لْيَلْحَقْ بِأَهْلِهِ.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْعُمْرَةُ الْمَبْتُولَةُ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ وَ بِالصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ، ثُمَّ يَحِلُّ فَإِنْ شَاءَ أَنْ يَرْتَحِلَ مِنْ سَاعَتِهِ ارْتَحَلَ.

۶ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فِي الرَّجُلِ يَجِيءُ مُعْتَمِراً عُمْرَةً مَبْتُولَةً.

قَالَ: يُجْزِئُهُ إِذَا طَافَ بِالْبَيْتِ وَ سَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ، وَ حَلَقَ أَنْ يَطُوفَ طَوَافاً وَاحِداً بِالْبَيْتِ، وَ مَنْ شَاءَ أَنْ يُقَصِّرَ قَصَّرَ.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ عُمَرَ أَوْ غَيْرِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُعْتَمِرُ يَطُوفُ وَ يَسْعَى وَ يَحْلِقُ.

هرگاه کسی که عمره مفرده انجام می‌دهد وارد مکّه شد و طواف و سعی نمود، اگر خواست می‌تواند بر مرکبش سوار شود و به نزد اهلش برود.

۵ ـ ابو بصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

کسی که عمره مفرده انجام می‌دهد می‌تواند بیت را طواف کند و سعی صفا و مروه انجام دهد و اگر خواست می‌تواند در همان ساعت کوچ کند.

۶ ـ عبدالله بن سنان گوید: امام صادق عليه السلام در مورد مردی که برای انجام عمره مفرده می‌آید فرمود:

هنگامی که طواف بیت و سعی صفا و مروه نمود و سرش را تراشید از او کفایت می‌کند که یک طواف به بیت کند و اگر خواست می‌تواند تقصیر کند.

۷ ـ عمر، یا راوی دیگری گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که عمره انجام می‌دهد می‌تواند طواف نماید، سعی کند و حلق نماید؟

قَالَ: وَ لا بُدَّ لَهُ بَعْدَ الْحَلْقِ مِنْ طَوَافٍ آخَرَ.

۸ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ رِيَاحٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ مُفْرِدِ الْعُمْرَةِ عَلَيْهِ طَوَافُ النِّسَاءِ؟

قَالَ: نَعَمْ.

۹ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى قَالَ:

كَتَبَ أَبُو الْقَاسِمِ مُخَلَّدُ بْنُ مُوسَى الرَّازِيُّ إِلَى الرَّجُلِ عليه السلام يَسْأَلُهُ عَنِ الْعُمْرَةِ الْمَبْتُولَةِ هَلْ عَلَى صَاحِبِهَا طَوَافُ النِّسَاءِ وَ الْعُمْرَةِ الَّتِي يُتَمَتَّعُ بِهَا إِلَى الْحَجِّ؟

فَكَتَبَ: أَمَّا الْعُمْرَةُ الْمَبْتُولَةُ فَعَلَى صَاحِبِهَا طَوَافُ النِّسَاءِ، وَ أَمَّا الَّتِي يُتَمَتَّعُ بِهَا إِلَى الْحَجِّ فَلَيْسَ عَلَى صَاحِبِهَا طَوَافُ النِّسَاءِ.

فرمود: او باید پس از حلق طواف دیگری انجام دهد.

۸ ـ اسماعیل بن ریاح گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: کسی که از عمره مفرده انجام می‌دهد آیا طواف نساء نیز باید انجام دهد؟

فرمود: آری.

۹ـ محمّد بن عیسی گوید: ابوالقاسم مخلّد بن موسی رازی نامه‌ای به مردی (امام عليه السلام) نوشت و از حضرتش پرسید: آیا کسی که عمره مفرده انجام می‌دهد و کسی که عمره تمتّع به حج انجام می‌دهد باید طواف نساء نماید؟

در جواب نوشت: در مورد کسی که عمره مفرده انجام می‌دهد انجام طواف نساء لازم است و اما کسی که عمره تمتّع به حج انجام می‌دهد انجام طواف نساء لازم نیست.

(۲۱۰)
بَابُ الْمُعْتَمِرِ يَطَأُ أَهْلَهُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ وَ الْكَفَّارَةِ فِي ذَلِكَ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَلِيٍّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام:

فِي رَجُلٍ اعْتَمَرَ عُمْرَةً مُفْرَدَةً فَوَطِئَ أَهْلَهُ وَ هُوَ مُحْرِمٌ قَبْلَ أَنْ يَفْرُغَ مِنْ طَوَافِهِ وَ سَعْيِهِ.

قَالَ: عَلَيْهِ بَدَنَةٌ لِفَسَادِ عُمْرَتِهِ وَ عَلَيْهِ أَنْ يُقِيمَ بِمَكَّةَ حَتَّى يَدْخُلَ شَهْرٌ آخَرُ، فَيَخْرُجَ إِلَى بَعْضِ الْمَوَاقِيتِ فَيُحْرِمَ مِنْهُ ثُمَّ يَعْتَمِرَ.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ مِسْمَعٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام فِي الرَّجُلِ يَعْتَمِرُ عُمْرَةً مُفْرَدَةً وَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ طَوَافَ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ يَغْشَى أَهْلَهُ قَبْلَ أَنْ يَسْعَى بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ.

بخش دویست و دهم
حکم کسی که در حال احرام به عمره با همسرش نزدیکی می‌کند و کفارهٔ آن

۱ ـ احمد بن ابو علی گوید: امام باقر عليه‌السلام در مورد کسی که محرم به احرام عمره مفرد است و در حال احرام پیش از این‌که طواف و سعی خود به پایان برساند با همسر خود نزدیکی می‌کند فرمود:

قربانی یک شتر بر ذمّهٔ اوست چرا که عمره او باطل شده است و بر او لازم است که تا ماه دیگر در مکّه بماند و به یکی مواقیت برود و از آن‌جا محرم شود آن‌گاه عمره را انجام دهد.

۲ ـ مسمع گوید: امام صادق عليه‌السلام در مورد کسی که عمره مفرده به جا می‌آورد و طواف فریضه بیت را می‌نماید. آن‌گاه پیش از سعی بین صفا و مروه با همسرش نزدیکی می‌کند فرمود:

قَالَ: قَدْ أَفْسَدَ عُمْرَتَهُ وَ عَلَيْهِ بَدَنَةٌ وَ يُقِيمُ بِمَكَّةَ مُحِلًّا حَتَّى يَخْرُجَ الشَّهْرُ الَّذِي اعْتَمَرَ فِيهِ، ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى الْوَقْتِ الَّذِي وَقَّتَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِأَهْلِ بِلَادِهِ فَيُحْرِمُ مِنْهُ وَ يَعْتَمِرُ.

۳ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ: قَالَ:
مَنْ جَاءَ بِهَدْيٍ فِي عُمْرَةٍ فِي غَيْرِ حَجٍّ فَلْيَنْحَرْهُ قَبْلَ أَنْ يَحْلِقَ رَأْسَهُ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
الْمُعْتَمِرُ إِذَا سَاقَ الْهَدْيَ يَحْلِقُ قَبْلَ أَنْ يَذْبَحَ.

۵ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:
مَنْ سَاقَ هَدْياً فِي عُمْرَةٍ فَلْيَنْحَرْهُ قَبْلَ أَنْ يَحْلِقَ وَ مَنْ سَاقَ هَدْياً وَ هُوَ مُعْتَمِرٌ نَحَرَ هَدْيَهُ بِالْمَنْحَرِ وَ هُوَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ هِيَ الْحَزْوَرَةُ.

عمره خود را باطل نموده است و بر ذمّهٔ او قربانی یک شتر است. او باید از احرام بیرون آید و در مکّه بماند تا ماهی که در آن عمره به جا آورده تمام شود، سپس به یکی از میقات‌هایی که رسول خدا ﷺ برای اهل مکّه تعیین نمود برود از آن‌جا محرم شود و عمره به جا می‌آورد.

۳ـ زراره گوید: امام عليه السلام فرمود:
هر که شتر قربانی را در عمره غیر حج بیاورد بایستی پیش از تراشیدن سرش آن‌را نحر کند.

۴ ـ نظیر این روایت را معاویة بن عمّار از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند.

۵ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:
هر که در عمره خود شتر قربانی آورد، بایستی پیش از تراشیدن سر در حال احرام آن‌را نحر کند و هرکه در حال انجام عمره قربانی بیاورد باید آن‌را در منحر ـ که میان صفا و مروه و همان حزوره است ـ نحر کند.

قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ عَنْ كَفَّارَةِ الْعُمْرَةِ أَيْنَ تَكُونُ؟
فَقَالَ: بِمَكَّةَ إِلَّا أَنْ يُؤَخِّرَهَا إِلَى الْحَجِّ فَيَكُونَ بِمِنًى وَ تَعْجِيلُهَا أَفْضَلُ وَ أَحَبُّ إِلَيَّ.

(۲۱۱)
بَابُ الرَّجُلِ يَبْعَثُ بِالْهَدْيِ تَطَوُّعاً وَ يُقِيمُ فِي أَهْلِهِ

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ بَعَثَ بِهَدْيٍ مَعَ قَوْمٍ وَ وَاعَدَهُمْ يَوْمَ يُقَلِّدُونَ فِيهِ هَدْيَهُمْ وَ يُحْرِمُونَ فِيهِ.
فَقَالَ: يَحْرُمُ عَلَيْهِ مَا يَحْرُمُ عَلَى الْمُحْرِمِ فِي الْيَوْمِ الَّذِي وَاعَدَهُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ.

راوی گوید: از آن حضرت در مورد کفارهٔ عمره پرسیدم که کجا انجام داده می‌شود؟
فرمود: در مکّه، مگر این‌که آن‌را به خاطر حج به تأخیر اندازد که در این صورت در منا خواهد بود و به نظر من تعجیل آن افضل و بهتر است.

بخش دویست و یازدهم
حکم کسی که به عنوان مستحب شتر قربانی می‌فرستد و خود نزد خانواده‌اش می‌ماند

۱ ـ ابی صبّاح کنانی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی که با گروهی قربانی خود را فرستاد و با آنها وعده کرد که در جایی که محرم می‌شوند، آن‌را علامت‌گذاری کنند.
فرمود: در آن روزی که وعده کرده آن‌چه بر محرم حرام می‌شود بر او حرام خواهد بود تا قربانی به جای خود (مکه یا منا) برسد.

فَقُلْتُ: أَ رَأَيْتَ إِنْ أَخْلَفُوا فِي مِيعَادِهِمْ وَ أَبْطَئُوا فِي السَّيْرِ عَلَيْهِ جُنَاحٌ فِي الْيَوْمِ الَّذِي وَاعَدَهُمْ؟

قَالَ: لا، وَ يَحِلُّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي وَاعَدَهُمْ.

۲ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ سَلَمَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

أَنَّ عَلِيّاً عليه السلام كَانَ يَبْعَثُ بِهَدْيِهِ ثُمَّ يُمْسِكُ عَمَّا يُمْسِكُ عَنْهُ الْمُحْرِمُ غَيْرَ أَنَّهُ لا يُلَبِّي وَ يُوَاعِدُهُمْ يَوْمَ يُنْحَرُ فِيهِ بَدَنَةٌ فَيَحِلُّ.

۳ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الرَّجُلِ يَبْعَثُ بِالْهَدْيِ تَطَوُّعاً لَيْسَ بِوَاجِبٍ.

قَالَ: يُوَاعِدُ أَصْحَابَهُ يَوْماً فَيُقَلِّدُونَهُ، فَإِذَا كَانَتْ تِلْكَ السَّاعَةُ اجْتَنَبَ عَمَّا يَجْتَنِبُ الْمُحْرِمُ إِلَى يَوْمِ النَّحْرِ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ النَّحْرِ أَجْزَأَ عَنْهُ.

پس گفتم: به نظر شما اگر در وعده‌هایشان تخلّف کردند و در رفتن درنگ نمودند بر کسی که آن روز را وعده کرده گناه است؟

فرمود: نه، در روزی که با آنها وعده نموده است از احرام بیرون می‌رود.

۲ـ سلمه گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

علی عليه السلام همواره قربانی خود را می‌فرستاد پس به اندازه‌ای که محرم درنگ می‌کند، درنگ می‌کرد مگر این‌که لبیک نمی‌گفت و روز قربانی را با آنها وعده گذاشت و از احرام بیرون می‌آمد.

۳ـ معاویة بن عمّار گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: مردی با گروهی قربانی خود را به عنوان مستحبی فرستاد (چه وظیفه‌ای دارد؟)

فرمود: با یارانش روزی را که وعده می‌کند و آنها قربانی او را علامت‌گذاری می‌کنند. پس هرگاه آن روز موعود فرا رسید از تا روز قربان چیزهایی که بر محرم حرام است اجتناب می‌کند، چون روز قربانی فرا رسید از او کفایت می‌کند.

۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ قَالَ:

إِنَّ مُرَاداً بَعَثَ بِبَدَنَةٍ وَ أَمَرَ أَنْ تُقَلَّدَ وَ تُشْعَرَ فِي يَوْمِ كَذَا وَ كَذَا. فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّمَا يَنْبَغِي أَنْ لا يَلْبَسَ الثِّيَابَ.

فَبَعَثَنِي إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بِالْحِيرَةِ فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّ مُرَاداً صَنَعَ كَذَا وَ كَذَا وَ إِنَّهُ لا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَتْرُكَ الثِّيَابَ لِمَكَانِ زِيَادٍ.

فَقَالَ: مُرْهُ أَنْ يَلْبَسَ الثِّيَابَ وَ لْيَذْبَحْ بَقَرَةً يَوْمَ الْأَضْحَى عَنْ نَفْسِهِ.

(۲۱۲)

بَابُ النَّوَادِرِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَصْرَمَ بْنِ حَوْشَبٍ عَنْ عِيسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام قَالَ:

أَوْدِيَةُ الْحَرَمِ تَسِيلُ فِي الْحِلِّ وَ أَوْدِيَةُ الْحِلِّ لا تَسِيلُ فِي الْحَرَمِ.

۴ ـ هارون بن خارجه گوید: مراد شتری را برای قربانی فرستاد و دستور داد که در فلان روزی علامت‌گذاری شود. پس به او گفتم: شایسته است که لباس نپوشد.

او مرا خدمت امام صادق عليه السلام در حیره فرستاد، به آن حضرت گفتم که مراد چنین و چنان نمود در حالی که در بیشتر جاها نمی‌تواند لباس را رها نماید.

فرمود: به او بگو: لباس بپوشید و روز قربان یک گاو از جانب خود ذبح کند.

بخش دویست و دوازدهم

چند روایت نکته دار

۱ ـ عیسی بن عبدالله گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: سیلاب‌های حرم مکّه بیرون حرم ریخته می‌شود و سیلاب‌های غیر حرم در حرم ریخته نمی‌شود.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ: كُنْتُ مَعَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي نَاحِيَةٍ مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ قَوْمٌ يُلَبُّونَ حَوْلَ الْكَعْبَةِ.

فَقَالَ: أَ تَرَى هَؤُلاءِ الَّذِينَ يُلَبُّونَ؟ وَ اللَّهِ، لَأَصْوَاتُهُمْ أَبْغَضُ إِلَى اللَّهِ مِنْ أَصْوَاتِ الْحَمِيرِ.

۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ لَبَّى بِحَجَّةٍ أَوْ عُمْرَةٍ وَ لَيْسَ يُرِيدُ الْحَجَّ.

قَالَ: لَيْسَ بِشَيْءٍ وَ لا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَفْعَلَ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ فِي هَؤُلاءِ الَّذِينَ يُفْرِدُونَ الْحَجَّ:

إِذَا قَدِمُوا مَكَّةَ وَ طَافُوا بِالْبَيْتِ أَحَلُّوا وَ إِذَا لَبَّوْا أَحْرَمُوا فَلَا يَزَالُ يُحِلُّ وَ يَعْقِدُ حَتَّى يَخْرُجَ إِلَى مِنًى بِلَا حَجٍّ وَ لا عُمْرَةٍ.

---

۲ ـ ابان بن تغلب گوید: با امام باقر عليه السلام در مسجد الحرام بودم که مردم دور کعبه لبّیک می‌گفتند.

فرمود: آیا اینها (مخالفان) را که لبّیک می‌گویند می‌بینی؟! به خدا سوگند! صدای آنها نزد خداوند از صدای اُلاغ بدتر است.

۳ ـ حلبی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: کسی در حج و عمره لبّیک می‌گوید ولی قصد حج ننموده است.

فرمود: چیزی نیست و شایسته نیست که چنین کند.

۴ ـ عمر بن اُذینه گوید: امام صادق عليه السلام در مورد کسانی که حج اِفراد انجام می‌دهند فرمود: آن گاه که به مکّه می‌رسند بیت را طواف نموده و از احرام بیرون شوند و چون لبّیک می‌گویند محرم شوند، آنان پیوسته محل و محرم می‌شوند تا بدون حج و عمره به منا می‌روند.

۵ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ عَنْ حَفْصٍ الْمُؤَذِّنِ قَالَ:

حَجَّ إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَلِيٍّ بِالنَّاسِ سَنَةَ أَرْبَعِينَ وَ مِائَةٍ، فَسَقَطَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ بَغْلَتِهِ فَوَقَفَ عَلَيْهِ إِسْمَاعِيلُ.

فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: سِرْ فَإِنَّ الْإِمَامَ لا يَقِفُ.

۶ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَرِيٍّ قَالَ:

قُلْتُ لَهُ: مَا تَقُولُ فِي الْمُقَامِ بِمِنًى بَعْدَ مَا يَنْفِرُ النَّاسُ؟

قَالَ: إِذَا قَضَى نُسُكَهُ فَلْيُقِمْ مَا شَاءَ وَ لْيَذْهَبْ حَيْثُ شَاءَ.

۷ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلَهُ رَجُلٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ مَنْ أَعْظَمُ النَّاسِ وِزْراً؟

۵ـ حفص مؤذّن گويد: در سال يكصد و چهلم اسماعيل بن على مردم را به سفر حج برد. در اين سفر امام صادق عليه السلام از استرش افتاد، اسماعيل نزد آن حضرت ماند.

امام صادق عليه السلام به او فرمود: برو كه امام (امير كاروان) توقّف نمى‌كند.

۶ـ حسن بن سرّى گويد: به امام عليه السلام گفتم: نظر شما در مورد ماندن در منا بعد از كوچ كردن مردم چيست؟

فرمود: چون مناسک را انجام داد هر چه خواست مى‌ماند و هر جا خواست مى‌رود.

۷ـ يكى از اصحاب ما گويد: مردى در مسجد الحرام از امام صادق عليه السلام پرسيد چه كسى گناهش از همهٔ مردم بزرگتر است؟

فَقَالَ: مَنْ يَقِفُ بِهَذَيْنِ الْمَوْقِفَيْنِ عَرَفَةَ وَ الْمُزْدَلِفَةِ وَ سَعَى بَيْنَ هَذَيْنِ الْجَبَلَيْنِ ثُمَّ طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ وَ صَلَّى خَلْفَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام. ثُمَّ قَالَ فِي نَفْسِهِ أَوْ ظَنَّ أَنَّ اللَّهَ لَمْ يَغْفِرْ لَهُ فَهُوَ مِنْ أَعْظَمِ النَّاسِ وِزْراً.

۸ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كُنَّا عِنْدَهُ فَذَكَرُوا الْمَاءَ فِي طَرِيقِ مَكَّةَ وَ ثِقْلَهُ.

فَقَالَ: الْمَاءُ لا يَثْقُلُ إِلَّا أَنْ يَنْفَرِدَ بِهِ الْجَمَلُ فَلَا يَكُونَ عَلَيْهِ إِلَّا الْمَاءُ.

۹ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ السِّنْدِيِّ بْنِ الرَّبِيعِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

مَنْ حَجَّ ثَلَاثَ سِنِينَ مُتَوَالِيَةً ثُمَّ حَجَّ أَوْ لَمْ يَحُجَّ فَهُوَ بِمَنْزِلَةِ مُدْمِنِ الْحَجِّ.

وَ رُوِيَ: أَنَّ مُدْمِنَ الْحَجِّ الَّذِي إِذَا وَجَدَ الْحَجَّ حَجَّ، كَمَا أَنَّ مُدْمِنَ الْخَمْرِ الَّذِي إِذَا وَجَدَهُ شَرِبَهُ.

فرمود: هر که در این دو موقف عرفه و مزدلفه توقّف کند و بین این دو کوه صفا و مروه سعی نماید و این بیت را طواف کند و پشت مقام ابراهیم عليه السلام نمازگزارد سپس در دل خود گوید و یا گمان کند که خداوند او را نیامرزیده است. پس او بزرگترین مردم از نظر گناه است.

۸ـ صالح بن سندی از بعضی بزرگان نقل می‌کند که گوید: خدمت امام صادق عليه السلام بودیم که سخن از سنگینی آب راه مکّه شد.

فرمود: آب سنگین نمی‌شود، مگر بار شتر تنها آب باشد.

۹ ـ فضیل بن یسار گوید: امام (باقر و یا امام صادق عليهما السلام) فرمود:

هر که سه سال پی در پی به حج رود سپس حج انجام دهد و یا انجام ندهد او به منزله دائم الحج است.

در روایت دیگری آمده است: دائم الحج کسی است که هرگاه امکان حج یافت، به حج رود چنانچه دائم الخمر کسی است که آن‌گاه که شراب یافت می‌آشامد.

۱۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ رَكِبَ رَاحِلَةً فَلْيُوصِ.

۱۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ رِزْقٍ الْغُشَانِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ الْأَشَلِّ بَيَّاعِ الْأَنْمَاطِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَتْ قُرَيْشٌ تُلَطِّخُ الْأَصْنَامَ الَّتِي كَانَتْ حَوْلَ الْكَعْبَةِ بِالْمِسْكِ وَ الْعَنْبَرِ وَ كَانَ يَغُوثُ قِبَالَ الْبَابِ وَ كَانَ يَعُوقُ عَنْ يَمِينِ الْكَعْبَةِ، وَ كَانَ نَسْرٌ عَنْ يَسَارِهَا وَ كَانُوا إِذَا دَخَلُوا خَرُّوا سُجَّداً لِيَغُوثَ وَ لا يَنْحَنُونَ ثُمَّ يَسْتَدِيرُونَ بِحِيَالِهِمْ إِلَى يَعُوقَ ثُمَّ يَسْتَدِيرُونَ بِحِيَالِهِمْ إِلَى نَسْرٍ، ثُمَّ يُلَبُّونَ فَيَقُولُونَ: «**لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لا شَرِيكَ لَكَ إِلَّا شَرِيكٌ هُوَ لَكَ تَمْلِكُهُ وَ مَا مَلَكَ**».

قَالَ: فَبَعَثَ اللَّهُ ذُبَاباً أَخْضَرَ، لَهُ أَرْبَعَةُ أَجْنِحَةٍ فَلَمْ يَبْقَ مِنْ ذَلِكَ الْمِسْكِ وَ الْعَنْبَرِ شَيْئاً إِلَّا أَكَلَهُ، وَ أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿**يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَاباً وَ لَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ وَ إِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئاً لا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَ الْمَطْلُوبُ**﴾.

---

۱۰ ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر که سوار مرکب شد باید وصیّت کند.

۱۱ ـ عبدالرحمان بن اشل گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

قریش به بت‌هایی که دور کعبه بودند مسک و عنبر می‌مالیدند و بت یغوث برابر در (کعبه) بود و بت یعوق سمت راست کعبه بود و بت نسر سمت چپ آن بود. هنگامی که وارد مسجد می‌شدند برای یغوث به سجده می‌افتادند بدون این‌که خم شوند سپس به سوی یعوق دور می‌زدند آن‌گاه سوی نصر دور می‌زدند، سپس لبیک می‌گفتند: «**لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لا شَرِيكَ لَكَ إِلَّا شَرِيكٌ هُوَ لَكَ تَمْلِكُهُ وَ مَا مَلَكَ**».

حضرتش فرمود: در این هنگام خداوند مگس سبز رنگی را که چهار بال داشت فرستاد که همهٔ مشک‌ها و عنبرها را خورد و خداوند تعالی این آیه را نازل فرمود که:

«ای مردم مَثَلی زده شد، پس به آن گوش فرا دهید! به راستی کسانی که غیر خدا را می‌خوانند؛ توانایی آفرینش مگسی را ندارند گرچه همه دست به دست هم دهند و اگر مگس چیزی از آن‌ها را بگیرد نمی‌توانند از آن بستانند (چرا که) گیرنده و آن‌که دنبال می‌شود هر دو ناتوانند».

۱۲ ـ اَلْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا يَلِي الْمَوْسِمَ مَكِّيٌّ.

۱۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُوسَى عَنْ غِيَاثِ بْنِ كَلُّوبٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام:

أَنَّ عَلِيّاً صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ كَانَ يَكْرَهُ الْحَجَّ وَ الْعُمْرَةَ عَلَى الْإِبِلِ الْجَلَّالاتِ.

۱۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ شِيرَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ:

كَتَبْتُ إِلَيْهِ أَسْأَلُهُ عَنِ الْمَيِّتِ يَمُوتُ بِعَرَفَاتٍ يُدْفَنُ بِعَرَفَاتٍ أَوْ يُنْقَلُ إِلَى الْحَرَمِ فَأَيُّهُمَا أَفْضَلُ؟

فَكَتَبَ: يُحْمَلُ إِلَى الْحَرَمِ وَ يُدْفَنُ فَهُوَ أَفْضَلُ.

---

۱۲ ـ عمر بن یزید گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

مردم مکّه نباید در مراسم حج جایی از حجاج را اشغال کنند.

۱۳ ـ اسحاق بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام از پدرانش عليهم السلام روایت می‌کند که حضرتش فرمود:

علی عليه السلام مکروه می‌داشت که انسان با شتر نجاست خوار به سوی حج و عمره برود.

۱۴ ـ علی بن سلیمان گوید: طی نامه‌ای به خدمت امام عليه السلام نوشتم: کسی که در عرفات بمیرد آیا در عرفات دفن شود یا به حرم آورده شود، کدامیک بهتر است؟

در جواب نوشت: او را به حرم آورده و آن‌جا دفن شود که آن بهتر است.

۱۵ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ جَلَّ ثَنَاؤُهُ: ﴿ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ﴾.

قَالَ: هُوَ مَا يَكُونُ مِنَ الرَّجُلِ فِي إِحْرَامِهِ، فَإِذَا دَخَلَ مَكَّةَ فَتَكَلَّمَ بِكَلَامٍ طَيِّبٍ كَانَ ذَلِكَ كَفَّارَةً لِذَلِكَ الَّذِي كَانَ مِنْهُ.

۱۶ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ وُهَيْبِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْقَائِمَ عليه السلام إِذَا قَامَ رَدَّ الْبَيْتَ الْحَرَامَ إِلَى أَسَاسِهِ وَ مَسْجِدَ الرَّسُولِ إِلَى أَسَاسِهِ وَ مَسْجِدَ الْكُوفَةِ إِلَى أَسَاسِهِ.

وَ قَالَ أَبُو بَصِيرٍ: إِلَى مَوْضِعِ التَّمَّارِينَ مِنَ الْمَسْجِدِ.

۱۷ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ:

مَنْ خَرَجَ مِنَ الْحَرَمَيْنِ بَعْدَ ارْتِفَاعِ النَّهَارِ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ الظُّهْرَ وَ الْعَصْرَ نُودِيَ مِنْ خَلْفِهِ: لَا صَحِبَكَ اللَّهُ.

---

۱۵ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق عليه السلام در مورد گفتار خداوند عزّوجلّ که می‌فرماید: «آنگاه باید آلودگی‌هایشان را برطرف سازند» فرمود: منظور مواردی است که در حال احرام از انسان سر می‌زند. پس چون وارد مکه شد سخن نیکو گوید که کفاره آن چیزی باشد که از او سر زده بود.

۱۶ ـ ابوبصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

به راستی هنگامی که قائم عليه السلام قیام کند بیت الحرام، مسجدالرسول و مسجد کوفه را بر بنای اصلی خودشان باز می‌گرداند.

ابو بصیر گوید: تا بازار خرما فروشان جزو مسجد بود.

۱۷ ـ عبدالحمید گوید: از امام عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

هر که بعد از بالا آمدن آفتاب پیش از این‌که نماز ظهر و عصر را بخواند از حرمین (حرم مکه و مدینه) بیرون رود، از پشت سر او ندا می‌شود: خدا تو را همراهی نکند.

۱۸ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ بُنَانِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ أَخِيهِ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ جَعَلَ جَارِيَتَهُ هَدْياً لِلْكَعْبَةِ كَيْفَ يَصْنَعُ؟

فَقَالَ: إِنَّ أَبِي أَتَاهُ رَجُلٌ قَدْ جَعَلَ جَارِيَتَهُ هَدْياً لِلْكَعْبَةِ.

فَقَالَ لَهُ: قَوِّمِ الْجَارِيَةَ ـ أَوْ بِعْهَا ـ ثُمَّ مُرْ مُنَادِياً يَقُومُ عَلَى الْحِجْرِ، فَيُنَادِي: أَلا مَنْ قَصُرَتْ بِهِ نَفَقَتُهُ، أَوْ قُطِعَ بِهِ، أَوْ نَفِدَ طَعَامُهُ فَلْيَأْتِ فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ، وَ مُرْهُ أَنْ يُعْطِيَ أَوَّلاً فَأَوَّلاً حَتَّى يَنْفَدَ ثَمَنُ الْجَارِيَةِ.

۱۹ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ هِلَالٍ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فِي الْمَرْأَةِ تَلِدُ يَوْمَ عَرَفَةَ كَيْفَ تَصْنَعُ بِوَلَدِهَا؟ أَ يُطَافُ عَنْهُ أَمْ كَيْفَ يُصْنَعُ بِهِ؟

قَالَ: لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ.

---

۱۸ ـ علی بن جعفر عليه السلام گوید: از برادرم امام کاظم عليه السلام پرسیدم: کسی که کنیز خود را به کعبه هدیه می‌کند چه وظیفه‌ای دارد؟

فرمود: مردی پیش پدرم عليه السلام آمد، او کنیزش را به کعبه هدیه نموده بود، پدرم عليه السلام به او فرمود: کنیز را قیمت کن، یا او را بفروش سپس به جارچی بگو در حجر اسماعیل فریاد زند: آگاه باشید هر که مخارجش کم، یا تمام شده، یا طعامش تمام شده نزد فلانی فرزند فلانی بیاید. آن گاه به او دستور بده به هر کدام مبلغی بدهد تا آن مبلغ تمام شود.

۱۹ ـ عقبة بن خالد گوید: از امام صادق عليه السلام (پرسیدم) زنی در روز عرفه زاییده با فرزندش چه وظیفه‌ای دارد؟ آیا از جانب او طواف می‌کند؟

فرمود: چیزی بر او نیست.

۲۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَ غَيْرُهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:
قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! كَانَ عِنْدِي كَبْشٌ سَمِينٌ لِأُضَحِّيَ بِهِ فَلَمَّا أَخَذْتُهُ وَأَضْجَعْتُهُ نَظَرَ إِلَيَّ فَرَحِمْتُهُ وَ رَقَقْتُ عَلَيْهِ ثُمَّ إِنِّي ذَبَحْتُهُ.
قَالَ: فَقَالَ لِي: مَا كُنْتُ أُحِبُّ لَكَ أَنْ تَفْعَلَ لا تُرَبِّيَنَّ شَيْئاً مِنْ هَذَا ثُمَّ تَذْبَحُهُ.
۲۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَلَّامٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ بَكْرِ بْنِ عِصَامٍ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ قَالَ:
دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام وَ لِي عَلَى رَجُلٍ مَالٌ قَدْ خِفْتُ تَوَاهُ فَشَكَوْتُ إِلَيْهِ ذَلِكَ.
فَقَالَ لِي: إِذَا صِرْتَ بِمَكَّةَ فَطُفْ عَنْ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ طَوَافاً وَ صَلِّ رَكْعَتَيْنِ عَنْهُ وَطُفْ عَنْ أَبِي طَالِبٍ طَوَافاً وَ صَلِّ عَنْهُ رَكْعَتَيْنِ وَ طُفْ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ طَوَافاً وَ صَلِّ عَنْهُ رَكْعَتَيْنِ وَ طُفْ عَنْ آمِنَةَ طَوَافاً وَ صَلِّ عَنْهَا رَكْعَتَيْنِ وَ طُفْ عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ أَسَدٍ طَوَافاً، وَ صَلِّ عَنْهَا رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ ادْعُ أَنْ يُرَدَّ عَلَيْكَ مَالُكَ.

---

۲۰ ـ محمّد بن فضيل گويد: به امام كاظم عليه السلام گفتم: قربانت گردم! نزد من قوچ فربهى براى قربانى بود، هنگامى كه او را گرفتم و براى ذبح خوابانيدم به من نگاه كرد و بر او دلم سوخت و اشكم جارى شد، سپس او را ذبح نمودم.

حضرتش به من فرمود: دوست نداشتم اين كار را بكنى، چيزى كه خود پرورش دادى او را ذبح كنى.

۲۱ ـ داوود رقّى گويد: خدمت امام صادق عليه السلام وارد شدم كه نزد مرد مالى داشتم كه مى‌ترسيدم از بين برود، پس از آن به حضرتش شكايت كردم.

به من فرمود: چون به مكّه رفتى از جانب عبدالمطّلب عليه السلام طواف كن و دو ركعت نماز گزار و از طرف ابو طالب عليه السلام طواف كن و دو ركعت نمازگزار و از طرف عبدالله عليه السلام طواف كن و دو ركعت نماز گزار و از طرف آمنه عليها السلام طواف كن و دو ركعت نماز گزار و از طرف فاطمه بنت اسد عليها السلام طواف كن و دو ركعت نماز گزار، سپس دعا كن كه مالت براى تو برگردد.

قَالَ: فَفَعَلْتُ ذَلِكَ ثُمَّ خَرَجْتُ مِنْ بَابِ الصَّفَا، وَ إِذَا غَرِيمِي وَاقِفٌ يَقُولُ: يَا دَاوُدُ! حَبَسْتَنِي تَعَالَ اقْبِضْ مَالَكَ.

۲۲ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ:

كُنَّا بِمَكَّةَ فَأَصَابَنَا غَلَاءٌ مِنَ الْأَضَاحِيِّ فَاشْتَرَيْنَا بِدِينَارٍ ثُمَّ بِدِينَارَيْنِ ثُمَّ لَمْ نَجِدْ بِقَلِيلٍ وَ لَا كَثِيرٍ، فَرَقَّعَ هِشَامٌ الْمُكَارِي رُقْعَةً إِلَى أَبِي الْحَسَنِ عليه‌السلام وَ أَخْبَرَهُ بِمَا اشْتَرَيْنَا ثُمَّ لَمْ نَجِدْ بِقَلِيلٍ وَ لَا كَثِيرٍ.

فَوَقَّعَ: انْظُرُوا الثَّمَنَ الْأَوَّلَ وَ الثَّانِيَ وَ الثَّالِثَ ثُمَّ تَصَدَّقُوا بِمِثْلِ ثُلُثِهِ.

۲۳ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عُثْمَانَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام:

فِي الرَّجُلِ يَحُجُّ عَنْ آخَرَ فَاجْتَرَحَ فِي حَجِّهِ شَيْئاً يَلْزَمُهُ فِيهِ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ أَوْ كَفَّارَةٌ.

قَالَ: هِيَ لِلْأَوَّلِ تَامَّةٌ وَ عَلَى هَذَا مَا اجْتَرَحَ.

گوید: من این دستورالعمل را انجام دادم، آن گاه از در صفا بیرون رفتم، ناگاه دیدم بدهکارم ایستاده ومی‌گوید: ای داوود! مرا در انتظار گذارده‌ای بیا مالت را بگیر.

۲۲ ـ عبدالله بن عمر گوید: در مکّه بودیم که هنگام قربانی که نرخ قربانی از یک دینار به دو دینار افزایش یافت و قربانی به قیمت کمتر یافت نشد، هشام مکاری طی نامه‌ای این خبر را به خدمت امام کاظم عليه‌السلام نوشت.

حضرتش در جواب نوشت: قیمت اول، دوم و سوم را محاسبه کنید سپس به اندازهٔ یک سوم آن صدقه دهد.

۲۳ ـ اسحاق بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام در مورد کسی که از جانب دیگری حج انجام می‌دهد وچیزی خلافی در حج می‌کند که بر او حج در سال آینده و یا کفاره لازم می‌شود فرمود:

آن حج برای شخص اول کامل است وبر ذمّه کسی که خلاف نموده است می‌باشد.

۲۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ: إِنِّي أَهْدَيْتُ جَارِيَةً إِلَى الْكَعْبَةِ فَأُعْطِيتُ خَمْسَمِائَةِ دِينَارٍ فَمَا تَرَى؟

قَالَ: بِعْهَا ثُمَّ خُذْ ثَمَنَهَا ثُمَّ قُمْ عَلَى هَذَا الْحَائِطِ ؛ حَائِطِ الْحِجْرِ ثُمَّ نَادِ وَ أَعْطِ كُلَّ مُنْقَطَعٍ بِهِ وَ كُلَّ مُحْتَاجٍ مِنَ الْحَاجِّ.

۲۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ وَ الْحَجَّالِ عَنْ ثَعْلَبَةَ عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْقَمَّاطِ عَنْ عَبْدِ الْخَالِقِ الصَّيْقَلِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عزوجل: ﴿وَ مَنْ دَخَلَهُ كٰانَ آمِناً﴾.

فَقَالَ: لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ شَيْءٍ مَا سَأَلَنِي أَحَدٌ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ. قَالَ: مَنْ أَمَّ هَذَا الْبَيْتَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ الْبَيْتُ الَّذِي أَمَرَهُ اللَّهُ عزوجل بِهِ وَ عَرَفَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ حَقَّ مَعْرِفَتِنَا كَانَ آمِناً فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ.

---

۲۴ ـ ابان گوید: امام کاظم عليه السلام از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند که حضرتش فرمود:

مردی خدمت امام باقر عليه السلام آمد وگفت: من کنیزی را که پانصد دینار خریده‌ام به کعبه هدیه نمودم چگونه کنم؟

فرمود: آن‌را بفروش، مبلغ آن‌را بگیر و بر این دیوار حجر بایست، سپس نداده و به هر حاجی که مخارجش تمام شده و یا محتاج است بده.

۲۵ ـ عبدالخالق صیقل گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد گفتار خداوند عزوجل که می‌فرماید: «و هر که داخل آن (خانه خدا) شد در امان خواهد بود» پرسیدم.

فرمود: از چیزی پرسیدی که کسی جز آن‌که خداست از آن نپرسیده است. هر که این بیت را قصد کرد و دانست که آن خانه‌ای است که خداوند عزوجل به آن امر فرموده و ما اهل بیت را به حق شناخت در دنیا و جهان آخرت در ایمن خواهد بود.

۲۶ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْخَثْعَمِيِّ قَالَ:
قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنَّا إِذَا قَدِمْنَا مَكَّةَ ذَهَبَ أَصْحَابُنَا يَطُوفُونَ وَ يَتْرُكُونِّي أَحْفَظُ مَتَاعَهُمْ.
قَالَ: أَنْتَ أَعْظَمُهُمْ أَجْراً.

۲۷ ـ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُرَازِمِ بْنِ حَكِيمٍ قَالَ:
زَامَلْتُ مُحَمَّدَ بْنَ مُصَادِفٍ فَلَمَّا دَخَلْنَا الْمَدِينَةَ اعْتَلَلْتُ فَكَانَ يَمْضِي إِلَى الْمَسْجِدِ وَ يَدَعُنِي وَحْدِي، فَشَكَوْتُ ذَلِكَ إِلَى مُصَادِفٍ.
فَأَخْبَرَ بِهِ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ قُعُودُكَ عِنْدَهُ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِكَ فِي الْمَسْجِدِ.

۲۸ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْجَرِيرِيِّ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْحَصِيرَةِ الْأَسَدِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:
كُنْتُ دَخَلْتُ مَعَ أَبِي عليه السلام الْكَعْبَةَ فَصَلَّى عَلَى الرُّخَامَةِ الْحَمْرَاءِ بَيْنَ الْعَمُودَيْنِ.

---

۲۶ ـ اسماعیل بن خثعمی گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: وقتی ما به مکّه می‌آییم اصحابمان به طواف می‌روند و مرا برای محافظت کنار اساسشان می‌گذارند.
فرمود: اجر تو بیش از آنهاست.

۲۷ ـ مرازم بن حکیم گوید: با محمّد بن مصادف هم کجاوه شدم، چون به مدینه وارد شدیم من مریض شدم، او به مسجد می‌رفت و مرا تنها می‌گذارد، من از این جهت به پدرش مصادف شکایت کردم و آن‌را به امام صادق عليه السلام خبر داد.
پس حضرتش به پسر مصادف پیام فرستاد که نشستن تو نزد مرازم بهتر از نماز تو در مسجد است.

۲۸ ـ حارث بن حصیره اسدی گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:
با پدرم عليه السلام داخل کعبه شدم، حضرتش بر روی سنگ سرخ میان دو ستون نمازگزارد.

فَقَالَ: فِي هَذَا الْمَوْضِعِ تَعَاقَدَ الْقَوْمُ إِنْ مَاتَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَوْ قُتِلَ أَلَّا يَرُدُّوا هَذَا الْأَمْرَ فِي أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ أَبَداً.

قَالَ: قُلْتُ: وَ مَنْ كَانَ؟

قَالَ: كَانَ الْأَوَّلُ وَ الثَّانِي وَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ وَ سَالِمُ بْنُ الْحَبِيبَةِ.

۲۹ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سُئِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَنْ إِسَافٍ وَ نَائِلَةَ وَ عِبَادَةِ قُرَيْشٍ لَهُمَا.

فَقَالَ: نَعَمْ كَانَا شَابَّيْنِ صَبِيحَيْنِ وَ كَانَ بِأَحَدِهِمَا تَأْنِيثٌ وَ كَانَا يَطُوفَانِ بِالْبَيْتِ فَصَادَفَا مِنَ الْبَيْتِ خَلْوَةً، فَأَرَادَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَفَعَلَ فَمَسَخَهُمَا اللَّهُ.

فَقَالَتْ قُرَيْشٌ: لَوْ لا أَنَّ اللَّهَ رَضِيَ أَنْ يُعْبَدَ هَذَانِ مَعَهُ مَا حَوَّلَهُمَا عَنْ حَالِهِمَا.

۳۰ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ:

آن‌گاه فرمود: در اینجا آن منافقان با یکدیگر پیمان بستند که اگر رسول خدا ﷺ مرد و یا کشته شد هرگز این امر امامت را به هیچ یک از اهل بیت او بر نگردانند.

گوید: گفتم: آنها چه کسانی بودند؟

فرمود: اولی (ابوبکر)، دومی (عمر) ابوعبیدة بن جرّاح و سالم بن حبیبه.

۲۹ ـ مسعدة بن صدقه گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

از امیر مؤمنان علی عليه السلام در مورد اساف و نائله و پرستش قریش نسبت به آنها پرسیده شد.

فرمود: آری، دو جوان خوشرو بودند که یکی آنها آلت زنانه داشت. آنها بیت را طواف می‌نمودند وقتی آن‌را خلوت دیدند و یکی به رفیقش قصد بد نمود و با او عمل بد کرد. خداوند هر دو را مسخ نمود. قریش گفتند: اگر خدا از اینها راضی نبود که این دو با او پرستش نشوند شکلشان را تغییر نمی‌داد (!!).

۳۰ ـ حسین بن یزید گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: وَ قَدْ قَالَ لَهُ أَبُو حَنِيفَةَ: عَجِبَ النَّاسُ مِنْكَ أَمْسِ وَ أَنْتَ بِعَرَفَةَ تُمَاكِسُ بِبُدْنِكَ أَشَدَّ مِكَاساً يَكُونُ.

قَالَ: فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: وَ مَا لِلَّهِ مِنَ الرِّضَا أَنْ أُغْبَنَ فِي مَالِي؟

قَالَ: فَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ: لا وَ اللَّهِ، مَا لِلَّهِ فِي هَذَا مِنَ الرِّضَا قَلِيلٌ وَ لا كَثِيرٌ وَ مَا نَجِيئُكَ بِشَيْءٍ إِلَّا جِئْتَنَا بِمَا لا مَخْرَجَ لَنَا مِنْهُ.

۳۱ـ سَهْلٌ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: لا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَحْتَبِيَ قُبَالَةَ الْكَعْبَةِ.

۳۲ـ سَهْلٌ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ أَوْ غَيْرِهِ عَنْ حَنَانٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

شَكَتِ الْكَعْبَةُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا تَلْقَى مِنْ أَنْفَاسِ الْمُشْرِكِينَ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهَا: قِرِّي كَعْبَةُ، فَإِنِّي مُبْدِلُكِ بِهِمْ قَوْماً يَتَنَظَّفُونَ بِقُضْبَانِ الشَّجَرِ.

فَلَمَّا بَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله أَوْحَى إِلَيْهِ مَعَ جَبْرَئِيلَ عليه السلام بِالسِّوَاكِ وَ الْخِلَالِ.

ابو حنیفه به او گفت: دیروز مردم از تو تعجّب کردند که در عرفه جهت خرید قربانی شتر خود چانه سختی می‌زدی.

گوید: امام صادق عليه السلام به او فرمود: خداوند راضی نیست که در مالم مغبون باشم.

ابو حنیفه گفت: نه، به خدا سوگند! خداوند راضی نیست نه در اندک و نه در بسیاری، ما نیز نزد تو نمی‌آییم مگر در مورد چیزی که راه جواب نداریم.

۳۱ـ عبدالله بن سنان گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

شایسته نیست انسان در مقابل کعبه روی دو پا بنشیند.

۳۲ـ پدر حنان گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

کعبه در مورد (بوی بد) نفس‌های مشرکین به خداوند متعال شکوه نمود.

خداوند به او وحی فرستاد: ای کعبه! آرام باش، من عوض آنها جمعی را به نزد تو خواهم فرستاد که دهان‌های خود را با شاخه‌های درختان پاکیزه می‌کنند.

هنگامی که خداوند حضرت محمّد صلی الله علیه و آله را مبعوث فرمود با جبرئیل به او وحی نمود که مسواک کنند و خلال نمایند.

۳۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ: نَكُونُ بِمَكَّةَ أَوْ بِالْمَدِينَةِ أَوِ الْحِيرَةِ أَوِ الْمَوَاضِعِ الَّتِي يُرْجَى فِيهَا الْفَضْلُ فَرُبَّمَا خَرَجَ الرَّجُلُ يَتَوَضَّأُ فَيَجِيءُ آخَرُ فَيَصِيرُ مَكَانَهُ.

قَالَ: مَنْ سَبَقَ إِلَى مَوْضِعٍ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ يَوْمَهُ وَ لَيْلَتَهُ.

۳۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَمَاطَ أَذًى عَنْ طَرِيقِ مَكَّةَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ حَسَنَةً، وَ مَنْ كَتَبَ لَهُ حَسَنَةً لَمْ يُعَذِّبْهُ.

۳۵ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لا يَزَالُ الْعَبْدُ فِي حَدِّ الطَّوَافِ بِالْكَعْبَةِ مَا دَامَ حَلْقُ الرَّأْسِ عَلَيْهِ.

۳۳ـ راوی گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: در مسجد مکّه، مسجد مدینه، کربلا (حایر حسین عليه السلام) و یا جایی که امید ثواب دارد می‌باشیم، گاهی فردی برای وضو بیرون می‌رود و فرد دیگری می‌آید و جای او می‌نشیند؟

فرمود: هر کس جایی را زودتر گرفت او به آن‌جا در همان شبانه روز شایسته‌تر است.

۳۴ ـ اسحاق بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر کس مانعی را از راه مکّه بردارد، خداوند حسنه‌ای را بر او می‌نویسد و به هر کس که خدا حسنه نوشت عذابش نمی‌کند.

۳۵ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

پیوسته بنده در حدّ (و پاداش) کعبه طواف است مادامی که هنوز سرش را نتراشیده باشد.

۳۶ـأَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمُلِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

إِذَا كَانَ أَيَّامُ الْمَوْسِمِ بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَلَائِكَةً فِي صُوَرِ الْآدَمِيِّينَ يَشْتَرُونَ مَتَاعَ الْحَاجِّ وَ التُّجَّارِ.

قُلْتُ: فَمَا يَصْنَعُونَ بِهِ؟

قَالَ: يُلْقُونَهُ فِي الْبَحْرِ.

۳۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه‌السلام قَالَ:

يَوْمُ الْأَضْحَى فِي الْيَوْمِ الَّذِي يُصَامُ فِيهِ وَ يَوْمُ الْعَاشُورَاءِ فِي الْيَوْمِ الَّذِي يُفْطَرُ فِيهِ.

۳۶ـ یکی از اصحاب ما گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

هنگامی که روزهای موسم حج شود خداوند عزّوجلّ فرشتگانی به شکل آدمیان می‌فرستد که اجناس حاجیان و تجار را می‌خرند.

گفتم: آن‌ها را چه می‌کنند؟

فرمود: به دریا می‌ریزند.

۳۷ـ حسین بن مسلم گوید: امام کاظم عليه‌السلام فرمود:

روز عید قربان موافق روزی است که در اول ماه رمضان روز گرفته می‌شود و روز عاشورا موافق روزی است که در آن افطار می‌شود.

أَبْوَابُ الزِّيَارَاتِ

(۱)

بَابُ زِيَارَةِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ! مَا لِمَنْ زَارَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مُتَعَمِّداً؟ فَقَالَ: لَهُ الْجَنَّةُ.

۲ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: إِنَّ زِيَارَةَ قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ زِيَارَةَ قُبُورِ الشُّهَدَاءِ وَ زِيَارَةَ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه السلام تَعْدِلُ حَجَّةً مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله.

۳ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبَانٍ عَنِ السَّدُوسِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله:

بخش‌های مربوط به زیارت‌ها

بخش یکم

زیارت پیامبر گرامی صلى الله عليه وآله

۱ ـ ابن ابی نجران گوید: به امام باقر عليه السلام گفتم: قربانت گردم! کسی که از روی آگاهی به زیارت رسول خدا صلى الله عليه وآله مشرّف شود چه پاداشی دارد؟

فرمود: بهشت برای اوست.

۲ ـ فضیل بن یسار گوید: حضرتش فرمود: هر که قبر رسول خدا صلى الله عليه وآله قبور شهدای احد و قبر امام حسین عليه السلام زیارت نماید پاداشی برابر حج با رسول خدا صلى الله عليه وآله دارد.

۳ ـ سدوسی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله فرمود:

مَنْ أَتَانِي زَائِراً كُنْتُ شَفِيعَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنِ الْمُعَلَّى أَبِي شِهَابٍ قَالَ:

قَالَ الْحُسَيْنُ عليه‌السلام لِرَسُولِ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله: يَا أَبَتَاهْ! مَا لِمَنْ زَارَكَ؟

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله: يَا بُنَيَّ! مَنْ زَارَنِي حَيّاً أَوْ مَيِّتاً، أَوْ زَارَ أَبَاكَ، أَوْ زَارَ أَخَاكَ أَوْ زَارَكَ كَانَ حَقّاً عَلَيَّ أَنْ أَزُورَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ أُخَلِّصَهُ مِنْ ذُنُوبِهِ.

۵ ـ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُنْدَارَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ الدَّيْلَمِيِّ عَنْ أَبِي حَجَرٍ الْأَسْلَمِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله:

مَنْ أَتَى مَكَّةَ حَاجّاً وَ لَمْ يَزُرْنِي إِلَى الْمَدِينَةِ جَفَوْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَ مَنْ أَتَانِي زَائِراً وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي، وَ مَنْ وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَ مَنْ مَاتَ فِي أَحَدِ الْحَرَمَيْنِ مَكَّةَ وَ الْمَدِينَةِ لَمْ يُعْرَضْ وَ لَمْ يُحَاسَبْ، وَ مَنْ مَاتَ مُهَاجِراً إِلَى اللَّهِ عزّوجلّ حُشِرَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ أَصْحَابِ بَدْرٍ.

هر کس برای زیارت من بیاید روز قیامت شفیع او خواهم شد.

۴ ـ معلّی ابی شهاب گوید: امام حسین عليه‌السلام به رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله عرضه داشت: ای پدر! پاداش کسی که تو را زیارت نماید چیست؟

پیامبر خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله فرمود: ای پسرم! هر کس مرا در دوران زندگیم یا پس از مرگم زیارت کند، یا پدرت یا برادرت یا تو را زیارت نماید بر عهدهٔ من است که او رادر روز قیامت زیارت نموده و از گناهانش خلاص نمایم.

۵ ـ ابی حجر اسلمی گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله فرمود:

هر کس برای انجام حجّ به مکّه برود و در مدینه مرا زیارت ننماید او را در روز قیامت رها خواهم نمود.

و هر کس به زیارت من بیاید شفاعت من بر او واجب می‌شود و به هر کسی که شفاعت من واجب شد بهشت بر او واجب می‌شود و هر کس در یکی از حرم‌های مکّه و مدینه بمیرد بر او تعرّض و حساب نمی‌شود و هر کس به هنگام مهاجرت به سوی خداوند متعال بمیرد خداوند روز قیامت او را با شهدای بدر محشور خواهد فرمود.

(۲)
بَابُ إِتْبَاعِ الْحَجِّ بِالزِّيَارَةِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّمَا أُمِرَ النَّاسُ أَنْ يَأْتُوا هَذِهِ الْأَحْجَارَ فَيَطُوفُوا بِهَا ثُمَّ يَأْتُونَا فَيُخْبِرُونَا بِوَلَايَتِهِمْ وَ يَعْرِضُوا عَلَيْنَا نَصْرَهُمْ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

تَمَامُ الْحَجِّ لِقَاءُ الْإِمَامِ.

۳ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ يَسَارٍ قَالَ: حَجَجْنَا فَمَرَرْنَا بِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام.

بخش دوم
پیوست حج به زیارت

۱ ـ زراره گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

همانا مردم مأمور شدند که مکّه بیایند و این سنگ‌ها را طواف کنند، آنگاه به سوی ما آیند و ولایتشان را بر ما گزارش نمایند و یاریشان را بر ما عرضه نمایند.

۲ ـ جابر گوید: امام باقر عليه السلام فرمود:

کامل شدن حج با ملاقات امام است.

۳ ـ یحیی بن یسار گوید: پس از مراسم حج خدمت امام صادق عليه السلام شرف‌یاب شدیم.

فَقَالَ: حَاجُّ بَيْتِ اللَّهِ وَ زُوَّارُ قَبْرِ نَبِيِّهِ ﷺ وَ شِيعَةُ آلِ مُحَمَّدٍ ﷺ هَنِيئاً لَكُمْ.

۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ زِيَادٍ الْقَنْدِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ ذَرِيحٍ الْمُحَارِبِيِّ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي فِي كِتَابِهِ بِأَمْرٍ فَأُحِبُّ أَنْ أَعْمَلَهُ.

قَالَ: وَ مَا ذَاكَ؟

قُلْتُ: قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿**ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ**﴾.

قَالَ: «**لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ**»: لِقَاءُ الْإِمَامِ «**وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ**» تِلْكَ الْمَنَاسِكُ.

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سِنَانٍ: فَأَتَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! قَوْلُ اللَّهِ عزّ و جلّ: ﴿**ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ**﴾.

قَالَ: أَخْذُ الشَّارِبِ، وَ قَصُّ الْأَظْفَارِ وَ مَا أَشْبَهَ ذَلِكَ.

قَالَ: قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنَّ ذَرِيحَ الْمُحَارِبِيِّ حَدَّثَنِي عَنْكَ بِأَنَّكَ قُلْتَ لَهُ: «**لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ**» لِقَاءُ الْإِمَامِ «**وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ**» تِلْكَ الْمَنَاسِكُ.

فرمود: (ای) حاجیان بیت الله و زایران قبر پیامبرش ﷺ و ای شیعیان آل محمّد ﷺ! برشما گوارا باد!

۴ ـ ذریح محاربی گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: خداوند در کتابش به من امری فرموده من دوست دارم که آن‌را عمل نمایم.

فرمود: آن چیست؟

گفتم: گفتار خداوند عزّ و جلّ که می‌فرماید: «آن‌گاه آلودگی‌هایشان را برطرف سازند و به نذرهای خود وفا کنند».

فرمود: منظور از «برطرف سازی آلودگی‌ها» ملاقات با امام است و منظور از «وفای به نذر» انجام مناسک حج است.

عبدالله بن سنان گوید: پس از آن من به خدمت امام صادق عليه السلام رفتم و گفتم: قربانت گردم! منظور از این آیه چیست؟

فرمود: منظور کوتاه کردن شارب، چیدن ناخن و همانند آن است.

گوید: گفتم: فدایت شوم! ذریح محاربی از شما به من حدیث نمود که به او فرمودید: منظور از «برطرف سازی آلودگی‌ها» ملاقات با امام است و منظور از «وفای به نذر» انجام مناسک حج است.

فَقَالَ: صَدَقَ ذَرِيحٌ وَ صَدَقْتَ، إِنَّ لِلْقُرْآنِ ظَاهِراً وَ بَاطِناً، وَ مَنْ يَحْتَمِلُ مَا يَحْتَمِلُ ذَرِيحٌ.

(۳)

بَابُ فَضْلِ الرُّجُوعِ إِلَى الْمَدِينَةِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْمُثَنَّى عَنْ سَدِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

ابْدَءُوا بِمَكَّةَ وَ اخْتِمُوا بِنَا.

۲ ـ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام أَبْدَأُ بِالْمَدِينَةِ أَوْ بِمَكَّةَ؟

قَالَ: ابْدَأْ بِمَكَّةَ وَ اخْتِمْ بِالْمَدِينَةِ، فَإِنَّهُ أَفْضَلُ.

فرمود: ذریح راست گفته و تو هم راست گفتی، چرا که همانا برای قرآن ظاهر و باطنی است وچه کسی می‌تواند همانند ذریح آن‌را تحمّل کند؟!

بخش سوم

فضیلت بازگشت به مدینه

۱ ـ سدیر گوید: امام باقر عليه السلام فرمود: حج را با مکه آغاز کنید و با زیارت ما به پایان برسانید.

۲ ـ ابی عبدالله گوید: از امام باقر عليه السلام پرسیدم: سفر حج را با مدینه آغاز کنم یا مکّه؟

فرمود: با مکّه آغاز کن وبا مدینه به پایان برسان، چرا که این بهتر است.

(٤)

بَابُ دُخُولِ الْمَدِينَةِ وَ زِيَارَةِ النَّبِيِّ ﷺ وَ الدُّعَاءِ عِنْدَ قَبْرِهِ

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا دَخَلْتَ الْمَدِينَةَ فَاغْتَسِلْ قَبْلَ أَنْ تَدْخُلَهَا أَوْ حِينَ تَدْخُلُهَا ثُمَّ تَأْتِي قَبْرَ النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ تَقُومُ فَتُسَلِّمُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ تَقُومُ عِنْدَ الْأُسْطُوَانَةِ الْمُقَدَّمَةِ مِنْ جَانِبِ الْقَبْرِ الْأَيْمَنِ عِنْدَ رَأْسِ الْقَبْرِ عِنْدَ زَاوِيَةِ الْقَبْرِ وَ أَنْتَ مُسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةِ وَ مَنْكِبُكَ الْأَيْسَرُ إِلَى جَانِبِ الْقَبْرِ وَ مَنْكِبُكَ الْأَيْمَنُ مِمَّا يَلِي الْمِنْبَرَ، فَإِنَّهُ مَوْضِعُ رَأْسِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ تَقُولُ:

«أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ، وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ، وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَلَّغْتَ رِسَالاتِ رَبِّكَ وَ نَصَحْتَ لِأُمَّتِكَ وَ

بخش چهارم

ورود به مدینه، زیارت پیامبر ﷺ و دعا نزد بارگاه آن حضرت

۱ ـ معاوية بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

هنگامی که وارد مدینه شدی پیش از ورود و یا به هنگام ورود غسل کن آن گاه کنار قبر پیامبر ﷺ بیا، سپس بایست و بر رسول خدا ﷺ سلام کن، آن گاه نزد ستون اول که در سمت راست بخش بالای سر در گوشه آن رو به قبله که شانه چپت به طرف قبر باشد و شانه راستش به طرف منبر ـ که موضع سر مبارک رسول خدا ﷺ است، می‌ایستی و می‌گویی: **«أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ، وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ، وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَلَّغْتَ رِسَالاتِ رَبِّكَ وَ نَصَحْتَ لِأُمَّتِكَ وَ**

جَاهَدْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ عَبَدْتَ اللَّهَ مُخْلِصاً حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ بِالْحِكْمَةِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ أَدَّيْتَ الَّذِي عَلَيْكَ مِنَ الْحَقِّ وَ أَنَّكَ قَدْ رَؤُفْتَ بِالْمُؤْمِنِينَ وَ غَلُظْتَ عَلَى الْكَافِرِينَ، فَبَلَغَ اللَّهُ بِكَ أَفْضَلَ شَرَفِ مَحَلِّ الْمُكْرَمِينَ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي اسْتَنْقَذَنَا بِكَ مِنَ الشِّرْكِ وَ الضَّلَالَةِ.

اللَّهُمَّ فَاجْعَلْ صَلَوَاتِكَ وَ صَلَوَاتِ مَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ وَ عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ وَ أَنْبِيَائِكَ الْمُرْسَلِينَ وَ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِينَ وَ مَنْ سَبَّحَ لَكَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَ رَسُولِكَ وَ نَبِيِّكَ وَ أَمِينِكَ وَ نَجِيِّكَ وَ حَبِيبِكَ وَ صَفِيِّكَ وَ خَاصَّتِكَ وَ صَفْوَتِكَ وَ خِيَرَتِكَ مِنْ خَلْقِكَ.

اللَّهُمَّ أَعْطِهِ الدَّرَجَةَ وَ الْوَسِيلَةَ مِنَ الْجَنَّةِ وَ ابْعَثْهُ مَقَاماً مَحْمُوداً يَغْبِطُهُ بِهِ الْأَوَّلُونَ وَ الْآخِرُونَ.

اللَّهُمَّ إِنَّكَ قُلْتَ وَ لَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جاؤُكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَ اسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوّٰاباً رَحِيماً، وَ إِنِّي أَتَيْتُ نَبِيَّكَ مُسْتَغْفِراً تَائِباً مِنْ ذُنُوبِي وَ إِنِّي أَتَوَجَّهُ بِكَ إِلَى اللَّهِ رَبِّي وَ رَبِّكَ لِيَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي».

جَاهَدْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ عَبَدْتَ اللَّهَ مُخْلِصاً حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ بِالْحِكْمَةِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ أَدَّيْتَ الَّذِي عَلَيْكَ مِنَ الْحَقِّ وَ أَنَّكَ قَدْ رَؤُفْتَ بِالْمُؤْمِنِينَ وَ غَلُظْتَ عَلَى الْكَافِرِينَ، فَبَلَغَ اللَّهُ بِكَ أَفْضَلَ شَرَفِ مَحَلِّ الْمُكْرَمِينَ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي اسْتَنْقَذَنَا بِكَ مِنَ الشِّرْكِ وَ الضَّلَالَةِ.

اللَّهُمَّ فَاجْعَلْ صَلَوَاتِكَ وَ صَلَوَاتِ مَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ وَ عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ وَ أَنْبِيَائِكَ الْمُرْسَلِينَ وَ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِينَ وَ مَنْ سَبَّحَ لَكَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَ رَسُولِكَ وَ نَبِيِّكَ وَ أَمِينِكَ وَ نَجِيِّكَ وَ حَبِيبِكَ وَ صَفِيِّكَ وَ خَاصَّتِكَ وَ صَفْوَتِكَ وَ خِيَرَتِكَ مِنْ خَلْقِكَ.

اللَّهُمَّ أَعْطِهِ الدَّرَجَةَ وَ الْوَسِيلَةَ مِنَ الْجَنَّةِ وَ ابْعَثْهُ مَقَاماً مَحْمُوداً يَغْبِطُهُ بِهِ الْأَوَّلُونَ وَ الْآخِرُونَ.

اللَّهُمَّ إِنَّكَ قُلْتَ وَ لَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جاؤُكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَ اسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوّٰاباً رَحِيماً، وَ إِنِّي أَتَيْتُ نَبِيَّكَ مُسْتَغْفِراً تَائِباً مِنْ ذُنُوبِي وَ إِنِّي أَتَوَجَّهُ بِكَ إِلَى اللَّهِ رَبِّي وَ رَبِّكَ لِيَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي».

وَإِنْ كَانَتْ لَكَ حَاجَةٌ فَاجْعَلْ قَبْرَ النَّبِيِّ ﷺ خَلْفَ كَتِفَيْكَ وَ اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَ ارْفَعْ يَدَيْكَ، وَ اسْأَلْ حَاجَتَكَ، فَإِنَّكَ أَحْرَى أَنْ تُقْضَى إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ علیهم‌السلام قَالَ:

كَانَ أَبِي عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ علیهما‌السلام يَقِفُ عَلَى قَبْرِ النَّبِيِّ ﷺ فَيُسَلِّمُ عَلَيْهِ وَ يَشْهَدُ لَهُ بِالْبَلَاغِ وَ يَدْعُو بِمَا حَضَرَهُ ثُمَّ يُسْنِدُ ظَهْرَهُ إِلَى الْمَرْوَةِ الْخَضْرَاءِ الدَّقِيقَةِ الْعَرْضِ مِمَّا يَلِي الْقَبْرَ وَ يَلْتَزِقُ بِالْقَبْرِ وَ يُسْنِدُ ظَهْرَهُ إِلَى الْقَبْرِ وَ يَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ فَيَقُولُ:

«اللَّهُمَّ إِلَيْكَ أَلْجَأْتُ ظَهْرِي وَ إِلَى قَبْرِ مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَ رَسُولِكَ أَسْنَدْتُ ظَهْرِي وَ الْقِبْلَةَ الَّتِي رَضِيتَ لِمُحَمَّدٍ ﷺ اسْتَقْبَلْتُ.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَصْبَحْتُ لا أَمْلِكُ لِنَفْسِي خَيْرَ مَا أَرْجُو وَ لا أَدْفَعُ عَنْهَا شَرَّ مَا أَحْذَرُ عَلَيْهَا وَ أَصْبَحَتِ الْأُمُورُ بِيَدِكَ فَلَا فَقِيرَ أَفْقَرُ مِنِّي إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ.

و اگر حاجتی داری، قبر آن حضرت را پشت شانه‌هایت قرار ده و رو به قبله شو و دست‌هایت را بلند کن و حاجت خود را بخواه که شایسته است که ان شاءالله حاجت تو برآورده شود.

۲ ـ علی بن جعفر علیه‌السلام گوید: امام کاظم علیه‌السلام از پدرش از جدّ بزرگوارش علیهما‌السلام نقل می‌کند که حضرتش فرمود:

امام سجّاد علیه‌السلام همواره کنار قبر پیامبر خدا ﷺ می‌ایستاد، بر او سلام می‌کرد و در مورد رساندن پیام‌های الهی توسط آن حضرت گواهی می‌داد و آن‌چه می‌خواست دعا می‌کرد. سپس بر سنگ سبز نازک پهنی که در پهلوی قبر بود تکیه می‌داد و خود را به قبر می‌چسبانید و رو به قبله می‌نمود و می‌فرمود: **«اللَّهُمَّ إِلَيْكَ أَلْجَأْتُ ظَهْرِي وَ إِلَى قَبْرِ مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَ رَسُولِكَ أَسْنَدْتُ ظَهْرِي وَ الْقِبْلَةَ الَّتِي رَضِيتَ لِمُحَمَّدٍ ﷺ اسْتَقْبَلْتُ.**

اللَّهُمَّ إِنِّي أَصْبَحْتُ لا أَمْلِكُ لِنَفْسِي خَيْرَ مَا أَرْجُو وَ لا أَدْفَعُ عَنْهَا شَرَّ مَا أَحْذَرُ عَلَيْهَا وَ أَصْبَحَتِ الْأُمُورُ بِيَدِكَ فَلَا فَقِيرَ أَفْقَرُ مِنِّي إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ.

اللَّهُمَّ ارْدُدْنِي مِنْكَ بِخَيْرٍ فَإِنَّهُ لا رَادَّ لِفَضْلِكَ.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ تُبَدِّلَ اسْمِي أَوْ تُغَيِّرَ جِسْمِي أَوْ تُزِيلَ نِعْمَتَكَ عَنِّي.

اللَّهُمَّ كَرِّمْنِي بِالتَّقْوَى وَ جَمِّلْنِي بِالنِّعَمِ وَ اغْمُرْنِي بِالْعَافِيَةِ وَ ارْزُقْنِي شُكْرَ الْعَافِيَةِ».

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه‌السلام: كَيْفَ السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله عِنْدَ قَبْرِهِ؟ فَقَالَ: قُلِ:

«السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَبِيبَ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا صَفْوَةَ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِينَ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ نَصَحْتَ لِأُمَّتِكَ وَ جَاهَدْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ عَبَدْتَهُ حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ فَجَزَاكَ اللَّهُ أَفْضَلَ مَا جَزَى نَبِيّاً عَنْ أُمَّتِهِ.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ أَفْضَلَ مَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ».

۴ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ:

اللَّهُمَّ ارْدُدْنِي مِنْكَ بِخَيْرٍ فَإِنَّهُ لا رَادَّ لِفَضْلِكَ.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ تُبَدِّلَ اسْمِي أَوْ تُغَيِّرَ جِسْمِي أَوْ تُزِيلَ نِعْمَتَكَ عَنِّي.

اللَّهُمَّ كَرِّمْنِي بِالتَّقْوَى وَ جَمِّلْنِي بِالنِّعَمِ وَ اغْمُرْنِي بِالْعَافِيَةِ وَ ارْزُقْنِي شُكْرَ الْعَافِيَةِ».

۳ ـ احمد بن محمّد بن ابی نصر گوید: به امام رضا عليه‌السلام گفتم: چگونه به رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله کنار قبرش سلام دهیم؟

فرمود: بگو: **«السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَبِيبَ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا صَفْوَةَ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِينَ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ نَصَحْتَ لِأُمَّتِكَ وَ جَاهَدْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ عَبَدْتَهُ حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ فَجَزَاكَ اللَّهُ أَفْضَلَ مَا جَزَى نَبِيّاً عَنْ أُمَّتِهِ.**

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ أَفْضَلَ مَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ».

۴ ـ محمّد بن مسعود گوید:

رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام انْتَهَى إِلَى قَبْرِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهِ وَ قَالَ: «**أَسْأَلُ اللَّهَ الَّذِي اجْتَبَاكَ وَ اخْتَارَكَ وَ هَدَاكَ وَ هَدَى بِكَ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْكَ**».

ثُمَّ قَالَ: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيماً﴾.

۵ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ:

أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ لَهُمْ: مُرُّوا بِالْمَدِينَةِ فَسَلِّمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مِنْ قَرِيبٍ وَ إِنْ كَانَتِ الصَّلَاةُ تَبْلُغُهُ مِنْ بَعِيدٍ.

۶ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الْمَمَرِّ فِي مُؤَخَّرِ مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ لَا أُسَلِّمُ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله.

فَقَالَ: لَمْ يَكُنْ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام يَصْنَعُ ذَلِكَ.

امام صادق عليه السلام را ديدم آن گاه كه به كنار قبر پيامبر صلى الله عليه و آله رسيد، دست مبارک خود روى آن نهاد و فرمود: «**أَسْأَلُ اللَّهَ الَّذِي اجْتَبَاكَ وَ اخْتَارَكَ وَ هَدَاكَ وَ هَدَى بِكَ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْكَ**».

آن‌گاه اين آيه را قرائت فرمود كه: «به راستى خدا و فرشتگان بر پيامبر درود مى‌فرستد اى كسانى كه ايمان آورده‌ايد بر او درود و سلام كامل بفرستيد».

۵ـ اسحاق بن عمّار گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

به شهر مدينه سفر نماييد و از نزديک به رسول خدا صلى الله عليه و آله سلام كنيد، اگر چه از دور هم به آن حضرت سلام مى‌رسد.

۶ ـ صفوان بن يحيى گويد: از امام رضا عليه السلام پرسيدم: از بخش آخر مسجد رسول خدا صلى الله عليه و آله عبور كردم و به حضرتش سلام نكردم.

فرمود: امام كاظم عليه السلام چنين نمى‌نمود.

قُلْتُ: فَيَدْخُلُ الْمَسْجِدَ فَيُسَلِّمُ مِنْ بَعِيدٍ لا يَدْنُو مِنَ الْقَبْرِ.

فَقَالَ: لا.

قَالَ: سَلِّمْ عَلَيْهِ حِينَ تَدْخُلُ وَ حِينَ تَخْرُجُ وَ مِنْ بَعِيدٍ.

۷ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

صَلُّوا إِلَى جَانِبِ قَبْرِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله وَ إِنْ كَانَتْ صَلَاةُ الْمُؤْمِنِينَ تَبْلُغُهُ أَيْنَمَا كَانُوا.

۸ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ: حَضَرْتُ أَبَا الْحَسَنِ الْأَوَّلَ عليه السلام وَ هَارُونَ الْخَلِيفَةَ وَ عِيسَى بْنَ جَعْفَرٍ وَ جَعْفَرَ بْنَ يَحْيَى بِالْمَدِينَةِ، قَدْ جَاءُوا إِلَى قَبْرِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله.

فَقَالَ هَارُونُ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام: تَقَدَّمْ.

فَأَبَى، فَتَقَدَّمَ هَارُونُ، فَسَلَّمَ وَ قَامَ نَاحِيَةً وَ قَالَ عِيسَى بْنُ جَعْفَرٍ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام: تَقَدَّمْ.

گفتم: پس وارد مسجد می‌شوم و از دور سلام می‌دهم و نزديک قبر نمی‌شوم.

فرمود: نه (چنين مكن) فرمود: در هنگام ورود و خروج و از دور به حضرتش سلام بده.

۷ ـ معاوية بن وهب گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

كنار قبر پيامبر صلى الله عليه وآله به حضرتش درود بفرستيد، گرچه درود مؤمنان از هر جا كه باشند به حضرتش می‌رسد.

۸ ـ يكی از اصحاب ما گويد:

در حضور امام كاظم عليه السلام بودم كه هارون خليفهٔ عباسی، عيسی بن جعفر و جعفر بن يحيی نيز در مدينه بودند، آنها كنار قبر پيامبر صلى الله عليه وآله آمدند. هارون به امام كاظم عليه السلام گفت: بفرماييد!

حضرتش جلو نرفت.

هارون جلو رفت و به پيامبر سلام داد و در گوشه‌ای ايستاد، عيسی به امام كاظم عليه السلام گفت: بفرماييد!

فَأَبَى فَتَقَدَّمَ عِيسَى فَسَلَّمَ وَ وَقَفَ مَعَ هَارُونَ.
فَقَالَ جَعْفَرٌ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه‌السلام: تَقَدَّمْ.
فَأَبَى فَتَقَدَّمَ جَعْفَرٌ: فَسَلَّمَ وَ وَقَفَ مَعَ هَارُونَ.
وَ تَقَدَّمَ أَبُو الْحَسَنِ عليه‌السلام فَقَالَ: «**السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَهْ أَسْأَلُ اللَّهَ الَّذِي اصْطَفَاكَ وَ اجْتَبَاكَ وَ هَدَاكَ وَ هَدَى بِكَ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْكَ**».
فَقَالَ هَارُونُ لِعِيسَى: سَمِعْتَ مَا قَالَ؟
قَالَ: نَعَمْ.
فَقَالَ هَارُونُ: أَشْهَدُ أَنَّهُ أَبُوهُ حَقّاً.

(۵)
بَابُ الْمِنْبَرِ وَ الرَّوْضَةِ وَ مَقَامِ النَّبِيِّ صلی‌الله‌علیه‌وآله

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام:

حضرتش جلو نرفت.
عیسی جلو رفت و سلام داد و نزد هارون ایستاد.
جعفر به امام کاظم عليه‌السلام گفت: بفرمایید!
حضرتش جلو نرفت جعفر جلو رفت و سلام داد و با هارون ایستاد.
آن گاه امام کاظم عليه‌السلام جلو رفت و این گونه سلام داد: «**السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَهْ أَسْأَلُ اللَّهَ الَّذِي اصْطَفَاكَ وَ اجْتَبَاكَ وَ هَدَاكَ وَ هَدَى بِكَ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْكَ**».
هارون به عیسی گفت: شنیدی چگونه سلام داد؟ گفت: آری.
هارون گفت: گواهی می‌دهم که او به راستی پدر اوست.

بخش پنجم
منبر، روضه و جایگاه پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

إِذَا فَرَغْتَ مِنَ الدُّعَاءِ عِنْدَ قَبْرِ النَّبِيِّ ﷺ فَائْتِ الْمِنْبَرَ فَامْسَحْهُ بِيَدِكَ وَ خُذْ بِرُمَّانَتَيْهِ وَ هُمَا السُّفْلَاوَانِ وَ امْسَحْ عَيْنَيْكَ وَ وَجْهَكَ بِهِ، فَإِنَّهُ يُقَالُ: إِنَّهُ شِفَاءُ الْعَيْنِ. وَ قُمْ عِنْدَهُ فَاحْمَدِ اللَّهَ وَ أَثْنِ عَلَيْهِ وَ سَلْ حَاجَتَكَ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «**مَا بَيْنَ مِنْبَرِي وَ بَيْتِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَ مِنْبَرِي عَلَى تُرْعَةٍ مِنْ تُرَعِ الْجَنَّةِ**» وَ التُّرْعَةُ هِيَ الْبَابُ الصَّغِيرُ. ثُمَّ تَأْتِي مَقَامَ النَّبِيِّ ﷺ فَتُصَلِّي فِيهِ مَا بَدَا لَكَ، فَإِذَا دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ فَصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَ إِذَا خَرَجْتَ فَاصْنَعْ مِثْلَ ذَلِكَ وَ أَكْثِرْ مِنَ الصَّلَاةِ فِي مَسْجِدِ الرَّسُولِ ﷺ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

لَمَّا كَانَ سَنَةُ إِحْدَى وَ أَرْبَعِينَ أَرَادَ مُعَاوِيَةُ الْحَجَّ فَأَرْسَلَ نَجَّاراً وَ أَرْسَلَ بِالْآلَةِ، وَ كَتَبَ إِلَى صَاحِبِ الْمَدِينَةِ أَنْ يَقْلَعَ مِنْبَرَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ يَجْعَلُوهُ عَلَى قَدْرِ مِنْبَرِهِ بِالشَّامِ، فَلَمَّا نَهَضُوا لِيَقْلَعُوهُ انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ وَ زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ فَكَفُّوا وَ كَتَبُوا بِذَلِكَ إِلَى مُعَاوِيَةَ.

هر گاه کنار قبر پیامبر ﷺ دعایت پایان یافت به طرف منبر برو و دست خود را به آن بمال و دو گردی آن را ـ که مانند انار و در پایین است ـ بگیر و به چشمان و صورتت بمال، زیرا گفته می‌شود که آن شفای چشم است. آن گاه کنارش بایست و خدا را ستایش کن و او را ثناگوی و حاجت خود را بخواه، زیرا که رسول خدا ﷺ فرمود:

«میان منبر و خانهٔ من بوستانی از بوستان‌های بهشتی است و منبر من، دریچه‌ای از دریچه‌های بهشتی است».

سپس به جانب جایگاه پیامبر ﷺ برو و هر چه خواستی نمازگزار، چون داخل مسجد شدی بر پیامبر ﷺ درود بفرست و چون بیرون رفتی درود بر حضرتش بفرست و در مسجد رسول ﷺ نماز بسیار بخوان.

۲ ـ معاویة بن وهب گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

آن گاه که سال چهل و یک فرا رسید و معاویه تصمیم گرفت در مراسم حج شرکت کند، نجّاری را با وسایل نجّاری به مدینه فرستاد و به حاکم مدینه نوشت: منبر رسول خدا ﷺ را تخریب و همانند منبرش در شام قرار ده.

وقتی حاکم خواست این حکم را عملی کند آفتاب گرفت و زمین لرزید. آنها از این کار دست کشیدند و این قضیه را طی نامه‌ای به معاویه گزارش دادند.

فَكَتَبَ عَلَيْهِمْ يَعْزِمُ عَلَيْهِمْ لَمَّا فَعَلُوهُ، فَفَعَلُوا ذٰلِكَ، فَمِنْبَرُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْمَدْخَلُ الَّذِي رَأَيْتَ.

۳ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه‌السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

مَا بَيْنَ بَيْتِي وَ مِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَ مِنْبَرِي عَلَى تُرْعَةٍ مِنْ تُرَعِ الْجَنَّةِ وَ قَوَائِمُ مِنْبَرِي رُبَّتْ فِي الْجَنَّةِ.

قَالَ: قُلْتُ: هِيَ رَوْضَةُ الْيَوْمِ؟

قَالَ: نَعَمْ، إِنَّهُ لَوْ كُشِفَ الْغِطَاءُ لَرَأَيْتُمْ.

۴ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ حَدِّ مَسْجِدِ الرَّسُولِ ﷺ.

معاویه در پاسخ تأکید نمود که این حکم را انجام دهند.

آنان حکم او را اجرا کردند. اکنون منبر رسول خدا ﷺ در موضعی است که می‌بینی.

۳ـ ابی بکر حضرمی گوید: امام صادق علیه‌السلام فرمود: رسول خدا ﷺ می‌فرمود:

میان خانه و منبر من بوستانی از بوستان‌های بهشت است و منبر من بر دریچه‌ای از دریچه‌های بهشت است و پایه‌های منبر من از بهشت نمو کرده است.

گوید: گفتم: آن‌جا امروزه هم بوستان است؟

فرمود: آری، اگر پرده برداشته شود، خواهید دید.

۴ـ محمّد بن مسلم گوید: از امام (باقر و یا امام صادق علیهما‌السلام) پرسیدم: مساحت مسجد رسول ﷺ چقدر است؟

فَقَالَ: الْأُسْطُوَانَةُ الَّتِي عِنْدَ رَأْسِ الْقَبْرِ إِلَى الْأُسْطُوَانَتَيْنِ مِنْ وَرَاءِ الْمِنْبَرِ عَنْ يَمِينِ الْقِبْلَةِ وَ كَانَ مِنْ وَرَاءِ الْمِنْبَرِ طَرِيقٌ تَمُرُّ فِيهِ الشَّاةُ وَ يَمُرُّ الرَّجُلُ مُنْحَرِفاً، وَ كَانَ سَاحَةُ الْمَسْجِدِ مِنَ الْبَلَاطِ إِلَى الصَّحْنِ.

۵ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ عَنْ مُرَازِمٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام عَمَّا يَقُولُ النَّاسُ فِي الرَّوْضَةِ.

فَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله: «**فِيمَا بَيْنَ بَيْتِي وَ مِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَ مِنْبَرِي عَلَى تُرْعَةٍ مِنْ تُرَعِ الْجَنَّةِ**».

فَقُلْتُ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! فَمَا حَدُّ الرَّوْضَةِ؟

فَقَالَ: بُعْدُ أَرْبَعِ أَسَاطِينَ مِنَ الْمِنْبَرِ إِلَى الظِّلَالِ.

فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! مِنَ الصَّحْنِ فِيهَا شَيْءٌ.

قَالَ: لَا.

فرمود: از ستون نزد بالا سر قبر تا دو ستون از پشت منبر از سمت راست قبله و پشت منبر راه باریکی بود که فقط گوسفند می‌توانست عبور کند و انسان هم می‌توانست به صورت خمیده رد شود و فضای مسجد از محل سنگ فرش بلاط تا صحن بود.

۵ ـ مرازم گوید: از امام صادق عليه‌السلام در مورد سخنانی که مردم دربارهٔ روضه می‌گویند پرسیدم.

فرمود: رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله فرمود:

میان خانه و منبر من بوستانی از بوستان‌های بهشت است، منبر من بر دریچه از دریچه‌های بهشت است.

گفتم: فدایت گردم! مساحت روضه چقدر است؟

فرمود: به اندازهٔ چهار ستون از منبر تا سایه‌بان‌ها.

گفتم: قربانت گردم! آیا چیزی از صحن در روضه قرار گرفته است؟

فرمود: نه.

۶ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

حَدُّ الرَّوْضَةِ فِي مَسْجِدِ الرَّسُولِ صلی الله علیه و آله إِلَى طَرَفِ الظِّلَالِ، وَ حَدُّ الْمَسْجِدِ إِلَى الْأُسْطُوَانَتَيْنِ عَنْ يَمِينِ الْمِنْبَرِ إِلَى الطَّرِيقِ مِمَّا يَلِي سُوقَ اللَّيْلِ.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرٍ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى مَوْلَى آلِ سَامٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: كَمْ كَانَ مَسْجِدُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله؟

قَالَ: كَانَ ثَلَاثَةَ آلَافٍ وَ سِتَّمِائَةِ ذِرَاعٍ مُكَسَّراً.

۸ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: هَلْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «**مَا بَيْنَ بَيْتِي وَ مِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ**»؟

---

۶ ـ ابو بصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

مساحت روضه در مسجد رسول صلی الله علیه و آله (از دیوار قبلی میان منبر و خانه) تا طرف سایه‌بان‌ها است و مساحت مسجد از خانهٔ حضرت تا دو ستون از سمت راست منبر تا راهی که متّصل به بازار اللیل است، می‌باشد.

۷ ـ عبدالاعلی مولی آل سام گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: مساحت مسجد رسول خدا صلی الله علیه و آله چه اندازه بود؟

فرمود: سه هزار و ششصد ذراع مکسّر بود.

۸ ـ معاویة بن وهب گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: آیا رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود که «میان خانه و منبر من بوستانی از بوستان‌های بهشت است»؟

فَقَالَ: نَعَمْ. وَ قَالَ: بَيْتُ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ عليهما السلام مَا بَيْنَ الْبَيْتِ الَّذِي فِيهِ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله إِلَى الْبَابِ الَّذِي يُحَاذِي الزُّقَاقَ إِلَى الْبَقِيعِ.

قَالَ: فَلَوْ دَخَلْتَ مِنْ ذَلِكَ الْبَابِ وَ الْحَائِطُ مَكَانَهُ أَصَابَ مَنْكِبَكَ الْأَيْسَرَ.

ثُمَّ سَمَّى سَائِرَ الْبُيُوتِ وَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: «**الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِي تَعْدِلُ أَلْفَ صَلَاةٍ فِي غَيْرِهِ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ فَهُوَ أَفْضَلُ**».

۹ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ وَ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

إِذَا دَخَلْتَ مِنْ بَابِ الْبَقِيعِ فَبَيْتُ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ عَلَى يَسَارِكَ قَدْرَ مَمَرِّ عَنْزٍ مِنَ الْبَابِ وَ هُوَ إِلَى جَانِبِ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ بَابَاهُمَا جَمِيعاً مَقْرُونَانِ.

۱۰ـ سَهْلُ بْنُ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله:

فرمود: آری.

و فرمود: خانهٔ علی و فاطمه علیهما السلام میان خانه‌ای که پیامبر صلى الله عليه وآله بود تا دری که مقابل کوچه بقیع است قرار داشت.

فرمود: اگر از آن در وارد شوی و دیوار جای خود باشد به شانه چپ تو اصابت خواهد کرد.

آن‌گاه دیگر خانه‌ها را نام برد و فرمود: رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود: نماز در مسجد من برابر هزار نماز در غیر آن است جز مسجد الحرام. پس آن بهتر است.

۹ـ قاسم بن سالم گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

هر گاه از در بقیع وارد شدی خانهٔ علی صلوات الله علیه سمت چپ تو قرار می‌گیرد به اندازه‌ای که بز ماده‌ای رد شود و آن کنار خانهٔ رسول خدا صلى الله عليه وآله است ودرهای هر دو به هم نزدیکند.

۱۰ـ نظیر این روایت را جمیل بن درّاج نیز از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند.

«مَا بَيْنَ مِنْبَرِي وَ بُيُوتِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَ مِنْبَرِي عَلَى تُرْعَةٍ مِنْ تُـرَعِ الْـجَنَّةِ وَ صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي تَعْدِلُ أَلْفَ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ».

قَالَ جَمِيلٌ: قُلْتُ لَهُ: بُيُوتُ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله وَ بَيْتُ عَلِيٍّ عليه السلام مِنْهَا؟

قَالَ: نَعَمْ وَ أَفْضَلُ.

۱۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ قَالَ:

الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِ الرَّسُولِ صلی الله علیه و آله تَعْدِلُ عَشَرَةَ آلافِ صَلَاةٍ.

۱۲ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ السَّرَّاجِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي الصَّامِتِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله تَعْدِلُ بِعَشَرَةِ آلافِ صَلَاةٍ.

۱۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ:

در پایان آن می‌افزاید: به حضرتش گفتم: خانهٔ پیامبر صلی الله علیه و آله و خانهٔ علی عليه السلام از مسجد (و باغ بهشتی) است؟

فرمود: آری وبرتر است.

۱۱ ـ هارون بن خارجه گوید: حضرتش فرمود:

نماز در مسجد رسول خدا صلی الله علیه و آله برابر ده هزار نماز است.

۱۲ ـ نظیر این روایت را ابی صامت نیز از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند.

۱۳ ـ یونس بن یعقوب گوید:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: الصَّلَاةُ فِي بَيْتِ فَاطِمَةَ عليها‌السلام أَفْضَلُ أَوْ فِي الرَّوْضَةِ؟
قَالَ: فِي بَيْتِ فَاطِمَةَ عليها‌السلام.

۱۴ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ عَنْ صَفْوَانَ وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ:
قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: الصَّلَاةُ فِي بَيْتِ فَاطِمَةَ عليها‌السلام مِثْلُ الصَّلَاةِ فِي الرَّوْضَةِ؟
قَالَ: وَ أَفْضَلُ.

(٦)
بَابُ مَقَامِ جَبْرَئِيلَ عليه‌السلام

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ جَمِيعاً قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام:
ائْتِ مَقَامَ جَبْرَئِيلَ عليه‌السلام وَ هُوَ تَحْتَ الْمِيزَابِ، فَإِنَّهُ كَانَ مَقَامَهُ إِذَا اسْتَأْذَنَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله وَ قُلْ:

به امام صادق عليه‌السلام گفتم: نماز در خانۀ فاطمه عليها‌السلام بهتر است یا در روضه (مابین قبر و منبر)؟
فرمود: خانۀ فاطمه عليها‌السلام.

۱۴ ـ جمیل بن درّاج گوید: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: نماز در خانۀ فاطمه عليها‌السلام مانند نماز در روضه است؟
فرمود: وبرتر از آن است.

بخش ششم
جایگاه جبرئیل عليه‌السلام

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:
به مقام جبرئیل عليه‌السلام که زیر ناودان است برو، زیرا که آن‌جا جایگاه او بود، آن‌گاه که می‌خواست از رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله اجازه بگیرد و بگو:

«أَيْ جَوَادُ أَيْ كَرِيمُ أَيْ قَرِيبُ أَيْ بَعِيدُ، أَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ أَسْأَلُكَ أَنْ تَرُدَّ عَلَيَّ نِعْمَتَكَ».

قَالَ: وَ ذَلِكَ مَقَامٌ لا تَدْعُو فِيهِ حَائِضٌ تَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ، ثُمَّ تَدْعُو بِدُعَاءِ الدَّمِ إِلَّا رَأَتِ الطُّهْرَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

(٧)

بَابُ فَضْلِ الْمُقَامِ بِالْمَدِينَةِ وَ الصَّوْمِ وَ الِاعْتِكَافِ عِنْدَ الْأَسَاطِينِ

١ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ جَهْمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام أَيُّمَا أَفْضَلُ الْمُقَامُ بِمَكَّةَ أَوْ بِالْمَدِينَةِ؟

فَقَالَ: أَيَّ شَيْءٍ تَقُولُ أَنْتَ؟

قَالَ: فَقُلْتُ: وَ مَا قَوْلِي مَعَ قَوْلِكَ.

قَالَ: إِنَّ قَوْلَكَ يَرُدُّكَ إِلَى قَوْلِي.

«أَيْ جَوَادُ أَيْ كَرِيمُ أَيْ قَرِيبُ أَيْ بَعِيدُ، أَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ أَسْأَلُكَ أَنْ تَرُدَّ عَلَيَّ نِعْمَتَكَ».

فرمود: و آن جایی است که اگر زن حائض رو به قبله دعای قطع خونریزی کند، دعایش مستجاب می‌شود و پاک می‌شود ان شاء الله.

بخش هفتم

فضیلت اقامت در مدینه، روزه داری و اعتکاف نزد ستون‌ها

١ ـ حسن بن جهم گوید: از امام کاظم عليه السلام پرسیدم: کدام یک بهتر است اقامت در مکّه یا در مدینه؟

فرمود: تو چه می‌گویی؟

گوید: گفتم: سخنی در برابر سخن شما ندارم.

فرمود: همانا سخن تو از سخن ماست.

قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: أَمَّا أَنَا فَأَزْعُمُ أَنَّ الْمُقَامَ بِالْمَدِينَةِ أَفْضَلُ مِنَ الْمُقَامِ بِمَكَّةَ.

قَالَ: فَقَالَ: أَمَا لَئِنْ قُلْتَ ذَلِكَ، لَقَدْ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ذَاكَ يَوْمَ فِطْرٍ، وَ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فِي الْمَسْجِدِ. ثُمَّ قَالَ: قَدْ فَضَلْنَا النَّاسَ الْيَوْمَ بِسَلَامِنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله.

۲ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ عَنْ مُرَازِمٍ قَالَ:

دَخَلْتُ أَنَا وَ عَمَّارٌ وَ جَمَاعَةٌ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بِالْمَدِينَةِ، فَقَالَ: مَا مُقَامُكُمْ؟

فَقَالَ: عَمَّارٌ قَدْ سَرَّحْنَا ظَهْرَنَا وَ أَمَرْنَا أَنْ نُؤْتَى بِهِ إِلَى خَمْسَةَ عَشَرَ يَوْماً.

فَقَالَ: أَصَبْتُمُ الْمُقَامَ فِي بَلَدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ الصَّلَاةَ فِي مَسْجِدِهِ وَ اعْمَلُوا لِآخِرَتِكُمْ وَ أَكْثِرُوا لِأَنْفُسِكُمْ، إِنَّ الرَّجُلَ قَدْ يَكُونُ كَيِّساً فِي الدُّنْيَا فَيُقَالُ: مَا أَكْيَسَ فُلَاناً، وَ إِنَّمَا الْكَيِّسُ كَيِّسُ الْآخِرَةِ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو الزَّيَّاتِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

گوید: به حضرتش گفتم: من گمان می‌کنم که اقامت در مدینه بهتر از اقامت در مکّه باشد.

گوید: فرمود: آگاه باش! اگر تو چنین گفتی البتّه این سخن را امام صادق عليه السلام در روز فطر فرمود و به کنار قبر رسول خدا صلى الله عليه و آله آمد و در مسجد بر او سلام داد.

سپس فرمود: امروز ما به جهت سلام بر رسول خدا صلى الله عليه و آله نسبت به مردم برتری داده شده‌ایم.

۲ ـ مرازم گوید: من، عمّار و عدّه‌ای در مدینه به خدمت امام صادق عليه السلام شرف‌یاب شدیم.

حضرتش فرمود: چقدر در مدینه می‌مانید؟

عمّار گفت: مرکب خود را به چرا فرستادیم و گفتیم: تا پانزده روز دیگر بیاورند.

فرمود: شما ماندن در شهر رسول خدا صلى الله عليه و آله و نماز در مسجدش را دریافتید، برای آخرت خود عمل نمایید و برای خودتان بسیار توشه بردارید، گاهی فردی از کارهای دنیایی زیرکی می‌کند گفته می‌شود: فلانی زیرک است، در حالی که زیرکی، فقط در کارهای جهان آخرت است.

۳ ـ محمّد بن عمرو زیّات گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

مَنْ مَاتَ فِي الْمَدِينَةِ بَعَثَهُ اللَّهُ فِي الْآمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْهُمْ يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ وَ أَبُو عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءُ وَ عَبْدُ الرَّحْمانِ بْنُ الْحَجَّاجِ.

۴ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُقِيمَ ثَلَاثَةَ أَيَّامِ الْأَرْبِعَاءَ وَ الْخَمِيسَ وَ الْجُمُعَةَ فَصَلِّ مَا بَيْنَ الْقَبْرِ وَ الْمِنْبَرِ يَوْمَ الْأَرْبِعَاءِ عِنْدَ الْأُسْطُوَانَةِ الَّتِي تَلِي الْقَبْرَ فَتَدْعُو اللَّهَ عِنْدَهَا، وَ تَسْأَلُهُ كُلَّ حَاجَةٍ تُرِيدُهَا فِي آخِرَةٍ أَوْ دُنْيَا وَ الْيَوْمَ الثَّانِيَ عِنْدَ أُسْطُوَانَةِ التَّوْبَةِ، وَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عِنْدَ مَقَامِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله مُقَابِلَ الْأُسْطُوَانَةِ الْكَثِيرَةِ الْخَلُوقِ، فَتَدْعُو اللَّهَ عِنْدَهُنَّ لِكُلِّ حَاجَةٍ وَ تَصُومُ تِلْكَ الثَّلَاثَةَ الْأَيَّامَ.

۵ ـ ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

صُمِ الْأَرْبِعَاءَ وَ الْخَمِيسَ وَ الْجُمُعَةَ، وَ صَلِّ لَيْلَةَ الْأَرْبِعَاءِ وَ يَوْمَ الْأَرْبِعَاءِ عِنْدَ الْأُسْطُوَانَةِ الَّتِي تَلِي رَأْسَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله وَ لَيْلَةَ الْخَمِيسِ وَ يَوْمَ الْخَمِيسِ عِنْدَ أُسْطُوَانَةِ أَبِي لُبَابَةَ وَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ وَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عِنْدَ الْأُسْطُوَانَةِ الَّتِي تَلِي مَقَامَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله وَ ادْعُ بِهَذَا الدُّعَاءِ لِحَاجَتِكَ وَ هُوَ:

هر کس در مدینه بمیرد خداوند او را در روز قیامت جزو ایمن شدگان بر می‌انگیزاند که یحیی بن حبیب، ابو عبید حذّاء و عبدالرحمان بن حجاج از این گروهند.

۴ ـ حلبی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هنگامی که وارد مسجد پیامبر شدی اگر توانستی سه روز؛ روزهای چهارشنبه، پنج شنبه و جمعه را بمان. پس در روز چهارشنبه میان قبر و منبر نزد ستونی که نزدیک قبر است نمازگزار و خدا را بخوان و هر حاجتی که برای جهان آخرت یا دنیا داری بخواه. و روز دوم کنار ستون توبه و روز جمعه کنار محراب که جایگاه پیامبر صلى الله عليه وآله برابر ستون «کثیرة الخلوق» خدا را می‌خوانی و حاجت خود را می‌خواهی و این سه روز را روزه می‌گیری.

۵ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

روزهای چهارشنبه، پنجشنبه و جمعه را روزه بگیر و شب چهارشنبه و روز چهارشنبه نزد ستونی که نزدیک بالای سر پیامبر صلى الله عليه وآله است نمازگزار و شب پنجشنبه و روز پنجشنبه نزد ستون ابو لبابه و شب جمعه و روز جمعه نزد ستونی که نزدیک مقام پیامبر صلى الله عليه وآله است و برای حاجت خود این دعا را بخوان:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِعِزَّتِكَ وَ قُوَّتِكَ وَ قُدْرَتِكَ وَ جَمِيعِ مَا أَحَاطَ بِهِ عِلْمُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَ كَذَا».

(۸)

بَابُ زِيَارَةِ مَنْ بِالْبَقِيعِ عليهم‌السلام

۱ ـ إِذَا أَتَيْتَ الْقَبْرَ الَّذِي بِالْبَقِيعِ فَاجْعَلْهُ بَيْنَ يَدَيْكَ ثُمَّ تَقُولُ:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَئِمَّةَ الْهُدَى، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ التَّقْوَى، السَّلَامُ عَلَيْكُمُ الْحُجَّةَ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا، السَّلَامُ عَلَيْكُمُ الْقُوَّامَ فِي الْبَرِيَّةِ بِالْقِسْطِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الصَّفْوَةِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ النَّجْوَى.

أَشْهَدُ أَنَّكُمْ قَدْ بَلَّغْتُمْ وَ نَصَحْتُمْ وَ صَبَرْتُمْ فِي ذَاتِ اللَّهِ وَ كُذِّبْتُمْ وَ أُسِيءَ إِلَيْكُمْ فَعَفَوْتُمْ. وَ أَشْهَدُ أَنَّكُمُ الْأَئِمَّةُ الرَّاشِدُونَ الْمَهْدِيُّونَ، وَ أَنَّ طَاعَتَكُمْ مَفْرُوضَةٌ، وَ أَنَّ قَوْلَكُمُ الصِّدْقُ.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِعِزَّتِكَ وَ قُوَّتِكَ وَ قُدْرَتِكَ وَ جَمِيعِ مَا أَحَاطَ بِهِ عِلْمُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَ كَذَا». (به جای کذا و کذا حاجت خود را بخواه).

بخش هشتم

زیارت ائمهٔ بقیع عليهم‌السلام

۱ ـ هرگاه به قبرستان بقیع آمدی آن‌را مقابل خود قرار ده سپس بگو: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَئِمَّةَ الْهُدَى، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ التَّقْوَى، السَّلَامُ عَلَيْكُمُ الْحُجَّةَ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا، السَّلَامُ عَلَيْكُمُ الْقُوَّامَ فِي الْبَرِيَّةِ بِالْقِسْطِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الصَّفْوَةِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ النَّجْوَى.

أَشْهَدُ أَنَّكُمْ قَدْ بَلَّغْتُمْ وَ نَصَحْتُمْ وَ صَبَرْتُمْ فِي ذَاتِ اللَّهِ وَ كُذِّبْتُمْ وَ أُسِيءَ إِلَيْكُمْ فَعَفَوْتُمْ. وَ أَشْهَدُ أَنَّكُمُ الْأَئِمَّةُ الرَّاشِدُونَ الْمَهْدِيُّونَ، وَ أَنَّ طَاعَتَكُمْ مَفْرُوضَةٌ، وَ أَنَّ قَوْلَكُمُ الصِّدْقُ.

وَ أَنَّكُمْ دَعَوْتُمْ فَلَمْ تُجَابُوا وَ أَمَرْتُمْ فَلَمْ تُطَاعُوا وَ أَنَّكُمْ دَعَائِمُ الدِّينِ، وَ أَرْكَانُ الْأَرْضِ، وَ لَمْ تَزَالُوا بِعَيْنِ اللَّهِ يَنْسَخُكُمْ فِي أَصْلَابِ كُلِّ مُطَهَّرٍ وَ يَنْقُلُكُمْ فِي أَرْحَامِ الْمُطَهَّرَاتِ لَمْ تُدَنِّسْكُمُ الْجَاهِلِيَّةُ الْجَهْلَاءُ وَ لَمْ تَشْرَكْ فِيكُمْ فِتَنُ الْأَهْوَاءِ طِبْتُمْ وَ طَابَ مَنْبِتُكُمْ، مَنَّ بِكُمْ عَلَيْنَا دَيَّانُ الدِّينِ، فَجَعَلَكُمْ فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَ جَعَلَ صَلَوَاتِنَا عَلَيْكُمْ رَحْمَةً لَنَا وَ كَفَّارَةً لِذُنُوبِنَا إِذَا اخْتَارَكُمْ لَنَا وَ طَيَّبَ خَلْقَنَا بِمَا مَنَّ بِهِ عَلَيْنَا مِنْ وَلايَتِكُمْ وَ كُنَّا عِنْدَهُ مُسَمَّيْنَ بِفَضْلِكُمْ مُعْتَرِفِينَ بِتَصْدِيقِنَا إِيَّاكُمْ.

وَ هَذَا مَقَامُ مَنْ أَسْرَفَ وَ أَخْطَأَ وَ اسْتَكَانَ وَ أَقَرَّ بِمَا جَنَى وَ رَجَا بِمَقَامِهِ الْخَلَاصَ وَ أَنْ يَسْتَنْقِذَهُ بِكُمْ مُسْتَنْقِذُ الْهَلْكَى مِنَ الرَّدَى فَكُونُوا لِي شُفَعَاءَ فَقَدْ وَفَدْتُ إِلَيْكُمْ إِذَا رَغِبَ عَنْكُمْ أَهْلُ الدُّنْيَا وَ اتَّخَذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُواً وَ اسْتَكْبَرُوا عَنْهَا يَا مَنْ هُوَ قَائِمٌ لا يَسْهُو وَ دَائِمٌ لا يَلْهُو وَ مُحِيطٌ بِكُلِّ شَيْءٍ لَكَ الْمَنُّ بِمَا وَفَّقْتَنِي وَ عَرَّفْتَنِي مِمَّا ائْتَمَنْتَنِي عَلَيْهِ إِذْ صَدَّ عَنْهُمْ عِبَادُكَ وَ جَهِلُوا مَعْرِفَتَهُمْ وَ اسْتَخَفُّوا بِحَقِّهِمْ وَ مَالُوا إِلَى سِوَاهُمْ فَكَانَتِ الْمِنَّةُ مِنْكَ عَلَيَّ مَعَ أَقْوَامٍ خَصَصْتَهُمْ بِمَا خَصَصْتَنِي بِهِ.

فَلَكَ الْحَمْدُ إِذْ كُنْتُ عِنْدَكَ فِي مَقَامِي هَذَا مَذْكُوراً مَكْتُوباً وَ لا تَحْرِمْنِي مَا رَجَوْتُ وَ لا تُخَيِّبْنِي فِيمَا دَعَوْتُ». وَ ادْعُ لِنَفْسِكَ بِمَا أَحْبَبْتَ.

وَ أَنَّكُمْ دَعَوْتُمْ فَلَمْ تُجَابُوا وَ أَمَرْتُمْ فَلَمْ تُطَاعُوا وَ أَنَّكُمْ دَعَائِمُ الدِّينِ، وَ أَرْكَانُ الْأَرْضِ، وَ لَمْ تَزَالُوا بِعَيْنِ اللَّهِ يَنْسَخُكُمْ فِي أَصْلَابِ كُلِّ مُطَهَّرٍ وَ يَنْقُلُكُمْ فِي أَرْحَامِ الْمُطَهَّرَاتِ لَمْ تُدَنِّسْكُمُ الْجَاهِلِيَّةُ الْجَهْلَاءُ وَ لَمْ تَشْرَكْ فِيكُمْ فِتَنُ الْأَهْوَاءِ طِبْتُمْ وَ طَابَ مَنْبِتُكُمْ، مَنَّ بِكُمْ عَلَيْنَا دَيَّانُ الدِّينِ، فَجَعَلَكُمْ فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَ جَعَلَ صَلَوَاتِنَا عَلَيْكُمْ رَحْمَةً لَنَا وَ كَفَّارَةً لِذُنُوبِنَا إِذَا اخْتَارَكُمْ لَنَا وَ طَيَّبَ خَلْقَنَا بِمَا مَنَّ بِهِ عَلَيْنَا مِنْ وَلايَتِكُمْ وَ كُنَّا عِنْدَهُ مُسَمَّيْنَ بِفَضْلِكُمْ مُعْتَرِفِينَ بِتَصْدِيقِنَا إِيَّاكُمْ.

وَ هَذَا مَقَامُ مَنْ أَسْرَفَ وَ أَخْطَأَ وَ اسْتَكَانَ وَ أَقَرَّ بِمَا جَنَى وَ رَجَا بِمَقَامِهِ الْخَلَاصَ وَ أَنْ يَسْتَنْقِذَهُ بِكُمْ مُسْتَنْقِذُ الْهَلْكَى مِنَ الرَّدَى فَكُونُوا لِي شُفَعَاءَ فَقَدْ وَفَدْتُ إِلَيْكُمْ إِذَا رَغِبَ عَنْكُمْ أَهْلُ الدُّنْيَا وَ اتَّخَذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُواً وَ اسْتَكْبَرُوا عَنْهَا يَا مَنْ هُوَ قَائِمٌ لا يَسْهُو وَ دَائِمٌ لا يَلْهُو وَ مُحِيطٌ بِكُلِّ شَيْءٍ لَكَ الْمَنُّ بِمَا وَفَّقْتَنِي وَ عَرَّفْتَنِي مِمَّا ائْتَمَنْتَنِي عَلَيْهِ إِذْ صَدَّ عَنْهُمْ عِبَادُكَ وَ جَهِلُوا مَعْرِفَتَهُمْ وَ اسْتَخَفُّوا بِحَقِّهِمْ وَ مَالُوا إِلَى سِوَاهُمْ فَكَانَتِ الْمِنَّةُ مِنْكَ عَلَيَّ مَعَ أَقْوَامٍ خَصَصْتَهُمْ بِمَا خَصَصْتَنِي بِهِ.

فَلَكَ الْحَمْدُ إِذْ كُنْتُ عِنْدَكَ فِي مَقَامِي هَذَا مَذْكُوراً مَكْتُوباً وَ لا تَحْرِمْنِي مَا رَجَوْتُ وَ لا تُخَيِّبْنِي فِيمَا دَعَوْتُ». و آن‌چه دوست داری برای خودت دعا بکن.

(۹)
بَابُ إِتْيَانِ الْمَشَاهِدِ وَ قُبُورِ الشُّهَدَاءِ

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ جَمِيعاً عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

لا تَدَعْ إِتْيَانَ الْمَشَاهِدِ كُلِّهَا؛ مَسْجِدِ قُبَاءَ، فَإِنَّهُ الْمَسْجِدُ الَّذِي أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ، وَ مَشْرَبَةِ أُمِّ إِبْرَاهِيمَ، وَ مَسْجِدِ الْفَضِيخِ، وَ قُبُورِ الشُّهَدَاءِ، وَ مَسْجِدِ الْأَحْزَابِ، وَ هُوَ مَسْجِدُ الْفَتْحِ.

قَالَ: وَ بَلَغَنَا أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله كَانَ إِذَا أَتَى قُبُورَ الشُّهَدَاءِ قَالَ:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ».

وَ لْيَكُنْ فِيمَا تَقُولُ عِنْدَ مَسْجِدِ الْفَتْحِ:

بخش نهم
زیارت مشاهد و قبور شهدا

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

برای زیارت همهٔ مشاهد برو از جمله: مسجد قبا مسجدی که از آغاز برای تقوا بناشده، غرفه ماریه مادر ابراهیم، مسجد فضیح، قبور شهدای احد، مسجد احزاب که همان مسجد فتح است.

فرمود: به ما روایت شده که هرگاه پیامبر صلى الله عليه وآله به کنار قبور شهدا می‌آمد می‌فرمود: **«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ».**

و در مسجد فتح این گونه بگو:

«يَا صَرِيخَ الْمَكْرُوبِينَ وَ يَا مُجِيبَ دَعْوَةِ الْمُضْطَرِّينَ اكْشِفْ هَمِّي وَ غَمِّي وَ كَرْبِي كَمَا كَشَفْتَ عَنْ نَبِيِّكَ هَمَّهُ وَ غَمَّهُ وَ كَرْبَهُ وَ كَفَيْتَهُ هَوْلَ عَدُوِّهِ فِي هَذَا الْمَكَانِ».

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ هِلَالٍ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّا نَأْتِي الْمَسَاجِدَ الَّتِي حَوْلَ الْمَدِينَةِ فَبِأَيِّهَا أَبْدَأُ؟

فَقَالَ: ابْدَأْ بِقُبَاءِ فَصَلِّ فِيهِ وَ أَكْثِرْ، فَإِنَّهُ أَوَّلُ مَسْجِدٍ صَلَّى فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي هَذِهِ الْعَرْصَةِ، ثُمَّ ائْتِ مَشْرَبَةَ أُمِّ إِبْرَاهِيمَ فَصَلِّ فِيهَا، وَ هِيَ مَسْكَنُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ مُصَلَّاهُ، ثُمَّ تَأْتِي مَسْجِدَ الْفَضِيخِ فَتُصَلِّي فِيهِ فَقَدْ صَلَّى فِيهِ نَبِيُّكَ، فَإِذَا قَضَيْتَ هَذَا الْجَانِبَ أَتَيْتَ جَانِبَ أُحُدٍ فَبَدَأْتَ بِالْمَسْجِدِ الَّذِي دُونَ الْحَرَّةِ فَصَلَّيْتَ فِيهِ، ثُمَّ مَرَرْتَ بِقَبْرِ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَسَلَّمْتَ عَلَيْهِ، ثُمَّ مَرَرْتَ بِقُبُورِ الشُّهَدَاءِ فَقُمْتَ عِنْدَهُمْ فَقُلْتَ:

«يَا صَرِيخَ الْمَكْرُوبِينَ وَيَا مُجِيبَ دَعْوَةِ الْمُضْطَرِّينَ اكْشِفْ هَمِّي وَ غَمِّي وَ كَرْبِي كَمَا كَشَفْتَ عَنْ نَبِيِّكَ هَمَّهُ وَ غَمَّهُ وَكَرْبَهُ وَكَفَيْتَهُ هَوْلَ عَدُوِّهِ فِي هَذَا الْمَكَانِ».

۲ ـ عقبة بن خالد گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم: ما برای دیدن به مساجد اطراف مدینه می‌رویم از کدام آنها شروع کنم؟

فرمود: از مسجد قبا شروع کن. در آن‌جا نماز بگزار، زیرا آن نخستین مسجدی است که رسول خدا صلى الله عليه وآله از این همه عرصه در آن نماز خواند.

سپس به غرفه مادر ابراهیم برو در آن نیز نماز بگزار و آن محل سکونت و نماز رسول خدا صلى الله عليه وآله بود.

آن گاه به مسجد فضیح برو و در آن نماز بگزار که پیامبرت در آن نمازگزارد. وقتی این طرف را تمام نمودی به جانب اُحد می‌روی و از مسجدی که نزدیک سنگستان است در آن نماز می‌گزاری، سپس به قبر حمزه فرزند عبدالمطلب عليهما السلام می‌روی، بر او سلام می‌نمایی، آن گاه به قبور شهدا می‌روی و نزد آنها ایستاده می‌گویی:

«**السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الدِّيَارِ أَنْتُمْ لَنَا فَرَطٌ وَ إِنَّا بِكُمْ لاحِقُونَ**» ثُمَّ تَأْتِي الْمَسْجِدَ الَّذِي كَانَ فِي الْمَكَانِ الْوَاسِعِ إِلَى جَنْبِ الْجَبَلِ عَنْ يَمِينِكَ حِينَ تَدْخُلُ أُحُداً فَتُصَلِّي فِيهِ فَعِنْدَهُ خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى أُحُدٍ حِينَ لَقِيَ الْمُشْرِكِينَ فَلَمْ يَبْرَحُوا حَتَّى حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَصَلَّى فِيهِ.

ثُمَّ مُرَّ أَيْضاً حَتَّى تَرْجِعَ فَتُصَلِّيَ عِنْدَ قُبُورِ الشُّهَدَاءِ مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكَ، ثُمَّ امْضِ عَلَى وَجْهِكَ حَتَّى تَأْتِيَ مَسْجِدَ الْأَحْزَابِ فَتُصَلِّيَ فِيهِ وَ تَدْعُوَ اللَّهَ فِيهِ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ دَعَا فِيهِ يَوْمَ الْأَحْزَابِ وَ قَالَ:

«**يَا صَرِيخَ الْمَكْرُوبِينَ وَ يَا مُجِيبَ دَعْوَةِ الْمُضْطَرِّينَ وَ يَا مُغِيثَ الْمَهْمُومِينَ اكْشِفْ هَمِّي وَ كَرْبِي وَ غَمِّي فَقَدْ تَرَى حَالِي وَ حَالَ أَصْحَابِي**».

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ:

«**السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الدِّيَارِ أَنْتُمْ لَنَا فَرَطٌ وَ إِنَّا بِكُمْ لاحِقُونَ**».

سپس به مسجدی می‌آیی که به هنگام ورود تو به اُحد در سمت راست تو در جای وسیع کنار کوه قرار گرفته است و در آن نماز می‌خوانی.

پیامبر ﷺ به هنگام رو در رو با مشرکان از همان جا به سوی احد خارج شد، پس درنگ نکردند تا وقت نماز فرا رسید پس در آن نماز خواند.

آن گاه بگذر تا به نزد قبور شهدا برگردی و نماز فریضه بخوانی. آن گاه به راه خود ادامه ده تا به مسجد احزاب بیایی و در آن نماز می‌گزاری و خدا را فرا می‌خوانی زیرا رسول خدا ﷺ در جنگ احزاب در آن مسجد دعا کرد و فرمود:

«**يَا صَرِيخَ الْمَكْرُوبِينَ وَ يَا مُجِيبَ دَعْوَةِ الْمُضْطَرِّينَ وَ يَا مُغِيثَ الْمَهْمُومِينَ اكْشِفْ هَمِّي وَ كَرْبِي وَ غَمِّي فَقَدْ تَرَى حَالِي وَ حَالَ أَصْحَابِي**».

۳ ـ هشام بن سالم گوید: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می‌فرمود:

عَاشَتْ فَاطِمَةُ عليها السلام بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله خَمْسَةً وَ سَبْعِينَ يَوْماً، لَمْ تُرَ كَاشِرَةً وَ لا ضَاحِكَةً، تَأْتِي قُبُورَ الشُّهَدَاءِ فِي كُلِّ جُمْعَةٍ مَرَّتَيْنِ الْإِثْنَيْنِ وَ الْخَمِيسَ فَتَقُولُ: هَاهُنَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ هَاهُنَا كَانَ الْمُشْرِكُونَ.

وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: أَبَانٌ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَنَّهَا كَانَتْ تُصَلِّي هُنَاكَ وَ تَدْعُو حَتَّى مَاتَتْ عليها السلام.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ لَيْثٍ الْمُرَادِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ مَسْجِدِ الْفَضِيخِ لِمَ سُمِّيَ مَسْجِدَ الْفَضِيخِ؟

فَقَالَ: لِنَخْلٍ يُسَمَّى الْفَضِيخَ، فَلِذَلِكَ سُمِّيَ مَسْجِدَ الْفَضِيخِ.

۵ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ،

فاطمه عليها السلام بعد از رسول خدا صلى الله عليه و آله هفتاد و پنج روز زندگی نمود و خوشحال و خندان دیده نشد. آن حضرت در هر هفته دو بار، روزهای دوشنبه و پنجشنبه به زیارت قبور شهدا می‌آمد و می‌فرمود: این جا، جایگاه رسول خدا صلى الله عليه و آله بود و این جا، جایگاه مشرکین.

و در روایت دیگری آمده است: امام صادق عليه السلام فرمود:

حضرت فاطمه عليها السلام در آن‌جا نماز می‌خواند و دعا می‌کرد تا این‌که از دنیا رفت.

۴ ـ لیث مرادی گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد مسجد فضیح پرسیدم که چرا مسجد فضیح نامیده شده است؟

فرمود: به جهت درخت خرمایی به نام فضیح در آن‌جا بود که به آن سبب مسجد فضیح نامیده شد.

۵ ـ حلبی گوید:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: هَلْ أَتَيْتُمْ مَسْجِدَ قُبَاءَ أَوْ مَسْجِدَ الْفَضِيخِ أَوْ مَشْرَبَةَ أُمِّ إِبْرَاهِيمَ؟

قُلْتُ: نَعَمْ.

قَالَ: أَمَا إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ مِنْ آثَارِ رَسُولِ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله شَيْءٌ إِلَّا وَ قَدْ غُيِّرَ غَيْرَ هَذَا.

۶ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مُوسَى قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام مَسْجِدَ الْفَضِيخِ.

فَقَالَ: يَا عَمَّارُ! تَرَى هَذِهِ الْوَهْدَةَ؟

قُلْتُ: نَعَمْ.

قَالَ: كَانَتِ امْرَأَةُ جَعْفَرٍ الَّتِي خَلَفَ عَلَيْهَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه‌السلام قَاعِدَةً فِي هَذَا الْمَوْضِعِ وَ مَعَهَا ابْنَاهَا مِنْ جَعْفَرٍ، فَبَكَتْ فَقَالَ لَهَا ابْنَاهَا: مَا يُبْكِيكِ يَا أُمَّهْ؟

قَالَتْ: بَكَيْتُ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه‌السلام.

امام صادق عليه‌السلام فرمود: آیا به مسجد قبا یا مسجد فضیح یا غرفه اُمّ ابراهیم رفته‌اید؟

گفتم: آری.

فرمود: آگاه باشید! چیزی از آثار رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله نماند مگر این‌که تغییرها داده شد جز این اثر.

۷ـ عمّار بن موسی گوید: من و امام صادق عليه‌السلام وارد مسجد فضیح شدیم، فرمود: ای عمّار! آیا این زمین پست را می‌بینی؟

گفتم: آری.

فرمود: زن جعفر طیّار بعد از او همسر امیرالمؤمنین عليه‌السلام شد، در همین جا با دو پسر جعفر نشسته بودند، او گریه کرد، پسرهایش به وی گفتند: برای چه گریه می‌کنی ای مادر؟

گفت: برای امیرالمؤمنین عليه‌السلام گریه می‌کنم.

فَقَالا لَهَا: تَبْكِينَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ لا تَبْكِينَ لِأَبِينَا؟

قَالَتْ: لَيْسَ هَذَا هَكَذَا، وَ لَكِنْ ذَكَرْتُ حَدِيثاً حَدَّثَنِي بِهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي هَذَا الْمَوْضِعِ فَأَبْكَانِي.

قَالا: وَ مَا هُوَ؟

قَالَتْ: كُنْتُ أَنَا وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي هَذَا الْمَسْجِدِ، فَقَالَ لِي: تَرَيْنَ هَذِهِ الْوَهْدَةَ؟

قُلْتُ: نَعَمْ.

قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَاعِدَيْنِ فِيهَا إِذْ وَضَعَ رَأْسَهُ فِي حَجْرِي ثُمَّ خَفَقَ حَتَّى غَطَّ وَ حَضَرَتْ صَلَاةُ الْعَصْرِ، فَكَرِهْتُ أَنْ أُحَرِّكَ رَأْسَهُ عَنْ فَخِذِي فَأَكُونَ قَدْ آذَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله حَتَّى ذَهَبَ الْوَقْتُ وَ فَاتَتْ.

فَانْتَبَهَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَقَالَ: يَا عَلِيُّ! صَلَّيْتَ؟

قُلْتُ: لا.

به او گفتند: برای امیر المؤمنین عليه السلام گریه می‌کنی و به پدر ما گریه نمی‌کنی؟

گفت: چنین نیست، ولی بیاد قصّه‌ای افتادم که امیرالمؤمنین عليه السلام در این‌جا برای من نقل فرمود.

گفتند: کدام قصّه؟

گفت: من و امیرالمؤمنین عليه السلام در همین مسجد بودیم، آن حضرت به من فرمود: این زمین پست را می‌بینی؟

گفتم: آری.

فرمود: من و رسول خدا صلى الله عليه وآله در همین جا نشسته بودیم که سرش را به دامن نهاد، سپس خواب سنگینی نمود، وقتی نماز عصر فرا رسید، نخواستم سر مبارکش را از دامن خود بردارم که رسول خدا صلى الله عليه وآله را آزار نمایم وقت نماز گذشت و نماز فوت شد.

رسول خدا صلى الله عليه وآله بیدار شد. فرمود: ای علی! نماز گزاردی؟

گفتم: نه.

قَالَ: وَ لِمَ ذَلِكَ؟

قُلْتُ: كَرِهْتُ أَنْ أُوذِيَكَ.

قَالَ: فَقَامَ وَ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَ مَدَّ يَدَيْهِ كِلْتَيْهِمَا وَ قَالَ: «**اللَّهُمَّ رُدَّ الشَّمْسَ إِلَى وَقْتِهَا حَتَّى يُصَلِّيَ عَلِيٌّ**».

فَرَجَعَتِ الشَّمْسُ إِلَى وَقْتِ الصَّلَاةِ حَتَّى صَلَّيْتُ الْعَصْرَ، ثُمَّ انْقَضَّتْ انْقِضَاضَ الْكَوْكَبِ.

(۱۰)
بَابُ وَدَاعِ قَبْرِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

فرمود: چرا؟

گفتم: نخواستم شما را آزار نمایم.

پیامبر خدا صلى الله عليه وآله برخاست و رو به قبله نمود و هر دو دستش را به سوی آسمان بلند کرد وفرمود: خدایا! آفتاب را به وقت نماز عصر برگردان تا علی نمازگزارد.

در این هنگام آفتاب به وقت نماز عصر برگشت و من نماز خواندم، سپس با شتاب به سان فرو رفتن ستارگان فرو رفت.

بخش دهم
وداع با قبر پیامبر صلى الله عليه وآله

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَخْرُجَ مِنَ الْمَدِينَةِ فَاغْتَسِلْ ثُمَّ ائْتِ قَبْرَ النَّبِيِّ ﷺ بَعْدَ مَا تَفْرُغُ مِنْ حَوَائِجِكَ وَ اصْنَعْ مِثْلَ مَا صَنَعْتَ عِنْدَ دُخُولِكَ وَ قُلِ:

«اللَّهُمَّ لا تَجْعَلْهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنْ زِيَارَةِ قَبْرِ نَبِيِّكَ، فَإِنْ تَوَفَّيْتَنِي قَبْلَ ذَلِكَ فَإِنِّي أَشْهَدُ فِي مَمَاتِي عَلَى مَا شَهِدْتُ عَلَيْهِ فِي حَيَاتِي أَنْ لا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُكَ وَ رَسُولُكَ».

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ وَدَاعِ قَبْرِ النَّبِيِّ ﷺ.

قَالَ: تَقُولُ: **«صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ السَّلَامُ عَلَيْكَ لا جَعَلَهُ اللَّهُ آخِرَ تَسْلِيمِي عَلَيْكَ».**

(۱۱)

بَابُ تَحْرِيمِ الْمَدِينَةِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ حَسَّانَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام:

هرگاه خواستی از مدینه خارج شوی، غسل کن و کنار قبر پیامبر ﷺ برو و اعمالی را که به هنگام ورود انجام دادی، انجام بده وبگو:

«اللَّهُمَّ لا تَجْعَلْهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنْ زِيَارَةِ قَبْرِ نَبِيِّكَ، فَإِنْ تَوَفَّيْتَنِي قَبْلَ ذَلِكَ فَإِنِّي أَشْهَدُ فِي مَمَاتِي عَلَى مَا شَهِدْتُ عَلَيْهِ فِي حَيَاتِي أَنْ لا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُكَ وَ رَسُولُكَ».

۲ ـ یونس بن یعقوب گوید: از امام صادق عليه السلام در مورد وداع قبر پیامبر ﷺ پرسیدم.

فرمود: بگو: **«صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ السَّلَامُ عَلَيْكَ لا جَعَلَهُ اللَّهُ آخِرَ تَسْلِيمِي عَلَيْكَ».**

بخش یازدهم

حرمت مدینه

۱ ـ حسّان بن مهران گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود: امیرالمؤمنین عليه السلام فرمود:

مَكَّةُ حَرَمُ اللَّهِ، وَ الْمَدِينَةُ حَرَمُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، وَ الْكُوفَةُ حَرَمِي لا يُرِيدُهَا جَبَّارٌ بِحَادِثَةٍ إِلَّا قَصَمَهُ اللَّهُ.

۲ ـ حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْمَدِينَةَ؟

قَالَ: نَعَمْ حَرَّمَ بَرِيداً فِي بَرِيدٍ غَضَاها.

قَالَ: قُلْتُ: صَيْدَهَا.

قَالَ: لا، يَكْذِبُ النَّاسُ.

۳ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنِ الْحَسَنِ الصَّيْقَلِ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: كُنْتُ عِنْدَ زِيَادِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَ عِنْدَهُ رَبِيعَةُ الرَّأْيِ.

فَقَالَ زِيَادٌ: مَا الَّذِي حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنَ الْمَدِينَةِ؟

مکّه حرم خدا، مدینه حرم رسول خدا صلی الله علیه و آله وکوفه حرم من است. هر ستمگری که قصد سوء به آن داشته باشد خداوند او را شکست می‌دهد.

۲ ـ ابوالعبّاس گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: آیا رسول خدا صلی الله علیه و آله مدینه را حرم قرار داد؟

فرمود: آری، پیامبر صلی الله علیه و آله چهار فرسخ در چهار فرسخ درختان آن‌را حرم قرار داد.

گوید: گفتم: آیا شکار آن‌را نیز حرام قرار داد؟

فرمود: نه، مردم (مخالفان) دروغ می‌گویند.

۳ ـ حسن صیقل گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

نزد زیاد بن عبدالله (حاکم مدینه) بودم که ربیعة الرّأی نیز (که از اهل رأی است) نزد او بود. زیاد پرسید: چه بخشی از مدینه را رسول خدا صلی الله علیه و آله حرم قرار داد؟

فَقَالَ لَهُ: بَرِيدٌ فِي بَرِيدٍ.
فَقَالَ لِرَبِيعَةَ: وَ كَانَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَمْيَالٌ؟
فَسَكَتَ وَ لَمْ يُجِبْهُ، فَأَقْبَلَ عَلَيَّ زِيَادٌ فَقَالَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ! مَا تَقُولُ أَنْتَ؟
فَقُلْتُ: حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْمَدِينَةِ مَا بَيْنَ لابَتَيْهَا.
قَالَ: وَ مَا بَيْنَ لابَتَيْهَا؟
قُلْتُ: مَا أَحَاطَتْ بِهِ الْحِرَارُ.
قَالَ: وَ مَا حَرَّمَ مِنَ الشَّجَرِ؟
قُلْتُ: مِنْ عَيْرٍ إِلَى وُعَيْرٍ؟
قَالَ صَفْوَانُ: قَالَ ابْنُ مُسْكَانَ: قَالَ الْحَسَنُ: فَسَأَلَهُ إِنْسَانٌ وَ أَنَا جَالِسٌ فَقَالَ لَهُ: وَ مَا بَيْنَ لابَتَيْهَا؟
فَقَالَ: مَا بَيْنَ الصَّوْرَيْنِ إِلَى الثَّنِيَّةِ.
۴ـ وَ فِي رِوَايَةِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

ربیعه گفت: چهار فرسخ در چهار فرسخ.
زیاد به ربیعه گفت: در زمان رسول خدا ﷺ میل بود (نه فرسخ).
ربیعه ساکت شد و جواب نداد. زیاد رو به من کرد و گفت: ای ابو عبدالله! تو چه می‌گویی؟
گفتم: رسول خدا ﷺ از مدینه آن‌چه را که میان دو سنگستان است حرم قرار داد.
گفت: میان دو سنگستان کجاست؟
گفتم: مناطقی از سنگستان که حوالی مدینه در بر گرفته است.
گفت: از درختان چه بخشی را حرام نموده است؟
گفتم: از کوه عیر تا کوه وُعیر.
صفوان گوید: ابن مسکان گفت: حسن گفت: من در حضور امام عليه السلام بودم که شخصی پرسید: ما بین دو سنگستان کجاست؟
فرمود: آن‌چه میان دو صور از سمت چپ مدینه تا تنیه الوداع ـ که سمت جنوب است ـ می‌باشد.
۴ـ ابوبصیر گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

حَدُّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْمَدِينَةِ مِنْ ذُبَابٍ إِلَى وَاقِمٍ وَ الْعُرَيْضِ وَ النَّقْبِ مِنْ قِبَلِ مَكَّةَ.

۵ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

إِنَّ مَكَّةَ حَرَمُ اللَّهِ حَرَّمَهَا إِبْرَاهِيمُ عليه السلام وَ إِنَّ الْمَدِينَةَ حَرَمِي مَا بَيْنَ لابَتَيْهَا حَرَمٌ لا يُعْضَدُ شَجَرُهَا وَ هُوَ مَا بَيْنَ ظِلِّ عَائِرٍ إِلَى ظِلِّ وُعَيْرٍ وَ لَيْسَ صَيْدُهَا كَصَيْدِ مَكَّةَ يُؤْكَلُ هَذَا وَ لا يُؤْكَلُ ذَلِكَ وَ هُوَ بَرِيدٌ.

۶ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

مَنْ أَحْدَثَ بِالْمَدِينَةِ حَدَثاً أَوْ آوَى مُحْدِثاً فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ.

قُلْتُ: وَ مَا الْحَدَثُ؟

قَالَ: الْقَتْلُ.

مساحت بخشی از مدینه که رسول خدا ﷺ حرم قرار داده از کوه ذباب تا واقم وبیابان عریض و نقیب از سمت مکّه است.

۵ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

رسول خدا ﷺ فرمود: مکّه حرم خداست که ابراهیم عليه السلام آن را حرم قرار داد. مدینه حرم من است که میان دو سنگستان آن حرم من است، درختان خودروی آن بریده نمی‌شود که در پایه کوه عائر تا کوه پایه کوه وُعیر است. البته صید مدینه همانند صید مکّه نیست که این خورده می‌شود و آن خورده نمی‌شود و این یک فرسخ است.

۶ـ جمیل بن درّاج گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

رسول خدا ﷺ فرمود:

هرکس در مدینه حادثه‌ای انجام دهد و یا آن‌که حادثه‌گر را پناه دهد پس لعنت خدا بر او باد.

گفتم: حادثه چیست؟

فرمود: کشتن فردی است.

(۱۲)
بَابُ مُعَرَّسِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى وَ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام:

إِذَا انْصَرَفْتَ مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ وَ انْتَهَيْتَ إِلَى ذِي الْحُلَيْفَةِ وَ أَنْتَ رَاجِعٌ إِلَى الْمَدِينَةِ مِنْ مَكَّةَ فَائْتِ مُعَرَّسَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَإِنْ كُنْتَ فِي وَقْتِ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ، أَوْ نَافِلَةٍ فَصَلِّ فِيهِ، وَ إِنْ كَانَ فِي غَيْرِ وَقْتِ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ فَانْزِلْ فِيهِ قَلِيلاً، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَدْ كَانَ يُعَرِّسُ فِيهِ وَ يُصَلِّي.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَجَّالِ وَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا:

أَنَّهُ لَمْ يُعَرِّسْ فَأَمَرَهُ الرِّضَا علیه السلام أَنْ يَنْصَرِفَ فَيُعَرِّسَ.

بخش دوازدهم
استراحتگاه پیامبر صلی الله علیه و آله

۱ ـ معاویة بن عمّار گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

هر گاه از مکّه به مدینه برگشتی و در حال برگشت به مدینه از مکّه به ذوالحلیفه رسیدی، به استراحتگاه پیامبر صلی الله علیه و آله برو. پس اگر در وقت نماز واجب یا نافله باشی نماز به جا آور و اگر وقت نماز نباشد اندکی در آن‌جا فرود آی، زیرا رسول خدا صلی الله علیه و آله آن‌جا استراحت نموده و نماز می‌گزارد.

۲ ـ علی بن اسباط گوید: یکی اصحاب ما در آن‌جا استراحت نکرد.

امام رضا علیه السلام به او امر فرمود که برگردد و در آن‌جا استراحت نماید.

۳ـأَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ بْنِ الْفُضَيْلِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنَّ جَمَّالَنَا مَرَّ بِنَا وَ لَمْ يَنْزِلِ الْمُعَرَّسَ.

فَقَالَ: لَا بُدَّ أَنْ تَرْجِعُوا إِلَيْهِ، فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ.

۴ ـ وَ عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ قَالَ:

قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَسْبَاطٍ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام ـ وَ نَحْنُ نَسْمَعُ ـ: إِنَّا لَمْ نَكُنْ عَرَّسْنَا فَأَخْبَرَنَا ابْنُ الْقَاسِمِ بْنِ الْفُضَيْلِ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ عَرَّسَ وَ أَنَّهُ سَأَلَكَ فَأَمَرْتَهُ بِالْعَوْدِ إِلَى الْمُعَرَّسِ فَيُعَرِّسُ فِيهِ.

فَقَالَ: نَعَمْ.

فَقَالَ لَهُ: فَإِنَّا انْصَرَفْنَا فَعَرَّسْنَا فَأَيَّ شَيْءٍ نَصْنَعُ؟

قَالَ: تُصَلِّي فِيهِ وَ تَضْطَجِعُ، وَ كَانَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام يُصَلِّي بَعْدَ الْعَتَمَةِ فِيهِ.

فَقَالَ لَهُ مُحَمَّدٌ: فَإِنْ مَرَّ بِهِ فِي غَيْرِ وَقْتِ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ. قَالَ: بَعْدَ الْعَصْرِ.

۳ـ محمّد بن قاسم بن فضیل گوید: به امام رضا عليه السلام گفتم: قربانت گردم! شتربان ما، ما را عبور داد و در معرّس فرود نیاورد.

فرمود: ناچارید که به آن‌جا بازگردید.

پس من به آن‌جا برگشتم.

۴ ـ ابن فضّال گوید: علی بن اسباط به امام رضا عليه السلام گفت: ما در آن‌جا استراحت نکردیم و محمّد بن قاسم بن فضیل هم به ما خبر داده که او در آن‌جا استراحت نکرده بود و او از شما پرسید پس امر فرمودید که برگردد و در آن‌جا استراحت نماید.

فرمود: آری.

پس به حضرتش گفتم: ما برمی‌گردیم و استراحت می‌کنیم چه وظیفه‌ای داریم؟

فرمود: در آن‌جا نماز می‌گزاری و می‌خوابی. امام کاظم عليه السلام همواره در آن‌جا بعد از نماز خفتن نماز می‌گزارد.

پس محمد (بن قاسم بن فضیل) به امام رضا عليه السلام گفت: اگر در غیر وقت نماز واجب ـ یعنی بعد از عصر ـ از آن‌جا عبور شود چه وظیفه داریم؟

قَالَ: سُئِلَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام عَنْ ذَا.
فَقَالَ: مَا رُخِّصَ فِي هَذَا إِلَّا فِي رَكْعَتَيِ الطَّوَافِ، فَإِنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ عليهما السلام فَعَلَهُ.
وَ قَالَ: يُقِيمُ حَتَّى يَدْخُلَ وَقْتُ الصَّلَاةِ.
قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! فَمَنْ مَرَّ بِهِ بِلَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ يُعَرِّسُ فِيهِ أَوْ إِنَّمَا التَّعْرِيسُ بِاللَّيْلِ.
فَقَالَ: إِنْ مَرَّ بِهِ بِلَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ فَلْيُعَرِّسْ فِيهِ.

(۱۳)
بَابُ مَسْجِدِ غَدِيرِ خُمٍّ

۱ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:

امام عليه السلام فرمود: از امام کاظم عليه السلام در این مورد پرسیده شد.
فرمود: چنین اجازه‌ای داده نشده مگر در دو رکعت طواف، زیرا امام حسن بن علی عليهما السلام آن‌را انجام داد.
و فرمود: صبر کنید تا وقت نماز فرا رسد.
گفتم: قربانت گردم! هر که شب و یا روز از آن عبور کند، باید استراحت کند یا استراحت فقط در شب است؟
فرمود: اگر در شب یا روز از آن عبور کند باید استراحت کند.

بخش سیزدهم
مسجد غدیرخم

۱ ـ عبدالرحمان بن حجّاج گوید:

سَأَلْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ عليه السلام عَنِ الصَّلَاةِ فِي مَسْجِدِ غَدِيرِ خُمّ بِالنَّهَارِ وَ أَنَا مُسَافِرٌ. فَقَالَ: صَلِّ فِيهِ، فَإِنَّ فِيهِ فَضْلاً وَ قَدْ كَانَ أَبِي عليه السلام يَأْمُرُ بِذَلِكَ.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنِ الْحَجَّالِ عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ حَسَّانَ الْجَمَّالِ قَالَ:

حَمَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ، فَلَمَّا انْتَهَيْنَا إِلَى مَسْجِدِ الْغَدِيرِ نَظَرَ إِلَى مَيْسَرَةِ الْمَسْجِدِ فَقَالَ: ذَلِكَ مَوْضِعُ قَدَمِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله حَيْثُ قَالَ: «**مَنْ كُنْتُ مَوْلاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلاهُ**».

ثُمَّ نَظَرَ إِلَى الْجَانِبِ الْآخَرِ فَقَالَ ذَلِكَ مَوْضِعُ فُسْطَاطِ أَبِي فُلَانٍ وَ فُلَانٍ وَ سَالِمٍ مَوْلَى أَبِي حُذَيْفَةَ وَ أَبِي عُبَيْدَةَ الْجَرَّاحِ، فَلَمَّا أَنْ رَأَوْهُ رَافِعاً يَدَيْهِ قَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: انْظُرُوا إِلَى عَيْنَيْهِ تَدُورُ، كَأَنَّهُمَا عَيْنَا مَجْنُونٍ (!!)

فَنَزَلَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام بِهَذِهِ الْآيَةِ: **﴿وَ إِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَ يَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ وَ مَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾**.

از امام کاظم عليه السلام در مورد نماز خواندن در مسجد غدیرخم در روز و در حال سفر پرسیدم. فرمود: در آن مسجد نماز بگزار، زیرا که دارای فضیلت است و پدر بزرگوارم به آن امر می‌فرمود.

۲ ـ حسّان جمّال گوید: امام صادق عليه السلام را از مدینه به مکّه بردم، چون به مسجد غدیر رسیدیم به سمت چپ مسجد نگاه کرد و فرمود: آن‌جا جای پای رسول خدا صلى الله عليه وآله است، موقعی که فرمود:

«هر که را من مولایم پس علی مولای اوست».

سپس به سمت دیگر مسجد نگاه کرد و فرمود: آن‌جا جای چادر ابا فلان و فلان (ابابکر و عمر)، سالم مولی ابی حذیفه و ابی عبیده جرّاح است. هنگامی دیدند پیامبر خدا صلى الله عليه وآله دستانش را بلند کرده به یکدیگر گفتند: به چشمانش نگاه کنید! که همانند دیوانگان می‌چرخد (!!)

در این هنگام جبرئیل عليه السلام با این آیه فرود آمد که «نزدیک است کافران هنگامی که آیات قرآن را می‌شنوند با چشم زخم تو را از بین ببرند و می‌گویند: او دیوانه است. در حالی که این (قرآن) جز مایهٔ بیداری برای جهانیان نیست».

۳ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يُسْتَحَبُّ الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِ الْغَدِيرِ، لِأَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله أَقَامَ فِيهِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ هُوَ مَوْضِعٌ أَظْهَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِ الْحَقَّ.

(١٤)

بَابُ [النوادر]

١ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ زِيَادِ بْنِ أَبِي الْحَلَّالِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا مِنْ نَبِيٍّ وَ لا وَصِيِّ نَبِيٍّ يَبْقَى فِي الْأَرْضِ أَكْثَرَ مِنْ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ حَتَّى تُرْفَعَ رُوحُهُ وَ عَظْمُهُ وَ لَحْمُهُ إِلَى السَّمَاءِ، وَ إِنَّمَا تُؤْتَى مَوَاضِعُ آثَارِهِمْ وَ يُبَلِّغُونَهُمْ مِنْ بَعِيدٍ السَّلَامَ وَ يَسْمَعُونَهُمْ فِي مَوَاضِعِ آثَارِهِمْ مِنْ قَرِيبٍ.

۳ـ ابان گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

خواندن نماز در مسجد غدیر خم مستحب است، زیرا پیامبر صلى الله عليه وآله در آن‌جا امیر مؤمنان علی عليه السلام را به خلافت نصب.

فرمود: آن‌جایی است که خدای عزّوجلّ در آن حق را ظاهر فرمود.

بخش چهاردهم

[چند روایت نکته‌دار]

۱ـ زیاد بن ابی حلال گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: هیچ پیامبر و وصی پیامبری نیست که پس از مرگ سه روز بیشتر در زمین بماند تا روح، استخوان و گوشت او را به آسمان بالا می‌برند و زائران به زیارت مواضع آثارشان می‌آیند و از دور برایشان سلام می‌رسانند و سلام را از نزدیک از مواضع آثارشان به ایشان می‌شنوانند.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ قَالَ: سَمِعْتُ الرِّضَا عليه السلام يَقُولُ:

إِنَّ لِكُلِّ إِمَامٍ عَهْداً فِي عُنُقِ أَوْلِيَائِهِ وَ شِيعَتِهِ وَ إِنَّ مِنْ تَمَامِ الْوَفَاءِ بِالْعَهْدِ وَ حُسْنِ الْأَدَاءِ زِيَارَةَ قُبُورِهِمْ فَمَنْ زَارَهُمْ رَغْبَةً فِي زِيَارَتِهِمْ وَ تَصْدِيقاً بِمَا رَغِبُوا فِيهِ كَانَ أَئِمَّتُهُمْ شُفَعَاءَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَبِي هَاشِمٍ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ:

بَعَثَ إِلَيَّ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام فِي مَرَضِهِ وَ إِلَى مُحَمَّدِ بْنِ حَمْزَةَ فَسَبَقَنِي إِلَيْهِ مُحَمَّدُ بْنُ حَمْزَةَ وَ أَخْبَرَنِي مُحَمَّدٌ مَا زَالَ يَقُولُ: ابْعَثُوا إِلَى الْحَيْرِ ابْعَثُوا إِلَى الْحَيْرِ.

فَقُلْتُ لِمُحَمَّدٍ: أَ لا قُلْتَ لَهُ: أَنَا أَذْهَبُ إِلَى الْحَيْرِ؟

ثُمَّ دَخَلْتُ عَلَيْهِ وَ قُلْتُ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! أَنَا أَذْهَبُ إِلَى الْحَيْرِ.

فَقَالَ: انْظُرُوا فِي ذَاكَ.

ثُمَّ قَالَ لِي: إِنَّ مُحَمَّداً لَيْسَ لَهُ سِرٌّ مِنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ، وَ أَنَا أَكْرَهُ أَنْ يَسْمَعَ ذَلِكَ.

---

۲ ـ حسن بن وشّاء گوید: از امام رضا عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

برای هر امامی بر عهدهٔ اولیا و شیعیاش پیمانی است و از تمام وکامل بودن وفای به عهد و بهتر ادا نمودن آن زیارت قبور آن بزرگواران است. پس هرکس با میل و رغبت آنها را زیارت نماید ومواردی را که آنها رغبت دارند قبول نماید ائمهٔ ایشان در روز قیامت شفیعانشان خواهند بود.

۳ ـ ابوهاشم جعفری گوید: امام هادی عليه السلام در بستر بیماری بود، فردی را به سوی من و محمّد بن حمزه فرستاد که قاصد پیش از من محمد بن حمزه به خدمتش رسید وقتی بیرون آمد به من خبر داد که امام پیوسته می‌فرمود: کسی را به کربلا بفرستید و کسی را به کربلا بفرستید.

به محمّد گفتم: آیا به آن حضرت نگفتی که من به کربلا می‌روم؟

پس خدمت حضرتش رفتم و گفتم: قربانت گردم! من به کربلا می‌روم.

فرمود: در این مورد فکر کنید.

آن گاه به من فرمود: محمّد رازدار از زید بن علی نیست و من نمی‌خواهم که این مطلب را بشنود.

قَالَ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِعَلِيِّ بْنِ بِلَالٍ. فَقَالَ: مَا كَانَ يَصْنَعُ بِالْحَيْرِ وَ هُوَ الْحَيْرُ.
فَقَدِمْتُ الْعَسْكَرَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ، فَقَالَ لِي: اجْلِسْ حِينَ أَرَدْتُ الْقِيَامَ.
فَلَمَّا رَأَيْتُهُ أَنِسَ بِي ذَكَرْتُ لَهُ قَوْلَ عَلِيِّ بْنِ بِلَالٍ ؟!
فَقَالَ لِي: أَ لا قُلْتَ لَهُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ وَ يُقَبِّلُ الْحَجَرَ وَ حُرْمَةُ النَّبِيِّ وَ الْمُؤْمِنِ أَعْظَمُ مِنْ حُرْمَةِ الْبَيْتِ، وَ أَمَرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَقِفَ بِعَرَفَةَ، وَ إِنَّمَا هِيَ مَوَاطِنُ يُحِبُّ اللَّهُ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا، فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ يُدْعَى اللَّهُ لِي حَيْثُ يُحِبُّ اللَّهُ أَنْ يُدْعَى فِيهَا.
وَ ذَكَرَ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: وَ لَمْ أَحْفَظْ عَنْهُ.
قَالَ: إِنَّمَا هَذِهِ مَوَاضِعُ يُحِبُّ اللَّهُ أَنْ يُتَعَبَّدَ لَهُ فِيهَا، فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ يُدْعَى لِي حَيْثُ يُحِبُّ اللَّهُ أَنْ يُعْبَدَ هَلَّا قُلْتَ لَهُ: كَذَا [وَ كَذَا]؟
قَالَ: قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! لَوْ كُنْتُ أُحْسِنُ مِثْلَ هَذَا لَمْ أَرُدَّ الْأَمْرَ عَلَيْكَ. هَذِهِ أَلْفَاظُ أَبِي هَاشِمٍ لَيْسَتْ أَلْفَاظَهُ.

راوی گوید: من این مطلب را به علی بن بلال گفتم.
گفت: او با حیره چه کار دارد؟ خود حیره است.
پس داخل لشکر سامرا شدم و خدمت حضرتش رسیدم، وقتی خواستم برخیزم فرمود: بنشین.
چون انس آن حضرت را بر خود دیدم گفتار علی بن بلال را بیان نمودم.
فرمود: به او نگفتی که رسول خدا ﷺ بیت را طواف می‌نمود، حجر الاسود را می‌بوسید. مگر نه این است که حرمت پیامبر و مؤمن بزرگتر از حرمت کعبه است و خداوند ﷻ به او امر فرموده که در عرفه توقّف نماید و همانا آنها جاهایی هستند که خداوند دوست دارد که در آن‌ها یاد شود. من دوست دارم که از خدا بر من در جایی دعا کنند که خدا دوست دارد در آن‌جا خوانده شود.
حضرتش مطالبی فرمود که در یادم نماند. فرمود: این مواضع (قبور ائمّه علیهم السلام) از جایگاه‌هایی هستند که خدا دوست دارد که در آن‌جا عبادت شود. پس من هم دوست دارم که بر من در جایی دعا شود که خدا دوست دارد در آن‌جا عبادت شود. آیا به او چنین و چنان نگفتی؟
گوید: گفتم: قربانت گردم! اگر مانند این مطالب خوب می‌دانستم جریان را به میان نمی‌آوردم.
این سخنان از زبان ابوهاشم است، سخنان آن حضرت نیست.

(۱۵)
بَابُ مَا يُقَالُ عِنْدَ قَبْرِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنِ الصَّادِقِ أَبِي الْحَسَنِ الثَّالِثِ عليه السلام قَالَ: يَقُولُ:

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَلِيَّ اللَّهِ أَنْتَ أَوَّلُ مَظْلُومٍ وَ أَوَّلُ مَنْ غُصِبَ حَقُّهُ، صَبَرْتَ وَ احْتَسَبْتَ حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ فَأَشْهَدُ أَنَّكَ لَقِيتَ اللَّهَ وَ أَنْتَ شَهِيدٌ، عَذَّبَ اللَّهُ قَاتِلَكَ بِأَنْوَاعِ الْعَذَابِ، وَ جَدَّدَ عَلَيْهِ الْعَذَابَ، جِئْتُكَ عَارِفاً بِحَقِّكَ مُسْتَبْصِراً بِشَأْنِكَ مُعَادِياً لِأَعْدَائِكَ، وَ مَنْ ظَلَمَكَ أَلْقَى عَلَى ذَلِكَ رَبِّي إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

يَا وَلِيَّ اللَّهِ إِنَّ لِي ذُنُوباً كَثِيرَةً فَاشْفَعْ لِي إِلَى رَبِّكَ، فَإِنَّ لَكَ عِنْدَ اللَّهِ مَقَاماً مَحْمُوداً مَعْلُوماً وَ إِنَّ لَكَ عِنْدَ اللَّهِ جَاهاً وَ شَفَاعَةً وَ قَدْ قَالَ تَعَالَى: ﴿وَ لا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضىٰ﴾».

مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الرَّازِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ عُبَيْدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الثَّالِثِ عليه السلام مِثْلَهُ.

بخش پانزدهم
اعمالی که در بارگاه امیرالمؤمنین عليه السلام انجام می‌شود

۱ ـ راوی گوید: امام هادی عليه السلام فرمود: آن گاه که کنار قبر امیرالمؤمنین علی عليه السلام قرار گرفتی این گونه می‌گویی: **«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَلِيَّ اللَّهِ أَنْتَ أَوَّلُ مَظْلُومٍ وَ أَوَّلُ مَنْ غُصِبَ حَقُّهُ، صَبَرْتَ وَ احْتَسَبْتَ حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ فَأَشْهَدُ أَنَّكَ لَقِيتَ اللَّهَ وَ أَنْتَ شَهِيدٌ، عَذَّبَ اللَّهُ قَاتِلَكَ بِأَنْوَاعِ الْعَذَابِ، وَ جَدَّدَ عَلَيْهِ الْعَذَابَ، جِئْتُكَ عَارِفاً بِحَقِّكَ مُسْتَبْصِراً بِشَأْنِكَ مُعَادِياً لِأَعْدَائِكَ، وَ مَنْ ظَلَمَكَ أَلْقَى عَلَى ذَلِكَ رَبِّي إِنْ شَاءَ اللَّهُ.**

يَا وَلِيَّ اللَّهِ إِنَّ لِي ذُنُوباً كَثِيرَةً فَاشْفَعْ لِي إِلَى رَبِّكَ، فَإِنَّ لَكَ عِنْدَ اللَّهِ مَقَاماً مَحْمُوداً مَعْلُوماً وَ إِنَّ لَكَ عِنْدَ اللَّهِ جَاهاً وَ شَفَاعَةً وَ قَدْ قَالَ تَعَالَى: ﴿وَ لا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضىٰ﴾».

(١٦)
دُعَاءٌ آخَرُ عِنْدَ قَبْرِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام

١ ـ تَقُولُ:

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَلِيَّ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حُجَّةَ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَلِيفَةَ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا عَمُودَ الدِّينِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَارِثَ النَّبِيِّينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا قَسِيمَ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ وَ صَاحِبَ الْعَصَا وَ الْمِيسَمِ.

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَشْهَدُ أَنَّكَ كَلِمَةُ التَّقْوَى وَ بَابُ الْهُدَى وَ الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى وَ الْحَبْلُ الْمَتِينُ وَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ.

وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَ شَاهِدُهُ عَلَى عِبَادِهِ وَ أَمِينُهُ عَلَى عِلْمِهِ وَ خَازِنُ سِرِّهِ وَ مَوْضِعُ حِكْمَتِهِ وَ أَخُو رَسُولِهِ صلى الله عليه وآله.

بخش شانزدهم
دعایی دیگر در کنار قبر امیرمؤمنان علی علیه السلام

١ ـ [در کنار قبر مطهّر امیر مؤمنان علی علیه السلام این گونه زیارت می‌کنی و] می‌گویی:

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَلِيَّ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حُجَّةَ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَلِيفَةَ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا عَمُودَ الدِّينِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَارِثَ النَّبِيِّينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا قَسِيمَ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ وَ صَاحِبَ الْعَصَا وَ الْمِيسَمِ.

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَشْهَدُ أَنَّكَ كَلِمَةُ التَّقْوَى وَ بَابُ الْهُدَى وَ الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى وَ الْحَبْلُ الْمَتِينُ وَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ.

وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَ شَاهِدُهُ عَلَى عِبَادِهِ وَ أَمِينُهُ عَلَى عِلْمِهِ وَ خَازِنُ سِرِّهِ وَ مَوْضِعُ حِكْمَتِهِ وَ أَخُو رَسُولِهِ صلى الله عليه وآله.

وَ أَشْهَدُ أَنَّ دَعْوَتَكَ حَقٌّ وَ كُلَّ دَاعٍ مَنْصُوبٍ دُونَكَ بَاطِلٌ مَدْحُوضٌ، أَنْتَ أَوَّلُ مَظْلُومٍ وَ أَوَّلُ مَغْصُوبٍ حَقُّهُ. فَصَبَرْتَ وَ احْتَسَبْتَ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ظَلَمَكَ وَ اعْتَدَى عَلَيْكَ وَ صَدَّ عَنْكَ لَعْناً كَثِيراً يَلْعَنُهُمْ بِهِ كُلُّ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ وَ كُلُّ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ، وَ كُلُّ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ مُمْتَحَنٍ.

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى رُوحِكَ وَ بَدَنِكَ.

أَشْهَدُ أَنَّكَ عَبْدُ اللَّهِ وَ أَمِينُهُ بَلَّغْتَ نَاصِحاً وَ أَدَّيْتَ أَمِيناً وَ قُتِلْتَ صِدِّيقاً وَ مَضَيْتَ عَلَى يَقِينٍ لَمْ تُؤْثِرْ عَمًى عَلَى هُدًى وَ لَمْ تَمِلْ مِنْ حَقٍّ إِلَى بَاطِلٍ.

أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتَ الزَّكَاةَ وَ أَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَيْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اتَّبَعْتَ الرَّسُولَ، وَ نَصَحْتَ لِلْأُمَّةِ وَ تَلَوْتَ الْكِتَابَ حَقَّ تِلَاوَتِهِ، وَ جَاهَدْتَ فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ وَ دَعَوْتَ إِلَى سَبِيلِهِ بِالْحِكْمَةِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ.

أَشْهَدُ أَنَّكَ كُنْتَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكَ، وَ دَعَوْتَ إِلَيْهِ عَلَى بَصِيرَةٍ، وَ بَلَّغْتَ مَا أُمِرْتَ بِهِ، وَ قُمْتَ بِحَقِّ اللَّهِ غَيْرَ وَاهِنٍ وَ لا مُوهِنٍ.

وَ أَشْهَدُ أَنَّ دَعْوَتَكَ حَقٌّ وَ كُلَّ دَاعٍ مَنْصُوبٍ دُونَكَ بَاطِلٌ مَدْحُوضٌ، أَنْتَ أَوَّلُ مَظْلُومٍ وَ أَوَّلُ مَغْصُوبٍ حَقُّهُ. فَصَبَرْتَ وَ احْتَسَبْتَ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ظَلَمَكَ وَ اعْتَدَى عَلَيْكَ وَ صَدَّ عَنْكَ لَعْناً كَثِيراً يَلْعَنُهُمْ بِهِ كُلُّ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ وَ كُلُّ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ، وَ كُلُّ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ مُمْتَحَنٍ.

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى رُوحِكَ وَ بَدَنِكَ.

أَشْهَدُ أَنَّكَ عَبْدُ اللَّهِ وَ أَمِينُهُ بَلَّغْتَ نَاصِحاً وَ أَدَّيْتَ أَمِيناً وَ قُتِلْتَ صِدِّيقاً وَ مَضَيْتَ عَلَى يَقِينٍ لَمْ تُؤْثِرْ عَمًى عَلَى هُدًى وَ لَمْ تَمِلْ مِنْ حَقٍّ إِلَى بَاطِلٍ.

أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتَ الزَّكَاةَ وَ أَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَيْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اتَّبَعْتَ الرَّسُولَ، وَ نَصَحْتَ لِلْأُمَّةِ وَ تَلَوْتَ الْكِتَابَ حَقَّ تِلَاوَتِهِ، وَ جَاهَدْتَ فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ وَ دَعَوْتَ إِلَى سَبِيلِهِ بِالْحِكْمَةِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ.

أَشْهَدُ أَنَّكَ كُنْتَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكَ، وَ دَعَوْتَ إِلَيْهِ عَلَى بَصِيرَةٍ، وَ بَلَّغْتَ مَا أُمِرْتَ بِهِ، وَ قُمْتَ بِحَقِّ اللَّهِ غَيْرَ وَاهِنٍ وَ لا مُوهِنٍ.

فَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ صَلَاةً مُتَّبَعَةً مُتَوَاصِلَةً مُتَرَادِفَةً يَتْبَعُ بَعْضُهَا بَعْضاً لا انْقِطَاعَ لَهَا وَ لا أَمَدَ وَ لا أَجَلَ، وَ السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ، وَ جَزَاكَ اللَّهُ مِنْ صِدِّيقٍ خَيْراً عَنْ رَعِيَّتِهِ.

أَشْهَدُ أَنَّ الْجِهَادَ مَعَكَ جِهَادٌ، وَ أَنَّ الْحَقَّ مَعَكَ وَ إِلَيْكَ وَ أَنْتَ أَهْلُهُ وَ مَعْدِنُهُ وَ مِيرَاثَ النُّبُوَّةِ عِنْدَكَ.

فَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَ سَلَّمَ تَسْلِيماً، وَ عَذَّبَ اللَّهُ قَاتِلَكَ بِأَنْوَاعِ الْعَذَابِ.

أَتَيْتُكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، عَارِفاً بِحَقِّكَ مُسْتَبْصِراً بِشَأْنِكَ، مُعَادِياً لِأَعْدَائِكَ، مُوَالِياً لِأَوْلِيَائِكَ. بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي أَتَيْتُكَ عَائِذاً بِكَ مِنْ نَارٍ اسْتَحَقَّهَا مِثْلِي بِمَا جَنَيْتُ عَلَى نَفْسِي، أَتَيْتُكَ زَائِراً أَبْتَغِي بِزِيَارَتِكَ، فَكَاكَ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ، أَتَيْتُكَ هَارِباً مِنْ ذُنُوبِيَ الَّتِي احْتَطَبْتُهَا عَلَى ظَهْرِي، أَتَيْتُكَ وَافِداً لِعَظِيمِ حَالِكَ وَ مَنْزِلَتِكَ عِنْدَ رَبِّي.

فَاشْفَعْ لِي عِنْدَ رَبِّكَ، فَإِنَّ لِي ذُنُوباً كَثِيرَةً، وَ إِنَّ لَكَ عِنْدَ اللَّهِ مَقَاماً مَعْلُوماً وَ جَاهاً عَظِيماً وَ شَأْناً كَبِيراً وَ شَفَاعَةً مَقْبُولَةً، وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ ﷻ: ﴿وَ لا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضىٰ﴾.

فَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ صَلَاةً مُتَّبَعَةً مُتَوَاصِلَةً مُتَرَادِفَةً يَتْبَعُ بَعْضُهَا بَعْضاً لا انْقِطَاعَ لَهَا وَ لا أَمَدَ وَ لا أَجَلَ، وَ السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ، وَ جَزَاكَ اللَّهُ مِنْ صِدِّيقٍ خَيْراً عَنْ رَعِيَّتِهِ.

أَشْهَدُ أَنَّ الْجِهَادَ مَعَكَ جِهَادٌ، وَ أَنَّ الْحَقَّ مَعَكَ وَ إِلَيْكَ وَ أَنْتَ أَهْلُهُ وَ مَعْدِنُهُ وَ مِيرَاثَ النُّبُوَّةِ عِنْدَكَ.

فَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَ سَلَّمَ تَسْلِيماً، وَ عَذَّبَ اللَّهُ قَاتِلَكَ بِأَنْوَاعِ الْعَذَابِ.

أَتَيْتُكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، عَارِفاً بِحَقِّكَ مُسْتَبْصِراً بِشَأْنِكَ، مُعَادِياً لِأَعْدَائِكَ، مُوَالِياً لِأَوْلِيَائِكَ. بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي أَتَيْتُكَ عَائِذاً بِكَ مِنْ نَارٍ اسْتَحَقَّهَا مِثْلِي بِمَا جَنَيْتُ عَلَى نَفْسِي، أَتَيْتُكَ زَائِراً أَبْتَغِي بِزِيَارَتِكَ، فَكَاكَ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ، أَتَيْتُكَ هَارِباً مِنْ ذُنُوبِيَ الَّتِي احْتَطَبْتُهَا عَلَى ظَهْرِي، أَتَيْتُكَ وَافِداً لِعَظِيمِ حَالِكَ وَ مَنْزِلَتِكَ عِنْدَ رَبِّي.

فَاشْفَعْ لِي عِنْدَ رَبِّكَ، فَإِنَّ لِي ذُنُوباً كَثِيرَةً، وَ إِنَّ لَكَ عِنْدَ اللَّهِ مَقَاماً مَعْلُوماً وَ جَاهاً عَظِيماً وَ شَأْناً كَبِيراً وَ شَفَاعَةً مَقْبُولَةً، وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ ﷻ: ﴿وَ لا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضىٰ﴾.

اللَّهُمَّ رَبَّ الْأَرْبَابِ صَرِيخَ الْأَحْبَابِ إِنِّي عُذْتُ بِأَخِي رَسُولِكَ مَعَاذاً فَفُكَّ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ، آمَنْتُ بِاللَّهِ وَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَ أَتَوَلَّى آخِرَكُمْ بِمَا تَوَلَّيْتُ بِهِ أَوَّلَكُمْ، وَ كَفَرْتُ بِالْجِبْتِ وَ الطَّاغُوتِ وَ اللَّاتِ وَ الْعُزَّى».

(۱۷)
بَابُ مَوْضِعِ رَأْسِ الْحُسَيْنِ علیه السلام

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ يَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا عَنْ يَزِيدَ بْنِ عُمَرَ بْنِ طَلْحَةَ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ـ وَ هُوَ بِالْحِيرَةِ ـ: أَ مَا تُرِيدُ مَا وَعَدْتُكَ؟

قُلْتُ: بَلَى يَعْنِي الذَّهَابَ إِلَى قَبْرِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ.

قَالَ: فَرَكِبَ وَ رَكِبَ إِسْمَاعِيلُ وَ رَكِبْتُ مَعَهُمَا حَتَّى إِذَا جَازَ الثُّوَيَّةَ، وَ كَانَ بَيْنَ الْحِيرَةِ وَ النَّجَفِ عِنْدَ ذَكَوَاتٍ بِيضٍ نَزَلَ وَ نَزَلَ إِسْمَاعِيلُ وَ نَزَلْتُ مَعَهُمَا، فَصَلَّى وَ صَلَّى إِسْمَاعِيلُ وَ صَلَّيْتُ. فَقَالَ لِإِسْمَاعِيلَ: قُمْ فَسَلِّمْ عَلَى جَدِّكَ الْحُسَيْنِ علیه السلام.

«اللَّهُمَّ رَبَّ الْأَرْبَابِ صَرِيخَ الْأَحْبَابِ إِنِّي عُذْتُ بِأَخِي رَسُولِكَ مَعَاذاً فَفُكَّ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ، آمَنْتُ بِاللَّهِ وَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَ أَتَوَلَّى آخِرَكُمْ بِمَا تَوَلَّيْتُ بِهِ أَوَّلَكُمْ، وَ كَفَرْتُ بِالْجِبْتِ وَ الطَّاغُوتِ وَ اللَّاتِ وَ الْعُزَّى».

بخش هفدهم
جایگاه سر مبارک امام حسین علیه السلام

۱ ـ یزید بن عمر بن طلحه گوید: امام صادق علیه السلام در کربلا به من فرمود: آیا موضوعی را که به تو وعده دادم نمی‌خواهی؟

گفتم: آری، یعنی رفتن به سوی قبر امیرالمؤمنین علیه السلام بود.

گوید: پس حضرتش سوار بر مرکب شد و اسماعیل نیز پسرش سوار شد و من هم با آنها سوار بر مرکب شدم تا آن‌که از منطقه «ثویه» گذشت که بین کربلا و نجف است و در نزد تلّ سنگ‌های سرخ مایل به سفیدی فرود آمد و اسماعیل نیز فرود آمد و من هم با ایشان فرود آمدم. حضرتش در آن‌جا نمازگزارد و اسماعیل نیز نمازگزارد و من هم نمازگزاردم.

آن‌گاه به اسماعیل فرمود: برخیز و به خدمت جدّ بزرگوارت امام حسین علیه السلام سلام کن.

فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! أَ لَيْسَ الْحُسَيْنُ عليه‌السلام بِكَرْبَلَاءَ.

فَقَالَ: نَعَمْ، وَ لَكِنْ لَمَّا حُمِلَ رَأْسُهُ إِلَى الشَّامِ سَرَقَهُ مَوْلًى لَنَا، فَدَفَنَهُ بِجَنْبِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه‌السلام.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُقْبَةَ عَنِ الْحَسَنِ الْخَزَّازِ عَنِ الْوَشَّاءِ أَبِي الْفَرَجِ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ:

كُنْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام فَمَرَّ بِظَهْرِ الْكُوفَةِ، فَنَزَلَ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ تَقَدَّمَ قَلِيلاً فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَارَ قَلِيلاً فَنَزَلَ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ.

ثُمَّ قَالَ: هَذَا مَوْضِعُ قَبْرِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه‌السلام.

قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! وَ الْمَوْضِعَيْنِ اللَّذَيْنِ صَلَّيْتَ فِيهِمَا؟

قَالَ: مَوْضِعُ رَأْسِ الْحُسَيْنِ عليه‌السلام وَ مَوْضِعُ مَنْزِلِ الْقَائِمِ عليه‌السلام.

گفتم: قربانت گردم! آیا امام حسین عليه‌السلام در کربلا نیست؟

فرمود: آری، ولی آن گاه که سر مبارکش به شام برده می‌شد یکی از دوستانمان او را سرقت نمود و در کنار امیرالمؤمنین عليه‌السلام دفن کرد.

۲ ـ ابان بن تغلب گوید: همراه امام صادق عليه‌السلام بودم که از پشت کوفه گذشت. آن گاه فرود آمد و دو رکعت نماز گزارد، سپس مقداری پیش رفت و دو رکعت نماز خواند آن گاه مقداری سواره رفت سپس از مرکب فرود آمد دو رکعت نماز به جا آورد.

سپس فرمود: این جا محل قبر امیرالمؤمنین عليه‌السلام است.

گفتم: قربانت شوم! آن دو جایی که نماز خواندی کجا بودند؟

فرمود: محل سر مبارک امام حسین عليه‌السلام و محل منزل قائم عليه‌السلام است.

(۱۸)

بَابُ زِيَارَةِ قَبْرِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ نُعَيْمِ بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ يُونُسَ الْكُنَاسِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا أَتَيْتَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ عليه السلام فَائْتِ الْفُرَاتَ وَ اغْتَسِلْ بِحِيَالِ قَبْرِهِ وَ تَوَجَّهْ إِلَيْهِ وَ عَلَيْكَ السَّكِينَةَ وَ الْوَقَارَ حَتَّى تَدْخُلَ إِلَى الْقَبْرِ مِنَ الْجَانِبِ الشَّرْقِيِّ وَ قُلْ حِينَ تَدْخُلُهُ:

«السَّلَامُ عَلَى مَلَائِكَةِ اللَّهِ الْمُنْزَلِينَ، السَّلَامُ عَلَى مَلَائِكَةِ اللَّهِ الْمُرْدِفِينَ، السَّلَامُ عَلَى مَلَائِكَةِ اللَّهِ الْمُسَوِّمِينَ، السَّلَامُ عَلَى مَلَائِكَةِ اللَّهِ الَّذِينَ هُمْ فِي هَذَا الْحَرَمِ مُقِيمُونَ».

فَإِذَا اسْتَقْبَلْتَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ عليه السلام فَقُلِ: **«السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى أَمِينِ اللَّهِ عَلَى رُسُلِهِ وَ عَزَائِمِ أَمْرِهِ وَ الْخَاتَمِ لِمَا سَبَقَ وَ الْفَاتِحِ لِمَا اسْتَقْبَلَ وَ الْمُهَيْمِنِ عَلَى ذَلِكَ كُلِّهِ وَ السَّلَامُ عَلَيْهِ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ».**

بخش هيجدهم

زيارت قبر امام حسين بن على عليهما السلام

۱ ـ يونس كناسى گويد: امام صادق عليه السلام فرمود:

هر گاه كنار قبر امام حسين عليه السلام آمدى پس به رود فرات برو و مقابل قبرش غسل كن و با آرامش و وقار رو به حرم امام حسين عليه السلام كن تا از طرف شرقى وارد حرم شو به هنگام ورد بگو: **«السَّلَامُ عَلَى مَلَائِكَةِ اللَّهِ الْمُنْزَلِينَ، السَّلَامُ عَلَى مَلَائِكَةِ اللَّهِ الْمُرْدِفِينَ، السَّلَامُ عَلَى مَلَائِكَةِ اللَّهِ الْمُسَوِّمِينَ، السَّلَامُ عَلَى مَلَائِكَةِ اللَّهِ الَّذِينَ هُمْ فِي هَذَا الْحَرَمِ مُقِيمُونَ».**

چون مقابل قبر امام حسين عليه السلام ايستادى بگو: **«السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى أَمِينِ اللَّهِ عَلَى رُسُلِهِ وَ عَزَائِمِ أَمْرِهِ وَ الْخَاتَمِ لِمَا سَبَقَ وَ الْفَاتِحِ لِمَا اسْتَقْبَلَ وَ الْمُهَيْمِنِ عَلَى ذَلِكَ كُلِّهِ وَ السَّلَامُ عَلَيْهِ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ».**

ثُمَّ تَقُولُ: «**اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَبْدِكَ وَ أَخِي رَسُولِكَ الَّذِي انْتَجَبْتَهُ بِعِلْمِكَ وَ جَعَلْتَهُ هَادِياً لِمَنْ شِئْتَ مِنْ خَلْقِكَ وَ الدَّلِيلِ عَلَى مَنْ بَعَثْتَهُ بِرِسَالاتِكَ وَ دَيَّانِ الدِّينِ بِعَدْلِكَ وَ فَصْلِ قَضَائِكَ بَيْنَ خَلْقِكَ وَ الْمُهَيْمِنِ عَلَى ذَلِكَ كُلِّهِ، وَ السَّلَامُ عَلَيْهِ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ.**

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَبْدِكَ وَ ابْنِ الَّذِي انْتَجَبْتَهُ بِعِلْمِكَ وَ جَعَلْتَهُ هَادِياً لِمَنْ شِئْتَ مِنْ خَلْقِكَ وَ الدَّلِيلِ عَلَى مَنْ بَعَثْتَهُ بِرِسَالاتِكَ وَ دَيَّانِ الدِّينِ بِعَدْلِكَ وَ فَصْلِ قَضَائِكَ بَيْنَ خَلْقِكَ وَ الْمُهَيْمِنِ عَلَى ذَلِكَ كُلِّهِ وَ السَّلَامُ عَلَيْهِ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ».

ثُمَّ تُصَلِّي عَلَى الْحُسَيْنِ وَ سَائِرِ الْأَئِمَّةِ عليهم السلام كَمَا صَلَّيْتَ وَ سَلَّمْتَ عَلَى الْحَسَنِ عليه السلام ثُمَّ تَأْتِي قَبْرَ الْحُسَيْنِ عليه السلام فَتَقُولُ:

«**السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَلَّغْتَ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا أُمِرْتَ بِهِ وَ لَمْ تَخْشَ أَحَداً غَيْرَهُ وَ جَاهَدْتَ فِي سَبِيلِهِ وَ عَبَدْتَهُ صَادِقاً حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ.**

آن گاه می‌گویی: «**اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَبْدِكَ وَ أَخِي رَسُولِكَ الَّذِي انْتَجَبْتَهُ بِعِلْمِكَ وَ جَعَلْتَهُ هَادِياً لِمَنْ شِئْتَ مِنْ خَلْقِكَ وَ الدَّلِيلِ عَلَى مَنْ بَعَثْتَهُ بِرِسَالاتِكَ وَ دَيَّانِ الدِّينِ بِعَدْلِكَ وَ فَصْلِ قَضَائِكَ بَيْنَ خَلْقِكَ وَ الْمُهَيْمِنِ عَلَى ذَلِكَ كُلِّهِ، وَ السَّلَامُ عَلَيْهِ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ.**

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَبْدِكَ وَ ابْنِ الَّذِي انْتَجَبْتَهُ بِعِلْمِكَ وَ جَعَلْتَهُ هَادِياً لِمَنْ شِئْتَ مِنْ خَلْقِكَ وَ الدَّلِيلِ عَلَى مَنْ بَعَثْتَهُ بِرِسَالاتِكَ وَ دَيَّانِ الدِّينِ بِعَدْلِكَ وَ فَصْلِ قَضَائِكَ بَيْنَ خَلْقِكَ وَ الْمُهَيْمِنِ عَلَى ذَلِكَ كُلِّهِ وَ السَّلَامُ عَلَيْهِ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ».

سپس به امام حسین عليه السلام و دیگر امامان عليهم السلام درود می‌فرستی، آن سان که بر امام حسین عليه السلام درود و سلام فرستادی، آن گاه کنار قبر امام حسین عليه السلام می‌آیی و می‌گویی: «**السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَلَّغْتَ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا أُمِرْتَ بِهِ وَ لَمْ تَخْشَ أَحَداً غَيْرَهُ وَ جَاهَدْتَ فِي سَبِيلِهِ وَ عَبَدْتَهُ صَادِقاً حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ.**

أَشْهَدُ أَنَّكَ كَلِمَةُ التَّقْوَى وَ بَابُ الْهُدَى وَ الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى، وَ الْحُجَّةُ عَلَى مَنْ يَبْقَى وَ مَنْ تَحْتَ الثَّرَى.

أَشْهَدُ أَنَّ ذَلِكَ سَابِقٌ فِيمَا مَضَى وَ ذَلِكَ لَكُمْ فَاتِحٌ فِيمَا بَقِيَ، أَشْهَدُ أَنَّ أَرْوَاحَكُمْ وَ طِينَتَكُمْ طَيِّبَةٌ طَابَتْ وَ طَهُرَتْ هِيَ بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ مَنّاً مِنَ اللَّهِ وَ رَحْمَةً، وَ أُشْهِدُ اللَّهَ وَ أُشْهِدُكُمْ أَنِّي بِكُمْ مُؤْمِنٌ وَ لَكُمْ تَابِعٌ فِي ذَاتِ نَفْسِي وَ شَرَائِعِ دِينِي وَ خَاتِمَةِ عَمَلِي وَ مُنْقَلَبِي وَ مَثْوَايَ، وَ أَسْأَلُ اللَّهَ الْبَرَّ الرَّحِيمَ أَنْ يُتِمَّ ذَلِكَ لِي أَشْهَدُ أَنَّكُمْ قَدْ بَلَّغْتُمْ عَنِ اللَّهِ مَا أَمَرَكُمْ بِهِ وَ لَنْ تَخْشَوْا أَحَداً غَيْرَهُ وَ جَاهَدْتُمْ فِي سَبِيلِهِ وَ عَبَدْتُمُوهُ حَتَّى أَتَاكُمُ الْيَقِينُ، لَعَنَ اللَّهُ مَنْ قَتَلَكُمْ وَ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ أَمَرَ بِهِ وَ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ بَلَغَهُ ذَلِكَ مِنْهُمْ فَرَضِيَ بِهِ.

أَشْهَدُ أَنَّ الَّذِينَ انْتَهَكُوا حُرْمَتَكُمْ وَ سَفَكُوا دَمَكُمْ مَلْعُونُونَ عَلَى لِسَانِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ ﷺ».

ثُمَّ تَقُولُ: «اللَّهُمَّ الْعَنِ الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَكَ وَ خَالَفُوا مِلَّتَكَ وَ رَغِبُوا عَنْ أَمْرِكَ وَ اتَّهَمُوا رَسُولَكَ وَ صَدُّوا عَنْ سَبِيلِكَ.

أَشْهَدُ أَنَّكَ كَلِمَةُ التَّقْوَى وَ بَابُ الْهُدَى وَ الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى، وَ الْحُجَّةُ عَلَى مَنْ يَبْقَى وَ مَنْ تَحْتَ الثَّرَى.

أَشْهَدُ أَنَّ ذَلِكَ سَابِقٌ فِيمَا مَضَى وَ ذَلِكَ لَكُمْ فَاتِحٌ فِيمَا بَقِيَ، أَشْهَدُ أَنَّ أَرْوَاحَكُمْ وَ طِينَتَكُمْ طَيِّبَةٌ طَابَتْ وَ طَهُرَتْ هِيَ بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ مَنّاً مِنَ اللَّهِ وَ رَحْمَةً، وَ أُشْهِدُ اللَّهَ وَ أُشْهِدُكُمْ أَنِّي بِكُمْ مُؤْمِنٌ وَ لَكُمْ تَابِعٌ فِي ذَاتِ نَفْسِي وَ شَرَائِعِ دِينِي وَ خَاتِمَةِ عَمَلِي وَ مُنْقَلَبِي وَ مَثْوَايَ، وَ أَسْأَلُ اللَّهَ الْبَرَّ الرَّحِيمَ أَنْ يُتِمَّ ذَلِكَ لِي أَشْهَدُ أَنَّكُمْ قَدْ بَلَّغْتُمْ عَنِ اللَّهِ مَا أَمَرَكُمْ بِهِ وَ لَنْ تَخْشَوْا أَحَداً غَيْرَهُ وَ جَاهَدْتُمْ فِي سَبِيلِهِ وَ عَبَدْتُمُوهُ حَتَّى أَتَاكُمُ الْيَقِينُ، لَعَنَ اللَّهُ مَنْ قَتَلَكُمْ وَ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ أَمَرَ بِهِ وَ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ بَلَغَهُ ذَلِكَ مِنْهُمْ فَرَضِيَ بِهِ.

أَشْهَدُ أَنَّ الَّذِينَ انْتَهَكُوا حُرْمَتَكُمْ وَ سَفَكُوا دَمَكُمْ مَلْعُونُونَ عَلَى لِسَانِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ ﷺ».

آن گاه می‌گویی: «اللَّهُمَّ الْعَنِ الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَكَ وَ خَالَفُوا مِلَّتَكَ وَ رَغِبُوا عَنْ أَمْرِكَ وَ اتَّهَمُوا رَسُولَكَ وَ صَدُّوا عَنْ سَبِيلِكَ.

اللَّهُمَّ احْشُ قُبُورَهُمْ نَاراً وَ أَجْوَافَهُمْ نَاراً وَ احْشُرْهُمْ وَ أَشْيَاعَهُمْ إِلَى جَهَنَّمَ زُرْقاً.

اللَّهُمَّ الْعَنْهُمْ لَعْناً يَلْعَنُهُمْ بِهِ كُلُّ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ وَ كُلُّ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ وَ كُلُّ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ امْتَحَنْتَ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ.

اللَّهُمَّ الْعَنْهُمْ فِي مُسْتَسِرِّ السِّرِّ وَ فِي ظَاهِرِ الْعَلَانِيَةِ.

اللَّهُمَّ الْعَنْ جَوَابِيتَ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ الْعَنْ طَوَاغِيتَهَا وَ الْعَنْ فَرَاعِنَتَهَا وَ الْعَنْ قَتَلَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ، وَ الْعَنْ قَتَلَةَ الْحُسَيْنِ، وَ عَذِّبْهُمْ عَذَاباً لا تُعَذِّبُ بِهِ أَحَداً مِنَ الْعَالَمِينَ.

اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِمَّنْ يَنْصُرُهُ وَ تَنْتَصِرُ بِهِ وَ تَمُنُّ عَلَيْهِ بِنَصْرِكَ لِدِينِكَ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ».

ثُمَّ اجْلِسْ عِنْدَ رَأْسِهِ فَقُلْ: «صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ أَشْهَدُ أَنَّكَ عَبْدُ اللَّهِ وَ أَمِينُهُ بَلَّغْتَ نَاصِحاً وَ أَدَّيْتَ أَمِيناً وَ قُتِلْتَ صِدِّيقاً وَ مَضَيْتَ عَلَى يَقِينٍ لَمْ تُؤْثِرْ عَمًى عَلَى هُدًى وَ لَمْ تَمِلْ مِنْ حَقٍّ إِلَى بَاطِلٍ.

أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتَ الزَّكَاةَ وَ أَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَيْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اتَّبَعْتَ الرَّسُولَ وَ تَلَوْتَ الْكِتَابَ حَقَّ تِلَاوَتِهِ وَ دَعَوْتَ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَ سَلَّمَ تَسْلِيماً، وَ جَزَاكَ اللَّهُ مِنْ صِدِّيقٍ خَيْراً عَنْ رَعِيَّتِكَ.

اللَّهُمَّ احْشُ قُبُورَهُمْ نَاراً وَ أَجْوَافَهُمْ نَاراً وَ احْشُرْهُمْ وَ أَشْيَاعَهُمْ إِلَى جَهَنَّمَ زُرْقاً.

اللَّهُمَّ الْعَنْهُمْ لَعْناً يَلْعَنُهُمْ بِهِ كُلُّ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ وَ كُلُّ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ وَ كُلُّ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ امْتَحَنْتَ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ.

اللَّهُمَّ الْعَنْهُمْ فِي مُسْتَسِرِّ السِّرِّ وَ فِي ظَاهِرِ الْعَلَانِيَةِ.

اللَّهُمَّ الْعَنْ جَوَابِيتَ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ الْعَنْ طَوَاغِيتَهَا وَ الْعَنْ فَرَاعِنَتَهَا وَ الْعَنْ قَتَلَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ، وَ الْعَنْ قَتَلَةَ الْحُسَيْنِ، وَ عَذِّبْهُمْ عَذَاباً لا تُعَذِّبُ بِهِ أَحَداً مِنَ الْعَالَمِينَ.

اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِمَّنْ يَنْصُرُهُ وَ تَنْتَصِرُ بِهِ وَ تَمُنُّ عَلَيْهِ بِنَصْرِكَ لِدِينِكَ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ».

سپس بالای سر حضرتش بنشین وبگو: «صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ أَشْهَدُ أَنَّكَ عَبْدُ اللَّهِ وَ أَمِينُهُ بَلَّغْتَ نَاصِحاً وَ أَدَّيْتَ أَمِيناً وَ قُتِلْتَ صِدِّيقاً وَ مَضَيْتَ عَلَى يَقِينٍ لَمْ تُؤْثِرْ عَمًى عَلَى هُدًى وَ لَمْ تَمِلْ مِنْ حَقٍّ إِلَى بَاطِلٍ.

أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتَ الزَّكَاةَ وَ أَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَيْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اتَّبَعْتَ الرَّسُولَ وَ تَلَوْتَ الْكِتَابَ حَقَّ تِلَاوَتِهِ وَ دَعَوْتَ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَ سَلَّمَ تَسْلِيماً، وَ جَزَاكَ اللَّهُ مِنْ صِدِّيقٍ خَيْراً عَنْ رَعِيَّتِكَ.

وَ أَشْهَدُ أَنَّ الْجِهَادَ مَعَكَ جِهَادٌ وَ أَنَّ الْحَقَّ مَعَكَ، وَ إِلَيْكَ وَ أَنْتَ أَهْلُهُ وَ مَعْدِنُهُ وَ مِيرَاثَ النُّبُوَّةِ عِنْدَكَ وَ عِنْدَ أَهْلِ بَيْتِكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَ سَلَّمَ تَسْلِيماً.

أَشْهَدُ أَنَّكَ صِدِّيقُ اللَّهِ وَ حُجَّتُهُ عَلَى خَلْقِهِ، وَ أَشْهَدُ أَنَّ دَعْوَتَكَ حَقٌّ وَ كُلَّ دَاعٍ مَنْصُوبٍ غَيْرَكَ فَهُوَ بَاطِلٌ مَدْحُوضٌ، وَ أَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ».

ثُمَّ تَحَوَّلُ عِنْدَ رِجْلَيْهِ وَ تَخَيَّرُ مِنَ الدُّعَاءِ وَ تَدْعُو لِنَفْسِكَ، ثُمَّ تَحَوَّلُ عِنْدَ رَأْسِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام وَ تَقُولُ:

«سَلَامُ اللَّهِ وَ سَلَامُ مَلَائِكَتِهِ الْمُقَرَّبِينَ وَ أَنْبِيَائِهِ الْمُرْسَلِينَ. يَا مَوْلَايَ وَ ابْنَ مَوْلَايَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ عَلَيْكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ وَ عِتْرَةِ آبَائِكَ الْأَخْيَارِ الْأَبْرَارِ الَّذِينَ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْهُمُ الرِّجْسَ وَ طَهَّرَهُمْ تَطْهِيراً».

ثُمَّ تَأْتِي قُبُورَ الشُّهَدَاءِ وَ تُسَلِّمُ عَلَيْهِمْ وَ تَقُولُ:

وَ أَشْهَدُ أَنَّ الْجِهَادَ مَعَكَ جِهَادٌ وَ أَنَّ الْحَقَّ مَعَكَ، وَ إِلَيْكَ وَ أَنْتَ أَهْلُهُ وَ مَعْدِنُهُ وَ مِيرَاثَ النُّبُوَّةِ عِنْدَكَ وَ عِنْدَ أَهْلِ بَيْتِكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَ سَلَّمَ تَسْلِيماً.

أَشْهَدُ أَنَّكَ صِدِّيقُ اللَّهِ وَ حُجَّتُهُ عَلَى خَلْقِهِ، وَ أَشْهَدُ أَنَّ دَعْوَتَكَ حَقٌّ وَ كُلَّ دَاعٍ مَنْصُوبٍ غَيْرَكَ فَهُوَ بَاطِلٌ مَدْحُوضٌ، وَ أَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ».

آن گاه به طرف پایین پای حضرتش می‌روی و هر چه خواستی برای خود دعا می‌کنی. سپس به طرف بالای سر علی بن الحسین علیهما السلام می‌روی و می‌گویی:

«سَلَامُ اللَّهِ وَ سَلَامُ مَلَائِكَتِهِ الْمُقَرَّبِينَ وَ أَنْبِيَائِهِ الْمُرْسَلِينَ. يَا مَوْلَايَ وَ ابْنَ مَوْلَايَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ عَلَيْكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ وَ عِتْرَةِ آبَائِكَ الْأَخْيَارِ الْأَبْرَارِ الَّذِينَ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْهُمُ الرِّجْسَ وَ طَهَّرَهُمْ تَطْهِيراً».

آن گاه کنار قبور شهدا می‌آیی و بر آنان سلام می‌کنی و می‌گویی:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الرَّبَّانِيُّونَ، أَنْتُمْ لَنَا فَرَطٌ وَ نَحْنُ لَكُمْ تَبَعٌ، وَ نَحْنُ لَكُمْ خَلَفٌ وَ أَنْـصَارٌ، أَشْهَدُ أَنَّكُمْ أَنْصَارُ اللَّهِ وَ سَادَةُ الشُّهَدَاءِ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ، فَإِنَّكُمْ أَنْصَارُ اللَّهِ كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿وَ كَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قٰاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمٰا وَهَنُوا لِمٰا أَصٰابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَ مٰا ضَعُفُوا وَ مَـا اسْتَكٰانُوا﴾ وَ مَا ضَعُفْتُمْ وَ مَا اسْتَكَنْتُمْ حَتَّى لَقِيتُمُ اللَّهَ عَلَى سَبِيلِ الْحَقِّ وَ نُصْرَةِ كَلِمَةِ اللَّـهِ التَّامَّةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَى أَرْوَاحِكُمْ وَ أَبْدَانِكُمْ وَ سَلَّمَ تَسْلِيماً.

أَبْشِرُوا بِمَوْعِدِ اللَّهِ الَّذِي لا خُلْفَ لَهُ إِنَّهُ لا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ، وَ اللَّهُ مُدْرِكٌ لَكُمْ بِثَارِ مَا وَعَدَكُمْ أَنْتُمْ سَادَةُ الشُّهَدَاءِ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ، أَنْتُمُ السَّابِقُونَ وَ الْمُهَاجِرُونَ وَ الْأَنْصَارُ.

أَشْهَدُ أَنَّكُمْ قَدْ جَاهَدْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ قُتِلْتُمْ عَلَى مِنْهَاجِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ ابْنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ تَسْلِيماً.

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَكُمْ وَعْدَهُ وَ أَرَاكُمْ مَا تُحِبُّونَ».

ثُمَّ تَرْجِعُ إِلَى الْقَبْرِ وَ تَقُولُ:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الرَّبَّانِيُّونَ، أَنْتُمْ لَنَا فَرَطٌ وَ نَحْنُ لَكُمْ تَبَعٌ، وَ نَحْنُ لَكُمْ خَلَفٌ وَ أَنْصَارٌ، أَشْهَدُ أَنَّكُمْ أَنْصَارُ اللَّهِ وَ سَادَةُ الشُّهَدَاءِ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ، فَإِنَّكُمْ أَنْصَارُ اللَّهِ كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: ﴿وَ كَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قٰاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمٰا وَهَنُوا لِمٰا أَصٰابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَ مٰا ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكٰانُوا﴾ وَ مَا ضَعُفْتُمْ وَ مَا اسْتَكَنْتُمْ حَتَّى لَقِيتُمُ اللَّهَ عَلَى سَبِيلِ الْحَقِّ وَ نُصْرَةِ كَلِمَةِ اللَّهِ التَّامَّةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَى أَرْوَاحِكُمْ وَ أَبْدَانِكُمْ وَ سَلَّمَ تَسْلِيماً.

أَبْشِرُوا بِمَوْعِدِ اللَّهِ الَّذِي لا خُلْفَ لَهُ إِنَّهُ لا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ، وَ اللَّهُ مُدْرِكٌ لَكُمْ بِثَارِ مَا وَعَدَكُمْ أَنْتُمْ سَادَةُ الشُّهَدَاءِ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ، أَنْتُمُ السَّابِقُونَ وَ الْمُهَاجِرُونَ وَ الْأَنْصَارُ.

أَشْهَدُ أَنَّكُمْ قَدْ جَاهَدْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ قُتِلْتُمْ عَلَى مِنْهَاجِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ ابْنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ تَسْلِيماً.

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَكُمْ وَعْدَهُ وَ أَرَاكُمْ مَا تُحِبُّونَ».

آن گاه کنار قبر امام حسین علیه السلام برمی‌گردی و می‌گویی:

«أَتَيْتُكَ يَا حَبِيبَ رَسُولِ اللَّهِ وَ ابْنَ رَسُولِهِ، وَ إِنِّي بِكَ عَارِفٌ وَ بِحَقِّكَ مُقِرٌّ بِفَضْلِكَ مُسْتَبْصِرٌ بِضَلَالَةِ مَنْ خَالَفَكَ عَارِفٌ بِالْهُدَى الَّذِي أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي وَ نَفْسِي.

اللَّهُمَّ إِنِّي أُصَلِّي عَلَيْهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَيْهِ أَنْتَ وَ رَسُولُكَ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَاةً مُتَتَابِعَةً مُتَوَاصِلَةً مُتَرَادِفَةً تَتْبَعُ بَعْضُهَا بَعْضاً لا انْقِطَاعَ لَهَا وَ لا أَمَدَ، وَ لا أَجَلَ فِي مَحْضَرِنَا هَذَا وَ إِذَا غِبْنَا وَ شَهِدْنَا وَ السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ».

وَ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تُوَدِّعَهُ فَقُلْ:

«السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ، أَسْتَوْدِعُكَ اللَّهَ وَ أَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ، آمَنَّا بِاللَّهِ وَ بِالرَّسُولِ وَ بِمَا جِئْتَ بِهِ وَ دَلَلْتَ عَلَيْهِ وَ اتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ.

اللَّهُمَّ لا تَجْعَلْهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنَّا وَ مِنْهُ.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَنْفَعَنَا بِحُبِّهِ.

اللَّهُمَّ ابْعَثْهُ مَقَاماً مَحْمُوداً تَنْصُرُ بِهِ دِينَكَ وَ تَقْتُلُ بِهِ عَدُوَّكَ وَ تُبِيرُ بِهِ مَنْ نَصَبَ حَرْباً لِآلِ مُحَمَّدٍ فَإِنَّكَ وَعَدْتَ ذَلِكَ وَ أَنْتَ لا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ.

«أَتَيْتُكَ يَا حَبِيبَ رَسُولِ اللَّهِ وَ ابْنَ رَسُولِهِ، وَ إِنِّي بِكَ عَارِفٌ وَ بِحَقِّكَ مُقِرٌّ بِفَضْلِكَ مُسْتَبْصِرٌ بِضَلَالَةِ مَنْ خَالَفَكَ عَارِفٌ بِالْهُدَى الَّذِي أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي وَ نَفْسِي.

اللَّهُمَّ إِنِّي أُصَلِّي عَلَيْهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَيْهِ أَنْتَ وَ رَسُولُكَ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَاةً مُتَتَابِعَةً مُتَوَاصِلَةً مُتَرَادِفَةً تَتْبَعُ بَعْضُهَا بَعْضاً لا انْقِطَاعَ لَهَا وَ لا أَمَدَ، وَ لا أَجَلَ فِي مَحْضَرِنَا هَذَا وَ إِذَا غِبْنَا وَ شَهِدْنَا وَ السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ».

وهر گاه خواستی آن حضرت را وداع کنی پس بگو: «السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ، أَسْتَوْدِعُكَ اللَّهَ وَ أَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ، آمَنَّا بِاللَّهِ وَ بِالرَّسُولِ وَ بِمَا جِئْتَ بِهِ وَ دَلَلْتَ عَلَيْهِ وَ اتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ.

اللَّهُمَّ لا تَجْعَلْهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنَّا وَ مِنْهُ.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَنْفَعَنَا بِحُبِّهِ.

اللَّهُمَّ ابْعَثْهُ مَقَاماً مَحْمُوداً تَنْصُرُ بِهِ دِينَكَ وَ تَقْتُلُ بِهِ عَدُوَّكَ وَ تُبِيرُ بِهِ مَنْ نَصَبَ حَرْباً لِآلِ مُحَمَّدٍ فَإِنَّكَ وَعَدْتَ ذَلِكَ وَ أَنْتَ لا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ.

أَشْهَدُ أَنَّكُمْ شُهَدَاءُ نُجَبَاءُ جَاهَدْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ قُتِلْتُمْ عَلَى مِنْهَاجِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ تَسْلِيماً كَثِيراً».

۲ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ ثُوَيْرٍ قَالَ:

كُنْتُ أَنَا وَ يُونُسُ بْنُ ظَبْيَانَ وَ الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ وَ أَبُو سَلَمَةَ السَّرَّاجُ جُلُوساً عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ كَانَ الْمُتَكَلِّمُ مِنَّا يُونُسَ، وَ كَانَ أَكْبَرَنَا سِنّاً فَقَالَ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنِّي أَحْضُرُ مَجْلِسَ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ يَعْنِي وُلْدَ الْعَبَّاسِ فَمَا أَقُولُ؟

فَقَالَ: إِذَا حَضَرْتَ فَذَكَرْتَنَا فَقُلِ:

«**اللَّهُمَّ أَرِنَا الرَّخَاءَ وَ السُّرُورَ، فَإِنَّكَ تَأْتِي عَلَى مَا تُرِيدُ**».

فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنِّي كَثِيراً مَا أَذْكُرُ الْحُسَيْنَ عليه السلام فَأَيَّ شَيْءٍ أَقُولُ؟

فَقَالَ: قُلْ: «**صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ**» تُعِيدُ ذَلِكَ ثَلَاثاً، فَإِنَّ السَّلَامَ يَصِلُ إِلَيْهِ مِنْ قَرِيبٍ وَ مِنْ بَعِيدٍ.

أَشْهَدُ أَنَّكُمْ شُهَدَاءُ نُجَبَاءُ جَاهَدْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ قُتِلْتُمْ عَلَى مِنْهَاجِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ تَسْلِيماً كَثِيراً».

۲ـ حسین بن ثویر گوید: من، یونس بن ظبیان، مفضّل بن عمر و ابو سلمه سرّاج در خدمت امام صادق علیه السلام نشسته بودیم. سخنگوی ما یونس بود که از ما بزرگ‌تر بود. پس او به حضرت گفت: قربانت گردم! من در مجلس این قوم ـ یعنی فرزندان عباس ـ حاضر می‌شوم چه بگویم؟

فرمود: آن‌گاه که در محافل آنها حاضر شدی و ما را یاد کردی پس بگو: «**اللَّهُمَّ أَرِنَا الرَّخَاءَ وَ السُّرُورَ، فَإِنَّكَ تَأْتِي عَلَى مَا تُرِيدُ**».

عرض کردم: قربانت گردم! من بیشتر اوقات امام حسین علیه السلام را به یاد می‌آورم در این هنگام چه بگویم:

فرمود: بگو: «**صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ**» این عبارت را سه بار تکرار کن، چرا که از دور و نزدیک سلام به آن حضرت می‌رسد.

ثُمَّ قَالَ: إِنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنَ عليه السلام لَمَّا قَضَى بَكَتْ عَلَيْهِ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَ الْأَرَضُونَ السَّبْعُ وَ مَا فِيهِنَّ وَ مَا بَيْنَهُنَّ وَ مَنْ يَنْقَلِبُ فِي الْجَنَّةِ وَ النَّارِ مِنْ خَلْقِ رَبِّنَا وَ مَا يُرَى وَ مَا لا يُرَى بَكَى عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنِ عليه السلام إِلَّا ثَلَاثَةَ أَشْيَاءَ لَمْ تَبْكِ عَلَيْهِ.

قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! وَ مَا هَذِهِ الثَّلَاثَةُ الْأَشْيَاءِ؟

قَالَ: لَمْ تَبْكِ عَلَيْهِ الْبَصْرَةُ وَ لا دِمَشْقُ وَ لا آلُ عُثْمَانَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ.

قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَزُورَهُ فَكَيْفَ أَقُولُ؟ وَ كَيْفَ أَصْنَعُ؟

قَالَ: إِذَا أَتَيْتَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَاغْتَسِلْ عَلَى شَاطِئِ الْفُرَاتِ، ثُمَّ الْبَسْ ثِيَابَكَ الطَّاهِرَةَ ثُمَّ امْشِ حَافِياً فَإِنَّكَ فِي حَرَمٍ مِنْ حَرَمِ اللَّهِ وَ حَرَمِ رَسُولِهِ وَ عَلَيْكَ بِالتَّكْبِيرِ وَ التَّهْلِيلِ وَ التَّسْبِيحِ وَ التَّحْمِيدِ وَ التَّعْظِيمِ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ كَثِيراً وَ الصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ حَتَّى تَصِيرَ إِلَى بَابِ الْحَيْرِ.

ثُمَّ تَقُولُ:

آن گاه فرمود: هنگامی که امام حسین عليه السلام به شهادت رسید آسمان‌های هفتگانه و زمین هفتگانه و آن‌چه در آنها و در بین آنهاست و همهٔ مخلوقات آفریدگار ما که در بهشت و دوزخند و آن‌چه دیده شود و آن‌چه دیده نشود به اباعبدالله الحسین عليه السلام گریستند جز سه چیز که به آن حضرت گریه نکرد.

گفتم: قربانت گردم! آن سه چیز کدامند؟

فرمود: بصره، دمشق و آل عثمان لعنت خدا بر آنها باد به آن حضرت گریه نکرد.

گفتم: قربانت گردم! من می‌خواهم آن حضرت را زیارت نمایم چه بگویم، و چگونه زیارت نمایم؟

فرمود: آن گاه که کنار قبر امام حسین عليه السلام رفتی پس در کنار رود فرات غسل کن، بعد از آن لباس‌های پاکیزه‌ات را بپوش، پس پا برهنه برو، زیرا که تو در حرمی از حرم‌های خدا و حرم رسول او هستی و بر تو باد به تکبیر، لا اله الا الله، سبحان الله و الحمد لله گفتن و خداوند عزّوجلّ را بسیار با عظمت و بزرگی یاد کنی و درود بر محمّد و آل محمّد عليهم السلام و خاندان آن حضرت بفرستی تا به در آستانه امام حسین عليه السلام برسی، سپس می‌گویی:

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حُجَّةَ اللَّهِ وَ ابْنَ حُجَّتِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا مَلَائِكَةَ اللَّهِ وَزُوَّارَ قَبْرِ ابْنِ نَبِيِّ اللَّهِ».

ثُمَّ اخْطُ عَشْرَ خُطُوَاتٍ، ثُمَّ قِفْ وَ كَبِّرْ ثَلَاثِينَ تَكْبِيرَةً، ثُمَّ امْشِ إِلَيْهِ حَتَّى تَأْتِيَهُ مِنْ قِبَلِ وَجْهِهِ فَاسْتَقْبِلْ وَجْهَكَ بِوَجْهِهِ وَ تَجْعَلُ الْقِبْلَةَ بَيْنَ كَتِفَيْكَ، ثُمَّ قُلْ:

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حُجَّةَ اللَّهِ وَ ابْنَ حُجَّتِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا قَتِيلَ اللَّهِ وَ ابْنَ قَتِيلِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ثَارَ اللَّهِ وَ ابْنَ ثَارِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَتْرَ اللَّهِ الْمَوْتُورَ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ.

أَشْهَدُ أَنَّ دَمَكَ سَكَنَ فِي الْخُلْدِ، وَ اقْشَعَرَّتْ لَهُ أَظِلَّةُ الْعَرْشِ وَ بَكَى لَهُ جَمِيعُ الْخَلَائِقِ، وَ بَكَتْ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَ الْأَرَضُونَ السَّبْعُ وَ مَا فِيهِنَّ وَ مَا بَيْنَهُنَّ وَ مَنْ يَتَقَلَّبُ فِي الْجَنَّةِ وَ النَّارِ مِنْ خَلْقِ رَبِّنَا وَ مَا يُرَى وَ مَا لا يُرَى.

أَشْهَدُ أَنَّكَ حُجَّةُ اللَّهِ وَ ابْنُ حُجَّتِهِ وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ قَتِيلُ اللَّهِ وَ ابْنُ قَتِيلِهِ.

وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ ثَائِرُ اللَّهِ وَ ابْنُ ثَائِرِهِ وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ وَتْرُ اللَّهِ الْمَوْتُورُ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ.

وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَلَّغْتَ وَ نَصَحْتَ وَ وَفَيْتَ وَ أَوْفَيْتَ وَ جَاهَدْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَضَيْتَ لِلَّذِي كُنْتَ عَلَيْهِ شَهِيداً وَ مُسْتَشْهَداً وَ شَاهِداً وَ مَشْهُوداً.

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حُجَّةَ اللَّهِ وَ ابْنَ حُجَّتِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا مَلَائِكَةَ اللَّهِ وَ زُوَّارَ قَبْرِ ابْنِ نَبِيِّ اللَّهِ».

آن گاه ده گام بردار، سپس بایست و سی مرتبه تکبیر بگو، آن گاه حرکت کن تا از رو به رو وارد حرم شو و رو به روی حضرتش بایست و قبله را بین دو کتفت قرار بده، آن گاه بگو:

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حُجَّةَ اللَّهِ وَ ابْنَ حُجَّتِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا قَتِيلَ اللَّهِ وَ ابْنَ قَتِيلِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ثَارَ اللَّهِ وَ ابْنَ ثَارِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَتْرَ اللَّهِ الْمَوْتُورَ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ.

أَشْهَدُ أَنَّ دَمَكَ سَكَنَ فِي الْخُلْدِ، وَ اقْشَعَرَّتْ لَهُ أَظِلَّةُ الْعَرْشِ وَ بَكَى لَهُ جَمِيعُ الْخَلَائِقِ، وَ بَكَتْ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَ الْأَرَضُونَ السَّبْعُ وَ مَا فِيهِنَّ وَ مَا بَيْنَهُنَّ وَ مَنْ يَتَقَلَّبُ فِي الْجَنَّةِ وَ النَّارِ مِنْ خَلْقِ رَبِّنَا وَ مَا يُرَى وَ مَا لا يُرَى.

أَشْهَدُ أَنَّكَ حُجَّةُ اللَّهِ وَ ابْنُ حُجَّتِهِ وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ قَتِيلُ اللَّهِ وَ ابْنُ قَتِيلِهِ.

وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ ثَائِرُ اللَّهِ وَ ابْنُ ثَائِرِهِ وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ وَتْرُ اللَّهِ الْمَوْتُورُ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ.

وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَلَّغْتَ وَ نَصَحْتَ وَ وَفَيْتَ وَ أَوْفَيْتَ وَ جَاهَدْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَضَيْتَ لِلَّذِي كُنْتَ عَلَيْهِ شَهِيداً وَ مُسْتَشْهَداً وَ شَاهِداً وَ مَشْهُوداً.

أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَ مَوْلاكَ وَ فِي طاعَتِكَ وَ الْوَافِدُ إِلَيْكَ أَلْتَمِسُ كَمَالَ الْمَنْزِلَةِ عِنْدَ اللَّهِ وَ ثَبَاتَ الْقَدَمِ فِي الْهِجْرَةِ إِلَيْكَ، وَ السَّبِيلَ الَّذِي لا يُخْتَلَجُ دُونَكَ مِنَ الدُّخُولِ فِي كَفَالَتِكَ الَّتِي أُمِرْتَ بِهَا.

مَنْ أَرَادَ اللَّهَ بَدَأَ بِكُمْ، بِكُمْ يُبَيِّنُ اللَّهُ الْكَذِبَ، وَ بِكُمْ يُبَاعِدُ اللَّهُ الزَّمَانَ الْكَلِبَ، وَ بِكُمْ فَتَحَ اللَّهُ، وَ بِكُمْ يَخْتِمُ اللَّهُ، وَ بِكُمْ يَمْحُو مَا يَشَاءُ وَ بِكُمْ يُثْبِتُ وَ بِكُمْ يَفُكُّ الذُّلَّ مِنْ رِقَابِنَا، وَ بِكُمْ يُدْرِكُ اللَّهُ تِرَةَ كُلِّ مُؤْمِنٍ يُطْلَبُ بِهَا، وَ بِكُمْ تُنْبِتُ الْأَرْضُ أَشْجَارَهَا، وَ بِكُمْ تُخْرِجُ الْأَشْجَارُ أَثْمَارَهَا، وَ بِكُمْ تُنْزِلُ السَّمَاءُ قَطْرَهَا وَ رِزْقَهَا وَ بِكُمْ يَكْشِفُ اللَّهُ الْكَرْبَ، وَ بِكُمْ يُنَزِّلُ اللَّهُ الْغَيْثَ وَ بِكُمْ تَسِيخُ الْأَرْضُ الَّتِي تَحْمِلُ أَبْدَانَكُمْ وَ تَسْتَقِرُّ جِبَالُهَا عَنْ مَرَاسِيهَا إِرَادَةُ الرَّبِّ فِي مَقَادِيرِ أُمُورِهِ تَهْبِطُ إِلَيْكُمْ وَ تَصْدُرُ مِنْ بُيُوتِكُمْ وَ الصَّادِرُ عَمَّا فَصَلَ مِنْ أَحْكَامِ الْعِبَادِ لُعِنَتْ أُمَّةٌ قَتَلَتْكُمْ، وَ أُمَّةٌ خَالَفَتْكُمْ وَ أُمَّةٌ جَحَدَتْ وَلايَتَكُمْ، وَ أُمَّةٌ ظَاهَرَتْ عَلَيْكُمْ، وَ أُمَّةٌ شَهِدَتْ وَ لَمْ تُسْتَشْهَدْ.

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ النَّارَ مَثْوَاهُمْ وَ بِئْسَ وِرْدُ الْوَارِدِينَ، وَ بِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُودُ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِاللَّهِ.

أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَ مَوْلاكَ وَ فِي طاعَتِكَ وَ الْوَافِدُ إِلَيْكَ أَلْتَمِسُ كَمَالَ الْمَنْزِلَةِ عِنْدَ اللَّهِ وَ ثَبَاتَ الْقَدَمِ فِي الْهِجْرَةِ إِلَيْكَ، وَ السَّبِيلَ الَّذِي لا يُخْتَلَجُ دُونَكَ مِنَ الدُّخُولِ فِي كَفَالَتِكَ الَّتِي أُمِرْتَ بِهَا.

مَنْ أَرَادَ اللَّهَ بَدَأَ بِكُمْ، بِكُمْ يُبَيِّنُ اللَّهُ الْكَذِبَ، وَ بِكُمْ يُبَاعِدُ اللَّهُ الزَّمَانَ الْكَلِبَ، وَ بِكُمْ فَتَحَ اللَّهُ، وَ بِكُمْ يَخْتِمُ اللَّهُ، وَ بِكُمْ يَمْحُو مَا يَشَاءُ وَ بِكُمْ يُثْبِتُ وَ بِكُمْ يَفُكُّ الذُّلَّ مِنْ رِقَابِنَا، وَ بِكُمْ يُدْرِكُ اللَّهُ تِرَةَ كُلِّ مُؤْمِنٍ يُطْلَبُ بِهَا، وَ بِكُمْ تُنْبِتُ الْأَرْضُ أَشْجَارَهَا، وَ بِكُمْ تُخْرِجُ الْأَشْجَارُ أَثْمَارَهَا، وَ بِكُمْ تُنْزِلُ السَّمَاءُ قَطْرَهَا وَ رِزْقَهَا وَ بِكُمْ يَكْشِفُ اللَّهُ الْكَرْبَ، وَ بِكُمْ يُنَزِّلُ اللَّهُ الْغَيْثَ وَ بِكُمْ تَسِيخُ الْأَرْضُ الَّتِي تَحْمِلُ أَبْدَانَكُمْ وَ تَسْتَقِرُّ جِبَالُهَا عَنْ مَرَاسِيهَا إِرَادَةُ الرَّبِّ فِي مَقَادِيرِ أُمُورِهِ تَهْبِطُ إِلَيْكُمْ وَ تَصْدُرُ مِنْ بُيُوتِكُمْ وَ الصَّادِرُ عَمَّا فَصَلَ مِنْ أَحْكَامِ الْعِبَادِ لُعِنَتْ أُمَّةٌ قَتَلَتْكُمْ، وَ أُمَّةٌ خَالَفَتْكُمْ وَ أُمَّةٌ جَحَدَتْ وَلايَتَكُمْ، وَ أُمَّةٌ ظَاهَرَتْ عَلَيْكُمْ، وَ أُمَّةٌ شَهِدَتْ وَ لَمْ تُسْتَشْهَدْ.

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ النَّارَ مَثْوَاهُمْ وَ بِئْسَ وِرْدُ الْوَارِدِينَ، وَ بِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُودُ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ.

أَنَا إِلَى اللَّهِ مِمَّنْ خَالَفَكَ بَرِيءٌ». ثَلَاثاً.

ثُمَّ تَقُومُ فَتَأْتِي ابْنَهُ عَلِيّاً عليه السلام وَ هُوَ عِنْدَ رِجْلَيْهِ فَتَقُولُ:

«**السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ عَلِيٍّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ.**

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ خَدِيجَةَ وَ فَاطِمَةَ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ قَتَلَكَ».

تَقُولُهَا ثَلَاثاً.

«**أَنَا إِلَى اللَّهِ مِنْهُمْ بَرِيءٌ**» ثَلَاثاً.

ثُمَّ تَقُومُ فَتُومِئُ بِيَدِكَ إِلَى الشُّهَدَاءِ وَ تَقُولُ:

«**السَّلَامُ عَلَيْكُمْ**» **ثَلَاثاً** «**فُزْتُمْ وَ اللَّهِ فُزْتُمْ وَ اللَّهِ فَلَيْتَ أَنِّي مَعَكُمْ فَأَفُوزَ فَوْزاً عَظِيماً**».

ثُمَّ تَدُورُ فَتَجْعَلُ قَبْرَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بَيْنَ يَدَيْكَ، فَصَلِّ سِتَّ رَكَعَاتٍ وَ قَدْ تَمَّتْ زِيَارَتُكَ فَإِنْ شِئْتَ فَانْصَرِفْ.

۳ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي الْحَسَنِ صَاحِبِ الْعَسْكَرِ عليه السلام قَالَ:

وسه مرتبه می‌گویی: **أَنَا إِلَى اللَّهِ مِمَّنْ خَالَفَكَ بَرِيءٌ**».

آن گاه به کنار فرزندش علی عليه السلام می‌آیی که نزد پایین پای حضرتش قرار دارد ومی‌گویی:

«**السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ عَلِيٍّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ.**

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ خَدِيجَةَ وَ فَاطِمَةَ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ قَتَلَكَ».

وسه مرتبه می‌گویی: «**أَنَا إِلَى اللَّهِ مِنْهُمْ بَرِيءٌ**».

آن گاه برمی‌خیزی وبا دست خود به جانب شهدا اشاره می‌کنی وسه مرتبه می‌گویی: «**السلام عليكم**» [بعد می‌گویی:] «**فُزْتُمْ وَ اللَّهِ فُزْتُمْ وَ اللَّهِ فَلَيْتَ أَنِّي مَعَكُمْ فَأَفُوزَ فَوْزاً عَظِيماً**».

آن گاه دور می‌زنی و قبر امام حسین عليه السلام پیش روی خود قرار می‌دهی. پس شش رکعت نماز بخوان که در واقع زیارت تو پایان یافته است پس اگر خواستی می‌توانی برگردی.

۳ ـ یکی از اصحاب ما گوید: امام هادی عليه السلام فرمود:

تَقُولُ عِنْدَ رَأْسِ الْحُسَيْنِ عليه‌السلام:

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حُجَّةَ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَ شَاهِدَهُ عَلَى خَلْقِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ عَلِيٍّ الْمُرْتَضَى، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ.

أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتَ الزَّكَاةَ، وَ أَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَيْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ جَاهَدْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ. فَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ حَيّاً وَ مَيِّتاً».

ثُمَّ تَضَعُ خَدَّكَ الْأَيْمَنَ عَلَى الْقَبْرِ وَ قُلْ:

«أَشْهَدُ أَنَّكَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكَ جِئْتُ مُقِرّاً بِالذُّنُوبِ لِتَشْفَعَ لِي عِنْدَ رَبِّكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ».

ثُمَّ اذْكُرِ الْأَئِمَّةَ عليهم‌السلام بِأَسْمَائِهِمْ وَاحِداً وَاحِداً وَ قُلْ:

«أَشْهَدُ أَنَّكُمْ حُجَّةُ اللَّهِ».

ثُمَّ قُلْ: «اكْتُبْ لِي عِنْدَكَ مِيثَاقاً وَ عَهْداً أَنِّي أَتَيْتُكَ أُجَدِّدُ الْمِيثَاقَ فَاشْهَدْ لِي عِنْدَ رَبِّكَ إِنَّكَ أَنْتَ الشَّاهِدُ».

در نزد بالای سر امام حسین عليه‌السلام می‌گویی:

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حُجَّةَ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَ شَاهِدَهُ عَلَى خَلْقِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ عَلِيٍّ الْمُرْتَضَى، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ.

أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتَ الزَّكَاةَ، وَ أَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَيْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ جَاهَدْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ. فَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ حَيّاً وَ مَيِّتاً».

آن گاه گونه راستت را بر روی قبر مطهّر بگذار وبگو: «أَشْهَدُ أَنَّكَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكَ جِئْتُ مُقِرّاً بِالذُّنُوبِ لِتَشْفَعَ لِي عِنْدَ رَبِّكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ».

سپس ائمهٔ عليهم‌السلام را یکی یکی با نامهایشان یادکن وبگو: «أَشْهَدُ أَنَّكُمْ حُجَّةُ اللَّهِ».

آن گاه بگو: «اكْتُبْ لِي عِنْدَكَ مِيثَاقاً وَ عَهْداً أَنِّي أَتَيْتُكَ أُجَدِّدُ الْمِيثَاقَ فَاشْهَدْ لِي عِنْدَ رَبِّكَ إِنَّكَ أَنْتَ الشَّاهِدُ».

مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ الْكُوفِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ عُبَيْدٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام مِثْلَهُ.

۴ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ زَيْدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا فَرَغْتَ مِنَ السَّلَامِ عَلَى الشُّهَدَاءِ فَائْتِ قَبْرَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَاجْعَلْهُ بَيْنَ يَدَيْكَ، ثُمَّ تُصَلِّي مَا بَدَا لَكَ.

(۱۹)

بَابُ الْقَوْلِ عِنْدَ قَبْرِ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام وَ أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي عليه السلام وَ مَا يُجْزِئُ مِنَ الْقَوْلِ عِنْدَ كُلِّهِمْ عليهم السلام

۱ـ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ الْكُوفِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ عُبَيْدٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ: تَقُولُ بِبَغْدَادَ:

۴ـ حسن بن عطیه گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

آن گاه از سلام شهدا فارغ شدی پس کنار قبر امام حسین عليه السلام بیا و قبر را پیش روی خود قرار ده و هر چه خواستی نماز بگزار.

بخش نوزدهم

اعمال کنار قبر امام کاظم و امام جواد عليهما السلام زیاراتی که در بارگاه امامان عليهم السلام کفایت می‌کند

۱ـ راوی گوید: امام هادی عليه السلام فرمود:

در بغداد (در بارگاه کاظمین عليهما السلام) می‌گویی:

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَلِيَّ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حُجَّةَ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نُورَ اللَّهِ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ بَدَا لِلَّهِ فِي شَأْنِهِ، أَتَيْتُكَ عَارِفاً بِحَقِّكَ مُعَادِياً لِأَعْدَائِكَ، فَاشْفَعْ لِي عِنْدَ رَبِّكَ».

وَ ادْعُ اللَّهَ وَ سَلْ حَاجَتَكَ.

قَالَ: وَ تُسَلِّمُ بِهَذَا عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ:

سُئِلَ أَبِي عليه السلام عَنْ إِتْيَانِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه السلام.

فَقَالَ: صَلُّوا فِي الْمَسَاجِدِ حَوْلَهُ وَ يُجْزِئُ فِي الْمَوَاضِعِ كُلِّهَا أَنْ تَقُولَ:

«السَّلَامُ عَلَى أَوْلِيَاءِ اللَّهِ وَ أَصْفِيَائِهِ، السَّلَامُ عَلَى أُمَنَاءِ اللَّهِ وَ أَحِبَّائِهِ، السَّلَامُ عَلَى أَنْصَارِ اللَّهِ وَ خُلَفَائِهِ، السَّلَامُ عَلَى مَحَالِّ مَعْرِفَةِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى مَسَاكِنِ ذِكْرِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى مُظَاهِرِي أَمْرِ اللَّهِ وَ نَهْيِهِ، السَّلَامُ عَلَى الدُّعَاةِ إِلَى اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى الْمُسْتَقِرِّينَ فِي مَرْضَاةِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى الْمُمَحَّصِينَ فِي طَاعَةِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى الْأَدِلَّاءِ عَلَى اللَّهِ.

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَلِيَّ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حُجَّةَ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نُورَ اللَّهِ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ بَدَا لِلَّهِ فِي شَأْنِهِ، أَتَيْتُكَ عَارِفاً بِحَقِّكَ مُعَادِياً لِأَعْدَائِكَ، فَاشْفَعْ لِي عِنْدَ رَبِّكَ».

و خدا را بخوان و حاجت خود را بخواه.

فرمود: همين گونه به امام جواد عليه السلام نيز سلام مى‌دهى.

۲ ـ على بن حسّان گويد: امام رضا عليه السلام فرمود:

از پدر بزرگوارم عليه السلام در مورد زيارت قبر امام حسين عليه السلام سؤال شد.

فرمود: در مساجد پيرامون بارگاه حضرتش نماز بخوانيد وكافى است كه در همهٔ مواضع آن بگويى:

«السَّلَامُ عَلَى أَوْلِيَاءِ اللَّهِ وَ أَصْفِيَائِهِ، السَّلَامُ عَلَى أُمَنَاءِ اللَّهِ وَ أَحِبَّائِهِ، السَّلَامُ عَلَى أَنْصَارِ اللَّهِ وَ خُلَفَائِهِ، السَّلَامُ عَلَى مَحَالِّ مَعْرِفَةِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى مَسَاكِنِ ذِكْرِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى مُظَاهِرِي أَمْرِ اللَّهِ وَ نَهْيِهِ، السَّلَامُ عَلَى الدُّعَاةِ إِلَى اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى الْمُسْتَقِرِّينَ فِي مَرْضَاةِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى الْمُمَحَّصِينَ فِي طَاعَةِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى الْأَدِلَّاءِ عَلَى اللَّهِ.

السَّلَامُ عَلَى الَّذِينَ مَنْ وَالاهُمْ فَقَدْ وَالَى اللَّهَ، وَ مَنْ عَادَاهُمْ فَقَدْ عَادَى اللَّهَ، وَ مَنْ عَرَفَهُمْ فَقَدْ عَرَفَ اللَّهَ، وَ مَنْ جَهِلَهُمْ فَقَدْ جَهِلَ اللَّهَ، وَ مَنِ اعْتَصَمَ بِهِمْ فَقَدِ اعْتَصَمَ بِاللَّهِ، وَ مَنْ تَخَلَّى مِنْهُمْ فَقَدْ تَخَلَّى مِنَ اللَّهِ:

أُشْهِدُ اللَّهَ أَنِّي سِلْمٌ لِمَنْ سَالَمْتُمْ، وَ حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبْتُمْ، مُؤْمِنٌ بِسِرِّكُمْ وَ عَلَانِيَتِكُمْ، مُفَوِّضٌ فِي ذَلِكَ كُلِّهِ إِلَيْكُمْ. لَعَنَ اللَّهُ عَدُوَّ آلِ مُحَمَّدٍ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ، وَ أَبْرَأُ إِلَى اللَّهِ مِنْهُمْ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ».

هَذَا يُجْزِئُ فِي الزِّيَارَاتِ كُلِّهَا، وَ تُكْثِرُ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ، وَ تُسَمِّي وَاحِداً وَاحِداً بِأَسْمَائِهِمْ، وَ تَبَرَأُ إِلَى اللَّهِ مِنْ أَعْدَائِهِمْ، وَ تَخْتَارُ لِنَفْسِكَ مِنَ الدُّعَاءِ مَا أَحْبَبْتَ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ.

السَّلَامُ عَلَى الَّذِينَ مَنْ وَالاهُمْ فَقَدْ وَالَى اللَّهَ، وَ مَنْ عَادَاهُمْ فَقَدْ عَادَى اللَّهَ، وَ مَنْ عَرَفَهُمْ فَقَدْ عَرَفَ اللَّهَ، وَ مَنْ جَهِلَهُمْ فَقَدْ جَهِلَ اللَّهَ، وَ مَنِ اعْتَصَمَ بِهِمْ فَقَدِ اعْتَصَمَ بِاللَّهِ، وَ مَنْ تَخَلَّى مِنْهُمْ فَقَدْ تَخَلَّى مِنَ اللَّهِ:

أُشْهِدُ اللَّهَ أَنِّي سِلْمٌ لِمَنْ سَالَمْتُمْ، وَ حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبْتُمْ، مُؤْمِنٌ بِسِرِّكُمْ وَ عَلَانِيَتِكُمْ، مُفَوِّضٌ فِي ذَلِكَ كُلِّهِ إِلَيْكُمْ. لَعَنَ اللَّهُ عَدُوَّ آلِ مُحَمَّدٍ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ، وَ أَبْرَأُ إِلَى اللَّهِ مِنْهُمْ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ».

این زیارت در همهٔ زیارت‌گاه‌ها کافی است. وبر محمّد وآل محمّد علیهم السلام بیشتر صلوات بفرست وهر یک را با نام‌های مبارکشان نام ببر واز دشمنانشان به خدا دوری جوی وهر دعایی که دوست داری برای خود وزنان ومردان مؤمن بخوان.

(۲۰)
بَابُ فَضْلِ الزِّيَارَاتِ وَ ثَوَابِهَا

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام: مَا لِمَنْ زَارَ أَحَداً مِنْكُمْ؟

قَالَ: كَمَنْ زَارَ رَسُولَ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ رَفَعَهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله:

يَا عَلِيُّ! مَنْ زَارَنِي فِي حَيَاتِي أَوْ بَعْدَ مَوْتِي أَوْ زَارَكَ فِي حَيَاتِكَ أَوْ بَعْدَ مَوْتِكَ، أَوْ زَارَ ابْنَيْكَ فِي حَيَاتِهِمَا أَوْ بَعْدَ مَوْتِهِمَا ضَمِنْتُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ أُخَلِّصَهُ مِنْ أَهْوَالِهَا وَ شَدَائِدِهَا حَتَّى أُصَيِّرَهُ مَعِي فِي دَرَجَتِي.

بخش بیستم
فضیلت زیارتها و ثواب آنها

۱ ـ زید شحّام گوید: به امام صادق عليه‌السلام گفتم: پاداش کسی که یکی از شما را زیارت کند چیست؟

فرمود: به سان کسی است که رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله را زیارت نماید.

۲ ـ محمّد بن علی در روایت مرفوعه‌ای گوید: رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله فرمود:

ای علی! هر کس مرا در دوران زنده بودنم و یا بعد از مرگم، یا تو را در دوران زنده بودنت و یا پس از مرگت و یا دو فرزندت را در دوران زنده بودنشان و یا پس از مرگشان زیارت کند بر او ضمانت می‌کنم که درروز قیامت از موارد هولناک وسختی‌های آن رهایش نمایم تا او را در درجه ومقام خود قرار دهم.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْيَمَانِيِّ عَنْ مَنِيعِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ يُونُسَ بْنِ أَبِي وَهْبٍ الْقَصْرِيِّ قَالَ:
دَخَلْتُ الْمَدِينَةَ فَأَتَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! أَتَيْتُكَ وَ لَمْ أَزُرْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام.

قَالَ: بِئْسَ مَا صَنَعْتَ؟! لَوْ لا أَنَّكَ مِنْ شِيعَتِنَا مَا نَظَرْتُ إِلَيْكَ، أَ لا تَزُورُ مَنْ يَزُورُهُ اللَّهُ مَعَ الْمَلَائِكَةِ وَ يَزُورُهُ الْأَنْبِيَاءُ وَ يَزُورُهُ الْمُؤْمِنُونَ؟!

قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! مَا عَلِمْتُ ذَلِكَ.

قَالَ: اعْلَمْ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْأَئِمَّةِ كُلِّهِمْ، وَ لَهُ ثَوَابُ أَعْمَالِهِمْ وَ عَلَى قَدْرِ أَعْمَالِهِمْ فُضِّلُوا.

---

۳ ـ ابو وهب قصری گوید: وارد مدینه شده و به خدمت امام صادق عليه السلام شرف‌یاب شدم وگفتم: قربانت شوم! خدمت شما آمدم در حالی که امیرالمؤمنین عليه السلام را زیارت نکردم.

فرمود: چه کار بدی انجام دادی؟! اگر از شیعیان ما نبودی به تو نگاه نمی‌کردم. آیا زیارت نکردی کسی را که خدا با فرشتگان او را زیارت می‌نمایند، پیامبران او را زیارت می‌کنند و مؤمنین او را زیارت می‌کنند؟

گفتم: قربانت شوم! از این موضوع اطلاع نداشتم.

فرمود: بدان که امیرالمؤمنین عليه السلام در پیشگاه خدا از همهٔ امامان افضل و برتر است و پاداش اعمال آنها برای اوست و آنها به مقدار اعمالشان فضیلت و برتری دارند.

(۲۱)
بَابُ فَضْلِ زِيَارَةِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنِ عليه السلام

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ بَشِيرٍ الدَّهَّانِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: رُبَّمَا فَاتَنِي الْحَجُّ فَأُعَرِّفُ عِنْدَ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه السلام.

فَقَالَ: أَحْسَنْتَ يَا بَشِيرُ! أَيُّمَا مُؤْمِنٍ أَتَى قَبْرَ الْحُسَيْنِ عليه السلام عَارِفاً بِحَقِّهِ فِي غَيْرِ يَوْمِ عِيدٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عِشْرِينَ حَجَّةً وَ عِشْرِينَ عُمْرَةً مَبْرُورَاتٍ مَقْبُولاتٍ، وَ عِشْرِينَ حَجَّةً وَ عُمْرَةً مَعَ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ أَوْ إِمَامٍ عَدْلٍ، وَ مَنْ أَتَاهُ فِي يَوْمِ عِيدٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِائَةَ حَجَّةٍ وَ مِائَةَ عُمْرَةٍ وَ مِائَةَ غَزْوَةٍ مَعَ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ أَوْ إِمَامٍ عَدْلٍ.

قَالَ: قُلْتُ لَهُ: كَيْفَ لِي بِمِثْلِ الْمَوْقِفِ؟

بخش بیست و یکم
فضیلت زیارت امام حسین عليه السلام

۱ ـ بشیر دهّان گوید: به امام صادق عليه السلام گفتم: گاهی انجام حج از دست من می‌رود پس نزد قبر امام حسین عليه السلام اعمال روز عرفه را به جا می‌آورم.

فرمود: کار خوبی می‌کنی ای بشیر! هر مؤمنی که به زیارت قبر امام حسین عليه السلام در غیر روز عید با شناخت حق او بیاید خدا برای او بیست حج و بیست عمره نیکوی قبول شده و بیست حج و عمره با پیامبر مرسل یا امام عادل می‌نویسد.

و هر کس در روز عید به زیارت او بیاید خداوند برای او صد حج، صد عمره و صد جنگ در رکاب پیامبر مرسل یا امام عادل می‌نویسد.

گوید: عرض کردم: چگونه در همچو جایگاهی (این همه پاداش) است؟

قَالَ: فَنَظَرَ إِلَيَّ شِبْهَ الْمُغْضَبِ. ثُمَّ قَالَ لِي: يَا بَشِيرُ! إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَتَى قَبْرَ الْحُسَيْنِ عليه‌السلام يَوْمَ عَرَفَةَ وَ اغْتَسَلَ مِنَ الْفُرَاتِ ثُمَّ تَوَجَّهَ إِلَيْهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَجَّةً بِمَنَاسِكِهَا. وَ لا أَعْلَمُهُ إِلَّا قَالَ: وَ غَزْوَةً.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

زِيَارَةُ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه‌السلام تَعْدِلُ عِشْرِينَ حَجَّةً وَ أَفْضَلُ وَ مِنْ عِشْرِينَ عُمْرَةً وَ حَجَّةً.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ قَالَ:

كُنْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام فَمَرَّ قَوْمٌ عَلَى حَمِيرٍ فَقَالَ: أَيْنَ يُرِيدُ هَؤُلاءِ؟

قُلْتُ: قُبُورَ الشُّهَدَاءِ.

قَالَ: فَمَا يَمْنَعُهُمْ مِنْ زِيَارَةِ الشَّهِيدِ الْغَرِيبِ؟

گوید: حضرتش به من همانند غضبناک نگاه کرد، سپس فرمود: ای بشیر! همانا هرگاه مؤمن روز عرفه به کنار قبر امام حسین عليه‌السلام آمد و در فرات غسل نمود. آن گاه متوجّه آن حضرت شود خدا به هر گام او یک حج با مناسکش می‌نویسد.

راوی گوید: ندانستم که حضرتش، انجام یک جنگ را هم فرمود.

۲ ـ زید شحّام گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

زیارت قبر امام حسین عليه‌السلام برابر بیست حج و بهتر از بیست عمره و حج است.

۳ ـ یزید بن عبدالملک گوید: خدمت امام صادق عليه‌السلام بودم که عدّه‌ای با الاغ از آن‌جا گذشتند.

فرمود: اینها به کجا می‌روند؟

گفتم: به قبور شهدا (ی احد).

فرمود: پس چه چیزی را از زیارت شهید غریب (کربلا) باز می‌دارد؟

فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ: وَ زِيَارَتُهُ وَاجِبَةٌ؟

قَالَ: زِيَارَتُهُ خَيْرٌ مِنْ حَجَّةٍ وَ عُمْرَةٍ وَ عُمْرَةٍ وَ حَجَّةٍ، حَتَّى عَدَّ عِشْرِينَ حَجَّةً وَ عُمْرَةً.

ثُمَّ قَالَ: مَقْبُولاتٍ مَبْرُورَاتٍ.

قَالَ: فَوَ اللَّهِ، مَا قُمْتُ حَتَّى أَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ لَهُ: إِنِّي قَدْ حَجَجْتُ تِسْعَ عَشْرَةَ حَجَّةً فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي تَمَامَ الْعِشْرِينَ حَجَّةً.

قَالَ: هَلْ زُرْتَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ عليه السلام.

قَالَ: لا.

قَالَ: لَزِيَارَتُهُ خَيْرٌ مِنْ عِشْرِينَ حَجَّةً.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمَدَائِنِيِّ قَالَ:

پس مردی از اهل عراق گفت: زیارت آن حضرت واجب است؟

فرمود: زیارت او بهتر از حج و عمره و عمره و حج است.

حضرتش تا بیست بار حج و عمره را شمرد. سپس فرمود: (حج و عمره) قبول شده و نیکو.

راوی گوید: به خدا سوگند! از جایم برنخاستم تا آن‌که مردی آمد و به حضرتش گفت: من نوزده بار حج نموده‌ام از خدا بخواه که بیست بار حج را روزیم فرماید.

فرمود: آیا قبر امام حسین علیه السلام را زیارت کرده‌ای؟

گفت: نه.

فرمود: زیارت آن حضرت از بیست حج بهتر است.

۴ ـ ابو سعید مدائنی گوید:

دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقُلْتُ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! أَئْتِ[۱] قَبْرَ الْحُسَيْنِ عليه السلام؟

قَالَ: نَعَمْ يَا أَبَا سَعِيدٍ! فَائْتِ قَبْرَ ابْنِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَطْيَبِ الطَّيِّبِينَ وَ أَطْهَرِ الطَّاهِرِينَ وَ أَبَرِّ الْأَبْرَارِ، فَإِذَا زُرْتَهُ كَتَبَ اللَّهُ لَكَ بِهِ خَمْسَةً وَ عِشْرِينَ حَجَّةً.

۵ ـ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ صَالِحٍ النِّيلِيِّ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

مَنْ أَتَى قَبْرَ الْحُسَيْنِ عليه السلام عَارِفاً بِحَقِّهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَجْرَ مَنْ أَعْتَقَ أَلْفَ نَسَمَةٍ، وَ كَمَنْ حَمَلَ عَلَى أَلْفِ فَرَسٍ مُسْرَجَةٍ مُلْجَمَةٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.

۶ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

خدمت امام صادق علیه السلام وارد شدم به آن حضرت گفتم: قربانت گردم! به زیارت قبر امام حسین علیه السلام بروم؟

فرمود: آری ای ابو سعید! به زیارت قبر امام حسین علیه السلام برو که خوشبوترین خوشبویان، پاکیزه‌ترین پاکیزگان و نیکوترین نیکویان است. پس هر گاه آن حضرت را زیارت نمودی خدا برای تو بیست و پنج حج می‌نویسد.

۵ ـ صالح نیلی گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

هر کس به زیارت قبر امام حسین علیه السلام با شناخت مقام او برود خدا برای او پاداش کسی را می‌نویسد که هزار بنده آزاد کرده و همانند کسی است که هزار اسب زین و لگام شده در راه خدا حمل کند.

۶ ـ هارون بن خارجه گوید: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می‌فرمود:

---

۱ ـ اصل «أَئْتِ» «أءْتی» بوده که به جهت کثرت استعمال «أَئْتِ» شده است.

وَكَّلَ اللَّهُ بِقَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه‌السلام أَرْبَعَةَ آلافِ مَلَكٍ شُعْثٍ غُبْرٍ يَبْكُونَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَمَنْ زَارَهُ عَارِفاً بِحَقِّهِ شَيَّعُوهُ حَتَّى يُبْلِغُوهُ مَأْمَنَهُ، وَ إِنْ مَرِضَ عَادُوهُ غُدْوَةً وَعَشِيَّةً، وَ إِنْ مَاتَ شَهِدُوا جَنَازَتَهُ وَ اسْتَغْفَرُوا لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

۷ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُوسَى بْنِ سَعْدَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ الْكَلْبِيِّ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام:

إِنَّ أَرْبَعَةَ آلافِ مَلَكٍ عِنْدَ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه‌السلام شُعْثٍ غُبْرٍ يَبْكُونَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ رَئِيسُهُمْ مَلَكٌ يُقَالُ لَهُ: مَنْصُورٌ، فَلَا يَزُورُهُ زَائِرٌ إِلَّا اسْتَقْبَلُوهُ وَ لا يُوَدِّعُهُ مُوَدِّعٌ إِلَّا شَيَّعُوهُ وَ لا مَرِضَ إِلَّا عَادُوهُ، وَ لا يَمُوتُ إِلَّا صَلَّوْا عَلَى جِنَازَتِهِ، وَ اسْتَغْفَرُوا لَهُ بَعْدَ مَوْتِهِ.

۸ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي دَاوُدَ الْمُسْتَرِقِّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ مُثَنَّى الْحَنَّاطِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عليه‌السلام قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ:

مَنْ أَتَى الْحُسَيْنَ عليه‌السلام عَارِفاً بِحَقِّهِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَ مَا تَأَخَّرَ.

خداوند چهار هزار فرشته را به قبر وبارگاه امام حسین عليه‌السلام موکل نموده که پژمرده وژولیده وغبار آلودند. آنان تا روز قیامت بر او گریه می‌کنند. پس هر کس آن حضرت را با شناخت مقامش زیارت نماید فرشتگان او را مشایعت می‌کنند تا به جایگاه امن خود برسانند و اگر زایر بیمار شود صبح و شام عیادتش می‌کنند و اگر بمیرد به تشییع جنازه‌اش حاضر می‌شوند و تا روز قیامت بر او استغفار می‌کنند.

۷ ـ ابان بن تغلب گوید: امام صادق عليه‌السلام فرمود:

کنار قبر وبارگاه امام حسین عليه‌السلام چهار هزار فرشته ژولیده مو و غبارآلود وجود دارد، آنها تا روز قیامت بر آن حضرت گریه می‌کنند. رئیس آنها فرشته‌ای است که منصور نامیده می‌شود. زایری که آن حضرت را زیارت می‌کند به استقبال او می‌روند وهر که آن حضرت را وداع می‌کند او را مشایعت می‌نمایند واگر زایری او را عیادت می‌کنند و اگر زایری بمیرد به جنازه او نماز می‌گزارند و پس از مرگش بر او استغفار می‌کنند.

۸ ـ مثنی الحنّاط گوید: امام کاظم عليه‌السلام فرمود:

هرکس با آشنایی به مقام امام حسین عليه‌السلام به زیارت آن حضرت برود خداوند گناهان گذشته و آینده او را می‌آمرزد.

۹ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْخَيْبَرِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ: قَالَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام:

أَدْنَى مَا يُثَابُ بِهِ زَائِرُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بِشَطِّ الْفُرَاتِ إِذَا عَرَفَ حَقَّهُ وَ حُرْمَتَهُ وَوَلَايَتَهُ أَنْ يُغْفَرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَ مَا تَأَخَّرَ.

۱۰ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ غَسَّانَ الْبَصْرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَتَى قَبْرَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَارِفاً بِحَقِّهِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَ مَا تَأَخَّرَ.

۱۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَ غَيْرُهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ جَمِيعاً عَنْ مُوسَى بْنِ عُمَرَ عَنْ غَسَّانَ الْبَصْرِيِّ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ وَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ قَالَ:

اسْتَأْذَنْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقِيلَ لِي: ادْخُلْ.

---

۹ ـ حسين بن محمّد گويد: امام كاظم عليه السلام فرمود:

زايرى كه با شناخت حق و حرمت و ولايت امام حسين عليه السلام آن حضرت را در كنار فرات زيارت كند، كمترين پاداشى كه به او داده مى‌شود اين است كه گناهان گذشته و آينده او آمرزيده مى‌شود.

۱۰ ـ مثنّى الحنّاط گويد: امام كاظم عليه السلام فرمود:

هر كس آشنايى به مقام امام حسين عليه السلام به زيارتش برود خداوند گناهان گذشته و آينده او را مى‌آمرزد.

۱۱ ـ معاوية بن وهب گويد: از امام صادق عليه السلام اجازهٔ ورود خواستم، پس به من گفته شد: وارد شو.

فَدَخَلْتُ فَوَجَدْتُهُ فِي مُصَلَّاهُ فِي بَيْتِهِ، فَجَلَسْتُ حَتَّى قَضَى صَلَاتَهُ فَسَمِعْتُهُ وَ هُوَ يُنَاجِي رَبَّهُ وَ يَقُولُ: «**يَا مَنْ خَصَّنَا بِالْكَرَامَةِ وَ خَصَّنَا بِالْوَصِيَّةِ، وَ وَعَدَنَا الشَّفَاعَةَ، وَ أَعْطَانَا عِلْمَ مَا مَضَى وَ مَا بَقِيَ، وَ جَعَلَ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْنَا اغْفِرْ لِي وَ لِإِخْوَانِي وَ لِزُوَّارِ قَبْرِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنِ عليه السلام الَّذِينَ أَنْفَقُوا أَمْوَالَهُمْ وَ أَشْخَصُوا أَبْدَانَهُمْ رَغْبَةً فِي بِرِّنَا وَ رَجَاءً لِمَا عِنْدَكَ فِي صِلَتِنَا وَ سُرُوراً أَدْخَلُوهُ عَلَى نَبِيِّكَ صَلَوَاتُكَ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ إِجَابَةً مِنْهُمْ لِأَمْرِنَا وَ غَيْظاً أَدْخَلُوهُ عَلَى عَدُوِّنَا أَرَادُوا بِذَلِكَ رِضَاكَ فَكَافِهِمْ عَنَّا بِالرِّضْوَانِ، وَ اكْلَأْهُمْ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَ اخْلُفْ عَلَى أَهَالِيهِمْ وَ أَوْلَادِهِمُ الَّذِينَ خُلِّفُوا بِأَحْسَنِ الْخَلَفِ وَ اصْحَبْهُمْ، وَ اكْفِهِمْ شَرَّ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ وَ كُلِّ ضَعِيفٍ مِنْ خَلْقِكَ أَوْ شَدِيدٍ وَ شَرَّ شَيَاطِينِ الْإِنْسِ وَ الْجِنِّ، وَ أَعْطِهِمْ أَفْضَلَ مَا أَمَّلُوا مِنْكَ فِي غُرْبَتِهِمْ عَنْ أَوْطَانِهِمْ وَ مَا آثَرُونَا بِهِ عَلَى أَبْنَائِهِمْ وَ أَهَالِيهِمْ وَ قَرَابَاتِهِمْ.**

اللَّهُمَّ إِنَّ أَعْدَاءَنَا عَابُوا عَلَيْهِمْ خُرُوجَهُمْ فَلَمْ يَنْهَهُمْ ذَلِكَ عَنِ الشُّخُوصِ إِلَيْنَا وَ خِلَافاً مِنْهُمْ عَلَى مَنْ خَالَفَنَا، فَارْحَمْ تِلْكَ الْوُجُوهَ الَّتِي قَدْ غَيَّرَتْهَا الشَّمْسُ، وَ ارْحَمْ تِلْكَ الْخُدُودَ الَّتِي تَقَلَّبَتْ عَلَى حُفْرَةِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام، وَ ارْحَمْ تِلْكَ الْأَعْيُنَ الَّتِي جَرَتْ دُمُوعُهَا رَحْمَةً لَنَا وَ ارْحَمْ تِلْكَ الْقُلُوبَ الَّتِي جَزِعَتْ وَ احْتَرَقَتْ لَنَا، وَ ارْحَمِ الصَّرْخَةَ الَّتِي كَانَتْ لَنَا.

پس وارد شدم، ديدم حضرتش در جايگاه نماز خانه‌اش مشغول نماز است، نشستم تا نمازش تمام شد و شنيدم كه با پروردگارش مناجات مى‌كند و مى‌فرمايد: «**يَا مَنْ خَصَّنَا بِالْكَرَامَةِ وَ خَصَّنَا بِالْوَصِيَّةِ، وَ وَعَدَنَا الشَّفَاعَةَ، وَ أَعْطَانَا عِلْمَ مَا مَضَى وَ مَا بَقِيَ، وَ جَعَلَ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْنَا اغْفِرْ لِي وَ لِإِخْوَانِي وَ لِزُوَّارِ قَبْرِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنِ عليه السلام الَّذِينَ أَنْفَقُوا أَمْوَالَهُمْ وَ أَشْخَصُوا أَبْدَانَهُمْ رَغْبَةً فِي بِرِّنَا وَ رَجَاءً لِمَا عِنْدَكَ فِي صِلَتِنَا وَ سُرُوراً أَدْخَلُوهُ عَلَى نَبِيِّكَ صَلَوَاتُكَ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ إِجَابَةً مِنْهُمْ لِأَمْرِنَا وَ غَيْظاً أَدْخَلُوهُ عَلَى عَدُوِّنَا أَرَادُوا بِذَلِكَ رِضَاكَ فَكَافِهِمْ عَنَّا بِالرِّضْوَانِ، وَ اكْلَأْهُمْ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَ اخْلُفْ عَلَى أَهَالِيهِمْ وَ أَوْلَادِهِمُ الَّذِينَ خُلِّفُوا بِأَحْسَنِ الْخَلَفِ وَ اصْحَبْهُمْ، وَ اكْفِهِمْ شَرَّ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ وَ كُلِّ ضَعِيفٍ مِنْ خَلْقِكَ أَوْ شَدِيدٍ وَ شَرَّ شَيَاطِينِ الْإِنْسِ وَ الْجِنِّ، وَ أَعْطِهِمْ أَفْضَلَ مَا أَمَّلُوا مِنْكَ فِي غُرْبَتِهِمْ عَنْ أَوْطَانِهِمْ وَ مَا آثَرُونَا بِهِ عَلَى أَبْنَائِهِمْ وَ أَهَالِيهِمْ وَ قَرَابَاتِهِمْ.**

اللَّهُمَّ إِنَّ أَعْدَاءَنَا عَابُوا عَلَيْهِمْ خُرُوجَهُمْ فَلَمْ يَنْهَهُمْ ذَلِكَ عَنِ الشُّخُوصِ إِلَيْنَا وَ خِلَافاً مِنْهُمْ عَلَى مَنْ خَالَفَنَا، فَارْحَمْ تِلْكَ الْوُجُوهَ الَّتِي قَدْ غَيَّرَتْهَا الشَّمْسُ، وَ ارْحَمْ تِلْكَ الْخُدُودَ الَّتِي تَقَلَّبَتْ عَلَى حُفْرَةِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام، وَ ارْحَمْ تِلْكَ الْأَعْيُنَ الَّتِي جَرَتْ دُمُوعُهَا رَحْمَةً لَنَا وَ ارْحَمْ تِلْكَ الْقُلُوبَ الَّتِي جَزِعَتْ وَ احْتَرَقَتْ لَنَا، وَ ارْحَمِ الصَّرْخَةَ الَّتِي كَانَتْ لَنَا.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَوْدِعُكَ تِلْكَ الْأَنْفُسَ وَ تِلْكَ الْأَبْدَانَ حَتَّى نُوَافِيَهُمْ عَلَى الْحَوْضِ يَوْمَ الْعَطَشِ».

فَمَا زَالَ وَ هُوَ سَاجِدٌ يَدْعُو بِهَذَا الدُّعَاءِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! لَوْ أَنَّ هَذَا الَّذِي سَمِعْتُ مِنْكَ كَانَ لِمَنْ لا يَعْرِفُ اللَّهَ لَظَنَنْتُ أَنَّ النَّارَ لا تَطْعَمُ مِنْهُ شَيْئاً وَ اللَّهِ لَقَدْ تَمَنَّيْتُ أَنْ كُنْتُ زُرْتُهُ وَ لَمْ أَحُجَّ.

فَقَالَ لِي: مَا أَقْرَبَكَ مِنْهُ؟ فَمَا الَّذِي يَمْنَعُكَ مِنْ إِتْيَانِهِ؟

ثُمَّ قَالَ: يَا مُعَاوِيَةُ! لِمَ تَدَعُ ذَلِكَ؟

قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! لَمْ أَدْرِ أَنَّ الْأَمْرَ يَبْلُغُ هَذَا كُلَّهُ؟

قَالَ: يَا مُعَاوِيَةُ! مَنْ يَدْعُو لِزُوَّارِهِ فِي السَّمَاءِ أَكْثَرُ مِمَّنْ يَدْعُو لَهُمْ فِي الْأَرْضِ.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَوْدِعُكَ تِلْكَ الْأَنْفُسَ وَ تِلْكَ الْأَبْدَانَ حَتَّى نُوَافِيَهُمْ عَلَى الْحَوْضِ يَوْمَ الْعَطَشِ».

حضرتش پیوسته در سجده بود واین دعا را می‌خواند، وقتی نمازش پایان یافت، عرض کردم: قربانت گردم! اگر این دعایی را که از شما شنیدم در حق کسی بود که خدا را نمی‌شناسد، یقین می‌کردم که شعلهٔ آتشی او را نخواهد سوزانید. به خدا سوگند! آرزو کردم که امام حسین عليه السلام را زیارت می‌کردم ولی حج انجام نمی‌دادم.

فرمود: تو چقدر به آن حضرت نزدیکی؟ برای چه او را زیارت نمی‌کنی؟

سپس فرمود: ای معاویه! چرا آن‌را رها کردی؟

گفتم: قربانت گردم! چنین همهٔ این مطالب را نمی‌دانستم.

فرمود: ای معاویه! کسانی که زایران آن حضرت در آسمان دعا می‌کنند بیشتر از کسانی است که در زمین آن‌ها را دعا می‌کنند.

(۲۲)
بَابُ فَضْلِ زِيَارَةِ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام

۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقُمِّيِّ قَالَ: قَالَ الرِّضَا عليه السلام:
مَنْ زَارَ قَبْرَ أَبِي عليه السلام بِبَغْدَادَ كَمَنْ زَارَ قَبْرَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ قَبْرَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِلَّا أَنَّ لِرَسُولِ اللَّهِ وَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا فَضْلَهُمَا.

۲ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ:
سَأَلْتُهُ عَنْ زِيَارَةِ قَبْرِ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام مِثْلُ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه السلام؟
قَالَ: نَعَمْ.

۳ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ حَمْدَانَ الْقَلَانِسِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحُضَيْنِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُقْبَةَ قَالَ:

بخش بیست و دوم
فضیلت زیارت امام کاظم عليه السلام

۱ ـ حسین بن محمّد قمی گوید: امام رضا عليه السلام فرمود:
هر که قبر پدربزرگوارم عليه السلام را در بغداد زیارت کند همانند کسی است که قبر رسول خدا صلى الله عليه وآله و قبر امیرالمؤمنین صلوات الله علیه را زیارت نموده باشد مگر این‌که رسول خدا و امیرالمؤمنین صلوات الله علیهما فضیلتی نسبت به خود دارند.

۲ ـ حسن بن علی وشاء گوید: از امام رضا عليه السلام پرسیدم: زیارت قبر امام کاظم عليه السلام همانند زیارت قبر امام حسین عليه السلام است؟
فرمود: آری.

۳ ـ ابراهیم بن عقبه گوید:

كَتَبْتُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ الثَّالِثِ عليه السلام أَسْأَلُهُ عَنْ زِيَارَةِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنِ عليه السلام وَ عَنْ زِيَارَةِ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام وَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَجْمَعِينَ.

فَكَتَبَ إِلَيَّ: أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الْمُقَدَّمُ وَ هَذَا أَجْمَعُ وَ أَعْظَمُ أَجْراً.

(۲۳)
بَابُ فَضْلِ زِيَارَةِ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام

۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ! زِيَارَةُ الرِّضَا عليه السلام أَفْضَلُ أَمْ زِيَارَةُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنِ عليه السلام؟

فَقَالَ: زِيَارَةُ أَبِي أَفْضَلُ، وَ ذَلِكَ أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَزُورُهُ كُلُّ النَّاسِ وَ أَبِي لَا يَزُورُهُ إِلَّا الْخَوَاصُّ مِنَ الشِّيعَةِ.

۲ ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَيْفٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ:

نامه‌ای به امام هادی عليه السلام نوشتم و از زیارت امام کاظم و امام جواد عليهما السلام پرسیدم.

حضرتش در پاسخ من نوشت: زیارت امام حسین عليه السلام مقدّم است، و این هم دربرگیرنده آنها و هم از نظر پاداشی بزرگتر است.

بخش بیست و سوم
فضیلت زیارت امام رضا عليه السلام

۱ ـ علی بن مهزیار گوید: به امام جواد عليه السلام گفتم: قربانت گردم! زیارت امام رضا عليه السلام برتر است یا زیارت امام حسین عليه السلام ؟

فرمود: زیارت پدرم برتر است، زیرا امام حسین عليه السلام را همهٔ مردم زیارت می‌کنند، ولی پدرم را زیارت نمی‌کنند جز خواص شیعه.

۲ ـ محمّد بن سلیمان گوید:

سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه‌السلام عَنْ رَجُلٍ حَجَّ حَجَّةَ الْإِسْلَامِ فَدَخَلَ مُتَمَتِّعاً بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ، فَأَعَانَهُ اللَّهُ عَلَى عُمْرَتِهِ وَ حَجِّهِ ثُمَّ أَتَى الْمَدِينَةَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صلى‌الله‌عليه‌وآله ثُمَّ أَتَاكَ عَارِفاً بِحَقِّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَ بَابُهُ الَّذِي يُؤْتَى مِنْهُ، فَسَلَّمَ عَلَيْكَ، ثُمَّ أَتَى أَبَا عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنَ عليه‌السلام فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، ثُمَّ أَتَى بَغْدَادَ وَ سَلَّمَ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه‌السلام، ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى بِلَادِهِ.

فَلَمَّا كَانَ فِي وَقْتِ الْحَجِّ رَزَقَهُ اللَّهُ الْحَجَّ فَأَيُّهُمَا أَفْضَلُ هَذَا الَّذِي قَدْ حَجَّ حَجَّةَ الْإِسْلَامِ يَرْجِعُ أَيْضاً فَيَحُجُّ أَوْ يَخْرُجُ إِلَى خُرَاسَانَ إِلَى أَبِيكَ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى عليهما‌السلام فَيُسَلِّمُ عَلَيْهِ؟

قَالَ: لا، بَلْ يَأْتِي خُرَاسَانَ فَيُسَلِّمُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ عليه‌السلام أَفْضَلُ، وَ لْيَكُنْ ذَلِكَ فِي رَجَبٍ وَ لا يَنْبَغِي أَنْ تَفْعَلُوا فِي هَذَا الْيَوْمِ، فَإِنَّ عَلَيْنَا وَ عَلَيْكُمْ مِنَ السُّلْطَانِ شُنْعَةً.

۳ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْجَعْفَرِيِّ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه‌السلام ـ أَوْ حُكِيَ لِي عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام الشَّكُّ مِنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ـ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه‌السلام:

از امام جواد عليه‌السلام پرسيدم: كسی كه حَجّة الاسلام را انجام داد و متمتّع به عمرهٔ حج شد و خدا او را به عمره و حج ياری نمود. بعد از آن به مدينه آمد و بر پيامبر صلى‌الله‌عليه‌وآله سلام نمود، وسپس خدمت شما آمد در حالی كه آشنا به حق شماست و می‌داند كه شما حجّت خدا بر خلق هستی وهمان بابی هستی كه مردم به سوی آن می‌روند. پس به شما سلام داد. آن‌گاه كنار قبر امام حسين عليه‌السلام آمد و بر آن حضرت سلام داد، سپس به بغداد رفت و بر امام كاظم عليه‌السلام سلام داد، سپس به شهر خود رفت.

هنگامی كه وقت حج فرا رسيد خدا بر او حج روزی كرد. بنا بر اين كدام يک برتر است اين‌كه حَجّة الاسلام را انجام داده باز به حج برگردد و آن‌را انجام دهد و يا به خراسان برود وبر پدر بزرگوارت امام رضا عليه‌السلام سلام دهد؟

فرمود: نه، بلكه به خراسان بيايد وبه امام رضا عليه‌السلام سلام دهد برتر است و اين هم در ماه رجب باشد و برای شما سزاوار نيست كه در اين روز (ايّام حج) اين كار را انجام دهيد، زيرا برای ما و شما از طرف سلطان ترس ووحشت است.

۳ـ حمدان بن اسحاق گويد: از امام جواد عليه‌السلام شنيدم ـ يا راوی برای من نقل كرد، ترديد از علی بن ابراهيم است ـ كه فرمود:

مَنْ زَارَ قَبْرَ أَبِي عليه‌السلام بِطُوسَ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَ مَا تَأَخَّرَ.

قَالَ: فَحَجَجْتُ بَعْدَ الزِّيَارَةِ فَلَقِيتُ أَيُّوبَ بْنَ نُوحٍ فَقَالَ لِي: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ الثَّانِي عليه‌السلام:

مَنْ زَارَ قَبْرَ أَبِي بِطُوسَ عليه‌السلام غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَ مَا تَأَخَّرَ وَ بَنَى اللَّهُ لَهُ مِنْبَراً فِي حِذَاءِ مِنْبَرِ مُحَمَّدٍ صلی‌الله‌علیه‌وآله وَ عَلِيٍّ عليه‌السلام حَتَّى يَفْرُغَ اللَّهُ مِنْ حِسَابِ الْخَلَائِقِ.

فَرَأَيْتُهُ وَ قَدْ زَارَ فَقَالَ: جِئْتُ أَطْلُبُ الْمِنْبَرَ.

۴ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ النَّيْسَابُورِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمانِ بْنِ سَعِيدٍ الْمَكِّيِّ عَنْ يَحْيَى بْنِ سُلَيْمَانَ الْمَازِنِيِّ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه‌السلام قَالَ:

مَنْ زَارَ قَبْرَ وَلَدِي عَلِيٍّ كَانَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ كَسَبْعِينَ حَجَّةً مَبْرُورَةً.

قَالَ: قُلْتُ: سَبْعِينَ حَجَّةً؟

قَالَ: نَعَمْ وَ سَبْعِينَ أَلْفَ حَجَّةٍ.

قَالَ: قُلْتُ: سَبْعِينَ أَلْفَ حَجَّةٍ؟

هر کس قبر پدرم عليه‌السلام را در طوس زیارت نماید خداوند گناهان گذشته و آیندهٔ او را می‌آمرزد.

راوی گوید: پس از زیارت آن حضرت به حج مشرّف شدم و با ایّوب بن نوح ملاقات کردم. وی گفت: امام جواد عليه‌السلام فرمود:

هر کس قبر پدرم عليه‌السلام را در طوس زیارت کند خداوند گناهان گذشته و آیندهٔ او را می‌آمرزد و برای او منبری در برابر حضرت محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله و حضرت علی عليه‌السلام می‌سازد تا از حسابرسی آفریدگان پایان یابد.

پس او را دیدم که به زیارت آن حضرت مشرّف شد، آن گاه گفت: آمدم تا منبر را تحویل بگیرم.

۴ ـ یحیی بن سلیمان مازنی گوید: امام کاظم عليه‌السلام فرمود: هر کس قبر فرزندم علی را زیارت کند برای او در پیشگاه خدا همانند هفتاد حج نیکو است.

عرض کردم: هفتاد حج؟

فرمود: آری، و هفتاد هزار حج.

عرض کردم: هفتاد هزار حج؟

قَالَ: رُبَّ حَجَّةٍ لا تُقْبَلُ. مَنْ زَارَهُ وَ بَاتَ عِنْدَهُ لَيْلَةً كَانَ كَمَنْ زَارَ اللَّهَ فِي عَرْشِهِ.

قَالَ: نَعَمْ، إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ كَانَ عَلَى عَرْشِ الرَّحْمانِ أَرْبَعَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ أَرْبَعَةٌ مِنَ الْآخِرِينَ. فَأَمَّا الْأَرْبَعَةُ الَّذِينَ هُمْ مِنَ الْأَوَّلِينَ فَنُوحٌ وَ إِبْرَاهِيمُ وَ مُوسَى وَ عِيسَى عليهم السلام، وَأَمَّا الْأَرْبَعَةُ مِنَ الْآخِرِينَ فَمُحَمَّدٌ وَ عَلِيٌّ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ. ثُمَّ يُمَدُّ الْمِضْمَارُ فَيَقْعُدُ مَعَنَا مَنْ زَارَ قُبُورَ الْأَئِمَّةِ عليهم السلام إِلَّا أَنَّ أَعْلَاهُمْ دَرَجَةً وَأَقْرَبَهُمْ حَبْوَةً زُوَّارُ قَبْرِ وَلَدِي عَلِيٍّ عليه السلام.

۵ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مَا لِمَنْ زَارَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله؟

قَالَ: كَمَنْ زَارَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَوْقَ عَرْشِهِ.

قَالَ: قُلْتُ: فَمَا لِمَنْ زَارَ أَحَداً مِنْكُمْ؟

قَالَ: كَمَنْ زَارَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله.

فرمود: چه بسا که حجّی مورد پذیرش قرار نمی‌گیرد. هرکس او را زیارت کند و شبی را در نزد او بیتوته کند به سان کسی است که خداوند را در عرش زیارت کرده است.

فرمود: آری، آن گاه که روز قیامت فرا رسد بر عرش خدای رحمان چهار تن از پیشینیان و چهار تن از پسینیان خوهد بود. چهار تن از پیشینیان عبارتند از: نوح، ابراهیم، موسی و عیسی علیهم السلام و چهار تن از پسینیان عبارتند از حضرت محّمد، حضرت علی، حضرت امام حسن و حضرت امام حسین علیهم السلام آنگاه جایگاه آماده می‌شود و زایران قبور ائمه علیهم السلام با ما می‌نشینند با این تفاوت که بالاترین درجه و نزدیکترین هدیه از آنِ زایران قبر فرزندم علی علیه السلام است.

۵ـ زید شحّام گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: پاداش زایر رسول خدا صلی الله علیه و آله چیست؟

فرمود: به سان کسی است که خداوند متعال را در بالای عرش زیارت کرده است.

عرض کردم: پاداش کسی که یکی از شما (امامان علیهم السلام) را زیارت کند چیست؟

فرمود: به سان کسی که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله را زیارت کرده باشد.

(٢٤)

بَابٌ

١ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَ غَيْرُهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ خَلَّادٍ الْقَلَانِسِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَكَّةُ حَرَمُ اللَّهِ وَ حَرَمُ رَسُولِهِ وَ حَرَمُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليهما السلام الصَّلَاةُ فِيهَا بِمِائَةِ أَلْفِ صَلَاةٍ وَ الدِّرْهَمُ فِيهَا بِمِائَةِ أَلْفِ دِرْهَمٍ وَ الْمَدِينَةُ حَرَمُ اللَّهِ وَ حَرَمُ رَسُولِهِ وَ حَرَمُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا الصَّلَاةُ فِيهَا بِعَشَرَةِ آلَافِ صَلَاةٍ وَ الدِّرْهَمُ فِيهَا بِعَشَرَةِ آلَافِ دِرْهَمٍ وَ الْكُوفَةُ حَرَمُ اللَّهِ وَ حَرَمُ رَسُولِهِ وَ حَرَمُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام الصَّلَاةُ فِيهَا بِأَلْفِ صَلَاةٍ وَ الدِّرْهَمُ فِيهَا بِأَلْفِ دِرْهَمٍ.

٢ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ جَرِيرٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ:

بخش بیست و چهارم

[نماز در حرم‌های چهارگانه]

١ ـ خلّاد قلانسی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

مکّه حرم خدا و رسول او و امیرالمؤمنین عليهما السلام است. یک نماز در آن برابر صد هزار نماز است و یک درهم (انفاق) در آن برابر صد هزار درهم است. و مدینه حرم خدا و رسول او و امیرالمؤمنین صلوات الله علیهما است. یک نماز در آن برابر ده هزار نماز و یک درهم در آن برابر ده هزار درهم است. و کوفه حرم خدا و رسول او و امیرالمؤمنین عليهما السلام است. یک نماز در آن برابر هزار نماز و یک درهم در آن برابر هزار درهم است.

٢ ـ ابوبصیر گوید: از امام صادق عليه السلام شنیدم که می‌فرمود:

تَتِمُّ الصَّلَاةُ فِي أَرْبَعَةِ مَوَاطِنَ ؛ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ مَسْجِدِ الرَّسُولِ صلى الله عليه وآله وَ مَسْجِدِ الْكُوفَةِ وَ حَرَمِ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ.

۳ـ عَلِيٌّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ مَنْصُورٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

تَتِمُّ الصَّلَاةُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ مَسْجِدِ الرَّسُولِ صلى الله عليه وآله وَ مَسْجِدِ الْكُوفَةِ وَ حَرَمِ الْحُسَيْنِ عليه السلام.

۴ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِنَا يُقَالُ لَهُ: حُسَيْنٌ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

تَتِمُّ الصَّلَاةُ فِي ثَلَاثَةِ مَوَاطِنَ: فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ مَسْجِدِ الرَّسُولِ صلى الله عليه وآله وَ عِنْدَ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه السلام.

نماز در چهار جا تمام خوانده می‌شود: در مسجد الحرام، مسجدالرسول صلى الله عليه وآله، مسجد کوفه وحرم امام حسین صلوات الله علیه.

۳ـ نظیر این روایت را حذیفة بن منصور از امام صادق عليه السلام نقل می‌کند.

۴ـ یکی از اصحاب ما به نام حسین گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

در سه جا نماز تمام خوانده می‌شود: مسجدالحرام. مسجد الرسول صلى الله عليه وآله. وکنار قبر امام حسین عليه السلام.

۵ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ الْقُمِّيِّ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَابِرٍ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ خَادِمِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

تَتِمُّ الصَّلَاةُ فِي أَرْبَعَةِ مَوَاطِنَ: الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ مَسْجِدِ الرَّسُولِ صلى الله عليه وآله وَ مَسْجِدِ الْكُوفَةِ وَ حَرَمِ الْحُسَيْنِ عليه السلام.

۶ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِي شِبْلٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَزُورُ قَبْرَ الْحُسَيْنِ عليه السلام؟

قَالَ: نَعَمْ، زُرِ الطَّيِّبَ وَ أَتِمَّ الصَّلَاةَ فِيهِ.

قُلْتُ: فَإِنَّ بَعْضَ أَصْحَابِنَا يَرَوْنَ التَّقْصِيرَ.

قَالَ: إِنَّمَا يَفْعَلُ ذَلِكَ الضَّعَفَةُ.

۵ـ عبدالحمید گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

نماز در چهار جا تمام خوانده می‌شود: مسجدالحرام، مسجد الرسول، مسجد کوفه وحرم امام حسین عليه السلام.

۶ـ ابو شبل گوید: به امام صادق عليه السلام عرض کردم: قبر امام حسین عليه السلام را زیارت بنمایم؟

فرمود: آری، پاکیزه زیارت کن و نماز را در آن‌جا تمام‌گزار.

گفتم: بعضی از اصحاب ما نظرشان به قصر است.

فرمود: این حکم را فقط ضعفا و ناتوانان انجام می‌دهند.

(۲۵)

بَابُ النَّوَادِرِ

۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَمَّنْ رَوَاهُ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

إِذَا بَعُدَتْ بِأَحَدِكُمُ الشُّقَّةُ وَ نَأَتْ بِهِ الدَّارُ فَلْيَعْلُ أَعْلَى مَنْزِلِهِ وَ لْيُصَلِّ رَكْعَتَيْنِ وَلْيُومِ بِالسَّلَامِ إِلَى قُبُورِنَا، فَإِنَّ ذَلِكَ يَصِلُ إِلَيْنَا.

۲ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا أَرَدْتَ زِيَارَةَ الْحُسَيْنِ عليه السلام فَزُرْهُ وَ أَنْتَ حَزِينٌ مَكْرُوبٌ شَعِثٌ مُغْبَرٌّ جَائِعٌ عَطْشَانُ، وَ سَلْهُ الْحَوَائِجَ وَ انْصَرِفْ عَنْهُ وَ لا تَتَّخِذْهُ وَطَناً.

۳ ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ كَرَّامٍ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ:

بخش بیست و پنجم

چند روایت نکته‌دار

۱ ـ راوی گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هرگاه مسافت زیارت ما برای یکی از شما دور شد و خانه‌اش با ما فاصلهٔ زیادی داشت پس بر بالاترین جای منزلش برود و دو رکعت نماز گزارد و به سلام به قبور ما اشاره کند، زیرا همان برای ما می‌رسد.

۲ ـ یکی از اصحاب ما گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هرگاه خواستی امام حسین عليه السلام را زیارت کنی پس آن حضرت را با حال حزن و غصه و ژولیده و غبار آلود گرسنه و تشنه زیارت کن و حاجت‌های خود را بخواه آن گاه برگرد و آن جا را وطن نگیر.

۳ ـ ابن ابی یعفور گوید:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يَأْخُذُ الْإِنْسَانُ مِنْ طِينِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه السلام فَيَنْتَفِعُ بِهِ وَ يَأْخُذُ غَيْرُهُ وَ لا يَنْتَفِعُ بِهِ.

فَقَالَ: لا وَ اللَّهِ الَّذِي لا إِلَهَ إِلَّا هُوَ! مَا يَأْخُذُهُ أَحَدٌ وَ هُوَ يَرَى أَنَّ اللَّهَ يَنْفَعُهُ بِهِ إِلَّا نَفَعَهُ بِهِ.

۴ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ يُونُسَ بْنِ الرَّبِيعِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ عِنْدَ رَأْسِ الْحُسَيْنِ عليه السلام لَتُرْبَةً حَمْرَاءَ فِيهَا شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا السَّامَ.

قَالَ: فَأَتَيْنَا الْقَبْرَ بَعْدَ مَا سَمِعْنَا هَذَا الْحَدِيثَ فَاحْتَفَرْنَا عِنْدَ رَأْسِ الْقَبْرِ، فَلَمَّا حَفَرْنَا قَدْرَ ذِرَاعٍ ابْتَدَرَتْ عَلَيْنَا مِنْ رَأْسِ الْقَبْرِ مِثْلُ السِّهْلَةِ حَمْرَاءَ قَدْرَ الدِّرْهَمِ فَحَمَلْنَاهَا إِلَى الْكُوفَةِ فَمَزَجْنَاهُ وَ أَقْبَلْنَا نُعْطِي النَّاسَ يَتَدَاوَوْنَ بِهَا.

۵ـ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ رِزْقِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عُمَرَ السَّرَّاجِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ:

به امام صادق عليه السلام گفتم: شخصی از خاک قبر امام حسین عليه السلام بر می‌دارد پس از آن نفع می‌برد و دیگری بر می‌دارد ولی از آن نفع نمی‌برد.

فرمود: نه، به خدایی که معبودی جز او نیست سوگند !کسی آن را بر نمی‌دارد که بداند که خداوند با آن نفع می‌رساند مگر این‌که به او نفع می‌رساند.

۴ـ یونس بن ربیع گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

به راستی نزد سر امام حسین عليه السلام خاک سرخی است که در آن شفای هر بیماری است مگر مرگ.

راوی گوید: ما بعد از شنیدن این حدیث نزد سر قبر را کندیم، وقتی به اندازهٔ یک زراع کندیم از سمت سر قبر همانند ماسهٔ سرخ به اندازه درهم آشکار شد، پس آن را به کوفه بردیم و با موادی مخلوط نمودیم و به مردم دادیم که با آن مداوا می‌کنند.

۵ـ سلیمان بن عمر سرّاج از یکی از اصحابمان این گونه نقل می‌کند:

يُؤْخَذُ طِينُ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه السلام مِنْ عِنْدِ الْقَبْرِ عَلَى سَبْعِينَ ذِرَاعاً.

۶ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ:

لِمَوْضِعِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه السلام حُرْمَةٌ مَعْلُومَةٌ مَنْ عَرَفَهَا وَ اسْتَجَارَ بِهَا أُجِيرَ.

قُلْتُ: صِفْ لِي مَوْضِعَهَا.

قَالَ: امْسَحْ مِنْ مَوْضِعِ قَبْرِهِ الْيَوْمَ خَمْسَةً وَ عِشْرِينَ ذِرَاعاً مِنْ قُدَّامِهِ وَ خَمْسَةً وَعِشْرِينَ ذِرَاعاً عِنْدَ رَأْسِهِ وَ خَمْسَةً وَ عِشْرِينَ ذِرَاعاً مِنْ نَاحِيَةِ رِجْلَيْهِ وَ خَمْسَةً وَ عِشْرِينَ ذِرَاعاً مِنْ خَلْفِهِ وَ مَوْضِعُ قَبْرِهِ مِنْ يَوْمَ دُفِنَ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَ مِنْهُ مِعْرَاجٌ يُعْرَجُ مِنْهُ بِأَعْمَالِ زُوَّارِهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ لَيْسَ مِنْ مَلَكٍ وَ لا نَبِيٍّ فِي السَّمَاوَاتِ إِلَّا وَ هُمْ يَسْأَلُونَ اللَّهَ أَنْ يَأْذَنَ لَهُمْ فِي زِيَارَةِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه السلام فَفَوْجٌ يَنْزِلُ وَ فَوْجٌ يَعْرُجُ.

۷ ـ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ رَفَعَهُ قَالَ: قَالَ:

خاک قبر امام حسین عليه السلام از هفتاد زراعی قبر برداشته می‌شود.

۶ ـ اسحاق بن عمّار گوید: از (امام عليه السلام) شنیدم که می‌فرمود:

برای محل قبر امام حسین عليه السلام حرمت مشخصّی است، هر کس آن حرمت را بشناسد وبه وسیله آن پناه بخواهد پناه داده می‌شود.

گفتم: آن جایگاه را برای من توصیف بفرمایید؟

فرمود: از محل قبر امروزی آن حضرت بیست وپنج زراع، از پیش روی آن بیست و پنج زراع از بالای سر وبیست و پنج زراع، از طرف پایین پا وبیست وپنج زراع واز پشت قبر بیست وپنج زراع متر کنید. محل قبر آن حضرت روزی که دفن شد بوستانی از بوستان‌های بهشت است و عروج از آن‌جاست که اعمال زوّارش از آن‌جا تا آسمان بالا می‌رود وهر فرشته و پیامبری که در آسمان‌ها است از خدا می‌خواهند که به آنها اجازه داده شود که قبر امام حسین عليه السلام را زیارت کنند. پس گروهی فرود می‌آیند وگروه دیگر بالا می‌روند.

۷ ـ علی بن محمد در روایت مرفوعه‌ای گوید: حضرتش فرمود:

الْخَتْمُ عَلَى طِينِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه السلام أَنْ يُقْرَأَ عَلَيْهِ ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾.
وَ رُوِيَ: إِذَا أَخَذْتَهُ فَقُلْ:

«بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ بِحَقِّ هَذِهِ التُّرْبَةِ الطَّاهِرَةِ وَ بِحَقِّ الْبُقْعَةِ الطَّيِّبَةِ وَ بِحَقِّ الْوَصِيِّ الَّذِي تُوَارِيهِ وَ بِحَقِّ جَدِّهِ وَ أَبِيهِ وَ أُمِّهِ وَ أَخِيهِ وَ الْمَلَائِكَةِ الَّذِينَ يَحُفُّونَ بِهِ وَ الْمَلَائِكَةِ الْعُكُوفِ عَلَى قَبْرِ وَلِيِّكَ يَنْتَظِرُونَ نَصْرَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ اجْعَلْ لِي فِيهِ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَ أَمَاناً مِنْ كُلِّ خَوْفٍ وَ عِزّاً مِنْ كُلِّ ذُلٍّ وَ أَوْسِعْ بِهِ عَلَيَّ فِي رِزْقِي وَ أَصِحَّ بِهِ جِسْمِي».

۸ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ مِسْمَعٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمانِ عَنْ حَنَانٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يَا سَدِيرُ! تَزُورُ قَبْرَ الْحُسَيْنِ عليه السلام فِي كُلِّ يَوْمٍ؟
قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! لا.
قَالَ: فَمَا أَجْفَاكُمْ.

خاک مُهر برداشتن از قبر امام حسین عليه السلام این است که بر آن سوره قدر خوانده شود.

و روایت شده است: هرگاه از خاک قبر برداشتی بگو: **«بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ بِحَقِّ هَذِهِ التُّرْبَةِ الطَّاهِرَةِ وَ بِحَقِّ الْبُقْعَةِ الطَّيِّبَةِ وَ بِحَقِّ الْوَصِيِّ الَّذِي تُوَارِيهِ وَ بِحَقِّ جَدِّهِ وَ أَبِيهِ وَ أُمِّهِ وَ أَخِيهِ وَ الْمَلَائِكَةِ الَّذِينَ يَحُفُّونَ بِهِ وَ الْمَلَائِكَةِ الْعُكُوفِ عَلَى قَبْرِ وَلِيِّكَ يَنْتَظِرُونَ نَصْرَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ اجْعَلْ لِي فِيهِ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَ أَمَاناً مِنْ كُلِّ خَوْفٍ وَ عِزّاً مِنْ كُلِّ ذُلٍّ وَ أَوْسِعْ بِهِ عَلَيَّ فِي رِزْقِي وَ أَصِحَّ بِهِ جِسْمِي».**

۸ ـ پدر حنان گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

ای سدیر! قبر امام حسین عليه السلام را در هر روز زیارت می‌کنی؟

گفتم: قربانت گردم! نه.

فرمود پس شما چه جفاکارید.

قَالَ: فَتَزُورُونَهُ فِي كُلِّ جُمْعَةٍ؟
قُلْتُ: لا.
قَالَ: فَتَزُورُونَهُ فِي كُلِّ شَهْرٍ؟
قُلْتُ: لا.
قَالَ: فَتَزُورُونَهُ فِي كُلِّ سَنَةٍ؟
قُلْتُ: قَدْ يَكُونُ ذَلِكَ.

قَالَ: يَا سَدِيرُ! مَا أَجْفَاكُمْ لِلْحُسَيْنِ علیه السلام! أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَلْفَيْ أَلْفِ مَلَكٍ شُعْثٌ غُبْرٌ يَبْكُونَ وَ يَزُورُونَ لا يَفْتُرُونَ وَ مَا عَلَيْكَ يَا سَدِيرُ أَنْ تَزُورَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ علیه السلام فِي كُلِّ جُمْعَةٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ وَ فِي كُلِّ يَوْمٍ مَرَّةً.

قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! إِنَّ بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُ فَرَاسِخَ كَثِيرَةً.

فَقَالَ لِي: اصْعَدْ فَوْقَ سَطْحِكَ ثُمَّ تَلْتَفِتُ يُمْنَةً وَ يُسْرَةً ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ إِلَى السَّمَاءِ، ثُمَّ انْحُ نَحْوَ الْقَبْرِ وَ تَقُولُ:

فرمود: در هر هفته زیارت می‌کنی؟
گفتم: نه.
فرمود: آن حضرت را در هر ماه زیارت می‌کنی؟
گفتم: نه.
فرمود: در هر سال زیارت می‌کنی؟
گفتم: گاهی می‌شود.
فرمود: ای سدیر! شما نسبت به امام حسین علیه السلام چه جفاکارید؟!

آیا نمی‌دانی که برای خداوند عزّوجلّ دو میلیون فرشته است که ژولیده و غبارآلودند و بر آن حضرت گریه می‌کنند و حضرتش را زیارت می‌کنند و سستی نمی‌ورزند. ای سدیر! برای چه در هر هفته پنج بار و در هر روز یک بار را زیارت نمی‌کنی.

گفتم: قربانت گردم! میان ما و او فرسنگ‌های بسیاری فاصله است.

حضرتش به من فرمود: بالای سمت بام خانه‌ات برو، سپس به سمت راست و چپ نگاه کن. آن گاه سرت را به طرف آسمان بلند کن، سپس به سوی قبر رو کن و بگو:

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ».
تُكْتَبُ لَكَ زَوْرَةٌ وَ الزَّوْرَةُ حَجَّةٌ وَ عُمْرَةٌ.
قَالَ سَدِيرٌ: فَرُبَّمَا فَعَلْتُ فِي الشَّهْرِ أَكْثَرَ مِنْ عِشْرِينَ مَرَّةً.

۹ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا كَانَ النِّصْفُ مِنْ شَعْبَانَ نَادَى مُنَادٍ مِنَ الْأُفُقِ الْأَعْلَى أَلا زَائِرِي قَبْرِ الْحُسَيْنِ عليه السلام ارْجِعُوا مَغْفُوراً لَكُمْ وَ ثَوَابُكُمْ عَلَى رَبِّكُمْ وَ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله نَبِيِّكُمْ.

تَمَّ كِتَابُ الْحَجِّ مِنَ «الْكَافِي» وَ يَتْلُوهُ كِتَابُ الْجِهَادِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ.

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ».

با انجام این عمل برای تو پاداش زیارت امام حسین عليه السلام نوشته می‌شود که پاداش زیارت امام حسین عليه السلام پاداش یک حج و یک عمره است.

سدیر گوید: گاهی من در یک ماه بیش از بیست بار این عمل را انجام می‌دادم.

۹ ـ هارون بن خارجه گوید: امام صادق عليه السلام فرمود:

هنگامی که نیمه ماه شعبان فرا رسد منادی از بالای آسمان صدا زند: ای زایران قبر امام حسین عليه السلام برگردید که آمرزیده شده‌اید و پاداش شما به عهدهٔ پروردگارتان و حضرت محمّد پیامبرتان صلى الله عليه و آله است.

سپاس خدا را که کتاب حج از کتاب شریف «کافی» پایان یافت و در پی آن کتاب جهاد آغاز خواهد شد.